

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

3 3433 06819968 0

313750

INSECTELE

ÎN LIMBA, CREDINȚELE ȘI OBICEIURILE ROMÂNILOR.

STUDIŢ FOLKLORISTIC

DE

SIM. FL. MARIAN

MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE
PROFESOR LA GIMNASIUL GR. OR. DIN SUCEVA.

EDIȚIUNEA ACADEMIEI ROMÂNE

BUCURESCI

INSTIT. DE ARTE GRAFICE „CAROL GÖBL” S-COOP. ION ST. RABIDESCU

10, STRADA DOMNEI, 10

1903.

8700

INSECTELE

LIMBA, CREDINȚELE ȘI OBICEIURILE ROMÂNILOR.

STUDIU FOLKLORISTIC

DE

SIM. FL. MARIAN

MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE
PROFESOR LA GIMNASIUL GR. OR. DIN SUCÉVA.

EDITIUNEA ACADEMIEI ROMÂNE
BIBLIOTHECA
PUBLIC
LIBRARY

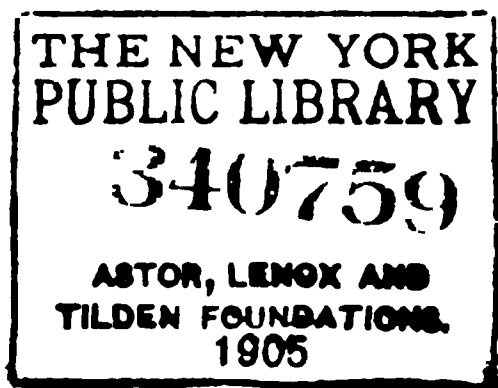

BUCURESCI

T. DE ARTE GRAFICE „CAROL GÖBL” S-SOR ION ST. RASIDescu

18, STRADA DÔMNEI, 18

1903.

XXOY W3M
31819
Y9A98U

PREFAȚĂ.

În toamna anului 1883, fiind însărcinat de către direcțiunea liceului gr. or. din Suceva a predă, pe lângă obiectul meu de religiune, și zoologia în cl. I a despărțiturilor românesce de la acest liceu, am luat cu plăcere asupra mea această sarcină și, în decurs de 12 ani, am dus-o cu o deosebită tragere de inimă.

Un lucru însă mi-a fost din capul locului foarte bătător la ochi. Când venia adecă rândul să propun despre insecte și deschideam zoologia, pare că era lucru pocit, nu dam mai peste nici o singură numire românească de insecte, ci tot numai peste numiri străine sau peste traduceri din limba latină sau cea germană.

Vădând eu acesta și știind, prea bine încă de pe când eram băiat mic că și Românii au numiri de insecte, mi-am propus chiar în anul cel dintâi să adun nu numai numirile românesce ale insectelor, ci tot atât și cele ce le cred și istorisesc Românii despre dinsele, și apoi tot ce voi fi adunat să dau publicității spre întrebuințarea și folosul obștesc.

De la propusul meu însă și până la împlinirea lui au trecut mai mulți ani la mijloc, căci multe alte lucrări, tot pe terenul literaturii poporane, pentru cari aveam mai mult material adunat, m'au apucat pe dinainte.

Acuma însă, fiind cu ajutorul lui Dumnezeu gata și cu această lucrare, care cuprinde în sine toate numirile, legendele, datinele și credințele Românilor de pretutindenă a peste o sută și opt-deci de specii de insecte, iată că o dau publicității.

Meritul însă că lucrarea de față e ast-fel, după cum se presintă ea publicității, nu este numai al meu, ci și al celor

mai mulți dintre elevii, cari î-am instruat din istoria naturală, precum și al altor domni, cari mî-au întins mîna de ajutor la adunarea materialului cuprins într'însa.

Și cine mai scie când ar fi vădut lumina publicității, dacă on. Academie Română n'ar fi fost așa de bună și de prevenitoare de a lua asupra ei sarcina de a o tipări pe spesele sale.

Drept aceea mă simt dator de a aduce cele mai sincere și mai cordiale mulțumiri atât acestei înalte corporațiuni pentru binele ce mi l-a făcut și de astă dată, cât și tuturor domnilor, cari mî-au întins mîna de ajutor la compunerea acestei lucrări, și în deosebă S. Sale părintelui T. Bălășel, preot și învățător în România, com. Ștefănesci, jud. Vâlcea, d-lui Th. A. Bogdan, învățător în Transilvania, orașul Bistrița, d-lui Per. Papahagi, Aromân din Macedonia și în timpul de față profesor în Bucuresci, d-lui S. Theodorescu-Chirilean, învățător în România, com. Zorleni, jud. Tutova, și d-lui El. Pop, învățător pensionat în Ungaria, orașul Șomcuta-mare, comitat. Satmarului, cari au binevoit a mi trimite, pe lângă diferite numiri de insecte, și cele mai multe și mai interesante legende, datine și credințe.

Și acum, în interesul cauzei, învâ o rugăminte către on. public cetitor. . . . .

Sunt cuprinse în această publicațiune peste 900 numiri și peste 180 de specii de insecte. Nu încapă însă nici o îndoială că numărul acesta nu este complet, și că se vor fi aflând la popor încă multe numiri peste cari încă n'am putut da și prin urmare mî-au rămas necunoscute.

Dorința mea pe de o parte și datorința tuturor cetitorilor pe de altă parte ar fi deci ca să completeze aceste numiri de insecte prin cunoștințele ce le vor fi cules în deosebitele localități locuite de Români, și să mi le aducă ori direct ori pe calea publicității la cunoștință, ca la timpul său să pot completa această scriere prin un apendice la publicațiunea de față.

Sucéva, la 8 (21) Iulie 1903.

S. Fl. Marian.

ÎNTRUDUCERE.

— —

Limba română are mai multe cuvinte cu înțelesul de *insect*, și anume : *bóngă*, *borză*, *gândac*, *gânganie*, *gângolie*, *gâză*, *gâzóbă*, *góngă*, *grângóșă* și *gujulie*.

Nu toate cuvintele acestea însă au una și aceeași însemnare, nici nu se înțeleg sub ele toate insectele, ci prin unele se înțeleg numai o parte de insecte, iar prin altele, pe lângă insecte, se mai înțeleg încă și alte vietăți.

a) Așa sub cuvântul *bóngă*, pl. *bónge*, dim. *bonguță*, care, după cât știu până acuma, e usitat numai în *Transilvania*, se înțeleg un fel de insecte, cari se deosebesc de *musce*, ceea ce se poate vedea și din următoarele versuri reproduse dintr'o poezie poporană tot din *Transilvania* :

Mă duc la împărat,
Că el m'a chemat
Să-î arăt *bonguțele*
Si toate *muscuțele* (1).

b) Sub cuvântul *borză*, pl. *borze*, unii Români din *Bucovina* înțeleg toate insectele, cari se țin de gândacii cu mustăți lungi, lat. *Longicornia*, alții însă atât din *Bucovina*, cât și din *Maramureș*, înțeleg *muscele* și în deosebi *musca de casă* și *musca mare*, precum și unele dintre cele-lalte insecte, cari se arată prin casele omenesci.

c) Cuv. *gândac*, pl. *gândaci*, cu care unii naturaliști români au numit până acuma ordinea primă a insectelor, adică *Colecterele*, înseamnă întâiu : insect, și cu deosebire o parte

---

(1) Iuliu Bugnariu, *Dicționar poporal*, publ. în *Gazeta Transilvaniei*, an. L, Brașov 1887. No 263.

dintre Coleoptere, precum: *Cărăbușul* sau *Găinușa*, (1) lat. *Melolontha vulgaris* Fabr. și *Gândăcelul* sau *Cățelul frasinilor*, lat. *Lytta visicatoria* L; apoi orî și ce vierme, care se nutrește cu frunze, precum e bună-óră *Viermele de mătase*, care se numește și *Gândac de mătase* (2), lat. *Bombyx mori* L. și în urmă *șérpe* (3) și *șórece* (4).

Însă orî și cum cuv. *gândac* are mai mult înțelesul de *insect*, pentru că cu acest înțeles e cunoscut tuturor Românilor din tóte părțile, pe când cu înțelesul de *șérpe* și de *șórece* e cunoscut numai în unele părți din *Transilvania*.

Și cum că într'adevăr însemnarea de insect e cea mai răspândită, se póte cunoște și din unele poesiî poporane, în care provine acéastă numire.

Iată una și dintre aceste poesiî, și anume din *Bucovina*.

Cine iubesc și spune
Scóte-l, Dómné, la rușine.
Cine iubesc și lasă
Nu l-ași vedé făcênd casă,
Aibă casa racului
Și hrana gândacului
Pe vârful copacului.
Aibă casa cucului
Și masa vulturului
Și odihna vîntului! (5)

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel, paroch și învățător în Téra-românească, com. Ștefănesci, jud. Vâlcea: «*Găinușa* se numește și *Gândac de prun*;» — I. Pop-Reteganul, *Trandafiri și vioarele, poesiî poporale*, Gherla, 1884, p. 192: «*Gândac*=Cărăbușul de Maiu, germ. Maikäfer, ung. Cserebogár, lat. *Melolontha vulgaris*.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) I. Pop-Reteganul, *Trandafiri și vioarele*, p. 192: «Pe la Retég Cărăbușului de Maiu îi dic Bunzariu, căci ei dic *gândac* la șérpe»; — S. Buzilă, *Răspuns la cestionarul d-lui B. P. Hasdeu pentru «Etym. Magna Rom.»*, publ. în *Tribuna*, an. VIII, Sibiu 1891. No 155; — I. Dologa, *Doine și hore din Ardél*, ținutul Bârgăului, publ. în *Familia*, an. XXII, Oradea mare, 1886, p. 251.

(4) Al. Viciu, *Glosariu de cuvinte dialectale din graiul viu al poporului român*, Blaj 1899, p. 32: «*Gândac*, șórece (Clopotiva), mătă a prințului un *gândac* din cămară.» «S'o încuibat *gândaci* în cămară.»

(5) S. Fl. Marian, *Poesiî pop. române*, t. II, Cernăuți 1875, p. 172; — cf. I. Dologa, *Doine și hore din Ardél*. publ. în *Familia*, cit., p. 251.

Alta din *Transilvania*, ținutul Năsăudului:

Ardă-te focul *gândac*,
Că mâncași frunza din fag,
Și-ai învățat și-o *omidă*
De mănă frunza de crudă,
N'ai lăsat să crească mare
Să facă umbră pe vale;
Când fu frunza cât pătacul
D'apucaî codrul săracul! (1)

A treia, tot din *Transilvania*:

Nu mi-i ciudă de *gândac*,
C'a mâncat frunza de fag,
Cum mi-i ciudă de hămei, *hămei*,
C'a mâncat frunza de tei! (2)

A patra, din *Moldova*:

Nu mi-e ciudă de *gândac*,
C'a mâncat frunza de fag;
Dar mi-e ciudă de *omidă*,
C'a mâncat frunza de crudă;
N'a lăsat să odrăslască,
Voinicii să se umbrască (3).

A cincia și ultima, din *Țera-românească*, jud. *Vâlcea*:

Frunză verde de trei flori,
Nu te blestem ca să mori,
Te blestem ca să te'nsori,
Să te'nsori de nouă ori
Și să-mi faci nouă feciori.
Iar în anul de credință
Să-ți dea Domnu de-o fetiță,
Să te porțe pe uliță.
Și să-ți dea Domnu, să-ți dea,
Să-ți dea mersul racului
Și *pasul gândacului*;
Si să-ți dea Domnu, să-ți dea:
O căruță cu doi junci,

---

(1) I. Pop-Reteganul, *Trandafiri și viorele*, p. 36.

(2) Com. de d-l B. B. Iosof.

(3) I. Creangă, *Opere complete*, Bucuresci 1902, p. 68.

Unul surd și altul orb,
 Cum sunt buni de căpățat,
 Să te plimbă p'în mahală
 Să-ți dea toți câte ce-vă,
 Să vii și la porța mea
 Să-ți dau și eu d'o pară,
 Să-ți dau un blid de mălaiu
 Și două de jărăgaiu,
 Să-ți dau un blid de făină
 Și la urmă o prăjină! (1)

Afară de poesia acésta, se mai află în *Téra-românească* încă și următoarele dicale și locuțiuni, în cari provine cuv. *gândac*:

Cavaler *gândac*
 Sacsana bricég, —

care se dice în batjocură celor ce se fudulesc peste măsură,
 însă sunt proști și săraci.

A avé gândaci în cap, —

a fi cam smintit, cam nerod.

A fi mâncat de gândaci, —

a avé haine rupte, ciuruite.

A fi gândăcos, —

adecă mic, nevoiaș, fără nici un spor în lucrul său.

Ai draci,
 Orî *gândaci*,
 Orî te prefaci ?

adecă: ești nebun în regulă, orî numai așa te prefaci? (2)

Gândacul nici cum moșasce
 Pe vultur când nasce —

se dice pentru cele din fire împrativitóre (3).

d) Sub cuv. *gânganie*, pl. *gângăniș* și *gângăniș*, pre care

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) I. A. Zanne, *Proverbele Românilor*, Bucuresci 1896, p. 479.

învățații străini îl traduc prin cuv. *insect* (1), uniî Români înțeleg numai o parte de insecte, și anume pe cele veninoase, iar alții nu înțeleg nici măcar atâta, ci ei sub acest cuvânt înțeleg cu totul alte vietăți, și anume: șerpîi, solomâsdrole sau salamâsdrole, șopârlele, bróscele și unele dintre miriapode (2).

Eșiți brósce și *gângăni*,
Că v'ajuns Blagoveșteni.

e) Sub cuv. *gângolie*, pl. *gângoliî*, care, după cât îmi este mie până acuma cunoscut, e usitat numai la Româniî din *Banat*, se înțelege orî și ce insect (3).

f) Sub cuv. *gâză*, pl. *gâze*, dim. *gâzuță* și *gâzuliță*, se înțeleg mai cu sémă insectele cele micî cu aripî transparente ca *Dipterele*, *Semidipterele* și *Aphidele* (4).

Pe valea Someșului în *Transilvania*, se înțeleg sub cuv. *gâză* deosebitele insecte micî, ale căror nume nu se scie (5).

(1) A. de Cihac, *Dictionnaire d'étymologie daco-romane*, t. II, Francfort s. M. 1879, p. 114; — Dr. Arthur Byhan, *Die alten Nasalvokale in den slavischen Elementen des Rumänischen*, publ. în *Fünfter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänisches Seminar) zu Leipzig*, ed. de Dr. Gust. Weigand, Leipzig 1898, 312.—Cihac însiră cuv. acesta în rând cu *găng*, *găngav-ă*, *găngăvesc*, *găngăesc*, *găngănesc*, *góngă* și *gongonesc*, ca și când tóte cuvintele acestea s'ar trage din una și aceeași rădăcină, fără a lua în considerare că *găngav*, *găngăvesc*, *găngăesc*, *găngănesc*, *gănguresc*, *gongonélă*, *gongonitură* și *gongonesc* sunt cuvinte onomatopeice, cari s'aũ format de la sunetele ce le produc copiii când se învață a vorbi, pe când *gănganie*, *găngónă* și *góngă* însemnă diferite vietăți, dintre cari unele nu produc nici un fel de sunet.

(2) Cf. Dr. N. Leon, *Zoologia medicală a țeranului român*, Iași 1897, p. 7;—S. Fl. Marian, *Sărbătorile la Români*, vol. II, Bucuresci 1899, p. 194 și 195; — St. Buzilă, *Răspuns la cestionarul d-lui Hasdeu*, publ. în *Tribuna*, an. VIII, No. 155: «Șerpîi (pop. Gândacii) și șopârlele se numesc cu un cuvânt *găngăni*.»

(3) Com de Ios. Olariu, fost învățator în Maidan și repausat în decursul anului acestuia;—Dr. Gust. Weigand, *Dritter Jahresbericht*, 1896, p. 317; — Idem, *Fünfter Jahresbericht*, p. 312.

(4) În Bucovina, apoi com. de S. Sa păr. T. Bălășel;—cf. și Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 7; — *Enciclopedia română*, t. II, p. 515.

(5) Al. Viciu, *Glosariu*, p. 33; — Cihac, *Dict.*, t. II, p. 131, pune cuv. *gâzuliță* în rând cu *gujulie*, ca și când amândouă aceste cuvinte s'ar trage din una și aceeași rădăcină. Iar la p. 120, în rând cu cuv. *gâză*,

g) Sub cuv. *gâzóbă*, pl. *gâzóbe*, dim. *gâzobuță*, și *gâzobenie*, pl. *gâzobenii*, înțeleg Românii din unele părți ale *Bucovinei*, precum bună-ora cei de pe lângă apa Sucevei, distr. Rădăuțului, insectele de apă, în special însă pe cele lăbănate, adică lungi în picioare. Alți Români însă, tot din *Bucovina*, înțeleg sub acest cuvânt pe cele mai multe insecte, cari nu sboră nici nu alergă, ci numai de abia se mișcă, ca și când s'ar târâi, și dintre acestea pe cele mai urâte.

h) Sub cuv. *góngă*, pl. *góngé*, dim. *gonguță*, se înțeleg atât în unele părți din *Țera-românească*, precum bună-ora în jud. Mehedinți și Vâlcea, cât și în unele părți din *Banat*, tot felul de insecte, cari nu au un nume deosebit în graiul poporului (1), iar în *Biharia*, tot sub acest cuvânt, se înțeleg mai cu seamă insectele cele mici (2).

Góngă e deci nu numai cel mai răspândit cuvânt, ci printr'însul se înțeleg tot de odată și toate insectele ce n'au un nume deosebit, nu numai cele mai arătose, ci până chiar și cele mai mici, după cum prea lesne se poate cunoște acesta și din următoarele dicale din *Țera-Românească*:

A fi *góngă* —

a fi slab, pipernicit în ultimul grad.

A fi ajuns ca o *góngă*, —

---

pe care singur îl traduce prin *insect* și *taon*=tăun, pune și cuv. *ghi-jógă*, care în limba Românilor din Bucovina înseamnă o *épă bătrână*, *hitionă* și *slabă*. Va să zică face dintr'o *gâză* o *épă*, după cum fac unii dintr'un *țânțar* un *armăsar*, numai și numai ca pe amândouă cuvintele acestea să le potă deduce din cuv. pol. *gies* sau *giez*: sorte de taon, care la rândul său s'ar trage din mhall. *bies-wurm* sau *bies-fliege*. Se vede că n'a știut sau n'a voit să scie că, pe lângă cuv. *ghijógă*, mai există încă și cuv. *ghijog*=cal bătrân, hition și slab, și că amândouă cuvintele acestea se mai rostesc și *bghijog* — *bghijóga* și *bijog-bijógă*.

(1) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 7; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Sub numele *góngă* se înțeleg tot felul de insecte, cari nu au un nume deosebit în graiul poporului. Așa dar numele de *góngă* este un nume generic, ce poporul de pe aici dă tuturor insectelor. Deci *góngă* —insectă; — Dr. Gust. Weigand, *Fünfter Jahresbericht*, p. 312; — com. de Ios. Olariu.

(2) M. Pompiliu, *Graiul Românilor din Biharia*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XX, Bucuresci 1887, p. 1.010: «*Góngă*=insectă mică, *gâză*.»

se ȑice de cine-vă, care din causă de bólă saũ alte nevoi a slăbit peste fire (1).

Saũ din următórea poesie poporală din *Banat*:

Săraca inimă 'ntrégă,
Cum o mănco 'o *góngă négră*.
Las' s'o mănco că-ĩ de vină,
Că s'a tras în țéră *strină*,
Unde nu-ĩ nici dor nici milă,
Numai *jel* și multă silă (2).

i) Sub cuv. *grângoșă* saũ *gringóșă* și *gârgóșă*, uniĩ Româniĩ din *Banat*, unde e usitat cuvîntul acesta, înțeleg orĩ și ce insect, alții însă înțeleg numai gândacii, cari se vėd pe drumuri și pe alte căi trăgėnd câte o *bobolócă* saũ *ghemuș* cât un ou de pasėre de mare făcută din baligă de vite cornute (3), și iarăși alții pe insectele ale căror aripĩ de-asupra sunt scortóse, adecă *Coleopterele* (4).

j) În fine sub cuv. *gujulie*, pl. *gujuliĩ* (5), atăt Româniĩ din *Bucovina* cât și cei din *Transilvania* și *Ungaria*, înțeleg numai o parte dintre *Coleoptere*, și anume pe acelea ce petrec mai mult numai pe pămînt, din causă că, fiindu-le unora dintre dînsele aripile de-asupra crescute la un loc, iar altora fiindu-le aripile moi și scurte, nu pot să sbóre (6).

Din cele expuse resultă că nici unul din cele ȑece cuvinte, înșirate mai sus, nu însemnėză tóte insectele, ci numai o parte

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) M. G. Crăciun, *Căntece poporale din Banat*, publ. în *Familia*, an. XXVII, Oradea-mare 1891, p. 535.

(3) Com. de Ios. Olariũ.

(4) Dr. Gust. Weigand, *Dritter Jahresbericht*, p. 316.

(5) Cihac, *Dict.*, t. II, p. 131, voind cu orĩ și ce preț a deduce cuvîntul acesta de la limba slavă, a inventat și a pus în rând cu dînsul un nou cuvînt, care nu există în popor, anume: *jujulie*. Eũ cred însă că cuv. *gujulie*, care însemnėză un insect ce petrece mai mult pe fața și sub fața pămîntului, stă în legătură cu cuv. *guz*, care la Româniĩ din unele părți ale Transilvaniei și Banatului însemnėză *cărtiță*, precum și cu cuv. *guzan* și *guzgan*=cloțan. Decĩ nu de la vsl. *žuželĩ*=scarabaeus saũ *žuželica*=insectum vermis, se derivă, ci cu totul de la alt cuvînt.

(6) Ales. Viciũ, *Glosariũ*, p. 33: «*Gujulie*, gónge micĩ, insecte; «ce te scarpini atăta. dóră n'ai *gujuliĩ*» (ca să nu ȑic păduchi); — com. de d-l El. Pop: «*Gujulia* e un fel de *gonguță négră*.»

din ele, prin urmare că nu avem în limba noastră un cuvânt, care să corespundă exact noțiunii *insect*: artropodar cu corpul împărțit în trei părți: cap, torace și abdomen, cu trei perechi de picioare și cu o pereche de antene.

Cuv. *borză*, care e cunoscut mai cu seamă Românilor din *Bucovina*, corespunde mai mult gândacilor cu mustăți lungi, lat. *Longicornia*.

Cuv. *gândac*, care e cel mai răspândit și tot odată mai bine cunoscut, corespunde mai mult ordinei *Coleopterelor*, pentru că el exprimă cu mult mai exact noțiunea de coleopter.

Cuv. *gâză*, care asemenea e foarte răspândit, corespunde mai mult ordinei *Dipterelor*, adică a insectelor câte cu două aripi.

Iar cuv. *góngă*, care e cunoscut mai cu seamă Românilor din *Țera-românească*, *Banat* și *Ungaria*, corespunde mai multor feluri de insecte.

Noțiunea cea mai completă, ce o are poporul, e cea de *Lepidoptere*, pe cari le numesc *Fluturi* (1).

Și precum nu există un cuvânt anumit, care să exprime exact noțiunea *insect*, tot așa nu există nici unul care ar exprima exact noțiunea de *larvă*.

Larva, în limba poporului român de pretutindeni, se exprimă prin trei cuvinte deosebite, și anume: *omidă*, *cariu* și *vierme*.

Tóte larvele cele pérose ale fluturilor, cari nu au numiri proprii, se numesc *omidi*, sing. *omidă*, la Români din Macedonia: *umidă* și *lumidă*.

Tóte larvele, cari trăesc și rod prin lemne, se numesc *cari*, sing. *cariu* (2).

Iar toate cele-lalte larve, fie ori și de ce insect ar fi, se numesc *viermi*.

Trebue însă să notăm aici că partea cea mai mare a larvelor au numiri proprii.

Nimfele, lat. *Nympha*, sau *Crysalidele* unor insecte, bună-

(1) Cf. Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 7.

(2) Dat. Rom. din Bucovina; — a celor din *Moldova*, cf. Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 9; — și a celor din *Țera-românească*, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Poporul, afară de *cariul* veritabil, numesce cu numele generic de *cariu* toți *viermi*, cari găuresc lemnele.»

óră ca cele ale fluturilor, se numesc *păpuși*, sing. *păpușă* și *gogóșe*, sing. *gogóșă*, iar altele, ca cele ale furnicilor, se numesc *saci* și *perine*.

O sémă de insecte însă, bună-óră ca *furnica* și *țințarul*, nu numai că singure au numiri proprii, ci chiar și larvele și nimfele lor.

Furnica—*oũ*—*cățel* (larva ei) — *sac* sau *perină* (nimfa furniceii).

Țințariũ—*oũ*—*carabăț* (larva lui) — *lătăuș* sau *lăturaș* (nimfa lui).

Antenele sau pipăitoarele tuturor insectelor, fără deosebire, se numesc pretutindenii cu un nume propriu: *mustăți*.

Scutul gâtului: *scut* sau *scoicuță*.

Toracele: *pept*.

Abdomenul: *pântece*.

Elitrele: *aripi scorțose*.

În fine, *metamorfosa* se exprimă prin cuv. *trântorire*, care însemnă a se transformă din ce-vă activ în sedentar. De ex. un vierme, când începe a se metamorfosa spre a deveni *insectă*, starea de ședere până ce se perfecționează, se numesce *trântorire*. *Omida*, când încetă de a mai umblă și a mânca, când se fixază într'un loc spre a se face fluture, se ȑice că *se trântoresce*, *s'a trântorit* (1).

---

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

R E P E D E A.

(Cicindela campestris L.)

Pe locurile unde bate mai tare sórele, și cu deosebire pe
turile nisipóse, precum și pe țermurile rîurilor, se póte
te adese-orî observà în decursul veriî un gândăcel mi-
l și frumușel, pe de desubt de colóre întunecat-arămie,
pe de-asupra deschis-verde, și câte cu cincî puî albî pe
irea fie-cărei aripî de de-asupra, care alérgă cu o deose-
ă iuțélă în colo și în cóce, căutându-și nutrețul de tóte
ele.

Acest gândăcel drăgălaș și fórte sprinten se numesce în
Transilvania: *Repede*, pentru că e lung în picióre și fuge
te repede (1), iar în unele părți din Banat: *Dragobete*,
triu că o sémă de fete mari își fac *de dragoste* cu
sul (2).

Despre acest gândăcel alergător, care numai cu fórte mare
utate se póte prinde, există la Româniî din Transilvania
nătóarele credințe:

Când ți se nasce un băiat, adună *Repedi* și, punându-le în
ăn, ți:

– Cum îi acésta de repede la mers, așa să fii și tu, N! (3)

) Com. de d-l Th. A. Bogdan, învățător în Bistrița: «*Repedea* e o
etă mică și cu picióarele lungi, care umblă fórte repede.»

) S. Fl. Marian, *Sărbătorile la Români*, vol. II, Bucuresci 1899,
44: «În alte locuri însă ar însemnă *Dragobete* un *gândac alergător*,
folosesc descântătóarele la descântecele de dragoste.»

) Cred. Rom. din Șamșud, com. de d-l Th. A. Bogdan.

Cine suferă de durere de picioare, vindece-se cu picioare de *Repede*, că-î va trece (1).

Când vezi *Repedea* ȕi: «Stăi și mă învață și pe mine a umblă ca tine, că te vei simți mai ușor (2).

Când mor multe *Repedi*, are să vie un betșug mare în sat (3).

Cine nu cunoșce *Repedea*, acela nu are să ajungă la bătrânețe (4).

De ai prins 9 *Repedi* într'o ȕi, și ȕi-î femeea îngreunată, are să nască copil fără splină (5).

Nevasta îngreunată, dacă va strînge într'o ȕi 9 *Repedi* și le va acăȕa de-asupra ușii, are să nască copil fără splină (6).

Cine pôte merge așa de repede, ca *Repedea*, acela are să umble mult pe jos în lumea cea-laltă (7).

---

(1) Cred. Rom. din Fărăgău.

(2) Cred. Rom. din Téca.

(3) Cred. Rom. din Batăș.

(4) Cred. Rom. din Șieuȕ.

(5) Cred. Rom. din Ardan.

(6) Cred. Rom. din Mociu.

(7) Cred. Rom. din Felfalău. — Tóte credinȕele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan, învăȕ. în Bistriȕa.

G O N I Ț A.

(*Gyrinus natator* L.)

Românii din cele mai multe părți ale *Bucovinei* numesc toate vitele cornute de genul femeesc, dar mai cu seamă *juncile* și *vacile*, care nu se *alungă* sau, după cum se mai dice, nu se *gonesc* un timp mai îndelungat orî nicî de cum, *știre*, sing. *știră*, iar pre cele ce se alungă mai adese-orî, și tot nu se țin, le numesc *Gonițe*, sing. *Goniță*.

Trăind o parte însemnată de Români mai mult din creșterea și cultivarea vitelor și ca atari ne dându-le mâna a ținé pe lângă casă nisce *sterpiturî*, care nu pot să le aducă mai nicî un folos, de aceea, cum observă ei că cutare juncă sau vacă e *știră*, îndată și întrebuintează fel de fel de mijlôce spre a o face ca să se céră cât mai de grabă la buhaiu, adecă să devie *goniță* și ca atare mai pe urmă și productivă.

Unul din mulțimea mijlôcelor pe care le întrebuintează ei spre acest scop e și insectul de apă numit atât în Bucovina cât și în alte părți locuite de Români *Goniță* (1).

Românii, respective Româncele, care *voesc* ca să li se *alunge*, adecă să li se *gonéscă* vacile la timp, se duc cu

---

(1) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiu, sat în districtul Rădăuțului, dict. de Michaiu St. Coniac, agricultor: «*Gonița* trăesce în apă și sbóră. Ea e pe spate négră, iar picióarele-î sunt galbene-ruginii. De-asupra are aripî tari (coji), iar de desubt moi»; — a celor din Frătăuțul-nou, sat în distr. Rădăuțului, dict. de Const. Rusu, agricultor: «*Gonița* are trup scurt și lat, aripile de-asupra sunt negre, iar pântecele galben. Ea pe-trece numai în apă»; — *Enciclopedia română*, t. II, p. 580.

sacul de prins pesce la o apă stătătoare, în care petrece de regulă acest insect și în care înotă învârtindu-se foarte repede pe suprafața ei, ca și când s'ar alungă, de unde se vede că-l vine apoi și numirea, prind mai multe *Gonițe* de acestea, le aduc acasă, le piséză bine și apoi, puindu-le în tărâțe, le dau vacilor știre ca să le mănânce.

Vacile, cari mănâncă *Gonițe* de acestea amestecate cu tărâțe, se dice că încep apoi nu mult după acesta a umbla ca și vacile numite *gonițe* după buhaiu și în scurt timp se și gonesc, se alungă (1).

Unii Români însă nu prind mai multe *Gonițe* de acestea de-odată, ci numai un număr anumit, și adecă *nouă* sau *trei*. Iar după ce le-au prins și le-au duminat mărunțel, le pun în tărâțe, le amestecă bine cu acestea, și apoi le dau vacilor celor *știre* de mâncare.

Făcând acesta cred că vacile, cărora li s'au dat de mâncat, nu rămân mai mult *știre*, ci în curând se alungă (2).

---

(1) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de M. St. Coniac.

(2) Dat. și cred. Rom. din Igesci, sat în distr. Storojineșului, dict. de Ioan Danilescu, agricultor.

BOUL DE APĂ.

(*Hydrophilus piceus* L.)

Unul dintre cei mai mari gândaci de apă, care se află în țările locuite de Români, e *Boul de apă* (1) sau *Boul de baltă* (2).

Boul de apă are corp lătareț-oval, foarte neted și strălucitor. De-asupra e negru ca tăciunele, iar de desubt negru-castaniu. Pieptul său e acoperit cu un fel de păr vârtos și neted, iar picióarele, foarte potrivite pentru înotat, sunt acoperite cu peri lungi și deși. Mustețile îi sunt scurte și au forma unui ic, iar fălcile îi sunt foarte lungi.

Boul de apă e un gândac leneș, care petrece peste 4i, de regulă, în apele cele stătătoare, iar séra părăsesce apa, în care a petrecut peste 4i, și prinde a sburà prin apropierea ei. El înotă și sbórá foarte bine, de umblat însă umblă greu.

Femeiușca își depune ouăle într'un fel de beșicuță care, umplută fiind cu aer, plutesc pe de-asupra apei și din care, după 12 -- 15 4ile, es apoi larvele.

Larvele sémână cu nisce viermi moi, lungi, turtiți și negri; au câte șese picióare și un cap solzos, armat cu fălcă puter-nice și cu cârlige; respiră pe partea dinapoă a corpului și petrec numai în apă, unde se nutresc cu *cobelci* sau *culbeci* și cu *lutunoă* sau *vițelară*, adecă cu puă de bróscă, precum și cu multe alte vietăți mici de apă, pe când gândacul însuși

---

(1) Dat. Rom. din Moldova, com. Bogdănesci, jud. Suceva, dict. de Nic. Const. Carp, agricultor: «*Boul de apă* e în trup *lătăuș*.»

(2) Dr. H. Tikin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, Bukarest, pag. 217 — 218.

se nutresce numai cu materii vegetale, cari au început a trece deja în putrejune.

După ce s'au dezvoltat larvele deplin, es afară din apă și sapă pe malul acesteia un fel de culcuș său vizuină, în care se prefac apoi în nimfe și în care stau mai multe zile chiar și după ce au ajuns în stare perfectă (1).

---

(1) Cf. D. Ananescu, *Curs elementar de istorie naturale*, t. III. *Zoologie*, București 1874, p. 215.

L A R D A R I U L.

(*Dermestes lardarius* L.)

Lardariul (1) e un gândac mic, numai de 7—8 mm. de lung, pe partea de desubt a corpului acoperit cu perî gălbii, iar pe cea de-asupra cu negri; scutul gâtului în genere cu un cercușor de petițe gălbii; partea dinainte a aripelor de-asupra de colóre ruginie și câte cu trei puiuți negri pe fie-care aripă, iar partea cea dinapoî négră.

Lardariul, când se află pe-afară, trăesce din hoituri, iar când se pripășesce prin case, atunci se nutresce cu diferite materii animalice, carî se află prin acestea, precum cu piei și blăni, pe carî le róde, și mai ales cu slănină, din care causă se vede că se și numesce apoî românesce *Lardariu*, de la cuv. *lard* = slănină, usitat mai ales în unele părți ale Transilvaniei.

Larva *Lardariulu*, care în unele părți din Bucovina se numesce *Codaț* (2), iar în unele părți din Ungaria: *Strepede*, pl. *Strepeđi* (3), trăesce din aceleași materii ca și gândacul ce a produs-o, și e tot atât de stricăciósă ca și dînsul.

---

(1) B. Nanian, *Elemente de istoria naturală*, partea I. *Zoologia*, București 1873, p. 134: «*Lardariul*, *Dermestes lardarius*, este o insectă mică, négră la capete și ócheșă la mijloc.»

(2) Datina Românilor din cele mai multe părți ale Bucovinei: «Viermii, carî se fac în slănină, brânză și lapte, se numesc *Codați*.»

(3) V. Sala, *Glosariu din comitatul Bihor în Ungaria*, publ. în *Revista critică-literară*, an. IV, Iași 1896, p. 339: «*Strepeđi*, viermuleți din slănină ori brânză». — Români din *Țera-Românească*, după cum îmi scrie Sânția Sa părintele T. Bălășel, paroch și învățător în Ștefănesci, jud. Vâlcea, înțeleg sub cuv. *Strepede*, pl. *Strepeđi*, un fel de viermi albi, scurți, groși

În fine mai e de însemnat și aceea că atât gândacul acesta, cât și larva sa, când sunt atinși cu ce-vă sau când sunt împedicați în mersul lor, se fac și staă loculuș, ca și când ar fi morți.

Iar o dicere din *Țera-Românească* sună:

A fi făcut strepeși,

adecă a se fi stricat, a nu mai fi bun de mâncare, sau de păstrat (1).

și bonți, adecă nu ascuțiți la capete, cari se fac numai în zémuri acre, și cu deosebire în oțet, când acesta e gata pe isprăvite în vas. Sătenii nu au scârbă de dînșii, ci îi strecóră și oțetul îl mânâncă. Iar numele de *Strepeși* trebuie să stea în legătură cu verbul *a strepeși*, acțiunea mâncării și cu deosebire a fructelor acre asupra dinților.

(1) Com. de S. Sa`păr. T. Bălășel.

C A R A B A N U L.

(*Oryctes nasicornis* L.)

Prin apropierea dubălărilor precum și pe locurile unde sunt multe surcele ce-aũ prins a trece în putrejune, se află fôrte adese-orî un fel de gândac castaniũ, de la 22—36 mm. de lung. pe spate gol, iar pe pânțece și pe picióre acoperit cu perî de colórea vulpiî.

Acest gândac se numesce în Bucovina : *Caraban*, fem. *Carabană* (1), *Dubălariũ* (2), *Forfecariũ* (3) și *Băligariũ cu corn* (4); în Moldova : *Caraban*, fem. *Carabană* (5); iar în Ungaria : *Taurul lui Dumnezeu* (6).

Numirea de *Caraban*, fem. *Carabană*, a acestui gândac cred că stă în legătură cu cuv. *Cărăbuș*, lat. *Carabus*; cea de *Dubălariũ* îi vine deacolo, pentru că el petrece de regulă în *dubala* saũ *argăséla* de pe lângă dubălăriî; cea de *Băligariũ cu corn* saũ *Taurul lui Dumnezeu*, pentru că bărbatușul are pe scutul capului un cornișor ascuțit și întors cu vârful spre spate, în care călcând fôrte lesne te poți

---

(1) Dat. Rom. din orașul Suceva și a celor din Bosanci, sat în distr. Sucevei.

(2) Dat. Rom. din Suceva, Bosanci și Tișeuț, sat în distr. Sucevei.

(3) Dat. Rom. din Udesci, sat în distr. Sucevei, dict. de Vasile Cimpoeș, agricultor.

(4) Usitat în mai multe comune din Bucovina.

(5) Dat. Rom. din Dumbrăveni, jud. Botoșoni, dict. de Grigore Olariu și Anton Sandrușcă; — și a celor din Opișeni, jud. Suceva, dict. de George Iacob.

(6) Com. de d-l Elia Pop, învățator în Șomcuta-mare : «*Taurul lui Dumnezeu* are un fel de corn în frunte.»

sparge; iar cea de *Forfecariu*, pentru că atât bărbătuşul cât şi femeiuşca au câte o păreche de fălcă foarte puternice cu care taie obiectele din care se nutresc.

Femeiuşca, care e fără de corn în frunte, ci are în locul acestuia numai cât un fel de melc, care arată unde ar trebui să fie cornul, îşi depune ouăle sale în dubala de pe lângă dubălării, precum şi în pământul cel guncios.

Larvelor, care es din aceste ouă şi care petrec într'un fel de bubolăcă sau ghiemuş făcut dintr'o materie ca baliga, le trebuie mai mulţi ani până ce se prefac în gândaci. şi acesta din cauză că nutreţul lor e foarte sec.

-- . . . . .

I L É N A.

(*Cetonia aurata* L.)

În decursul lunii lui Iunie și mai cu sémă pe la *Duminica mare* sau *Rusaliă*, când cei mai mulți trandafiri sunt înfloriți, nu odată ni se întâmplă să vedem atât prin grădini cât și prin rediuri, și anume în cele dintâi pe trandafiri, iar în cele din urmă pe *Păducei*, lat. *Crataegus oxyacantha* L., un fel de gândac ce-vă mai mic decât *Cărăbușul* și de colóre aurie-verde, lucind la rațele sórelui ca o piétră scumpă.

Acest gândac se numesce de către Români din Bucovina: *Ilénă*, pl. *Ilene* (1), de către cei din Moldova: *Ilénă* și *Cărăbuș verde* (2), de către cei din Țera-Românescă: *Gândac verde*

---

(1) Dat. Rom. din Storojineț, dict. de Nicolae Haraga, agricultor: «*Iléna* e un gândac strălucitor-verde»; — a celor din Putna, sat în distr. Rădăuțului, dict. de Vasile Văcărean și Elisei Bâcul, agricultori, și com. de d-l Dorim. Vlad, conducătorul școlei pop. din loc.: «*Iléna* e un gândac ce-vă mai mic decât *Cărăbușul* și mai mare decât *Cărăbușelul*, însă mai scurt decât acesta și ce-vă mai gros. Ea este de colóre verde-strălucitoare. De desubtul aripilor celor vârtóse are două aripi transverđii-albe. Ea ese numai primăvara în luna lui Maiu și Iunie și sbórá mai ales séra și cu deosebire după ploă. Țiua însă stă mai mult ascunsă pe trandafiri.»

(2) Dat. Rom. din Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Grigore Olariu, agricultor: «*Iléna*, numită și *Cărăbuș verde*, e un gândac care trăesce la câmp pe *Păducei*, precum și pe alți pomișori sălbatici»; — a celor din Bogdănesci, jud. Suceva, dict. de Nic. Const. Carp, agricultor: «*Cărăbușul verde* steclesce pare că e poleit. El e de colóre verde și în trup cam rotund. O sémă îi ȓic și *Ilénă*.»

saŭ *Gândac de trandafir* (1), iar de către cei din Macedonia: *Dzundzunar* (2), *Gîungîunar*, *Dzăngănar*, *Iujunar*, *Zăngănar* (3), *Zângănar* (4) și *Zângânâr* (5).

Un alt gândac, care se ține asemenea de familia *Ilénci*, însă care provine mai mult în Banat, se numesce de către Români din această țară: *Grângóșă verde* (6), lat. *Cetonia fastuosa* F.

Copiii Românilor din *Macedonia* până la vârsta de opt ani obișnuiesc în timpul verii să prindă câte un *Gîungîunar*, căruia, după ce-l lăgă cu o ață subțire pe la mijloc, fiind de capetul liber al aței, îi dau apoi drumul în vînt.

Gîungîunarlu sburând bâzâe în vînt, ceea ce procură copiilor o mare plăcere (7).

Tot la Români din *Macedonia* mai există și credința că, dacă într'un an se întîmplă să fie mulți *Zângânari*, are să fie secetă mare (8).

(1) Com. de S. Sa părintele T. Bălășel, paroch și învățător în Ștefănesci, jud. Vâlcea.

(2) Gust. Weigand, *Die Aromunen*, II Bd., Leipzig 1894, p. 52 și 301: «*Dzundzunar*, Rosenkäfer (auch sonstige Käfer, die beim Fliegen ein Summen hören lassen.)»

(3) Com. de d-l Per. Papahagi.

(4) Com. de d-l Christea Geagea, Român din Macedonia, stud. filos. la Universitatea din Cernăuți.

(5) Per. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, București 1900, p. 182. Nota 1.

(6) Com. de d-l Iosif Olariu, învățător pensionat în Maidan.—Români din Banat înțeleg sub cuvîntul *gânganie*, *gângolie*, *grângóșă* și *góngă* orice insect saŭ gândac; — cf. Dr. Gust. Weigand, *Fünfter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (rumänisches Seminar) zu Leipzig*. Leipzig 1896, p. 316 și 317. — Unii Români însă, tot din Banat, înțeleg sub cuv. *grângóșă*, după cum îmi scrie d-l Ios. Olariu, mai mult gândaci, cari se ved pe drumuri saŭ pe alte căi trăgînd câte o *boboloca* cât un ou de pasere de mare făcută din baligă de vite cornute.

(7) Per. Papahagi, op. cit., p. 182

(8) Com. de d-l Chr. Geagea.

G R Â N G Ó Ş A.

(*Gymnopleurus pilularius* F.)

Nu odată se pôte observà vara pe drumurî, precum şi pe alte căi, un fel de gândac negricios trăgênd câte o *boboloca* (1) de baligă de vită cornută, cât un ou de pasere, sau purtând câte o *blucă* (2) de pămînt la picióarele dindărăt. Mai adese-orî însă se pot vedé trăgênd la una şi aceeaşi boboloca câte doi inşi, adecă o pereche, şi anume bărbătuşul şi femeiuşca.

Acest gândac se numesce de Româniî din Banat: *Grângóşă* sau *Gândac de grâne*.

Tot la Româniî din *Banat* există despre acest gândac şi următórea legendă:

«Se dice c'a fost odată,
Când erà lumea curată,
Şi-a fost o frumósă fată,

care

Pre cât erà de frumósă,
Cu mult erà mai lenósă,
Că de leneşă ce erà,
De multe orî nu se sculà,
Batăr apă ca să beà.

«Mama fetei aceleia erà văduvă de mai mulţi anî şi-şi iubià fata ca şi ochiî din cap.

---

(1) Sub *boboloca*, pl. *bobolóşe*, înţeleg Româniî din Banat un boţ mic rotund.

(2) *Blucă* = boboloca.

«Dar fata, cu cât mumă-sa o iubiă și o cruță mai tare, ca atâta se făliă mai mult și nu ascultă mai nemică.

«De la un timp, vedënd mumă-sa că nu lucrăză mai nemică, se supără pe dînsa și începù a o muștră și a o înfrunță pentru lenea ei.

«Dar în zadar, că fata se făceà că n'o aude și nu ascultă de loc ce muma ei îi diceà.

«Odată, nu sciũ cum și ce s'a întîmplat, destul că biata văduvă trebuì să mérgă de diminéță la câmp, ca să rându-éscă ce-vă de lucru și acolo, și a lăsat în grija fetei ca, până ce se va înturnà ea, să măture casa și curtea, care erà plină cu *bóbe* (1) de grău de la *trăierat* (2), dicëndu-î:

—«Veđi, draga mea, ești fată mare de măritat; ași voi să vină pețitori, ca să te mărit, dar cine va peți o fată, pe care n'a vèđut-o în viéța ei lucrând!

«După ce a rostit cuvintele acestea, se duse la câmp și până la *amproor* isprăvi ce avù de lucrat și se întórse apoi acasă. Când ajunse însă acasă, ce să-î vadă ochi! ... Vede curtea nemăturată și pre fata ei somnorósă — căci numai atunci se sculase din pat,— împingënd cu piciórele gunoiul înainte, iar mătura ținënd-o în mână.

«Vèđënd mumă-sa acésta, deși îi erà mamă adevărată și o iubiă ca ochi sêi din cap, nu și-a mai putut stîmpără mânia, ci înfuriindu-se a început a o muștră și a o blěstemă dicënd :

—«Da, la ce ți-a dat Dumnezeu mîni, ca să lucrezi cu dînsele! dar dacă tu mîni (mâi) gunoiul cu piciórele, apoi să te facă Dumnezeu, ca ziua și nóptea să tot lucrezi, însă numai cu piciórele!

«Și să se scie că:

Blěstemul cel de părinte
E ca focul de fierbinte.

«N'a apucat bine a rostì cuvintele acestea, și Dumnezeu, care tóte le scie și le vede, ascultând blěstemul mumei celei

(1) *Bóbe* = grăunțe.

(2) *Trăierat* = trierat, imblătît.

supărate și necăjite, prefăcù pre fata ei cea leneșă într'o *Grângóșă*, care de atunci încóce numai încetéză de a lucrà diua și nóptea, dar nu cu mânile, căcî ea nu are mai mult mîni, ci numai cu picióarele.

«Și precum, ca fată, a mînat ea gunoiul cu picióarele, tot gunoiu mînă ea și acuma ca *Grângóșă*.» (1)

---

(1) Com. de d-l Ios. Olariu.

CĂRĂBUŞELUL.

(*Rhizotrogus solstitialis* L.)

În decursul lunii lui Iunie şi mai cu sémă începând cam de pe la *St. Onufreiu*, 12 Iunie, înainte, se pôte fôrte adese-ori vedé pe la înserate, când e timp senin şi frumos, sburând în colo şi încóce, pe de-asupra fânaşelor şi a holdelor un fel de gândăcel, ca şi când ar jucà un roiù de albine.

Acest gândăcel, care aduce fôrte mult la făptura corpului cu *Cărăbuşul*, lat. *Melolontha vulgaris*, atâta numai că e ce-và mai mic decât acesta, se numesce în Bucovina: *Cărăbuşel*, *Cărăbuş de vară* (1), *Cărăbuş de hrişcă* (2), *Cărăbuş mânânel* (3), *Cărăbuş micşor* (4), *Cărăbuş mic* (5), *Cărăbuş*

(1) Dat. Rom. din Braşca, sat în distr. Gurei-Homorului, dict. de Gerasin Roşca, agricultor; — a celor din Frătăuţul-noù, dict. de Nic. Rus: «*Cărăbuşelul* trăesce pe cosiri şi mânâncă muşchiù mânânel»; — a celor din Galanesci, sat în distr. Rădăuţului, dict. de Iléna Cuciurean, ţerancă: «*Cărăbuşei* es pe timpul florii grâului, adecă când e grâul şi secara în flóre.»

(2) Dat. Rom. din oraşul Sucéva, com. de Ioan Ienachi, stud. gimn.; — a celor din Poieni, sat în distr. Siretului, dict. de Iacob Popovici, agricultor; şi a celor din Igesci, dict. de Ioan Danilescu, agricultor.

(3) Dat. Rom. din Carapciù, sat în distr. Storojineţului, dict. de Vasile Cârciù, agricultor; — şi a celor din Vâcovul-de-jos, sat în distr. Rădăuţului, dict. de Sidor Calancea, agric.

(4) Dat. Rom. din Igesci, dict. de I. Danilescu.

(5) Dat. Rom. din Bilca, sat în distr. Rădăuţului, dict. de Chirilă Horodnic, agricultor.

roșu (1), *Gândac de hrișcă* și *Hrișcarîu* (2), iar în Moldova: *Cărăbuș de érbă* (3) și *Cărăbuș de hrișcă* (4).

Gândăcelul acesta se numesce *Cărăbușel*, *Cărăbuș mânântel*, *Cărăbuș mic* și *Cărăbuș micșor*, de aceea pentru că e ce-vă mai mânântel, adecă mai mic, decât *Cărăbușul* (5); *Cărăbuș de vară* pentru că se arată vara, adecă la o lună după *Cărăbuș*, care se arată la începutul primăverii și din care causă se numesce apoi și *Cărăbuș de primăvară* (6); *Cărăbuș de hrișcă*, *Gândac de hrișcă* și *Hrișcarîu*, pentru că ese tocmai atunci când e timpul de séménat *hrișca* (7); iar *Cărăbuș de érbă*, fiind-că petrece mai mult prin érbă (8).

Deci când ese *Cărăbușelul*, atunci e un semn că trebuie numai decât să semene hrișca, dacă cel ce o séménă voesce ca să se facă (9).

Câte odată hrișca se séménă și mai de timpuriu, dacă te miri din ce causă *Cărăbușelul* n'a putut eși mai înainte din pămînt (10).

(1) Dat. Rom. din Carapciu, dict. de V. Cârciu

(2) Dat. Rom. din Crasna, sat în distr. Storojinețului.

(3) Dat. Rom. din Opișeni, dict. de George Iacob: «se numesce astfel, pentru că petrece mai mult prin érbă.»

(4) Dat. Rom. din Dumbrăveni, dict. de Gr. Olariu.

(5) După spusa Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca: «*Cărăbușelul* e mai mânântel decât *Cărăbușul*»; — a celor din Igesci, dict. de I. Danilescu; — și a celor din Carapciu, dict. de Vas. Cârciu.

(6) După spusa Rom. din Brașca, dict. de Anton Popovici, agricultor: «*Cărăbuș de vară* se numesce de aceea pentru că ese vara.»

(7) După spusa Rom. din Igesci, dict. de I. Danilescu: «*Cărăbușul de hrișcă* ese numai atunci, când e timpul de séménat hrișca. Amu-i timpul de séménat hrișca — dic ómenii — că a eșit *Cărăbușul micșor*»; — a celor din Brașca, dict. de Ger. Roșca; — și a celor din Poeni, dict. de Iac. Popovici: «*Cărăbuș de hrișcă* se numesce de aceea că ese tocmai atunci când se séménă hrișca.»

(8) După spusa Rom. din Opișeni, dict. de George Iacob.

(9) Cred. Rom. din Poeni, dict. de Iac. Popovici; — a celor din Buninți, sat în distr. Sucevei, dict. de George Dârja, agricultor: «*Cărăbușul de hrișcă* ese cam pe la *St. Onufrei*. Când ese el e un semn că e bine de séménat hrișca. El nu face nici o stricăciune. Ese din pămînt și iarăși în pămînt se ascunde»; — a celor din Brașca, dict. de Ger. Roșca: «Când ese *Cărăbușelul* sau *Cărăbușul de vară* e timp de séménat hrișca.»

(10) Dict. de Iac. Popovici.

În fine mai e de amintit și aceea că atunci când es
Cărăbuși de hrișcă e un semn că are să se facă mu
frumósă pâne albă și hrișcă, iar când sunt puținî, atu
crede și se dice că va fi puțină pâne albă și hrișcă ( )

---

(1) După spusa Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cuciurean :
es mulți *Cărăbușei*, atunci pânele albe vor legà bine; când es
atunci nu-î timp bun, pânea nu va legà; — a celor din Budeniș,
distr. Storojinețului, dict. de Mărióra Dutcă : «Când sunt mulți
buși de hrișcă, atunci hrișca are timp bun, va rodî bine»; —
din Moldova, com. Oprișeni, dict. de G. Iacob : «Când sbórá mu
răbuși de érbă, are să fie timp bun, ghielșug.»

CĂRĂBUȘUL.

(*Melolontha vulgaris* Fabr.)

Nu odată ni se întâmplă să vedem pe la începutul lunii lui Maiu, une-oră însă, când se desprimăvăreză mai de timpuriu, chiar și pe la finele lui Prier, un insect, ale cărui antene, picioare și elitre sunt de coloro roșiatică-castanie, iar restul corpului negru, care, cum începe a se îngână ziua cu noaptea, prinde a sbură în toate părțile într'un număr așa de mare, ca și când ar fi un roi de albine.

Acest insect care se ține de familia gândacilor și care, după ce s'a săturat de sburat, se așază pe ramurile arborilor și mai ales ale pomilor, unde stă apoi până a doua zi dimineața, rodându-le mai toate frunzele, florile și fructele cele tinere și fragede, se numesce pretutindene în Bucovina: *Cărăbuș*, în unele părți însă, pe lângă *Cărăbuș*, încă și *Cărăbuș de primăvară* (1) și *Cărăbuș de păpușoiu* (2).

În Moldova: *Cărăbuș*, fem. *Cărăbușă* și *Vruh* (3);

---

(1) Dat. Rom. din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic; — a celor din Brașca, dict. de Anton Popovici: «*Cărăbușul* se numesce și *Cărăbuș de primăvară*, pentru că esă îndată după ce s'a încălzit pământul și pentru că prevestesce primăvara.»

(2) Dat. Rom. din Budeniț, dict. de Măriora Dutcă: «*Cărăbușul* se numesce în Budeniț și *Cărăbuș de păpușoiu*, fiind-că se arată pe când are să se semene păpușoiul.»

(3) Dr. H. Tiktin, *Romänisch-deutsches Wörterbuch*, vol. I, p. 289; — Dr. N. Leon, *Zoologia medicală a țeranului român*, Iași 1897, p. 9; — Idem, *Istoria naturală medicală a poporului român*, București 1903, p. 84.

În Țera-Românească: *Cărăbuș* (1), *Scărăbuș* (2), *Găinușă de séră* și *Gândac de prun* (4);

În Transilvania: *Cărăbuș*, *Cărăbuș de Maiu* (5), *Buzariu* și *Gândac* (7);

În Maramureș: *Cărăbuș* (8);

În Banat: *Cărăbuș de Maiu*, *Grângoșă de svârnat* și *Scărăbuș* (10);

La Români din Meglenia: *Bumbăr* (11);

Iar la cei din Macedonia: *Cărăbuș* (12).

Larva *Cărăbușului*, care e tot așa sau chiar și mai căcioasă decât dînsul, se numesce în cele mai multe ale Bucovinei: *Cîormag*; pl. *cîormagi*, în unele comune precum bună-ură în *Bilca*, districtul Rădăușului, și în rapciu, districtul Storojineșului: *Vierme alb* sau *C*

(1) *Gazeta Săténului*, an. II, R.-Sărat, 1885—1886, p. 366; — D. An. *Curs elementar de istoria nat.*, t. III. Zoologie. Partea II, București 1874, p. 215.

(2) G. Baronzi, *Limba română și tradițiunile ei*, Galați 1879; — Cf. Cihac, *Dicț.*, t. I, p. 43.

(3) *Gazeta Săténului*, an. II, p. 366; — I. Moisil, *Cărăbușii, pr* și conservarea lor, publ. în *Jiul*, revistă pentru literatură și știință, t. I, Târgu-Jiū 1894, p. 28; — *Amicul Tinerimei*, fôe de cunoștințe, t. I, T.-Jiū, 1896, p. 7.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Găinușă* în partea muntioasă a Vâlcea se numesce *Gândac de prun*, căci acestei insecte îi place să ste prin pometurile de pruni.»

(5) I. Moisil, *Cărăbușii*, publ. în diar. cit., p. 28. — Deși gândăceasta se arată de regulă în luna lui Maiu, totuși numirea sa de *buș de Maiu* nu mi se pare a fi populară, ci tradusă din germ. *Maibüsch*.

(6) *Gazeta Transilvaniei*, an. LVI, Brașov 1893, No. 117, p. 600. — *Buzariu*, pl. *buzari* = *cărăbuș*.

(7) *Cărțile Săténului român*. Cartea IV, Blașiū 1886, p. 64: «*Gândaci* (Bunzarii) cari se arată în April vor îngheța în Maiu.»

(8) *Gutinel*, diar social, literar și economic, an. I. Baia-mare 1900, No. 29, p. 4.

(9) Com. de d-l Ios. Olariū.

(10) Teod. Rotariū: *Inimiciii pomilor și mijloce în contra acelor* în *Amicul poporului*, an. I, Pesta 1867, p. 96.

(11) Com. de d-l Per. Papahagi; — Idem, *Români din Meglenia* în revista «*Tinerimea română*» Noua serie, Vol. V, București 1900, p. 259.

(12) Com. de d-l Per. Papahagi.

alb (1), iar în altele, precum bună-ură în Vilaucea, com. peste Prut: *Bubă* pl. *babe* (2); în Maramureș: *Ciormă* (3) și *Ciorman* (4); iar în Țera-Românească: *Vierme alb* (5).

Deși *Cărăbușul* e un insect stricăcios, totuși Români nu se pot răbdă, când apare el întâiași dată primăvara, de a nu-l privi cu plăcere cum sbóră și sbárnâesce în toate părțile și cum, greoiu fiind la sborul său, se lovesce mai de toate obiectele, cari îi sta în cale.

Și nu fără cauză, pentru că, după credința lor, dintre toate insectele câte le sunt cunoscute, *Cărăbușul* e acela care le anunță cu siguritate mult dorita și așteptata primăvară.

De aici vine apoi și datina unor Români din *Bucovina* că, îndată ce ved întâia ură un *Cărăbuș*, caută numai decât să-l prindă, și după ce l-au prins dic:

— «Pe sănătate c'am prins» sau «c'am pus mâna pe un *Cărăbuș!*» — ceea ce însemneză: «Mulțamesc lui Dumnezeu c'am ajuns cu sănătate primăvara!» (6).

Alții iarăși îndatinéză, când es întâia ură primăvara *Cărăbușii*, de a prinde pe unul dintre dînșii și a-l pune pe palmă. Și dacă cărăbușul prins sbóră de grabă, cred că în decursul întregii veri vor fi harnici, iar dacă nu sbóră de grabă e un semn că vor fi leneși (7).

Însă *Cărăbușul*, după credința Românilor din *Bucovina*, e nu numai un prevestitor al primăverii, ci ei pretind tot odată a cunoște de pe mulțimea sau puțințimea perișorilor sau mai bine dis a *pufușorului*, cu care e acesta acoperit pe pantece și picioare, cum va fi vara ce urméză: căldurósă

(1) Dict. de Chirilă Horodnic și Vas. Cârciu.

(2) Com. de Victor Bodnărescu, stud. gimn.

(3) Com. de d-l Th. A. Bogdan: «Numirea *Ciormă* (viermuleț) am auzit-o de la un om din Oroiu de lângă Baia-mare.»

(4) *Gutinul*, an. I, p. 4: «*Ciorman* = larva *Cărăbușului*.»

(5) D. Ananescu, op. cit., p. 215; — *Gazeta Săténului*, an. II, p. 366: «Larva *Cărăbușului* obicnuit e insecta cea mai stricăciosă. Chiar tómna acésta, prin prejurul pădurilor și chiar la câmp și mai ales pe lângă coturi și mărăcină, *Viermele alb*, precum se mai numesce acésta uricósă insectă, a atacat o mare parte de grâu séménat mai cu sémă timpuriu.»

(6) Dat. Rom. din Poeni, sat în distr. Siretului.

(7) Cred. Rom. din Crasna, sat în distr. Storojinețului.

saŭ frigurósă? roditóre saŭ neroditóre? și mai ales în privința păpușoiului (porumbului) și a pómelor.

Așà cred și spun ei că dacă *Cărăbușii*, când es întâiaș dată primăvara și încep a sbură în colo și în cóce, sunt pe pânțece péroși, atunci e un semn că vara va fi frigurósă, iar dacă nu sunt péroși, că va fi căldurósă (1).

Dacă *Cărăbușul* e îmbrăcat pe picióre, adecă péros, când ese din pămînt, atunci vara va fi fôrte mănósă, iar dacă nu va fi îmbrăcat, atunci nu va fi timp de pâne (2).

Dacă *Cărăbușul* are picióre fôrte pérose, apoi se crede că este bine a sēmēnă păpușoiu, în care va fi belșug, dacă însă piciórele nu-s pérose, că nu va rodi păpușoiul (3).

Și cu cât mai mulți *Cărăbuși* se vor arătă primăvara, și mai ales pe timpul aratului, cu atâta, cred ei, că anul acela va fi mai roditor (4), că se va face mai mult și mai bun păpușoiu, însă mai puține póme, iar când es mai puțin, atunci spun ei, că n'are să fie mult păpușoiu, dar pentru aceea vor fi mai multe póme (5).

(1) Cred. Rom. din Crasna.

(2) Cred. Rom. din Storojineț, dict. de Niculaî Haraga, agricultor.

(3) Dim. Dan, *Credințe pop. bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. IV, Cernăuți 1894, No. 79, p. 2; — Cred. Rom. din Băeșesci, sat în distr. Gura-Homorului; — a celor din Tereblecea, distr. Siretului, com. de Luca Buliga, stud. gimn.: «Când es întâia óră *Cărăbușii*, e bine să se semene păpușoiul, căci atunci e un semn că nu va fi mai mult rece, nu va fi brumă.»

(4) Cred. Rom. din Câmpulung, com. de Vas. Burdohos, stud. gimn.

(5) Cred. Rom. din Poeni, com. de Dim. Furtună, stud. gimn.; — a celor din Tereblecea, com. de L. Buliga; — a celor din Mahala, com. de Ioniță al lui Iordachi Isac: «Când primăvara se arată mulți *Cărăbuși*, atunci se crede că păpușoiul vor avé timp bun»; — a celor din Bilca, dict. de Chir. Horodnic: «Când es mulți *Cărăbuși de primăvară* va fi timp; atunci încep a se sēmēnă *păpușóiele*»; — a celor din Gura-Sadovei, com. de Leon Latiș, stud. gimn.: «Când sunt mulți *Cărăbuși* primăvara, atunci se crede că are să fie belșug în toate pânele»; — S. Fl. Marian, *Sărbătorile la Români*, vol. I, p. 117; — *Albina Carpaților*, an. IV, Sibiiú 1879—80, p. 7: «Când es *Scărăbușii*, e dricul aratului, cu cât sunt mai mulți *Scărăbuși* într'un an, cu atât va fi el mai mănós;» — Dim. Dan, *Credințe pop. bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. IV, No. 63, p. 1: «Dacă într'o primăvară se arată mulți *Cărăbuși*, apoi se crede că va rodi păpușoiul și vice-versa.»

Tot cam așa cred în privința acésta și Româniî din *Moldova* (1), *Téra-Românéscă* (2), și cei din *Transilvania* (3).

Și ca să se încredințeze: care rând de păpușoiu său porumb anume va fi mai bun și mai frumos: cel ce se va sămăna mai de vreme, cel ce se va sămăna mai după aceea sau cel mai târziu? cercă, când ară, piciórele *Cărăbușuluî*, și care pereche de picióre sunt mai pérose: cele dinainte, cele mijlociî sau cele dindărăt, acel rând de păpușoiu, spun ei că va fi mai bun, iar celălalt mai slab (4).

N'apucă însă a trece două, trei zile de la prima arătare a *Cărăbușilor*, și numai ce veđi și pre băeți alergând pe la înse-
rate în colo și încóce după dînșii, a-î prinde și a se jucă cu ei. Iar ziua caută să afle câte unul sau și mai mulți, cari sunt mai mari și cât se póte de vioi, ca nu numai să se jóce, ci să póta face și *morișcă* sau *sbârnăitóre* din ei. Și cum pun mâna câte *pe unul*, încep a-î descântă și a-î dice:

Vai, sărace *Cărăbuș*,
Că'n bunî mâni mai încăpuși,
De-acum orî cât vei cercă,
Din mâna mea nu-î scăpă!

Iar după aceste cuvinte întroducétóre, urmând mai departe, dic:

Cărăbușe, Cărăbuș,
Eú din tine-oiú face-acuș
O morișcuță de vînt
Pe faț'acestuî pămînt

Și-așă mi te-î învârti,
Pămîntul de nu-î zări,
Până ce te-î ameți
Și tu tot nu vei perî! (5)

(1) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 9: «În anul când sunt *Cărăbuși* mulți, se fac bucate multe.» — Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 85.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Când sunt multe *Găinuși* primăvara, e semn că anul va fi bogat în tot felul de róde.»

(3) *Cărțile Săténuluî român*. Cartea V, Blașiú 1886, p. 80: «*Gândaci* mulți (*cărăbuși*) vestesc an mănos »

(4) Cred. Rom. din Oprișeni, distr. Siretuluî; — a celor din Mahala, com. de Ionică al lui Iord. Isac: «Când *Cărăbuși* sunt flocoși la tóte șése piciórele, păpușoiî cei timpuriú sămănați, cei mijlociî și cei târđii vor avé timp bun; iar când sunt flocóse numai cele de dinainte, iar cele-lalte nu, atunci numai păpușoiî cei timpuriî sămănați vor avé timp bun, iar cei mijlociî și cei din urmă nu.»

(5) Dat. băeților din Stroesci, sat în distr. Sucevei.

După ce au rostit cuvintele acestea, ieaă două *crăcănuțe*, adică două bețișore asemenea de lungi, cari au la un capăt cornișore în forma unei furcuțe, iar neavând forma acésta, le încrestéză la un capăt și le dau forma de furcuțe, și apoi le implântă în pământ la o depărtare anumită una de alta. După acésta ieaă alte două bețișore mai netede, și iarăși asemenea de lungi, dintre cari pre unul, numit *sul*, crăpându-l la mijloc, îl pun orizontal între furcuțe, iar pre celalalt, care e la amândouă capetele ascuțit, îl bagă în crăpătura sulului ast-fel ca amândouă bețișorele să formeze o cruce. Ieaă apoi Cărăbușii, ce i-au prins mai nainte, și cari sunt de regulă un bărbătuș și o femeiușcă, le rup la amândoi câte un picior de dinapoi, și îi implântă cu piciorul rupt unul într'un capăt al bețișorului ascuțit și pre al doilea în celalalt capăt (1).

Făcând în chipul acesta *morișca*, îi silesc să sbóre dicând:

Hâz, bâz,
Hâz, bâz,
Învârte-te,
Desvârte-te,
Femeiușcă
Sue-te,
Bărbătuș
Scobórá-te!
Hâz, bâz,
Hâz, bâz,
La móră la Ilișesci,

Cum pui mâna picluesci
Și de vamă nu gândesci,
Dar cum macinî, cum plătesci
Și mai mult nu zăbovesci,
Ci spre casă te pornesci.

Hâz, bâz,
Hâz, bâz,
Femeiușcă
Urcă-te,
Bărbătuș
Scobórá-te ! (2)

Cărăbușii, voind să sbóre, încep a sbárnăi și a se învârti împrejurul sulului tocmai ca și o morișcă saă mai bine ăis ca și cupele de la róta unei mori.

Iar *sbárnăitórea* se face ast-fel :

Ieaă mai întâi o aripă de-asupra (elitră) de la un *Cărăbuș* și îndoind-o în două bagă prin capetele ei un spin vârtos de perj saă de pěr sělbatíc.

Fiind acésta gata, prind un alt *Cărăbuș* cât se póte de viciu

(1) Dat. băeților din Ilișesci, sat în distr. Gura-Homorului, com. de Filaret Dobos, stud. gimn.

(2) Dat. băeților din Reusenî, sat în distr. Sucevei, com. de Vasile Pop, stud. gimn.

îi rup un picior de dinapoî de prin încheietura cea din urmă despre corp și înfig în partea rămasă spinul cu aripa îndoită.

După acésta caută un paiu sau o nueluță subțire, bagă nuelușa în îndoitura aripei, și apoi suflă asupra Cărăbușului.

Bietul Cărăbuș, voind a sbură și a scăpă din mânilor celui ce l-a prins, începe a se învârti și a sbârnăi împrejurul paiului sau a nueluței, ca și când ar fi o adevărată sbârnăitoare (1).

Băeții din *Banat*, la cari jucăria acésta e asemenea usitată, fac *sbârnăitoarea*, numită de dânșii *svârnaică*, așa :

Prind o *muerușcă* de *Cărăbuș* și, rupându-î o aripă deasupra, bagă în unul din capetele acesteia un spin subțire pre care îl înfig apoi într'un bêt ca degetul cel mic de gros și cam de o palmă de lung. După acésta bagă la celălalt capăt de aripă un alt spin, asemenea subțirel, însă ce-vă mai lung decât cel dintâiu, pre care îl lasă liber.

Sfârșind acésta de făcut, prind un bărbătuș, pre care îl numesc ei de astă dată *popă* și, rupându-î piciorul cel de dinapoî din partea stângă de prin încheietura din urmă, înfig în locul acestuia spinul ce a rămas mai nainte liber, și apoi dau *popei* drumul să sbóre.

Popa, adecă *Cărăbușul* bărbătuș, cugetând că a scăpat din mânilor celor ce l-au prins, dă să sbóre, dar neputându-se depărtă, prinde a sbârnăi și a se învârti necontent în prejurul spinului înfipt în bêt, până ce nu mai pôte de ostenit, apoi se opresce din sbor.

Băeții, vădându-l că s'a oprit, îl învârtesc de două, de trei ori, și el iarăși începe a sbură și a sbârnăi până ce nu mai vede bine.

O sémă de băeți înțepenesc *svârnaica* acésta în pămînt, alții însă, ca să fie mai siguri și să aibă mai mult haz și bucurie, o țin strîns în mână (2).

În fine băeții din *Țera-Românească*, la cari jucăria descrisă în șirele de mai sus e așisderea usitată, fac *sbârnăitoarea*, care se numesce de dânșii *sfârléză*, ast-fel :

Prind două *Găinușe* mai măricele și după acésta rup uneia

(1) Dat. băeților din Ilișesci, com. de Fil. Doboș.

(2) Com. de d-l Ios. Olariu.

o aripă și o lăpădă. Aripa luată o găuresc la ambele capete. Cu un capăt o pun în vârful unui băț, tăiat rotund în cap, și cu un mărăcină o fixează acolo, introducând mărăcinele prin gaura făcută în aripă, și apoi prin vârful bățului. Mărăcinele are măciucă, ca aripa să nu poată scăpa. Se ia apoi alt mărăcină cu măciucă și se introduce pe gaura de la capătul rămas liber al aripei și anume din lăuntru în spre afară, astfel ca vârful ascuțit al mărăcinelui să iese afară mult, iar măciuca să nu-l lase a se desprinde. Se ia după acesta cea-laltă *Găinușă* și i se frânge unul dintre cele două picioare mai mari, și anume de la genunchi. Pe cavitatea cotoiului acesta se vâra mărăcinele cu vârful cel ascuțit până se întărește bine, așa că *Găinușa* rămâne spânzurată de un picior, având aripele libere. Se apucă apoi bățul în mână ca pe o codă de biciu și începi a învârti puțin. *Găinușa* își ia vînt și sburând se învârtesce ca o *sfârlăză* un timp mai îndelungat (1).

Acastă datină a băeților de a face *morisce* și *sbârnațore* sau *svârnaice* și *sfârleze* din *Cărăbuș*, la care ocaziune atîta ce-î muncesc până ce nu mai ved bine, cred că a dat cu timpul nascere următoarei dicală:

Vai, sêrmâne *Cărăbuș*,
Pe-a cui mână-mi încăpuși!

Saŭ :

Of, sărace *Cărăbuș*,
Pe-a cui mână încăpuși!

care e usitată nu numai în Bucovina, ci și în Moldova și Țera-Românească (2), saŭ:

Scărăbuș,
P'a cui mână ai ajuns! (3)

care e usitată în Țera-Românească, și care se dice despre un om, ce se vede într'o mare primejdie (4).

(1) Com. de S. Sa. Pêr. T. Bălășel.

(2) I. N. Zanne, *Proverbele Românilor*. Vol. I, p. 398.

(3) Baronzi, op. cit., p. 52.

(4) Zanne, op. cit., p. 399.

Alții însă sunt de părere că adevărata origine a acestei dicale ar fi cu totul alta, și anume următoarea poveste :

«Dice că pe timpul când se luptau Românii cu Turcii, s'a întâlnit într'o zi doi ostași, unul român, iar celălalt turc.

«Turcul, cum dăte cu ochii de Român, își puse în gând ca numai decât să-l omóre. Însă el, deși eră cu mult mai tare decât Românul, totuși nu voi să-l omóre așa-și îndată, ci voi să-l afle mai întâiu o pricină.

«Dar ce pricină să-l afle, după ce Românul nu eră cu nemică vinovat?

«Iată însă că tocmai atunci, când se bătea Turcul cu gândul ce fel de pricină să-l afle, dă cu ochii de un *Cărăbuș*, și cum îl zărește îl iea în mână, fără ca să-l vadă Românul, și apoi, întorcându-se către Român și arătându-i mâna, în care ținea *Cărăbușul*, îl întrebă dicând:

— «Spune-mi, Române, ce am eu în mâna acesta? De mi-i spune, e norocul tău, iar de nu ghicesci, pe loc te omor!

«Românul, care din întâmplare se chemă *Cărăbuș*, nesciind ce are Turcul în mână, și crezând că acesta îl va omori, începui a oftă și a dice:

Of, sărace *Cărăbuș*,
Pe-a cui mână încăpuși!

«Turcul, la rândul său, nesciind că Românul se chemă *Cărăbuș*, ci cugetând că el întru adevăr a ghicit, îi dăse:

Norocul tău c'ai ghicit,
Că de n'ai fi fost ghicit,
Pe loc te-ași fi omorât!

«Și rostind cuvintele acestea îi dăte Românului drumul să meargă în pace» (1).

O variantă a acestei povești, intitulată «*Învățatul Cărăbuș sau cismarul doctor*», sună în prescurtare după cum urmează:

«*Cărăbuș*, un biet cismar, mai mult peticar, sărac lipit pământului, vedându-și nevasta bolnavă, alergă la un doctor și-i spune pësul, care l-a adus; primesce o rețetă, dă carbóva și plécă.

---

(1) Din Șcheia, sat în distr. Sucevei, com. de D. Câmpan, stud. gimn.

«Iși face de atunci cismarul planul să se lase de meseria lui și să se apuce de alta mai bănoasă, cum e cea de doctor, și scrie pe ușa lui: *om ce scie multe*.

«După nenumărate isbândi, i-a eșit numele de om învățat și a-tot-sciutor, strânge parale multe și se pornesce înapoi acasă cu toate ale lui.

Cum mergea el însă, iat' un *Turc* călare
Alergă să vadă ce 'nvățat e mare,
Cel ce-așa de grele lucruri isprăvia.
Și precum călare către el mergea,
Prin văzduh de-odată mâna și-a întins
Și din sbor cu mâna, cum a dat, a prins
Un *gândac*, o găză, ce pe câmp trăesce,
Cărăbuș anume care se numesce.
Pe cismar opresce, fără ca să scie
Cum îl chemă, cine poate ca să fie,
Și-arătându-î mâna dice: «să-mi ghicesc
Ce-î aici într'însa, ghicitor ce ești?

Biet cismarul tace, șede nemișcat
Și la *Turc* privesce cât e de 'ncruntat:
Grea belea, păcatul
Astăzi m'a găsit,
Și pe cât îmi pare
Pote le-am sfârșit!
Ast-fel dice 'n gându-î plin de supărare,
Iar apoi se vaită chiar cu glas mai mare:
— «*Vai, sărmane Cărăbuș,*
Pe-a cui mână-mi încăpuși!

Auđindu-l *Turcul* dice: «L-ai ghicit
Cărăbuș e, iată-l! Bine-ai nimerit.» (1)

Alte variante ale acestei povești sau anecdote se află la Anton Pann (2), P. Ispirescu (3), G. Cătană (4) și I. Adam (5).

(1) Th. D. Speranția, *Alte anecdote populare*. Vol. II, București, p. 54—69.

(2) *Povestea vorbeii*. Partea I, București 1852, p. 30—50.

(3) *Legende sau Basmele Românilor*. Partea II. Fasc. I, București 1874, p. 100—112.

(4) *Poveștile Banatului*, culese din gura poporului bănățean, Gherla 1895, p. 35—39.

(5) *Pe lângă vatră*, pilde și glume țărănesci, București 1900, p. 66—68.

cu acea deosebire numai că la A. Pann eroul povestei n'are nume, în povestea culésă de Ispirescu însă, în loc de *Cărăbuș*, figurază *Lăcusta* (1), iar în cea culésă de Cătană *Grelușul* (2).

Afară de povestea citată, în care figurază cuv. *Cărăbuș*, se află și un joc, în care copiii se pun în cerc și unul dintre ei arată pe rând pe fie-care dintre tovarășii lui, spunând câte unul din cuvintele frasei:

Scărăbuș, Scărăbuș,
P'a cui mâni ai ajuns! (3)

În fine trebuie să mai amintesc încă și aceea că o sémă de Români din Bucovina întrebuințază adese-orî *Cărăbușii* ca medicament, și anume în contra bólei *De dînsele*, adecă în contra reumatismului.

Prind adecă în luna lui Maiu mai mulți Cărăbuși și-i pun într'un șip mare cu spirt, în care îi lasă apoi până ce putrețesc.

În restimpul acela însă, cât staă *Cărăbușii* în șip, caută în pădurea cea mai apropiată trei mușinoe de *furnici de cele mari* și, după ce le-a aflat, merge bolnavul de *Dînsele*, iar dacă nu pôte singur merge, se duce altul în locul lui într'o Lună diminéță până nu răsare sórele, iea din mușinoiul dintâi un pumn de țernă cu furnici cu tot și le légă într'un corn de basmă, apoi merge la al doilea și la al treilea mu-

(1) Op. cit., p. 110: «Ghică ce este aici, moșule, ȕise Vodă, arătându-i pumnul, în care țineă *gândacul*.

«Moșul o băgase pe mânecă de frică; lui îi eră témă să nu i se des-copere vicleniile.

— «Ei, *Lăcustă, Lăcustă*, ȕice moșul cu graiū milogit,

AI umblat cât ai umblat
Dar aci ți s'a 'nfundat!»

(2) Op. cit., p. 37: «Părinte! am auȕit că sciă căută în păscălie. Cine-vă mî-a furat o mie de galbeni și nu pot da de urma hoțului; am venit la tine să-mi dai în păscălie, decî înainte de a merge cu mine, să-mi ghicescî ce am eū acuma în mână?

«Vlădica băgase mâna în buzunar și țineă *Grelușul* în ea.

«Popa, nesciînd în grabă ce să răspundă, își împlântă mâna în barbă ȕicînd:

— «Vai, sărmane *Greluș*! întelegîndu-se pre sine sub cuvîntul *Greluș*.»

(3) Zanne, op, cit., p. 399.

șinoiū și luând și dintr'acestea ca și din cel dintâiū le lēg și pre acestea separat. După acēsta se întórce cu țerna și cu furnicele acasă și așa legate în cornurile basmalei, cum sunt le pune într'un céun la foc ca să fērbă. După ce aū fier scóte basmaua din céun și ducēndu-se cu dīnsa iarăși în pădure, pune fie-care legătură cu furnicele mórte la locul lor, adecă fie-care pe mușinoiul din care a fost luată.

În sfârșit, după ce s'a făcut și acēsta, cel bolnav de *Dinsele* se scaldă în apa, în care aū fost fierț țerna și furnicele. Iară după ce s'a scāldat, se unge, mai ales pe picióre, cu spirtul în care aū fost puși *Cărăbuși*.

Spirtul se póte întrebuiță orī și când, *Cărăbuși* însa trebuie să se pue într'insul numai în luna lui Maiū (1).

Babele din *Țera-Românescă* adună *viermī albi*, adecă larve de *Găinușe*, îi piséză cu *tămāe din Bobotéză* și cu *ustăroiū*, tot din Bobotéză, și fac un fel de unsóre dintr'insū, cu care se ung apoi bolnaviī pe piciórele bolnave de bóla numită «*D'ăi rēi*» (2).

O sémă de Romāni însă, atât din *Bucovina cât și din Moldova* și *Țera-Românescă*, susțin că *Cărăbuși* sunt bune nu numai. De *dīnsele* saū *D'ăi rēi*, ci și pentru *Bóla neacazuluī*. Drept aceea când cine-vă oftéză într'una, mănâncă *Cărăbuși* și-i trece.

În unele sate întâiū se mănâncă și numai *de gust*, după ce se curăță mai întâiū de aripī și de picióre ca să nu sgārie în gât (3).

(1) Dat. Rom. din Șcheia, com. de D. Câmpan;— a celor din Mitocul Dragoinirnei, sat în distr. Sucevei, com. de V. Greciuc, stud. gimn.: «Când îl dóre pe cine-vă piciórele saū mânilē saū și alte părți ale corpuluī, e bine să ieā *Cărăbuși* și să-i pue în spirt, ca să steā vre-o două zile, și apoi cu spirtul acela să se ungă pe locul care-l dóre.»

(2) Com. de S. Sa Păr. T. Bălășel : » Bólele reumatismale în popor de pe la noi se numesc «*D'ăi rēi*.»

(3) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 9; Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 85.

BĂLIGARIUL.

(*Geotrupes stercorarius* L.)

Prin baligele vitelor de casă și mai ales prin cea de cai foarte adese-ori se poate observa în decursul verii un gândac de 15—24 mm. de lung și de coloră neagră sau întunecată-albastră, care, după ce a răscolit în toate părțile baliga în care a petrecut și a mâncat tot ce a aflat într'însa bun pentru dînsul de mâncare, își face sub aceeași baligă o bortică perpendiculară în pămînt, în care se ouă apoi femeiușca câte un ou.

Acest gândac se numește în Bucovina: *Băligariu* sau *Băle-jariu* (1), *Gâza boulu* (2), *Trînduș* (3), *Trânt* (4), *Trânz* (5),

(1) Dat. Rom. din Carapciu, dict. de Vas. Cărciu: «*Băligariul* petrece mai cu sîmă în baligă de vită. El e negru și are mustețe scurte;» — a celor din Galanesci, dict. de Precup Galan; — a celor din Frătăușul-vechiu, dict. de Mich. St. Coniac: «*Băligariul* se face mai cu sîmă în gunoiul de cai;» — a celor din Udesei, dict. de Lazar Rotariu; — precum și în multe alte sate din Bucovina.

(2) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Ioan Ungurean: «*Gâza boulu* face borți sub baliga de vită.»

(3) Dat. Rom. din Valea-Putnei, sat în distr. Câmpulungului, com. de Em. Antonovici, stud. gimn.; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de d-l Ifrim Isopescu, conducător al școlii pop. din loc.; — și a celor din Putna, dict. de Vasile Văcărean: «*Trîndușul* se află toamna în baligă de cal.»

(4) Dat. Rom. din Storojineț, dict. de Nic. Haraga: «*Trântul* se face numai în baligă de cal.»

(5) Dat. Rom. din Carapciu, dict. de Vas. Cărciu: «Aripile cele de-
asupra ale *Trânzului* sunt ca cîja, iară cele dedesubt ca hîrtia de țigară;
cele de-asupra sunt negre, iar cele de desubt albe. De la cap până
la aripă are o pată, o scoicuță de coloră verde. Lîngă ochi are mustețe
mai mășcate decît pîrul, vin ca pîrul cel de porc. El petrece numai în
baligă de cal, sub care își face bortițe, și anume numai la cîmp, nici
odată însă în grajd.»

Ilenuță sau *Ilenuța cea păduchiósă* (1); în Moldova: *Trânz* (2) în Țera-Românescă: *Bălegar* și *Băligar* (3); în Transilvania: *Găză*, *Gândac de gunoiu*, *Góngă* și *Góngă de baligă* (4); la Româniî din Meglenia: *Bubulică* (5); iar la Româniî din Macedonia: *Bubulic* și femenin *Bubulică* (6).

Numele de *Băligariu* al acestui gândac îi vine de acolo, fiind-că el de regulă petrece numai prin baligă sau, după cum cred și spun Româniî din Epir, fiind-că el se nasce din baligile de cal sau de catâr (7); cel de *Trânt*, plur. *Trânți*, fiind-că se află mai cu sémă pe locurile acelea unde pasc și se *trântesc* (tăvălesc) caii; (8) cel de *Trânduș*, pl. *Trânduși*, pentru că umblă încet și greoiu, căci *trânduș* însemnă în

(1) Dat. Rom. din Poeni, distr. Siretului, com. de Dim. Furtună.

(2) Dat. Rom. din Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Grigore Olariț: «*Trânzul* e negru, petrece pe câmpuri și pe lângă grajduri și se face numai în baligă de cal.»

(3) B. P. Hașdeu, *Etym. Magn.*, t. III, p. 3.027: «*Bălegar* sau *Băligar*, pl. *bălegari* și *băligari*, lat. *Scarabeus fimetarius*, «gândac negru care trăește în bălegar.» (Tutova, c. Epurenî). Așa se dice și în Bucovina (S. Fl. Marian). Cuvîntul se trage din *balegă* prin sufixul masculin ar. lat. *arius*, fiind ast-fel o formațiune diferită de neutrul *bălegar*».

(4) G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latînă*, publ. în *Convorbiri liter.*, an. XXIII, p. 335.

(5) Per. Papahagi, *Româniî din Meglenia*, publ. în revista «*Tinerimea română*» Noua serie. Vol. V, București 1900, p. 258: «*Bubulică* s., un fel de cărăbuș.»

(6) Com. de d-l Per. Papahagi: «*Bubulic* în genere însemnă *gândac*, *gărgăun*, *góngă*. La Avela (Epir) se numesc gândacii negri cari se nasc, după credința poporului, din baligele de cai și de catări, și cari apoi își depun ouele tot în baligă, din cari fac un *ghemuș*, pe care îl rostogolesc până ce se rotundește cu desăvârșire și expus la soare se întărește. *Bubulică* este același lucru și se usiteză în Macedonia mai mult forma femenină. În Epir se usiteză forma femenină ca nume propriu; —Gustav Weigand, *Die Aromunen*, II. Bd., Leipzig 1894, p. 52 și 298: «*Bubulik*, Mistkäfer (München), pl. *Bubulits*; *Bubulikă*, Käfer, Mistkäfer»; —Idem, *Fünfter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänisches Seminar) zu Leipzig*, Leipzig 1898, p. 305: «Ar, *Bubulikă*. Käfer, Mistkäfer, ist wohl eine selbständige Bildung des Ar. vom Stamme *bub*, — bzw. *bubus* (s. u. *bombuli*) aus vgl. nblg. *буболучка*, «Insekt», ngr. *βομβύλιος*, «Hummel».

(7) Com. de d-l Per. Papahagi.

(8) După spusa Rom. din Storojineț, dict. de Nic. Haraga.

limba Românilor din unele părți ale Bucovinei atâta cât *hălăoiu*, greoiu, leneș (1); iar cel de *Ilenuța cea păduchiósă*, fiind-că e foarte adese-orî nezăjit de un fel de păduchi numiți lat. *Gamasus coleoptratorum* (2).

Numele de *Bubulic* și *Bubulică* provine, pe lângă vorba de toate zilele, încă și într'o poezie poporană din *Macedonia*, intitulată «*Nunta Purecelui cu lindina*» sau «*aminșușitsa*», după cum numesc Macedonenii lindina.

Iată și poezia respectivă, în care mai provin încă și alte numiri de insecte :

Sămbădă dimneatsă
Si sculă *furniga*,
Z duse la moară
Cu daă grătsă di melu
Tă s facă culats,
Tă s chîamă nunlu ș furtatlu,
S nsură *puriclu*
Ș lo *aminșușitsa*,
Tahtalbichu nunlu
Ș *piductul* furtatlu,
Bubulichu socru,
Z *bubulica* sócră,
Preftsă *tăunli*,
*Dzundzunarl*u despot,
Înkisiră taifă.

Sâmbătă diminéță
Se sculă *furnica*,
Se duse la móră
Cu două grăunțe de meiū (3)
Ca să-și facă colaci,
Își chemă nunul și fărtatul (4),
Se însură *puricul*
Și-și luă *lindina*,
Ploșnița ca nun
Și *păduchele* fărtat,
Băligariul socru,
Băligărița sócră,
Preoții *tăunli*,
Dzundzunariul episcop
Și așa se porni ospetul (5).

În fine la Români din *Macedonia* mai există încă și expresiunea: «*Are bubuliți în cap*», ceea ce însemnă atâta cât a avé gărgăuni, precum și: «*Li ști bubulițli*», a scî, a se pricepe în drăci (6).

(1) Com. de d-l Ifrim Isopescu.

(2) Com. de Dim. Furtună.

(3) Meiū = Mălaiū mărunțel.

(4) Vornicel, vătăjel.

(5) G. Weigand, *Die Aromunen*, II. Bd., p. 60.

(6) Com. de d-l Per. Papahagi.

BOUL LUI DUMNEȚEȘ.

(*Lucanus cervus* L.)

Prin grădinile împănate cu pomete mari și mai cu sémă prin pădurile de stejari se află un insect mare, negru-castaniu, ale cărui fălcă sémănă cu córnela unui cerb.

Acest insect, care se ține de ordinul *gândacilor*, lat. coleoptera, și anume al celor cu antenele în forma unei foițe și cu cinci încheieturi la picior, și care e cel mai mare din totă Europa, se numește în Bucovina: *Boul lui Dumneșeu*, femeiușca: *Vaca lui Dumneșeu*, *Boul Domnului*, fem. *Vaca Domnului*, *Capul cerbului*, *Cerbul lui Dumneșeu*, *Cerbariu*, *Buhaiu*, *Buhaiul lui Dumneșeu*, *Taur*, *Bourel*, *Caraban*, fem. *Carabană*, *Rudașcă*, *Rodașcă* și *Regóce*;

În Moldova: *Caradașcă*, *Cărădașcă*, *Radașcă*, *Rădașcă*, *Ragace*, *Boul lui Dumneșeu*, *Boul Domnului*, fem. *Vaca Domnului*, *Bourel* (1);

În Țera-Românească: *Răgace*, *Răgăce*, *Răgóce* și *Rădașcă* (2);

---

(1) Com. de Melchisedec, fost episcop de Roman și membru al Academiei Române; — dict. de Nic. Const. Carp din Bogdănesci, jud. Suceava; — Dr. N. Leon, *Zoologia medicală a țeranului român*, Iași 1897, p. 9.

(2) B. Nanian, *Elemente de istoria naturală*. Partea I. *Zoologia*. Ed. III. Bucuresci 1873, p. 134; — D. Ananescu, *Curs elementar de istoria naturală*, t. III. *Zoologia*, Bucuresci 1874, p. 216. — A. T. Laurian și I. C. Massim, *Glossariu*, Bucuresci 1871, p. 487, însă susțin că cuvintele acestea n'ar fi cunoscute în Muntenia. Iată ce dic ei: „*Ragace* și *Ragaciū* s. m. și *Rudașcă* s. f. *lucanus*, *scarabeus lucanus*; *lucariū*, *scarabeū lucan*, — specie de insecte; însă dincóce de Carpați cuvântul nu e cunoscut; — com. de d-l Mich. Vlădescu, profesor universitar în Bucuresci.

În Transilvania, și anume pe Mureș: *Boul lui Dumneșeu*, *Cerb* și *Rudașcă* (1); la Lăpuș: *Rudeșcă* (2); la Brașov: *Dărădașcă* (3); iar în alte părți: *Cărnece*, *Cornenciū*, *Radașcă*, *Rădașcă*, pl. *Rădasce* și *Rădăscî*, *Rudașcă* și *Răgaciū*; (4)

În Banat: *Radașcă*, *Cornac*, *Cornac mare* și *Rugace* (5);

În Ungaria: *Boul lui Dumneșeu*, fem. *Vaca lui Dumneșeu* (6);

La Români din Meglenia: *Bubalica Domnului* și *Cuvaciū*;

Iar la cei din Macedonia: *Boul al Dumneșeu* și *Favru* (7).

Larva Boului lui Dumneșeu, care trăește în trunchiurile arborilor, cu deosebire al stejarilor, și care are fălcă puternice, cu cari ródé lemnul și face găuri mari într'însul, se numește în Bucovina și Moldova: *Cariū* și *Cariū de stejar*, iar excrementele ei, cu cari umple găurile făcute de dînsa, se numesc *făină de cariū* (8). În alte părți însă se numește: *Buturugă*. (9)

(1) Com. de d-l Paul Oltean.

(2) *Șeșetorea*, fôia poporului român. Budapesta, 1877, p. 6.

(3) Com. de d-l Mich. Vlădescu.

(4) Com. de d-l Paul Oltean; — și de d-l Th. A. Bogdan; -- Veđi și G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină din istoria naturală*, publ. în *Convorbiri literare*, an. XXIII, p. 330. — Al. Viciu: *Glosariū de cuvinte dialectale din graiul viu al poporului român*. Blaj, 1899. p. 27.

(5) Com. de d-l Ios. Olariū: «Partea bărbătească a *Cornacului* are la cap nisce córne mari cu cari strînge de minune»; — George Cătană: *Poveștile Banatului*, t. I, Gherla 1893, p. 54: «*Pitic țînțariul* începù a mîncă cu poftă din *țînțari* și într'o clipă toți *țînțarii* erau în burta lui. Atunci împăratul îi dede cartea, iar el sărută mîna împăratului și a împărătesei, își luă rēmas bun de la toți ómenii, și apoi își dede de trei orî peste cap și se făcù un *țînțar* mare cât o *rugaciă* și sbură cătră gaura muntelui.»

(6) Com. de d-l E. Pop: «*Boul lui Dumneșeu* e insectul cel mai mare de pe la noi. El are două córne mari, cu ramuri tari și osóse, cu cari prinde și strînge în forma cleștelor și le mișcă după plac.»

(7) Com. de d-l Per. Papahagi. — *Favru* = faur, fierariū.

(8) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iordache Bran, pâlmaș; — Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 9;—Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 84.

(9) Teod. Rotariū: *Inimiciū pomilor și mijlóce în contra aceloră*, publ. în *Amicul poporului*, an. I, Pesta 1867, p. 96: «*Larva buturugă*, din care se face *rudașca*, începe mai întăiū a ródé scórța, după ce îmbătrânesce ródé și lemnul. Larvei acesteia îi trebue patru ani până ce se transformă în *rudașcă*, în care timp un vierme singur e în stare pomul cel mai mare a-l găuri din rădăcină prin trupină și tóte crengile până în vârî.»

Despre insectul acesta există la Româniî din *Transilvania*, com. Blaj, următoarea legendă:

«Pe vremea aceea, când *Dumneḑeũ* umblă prin poiene cu straiṭa în botă, păzindu-și ciurdele de boî și turmele de oi, se ḑice că odată, trudit cum eră, a adormit cu capul pe un moșinoiũ, și nu s'a deșteptat până într'un târḑiũ. Înainte de acésta însă dete el de scire boilor celor mai mari și mai bătrâni ca să se pórte bine și să grijéscă de cei micuṭi, ca nu cum-vă să se întîmple ce-vă vrajbă între ei.

«Dar abiă adormi mai de dai Dómné, când colea aude un răget și o larmă ca aceea, de gândiaî că se hâesc dé-lurile și se surpă pămîntul.

«*Dumneḑeũ* sări ca fript drept în picióre, căci îi venise în ajutor *Sfîntul Sóre* și sculându-l îi ḑise:

— «Dómné! *Rădascele* astea ale tale tótă nóptea aũ bon-cănit, de gândiaî că or să mă alunge și pe mine de pe faṭa pămîntului. Uite ce minunî aũ făcut, că mî-aũ sfârticat tóte hainele de de-abiă am scăpat colo după cel răzor!

— «Ce *Rădasce*? — Întrébă *Dumneḑeũ*.

— «D'apoî boîi ăștia aí tēi s'aũ purtat așa de răũ, de nu-s vrednici, decât să-î faci numai nisce *Rădasce*.

— «Fie! — îi ḑise *Dumneḑeũ*, — am să-î ieaũ la răport, și dacă i-oiũ găsi vinovaṭi, pe toṭi am să-î fac așa după cum doresci!

«Și *Dumneḑeũ*, după cum ḑise, așa și făcũ, căci aflându-i vinovaṭi, i-a alungat în codri, unde suindu-se pe stejari, cu toṭi s'aũ făcut *Rădasce* cu córne mici și mari, adecă din vaci s'aũ făcut *Rădasce* cu córne mici și din boî cu córne mari, după cum îi pedepsise *Dumneḑeũ*.

«De aceea *Rădascelor* li se ḑice și *Boul lui Dumneḑeũ* și *Vaca lui Dumneḑeũ*» (1).

Și de óre-ce *Rădascele* sunt *Boîi lui Dumneḑeũ*, de aceea nu trebuie omorîte, că-ṭi sécă mânilé (2).

După o altă legendă, tot din *Transilvania*, com. Aldorî de lângă Bistriṭa, *Rădascele* sunt ingeriî, carî n'aũ vrut să ajute lui *Sf. Ilie* ca să-și lege rafurile la căruṭa cea de foc,

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom. din Tonciũ, com. de d-l Th. A. Bogdan.

de aceea li s'a făcut gura clesce pentru tot-deauna în semn de pedepsă (1).

Și tot din cauza acesta cred că se numesce *Rădașca* de către Români din Meglenia: *Cuvaciū*, iar de către cei din Macedonia: *Favru*.

Cele mai răspândite și mai usitate dintre toate numirile însă, câte i se dau acestui insect, sunt: *Boul lui Dumnezeu*, fem. *Vaca lui Dumnezeu* și *Boul Domnului*, fem. *Vaca Domnului*, pentru că numirile acestea le întâlnim pretutindeni nu numai în Bucovina, ci și în cele-lalte țări locuite de Români (2).

După A. de Cihac: *Boul Domnului* se numesce un alt insect, anume *Cantharis unctuosă* (3).

Însă insectul, sau mai bine zis varietatea acesta de insect, după cât îmi este mie până acuma cunoscut, nici nu provine în țările locuite de Români, ci numai *Cantharis visicatoria* sau *Lytta visicatoria*, rom. *Gândăcel verde*, *Gândăcel de turbat*, *Gândăcel*, pl. *Gândăcei* și *Cățelul frasinilor*. Prin urmare Români nici nu aveau pe cine să-l numescă ast-fel.

Laurian și Massim asemenea se îndoesc că numirea acesta s'ar atribui de către popor insectului *Cantharis unctuosă*.

Iată ce dic ei:

«*Boul Domnului* = *Boul lui Dumnezeu* = ? *Cantharis unctuosă* lui Lineu. Pe cât ne aducem noi aminte din gura poporului, *Boul lui Dumnezeu* este un insect cu aripioarele pestrițate cu picățele roșii și negre, căruia, dacă nu ne înșală memoria, se dă și mai des numele de *Vaca lui Dumnezeu* (4).

Din descrierea acesta rezultă că *Boul lui Dumnezeu* nu e *Cantharis unctuosă*, dar nici *Lucanus cervus* sau *Scarabeus lucanus*, ci cu totul alt insect și anume acela pe care Români din Bucovina îl numesc *Buburuză* și *Măriuță*, lat. *Coccinella septempunctata* L.

Și cum că într'adevăr insectul din urmă, adică *Bubu-*

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan

(2) Vezi cit. de mai sus.

(3) *Dicț.*, t. I, p. 27.

(4) *Dicționarul limbei române*, Bucuresci 1871, p. 242.

ruza, e numit în Țera-Românească *Vaca lui Dumnezeu*, ne putem încredința nu numai din spusa lui Laurian și Massim, ci și din Zoologia lui Nanian (1).

Și mie încă mi-este cunoscut că unii Români dau numirile acestea și altor insecte.

Cu toate acestea ele se potrivesc mai bine numai insectului *Lucanus cervus*. Și iată de ce:

Am amintit chiar la început că fălcile acestui insect, numite în limba poporului *córne*, samănă într-o cât-vă cu cornele unui *cerb*. De aici apoi și numirile sale la Români din Bucovina: *Boŭ*, fem. *Vacă*, *Bourel*, *Cerb*, *Cerbariŭ*, *Taur* și *Buhaiŭ*, iar la cei din Transilvania, Ungaria și Banat: *Boŭ*, *Cerb*, *Cornac* și *Cornenciŭ*.

Tot de la făptura fălcilor acestui insect îi vin și unele dintre cele-lalte numiri de origine străină, precum *Răgace* și *Ragaciŭ*, etc., dacă nu cum-vă stau numirile acestea în legătură cu verb. *a rage*. Cel puțin așa rezultă din cele ce ni le spune Cihac în privința acésta, și anume: *Rogaciŭ*, *Ragaciŭ*, *Rudașcă*, *Rădașcă* (pour rogașcă) *Lucanus*, cerf-volant; vsl. rogŭ, rogŭ, *cornu*, rogatŭ *cornutus*; russ. rogačŭ cerf-volant; ceh. rohač, cerf-volant; nsl. rog, rogačŭ, cerf-volant (2).

Cât privesce numirea *Rogaciŭ* eu unul n'am auzit-o până acuma de la nimeni, și cu atâta mai puțin cuv. *rogașcă*.

Deci după cât mi se pare mie, Cihac a inventat anume aceste două numiri ca să pótă deduce cu atâta mai lesne și pre cele-lalte numiri românești de la limba slavă.

Însă el o putea face acésta cu numirile deja usitate în popor, fără ca să mai aibă trebuință de inventarea unor numiri nouă, despre cari Români nici cu spatele nu știu nimica.

Laurian și Massim din contră scriu: «*Ragace* și *Ragaciŭ* s. m. și *Rudașcă* s. f. *Lucanus*, *Scarabeus lucanus*, lucan, scarabeŭ lucan; specie de insecte, însă dincóce de Carpați cuvîntul nu e cunoscut» (3).

(1) Op. cit., p. 137.

(2) *Dict.*, t. II, p. 317.

(3) *Glossariŭ*, p. 487.

Iar în alt loc: «*Rudașcă*, *Lucanus*, *Scarabeus lucanus*, un insect *lucuritoriū*, ce nu lipsesce pe nopți senine *a lucurì*; compară *rudă*, din care *Rudașcă* pare a fi un derivat» (1).

Radașcă e de bună sémă *Lucanus*, însă descrierea ce i-o dau autorii nu se potrivește de fel la *Lucanus* = *Boul lui Dumneḑeū*, ci ea se potrivește la un alt insect și anume la *Licuriciū*, lat. *Lampyris noctiluca* L. care într'adevăr *licuresce* sau *lucuresce* nóptea, după cum se exprimă autorii.

În fine ce se atinge de numirea *Caraban*, fem. *Carabană*, cred că stă în legătură cu cuv. *cărăbuș* lat. *carabus*.

Atâta de o cam dată în privința numirilor acestui insect.

Și acuma să trecem la datinele și credințele Românilor despre dînsul.

În unele comune din *Bucovina*, precum bună-óră în Brăesci, Băieșesci și Stupca, distr. Gurei-Homorului, Tereblecea, distr. Siretului, și în orașul Storojineț, îndatinéză Româniî a prinde câte un *Boul lui Dumneḑeū* și a-l pune pe *vacile știre*, anume ca *să se alunge* și să nu *sângere*, creḑând că vaca pe care se pune, de bună-sémă se alungă și nici când nu sângere (2).

În comuna Măzănăesci, distr. Gurei-Homorului, când află vre-un *Boul lui Dumneḑeū* perit, îl ieau, îl piséză mărunțel, îl pun în tărățe, și-l dau apoi dimpreună cu acestea vacilor mulgătoare de mâncare, anume ca să dea lapte (3).

În Vilauceă, comună peste Prut, în timpul de față mai tótă rutenisată, îl pun pe vițeiî cei micî, anume ca să crească mari și să fie tari, iar *Vaca lui Dumneḑeū* o pun pe vacile cele a fêtă, anume ca să fete mai de grabă (4).

În Crasna, districtul Storojinețului, ieau ómeniî séra înainte de *Sânḑiene* mai mulți *Boureî* și-î aruncă în ogórele cu hrișcă, anume ca acésta să fie roditóre (5).

În Zăhăresci, districtul Sucevei, când se sperie cine-vă, prind un *Boul lui Dumneḑeū*, îl pun pe un hârb cu jăratie

(1) *Glossariū*, p. 450.

(2) Com. de Luca Buliga și Al. Bozonc, stud. gimn. și dict. de Nic. Haraga.

(3) Com. de Ostafie Moldovan, stud. gimn.

(4) Com. de Victor Bodnarescu, stud. gimn.

(5) Com. de Victor Petrescu, stud. gimn.

îl ard, și cu fumul ce iese dintr'însul afumă pre cel speriat, iar cenușa lui i-o dau ca s'o bea (1).

În fine în unele comune, precum bună oră în Todiresci și Soloneț, districtul Sucevei, Frătăuțul-vechiu, districtul Rădăuțului și Tereblecea, copilele și fetele îndătinază a prinde câte unul său și mai mulți *Bourei* de aceștia, a le tăia *córnele*, a le borti și a le înșiră apoi la mărgel, iară băeții a le lega la cheutorile cămeșilor, parte ca să nu se *dióche* și parte ca să nu-i musce câni, când se duc la vre-o casă unde se află câni răi. (2)

O sémă de neveste, ale căror bărbați sunt duși de acasă și nu știu unde se află, întrebuintează *Bourelul* său *Boul lui Dumnezeu* ca un fel de trimis spre aducerea acestora.

Așa nevestele, cari nu știu singure unde sunt bărbații lor, prind un *Bourel* și adresându-se către dînsul, rostesc următoarele cuvinte:

Bourelul meu,
Bourelul meu!
Rógă-te lui Dumnezeu
Să vie bărbatul meu.
De-a veni bărbatul meu
Tu ești *Boul lui Dumnezeu*,
Și de-a fi dus la război,
Să se 'ntórcă înapoi
Sănătos
Și voios.
De-a fi dus la tâlhărit
Să mi-l aducă rănit

De-a fi dus la ciobănie,
Să vie
Mai tinerel
Și frumușel,
Să fiu fudulă cu el,
Să vie ca un curcan
Durăind ca-un bolovan.
Hop, hop, hop,
Bourelule 'n galop,
Cu córnel tot stringënd,
Cu-aripele sbárnăind,
Cu bărbatul meu venind!

Sau așa :

Boú, bourelul meu!
Rógă-te lui Dumnezeu
Să vie bărbatul meu.
Și de-a fi, precum vreaú eú,
Să vie bărbatul meu,
Tu ești *Boul lui Dumnezeu*.

Și de-a fi dus în război,
Să se 'ntórcă înapoi
Sănătos
Și voios.
Și de-a fi dus la hoțit
Să-l aducă prigonit,

(1) Com. de d-l G. Tomoiagă, cant. bis.

(2) Auđit de autor de la mai mulți inși.

De-a fi la p $\acute{e}$ cur $\acute{a}$ rie,
S $\acute{a}$ vie cu voinicie,
Ca el altul s $\acute{a}$ nu fie,
S $\acute{a}$ vie ca un curcan
Dur $\acute{a}$ ind ca-un bolovan.

Hop, $\acute{t}$ up, *bourelule*,
Hop, $\acute{t}$ up, voinicelule,
Cu c $\acute{o}$ rnele sf $\acute{a}$ r $\acute{a}$ ind,
Cu b $\acute{a}$ rbatul me $\acute{u}$ venind!

Iar dup $\acute{a}$ ce rostesc cuvintele acestea, $\acute{i}$ fac v $\acute{i}$ nt ca s $\acute{a}$ sb $\acute{o}$ re (1).

Copi $\acute{i}$ din *Transilvania* $\acute{s}$ i cei din *Banat*, rump $\acute{e}$ nd c $\acute{o}$ rnele de *Cornac* sau *Boul lui Dumne $\acute{d}$ e $\acute{u}$* $\acute{s}$ i leg $\acute{e}$ ndu-le la cheut $\acute{o}$ rea de la grumaz, le p $\acute{o}$ rt $\acute{a}$ $\acute{i}$ n credin $\acute{t}$ $\acute{a}$ c $\acute{a}$ nu le va curge s $\acute{a}$ nge din nas, $\acute{s}$ i cei sur $\acute{d}$ $\acute{i}$ c $\acute{a}$ vor au $\acute{d}$ $\acute{i}$ mai u $\acute{s}$ or (2).

Rom $\acute{a}$ ni $\acute{i}$ din *Transilvania* mai cred $\acute{s}$ i mai $\acute{d}$ ic $\acute{i}$ nc $\acute{a}$:

De vro $\acute{i}$ s $\acute{a}$ a $\acute{i}$ p $\acute{e}$ r mare, pune tot-deauna *c $\acute{o}$ rne de R $\acute{a}$ da $\acute{s}$ c $\acute{a}$* $\acute{i}$ n apa cu care te spel $\acute{i}$ pe cap (3).

Dac $\acute{a}$ o fat $\acute{a}$ va purt $\acute{a}$ *c $\acute{o}$ rne de R $\acute{a}$ da $\acute{s}$ c $\acute{a}$* $\acute{i}$ n p $\acute{e}$ r, va av $\acute{e}$ p $\acute{e}$ r frumos (4).

Arip $\acute{i}$ de *R $\acute{a}$ da $\acute{s}$ c $\acute{a}$* $\acute{i}$ n cosi $\acute{t}$ e de va ascunde, va av $\acute{e}$ p $\acute{e}$ r frumos (5).

R $\acute{a}$ da $\acute{s}$ c $\acute{a}$ $\acute{i}$ n p $\acute{a}$ l $\acute{a}$ rie de ve $\acute{i}$ purt $\acute{a}$, nu ve $\acute{i}$ av $\acute{e}$ durere de cap (6).

Pici $\acute{o}$ re de R $\acute{a}$ da $\acute{s}$ c $\acute{a}$ $\acute{i}$ n buzunar de ve $\acute{i}$ purt $\acute{a}$, ve $\acute{i}$ drum $\acute{a}$ ri bine $\acute{s}$ i s $\acute{a}$ n $\acute{a}$ tos (7).

Cap de R $\acute{a}$ da $\acute{s}$ c $\acute{a}$ de ve $\acute{i}$ usc $\acute{a}$ $\acute{s}$ i m $\acute{a}$ cinat $\acute{i}$ l ve $\acute{i}$ da la c $\acute{a}$ ne, ho $\acute{t}$ i $\acute{i}$ la cas $\acute{a}$ nu $\acute{t}$ i se vor apropi $\acute{a}$ (8).

C $\acute{a}$ nd vre $\acute{i}$ cu cine-v $\acute{a}$ s $\acute{a}$ te ba $\acute{t}$ $\acute{i}$, $\acute{t}$ ine- $\acute{t}$ $\acute{i}$ tre $\acute{i}$ $\acute{d}$ ile m $\acute{a}$ nile $\acute{i}$ n ap $\acute{a}$ f $\acute{e}$ r $\acute{t}$ $\acute{a}$ cu *c $\acute{o}$ rne de R $\acute{a}$ da $\acute{s}$ c $\acute{a}$* , c $\acute{a}$ te ve $\acute{i}$ face tare (9).

R $\acute{a}$ da $\acute{s}$ c $\acute{a}$ $\acute{i}$ n n $\acute{o}$ p $\acute{t}$ ea de *Sf. Gheorghe* $\acute{i}$ n fer $\acute{e}$ str $\acute{a}$ de ve $\acute{i}$ afl $\acute{a}$, e semn c $\acute{a}$ a $\acute{i}$ picat $\acute{i}$ n drag *strigoilor* (10).

(1) Dat. Rom. din C $\acute{a}$ mpulung, com. de George Ciup $\acute{e}$ rc $\acute{a}$, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din $\acute{T}$ $\acute{e}$ ra-Ha $\acute{t}$ egului, com. de d-l Aron Densu $\acute{s}$ ianu; — a celor din Maidan, $\acute{i}$ n Banat, com. de d-l Ios. Olari $\acute{u}$.

(3) Dat. $\acute{s}$ i cred. Rom. din Ragla.

(4) Dat. $\acute{s}$ i cred. Rom. din Bucerdea.

(5) Dat. $\acute{s}$ i cred. Rom. din Bozia $\acute{s}$ l $\acute{a}$ ng $\acute{a}$ Dics $\acute{o}$ -Szt.-Martin.

(6) Dat. $\acute{s}$ i cred. Rom. din Rodna-nou $\acute{a}$.

(7) Dat. $\acute{s}$ i cred. Rom. din Abrud.

(8) Dat. $\acute{s}$ i cred. Rom. din F $\acute{a}$ r $\acute{a}$ g $\acute{a}$ $\acute{u}$.

(9) Idem.

(10) Dat. $\acute{s}$ i cred. Rom. din Arcalia.

Rădasce în grajd de veî află, îţi va murî o vită (1).

Româniî din *Moldova*, când o vacă nu se gonesce, pun pe spinarea ei, ca şi cei din *Bucovina*, o *Rădaşcă*, ca să o înţepe cu córnel, şi cum o înţepă se crede că se va goni. Femeile pórta *córne de Rădaşcă* în coşile de la cap, ca să nu li se deóche pěrul (2).

Iar dacă pre cine-vă îl dóre *ţârloiul*, adecă fluierul picio-rului, se unge cu *cariû de stejar*, adecă cu larvă de *Boul lui Dumneđeû*, pe locul unde-l dóre, şi fiind-că acesta e unsuros, se dice că-î trece.

O sémă de Români, tot din *Moldova*, rup capul *Caraba-nului* şi-l sug, dicând că sucul dintr'însul e dulce (3).

Româniî din *Macedonia* întrebuintéză *córnel* de *Boul al Dumneđeû* în contra deochiului. În acest scop se légă de amuleta, în care se pune usturoiû şi sare (4).

În fine trebuie să mai amintesc încă şi aceea că numirea de *Boul lui Dumneđeû* în vorba de tóte dílele se aplică a-dese-orî unui om fórte stupid sau fórte sanguinic şi mare bătăuş. Aşa auđim nu odată dicându-se: «Dă-î pace, că acesta-i *Boul lui Dumneđeû*,» adecă stupidul stupiđilor (5), sau: «lasă-l în pace, că acesta-î *Boul lui Dumneđeû*,» adecă: răutácios şi bătăuş, care, ca şi *Boul lui Dumneđeû*, cum puî mâna pe dînsul, îndată te bate.

Iar o cimilitură din Lăpuş în *Transilvania*, şi anume despre femeiuşca *Boului lui Dumneđeû*, sună aşa :

Care vacă sbórá în aer ?

— *Rudeşca* (6).

(1) Cred. Rom. din Mociû. — Tóte datinele şi credinţele acestea mi le-a com. d-l Th. A. Bogdan.

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 9; — Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 84.

(3) Dat. Rom. din Paşcani, dict. de Iordache Bran.

(4) Com. de d-l Per. Papahagi.

(5) Laurian şi Massim, *Dict. limbiî române*, p. 242.

(6) *Şeđetőrea*, Budapesta, loc. cit.

F A U R U L.

(*Elater segetum* L.)

Atât pe semănături cât și pe fânațe se află un gândăcel lungăreț și subțire, de colóre castanie și acoperit cu păr sur care, prindându-l și punându-l cu spinarea în jos pe pământ, sare cu un fel de frémăt drept în sus.

Acest gândăcel, ale căruí mustețe și picióre sunt cărămiđii, iar scutul gâtului în forma unei potcóve de cal, se numesce în Bucovina : *Faur*, iar în Transilvania : *Purecul draculuĩ* (1).

Gândăcelul acesta, deși e mic, e fórte stricăcios, și mai ales în stare de larvă, fiind-că róde rădăcinile cele tinere ale pânei albe și ale erbiĩ ast-fel, că de multe orĩ nu se alege mai nimica din pânea în care s'a încuibat.

---

(1) Dat. Rom. din Brașfalău, com. de d-l Th. A. Bogdan : «Purecul draculuĩ» e o insectă lungăréță, de colóre negrie, care dacă o pui pe spate, sare drept în sus.»

LICURICIUL.

(*Lampyris noctiluca* L.)

Cine a călătorit mai adese-orî în decursul veriî nóptea, și mai ales după apusul sórelui până către mieđul nopțiî, printr'o pădure saű pe sub pólele acesteia, pe unde se află multe tufişuri, acela trebuie numai decăt să fi observat un fel de puncte lucitóre ca nisce stelute, carî zac nemişcate în érbă saű carî plutesc încet prin aer.

Aceste puncte lucitóre nu sunt nimic alta fără numai licuirea ce-o produce un gândăcel numit în cele mai multe părți locuite de Români: *Licuriciu* (1), iar în Bucovina, pe lângă *Licuriciu*, încă și *Făclieș* (2), *Fânăraș* (3), *Focul lui Dumnezeu* (4), *Gândăcel scânteios* (5), *Lumină de pădure* (6), *Scânteușă* (7) și *Stelușă* (8); la Româniî din Meglenia: *Li-*

---

(1) *Enciclopedia română*, vol. III, p. 100;—Laurian și Massim, *Dicționarul limbii române*, t. II, p. 164; — Nanian, *Zoologia*, p. 135; — Ananescu, *Zoologia*, p. 214.

(2) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul: «Gândăcelul acesta se numesce ast-fel de aceea, fiind-că lucește ca o făclie.»

(3) Dat. Rom. din Fundul-Sadovei, precum și în alte sate de la munte, com. de Leon Latiș, stud. gimn.

(4) Usitat la Rom. din Reusenî, com. de Vas. Pop.

(5) Usitat la Rom. din Brăesci, com. de Ioan Pohoăță, stud. gimn.: «Gândăcelul acesta se numesce de aceea așa, pentru că strălucesce nóptea ca o scântee.»

(6) Usitat în Putna, dict. de Sam. Lucaciū.

(7) Usitat la Rom. din Știulbicanî, com. de Nic. Cotlarcu, stud. gimn.

(8) Dat. Rom. din Crasna, dict. de Anisia Iliuș, țerancă.

curiciu și *Sftulică*, iar la cei din Macedonia : *Licuriciu* și *Liuliac* (1).

Licuriciul e un insect mic și ócheș din familia Lampiridelor ; are corp întins, cam de 10 mm. de lung, și móle ; antene în formă de fir ; iar în partea de dedesubt a abdomenului organe de iluminat (fosforescență). El petrece de regulă prin érbă, sbórá rar, și se află în toate țările locuite de Români (2).

Femeiușca Licuriciului se deosebesce fórté mult de bărbătușul său, și anume prin aceea că întâiú : e mai lungă decât dînsul, adecă de 15-16 mm., al doilea : că are mai multă lumină fosforică, și al treilea : că n'are de fel aripă, ci séménă mai mult unei larve. De-aici vine apoi și datina Românilor din unele părți ale *Bucovinei* de a o numi, spre deosebire de bărbătușul său, *Viermișor* (3), *Viermuș* (4), *Vierme lucitor* (5) și *Germe de putregaiú* (6).

Despre acest insect mic există la Români de pe *Câmpia Ardélului*, com. Pogăcéua, următórea legendă:

«Dice că scoborîndu-se odată bunul Dumneđeú din cer jos pe pămînt, a luat cu sine și vr'o câți-vă *îngerî* ca să le arate și lor lumea în care trăesc ómenii pămîntenî.

«Îngerii, umblând în colo și 'n cóce prin lumea largă, cât timp vor fi umblat, le plăcură tare mult de lumea ómenilor pămîntenî, și mai cu sémă unuia așa în cât la despărtenie începú a plânge cu hohot, de-î curgeaú lacrimile vale.

«După ce se depărtară de pămînt, înălțându-se în sus către cer, Dumneđeú a întrebă ce aú văđut ei mai frumos și ce le-a plăcut mai mult pe pămînt ?

«*Îngerii* răspunseră că biserici frumóse, orî călugări îmbrăcați în haine potrivite, orî codru cu frunza verde, orî

(1) Com. de d-l Per. Papahagi.

(2) *Enciclopedia română*, vol. III, p. 100.

(3) Usitat la Români din Tereblecea, com. de Paul Scripcariú, stud. gimn și la cei din Valea-Putnei, com. de Em. Antonovici, student gimnasial.

(4) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi, agricultor.

(5) Dat. Rom. din Câmpulung, com. de Vas. Burduhos ; — cf. Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 9.

(6) Dat. Rom. din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic.

florile mirositoare, numai unul nu-î răspunse nimic, fără sta trist și îngândurat.

«Mai în urmă îl întreabă Dumneșeu și pe acesta că pentru ce e atât de trist și de ce nu răspunde nimic ?

— «Mi-e frică că mă vei certă rău ! — îi răspunde îngerul.

— «Nu-ți fie teamă de nimic ! — îi dăse Dumneșeu, — căci de una și aceea-și sorțe vă veți bucura !

«Îngerul, cădând în genunchi dinaintea lui Dumneșeu, cu ochii scăldați în lacrimi îi dăse :

— «Dómné ! îs trist și amărît de aceea, că ochii unei pămîntene mî-au picat așa de dragi, cât nu-î modru ca să-î mai uit vre-odată, fiind așa de frumoși cum nu mai vădusem nici odată !

— «Și ai cui erau ? — întreabă Dumneșeu.

— «Ai unei păstorite, ce páscea oi albe pe un câmp verde !

— «Și ai grăit ce-vă cu ea ? — întreabă iarăși Dumneșeu !

— «Da ! căci îmi căduse dragă, și i-am spus că mî-ași da viața mea îngerescă pentru ochii ei cei albaștri ca cerul înseninat !

«Auzind Dumneșeu cele spuse, începù a se face îngândurat, și din om cu fața senină și fruntea curată se prefăcù într'un moșnég cu fruntea tótă crețe. Și apoi, cum mergeau așa, înălțându-se cu toții încetinel către scaunul cel dumneșesc, ajungând la marginea cerului, Dumneșeu îi opri în loc și le dăse :

— «Sciũ că dacă veți merge cu toții în cer și vă veți întâlni cu cei-lalți îngeri, acolo veți povesti despre lucrurile cele pămîntene, și fiind-că lucrurile acestea nu-î ertat ca să le scie și cei din cer, acum vă opresc pe toți aici !

«Și cum rostì cuvintele acestea, Dumneșeu i-a prefăcut pe toți în *stele luminóse*, lucind de fericire că ele în tótă vremea pot vedea lumea pămînténă.

«Îngerul cel îndrăgostit, prefăcut fiind și el în stea, nu lúciá de bucurie, ci mereũ scăpérà, aruncând scânteî de foc asupra celor-lalte stele.

«Dumneșeu, vădând că din asta aũ să se întîmple neînțelegeri între stele, a luat pe stéua cea plângétóre și, deslipind-o de pe cer, i-a dat drumul spre pămînt, aruncând-o așa de tare că tot în picurî de scânteî a picat pe pămînt,

umplând întreg câmpul, unde fata cea cu ochi albaștri eră cu oile.

«Scânteile acelea însă nu s'aũ stins, ci s'aũ făcut *Licurici*, pentru ca să nu-ı piéră urma îngerului celui îndrăgostit în fata cea pămînténă.

«De-atunci a trecut multă vreme, dar și acuma se povestesc că *Licurici* nu sunt alt ce-vă decât scânteı din stéua cea aruncată de pe cer» (1).

O altă legendă despre *Licuriciu*, tot din *Transilvania*, com. Mădăraș, sună precum urméză :

«Pe vremea slobodeniei, adecă pe când s'aũ fost despărțit îngerii lui Dumneđeũ de îngerii *Satanei*, se spune și se povestesc că îngerii cei răi, adecă ai *Draculu*, s'aũ dus de-a stânga, adecă în spre porțile Iadului, iar îngerii cei buni, adecă ai lui Dumneđeũ, s'aũ ales de-a drépta în spre ușa cerului.

«În învâlmășéla cea mare, alegându-se careși pe partea sa, unul dintre îngerii cei răi, mai drăcos și mai prefăcut, și-a învârtit códa colac și s'a vârit între cei de-a drépta, vrënd, veđi bine, ca să ajungă și el în cer, nicı prin minte trecëndu-ı că Dumneđeũ îi scie gândul, iar că *Sân-Petru* la așa Raiului o să-l deà de gol.

«Și așa, după ce cu toții se despărțiră, se luară care în totro în spre locul ce i-l alese Dumneđeũ, după faptele făcute.

«*Îngerii Satanei* se duceau la stânga, ascundëndu-se în adâncul pămîntului, unde îi așteptaũ slujbașii mai marelui dracilor; iar îngerii cei buni și drepti se înălțau cu pompă și între cântece îngeresci în sus spre cer, unde locuesce Dumneđeũ cu sfinții lui slujbași.

«*Îngerii Satanei* mergeau plângënd, vâetându-se și rum-pëndu-și hainele și smulgëndu-și părul de supërare și necaz, iar ai lui Dumneđeũ mergeau voioși, ținëndu-se de mână unul cu altul și cântând cântece sfinte și dumneđeesci.

«Și așa, în voie bună și veselie, ajunseră la ușa raiului unde *Sân-Petru*, stând cu cheile raiului la îndemână, după

---

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

ce se uită la *rêvaș*, da fie-căruia drumul în raiu, după ce-i găsiă însemnătura.

«La urmă sosesc și *îngerul cel rău*, ce cu *hamnișă* voiă să se vâre în cer, și uitându-se *Sân-Petru* la el, nu i se prea *împăreț*, că i se înroșise nasul și i se îngălbenise fața, și de aceea se apucă a-i caută semnătura pe *rêvaș*. Dar când colo, ce să vadă? îl găsesce între cei din partea Satanei.

«*Sân-Petru*, vădându-i *hamnișagul*, nu ȑice nimic, fără il iea de mână și-l aruncă jos, însă așa de tare, de tot sfărmi și bucățele s'a făcut.

«Ajungând *îngerul cel rău* jos în sfărmi și bucățele, nici măi marele dracilor n'a vrut să-l măi primescă, fără l-a lăsat de minune la lume.

«Din sfărâmaturile și bucățelele acelea apoi s'aũ făcut o mulțime de viermuleți, cari și acum îi vedem luminând séra pe marginea drumurilor și la cari noi le ȑicem *Licurici*» (1).

A treia legendă despre *Licuriciu*, așisderea din *Transilvania*, com. Fărăgău, sună așa:

«Odată, când *Satana* aveă copii și umblă pe pământ, ca și noi ómeni de acum, se începũ o sfadă mare între *Satana* și copiii lui pentru o pãrticică de pământ, căci, veȑi, dóră și ei se înmulțiseră așa de tare, de nu le măi ajungeă pământul.

«Feciorul cel măi mare, vădând îndărătnicia tătâne-seũ, care nu vrea ca din a lui să deă nimic până după mórte, se luă cu dînsul la harț, că dór nu le cădeă bine ca tată-so să *aivă* prea mult, iar ei să fie peritori de fóme pe ulițe.

«Nici una, nici alta, făr' la urma urmelor ajunseră la trântă, punând legătură, că cine va învinge, aceluia să-i fie tótă moșia.

«Și așa, după multă sfadă, se puseră pe harț și isbindu-se și trântindu-se care-și de putere, nici unuia nu-i isbuti a-l omorî pre celă-lalt.

«Feciorul, vădând puterea tătâne-seũ, se mânia și măi tare și, *sulvucându-și* (2) mânecele, se apropie de el și-l strînse

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) În Bucovina se ȑice *a sufulcă* și *a suflecă*; *sulvucându-și* și *suflecându-și*.

cu atâta putere, de se lăți în mâinile lui, apoi învârtindu-l odată rôtă îl svârli peste cap de dunga unui bolovan, de tot sfârmă s'a făcut.

«Sfârmile acelea apoi s'aŭ schimbat în nisce viermuleți mici și sclipicioși, ce și ađi îi vedem nóptea pe câmp sclipind ca și nisce capete de *moșini* (1).

«Și la acești viermuleți noi le ăicem *Licurici*» (2).

A patra și ultima legendă despre *Licuriciu*, și anume din *Téra-Românească*, sună precum urmază:

«Povestea bătrânească spune, măre-leț, că în vremea veche lumea eră mai bună și pămîntul mai curat ca acum. D'aia și Dumneđu și sfinții umblaŭ pe pămînt. Și sfinții își aveaŭ și ei cuprinsul lor, cum bună-óră avem și noi ađi: casă, masă, vitișóre, copilași, și de tóte câte trebue la casa omului.

«Între sfinți însă, ăl mai însemnat eră *Sfeti-Petrea*. El umblă mai mult cu bunul Dumneđu p'un drum. Dar își aveă și el, ca tot Românul, rostu lui, casa și tóte treburile în bună rânduélă, ca un sfînt al lui Dumneđu, ce eră. Povestea bătrânească spune că, între alte avuturi ale sale, aveă și o herghelie însemnată de cai frumoși, tot unu și unu: negri în pěr ca péna corbului și iuți ca focul, de mâncaŭ porî, nu alta. Mě rog d-vóstre, cai de sfînt și dă-le pace!

«Și în vremurile alea, cum din păcate și acum, pe lângă sfinți — ómeniî lui Dumneđu — eraŭ și destui hoți de codru, căci și *Dracu* și-a avut și-și va avé tot deauna partea sa în lume.

«Dar mai înainte vreme hoții eraŭ tót mai puținî și mai cu frică și rușine și ședeaŭ prin codri neumblați decât de duhurî rele; pe când în ăiua de ađi, din păcate, hoții s'aŭ îmulțit atât de tare, în cât mai nu e colț unde să nu dai de ei: în sate, în orașe și pe tot locul, te fură ăiua nă-miađa mare, ba te fac de le dai cu mâna ta și tu rămâi cu o mână la inimă și cu alta scărpinându-te în cap!

«Un hoțoman de frunte, pe vremurile alea, eră și *Cucu*.

(1) *Moșini* = cătrănițe, aprinjióre, chibrituri.

(2) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

«De unde și până unde că acesta află de caii lui *Sfeti-Petre* și își puse în gând să-i șterpelască.

«Vreme multă nu mai trecu la mijloc, de vreme ce *Sfeti-Petre* era mai mult călător pînă lume cu *Dumnezeu*, și așa într-o noapte făcu cum făcu și-i fură caii, și cu ei la pădure, băete!

«A doua zi pică și *Sfeti Petre* din călătoriile sale. Și cum veni, întreabă de cai. Caii nicăiri! Că o fi, că o drege, că sucita, că învârtita, nu sunt caii și pace! Ei! de luat i-a luat, dar cine i-a luat și unde i-a dus?

«*Sf. Petre*, ca un sfânt al lui *Dumnezeu* ce era, numai de cât ghici hoțul: *Cucu* i-a luat! și după el copii!

«*Sf. Petre* ceru de la *Dumnezeu* să-i dea câți-vă câni voi-nici, cu cari să plece pînă păduri după cai.

«*Dumnezeu* îi dăte *lupi*, și de atunci *lupi* au rămas să fie câni ai lui *Sf. Petre*.

«Și plecă *Sf. Petre* cu câni după el, și răscolii toate pădurile și toate hududoele, de dimineața până seara și de urma cailor nu mai dăte și nici de a hoțului. Îl apucă noaptea în pădure și era o noapte d'ale de să-ți dai cu degetele în ochi de întunec, beznă nu alt ce-vă, mai întunec ca în Iad. Nu mai vedeă *Sf. Petre* în cotro să mai apuce. Atunci se rugă el la *Dumnezeu* să facă vre-o minune, ca să-i lumineze calea.

«*Dumnezeu* sfîntu ascultă rugăciunea lui *Sf. Petre* și câte-ai șterge la ochi se umplu totă pădurea de *Licurici*.

«*Sf. Petre* se înveseli și pe lumina *Licuricilor* mai căută caii totă noaptea prin păduri, iar la ziua se întorse acasă tot fără cai.

«Atunci *Sf. Petre* blestemă pe *Cuc* ca să se prefacă în pasere neagră, să fie cobe rea și singur să-și spuă numele unde s'o află.

«De atunci hoțul *Cucu* a rămas pasere neagră și blestemată, și când ți-a cânta în spate, pe casă sau în curte, morțe însemnă, și el alt ce-vă nu mai dăce, decât își strigă totă ziua numele prin păduri: *Cucu! cucu!*

«Și *Cucu* are mare frică de *Licurici*. De aceea cum se ivesc *Licurici* prin păduri, el încetăză de a mai cânta, cre-

: dînd că *Sf. Petre* îl caută iar să-l prindă, pentru că i-a furat caii.

«*Licurici* sunt blagosloviți de *Sf. Petre* ca să lumineze calea rătăciților prin păduri: ei sunt *făcliile pădurilor*. Ei se ivesc tot aproape de *Sf. Petre*, adică de ȋiua lui *Sf. Petre* cam prin postul lui *Sân-Petru*. Atunci și *Cucu* tace, cum vine și vorba cîntecului:

Venî *Postu lui Sân-Petru*,
Părăsi Cucu bugetu
 Și turturéua vâlcéua
 Și mândruța poticéua» (1).

Pe lângă legendele înșirate până aici, *Români*, și cu deosebire cei din *Transilvania*, mai cred și mai ȋic că :

Licuriciul e feciorul *Dracului* (2).

Licuriciul e puiul *Satanei*, care a îndemnat pe *Iuda* ca să vîndă pe *Christos* (3).

Licuriciul e ochiul *dracului*, de aceea nu-l lua în mână că te duce (4).

Licuriciul e ochiul șerpelui din raiu (5).

Licuriciul e scînteia ce a sărit din ochii *dracului*, când s'a bătut cu arhanghel *Michail* (6).

Licuriciul e scînteia din stéua, care s'a ținut mai luminósă ca luna (7).

Licuriciul e scînteia eșită din plésna sărită din sbiciul lui *Sân-Petru* (8).

De aici vine apoi că :

Cine are *Licurici* pe lângă casă, e semn că acela e prieten *dracului* (9).

Cine găsesce *Licurici* mulți, e semn că îl iubesc *dracul* (10).

---

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Cred. Rom. din Șamșud.

(3) Cred. Rom. din Ș.-Magheruș.

(4) Cred. Rom. din Gurghiū și Ș.-Cristur.

(5) Cred. Rom. din Ș.-Cristur.

(6) Cred. Rom. din Runc.

(7) Cred. Rom. din Chiraleș.

(8) Cred. Rom. din Arcalia.

(9) Cred. Rom. din Fărăgău.

(10) Cred. Rom. din Teiuș.

Cine va afla nóptea *Licurici* pe perină, e semn că s'a împrietenit cu diavolul (1).

Cine va afla nóptea *Licurici* pe hainele pe cari s'a culcat, e semn că s'a culcat lângă *Satana* (2).

Cine pörtă *Licurici* cu el, pörtă ochii *Sataneî* (3).

Cui îi plac *Licurici*, aceuia îi place *dracul* (4).

Cine voesce să se împrietenescă cu *Satana*, acela să strângă *Licurici* de pe drum (5).

Din contră însă:

Cine vrea ca să nu aibă val (trébă) cu *dracul*, acela să nu calce *Licurici* de pe drum (6).

Și dacă:

Va strînge 99 de *Licurici* și rupându-le capul, îi va pune la un loc, atunci e bine (7).

Licuriciul, după spusa Românilor din unele părți ale *Bucovinei*, se arată mai cu sémă a vreme bună, nici când însă a slótă (8).

După spusa Românilor din alte părți ale *Bucovinei* însă, când se vede *Licuriciul* sburând, iară femeiușca sa strălucind prin tufișuri, atunci e un semn că a doua ȝi saŭ chiar în nóptea aceea are să plóie. Plóia n'are să fie vehementă, ci liniștită. Iară dacă a plouat mai multe ȝile după olaltă și *Licuriciul*, care în restimpul acesta nu se putea nicăeri observă, se arată de odată sburând prin aer saŭ strălucind prin tufișuri, atunci e semn că în scurt timp după acésta are să înceteze plóia cu totul și că are să urmeze timp bun, frumos și călduros (9).

Românii din unele părți ale *Transilvaniei* însă cred și spun că:

(1) Cred. Rom. din Serețel.

(2) Cred. Rom. din Herina.

(3) Cred. Rom. din Galați lângă Bistrița.

(4) Cred. Rom. din Bistrița.

(5) Cred. Rom. din Buduș.

(6) Cred. Rom. din Fărăgău.

(7) Cred. Rom. din Cătina.—Tóte credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

(8) Cred. Rom. din Carapei, dict. de Vas. Cârci.

(9) Com. de d-l Ioan Nistor, cant. bis.

Licuriciu vînet a vedé, e semn că se va schimbă vremea (1).

Licuriciu vara de timpuriu a vedé, e semn de an călduros, iar:

Licuriciu toamna târziu a vedé, e semn de toamnă lungă (2).

Tot la Români din unele părți ale *Transilvaniei*, pe lângă acestea, mai există încă și următoarele credințe despre *Licuriciu*, și anume:

Licuriciu fără soție de vei vedé, e semn că are să ți se întîmple ce-vă neplăcere (3).

Licuriciu cu soție de vei vedé, e semn bun, vei avé bucurie (4).

Orbul, care va află 9 *licurici*, își va căpeta vederea (5).

Licurici uscați și ținuți la grindă e bine (6).

Cine are durere de ochi și va purta *Licurici* la sine, acela se va însănătoșa (7).

Și în fine :

Copilul, în a căruia scaldă se va pune trup de *Licuriciu*, acela se va face luminat la minte (8).

Cel ce va prinde 7 *Licurici* și-i va scaldă în lapte dulce, acela va scăpa de friguri (9).

Cel ce voesce să-și scape găinile de uliul său de *gaiță*, să așeze 4 piei de *Licurici* în patru cornuri ale grădini, că venind uliul se va speria de ele și va fugi (10).

Cine va prinde mai mulți *Licurici* și-i va pune pe vitele cară nu se gonesc, vitele aceluia îndată se vor goni (11).

(1) Cred. Rom. din Șamșudul-de-câmpie.

(2) Cred. Rom. din Fărăgău.

(3) Cred. Rom. Pogăcéua.

(4) Cred. Rom. din Pogăcéua și Măldăraș-de-câmpie.

(5) Cred. Rom. din Riciu-de-câmpie.

(6) Cred. Rom. din Craifalău.

(7) Cred. Rom. din Bozed.

(8) Cred. Rom. din Milășel.

(9) Cred. Rom. din Band.

(10) Cred. Rom. din Șieș-Odorhei. — Tóte credințele acestea mi le-a com. d-l Th. A. Bogdan.

(11) Dat. și cred. Rom. *Țera-Românească*, com. de S. Sa păr. T. Bălășel;— și a celor din *Banat*, com. de d-l Ios. Olariu : «Româncele din unele părți ale *Banatului* îndatinéză de a prinde câte un *Licuriciu* și a-l arunca pe vitele de prăsilă, în credință că acestea se alungă mai de grabă și devin producătoare.»

O sémă de Românce din *Bucovina*, creștând că *Licuriciul* este *focul lui Dumnezeu*, și având copii mititei bolnavi de *plânsori*, adecă cari nu pot dormi și din cauza acésta plâng neconținut ziua și nóptea, se îndreptă după ce apune sórele cu fața într'acolo, unde știu că se află mulți *Licurici*, și cum zăresc pe vre-unul licurind, încep a rostii următoarele cuvinte :

Dragul meu,
Puiuțul meu !
Iea focul lui Dumnezeu,
Deci du-te
Iute
Pân'la el
Și'ncetinel
Apropie-te de el

Și-ți încăldește
Mănuțele
Și picioruțele,
Și las'acolo
Plânsorile
Și strînsorile
Și vin'apoî
La mămuca înapoi! (1)

Sau așa:

Dragul mamiî puișor,
Iată colo un focșor !
Deci grăbesce
Și pornesce
De-ți încăldește
Picioruțele
Și mănuțele
Și-ți las'acolo
Plânsorile,
Strînsorile,

Durerile
Și toate chinurile
Și neodihna.
Și-ți iea de-acolo
Odihna
Și crescerea
Și întórce-acasă
Sănătos
Și voios! (2)

Rostind cuvintele acestea, se crede că copilul bolnav de *plânsori* se însănătoșeză, nu plânge mai mult și dórme liniștit.

Româncele din unele părți ale *Moldovei* au datină de a prinde *Licurici* și a-i ferbe cu apă și cu apa acésta a se spélă apoi pentru *sperietură* (3).

În fine merită a fi amintit și aceea că *Licuriciul* sau *Gândacul strălucitor*, după cum se mai numesce acest insect în

(1) Dat. Rom. din Reusenî, com. de Vas. Pop.

(2) S. Fl Marian, *Nascerea la Români*, p. 361.

(3) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 10.

unele părți ale României, este foarte mult admirat de oameni. Feciorii mai ales strâng adese-ori mai mulți inși de acești gândaci și puindu-i prin pălării, acestea au în interiorul nopții un aspect ca și când ar fi fermecate. Iar fetele, culegându-i, îi pun prin pahare și dimpreună cu acestea prin ferești (1).

---

(1) Com. de d-l S. Teodorescu-Chirilean.

MUSCARIUL.

(*Telephorus fuscus* L.)

În apele din munții *Bucovinei* se află mai multe specii de pesci și anume:

Lipanul, pl. *Lipeni*;

Păstrăvul, pl. *Păstrăvi*;

Lostica, pl. *Lostici*, sau *Lostoca*, pl. *Lostoci* și *Lostucă*, pl. *Lostuci*;

Boieșteanul, pl. *Boieșteni* sau *Bòiștiul*, pl. *Bòiști* și *Bòiște*, pl. *Bòiști*; un fel de pesce mic de mărimea *Grindeei*;

Grindeiul, pl. *Grindei* sau *Grindéua*, *Grindeà* și *Grindélă*, pl. *Grindele* și *Grindeia* pl. *Grindeie*;

Mrénă, pl. *Mrene*, dim. *Mrenișóră*, pl. *Mrenișóre* și *Mrenuță*, pl. *Mrenuțe* (1);

Sglăvocul, pl. *Sglăvocî* sau *Sglăvóca*, pl. *Sglăvóce*, numit altmintrelea și mai ales de către Români de la țără, unde asemenea se află, *Midhaiu*, pl. *Midhai*, *Mnidhaiu*, pl. *Mnidhai*, *Midhariu*, pl. *Midhari*, *Mnidhariu*, pl. *Mnidhari* și *Măntuș*, pl. *Măntuși* (2);

---

(1) Se dice că dacă un om, care are *gălbenare*, va pune o *Mrénă* într'un lighian de aramă cu apă și se va uita drept în ochii ei, *Mréna* respectivă îndată piere și după aceea devine atât de veninósă, că numai decât trebuie să se îngrope în pământ, ca să nu se atingă cine-vă cu mâna de dînsa, căci atingându-se, îndată se învenineză. Omul însă, care s'a uitat în ochii ei, nu mult după aceea se vindecă de *gălbenare*.

(2) Între măruntaiele *Mnidhariului* se află un fel de untură care, după cum spun o sémă de Români, e bună de léc pentru *alunèle*, sing. *aluneà*, germ. *Sommersprossen*, și *plămâișe*, sing. *plămâișă*, germ. *Leber-*

Clénul pl. *Cleni*, dim. *Clenuț*, pl. *Clenuți*, un pesce cu solzi albi, strălucitori, care trăește mai cu sémă unde e apa mai adâncă ;

Ochianul, pl. *Ochien* sau *Ochiana*, pl. *Ochiene*, care sémănă cu *Mréna*, dar e ce-vă mai mare decât acésta ;

Svârluga, pl. *Svârlugi* ;

Porcuțul, pl. *Porcuți* sau *Porcușorul*, pl. *Porcușori*, care trăește mai mult în apă málósă ;

Beldița, pl. *Beldițe* ;

Scobaia, pl. *Scobăi*, care însă numai rar când trece de la apele de țéră la cele de munte ;

Poduțul, pl. *Poduți*, care e ca un *Lipan* de mic ;

Fusariul, pl. *Fusari*, numit altmintrelea și *Pișcariu*, pl. *Pișcar* și *Chișcariu*, pl. *Chișcar*, căruia, când are să se mănânce, i se taie capul ;

Plotica, pl. *Plotici*, un fel de pescișor mic cu ochi roșii ;

Costrășul, pl. *Costrăși* ; și în fine :

Carașul, pl. *Carași*, dim. *Cărășel*, pl. *Cărășei* (1).

Unii dintre pescii aceștia, și cu deosebire *păstrăvi*, se prind nóptea cu mâna sau cu *oàstea* (2) la lumina *fachiei* sau a *fachiului* (3), iar alții ȑiua, parte cu mâna și parte cu diferite instrumente, precum : cu *lésa* (4), cu

fleckchen. Cine are *alunèle* sau *plămâișe*, acela să ieà untura acésta și s'o anine în fața sórelui de un cuiu, iară de desubtul ei să pue un tălgeraș și apoi cu ceea ce se topesce ca untul-de-lemn să ungă *alunelele* sau *plămâișele* și apoi se vindecă de dînsele.

(1) O parte dintre aceste numiri de pesci am auȑit-o eũ singur de la mai mulți Români din districtul Câmpulungului și al Dornei, iar o parte mĩ-au comunicat-o George Vedeau și George Croitoriu, stud. gimn.

(2) Sub cuv. *oàste*, pl. *oàști* sau *ostră*, pl. *ostre* și *ostrie*, pl. *ostrii* se înȑelege un fel de instrument de fer în forma unei dărȑi, cu care se străpung *păstrăvi*, când es nóptea la lumină.

(3) *Fachia* sau *fachiul* e un fel de făclie, care se face sau din nisce despícături lungi, subȑirele și rășinóse de draniță, sau din scórȑă de mestécăn în forma unui buciom, care se unge apoi cu rėșină și care aprinȑându-se arde și lumineză așa de tare, că nici vintul cel mai mare n'o stinge. *Păstrăvi*, trăgênd la lumina *fachiei*, pescarii îi străpung în spate cu *oàstea* și-i scot apoi afară.

(4) *Lésa* este un instrument făcut din nuele de răchită, și anume la un capet lată, iar la celălalt îndoită în forma unui gurguiũ. Acésta se

vârșă (1), cu *sacul de pesce* sau *crîsnicul* (2), cu *răstoca* (3), și cu *unghița*.

Pescariî, cari prind pescii cu *sacul de pesce* sau cu *crîsnicul*, aû datinã de a-i scormoni și a-i alungã de pe sub pietre și de pe sub rădăcinii spre crîsnic cu un fel de botã lungã provădută la capătul de jos cu o măciucă, care se numește *știulbic*, de unde apoi și verb. *a știulbică*, adecã a da cu *știulbicul* (4).

Pescariî însă cari prind pescii cu *unghița*, voind a-i ademeni, pun într'acesta, între multe altele, fôrte adese-orî încă și un fel de insect, care se numește în Bucovina : *Muscariu*, *Ciobotăraș*, *Doftor* și *Doftoraș*, iar în Banat : *Gândac de salcã* (5), lat. *Telephorus fuscus* L. sau *Cantharis fusca* L.

Muscariul e un insect lungăreț și môle, are mustețe în forma unui fir de păr și de colóre négră; aripile de-asupra sau elitrele sunt negre și acoperite cu păr scurt de colóre

pune unde curge apa repede și nu e tocmai adâncă, ridicându-se partea cea gurguiată o lécã mai în sus decât cea-laltă, și lăsându-se acolo apoi mai lung timp. Pescii dau de sine într'însa.

(1) *Vârșă* este făcută asemenea din nuele de răchită, și anume la un capăt în forma unui calamăr cu grumazul întors înăuntru, iar la celălalt capăt ascuțită și legată cu ață. La *gârliciul* ei se pune mămăligă sau alt ce-vă ce le place pescilor și apoi se aruncă acolo unde e apa mai adâncă, bună-óră într'o *bulbónă* sau *sciólnă*. Pescii venind și intrând înăuntru ca să mănânce ce se află acolo, nu pot eși mai mult afară.

(2) *Sacul de pesce* sau *crîsnicul* e un fel de împletitură de tort fôrte rară în formă pătrată și prinsă cu cornurile de capetele a două nuele încrucișate și semicercuale cari, la rândul lor, de multe orî sunt prinse la încrucișătură de vârful unei prăjinii.

(3) Sub cuv. *răstocă* se înțelege *răstocirea*, adecã strămutarea cursului unei ape de pe o gârlă pe alta, și punerea unei *vârșe* cu gura la vale pe gârla *răstocită*, care prinde a secă, anume ca pescii, întorcându-se de la vale la dél, să intre în *vârșă*.

(4) De la cuv. *știulbic* cred că vine și numele satului *Știulbicanî* din districtul Câmpulungului în Bucovina. Tot în legătură cu cuv. *știulbic* cred că stă și subst. *știulbină* = *bulbónă* mică, usitat la Româniî din *Biharia*. Veđi despre acesta : M. Pompiliu, *Graiul românesc din Biharia*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XX, Bucuresci 1887, p. 1.018.

(5) Com. de d-l Ios. Olariu : « *Gândacul de salcã* are mare aseménare cu *Gândacul de frapsin*, atâta numai că e ce-vă mai mic și de colóre cafenie. »

surie. Scutul gâtului e roșu și cu o pată neagră la mijloc, iar picioarele negre.

Muscariul e un insect răpitor, care se nutrește cu felurite musculițe, de unde se vede că-l vine și numirea, însă mai cu seamă cu *Păduchă de frunze*. El petrece foarte adese-ori pe arbori și pe tufișuri, iar larva sa, care se arată une-ori chiar și érna, când e moloșag, și din care cauză se numesce apoi de către unii *Vierme de omăt*, stă ascunsă pe sub pietre și pe sub rădăcinile arborilor, unde se nutrește cu felurite vietăți mici.

C A R I U L.

(*Anobium pertinax* L.)

Nu unuia și nu odată cred că i se va fi întâmplat ca, culcându-se séra într'o odaie în care se află multe obiecte de lemn, să audă, înainte de ce a apucat să adórmă, un fel de sunet în vre-unul din péréři său în vre-o icónă, care sémănă cu tictacul unui orariu de buzunar.

Acest sunet regulat, ca și tictacul orariului de buzunar, nu e nimica alt ce-vă decât sunetul ce-l produce în decursul nopții un fel de gândac mititel numit pretutindini, în toate țările locuite de Români, *Cariu*, și câte odată și *Cariu mic*, spre deosebire de alte insecte ce-vă mai mari, cari asemenea bortesc și rod lemnele și cari se numesc *Cari mari*.

Cariul, deși e un insect foarte mic, cu toate acestea însă e foarte stricăcios, pentru că el intrând în vre-un părete, icónă, dulap, pat, scaun, său ce este, atâta ce-l *căresce*, adecă atâta ce-l bortesc și ródé într'însul, până ce-l face mai tot făină.

Însă el nu ródé în fie-care lemn, ci numai în lemnele cele uscate și moi și cu deosebire în cele ce se taie când e *lună veche* (1).

Pre lemnele din urmă atâta ce le bortesc și ródé până ce le preface într'un fel de făină, numită în genere *făină* său *făină de cari* (2).

---

(1) După spusa Rom din Frătăușul-vechiu, dict. de Dumitru al lui George Covașă; — a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaciū; — și a celor din Carapciū, dict. de Vas. Cărciū.

(2) Dat. Rom. din Bucovina; — a celor din Moldova, dict. de C. S. Bucan; — și a celor din Țera-Românească, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Cariul* este o insectă, care găuresce lemnul, scoțând un fel de făină de lemn, care în limbajul poporului se numesce *făină de cari*.»

Cariul, după cum am amintit mai sus, e foarte stricacios, așa că lemnele bortite și mâncate de dînsul nu se pot întrebuința la nimica, dór numai să se arunce în foc ca să ardă. Făina sa însă o sémă de Români din *Bucovina* o întrebuințază, când aũ lipsă, parte ca léc în contra opăriturilor, precum și a altor rane, și parte spre curățenie.

Așa bună-óră, când copiii cei mici, adecă cei de țată, se opăresc, femeile sciutóre ieau făină de acésta și o presură pe locul opărit. Făcêndu-o acésta, se dice că opăritura în scurt timp se vindecă (1).

Ba *făina de cariũ* se întrebuințază nu numai la opărituri, ci și la alte rane. Așa dacă are cine-vă din te miri ce causă vre-o rană pe trup și o presură cu făină de acésta, rana nu mult după aceea se strînge și se vindecă (2).

Însă nu fie-care *făină de cariũ* e bună la rane, ci făina, care are să se întrebuințeze spre acest scop, trebuie să fie căutată mai întaiũ de ce fel de lemn e, și abiã după aceea să se întrebuințeze, pentru că dacă lemnul e stricacios, atunci și făina pôte să fie periculósă, și în loc să ajute, pôte mai mult să strice (3).

Pentru *curățenie* se ia numai foarte puțină *făină de cariũ*, se pune în apă și se bea. Făcênd-o acésta, cel ce a bẽut-o se curățesce, ca și când ar fi luat lécuri din spițerie (4).

Făina de cariũ e însă foarte posnașă.

De aceea cel ce o bea saũ o dă altuia de bẽut trebuie să fie cu mare băgare de sémă, căci cum bea mai multă, de cum cere trebuința, îndată capetă nu numai un *trépẽd* foarte mare, ci chiar și *vintre*, și dacă nu caută cât mai de

(1) Dat. Rom. din Drăgoesci, dict. de Zamfira Brădățan, și com. de Isae Brădățan, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Carapciũ. dict. de Vas. Cârciũ; — și a celor din Igesci, dict. de Ioan Danilescu.

(3) După spusa Rom. din Gura-Homorului, dict. de d-l Dionisie Maximiuc, cant. bis.

(4) Dat. Rom. din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iordache Bran; — și a celor din Țera-Românescă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Săteniĩ adună *făină de cariũ* și o dau de bẽut cu apă în loc de curățenie (purgativ) ómenilor și vitelor încuiate (constipate).»

grabă alte mijloce ca să-î înceteze *trépědul*, póte chiar să și móră (1).

Așà dacă voesce cine-và să-l facă pre altul ca să *trepede*, îi dă *făină de cariū* de bėut în vin său în apă rece. Și apoi ómeniī ce o beaū, îndatā capětā nu numai *trépěd*, ci și *vintre* (2).

Drept aceea ómeniī cei răi întrebuintěză *făina de cariū* nu atāta spre curățenie, ci mai mult ca un mijloc spre a stricā altora. Aceștia o pun de regulā în lapte de vacā și de oi și apoi o daū ómenilor ca s'o beā.

Ómeniī, cariī din nesciință aū bėut un ast-fel de lapte, capětā scurt timp dupā acēsta mai întâiū o mare *pāntecare* și pe urmă *vintre*.

Mișelia acēsta o fac mai cu sémā baciī și ciobanii cu ómeniī, cariī se abat prea adese-orī pe la stānā și de cariī sunt prea din cale afarā necājiți. Acestora li se dă de bėut *făină de cariū* amestecată de regulā cu puțin pěr de caprā dumaticat mărunțel în jintiță.

Ómeniī, ce beaū jintiță de acēsta, capětā un *trépěd* așà de mare, că numai de abiā se pot ținé pe picióre. Iar dupā *trépěd* capětā în scurt timp și *vintre*.

Însă baciul și ciobanii, sciind prea bine ce fel de urmări póte să aibā o asemenea faptā din partea lor, le daū mai pe urmă chiag cu lapte de bėut și apoi tótā *pāntecarea* și tótā durerea le încėtā (3).

Cariul, despre care ne-a fost până aici vorba, figurěză și într'o dicalā fórte răspândită în sînul poporului român, și anume:

Róde'n mine, ca cariu'n lemn,

sau :

Róde'n om, ca cariu'n lemn,

---

(1) Dupā spusa Rom. din Gura-Homorului, dict. de d-l Dion. Maximiuc.

(2) Dict. de C. S. Bucan din Pașcani în Moldova și de d-l Dion. Maximiuc.

(3) Dat. Rom. din cele mai multe comune din Bucovina, și în deosebi în Putna, dict. de Sam. Lucaciū; — și în Gura-Homoralui, dict. de Dion. Maximiuc.

adecă: nu-mi dă a scăpă; de o vorbă nepotrivită și nesuferită nu scap și în alta mă bagă; mă cincăesce neconținut (1); — care se ȑice despre ómenii cei nesuferiți, ce ne necăjesc prea tare, sau despre dușmanii, cari caută mereu a ne face supărare și rău (2).

Dar și despre o muere rea, care-și necăjesce neconținut, ȑiua și nóptea, soțul încă se ȑice că:

Róde'n el, ca cariu'n lemn (3).

Iar:

A fi cărit

însemnéză: a fi găurit de *Cariu*. Se mai ȑice însă și de un obiect, și cu deosebire de lemn, care este fórté vechiú, usat și găurit de cari și de vremuri (4).

---

(1) Dict. de Vas. Cărciú din Carapciú.

(2) După spusa Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciú; — și a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iord. Bran și C. S. Bucan.

(3) Com. de d-l Ios. Olariú.

(4) Com. de S. Sa pár. T. Bălășel.

B O R Z A.

(*Blaps mortisaga* L.)

Borza (1) numită altmintrelea în Bucovina încă și *Góndă* (2), *Góndră* (3) și *Gândacul morșilor* (4), iară în Transilvania: *Gómbă*, pl. *Gómbe* (5), e un gândac negru, de la 20—25 mm. de lung, cu capul mic și lungăreț, cu scutul gâtului mai tot atât de lung ca și de lat, și cu aripile de-asupra încovăiate în jos, iar la vârf ascuțite.

Borza petrece de pe la începutul primăverii și până târziu toamna prin case și pivnițe și mai cu sémă prin cotlónenele în cari se află lemne umede și barabule ce au început a trece acumă în putrejune.

---

(1) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de George Onciul. — În unele părți din Bucovina, precum bună-ora în Câmpulung, sub cuv. *Borză*, după cum mi s'a spus, se înțelege *Musca de casă*, iar în unele părți, din Maramureș, precum bună-ora în Oroiu de lângă Baia-mare, tot sub acest cuvînt se înțelege *Musca mare*.

(2) Dat. Rom. din Bălăcénca, com. de Const. Boca, stud. gimn : « *Gónda* este un insect de mărime mijlocie și mohorît. »

(3) Dat. Rom. din Udesci, dict. de Const. Cîmpoieș : « *Góndră* se numește un gândac de colóre négră. Ea are șese picióre și doue perechi de aripî. Aripile cele de desubt sunt ca la cărăbuși lucide și străvêdtóre, cele de-asupra sunt vârtóse. Cu tóte acestea nu sbórá. Se găsesce pe sub lemnele cari se află la umeđélă ; — a celor din Frătăușul-noú, dict. de Niculaí Rusu : « *Góndra* e négră. »

(4) Dat. Rom. din Siretiú și a celor din Frătăușul-noú, dict. de Nic. Rusu.

(5) Com. de d-l Th. A. Bogdan : « *Gómbele* îs negre și mari, se țin prin casă și put, și nu sbórá (Reghin). »

Fiind un gândac cam trândav și neiubind lumina zilei, *Borza* ese de prin ascunșișurile sale mai cu sémă nóptea și numai rar când și ziua. Iar atunci, dacă o atingem cu vre-un obiect óre-și-care saũ o prindem cu mâna, slobóde un fel de suc, care are un miros fóрте neplăcut, puturos (1).

În vechime *Borza* erà considerată ca un sol al morții.

Credința acésta s'a păstrat în unele părții ale Bucovinei până și în ziua de astăzi.

Așà Românii din Siretiũ, după cum mĩ-a spus soția mea Leontina, care e de loc din acest oraș, cred și acuma că unde se arată gândacul acesta, trebuie numai decât să móră cine-và din casă.

Tot din cauza acésta cred că i-aũ dat unii Români numirea de *Gândacul morților*, iar alții că sperie cu dînșii copiii cei mici, cari fac prea multe nebunii și nu se culcă séra la timp, dicēdu-le :

— «Fugĩ de acolo, că te-a mănca *Borza*» ; saũ :

— «Culcă-te mai de grabă, că de nu, vine *Borza* și te-a mănca !»

Însă cei ce o fac acésta, nu fac bine, căci de mâncat nici pre un copil nu l-a mâncat *Borza*, dar de speriat nu pre unul îl sperie, ast-fel că părinții sêi sunt constrînși a alerga pe la babele sciutóre și a le pofti ca să vie și să-ĩ descānte de *speriat*.

Și ... noroc că babele, cari sciũ și tóca în cer, nu se lasă prea mult îmbiate și poftite, ci, cum sunt chemate, îndată și vin și-ĩ descāntă ast-fel :

S'o sinecat,
S'o mânecat
N. de la casa ei,
De la masa ei,
Grasă și frumósă,
Sprintenă și voiósă.
Când o fost
La mieđ de cale,

De cărare,
Înainte eșitu-ĩ-o,
În cale opritu-o
Borză îmborzată,
Borză infocată,
Borză uriciósă,
Borză fiorósă,
Borză scārindéua

(1) După spusa Rom. din Frătăuțul-vechiũ, dict. de G. Onciul;—a celor din Bălácénca, com. de Const. Boca ; — și a celor din Udesci, dict. de Const. Cimpoieș.

Cu ochii sgâiți,
 Cu dinții rînjiți,
 Din gură molfăind,
 Din ochi clipind,
Vacu să-î scurte,
 Țilele să-î ciunte.
 Aleleî *Borză* 'nborzată,
Borză înfocată,
Borză uriciósă.
Borză fiorósă,
 La N. nu te duce,
Vacu nu-î scurtă,
 Țilele nu-î ciuntă,
 Ci mi te grăbesce

Și mi te pornesce
 La Marea cea mare,
 Că la Marea cea mare
 Este un pesce mare,
 Aceluia *vacu* scurtă-î,
 Țilele ciuntă-î!
 N. să rămăe curată,
 Luminată,
 Ca maica ce-o dat-o,
 Ca Dumneșeu ce-o lăsat-o.
 Amin, amin!
 Ca sórele 'n senin.
 De la mine descântecu,
 De la Dumneșeu lécu! (1)

Descântecul acesta se descântă în trei țile de fruct câte de trei orî pe țî, și anume diminéța, la amiață și séra, și mai cu sémă atunci când cel speriat dórme.

Descântătórea însă, înainte de ce începe a descântă, face un *șumulteț* de pânză. Apoi aprindênd șumultețul acesta, învârtindu-l neîncetat împrejurul celui speriat și afumându-l cu dînsul, pronunță versurile de mai sus ale descântecului (2).

(1) Dacă cel speriat e un băiat, atunci versurile descântecului se schimbă și se pronunță ca pentru un băiat.

(2) S. Fl. Marian, *Descânțece pop. române*, Suceva 1886, p. 231—233.

M O R A R I U L.

(*Tenebrio molitor* L.)

Prin mori, unde se află de regulă multă făină și *ometiță* (1), precum și prin brutării și cămările, în cari se ține multă pâine coptă, provine foarte adese-orî un fel de gândac sprinten, al cărui corp de 13—15 mm. de lung e tot una de lat de la cap și până la capătul abdomenului.

Acest gândac, ale cărui aripi de de-asupra sunt negre sau brunete, lucitoare, fine și des punctate, iar partea de desubt și piciorile roșii-castanii, se numesce în *Bucovina*, precum și în alte părți locuite de Români: *Morariu* și *Gândac de făină* (2).

Numirea de *Morariu* a acestui gândac i se trage de acolo, pentru că el trăiesce mai mult prin mori, iar cea de *Gândac de făină*, pentru că nutrețul său obicînit e *făina* și rămășițele de pâine, cari se află prin brutării sau pitării, și prin case și cămările acestora.

Larva *Morariului* se numesce în unele părți *Vierme de făină*, în altele însă și mai cu sémă în *Țera-Românescă*: *Molete*, pl. *moleți* (3), *Sfoiag*, pl. *sfoiegî* (4) și *Surdomaș*, pl. *surdumași* (5) sau *Surdumaș*, pl. *surdumași* (6).

---

(1) Sub cuv. *ometiță* se înțelege pulberea de făină, care se prinde de pereții morilor sau se așeză pe podelele acestora.

(2) *Enciclopedia română*, vol. III, p. 327 ; — B. Nanian, *Zoologia*, p. 136.

(3) La Românii din Meglenia cuv. *moleti* însemnă atâta cât *molie*. Veđi Per. N. Papahagi, *Megleno-Români*. Partea II, București 1902, p. 95.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(5) *Șeđetőrea*, an. VI, p. 97.

(6) *Sănătatea*, revistă bi-lunară ilustrată de medicină populară, an. II, București 1902, p. 289.

Moletele sau *Surdumaşul* este un vierme solzos, cu solzii în formă de inele tari. Colórea lui e gălbie sau cafenie lucioasă. El e tare şi are obiceiul de a se încovrigă, când e în primejdie. Nu se face însă nici când mai lung ca 1—2 cm. (1).

În credinţele populare *Moletele* este un vierme diabolic, de óre-ce el în mod nevădut intră în intestinele copiilor mici şi prinde a-î ciupì de măruntae, din care causă apoi copiii se îmbolnăvesc de bóla numită în popor *de molefi* (2) sau *de surdumaş* (3).

Bóla acésta însă de multe ori o capătă copiii şi atunci când sunt *deochiaţi domol*, nu pripit, şi când nu se bagă de sémă (4).

Moletele are legături cu *Moroii* şi *Strigoii*, căci el se năstimesce în copii din deocheturile *Strigoilor* şi *Moroilor*, deocheturi domóle, cari de multe ori trec neobservate, până ce copilul cade în bóla grea.

Semnul caracteristic, după care se póte cunósce bóla *de molefi* sau *de surdumaş* este că copilul, ce-o capătă, are arsuri, vërsături, dureri de cap şi urdinare, adecă eşiri dese la scaun şi numai apă gólă. Mai departe că n'are mucì la nas, ci nasul îi este uscat şi se frécă mereu la el (5). se svârgolesce, ţipă, nu suge şi nu dórme cu nopţile întregi (6).

Părinţii, cari voesc să scape pre copiii lor de acésta bóla, numită *de molefi* sau *surdumaşi*, şi cu deosebire mamele, alérgă la o babă sciutóre şi o chémă ca să vie şi să le descânte.

Baba, care nu se dă mult poftită, vine îndată şi *face de molefi* copilului bolnav în modul următor:

Caută mai întâi şi întâi prin podurile caselor, pe sub obiecte puse pe pămînt uscat şi murdar, precum şi pe sub paturì, pe sub vase, până ce găsesce 9 *molefi*. Iar după ce

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel; — cf. *Sănătatea*, cit., p. 289: «*Surdumaş* = un fel de vierme galben-cafeniu, lunguet, cu picìore multe şi care se face la jilăvélă (umeşélă)».

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(3) *Sănătatea*, cit., p. 289.

(4) *Şeqětórea*, an. IV, p. 31.

(5) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel; — cf. *Şeqětórea*, an. IV, p. 31.

(6) *Sănătatea*, cit., p. 289.

găsit, îl pune într'o țevă astupată bine, ca să nu pôtă
i dintr'însa afară. Face apoi rost de *unt próspeț* de la
și de un peptenaș cu care se péptănă părul capului.
mama își iea copilul bolnav în pólă și îl ține, așa ca să
bine și să nu se misce nică într'o parte.

aba împărțesce după acésta untul în trei părți egale, iea
arte cu peptenele și o pune în crescetul capului, care la
il este móle, din care causă îi mai dăce și *mólele ca-*
uș. Apoi iea din țevă trei *moleți* și îi pune pe unt, ca
nu plece în vre-o parte, iar din gură începe a spune ur-
orul *descântec al moleților*:

ă (cutare) pe cale,
cărare
e 'ntâlni cu *Moleți*,
Stoegii,
Strigoii,
Moroii
u *Păduroii*,
Moróicele,
Strigóicele
u *Păduróicele*.
el se uitară,
ia-î mâncară,
tu și spatele-î încleștară,
ile întinseră,
pept și de rărunchi îl cu-
[prinseră.

Moleților,
Sfoegilor,
cânilor,
Moroilor,
Strigoilor,
Păduroilor,
Moróicelor,
Strigóicelor,
Păduróicelor,
i de la (cutare)
creerii capului,
sgârciu nasului,
fața obrazului,

Din baerile inimii,
Din pept, din spate,
Din toate ósele încheiate,
Cu totă fârșela,
Cu totă amețela,
Cu totă năploela,
Că dacă n'ěți eși,
Nu v'ěți potoli,
Nu v'ěți domoli,
Eú cu untu v'oiú topi.
Cu peptenele v'oiú sdruci,
Cu mătura v'oiú mătură:
Din creerii capului,
Din sgârciu nasului,
Din fața obrazului,
Din baerile inimii,
Din pept, din spate,
Din toate ósele încheiate,
Din inimă v'oiú scutură,
Din rărunchi v'oiú sbură
Și cutare o rămâne
Curat,
Luminat,
Ca botezu botezat,
Ca argintu strecurat,
Cum Maica Precistă l-a lăsat.
Descântecu meu
Și lécu de la Dumnezeu
Și de la sfinta ăi de ađi!

Cu o bucată de unt și cu alți trei *Moleși* se face *la nas*, anume pe buza de de-asupra în dreptul nasului, repetind descântecul.

Cu a treia bucată de unt și cu cei-lalți trei din urmă *Moleși* se face *la buric*, repetind pentru a treia dată descântecul de mai sus.

Dacă *Moleși* mor în timpul descântecului, e semn că copilul într'adevăr e bolnav *de Moleși*. Dacă nu mor, copilul are altă boală.

Moleși, ast-fel descântați, se pun pe vatra focului ferbinte și se lasă până se prefac în scrum. Se ieau apoi și se pisază până se prefac în praf mărunt, care se amestecă cu untul descântat și se unge cu această alifie copilul în creștetul capului, la nas și la buric (1).

Alte babe sciutoare, și anume cele din com. Pătulele, jud. Mehedinți, descântă *de Moleși* sau *Surdomași* ast-fel :

Adună mai mulți *Moleși*, îi pun pe capul copilașului bolnav, unde țesta e încă neîmplinită, și apoi strivind *Moleși* adunați cu peptenul de peptenat capul, rostesc următoarele cuvinte de trei ori după oaltă :

Plecă (cutare) pe cale,
Pe cărare,
Se 'ntâlni cu 99 de *Surdomași*

[în cale,

Surdomași de-aî românesci,
Surdomași de-aî țigănesci,
Surdomași turcesci,
Surdomași sîrbesci,
Surdomași grecesci,
Surdomași rusesci,
Surdomași bulgăresci,
Surdomași nemțesci,
Surdomași de-aî cu nuci,
Surdomași de-aî seci,
Surdomași de-aî cu ochi,
Surdomași cu uncrop,
În cap îi săriră,
În cap îi deliră,

Inima că i-o mâncară,
Creerii îi turburară,
Și-l lăsară țipând
Și chirăind
Cu glas pân' la cer,
Cu lacrimi până 'n pământ.
Maica sa, Sântă Măria,
Că-l auđiă,
Din cer jos la el se da :
— Ce olicăesci,
Ce te gevelesci ?
— De ce să nu mă olicăesc,
De ce să nu mă gevelesc,
Că plecai și eu pe cale,
Pe cărare
Și mă 'ntâlnii cu 99 de *Surdo-*
[mași în cale,
Surdomași de-aî românesci,

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel; — cf. și *Ședetőrea*, an. IV, p. 31-32

Surdomași de-aî țigănesci (ca
[mai sus).
— Du-te la (cutare) descântă-
[torea,
Că peptenu 'n mâna dréptă
[l-o luă
Și ție ți-o descântă,
Că cu peptenele

Descâlcesce tóte vițele,
Tóte cosițele.
Așă să descâlcéscă
Surdomași tēi
Din creeri capuluī,
Din năuntrul trupuluī,
Din baerile inimiī! (1)

În fine o sémă de descântătóre din *Oltenia*, carī sunt che-
mate a descântă de *Surdumaș* la căpătâiul copiluluī bolnav,
fși încep meșteșugul în următorul mod :

Caută mai întâiū pe sub lemne, pe sub țóle, pe sub lăđi,
precum și prin alte locuri, unde cred că vor da peste vre-
un *Surdumaș*, până ce află și prinde un *Surdumaș* viū, ne-
vătémat.

Ieaū acest *Surdumaș*, împreună cu un peptene ursăresc, cu
care se péptenă copii pe cap, și pe când cine-vă din casă
ține copilul bolnav în brațe, baba sciutóre sfarmă, sdrobesc
Surdumașul în crescetul (mólele) capuluī, până ce ese din
Surdumaș un fel de puroiū alb, iar din capul copiluluī sânge.

După acésta baba, amestecând la un loc, cu peptenele,
puroiul cu sângele — ca la vaccin — în crescetul copiluluī,
care țipă de ți-ī mai mare mila de dīnsul, descântă ast-fel:

Surdumaș de mâncare,
Surdumaș de culcare,
Din vėrsatul zorilor,
Din cāntatul cocoșilor,
Surdumaș negru,
Surdumaș verde,
Surdumaș din deochetură . . .
Cine a deochiat
Ochiī ī-a crėpat,
Cine s'a mirat,
Ochiī ī-a scăđut . . .
Să periți,
Să rėșperiți .
În trupu lu (cutare)
Să nu mai fiți !

Din os,
Pe sub os,
Din piele,
Pe sub piele,
Din sgārciu nasuluī,
Din fața obrazuluī,
Din creeri capuluī . . .
Iar (cutare) să rēmāe
Curat,
Luminat
Ca stėua în cer,
Ca roua în cāmp,
Cum Maica Precista
L-a zimislit ! . . .

(1) *Ședětórea*, an. IV, p. 97.

Sfârșind descântecul acesta de descântat, arde viermele, adecă *Surdumașul* pe vatra focului și apoi, sfărâmându-l și puindu-l în apă, îl dă copilului bolnav de bėut (1).

Moleșii sau *Sfoegii* sunt priviți de popor ca viermii cei mai spurcați. De aceea când vede vre-unul în bucate, le lepădă.

Iar dacă găsesce vre-unul în hambarul cu făină, pune în ea aghiasmă și chemă preotul de cetesce rugăciunea de curățire (2).

Păsărarii însă, cari îndatinéză a ține paseri cântătoare, nu odată întrebuințéză acești *Viermi de făină* sau *Moleși* ca nutreț pentru paserile lor și în deosebi pentru privighetori, despre cari se dice că se bat foarte tare după dînșii (3).

În fine la Români din Țera-Românească există și următoarele diceri, în cari figuréză cuvântul *Molete* :

A avé de *Moleși*,

a fi bolnav de bóla Moleșilor.

A face de *Moleși*,

adecă : a vindecă. Și :

A fi sfoegit,

adecă : a fi stricat, muceđit, împuțit (4).

(1) *Sănătatea*, cit., p. 289.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) Usitat în unele părți din Bucovina.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

CĂȚELUL FRASINILOR.

(*Cantharis visicatoria* L.)

Dacă va trece cine-vă de mai multe ori pe la sfârșitul lunii lui Mai și începutul lui Iunie, printr'un loc, unde se află mulți frasini sau liliiec, va trebui numai decât să simțescă un fel de miros neplăcut ca de șorec. Iar dacă se va apropia de locul din cotro i-a venit mirosul acela, va observa o mulțime de gândăcei moi în trup și de color verde, foșcând în colo și în cocol și mâncând cu o deosebită lăcomie frunzele frasinului sau liliacului pe care s'au pus.

Acest gândac, de la care vine mirosul cel așa de neplăcut și a căruia mărime ajunge abia de 17—19.5^{mm}, se numește în Bucovina: *Cățelul frasinilor* sau *Cățel de frasin* (1), apoi *Gândac* (2), *Gândac de frasin* (3), *Gândac de turbă* (4), *Gândac verde* (5) și *Gândăcel* (6) ;

---

(1) Dat. Rom. din Ilișești, com. de Vasile Botezat, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Anton Popovici; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Tóder Pârcea; — a celor din Igesci, dict. de Pinteleiu al lui Toader Socolovschi; — și a celor din Budeniș, dict. de Măriora Dutcă.

Trebue să observăm aici că partea cea mai mare a Românilor din Bucovina înțeleg sub cuv. *Gândac* numai insectul despre care ni-i acum vorba.

(3) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Frătăușul-vechiu, dict. de Mich. St. Coniac; — și a celor din Udesci, dict. de Const. Cimpoeș.

(4) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de Mich. St. Coniac.

(5) Dat. Rom. din Stupca, com. de Dumitru Logigan, stud. gimn.

(6) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de George Cârstea și Iléna Cuciurean: «Sub cuv. *gândăcel*, pl. *gândăcei* se înțeleg pe la noi numai aceia cari petrec pe frasini, cu ale căror frunze se hrănesc.»

În Moldova: *Gândac*(1), *Gândac de frasin* (2), *Gândac de turbă* (3), și *Gândăcel* (4);

În Țera-Românească: *Gândac de turbă*, *Gândac de turba*, *Gândăcel* și *Gândăcel verde* (5);

În Transilvania: *Cățel de turbă*, *Gândac de turbare* (6) și *Gândăcel de frasin* (7);

În Banat: *Gândac de frapsin* și *Gândac de turb* (8);

Iar în Macedonia: *Bubulic di frapsin* (9), lat. *Cantharis* sau *Lytta visicatoria* L.

Numirea de *Cățelul frasinilor* sau *Bubulic*, *Gândac* și *Gândăcel de frasin* a acestui insect îi vine de acolo, pentru că el, după cum am amintit din capul locului, petrece mai mult pe *frasină* și se nutrește cu frunza acestora (10). iar

(1) Dat. Rom. din Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Grigore Olariu: «*Gândacul* trăește pe frasin și o sémă de femeî fac *boele albastre* dintr'însul cu carî boesc mătăsuri. El pute fôrte urît.»

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 8.

(3) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iordache Bran, pâlmaș; — a celor din Bogdănesci, jud. Suceva, dict. de Nic. Const. Carp; — com. de d-l S. Teodorescu-Chirilean: «*Gândacul de turbă* e cu pântecele aprópe drept-unghiular și de colóre verdue»; — veđi și Dr. N. Leon, op. cit., p. 8.

(4) Dr. N. Leon, op. cit., p. 8.

(5) G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXIII, p. 335; — Laurian și Massim, *Glossariu*, p. 257: «*Gândăcel* s. m., dim. din *gândac*; în special, cu sensul de *Cantharide*, aplicat de regulă în pl. *gândăcei*: *gândăcei trec de bun remediũ contra turbării* sau *rabia*». Apoi nemijlocit după acesta: «*Gândac* s. m. *Scarabeus*, gen de insecte; în special: *Cantharide*: *cu gândaci se vindecă turbarea*»; — Nanian, *Zoologia*, p. 136; — Dr. Urechia, *Șăinizme*, București 1898, p. 31: «*Cantarida* e incontestabil un gândac, atât de gândac în cât i se ȑice chiar *Gândac de turbă*, ba uniî mai în vârstă o mângâie ȑicându-i *Gândăcel*»; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Cantaridele* în limbagiul poporal se numesc *Gândăcei*. Tot cu numele de *Gândăcei* însă se mai numesc și *florile arțarului*».

(6) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(7) Com. de d-l Teofil Frâncu.

(8) Com. de d-l Ios. Olariu.

(9) Com. de d-l Per. Papahagi: «*Bubulic de frapsin* = *Gândăcel* ce se pune pe frasin și din care se fac *vinduze* când rēcesce cine-vă.»

(10) După spusă Rom. din *Bucovina* și în deosebi a celor din *Tereblecea*, dict. de Irina Bulbuc; — apoi a celor din *Vicovul-de-sus*, dict. de T. Ionesi: «*Gândaci de frasin* se fac mai mult pe *frasinii* cei vechi»;

numirea de *Cățel* și *Gândac de turbă* îl vine de acolo, pentru că Româniî de pretutindenî îl întrebuințază ca léc contra *turbuluî* (1), saũ a *turbăriî* (2), și contra *cățeilor de turbă* (3).

Așã Româniî din unele părți ale *Bucovinei*, cari vor să vindece pe vre-un om saũ vită mușcată de un câne turbat, caută *Lunî* după *Duminica mare* saũ *Rusaliî*, când es și se află mai mulți gândaci de aceștia pe frasinî, și prindându-î într'un număr cât se pôte de mare, îi pun într'un șipușor cu apă, și în apa aceea apoi, în care cu timpul se topesc, îi păstréză peste tot anul. Iar când se întîmplă ca un *câne turbat* să-l musce pe vre-un om, îi spală îndată, cum a fost mușcat, rana cu apă de acésta și tot odată îi daũ puțină apă de bėut. Tot așã fac ei și cu vitele (4).

— apoi a celor din *Moldova*, com. Dumbrăveni, dict. de Gr. Olariũ: «*Gândacul* trăesce pe frasin»; — și com. Pașcanî, dict. de Iord. Bran: «*Gândacul de turbă* se nutresce mai mult cu frunză de frasin»; — a celor din *Transilvania*, dict. de T. Frâncu: «În munții Abrudului provine (*Gândăcelul de frasin* mai ales pe frasinî și se nutresce mai cu sémă cu frunzele acestuia»; — a celor din *Banat*, com. Măidan, com. de d-l Ios. Olariũ: «*Gândacul* acesta se nutresce cu frunză de *frapsin*, în cât ciupilesce arborî și *frapsinî* ca și omișile pruniî»; — veđi și Nannian, *Zoologia*, p. 136.

(1) Com. de d-l Ios. Olariũ.

(2) Laurian și Massim, *Glosariũ*, p. 257; — dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «Dacă-l mușcă pre cine-vă vre-o *păhae* turbată, se vindecă numai cu *Gândacul de frasin*»; — a celor din *Moldova*, com. Dumbrăveni, jud. Botoșeni, dict. de Gr. Olariũ: «*Gândacul* pisat se întrebuințază contra *turbei*»; — Dr. N. Leon, op. cit., p. 8: «*Gândaciî de turbă* se întrebuințază la țeră în contra *turbăriî* la vite și la ómenî»; — a celor din *Transilvania*, com. Feleac, com. de d-l Th. A. Bogdan: «Când cine-vă *turbă*, e bine să i se deă *Gândac de turbare*».

(3) Dat. Rom. din Pașcanî, dict. de Iord. Bran.

(4) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Galanesci, dict. de G. Cârstean: «*Gândăceiî*, cari se fac și petrec pe *frasinî*, sunt bunî de *turbă*. Ei se culeg numai înaintea *Dumineceî mari*, căci numai atunci sunt bunî. După *Duminica mare* nu-s bunî. Se pun într'un șipușor deșert, în care staũ singurî. Când aũ trebuință de dînșii, atunci torn rachiũ în șipușor, pun șipușorul pe horn, unde-l lasă ca să mocnéscă, și apoi daũ rachiũ de acesta vitelor mușcate de câni turbați, și în urma acésta pier *Cățeiî de turbă* din capul vitelor. Tot așã daũ și ómenilor, cari simțesc că le cură balele, că-i dóre capul, că aũ *căței de*

Alți Români, tot din *Bucovina*, când mușcă un *câne turbat* pe vre-o vită, ieaă *Gândaci de frasin*, îi usucă bine, și după aceea, frecându-i până se fac praf dintr'înșii, îi pun în tărățe, și tărățele acelea le dau apoi vitei respective ca să le mănânce. Mâncând vita tărățele, se vindecă (1).

Și iarăși alții, când mușcă vre-un *câne turbat* pre vre-o vită sau și pre un alt câne, înecă *Gândaci de frasin* în borș și borșul acesta îl dau apoi atât vitelor cât și cânilor mușcați de bătut. Iar dacă nu-i pun în borș spre a se îneca, atunci îi piséză mai întâiu și după aceea, aruncând făina dintr'înșii în putina cu borș, dau borșul acesta cu tărățe cu tot vitelor și cânilor mușcați de bătut (2). Sau prind *Gândaci de turbă*, îi pun într'un șip, în care se află *borș de tărățe*, după aceea dumatică *mătură de grădină* și ferbându-le cu borșul de *gândaci*, dau borș de acesta vitelor mușcate ca să-l bea. Făcând acesta, se dice că vitele nu turbă (3).

Românii din unele părți ale *Banatului*, prințând *Gândaci de turbă* și omorîndu-i cu un ban de argint, îi dau vitelor mușcate de un câne turbat ca să-i mănânce, și anume: cânilor în pâine sau în carne, iar vitelor cornute în lături sau în pâine (4).

În unele părți din *Moldova*, când sozesse timpul *Gândacilor de turbă*, se culeg, se pun pe o rogojină ca să se usuce bine, și așa se păstrează apoi peste tot anul. Iar când un

---

turbă;» — a celor din Igesci, dict. de Pint. al lui T. Socolovschi: «Dacă prinde cine-vă 9 *Gândaci*, îi pune în rachiū de se topesc, și rachiul acesta se bea, acela, dacă e mușcat de vre-un *câne turbat*, nu turbă, căci rachiul acesta îl opresce de-a turbă»; — a celor din Budeniț, dict. de Măr. Datcă: «*Gândacul* se prinde, se usucă, se piséză bine și apoi se pune în apă sau în vin ca să mocnescă. În apa aceea se rade și se pune și puțin lemn de *tisă* ca să mocnescă. După ce a mocnit, se dă omului sau vitei mușcate de cânele turbat ca s'o bea, și apoi îi trece.»

(1) Dim. Dan, *Credințe pop. bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, No. 17, p. 1.

(2) Dat. Rom. din Udesci, dict. de Const. Cimpoeș.

(3) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiu, dict. de Mich. St. Coniac.

(4) Com. de d-l Ios. Olariu, în două rânduri: «Românii din *Banat* taie cu un ban de argint capul *Gândacului de frapsin* și apoi, sdrumecat bine și amestecat cu altă mâncare, se dă animalului mușcat de atare câne sau alt animal turbat.»

câne turbat mușcă vre-o vită, se piséză bine, se pun în tă-râțe sau făină, se mestecă bine cu acesta, și așa se dau apoi vitei mușcate de mâncat (1).

În alte părți, tot din *Moldova*, se strâng mulți gândaci de aceștia, se piséză cu sare și se fac dintr'înșii o zémă apósă care se dă apoi de băut ori i se tórnă în gât animalului turbat (2).

Și iarăși în alte părți, asemenea din *Moldova*, dacă e vre-un om sau vită mușcată de vre-un câne turbat, se afumă cu *Gândaci de turbă* ori se bea pisați cu apă sau cu vin alb. Băutura însă se dă de regulă pe feréstră de un român din sat, care nu are același nume cu bolnavul (3).

Turbăciunea la vite se mai lecușce, dacă li se dă să bea apă în care au fert 5—6 *Gândaci*, cireșe amare de pădure și *mătură de grădină* (4).

Dacă are cine-vă *căței de turbă*, numiți în Macedonia: *cățeluși* (5), adică un fel de bubulițe sau beșicuțe, cari se fac sub limba ómenilor celor mușcați de vre-un câne turbat sau și celor ce numai au respirat aerul ce a eșit din gura unui câne turbat, atunci o sémă de Români sau Românce, atât din *Bucovina* cât și din *Moldova*, cari se pricep, îi frig cu vârful unui ac înferbîntat, și urmele lor se frécă cu sare pisată. Și asta o fac ei tot-deauna până ce nu apucă a cresce căței mari. Dacă au crescut mari sbórá în cap, și atunci omul, ce i-a avut, turbă și apoi e peste putință de scăpat (6).

Neaflându-se nimeni, care s'ar pricepe la frigerea *cățelilor de turbă*, atunci se iea mai mulți *Gândaci de turbă*, se pun în *borș*, și după ce s'au topit, se frécă cu borșul acesta atât

(1) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iord. Bran.

(2) Com. de d-l S. Teodorescu-Chirilean.

(3) Dr. N. Leon, op. cit., p. 9;—Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 93.

(4) Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 93.

(5) Per. Papahagi, *Din literatura populară a Aromânilor*, p. 286.

(6) Dat. și cred. Rom. din Bucovina și Moldova, dict. de Iord. Bran;—Per. Papahagi, op., cit. p. 285—286 :•Să ieși o bucată de pâine cu care să ștergi rana, unde te-a mușcat *cănele turbat*, apoi să o dai să o mănânce cănele acela și să-l omori, că-ți trece Dacă nu faci acesta, îți es căței mici (*cățeluși*) sub limbă, după care fapt turbezi și începi a lătră ca un câne turbat.

căței cât și capul omului ce-l are, și în urma acésta căței se trec, iar durerea și amețela de cap îi încetéză (1).

Afară de acésta, *Gândaci de turbă* se mai întrebuințéză încă și contra *nebuneleî*, a *durerii de cap*, a *durerii de măsele*, a *běșiceî celeî rele*, a *bólei lumescî*, a *scurgerii de sânge*, a *pecingeneî* și pentru *sculament*.

Așă pentru ómenii ceî ce nebunesc se ieau mai mulți gândaci de aceștia, se sfarmă bine în apă și apa acésta se dă apoi celor nebuni de bėut (2).

Pentru ceî ce au *durere de cap*, se ieau *Gândaci de turbare* și, punėndu-se pe frunte, durerea încetéză (3).

Cel ce are *durere de măsele* prinde un *Cățel de turbă* și apoi omorėndu-l se frēcă cu dėnsul pe obraz în dreptul măselei ce-l dóre (4).

Pentru *běșica cea rea* se prinde un *Gândac verde*, se pune în apă ferbinte ca să piéră, și se ieau apoi *mustețele* și *picėorele*, se pun în făină prăjită, și făina acésta puindu-se apoi la bėșică, bėșica se mută dintr'un loc în altul și se perde (5).

Pentru *běșica cea rea* la cap se ieau trei *Gândaci de turbă*, se pun într'o bucățică de mămăliguță, se descăntă purtėndu-i ĩmprejurul obrazului bolnavului, apoi îi lėgă la mână unde se face o bėșică, iar durerea de cap încetéză.

Īn com. Frunțișani, jud. Tutova, se pisėză *Gândaci de turbă*, se amestecă cu făină de grău, se face un fel de cocă din care se face o turtiță și se lėgă la mână sau picior pe pielea sėnătósă spre a trage *běșica cea rea* de la față, gură, cap, orĳ din altă parte delicată a corpului (6).

(1) Dat. Rom. din Moldova, dict. de Iord. Bran.

(2) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc.

(3) Dat. Rom. din Transilvania, com. Beclean, com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Gândac de turbare*, uscat și pus pe frunze, folosește în contra *durerii de cap*.»

(4) Dat. Rom. din Bărgău, în Transilvania, com. de d-l Paul Beșă, preot și ĩnvėțător.

(5) Dat. Rom. din Stupca, com. de Dum. Logigan ;—a celor din Ilișesci, com. de Vas. Botezat ; — a celor din Brașca, dict. de Anton Popovici: «Dacă se iea un *gândac* de ceî ce petrec pe frasină și se unge *běșica cea rea* cu dėnsul, bėșica se mută și se trece.»

(6) Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 93.

Pentru *bóla luméscă* (sifilis) se strîng mai mulți *Gîndăcei*, se usucă și apoi, pisându-se și amestecându-se cu miere de fagure și cu apă, se dau celui bolnav de bătut (1).

Saŭ: se rup capetele la 9 *Gîndaci*, iar trupurile se pun în o litră de rachiŭ cu unt-de-lemn, se lasă 2—3 zile și se iea de 3 ori pe zi, dar în timpul acesta să nu se mănânce acrituri (2).

Coji de ouă pisate, cu rachiŭ și alte burueni, în care se pun și *Gîndaci de turbă*, sunt bune de dat femeilor, ce au scurgere de sânge (3).

Arși, pisați și amestecați cu unt alb, se face o alifie pentru *pecingină*.

Pentru *pecingină* se mai strînge cu mîna *Gîndacul* de mijloc, până ce ese din el zémă, cu care se unge.

Plămădiți în rachiŭ și oțet cu *sânge de nouă frați*, rădăcină de pir, rădăcină de boz și *ochi de rac*, se beaŭ pentru sculament (4).

Fetele cele mari din unele părți ale *Transilvaniei* întrebuințază *Căței de turbă* saŭ *Gîndaci de turbare* nu numai ca léc în contra *turbării* saŭ a altor bóle, ci mai ales spre a-și face cu dînșii *pe dragoste*. Așa se dice că, dacă o fată mare va lua *Gîndaci de turbare* și, mestecându-și cu vin-ars, prune uscate, mintă creță și potrocă, și-și va da apoi drăguțului său de bătut, acela de bună-sémă va lua-o de soție. Înainte de acésta însă trebuie să ție câte trei Vineri și trei Mercuri în trei luni, numărînd în vremea aceea toate paserile câte le va vedé. Iar séra, când drăguțul ei va veni la dînsa, după ce se va întorce a casă, să dică :

Gîndac, gîndăcel,
Mic, mititel,
Frumos, frumușel,
Urît, urîțel!
Dă-mi vrăji,
Dă-mi soroci

Și pe badea,
Că ți-oiŭ da
Carne móle
Să nu te dóră la fóle,
Carne călduță,
Móle, molcuță,

(1) Com. de S. Sa pár. T. Bălășel.

(2) Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 93.

(3) *Ședětórea*, an. VII, Fălticenî 1902, p. 116.

(4) Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 93.

Bună, bunuță
De găină
Fără splină,
De rață
Créță,
De cocoș
Roș.

Pui,
Pui,
Gândac
Drag,
Să fii cu noroc,
Cu soroc,
Că de nu te pui pe foc!

Fata, pe când rostesc de trei ori după olaltă versurile acestea, ține un *Gândac* în mână. Iar după ce a gătit versurile de rostit, dă drumul *Gândacului* să meargă după draguțul ei (1).

O sémă de femei rele însă, sau mai bine zis o sémă de vrăjitoare, nu se mulțumesc numai cu atâta, ci fac cu *Gândaci* de turbă încă și de dușmănie între bărbat și femeie. Îi îngropă adecă împreună cu *faptele* sau făcăturile lor sub prag și, trecând după acesta bărbatul sau femeia peste pragul sub care s'au pus, zizania se vâra între ei, și atâta ce se certă până se despart (2).

În fine, ce se atinge de cauza mirosului celui neplăcut al acestui gândăcel, o legendă din *Transilvania*, orașul Bistrița, ne spune următoarele:

«După ce prinseră Jidovii pe Is. Christos și-l răstigniră. *Sf. Maria Magdalena* mergea în totă ziua la mormîntul Domnului Christos, unde plângând îi ducea tot felul de olie mirositoare și-i stropia mormîntul cu ele, căci dór îi era drag ca sufletul.

«În totă sêra și totă dimineața îl stropia ea cu olie mirositoare, că așa era datina și credința pe vremea aceea. Dar par'că era făcătură, că oloiul numai până atunci sta pe mormînt, până sta și dînsa la mormînt, iar după aceea venia nîsca musculițe vinete la aripă cară, plăcîndu-le mirosul cel frumos, mergeau și sugeau tot oloiul și-și ungeau aripile cu el, ca să mirósă și ele.

«Aflînd *Sf. Maria Magdalena* despre cele ce se întîmplase, căzu în ghenunchi la mormîntul Domnului și, plângînd de-ți

(1) Dat. Rom. din Fărăgău, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 9; Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 93.

rupeà inima s'o fi ascultat, a început a blestemà pre acele musculițe, dicând :

— «Dumneșeu vă pedepsescă, cum va sci el mai rău, că mare batjocură ați făcut de mormîntul fiului său, mirósele cele frumoșe ce le-ați furat voi schimbe-se în duhóre, și trupul vostru din frumos ce a mirosit până acuma împuțescă-se, de nimeni să nu vă mai pótă suferi!

«Și blestemul ei s'a legat, căci trupul cel plin cu parfum și frumos mirositor al musculițelor celor vinete la aripă, pe cară noi în timpul de față le numim *Cățeî de turbă*, astădi este împuțit și nime nu-l póte suferi» (1).

---

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

M A M O R N I C U L.

(*Meloe proscarabaeus* L.)

E pe la începutul primăverii.

Prin érba înverđită de pe marginea unui drum, ce duce în câmp, se mișcă alene încolo și în cóce un gândac gros și bolocănos, de colóre albăstrie-négră și ca de 13—32 mm. de lung.

Acest gândac trândav și móle în trup, ale căruí elite sunt așa de scurte că numai de abiă ajung până la jumătatea abdomenului, și care, când îl atingí cu ce-vă saú pui mâna pe dînsul, îndată slobóde de la încheieturile piciórelor sale un fel de suc galben și puturos, se numesce în Bucovina: *Jidov* saú *Jidan* (1); în Moldova: *Clăbuc* (2), *Gândac negru* și *Gândac puturos* (3); în Țéra-Românéscă: *Mamornic*, pl. *mamornici* (4); iar în Banat: *Gringóșă puturósă* (5).

Numirea de *Gândac puturos* saú *Gringóșă puturósă* a acestui insect îi vine de acolo fiind-că el, după cum am amintit mai sus, slobóde de la încheieturile piciórelor sale un fel de suc galben saú și alb, care pute fórté urít; *Clăbuc*, pentru

---

(1) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca: «*Jidovul* saú *Jidanul* e un gândac negru, ghibos, móle și puturos, care se arată primăvara, și trăesce numai prin érbă, și care, când îl prinđi în mână, slobóde un suc galben».

(2) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de C. S. Bucan.

(3) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 7.

(4) Idem de eadem, p. 7.

(5) Com. de d-l Ios. Olariú: «*Gringóșă puturósă* e ce-vă mai mică decât *Gringóșă verde* și petrece numai prin érbă.»

că sucul, ce-l slobóde el, e nu numai puturos, ci tot odată și oloios și clăbucos, adecă cleios și lipicios ca nisce *clăbucî*; iar *Jidov* sau *Jidan*, din cauză că, după cum spun o sémă de Români din Bucovina, e negru, ghibos și puturos ca și un jidan rufundos și cotrențos (1).

Sucul său zéma cea oloiósă și puturósă a acestui gândac o întrebuințază o sémă de Români spre vindecarea *bubelor rele*, cari se capătă din răutate (2), iar alții o întrebuințază spre vindecarea *pecingenii* (3).

Cei ce voesc a se vindecă de *pecingeni* caută și prind un *Gândac puturos*, lasă să le picure în palmă sudórea cea galbenă ce o slobóde el, cum pun mâna pe dînsul, și apoi cu sudóre de acésta ung *pecingenea* (4).

Întreg gândacul se mai întrebuințază încă și contra *turbării*. Se prinde, se uscă, și apoi pisându-se se dă vitelor mușcate de atare *câne turbat* în tărâte de mâncare (5).

---

(1) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca.

(2) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de C. S. Bucan: «*Umeđéla*, ce o slobóde *Clăbucul* dintr'însul, o întrebuințază ómeniî pentru *bube rele* căpétate din răutate.»

(3) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 8: «El lasă de la încheieturile piciórelor un fel de zémă cleiósă, puturósă, care e bună de uns pentru *pecingeni*.»

(4) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iord. Bran.

(5) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 8; — și dict. de C. S. Bucan.

M Ă Z E R A R I U L.

(*Bruchus pisi* L.)

Sunt uniī anī, în carī cea mai mare parte de mazere e bortită și mâncată de un gândăcel din seminția *gândacilor cu rît*, ast-fel că nu rămâne mai numai cója dintr'însa.

Acest gândăcel fôrte mititel și de colóre négră-castanie, al cărui cap se sfârșesce într'un bot său rît lung și lat și ale cărui aripī sunt mai scurte decât corpul, iar șoldurile piciórelor de dinapoī gróse, se numesce în Bucovina: *Mă-zerariū* (1) și *Gârgăriță de mazere*; în Moldova: *Gârgăriță* și *Gârgăliță de mazere* (2); în Țera-Românescă: *Gârgăriță de mazere* (3) și *Gândacul mazerei* (4); iar în Transilvania: *Gómbă de câmp* (5).

Femeiușca acestui gândăcel își depune ouăle sale în păstăile de mazere. Din aceste ouă es un fel de larve gróse, albe și fără de picióre, carī se vără apoī în firele de mazere, și atâta ce le scobesc și mănâncă până ce nu rămâne numai cojile dintr'însele.

Un alt-fel de gândăcel, care se ține asemenea de familia

---

(1) Cf. și *Enciclopedia română*, vol. III, p. 230.

(2) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de C. S. Bucan: «*Gârgărița* face stricăciune la grâu, mazere și bob»; — tot de acolo, dict. de Iordache Bran: «*Gârgărița* e de patru feluri, și anume: *Gârgărița de grâu*, de păpușoiu, de mazere și de bob. Cea mai rea și mai molipsitoare e cea de păpușoiu.»

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(4) *Gazeta săténului*, an III, p. 185.

(5) Dat. Rom. din Craifalău, Ocnita și Cosma, com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Gómbele de câmp* se sporesc în mazerea cea bună de câmp, sunt negre și sbórá.»

Măzerariului și care e tot atât de stricăcios ca și acesta, mai ales bobului, e *Gârgărița de bob* sau *Gârgălița de bob*, numită altmintrelea și *Gârgăriță neagră* sau *Gârgăliță neagră* (1), lat. *Bruchus rufimanus*.

Unii Români din *Bucovina* cred și spun că atât *Măzerariul* cât și *Gârgărița de bob* se fac din *colțul* mazerei și al bobului, când acestea se învechesc prea tare și staă prea mult în unul și același loc (2).

Ce se atinge de stârpirea acestor doi gândăcei foarte stricăcioși, e de observat că se întrebuințază contra lor aceleași mijloce ca și pentru stârpirea *Gârgăriței de pâne*.

---

(1) Dat Rom. din cele mai multe părți ale Bucovinei, și în deosebi a celor din Vicovul-de-sus, dict. de Tóder Ionesi: «Sunt două feluri de *gârgărițe*, și anume: *Gârgărița de pâne* și *Gârgărița de bob*;— a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea: «Tot *Gârgăriță* se numesce și gândacul, care mănâncă bobul»;—a celor din Igesci, dict. de Pinteleiă al lui T. Socolovschi: «*Gârgăriță* se numesce atât gândacul care mănâncă grâul, cât și cel ce mănâncă bobul, mazerea și păpușoiul»; —și a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iord. Bran.

(2) Cred. Rom din Udesci, dict. de Lazar Rotariu.

P R U N A R I U L.

(*Rhynchites cupreus* L.)

Sunt unele veri, în cari partea cea mai mare de prune și perje, nemijlocit după ce a prins a se desvoltă simburele într'insele și a ajunge mărimea unei alune, încep a se îngălbeni și a se sbârci, a li se subția și uscă coda și apoi a căde una după alta jos, ast-fel că în câte-vă zile mai tot pământul de sub pruni și perji, din cari au cădut, e galben de dinsele.

Causa îngălbenirii și a căderii acestor pome înainte de ce le-a sosit timpul, precum și a cireșelor, cari adese-oră au aceeași sorte, e un insect mititel, de colóre cafenie și acoperit cu puțină peră sură, care se numesce în Bucovina: *Prunariu*; în Banat *Burghiaș* sau *Burghieș* (1); iar în unele părți din Ungaria: *Firesariu* (2), și iată de ce:

Femeiușca acestui insect are datină de *a burghia*, adecă a sfledeți, a împunge prunele, perjele și cireșele cele tinere și a depune apoi în fie-care bortică câte un ou, iar după ce și-a depus oul a råde până cam pe la jumătate și coda pomelor respective.

---

(1) Com. de d-l Ios. Olariu, învățător în Maidan: «Sub cuv. *Burghiaș*, pl. *burghiași* și *Burghieș*, pl. *burghieși*, care vine de la verb. *a burghia*, a împunge, se înțelege un fel de *gringóșă* sau *grângóșă* sau *gârgóșă*, *góngă*, adecă o insectă care împunge primăvara prunele și cireșele.» Cf. S. Fl. Marian, *Sărbătorile la Români*, vol. II, p. 1. Nota 1. și Al. Viciu, *Glosariu de cuvinte dialectale*, p. 22.

(2) Teodor Botariu, *Inimici pomilor și mijloce în contra aceloră*, publ. în *Amicul poporului*, an I, 1867, p. 104.

Nu mult după acésta, eșind larva din oul depus și prindând a mânca din carnea pomei în care se află, acésta începe a se îngălbeni, coda a i se uscă, și când larva dintr'însa e acuma deplin dezvoltată, atunci cade și ea jos. După ce a căzut poma jos, larva ese dintr'însa, se vâra în pământ, și în primăvara următoare se preface în insect (1).

Un alt insect care se ține de aceeași familie și care e tot atâta de stricacios ca și *Prunariul*, însă nu pomilor, ci viilor, e *Viarul* sau *Forfecelul*, pl. *forfeceii* (2), lat. *Rhynchites betuleti* Fabr.

Femeiușca acestui insect *fórfecă* (taie) coșile frunzelor de vie și apoi, depunând mai multe oue pe partea lor cea deasupra, le învălătucește. În urma acésta frunzele se usucă și cad jos spre stricăciunea strugurilor, cari nu se pot dezvoltă fără de frunze.

Românii din *Banat* cred și spun că *Burghiașii* împung prunele și cireșele și prin acésta le fac să îngălbenescă și să cadă jos, din cauză că muerile din casă, la care se întâmplă acésta, au împuns — au lucrat cu acul — în *Ajunul nașcerii* și a *Botezului*, în *Joia* din *Săptămâna albă* și în *diua* de *Joia marele*, *Joia mare* (3).

Deci Românii și cu deosebire Româncele din acésta țară, voind ca *Burghiașii* și *Forfeceii*, precum și un alt insect a-nume *Forfecariul*, lat. *Lethrus cephalotes* Fabr. (4), să nu strice pomilor și viilor, serbeză *Diua burghiașilor* și a *forfecarilor*, care cade în *Lunia* primă din *Paresimii* sau *Postul mare* prin abținere de la orîși-ce cusătură sau impun-sătură (5).

(1) Cf. T. Rotariu, loc. cit.

(2) Numirea acésta e din Moldova și mi-a dict. Pinteleiú a lui Tóder Socolovschi din com. Igesci, care a petrecut un timp mai îndelungat în Moldova.

(3) S. Fl. Marian, *Serbătorile la Români*, vol. II, p. 1.

(4) *Revista viticolă și horticolă*, an. II, București 1897, p. 249 și 250.

(5) S. Fl. Marian, *Serbătorile la Români*, vol. II, p. 1.

ȚIGAIUL.

(*Hylobius abietis* L.)

Dacă vom desface scórța de pe trupina câtor vâ brađi sau pinî bătrâni, tăiați, căduți sau dați de vînt de un timp mai îndelungat la pămînt, și dacă vom căuta cu luare de sémă între scórța și trupina unuia dintre dînșii, vom observa nisce borticele rotunde și lungărețe.

Și dacă vom cercetă mai cu de-amăruntul, ne vom convinge că borticelele acestea nu sunt întîmplătoare, ci ele sunt făcute de un gândac cu rît, numit în unele părți din Transilvania: *Țigâiū* și *Țigâinat* (1), lat *Hylobius abietis* L. și *Hylobius* sau *Curculio* pini Ratz.

Țigâiu! sau *Țigâinatul* e unul dintre gândacii cei mai stricăcioși pădurilor și în deosebî celor de brad și de pin.

Colórea principală a acestui gândac lungăreț, tare și acoperit cu pěr ruginiū, e întunecat-castanie, bătênd une-orî în roșu. Rîtul seū, cam gros și strîmbat în jos, e mai tot așa de lung ca și scutul cel rotund al gâtului, iar aripele deasupra îi sunt împestrițate cu puî galbeni.

Țigâiul e de aceea așa de stricăcios, pentru că el nu se mulțumesc numai cu bortirea și róderea copacilor celor căduți sau dați la pămînt, ci se apucă și de cei sănătoși, rođêndu-le și acestora nu numai trunchiurile, ci și rădăcinile, ramurile și muguri.

Larva sa însă nu e așa de stricăciósă ca dînsul, pentru

---

(1) Dat. Rom. din Șermaș, com. de d-l Th. A. Bogdan.

că ea nu se atinge de copaci cei sănătoși, ci trăesce mai mult prin *ciungi* și *hăsci*.

Ce se atinge de originea acestui gândac foarte stricăcios, o legendă din *Transilvania*, și anume din Șermaș, unde-i sunt usitate și numirile, ne spune următoarele :

«Dice că *Sân-Petru* aveà datină de a duhăni ca și cei mai mulți ómenī din ȕiua de aȕi, însă nu din țigară, ci din *pipă*, pentru că pe vremea aceea țigările nu erau încă cunoscute.

«Într'o ȕi, astupându-i-se pipa și voind a o destupă cu *sulhacul*, orī și câtă silință și-a dat, n'a putut-o de fel destupă.

«Vedēnd el acēsta, se făcū foc și pară de mânie, și apoi, aruncând *sulhacul* cine scie unde, ȕise :

— «Atuncī să te vėd, când mī-oiū vedé céfa ! Atuncī și nicī atuncī !

«Din *sulhacul Sf. Petru* s'a făcut apoi un gândac cu capul mic, cu un rīt lung, foarte ascuțit și încârligat tocmai ca și un sulhac, care se numesce *Țigăiū* sau *Țigâinat*, și care de frică s'a ascuns într'o bortă de copac.

«Și de atuncī tot prin borți de copaci, pre carī și le face el singur, trăesce el și până în ȕiua de aȕi» (1).

---

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

G Â R G Â R I Ț A.

(*Calandra granaria* L.)

Pretutindenă, unde se ține *pâne albă*, dar mai cu sémă prin magazinele și grânarele prea puțin luminate și aerisite, adese-oră se încuibéză un gândăcel care, nedepărtându-se de cu bună vreme din locul unde s'a încuibat, nimicesce în scurt timp toate *bucatele* câte se află într'însul.

Acest gândăcel foarte stricăcios bucatelor, și în deosebi grâului, secării și păpușoiului, se numesce în Bucovina: *Gârgăriță, Gârgăliță, Gârgăriță de pâne* și *Gârgăliță de pâne*;

În Transilvania: *Gârgără* (1), *Gârgăriță, Gârgăriță, Gârgăliță de bucate* și *Gârgăliță neagră* (2);

În Moldova: *Gârgăriță* (3) și *Gârgăliță* (4);

Iar în Țera-Românească: *Gârgăriță* (5), *Curculeț* (6) și *Curculez* (7), lat. *Calandra granaria* L., *Sitophilus granarius*.

---

(1) Alecsandri, *Poesii pop. ale Românilor*, București 1866, pag. 319; — cf. Fr. Damé, *Nouveau Dict. roum.-fr.* vol. II, pag. 56.

(2) *Gazeta Transilvaniei*, an. LIX, Brașov 1896, No. 237, pag. 6; — *Foaia Poporului*, an. I, Sibiu 1893, pag. 308.

(3) Dict. de C. S. Bucan din Pașcani.

(4) Dict. de Iord. Bran din Pașcani.

(5) *Gazeta săténului*, an. III, R.-Sărat, pag. 185; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel: « *Gârgărița* este insecta care străpunge grăunțele de cereale, cum: grâul, porumbul și leguminósele, cum: fasolea, mazărea, bobul, etc. »

(6) *Enciclopedia română*, tom. I, pag. 665.

(7) Fr. Damé, op. cit, vol. I, pag. 323; — Cihac, *Dict.*, t. I, pag. 71.

Gărgărița se ține de ordinea Coleopterelor, adică a gândacilor cu rît; are 3.75 mm. în lungime, 1.5 în lățimea spatelui, și e de coloro roșietică-cafenie. Rîtul ei e subțirel, ce-vă încovăiat și cam de lungimea scutului de-asupra grumazului.

Despre acest gândăcel fôrte dăunăcios, o legendă din *Țera-Românească* ne spune următoarele :

«Eră odată un om putred de bogat, așa de bogat, în cât râniă baniî cu lopata, și magariile lui pline cu bucate erau așa de mari, cât ar fi putut îndestulă un colț de țeră.

«Pe cât eră însă omul acesta de bogat, cu dece părți eră el mai sgârcit, așa de sgârcit, că nu-î scăpă din mână nici măcar o bucățică de mămăligă mucedă la un sărac. Căci așa aũ fost și sunt până și în ziua de azi bogații; lor le este neconținut frică că or săraci, dacă or milui un sărac cu o *bucătură* cât de mică.

«Și în țera aia, unde eră bogatul ăsta, se întîmplă într'o vreme o fômete mare, cum nu s'a pomenit în lume, că muriaũ ômeniî și stârpiaũ muerile de fôme. Mâncaũ biețiî creștiniî érbă și frunze ca vitele și nici érbă și frunze nu mai erau, căci eră o secetă mare, de s'aprindeă pămîntul. Biețiî ômeniî rodeaũ cojile copacilor și mâncaũ pămînt sărat, căci nimeni, nimeni nu aveă o bóbă de grău saũ de porumb în țera aia. Numai magariile bogatului ăsta nemilostiv gemeaũ de bucate, și el nimêruî nu da o fărâamă. Și cu cât năvăliaũ ômeniî și cereaũ bucate, cu atâta el încuia magariile cu verigi de fier și lacăte și puneă străjuiri, ca nimenia să nu se apropie. Și celui ce cereă bucate, îi răspundeă ca să-î aducă aur și argint, și apoi îi va da. Dar de unde eră să-î aducă biețiî săraci aur și argint? Și așa muriaũ ômeniî pe un cap de fôme pe lângă magariile pline cu bucate ale bogatului nemilostiv.

«De la o vreme însă Dumneđeũ sfîntul, vêđend atâta impietire de inimă la bogatul ăsta nemilostiv, își întôrse mila și începũ a plouă și rodiră câmpiile din belșug, în cât ședeăũ acuma bucatele grămeđi pe câmpuri. Iar în magariile bogatului nemilostiv trimise atâtea *Gărgărițe*, câte bóbe erau acolo, și în puțină vreme tóte bucatele nũ mai rămaseră decăt nisce coji, cari nu mai erau bune de nimic.

«Bogatul, de mare ciudă, se îmbolnăvi și atât de mult zăcù, în cât îl mâncară viermii de viù.

«Și de atunci a rămas de mănâncă *Gărgărițele* bucatele de prin magasiile ómenilor bogați, căci ei țin grămadă bucatele prin magasi și de multe-orî săracii rabdă fóme.» (1)

Și dacă în timpul veriî nu se scóte *pânea albă* de prin grânare afară la sóre, ca să se soréscă și svînteze, ci se lasă ca să umeđéscă (2), și dacă în același timp nu se svîntéză și grânarele, atunci *Gărgărițele*, cari petrec peste érnă prin crepăturile grânarelor și ale coșurilor, eșind primăvara de prin ascunđișurile lor, prefac tóte bucatele, în cari s'aú încuibat, în tărâțe.

Femeiușca acestui insect, fiind fórte productivă, depune de la 188—200 de ouě în grăunțele pânei, în care s'a încuibat, și anume în fie-care grăunte câte un ou. Nu mult după acésta es din ouěle depuse larvele, numite în unele părți locuite de Români *Strepeđi*, cari prind apoi a róde făina cuprinsă în grăunțe și cari, după un timp óre-care, prefăcându-se în gândăcei, adecă *Gărgărițe*, încep și acestea să ródă mieđul din grăunțe, până ce rămâne numai cója. Ne mai avênd ce róde, atunci părăsesc grânariul, și sbóră grămadă cu remășițele tărâțóse cu tot (3).

Însă fie-care econom bun nu așteptă nici odată până ce se vor duce *Gărgărițele* singure din grânariul sěu, ci el caută tóte chipurile și mijlócele cum le-ar puté mai lesne și mai de grabă depărtă, îndată cum a observat că s'aú încuibat în bucatele sale.

Timpul cel mai potrivit pentru depărtarea *Gărgărițelor* și stârpirea lor se đice că e pe la sfârșitul lunii lui Iulie, când e *cânepa* și *haldanul* plin de suc. Atunci se taie plantele acestea de la rădăcină, se usucă la umbră într'un pod saú într'o șură, ast-fel ca să nu fie atinse de sóre, căci în

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) După spusa Rom. din Putna, dict. de Ioan Pusdrea: «Când stă pânea albă mult de se umeđesce, atunci se bagă *Gărgărița* într'insa, mai ales în grâu și popușoiu, o bortesce și-i mănâncă tot mieđul.»

(3) *Şedětórea*, an. VI, Budapesta 1880, pag. 22; — *Fóea poporului*, an. I, Sibiiú 1893, pag. 308.

casul acesta li se slăbește sucul. După ce s'a uscat, și anume înainte de a se pune pâinea albă în magazin sau grânariu, se așază mai întâiu la fund un rând de cânepă sau de haldană, și de-asupra se toarnă apoi grâul. La jumătatea magazinului sau grânariului se pune iar un rând de cânepă și apoi, după ce s'a așezat acuma totă pâinea, se mai pune și de-asupra un rând ca înveliș. Făcându-se acesta, pâinea e scutită de acest dușman neîmpăcat al său.

Se pot însă pune și haldană verzi în grâne, fiind aceștia și mai buni (1).

O sémă de Români însă pun toamna mănunchiuri de cânepă topită, de al cărei miros încă se țice că fug.

Alții din contră, voind a scăpa de *Gârgărițe*, aduc și pun, în apropierea bucatelor năpăstuite, *furnicari*, și anume în nisce vase (2).

Românii din unele părți ale *Bucovinei* ieaă lână, astfel după cum s'a tuns de pe oi, fără ca s'o spele și să se ducă *usucul* de pe dînsa, o pun câte o lécă ici colea în nisce hârburi lângă pâinea din hambar sau unde se află, și apoi îi dau foc ca să ardă.

În urma acesta *Gârgărițele*, neputând suferi mirosul ce iese din lână, fug în toate părțile (3).

O sémă de Români din *Moldova* aștern, unde știu că se află *Gârgărițe*, *Boziș verde*, lat. *Sambucus ebulus* L., pe jos. *Gârgărița* trage la dînsul ca să-l mănânce, dar fiind-că *Bozișul* e foarte amar și ea nu poate suferi amărăla acesta, sau pierе sau fuge (4).

Mulți inși însă sunt de părere că *Gârgărițele* se pot depărta de prin hambare nu numai prin mijlocele până aici arătate, ci și prin anumite descântece.

Așa Românii din *Transilvania*, com. Bârgău, cred și țic că dacă, având *Gârgărițe* în hambar, veți prinde 9, le veți afumă la fum de bălegar și veți rostii următoarea descântecă:

(1) *Ședătoarea*, cit., p. 22.

(2) *Gazeta Transilvaniei*, cit., p. 6.

(3) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca.

(4) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iord. Bran.

Gărgăriță!
De ești,
De nu ești,
Până mâni să nu mai fii
Pe la casa mea,

Prin pivnița mea,
Prin hambariul meu,
Pe la grâul meu,
Că de-î fi
Capu ți l-oiu sucî!

atunci toate *Gărgărițele* vor fugi de la casă.

Iar dacă se află *Gărgărițe* în vecini și voesci să nu se apropie de casa ta, atunci e bine să dici:

Gărgăriță, fata popei,
Du-te la *Mama pădurii*
Și te jocă cu ea
Și te sfădesce cu ea
Și te sărută cu ea
Și te împacă cu ea,
Da la mine nu veni,
Că eu bine nu ți-oiu face,
Făr'în temniți te-oiu băga
Și'n lanțuri te-oiu lega

Și în lăcăți te-oiu încuiă.
Fugi de la mine,
De la casa mea,
De la vatra mea,
De la șopru meu,
De la hambarul meu;
Fugi de aici,
Peri-ți-ar vița
Și parodița!

Acésta descântecă se dice înconjurând grădina de trei ori și apoi afumând o *Gărgăriță*, s'o aruncî în vecini (1).

Maî departe, tot în *Transilvania*, se maî află încă și următóarele credințe cu privire la depărtarea *Gărgărițelor*:

Gărgăriță în hambar când vei vedé, fă-ți cuce și di: «*ptiũ fata popei!*» că vor fugi (2).

Gărgărițe la casă când vei vedé, astupă-ți ochiî și scuipă peste ele de 9 orî, că toate vor orbî (3).

Gărgărița e așă de vîrtósă că, dacă este dusă dimpreună cu atarî grăunțe la móră și este turnată cu acestea în coș, trece pe sub piétra moriî și nu se sfarmă.

Din cauza acésta apoi ómenî se feresc de a duce grăunțe de măcinat la o móră, unde sciũ că se află *Gărgărițe*, siguri fiind că, dacă ar măcină la o asemenea móră, fórte lesne s'ar puté înturnă cu *Gărgărițe* acasă (4).

(1) Com. de d-l. Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom. din Bistricióra, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Cred. Rom. din Odorheiũ, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(4) După spusa Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariũ, și a celor din Brașca, dict. de Ger. Roșca.

În fine merită a fi amintit și faptul că ómenii cei fórtelacomî se compară cu *Gârgăra* sau *Gârgărița* (1).

Iar ómenii cei ce se bat fórtetare după mîncare, cari se amestecă și lingăresc prin óle, se numesc în Bucovina: *gârgariți* și *gârgaliți*, sing. *gârgariț* și *gârgaliț*. D. ex.: omul acesta e un *gârgariț*, său: omul acesta e *gârgariț*.

Iar pânea, în care s'aú încuibat *Gârgărițele*, e *gârgărițósă*; grâul e *gârgărițos* sau *gârgălițos*, adecă: plin de *Gârgărițe*; și *îngârgărițat*, adecă: *îngădurit* de *Gârgărițe* (2).

---

(1) V. Alecsandri, op. cit., p. 319.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

CARIUL DE PĂDURE.

(*Bostrychus typographus* L.)

Cel ce a trecut mai adese-orî printr'o pădure de brađi și de moliđi, acela de bună sémă că va fi observat într'insa nu numai o mulțime de *hăscî* (1), ci și de *ciungî* (2). Iar dacă curiositatea îl va fi împins ca să jupéscă vre-o bucățică de scórță de pe vre una din aceste *hăscî* sau de pe un *ciung*, orî și de pe un alt copac peste care va fi dat în atare *cădětură* (3), acela e mai mult decât sigur, că va fi aflat între scórța jupită și între lemnul de pe care s'a jupit o mulțime de cărărușe pline de un fel de făină și de un fel de viermișori.

Causa uscării acestor *hăscî* și *ciungî* e, în cele mai multe casuri, un fel de gândac mic, numit în Bucovina: *Cariu de pădure*, *Cariu mare* și *Cariu de scórță* (4); în alte părți: *Gândac de scórță* (5), iar cea a cărărușelor sau borticelelor e larva sa, numită în Bucovina: *Cariu* (6) și *Vierme* sau *Germe de cari* (7).

---

(1) Sub cuv. *hașcă*, pl. *hăscî* înțeleg Româniî din Bucovina un brad sau molid uscat și rupt de vârf.

(2) Sub cuv. *ciung*, pl. *ciungî* se înțelege un brad sau molid uscat însă necădut la pămînt.

(3) Sub cuv. *cădětură* se înțelege locul unde se află mai mulți copaci căduți la pămînt.

(4) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de George Onciul; — a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaciū: «*Cariu mare* se numesce gândacul, care merge pe sub scórța bradului.»

(5) Crăiniceanu, *Nomenclatura*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXIII, p. 335.

(6) Dat. Rom. din Dorotea, dict. de Ilie Brădășan: «*Cari* se numesc viermi ce se află între scórța bradului și între lemnul acestuia și cariî bortesc lemnul;» — a celor din Brașca, dict. de Anton Popovici: «*Viermele*, care se face pe sub scórța copacilor celor bătrâni și a ciungilor, se numesce *Cariu*.»

(7) Dat. Rom. din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic.

Cariul de pădure e un gândac de colóre *castanie*, rotund, și numai de 5—5.5^{mm}. de lung, cu capul mic, ascuns cu totul sub scutul gâtului, care e mare și încovăiat, iar mustețele scurte și în formă de ic.

Cu toate acestea însă că *Cariul de pădure* e așa de mic, totuși el este foarte stricacios, căci nu odată a nimicit păduri întregi de brați și moliți, pre cari l-a bortit și ros dimpreună cu larva sa, care e tot atât de stricăcioasă ca și dînsul.

Pe la începutul său pe la mijlocul lunii lui Maiu, *Cariul* acesta roesce ca și albinele.

În restimpul roirii sale, mai ales dacă atunci e secetă mare, nu odată ese din pădure afară, prinde a jucă la sóre și apoi a sbură ca un roiă la țără și aici a se pune pe pomi și pe răchiți. După acesta se întorce iarăși înapoi, intră în pădurea din care a eșit, și aici prinde a face borți în scórta moliților celor verți și femeiușca sa a se ouă prin borticelele acestea (1).

Atât din cauza borticelelor făcute de cariul acesta cât și din cauza larvei sale, care ródé scórta în dreapta și în stânga, brații și moliți, în cari s'a încuibat, încep apoi pe încetul a se îngălbeni și pe urmă a se uscă cu desăvârșire.

Noroc numai că nu mult după ce se înmulțesc și se dezvoltă larvele sale, adecă *Viermi de cariă*, dând *ciocănilorile* de dînsele, scotându-le cu ciocul lor cel tare și ascuțit de pe sub scórta și mâncându-le, le mai nimicesc.

De n'ar fi *ciocănilorile* ca să stârpescă la timp *Cari* aceștia, atunci nu știu, dău, ce s'ar alege din întreaga pădure (2).

Ce se atinge de *făină* sau *fănină de cariă*, adecă de rugumeturile și excrementele ce le produc cari aceștia, amintim aici numai atâta că ea se întrebuințază de către Români din Bucovina spre același scop ca și cea a *Cariului mic* (3).

(1) După spusa Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul.

(2) După spusa Rom. din Bilca, dict. de Chir. Horodnic.

(3) Vezi artic. despre acesta.

STRĂLUCUL.

(*Cerambyx moschatus* L.)

Strălucul, pl. *strălucă* (1), numit în unele părți și *Gândac mirositor* (2), lat. *Cerambyx moschatus* L. sau *Aromia moschata* Serv., e un insect, care se ține de *gândaci cu córne*, lat. *Longicornia* sau *Capricornia*. Corpul său, de coloré metalică-verde sau roșie ca bronzul, e îngust și de 15-34 mm. de lung. Aripile cele de-asupra sunt albastre sau verzi sau, după cum spune poporul, în coloréa păunului (3) și foarte fin punctate.

Córnele bărbătușului sunt mai lungi decât corpul, ca niște perii vîrtoși și cu închieturi, și steclesc ca pana păunului.

Strălucul petrece mai cu sémă pe *răchiță*, pe *lițian*, lat. *Lycium barbarum* L. și pe *sdrăvăț* (4), și când îl prindă răspândește un fel de miros ca de *mosc*, lat. *Moschus moschiferus*.

Un alt insect, care se ține asemenea de familia *Strălucului*, și care trăește atât pe stejarii cei bătrâni cât și pe cei de curând tăiați, e *Croitoriul* (5) sau *Gornicul* (6), lat. *Cerambyx cerdo* L. sau *Cerambyx heros* Scop.

---

(1) Dat. Rom. din Stroesci, dict. de I. Crițan, și a celor din Stupca, dict. de I. Savu.

(2) G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină din istoria naturală*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXIII, p. 335.

(3) După spusa lui Ioan Savu.

(4) *Sdrăvățul* e un fel de răchită mică, tufosă, cu frunza lungăreț și mai mică decât la cele-lalte răchițe. Din nuelele sale, cari sunt foarte mlădióse, se fac coșărci și coșărcuțe.

(5) Dat. Rom. din Bucovina și a celor din Țera-Românescă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(6) *Enciclopedia română*, t. II, p. 51 și 583.

Córnele, adecă antenele acestui insect sunt lungi, și fiind-că ele dimpreună cu capul și fălcile aű forma unor fórfecĩ de croitor, de aceea poporul ȳ-a pus numele de *Croitoriű*.

Când se ivesc vara mulȳ *Croitori* de aceștia, se ȳice că va merge bine vitelor lánóse, adecă oilor și caprelor.

Iar o ȳicere sună :

Și Croitorul are fórfecĩ, dar nu
croesce nimic cu ele,

care se ȳice de cel ce se laudă că are instrumente bune
dar nu scie a le ȳntrebuinȳă (1).

---

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

S C R I P C A R I U L.

(*Saperda carcharias* L.)

Intre toate *Bórzele* (1) sau *Gândaci* cu córne, cel mai răspândit și mai bine cunoscut Românilor după nume e *Scripcariul* (2), numit altmintrelea, și mai cu seamă în Bucovina, și *Scripcariu negru* (3), *Cobzariu* (4), *Țigănaș* (5) și *Plopăriu* (6).

Insectul acesta se numesce *Scripcariu* și *Cobzariu* de aceea, fiind-că el, după cum spun Românii din Bucovina și cei din Moldova, când îl prinși în mână și-l puși la ureche, produce un fel de *gomēt* sau *fițiit*, ca și când ar cânta cine-vă dintr'o *scripcuță* sau *cobză* (7).

---

(1) Românii din Tereblecea, distr. Siretului, și cei din Valea-Putnei, distr. Câmpulungului, în Bucovina, înțeleg sub cuv. *bórză*, pl. *bórze* pe toți gândacii cu córne lungi, lat. Longicornia.

(2) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu: «*Scripcariul* e un gândac negru cu mustețe lungi pe cari le ridică în sus»; — a celor din Brașca, dict. de Ger. Roșca; — a celor din Udesci, dict. de Lazăr Rotariu; — a celor din Frătăușul-noi, dict. de Nic. Rusu; — a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de C. S. Bucan și Iord. Bran, și din com. Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Grigore Olariu.

(3) Dat. Rom. din Opișeni, distr. Siretului, dict. de Iacob Popovici.

(4) Dat. Rom. din Frătăușul-noi, dict. de Nic. Rusu: «*Scripcariul* se numesce pe la noi și *Cobzariu*.»

(5) Dat. Rom. din unele părți ale Bucovinei și Moldovei.

(6) Dat. Rom. din mai multe părți ale Bucovinei;— cf. și *Enciclopedia română*, t. II, p. 51.

(7) După spusa Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu; — a celor din Opișeni, dict. de Iac. Popovici: «Atât *Scripcariul negru* cât și cel *galben*, când îi prinși în mână, cântă ca și când ar cânta cine-vă dintr'o

Și de óre-ce *gométul* saú *țițiitul* acesta face multora și mai ales băeților o deosebită plăcere, de aceea cum dau peste vre-un *Scripcariu*, îndată îl prind, îl stupesc între ochi și apoi, ducându-l la ureche, îl fac ca să cânte (1).

Scripcariu negru și *Țigănaș* se numesce de aceea, pentru că el nu numai că cântă ca un scripcariu, ci e tot-odată și negru ca un țigan; iar *Plopariu*, pentru că petrece mai cu sémă pe plop.

Un alt insect, care se ține tot de familia *Scripcariului*, însă care e ce-vă mai mic decât acesta și acoperit cu perle gălbii, e *Scripcariul galben*, numit ca și cel dintâiu și *Plopariu* (2), lat. *Saperda populnea* L.

---

scripcuță; — a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de C. S. Bucan: «*Scripcariul*, dacă-l pui la ureche, face *gomét*, adecă *țârțiesce*, de aceea îi spun ómenii *Scripcariu*»; -- tot de-acolo, dict. de Iord. Bran: «*Scripcariul* are mustețe lungi și încrestate; dacă-l prinzi și-l pui la ureche *țitșiesce*, de aceea se numesce *Scripcariu*»; — și a celor din Dumbrăveni jud. Botoșani, dict. de Grig. Olariu: «*Scripcariul* e curat negru, are mustețe lungi. Când îl prind băeții, îl stupesc și atunci cântă. De aceea îi dic ómenii *Scripcariu*.»

(1) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu: «*Scripcariul*, când îl prind băeții, îl stupesc și-l pun la ureche ca să cânte; atunci el *cârțiesce*, cântă din gură, de aceea se numesce *Scripcariu*;» — a celor din Brașca, dict. de Ger. Roșca: «Băeții prind *Scripcariul*, îl stupesc și spun ca să cânte. El începe atunci a cânta: *scârța. scârța*, și tot așa *cârție* până ce-l dau drumul; — a celor din Udesci, dict. de Lazăr Rotariu: «Ómenii prind *Scripcariul*, îl stupesc, după cum spun ei, în gură, adecă între mustețe, iar după aceea îl duc la ureche spre a-l auzi cum cântă»; — a celor din Pașcani, dict. de Iord. Bran: «Ómenii și mai ales băeții pun *Scripcariul* la ureche ca să-l audă cum cântă.»

(2) Dict. de Iacob Popovici.

PURICELE DE GRADINĂ.

(*Haltica oleracea* L.)

Nu e nici o singură primăvară, în care legumele și cu deosebire *resadul de curechiu* sau *varză* să nu fie atacat de un gândăcel ce-vă mai mare decât un *Purice de casă*, însă care are datină de a sări în colo și în cóce întocmai ca și acesta.

Acest gândăcel, de colóre albastră ca oțelul sau verde ca metalul, cu cap mic care ese fórté puțin de sub scutul gâtului, și cu antene subțirele în forma unui fir de păr, se numesce atât în Bucovina cât și în cele-lalte țări locuite de Români: *Purice de grădină*, *Purice de curechiu*, *Purice de resad*, *Purice de pămînt*, *Purice de câmp* și *Purice verde* (1).

Cum a prins sēmînța de curechiu a răsări și a se desvoltă, îndată se și vëd pe *resad* o mulțime de purici de aceștia, cari încep a-î găuri și a-î mânca frunzișórele, ast-fel că dacă nu se ieaū din cu bună vreme tóte măsurile spre a se stărpi,

---

(1) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiu, dict. de George Onciul; — a celor din Șcheia, dict. de Marghióla Donuț;—a celor din Igesci, dict. de Pint al lui T. Socolovschi: «*Puricele verde* petrece mai cu sémă prin grădini și mănâncă *resadul de curechiu* ;»—a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iord. Bran: «Mai este încă un fel de purice numit *Purice de câmp*, *Purice de grădină* și *Purice de curechiu*, care se hrănesce mai mult cu frunză de curechiu, de ridiche și de alte legume»;—tot de acolo, dict. de C. S. Bucan: «*Puricele de câmp* se face numai prin iarbă, sare ca și cel de casă și e verde; — veđi și *Fóia poporului* an. I. Sibiu 1893, p. 296 și an. VII. Sibiu 1899, p. 162.

fôrte lesne se pôte întîmpla ca în câte-vă ȝile tot resadul să piéră (1).

Nu în fie-care an însă și nu tot-deauna mănâncă purecii aceștia răsadul de curechiu de o potrivă, ci ei, după cum spun unele Românce din *Bucovina*, îl mănâncă mai tare când e secetă mare și cu deosebire în *Postul Sân-Petrului*, când a crescut acuma mărișor, dar n'a apucat a se învîrtoșă, ci e încă crud (2).

Mijlócele pe cari le întrebuintează Româncele din *Bucovina*, precum și cele din *Moldova*, spre stârpirea acestui gândăcel fôrte stricăcios legumelor și cu deosebire resadului de curechiu și rădichii (3) sunt următoarele:

Leaū cenușă din Ajunul Crăciunului și al Bobotezei și cu cenușă de acēsta presară apoi în ȝile de sec, adecă Miercuria și Vineria, melegariul pe care se află resadul de curechiu, saū tot în aceste douē ȝile stropesc resadul de curechiu cu aghiasmă din ȝiua *Sf. Trif*, saū cu móre veche de curechiu (4).

Unii Români, și mai ales din *Moldova*, fac anume aghiasmă în ȝiua de *Sf. Trif* pentru alungarea și nimicirea puricilor acestora. Și cu aghiasmă de acēsta, care o strîng și o păstréză peste an, stropesc apoi nu numai resadul de curechiu, ci și tóte cele-lalte legume, cari sunt atacate de acest gândăcel stricăcios (5).

(1) Cf. *Fóia poporului*, an. VII, p. 162;—idem, an. I, p. 296: «*Puricii de pămînt*, numiți *Puricii de resad* saū *de grădină* adese cășunéză legumelor mai multă stricăciune decât aprópe tóte cele-lalte insecte împreună. Micile larve se ivesc prin Maiū, sārind cu repeciune și ciuruind mai ales *resadul de varză* (curechiu), calarabe, brojbe, cum și foile de ridichi, hrean, etc.»

(2) Dict. de Marghióla Donuț.

(3) După spusa Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Colancea: «*Puricii de curechiu* mănâncă curechiul și rădichile.»

(4) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Már. Donuț;—a celor din Galanesci, dict. de George Cârstea: «Când începe *Puricele de curechiu* a mîncă curechiul, îl stropesc pe acesta cu *móre veche de curechiu*;» — a celor din Pașcani, dict. de Iord. Bran: «Româncele, cari voesc să alunge *Puricii de câmp*, strîng aghiasmă de la *Sf. Trif* și cu aghiasmă de acēsta stropesc apoi locul unde s'aū arătat puricii aceștia, și după acēsta puricii fug.»

(5) Dict. de Iord. Bran și Nic. Const. Carp.

O sémă de Românce din *Bucovina*, pe lângă aghiasmă din ȕiua de *Sf. Trif*, întrebuintăză spre același scop și apă din ȕiua de *Dochia*. Strîng adecă în ȕiua acésta o cantitate anumită de omăt, îl topesc, și apa acésta de omăt o păstrează apoi până sosesc timpul resadului, și atunci dacă se arată *Puriciî de curechiû*, stropesc curechiul cu dînsa. Dacă plouă în ȕiua de *Dochia*, atunci strîng și întrebuintăză apă de acésta la stropirea resadului (1).

Dacă presurarea cu cenușă din Ajunul Crăciunului și a Bobotezei și stropirea cu aghiasmă din ȕiua *Sf. Trif* sau cu apă din ȕiua de *Dochia* nu ajută, atunci voinď ca să fugă-réscă puriciî de pe resad, ieaû crenguțe de *pelin* și cu acestea ating vârful resadului ca și când ar vré să-l mătore de puriciî. Făcênd acésta toți *puriciî* fug, pentru că nu pot suferi amăréla pelinului. Măturarea acésta însă trebue să se facă mai adese-orî (2).

Tot așa fac și o sémă de Românce din *Moldova*, cu aceea deosebire numai că acestea întrebuintăză, în loc de crenguțe de *pelin*, frunze de *mestécăn*, care se ȕice că sunt tot atât de amărăcióse (3).

Româncele din munții Abrudului în *Transilvania* adună tótă cenușa, câtă se face în ȕiua de *Patru-ȕeci de Sfinți*, pe vatră, și cu cenușă de acésta presură straturile cu legumele și cu resadul de curechiû pe care s'aû ivit *Puriciî de câmp* (4).

Româncele din alte părți ale *Transilvaniei*, precum bună-óră cele din comuna Reteag, voinď ca *Puriciî de pămînt* să nu le mănânce curechiul și resadele în *resadniță* (pat cald, melegariû) merg Marți dimineța și, închidênd ochiî, scutură un sac fărinos pe resadniță, în credință că făcênd ast-fel resadele vor fi scutite de puriciî.

O sémă de Românce însă, tot din acéstă comună, după ce aû resădit curechiul, vêdênd că *puriciî* aû început a-l mîncă, îl udă cu móre de curechiû ce a rămas din érna trecută (5).

(1) Dat. Rom. din Hudenit, dict. de Măr. Dutcă.

(2) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cârstean.

(3) Dat. Rom. din Bogdănesci, jud. Sucéva, dict. de Nic. Const. Carp.

(4) S. Fl. Marian, *Sérbătorile la Români*, vol. II, p. 154.

(5) Din manuscrisul d-lui I. Pop-Reteganul, aflător la Academia Română.

Voind ca *Puriciî de grădină* să nu mănânce resadul de curechiu, o sémă de Românce din *Bucovina* îl sémănă de regulă la *lună veche*, în credință că atunci cresce mai scurt și căpățina e mai îndesată și mai bună, și că tot odată nu-l mănâncă. *Puriciî de curechiu* așa de tare. Pe când din contră, dacă-l sémănă la *lună nouă*, cresce în sus, căpăținele sunt mai mici și mai înfoiate, și *puriciî* nu odată îl potopesc, așa de tare îl mănâncă (1).

Cele mai multe Românce din *Bucovina* însă au datină de a-l sémănă în ziua de *Patru-deci de Sfinți*, creștând că toate legumele sémenate în acéstă zi, și cu deosebire cépa și curechiul, nu le mănâncă viermiî, omișile, *Puriciî de grădină*, precum și alte insecte stricăcioșe (2).

Un alt purice, care se ține tot de familia *Puriciluî de grădină*, însă care e ce-vă mai mic decât acesta și de colóre négră, e *Puricele negru*, numit altmintrelea și *Purice de câmp* (3), *Purice de in* (4), *Purice de pămînt* sau *Puricele pămîntuluî* (5), lat. *Haltica nemorum* L.

Puricele acesta e tot atât de stricăcios ca și cel de grădină. El mănâncă, mai ales când e secetă mare, inul, trifoiul și curechiul, ast-fel că de multe ori nu rămâne mai nimica din aceste plante de dînsul (6).

Inul mai ales, după cum spun Româniî din *Bucovina*, n'are altă bôlă și dușman mai mare decât puricele acesta (7).

(1) Dat. și cred. Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cârstean.

(2) S. Fl. Marian, *Sărbătorile la Români*, vol. II, p. 152.

(3) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu: «*Puricele de câmp* e așa de mare ca și cel mai mare *purice de casă*, însă e ce-vă mai negru decât cel de casă și cu capul despărțit de trup.»

(4) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul: «*Puricele de in* sare ca și *Puricele de casă*. El e negru, are picióre lungușe și trup rotungior.»

(5) *Téra nouă*, t. III, Bucuresci 1887, p. 400.

(6) După spusa Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu;— și a celor din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul.

(7) După spusa Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul.

BUBURUZA.

(*Coccinella septempunctata* L.)

De cum se desprimăvereză și până spre sfârșitul toamnei, vedem pretutindenă, mai ales însă prin livezi, sburând sau alergând în cove și în colo un insect mititel, al cărui corp e rotund și bulbucă, picioarele scurte, iară aripile de-asupra, adică elitrele, roșii și cu șapte *puț* sau puncte negre pe dînsule.

Acest insect drăgălaș și vioiu, care are datină, când îl prinzi, de a-și îndoi piciorușele sub corp și a scote un fel de suc gălbui și neplăcut la miros, și care se ține de ordinea Gândacilor, și anume a celor cu trei închieturi la picioare, se numesce în Bucovina: *Buburuză*, dim. *Buburugióră*, *Buburuză roșie*, *Buburuz*, *Măria popei*, *Măriuță*, *Măriuța popei*, *Găinușă*, *Găinușa luniș*, *Găina lui Dumnezeu*, *Vaca lui Dumnezeu*, *Cucușor* și *Vrăjitoare*;

În Moldova: *Buburuz*, *Buburuză* (1) și *Vaca Domnului* (2);

În Țara-Românească: *Gărgăriță* (3), *Gărgăriță-mărgăriță* (4), *Margarită*, *Margarintă*, *Boul popei* (5), *Boul Dom-*

---

(1) Com. de Melchisedec, fost episcop de Roman și membru al Academiei Române;—N. A. Bogdan, *Cântecele copiilor țeranți* (culegere de prin jurul Iașului), publ. în *Gazeta săténului*, an. II, R-Sărat 1885, p. 279.

(2) Dat. Rom. din Opișeni, jud. Suceva, dict. de George Iacob: «*Vaca Domnului* e mică, rotundă, roșie, și câte cu unul sau mai multe puncte negre pe dînsa».

(3) T. G. Djuvara, *Superstițiuni populare la Români și la diferite popore*, publ. în *Țara nouă*, an. II, București 1886, p. 226;—*Convorbiri literare*, an. XXX. vol. II, București 1896, p. 102—103.

(4) Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, vol. I partea I, București 1900, p. 510.

(5) Com. de Episcop. Melchisedec.

nuluî (1), *Boul lui Dumneḑeu* (2) și *Vaca lui Dumneḑeu* (3);

În Transilvania: *Buburuză*, *Buburuṭă* (4), *Măriuṭa*, *Măriuṭa popii* (5), *Mămăruṭă* (6), *Mumuruṭă* (7) și *Păpăruie* (8);

În Banat: *Paparue*, *Păpăruie*, *Paparugă* (9);

În Ungaria: *Buburuză*, *Păpăluză*, *Păpăruză* (10), *Măriuṭă* și *Paparugă* (11);

La Româniî din Meglenia: *Vaca Domnuluî* (12);

Iar la cei din Macedonia: *Păscăliṭă* și *Puliû aroş* (13).

Dintre toate numirile, câte i le dau Româniî din *Bucovina* acestui insect, cea mai răspândită și mai usitată este numirea *Buburuză* și *Măriuṭă*.

Buburuze, sing. *buburuză* numesc Româniî din *Bucovina* de regulă și un fel de *bubuṭe* rotunde și înfoiate, cari se fac pe corpul omenesc. Mai departe îndatinéză ei a numi

(1) Fr. Damé, *Nou Dict.*, p. 153.

(2) E. Ananescu, *Zoologia*, p. 218;— Tocilescu, op. cit., p. 510;— com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «*Cocinela* în graiul poporului se numesce *Boul lui Dumneḑeu*.»

(3) B. Nanian, *Zoologia*, p. 137.

(4) Com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Buburuza*, *Buburuṭa* sau *Mumuruṭa* este o insectă mică, roşie și cu puncte negre pe spate.»

(5) Com. de d-l Domeṭiû Dogariû, învăṭător în Satulung lângă Braşov: «Numiri de insecte pe aici nu prea sunt. De o singură insectă am auḑit vorbindu-se, și anume de *Măriuṭă* sau *Măriuṭa popei* = *Cocinelă*»

(6) Com. de d-l T. Frâncu: «*Măriuṭa* în Munṭii Apusenî se numesce *Mămăruṭă*»;—*Enciclopedia română*, vol. I, p. 870 și vol. III, p. 183;— G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină*, publ. în *Convorbiri lit.* cit., p. 338;— Sextil Puşcariû, *Diminuṭia în limba românească*, publ. în *Noua Revistă Română*, vol. I, Bucureşti 1900, p. 376—377.

(7) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(8) Com. de d-l Paul Oltean;— *Revista critică literară*, an. III, Iaşi 1895, p. 164.

(9) Com. de d-l Aur. Iana și Ios. Olariû: «*Păpăruia* e o insectă roşie rotundă, cu *pupî* negri pe ea»;— *Familia*, an. XXVI, Oradea-mare 1890, p. 479.

(10) Com. de d-l El. Pop, învăṭ. în Şomcuta-mare.

(11) Veḑi despre aceste două numiri poesiile pop. reproduse mai la vale. Iar cât despre numirea *Măriuṭă*, veḑi și Cihac, *Dict.*, t. II, p. 186.

(12) Com. de d-l Per. Papahagi.

(13) Per. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, p. 191;— com. de d-l Chr. Geagea: «*Păscăliṭă* = *buburuză*.»

buburuze încă și ridicăturile său globurelele cele rotunde, ce se fac pe cója unor bostanî, carî din cauza acésta se și numesc apoi *bostanî buburuzoși*.

Avênd corpul insectului acestuia forma unei bubuțe rotunde și mai ales sêmănând el în cât-vă cu globurelele de pe cója bostanilor, de aceea, cred eũ, s'aũ îndatinat Românî din Bucovina și cei din Moldova a-l numi *Buburuz* și *Buburuză*.

Buburuza, după cum am spus și mai sus, e un insect frumușel, curățel și sprintenel. Decî numirile de *Măria popei* și mai ales *Măriuță* cred că sunt numiri de desmerdare, carî i s'aũ dat din aceeași cauză, din care l-aũ numit și Germanî *Marienkäfer*. Probabil că tot din acéastă cauză s'a numit el de către Românî din Țera-Românescă *Margarită* și *Margarintă*.

Găinușă, *Găinușă luniș* și *Găinușă lui Dumneđeũ* se numesce de aceea, pentru că, după cum spun Românî din unele părți ale Bucovinei, precum bună-óră cei din comuna Stupca, districtul Gura-Homorului, și cei din Buninți, districtul Sucevei, are *șapte puî* (puncte) pe aripile sale tocmai ca și *găinușă* (germ. Siebengestirn), ce se arată séra pe cer și care are asemenea *șapte puî*, adecă șapte stele.

Vrăjitóre se numesce de aceea, pentru că ea, după cum ne vom încredința mai apoi, se întrebuintéază de către Românî de pretutindenî, și mai ales de către feciori și fete, ca prevestitóreă locului în care parte se vor însurà său mărità, precum și a timpului cum are să fie acesta în viitor.

Păpărugă și *Păpărue* se numesce probabil din acea cauză, fiind-că colórea elitrelor sale este roșiatică tocmai ca și colórea *macului roș* său, după cum se numesce planta acésta în unele părți locuite de Românî, *paparună* și *paparóne*, lat. Papaver Rhoëas L. (1)

Din care cauză însă se va fi numind *Boul popei*, *Boul lui*

---

(1) Dr. D. Brândză, *Prodromul florei române*, Bucuresci 1879—1883, p. 116. — D-l P. Oltean îmi scrie că Românî din Transilvania o numesc de aceea *Păpărue*, fiind-că colórea aripelor sale sêmănă cu colórea plantei numită *păpărue*. De e însă planta *păpărue* sinonimă cu *macul roș*, până acuma n'am putut află.

Dumneșu, Vaca lui Dumneșu, Cucușor, Mămăruță și Mămurăuță, până acuma nu mî-a fost cu putință a afla.

Am ȑis mări sus cã *Buburuza* servește Românilor de pre-tutindenî ca un mijloc spre cunóscerea timpului, cum are sã fie în viitor, și mări ales a locului din care parte va fi *ur-sita* saũ *ursitul*.

Drept aceea feciorîi din Bucovina, cum prind o buburuză, îndată o și pun în palmă și ȑic :

Buburuză
Uză,
În cotro-î sburà,
Acolo m'oiũ însurà ! (1)

saũ :

Buburuză
Ruză,
În cotro-î sburà
Acolo m'oiũ însurà ! (2)

saũ așa :

Buburuză,
Buburuză,
În cotro-î sburà
Într'acolo m'oiũ însurà ! (3)

Rostind cuvintele acestea, cred cã în cotro sbórá Buburuza, într'acolo le va fi partea și norocul, adecã într'acolo se vor însurà.

Iar dacã Buburuza nu vóesce sã sbóre, dacã-și sgârcesce picioréle și le ascunde sub sine, dacã stă locului, ca și când ar fi mórtă, și la urma urmelor se rostogolesce și pică jos, atunci e semn rău, căci cel ce î-a rostit cuvintele de mări sus în scurt timp trebuie sã mórá (4).

Unîi feciorî, precum bună-órá cei din orașul Câmpulung și de prin împrejurimea acestuia, cred cã dacã vor prinde un *Buburuz*, îl vor luà în mână și-l vor lăsà sã umble pe

(1) Din Buninți și Mihovenî, com. de St. Goraș.

(2) Din Brăesci și Ilișesci, sat în distr. Gurei-Homorului.

(3) Din Marginea, sat în distr. Rădăușului.

(4) Cred. Rom. din Ilișesci.

unde va voi el, atunci *Buburuzul*, umblând în colo și în cóce, are de la un timp numai decât să sbóre într'acolo, unde le va fi partea și norocul, unde se vor însurà. Iar dacă nu voesce de fel să sbóre, atunci e un semn că nu se vor însurà de grabă, că vor rămâne un timp mai îndelungat *holteî*, *feciori tomnateci* sau chiar *burlaci*, adecă pentru totdeauna neînsurați.

În restimpul acela însă, pe când *Buburuzul* se preumblă în drépta și în stânga, rostesc următoarele cuvinte :

Buburuz
Tuz,
În cotro vei sburà
Acolo m'oiu însurà
La resărit de-î sburà,
Acolo m'oiu însurà.
La apus de vei sburà,
Acolo mî-oiu căutà

Mie soție,
Numai să fie
Tinereă
Și frumuseă,
Ca și-o floriceă,
Și după ce voiu află-o,
În brațe că voiu luă-o
Și 'n guriț'oiu sărută-o! (1).

Și precum fac feciorii, tot așa fac și fetele. Acestea încă, cum prind vre-o Buburuză, îndată o pun pe palmă și dic:

Buburuză,
Buburuză,
Unde-î sburà
Acolo m'oiu mărită! (2)

saū :

Buburuză burburà,
În cotro vei sburà,
Într'acolo m'oiu mărită! (3)

saū :

Ruză,
Buburuză,
În cotro-î sburà,
Într'acolo m'oiu mărită! (4)

saū :

(1) Com. de Vas. Burduhos și George Ciupercă, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Știulbicanî, com. de Ioan Boca, stud. gimn.

(3) Dat. Rom. din Bréza, distr. Câmpulungului, com. de Eusebie Prelici, stud. gimn.

(4) Dat. Rom. din Budeniț, dict. de Măr. Dutcă.

Buburuză
Ruză,
În cotro-î sburà
Într'acolo m'oiu mărità ! (1)

saŭ așà :

Măriuță,
Măriuță,
În cotro-î sburà,
Într'acolo m'oiu mărità ! (2)

Rostind cuvintele acestea, fetele așteptă până ce sboră Buburuza. Și în cotro sboră, într'acea parte de țără cred ele că se vor mărità.

Aceeași datină și credință, care există la Româniî din Bucovina în privința acestui insect, o aflăm și la Româniî din *Moldova*.

Fecioriî și fetele, une-orî chiar și băețiî și copilele din această țără, cum prind vre-o *Buburuză*, o pun pe degetul arătător de la mâna stângă și ȑic :

Buburuz,	De-î sburà la răsărit,
Buburuz,	Bărbatu mî-a fi zărghit,
În cotro-î sburà,	De-î sburà către apus,
Într'acolo m'oiu mărità !	Bărbatu mî-a fi supus ! (3)

saŭ :

Buburuz,
Buburuz,
În cotro-î sburà,
Într'acolo m'oiu mărità !

saŭ :

Buburuz,
Buburuz,
În cotro-î sburà,
Într'acolo m'oiu însurà !

---

(1) Dat. Rom. din Tereblecea.

(2) Dat. Rom. din Marginea, distr. Rădăuțuluî, și a celor din Crasna, distr. Storojinețuluî, com. de Vict. Petrescu.

(3) N. A. Bogdan, *Cântecele copiilor țărani*, publ. în ȑiar. cit.

Și rostind cuvintele acestea așteaptă până ce sbóră. Iar Buburuza, ajungând la vârful degetului, trebuie să sbóre într'o parte ori alta (1).

În privința datinei și a credinței Românilor din *Țara-Românească* despre acest insect, d-l T. G. Djuvara scrie următoarele :

«Cunósceți obiceiul fetelor și al băeților, când prind o *Gărgăriță*, de a o pune pe palmă, fără a-i face nici un rău, și a-i dice:

Gărgăriță
Mărgăriță,
În cotro vei sburà,
Acolo m'oiu însurà !

«Rostindu-se aceste cuvinte, se crede că *Gărgărița* se duce să pórte veste acolo, unde o trimitem, și că *e păcat s'o omorîm*» (2).

Iară într'o nuvelă, tot din *Țara-Românească*, cetim următoarele:

«S'a stricat hora. Stanca iea de mână pe nea Chivu.

— «Ia vino 'n coa să-ți găcesc norocul. — Și nea Chivu tremură, par' c'ar fi bolnav de friguri, și merge ca un copil.

— «Aldi, aldi. Uite, veđi? Am prins o *Gărgăriță*.

«Stanca se pune jos pe érbă. Tóte fetele și flăcăii se fac rôtă împrejurul ei. Și ea, ca o țigancă cu ghiocu, începe:

— «Uite-te bine la *Gărgăriță*, nea Chivule !

«Stanca o iea în vârful degetelor și i-o arată.

— «Na, aci e gura ; uite-te piciorușele ce mică sunt, ce subțirele. Are aripioare mică, mititeluțe și pe de-asupra petele ale negrele, le veđi? nu-î așa că sunt multe de tot ?

«În vremea asta nea Chivu ar fi putut spune petele din ochii Stancăi, pe care le vedeà mai bine decât pe ale *Gărgăriței*.

— «Petele astea sunt satele, în care póte să se însóre un flăcău, după cum vrea *Gărgărița*, să veđi!

«Stanca așézá pe dosul palmei și începe :

---

(1) Com. de Episc. Melchisedec.

(2) Superstițiuni populare la Români și la diferite popóre, publ. în *Țara nouă*, an. II, Bucuresci 1886, p. 226.

Gărgăriță,
Mărgăriță,
 În cotro-î sbură,
 Într'acolo m'oiu însurà.

«Și dice așa de trei ori, și *Gărgărița* sbóră, iar fetele și băieții bat din palme.

— «Ei vedeți, spre satu nostru, de aici o să ieși fata, aici o să te 'nsori. Să știi că ea nu minte. Așa s'a întâmplat și cu Mitu al Voicăi și cu Radu al Négăi. Eă le-am găcit.

«Nea Chivu dór atâta a făcut :

— «De una-î bine, că o să fie din sat.

— «Ei, cum Stanco, *Gărgărițele* nu mint nici odată ?

— «Nu, dău ; uite, în cotro sbóră ele, e știut, par'că e voia lui Dumnezeu» (1).

Datina și credința Românilor din *Țera-Românească*, după cum prea lesne se poate cunoște din aceste două citate, e aceeași ca și cea a Românilor din Bucovina și Moldova.

Una însă nu-mi vine la socotélă ! Să se refere ore ver-surile de mai sus la insectul *Gărgăriță*, numită altmintrelea în unele locuri și *Curculez*, lat. *Calandra granaria* L., sau să se numescă *Buburuza* în *Țera-Românească* întru adevăr și *Gărgăriță* ?

Nici una nici alta nu-mi vine a crede. Și asta din mai multe puncte de privire.

Mai întâiu *Gărgărița* petrece, după cum scie ori-și-cine, mai mult ascunsă la umbră prin magazinele și grânarele de pâne decât afară la lumină, pe când *Buburuzei* îi place mai mult lumina și aerul curat.

Al doilea *Gărgărița*, după cum e cunoscut tuturor Românilor, prin urmare și celor din *Țera-Românească*, e un insect foarte stricăcios, fiind-că nimicesce adese-ori grânare întregi de pâne (2), pe când din contră *Buburuza* e foarte folositóre, pentru că atât ea, cât și larva ei se nutresc cu sucii *Păduchilor de pom*, numiți altmintrelea și *Păduchi de frunze* (3),

(1) *Convorbiri literare*, an. XXX, vol. II, București 1896. p. 102-103.

(2) Nanian, op. cit., p. 136 ; — Ananescu, op. cit., p. 217.

(3) Nanian, op. cit., p. 137.

lat. *Aphis rosae* L., *Aphis sorbi* Klt., cari sunt foarte stricăcioși, și mai ales pomilor roditori.

În fine al treilea, după cât îmi este mie până acumă cunoscut, Româniî de pretutindenî cred și spun că numai acele vietățî nu e bine, e păcat să le omorî, cari sunt folositóre, pe când tóte cele lalte, despre cari sunt ei convinși că-s stricăcióse, nu le prea cruță, ci orî când le dă mâna, caută să le nimicéscă și să se cotoroséscă de ele.

Prin urmare fiind *Gărgărița* stricăciósă, Românilor nu póte să le placă, și de aceea fie-care caută tóte chipurile și mijlócele cum ar puté-o mai lesne și mai de grabă depărtă din magazinele și grânarele lor și a o nimici. Iar cât despre purtat pe palmă și de desmierdat și jucat cu dînsa nici vorbă!

Din contră, despre *Buburuză*, fiind folositóre, cred și spun Româniî din *Bucovina*, precum și cei din *Moldova*, că e păcat s'o omóre (1). Iar când îi întrebî: de ce nu e bine, de ce e păcat s'o omorî? nu sciũ să-ți spună folosul ce ni-l aduce, ci numai atâta că așa le-aũ spus și lor bătrâniî, și că de ce s'o omorîm, dacă nu ne face nici o stricăciune, nici un rău!

Stând ast-fel lucrul, cred că cuvîntul *Gărgăriță* s'a pus în fruntea versurilor de sus mai mult din nesciință saũ greșelă, și nici de cum că aceste versurî s'ar referî la insectul cu acest nume.

Decî în locul cuvîntului *Gărgăriță* ar fi trebuit, după părerea mea, să se pue *Mărgăriță*, căci așa cred eu că se va mai fi numind *Buburuza* în unele părți din Țera-Românescă.

Și cum că într'adevăr se va fi numind saũ cel puțin se va fi numit când-vă așa, avem dovadă numirile *Margarita* și *Margarintă*, cari i se dau acestui insect în alte părți tot din Țera-Românescă.

În fine copiiî din Diosci, jud. Romanați, când prind primăvara o *Buburuză*, care de către dînșî se numesce *Boului Dumneșeu*, ca și în alte părți ale Țerii-Românesce, încă ȑic :

---

(1) În *Ședětórea*, an. I, Fálticeni 1892, p. 192, se află următórea superstițiune din Moldova: „Să nu omorî *Vaca Domnului*. De se referi credința acésta la *Buburuză* nu sciũ.

Gârgăriță,
Mârgăriță,
În cotro-î sburà,
Într'acolo m'oiu însurà ! (1)

Și ore de ce fac ei acésta ? De ce nu ȑic: *Boul lui Dum-
neȑe*, după cum numesc ei *Buburuza* în vorba de tóte ȑi-
lele ? Probabil din cauză că ore-când versurile acestea se
vor fi rostit :

Mârgăriță,
Gârgăriță,
În cotro-î sburà,
Într'acolo m'oiu însurà,

ceea ce nu e tot una cu :

Gârgăriță,
Mârgăriță.

Dar să lăsăm acuma pe Munteni în pace și să trecem la
Românii din *Transilvania*.

Băeții din unele părți-ale Transilvaniei, precum bună-óră
cei din Hațeg, comitatul Hunedórei, când prind o *Buburuză*
sau *Păpărue*, după cum o numesc ei, o pun pe mână și ȑic:

Păpărue rue,
Sue-mă 'n cărue (2),
Că de mă-î suî,
Eû ȑi-oiu spune
Unde-î mumă-ta
Și tată-těu.
Muma ta e 'n furcî,
Tatăl těu e 'n Turcî !

Și tot așa-î descântă ei, până ce sbórá (3).

Iar fetele, când o află, o prind și puind-o pe degete o
lasă să sbóre ȑicând :

Buburuȑă
Ruȑă,

---

(1) Gr. G. Tocilescu, op. cit., p. 510.

(2) *Cărue* = căruȑă cu două róte.

(3) Com. de d-l Paúl Oltean.

În cotro îi sbură,
Într'acolo m'oiu mărită ! (1)

Tot așa fac și fetele din munții apusenii ai Transilvaniei.
Acelea dic :

Măriuță,
Măriuță,
În cătrău vei sbură,
Într'acolo mă voiu mărită ! (2)

În fine tot în Transilvania, și anume în com. Fărăgău de lângă Reghinul săsesc, se află și următoarea legendă despre *Buburuză* :

«Dice că *Împăratu roșu* a avut o fată și un fecior.

«Amândoi frații aceștia erau frumoși de nu aveau pereche, și erau buni și dragălași până erau mici. După ce crescuseră însă mai mari s'au făcut răi și blestemați din cale afară.

«Împăratul s'a supărat rău, și în supărarea sa l-a lovit guta și a murit.

«Rămânând împărăția fără cap, începură cei doi frați la sfadă, că nu sciau care are mai mult drept la împărat. Fata dicea că ea are mai mult drept, că dór ea eră mai bătrână. Iar feciorul dicea că el are mai mult drept, că dór numai feciorul póte să fie împărat.

«Și așa se sfădiră ei cât se sfădiră, până odată feciorul venind beat acasă, s'a năpustit asupra surorii sale ca s'o alunge din împărăție.

«Fata însă, coala vânjósă și voinică, nu-i purtă frica. Și, nepăsându-i de el nici cât de un pui de cióră, l-a luat într'o di de céfă și l-a dat afară din împărăție.

«Feciorul, la rândul său, neputând răbdă rușinea, s'a întors înapoi, unde, omorîndu-și sora, s'a suit pe tron și a împărățit multă vreme.

«Dumnezeu însă a făcut din trupul fetei omorîte, drept pomenire, o gujulie mică și roșie pe spate numind-o *Buburuză*, care trăesce și azi și o vedem și noi» (3).

---

(1) Dat. Rom. din Fărăgău, de lângă Reghinul săsesc, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Com. de d-l Domeștiu Dogariu.

(3) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

ieții din *Ungaria*, când prind o *Măriuță*, și o pun pe
lă, ȑic:

Măriuță, Măriuță,
Sue-mi-te în căruță,
Că iată vin Turci
Și-ți mănâncă toți pruncii!

ții însă, tot din *Ungaria*, prindend-o și puind-o pe o
lă, o lasă mai întâi să mērgă puțin în colo și în cóce, și
ȑic:

Buburuză
Ruză,
În cotro-î sburà,
Acolo m'oiu însurà !

r fetele ȑic :

Buburuză
Ruză !

Păpăruză
Ruză,
În contro-î sburà,
Acolo m'oiu mărità ! (1)

omâniț din *Banat*, mai ales însă flăcăii și fetele, aũ datină
șind vara la câmp și aflând vre-o *Păpăruē* sau *Paparugă*,
i cum o mai numesc ei, o ieau în mână și ȑic:

Paparue
Rue,
În cotro vei sburà,
'N acolo m'oiu însurà,

Paparue
Rue,
În cotro vei sburà,
'N acolo m'oiu mărità ! (2)

Com. d-l El. Pop.

Aurel Iana, *Din credințele pōporului român*, publ. în *Familia*, an
, p. 479.

saŭ așà :

Rugă, rugă,
Paparugă,
În cotro tu vei sbură,
În colo m'oiŭ însurà ! (1)

Făcând acésta, cred că în care parte sbóră *Paparug* aceea parte de sat saŭ jur se vor însurà orî mărità (2)

Dacă nu sbóră *Păpăruia*, atunci e semn că anul ace ciorul saŭ fata, ce a pus-o, nu se va mai căsători (3).

Ce spun Româniî din *Ungaria* asupra acestui insect, îl prind, am văduț mai sus, ce cred însă despre dînsu sciŭ alta nimic, decât numai aceea ce se póte ceti în u tórea poesie poporală din Satmar :

Frunză verde de cicóre,
Pier fecioriî în prinsóre.
Merg părințiî
Cu florințiî
Și fetița
Cu groșița
Să-î póta răscumpərə,
Dar nu-î lasă a scăpà.
Merge și o fecioriță
Cu năframa de credință:
— Jupâne, cinstit birăŭ,

Lasă-mi pe bădițul meŭ,
Că m'oiŭ face rugă,
Rugă, *păpărugă*,
Păpărugă face-m'oiŭ
Pe rostee pune-m'oiŭ !..
Domniî răŭ s'aŭ speria
Pe bădița l-aŭ lăsat,
Căci drăguța cu dreptate
Te-a scóte și de la mórt
Și drăguța cu credință
Scóte-te-a și din tēmniță

În fine băețiî de Român din *Macedonia*, la cari e asemenea credința că'n cotro va sbură *Buburuza*, din parte își vor luà soțiile, când prind o *Buburuză*, dic:

Ncalți-ti,
Mbalți-ti,
Că-ți fuđiră soațiî
Dihuva s-Mirihuva
C'un birbiliŭ di viin
Ș-cu nă mnată di sari.

Încalță-te,
Îmbalță-te,
Că ți fugiră sóțele
La Dihuva și la Mirihu
Cu un pahar de vin
Și c'o mână de sare.

(1) *Familia*, an. IV, Pesta 1868, p. 327.

(2) Aurel Iana, loc. cit.

(3) Com. de d-l Ios. Olariŭ.

(4) Paulina Pelle, *Doine și hore pop. din Satu-mare în Ungaria*, în *Familia*, an. VIII, Pesta 1872, p. 461.

saŭ :

Puliu, puliu aroș
Zamă, zamă di gugoș,
Spuni-ni calea oilor,
A oilor și-a boilor,
Că ti taliu cu cōrda
Cu cōrda-l Dumniḑeŭ.

Puiŭ, puiŭ roș,
Zamă, zamă de gugoș,
Spune-mi calea oilor,
Oilor și a boilor,
Că te taiŭ cu sabia,
Cu sabia lui Dumneḑeŭ.

saŭ :

Păscăliță liță,
Adă-ni pipuță,
Pipuță noauă,
Si-ni ti bag tra Paști
Cu oauli aroși.

Păscăliță liță,
Ada-mi păpuci,
Păpuci noi,
Să-i încalt la Pasci
Cu ouele roși (1).

Ce se atinge de prevestirea timpului, Români din *Bucovina* spun că dacă *Măriuța* sbōră de pe mână, când o ții pe acēsta, are să fie vreme bună, iar dacă nu vrea să sbōre, are să fie vreme rea (2).

Când își lasă aripile cele de desubt afară, are să fie o cumpănă fōrte mare.

Iar când se bagă în casă, are să fie frig (3).

Români din *Transilvania* însă cred și ȑic:

Când veȑi o *Buburuză* sburând spre rēsărit, e semn că are să plouē (4).

Când veȑi o *Buburuză* sburând spre amēȑă-ȑi, e semn că are să se rēcōrēscă vremea (5).

Când prinȑi o *Buburuză* primăvara de timpuriŭ, e semn de vreme bună și căldurōsă (6).

Afară de acēsta mai cred Români din *Transilvania* că :

A vedē la cine-vă o *Buburuză* pe umeri, e semn că o să-i vină vre-o greutate (7).

(1) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 191-192.

(2) Cred. Rom. din Valea-Putnei.

(3) Cred. Rom. din Udescl.

(4) Cred. Rom. din Fărâgăŭ.

(5) Cred. Rom. din Reghinul săsesc.

(6) Cred. Rom. din Șomfalăŭ.

(7) Cred. Rom. din Bistrița.

Iar când afli *Buburuze* mórte, e semn că te va ajunge vre-un necaz (1).

Dar de óre ce *Buburuza*, după credința unora, e făcută din *sângele lui Avel* (2), și ca atare e prietina *Maicii Domnului* (3) și *nepóta dragostei* (4), de aceea:

Când veđi la cine-vă o *Buburuză* pe pălărie, e semn că o să-í pice dragă cine-vă (5).

Iar *Buburuza roșie* la fete pe năframă a vedé, e semn că sunt îndrăgostite (6).

Și tot din cauza acésta, că *Buburuza e nepóta dragostei*, unele fete o și întrebuintéză spre a-și face *pe dragoste* cu dînsa.

Așà dacă o fată vrea să fie frumósă ca să placă feciorilor, prinde o *Buburuză* și spélându-se cu apă de pe dînsa în ajunul Pascilor, se đice că se face roșie ca o flóre (7).

Fata, care voesce să fie iubită de atare fecior, dacă va luá mai multe *Buburuze* uscate și bine mărunțite, le-a pune într'o plăcintă umplută cu urdă și cu mărar, și le va da apoi feciorului respectiv ca să le mânânce, acela va iubi-o (8).

Iar avênd o fată drăguț, și acela nu vrea ca s'o mai iubéscă, dacă-í va da vin-ars cu *Buburuze*, drăguțul său din noă va îndrăgi-o (9).

Dar nu numai atâta, ci:

Buburuza uscată la fum e bună și în contra petelor pe trup (10).

Iar aripile de *Buburuță* sunt bune în contra pecinginei (11).

În fine trebuie să mai amintim și aceea că de familia

(1) Cred. Rom. din Reghin.

(2) Cred. Rom. din Bistrița.

(3) Cred. Rom. din Madaraș.

(4) Cred. Rom. din Cluș.

(5) Cred. Rom. din Bistrița.

(6) Cred. Rom. din Téca.

(7) Dat. și cred. Rom. din Borsec.

(8) Dat. și cred. Rom. din Cluș.

(9) Dat. și cred. Rom. din Felfalăű.

(10) Dat. și cred. Rom. din Dumbrava.

(11) Dat. și cred. Rom. din Prislop. — Tóte datinele și credințele acestea mi le-a com. d-l Th. A. Bogdan.

Buburuzei se mai ține încă și *Buburugióra* sau *Buburuza mică*, lat. *Coccinella dispar* Schneid, sau *Coccinella bipunctata* L., care e ce-vă mai mică decât *Buburuza*, despre care ne-a fost până acuma vorba, și care are de regulă pe fie-care elită numai câte un singur pui sau punct negru, apoi *Buburuza galbenă*, lat. *Coccinella impustulata* L., ale cărei elite sunt turbure-gălbii și cu mai multe puncte negre pe dînsele.

Afară de aceste *Buburuze* mai sunt, după cum spun o sémă de Români, încă și *Buburuze negre, albăstrii, verzi și cafenii* ca sumanul de șiiac.

Mai toate *Buburuzele* acestea, precum și cele amintite mai sus, sunt pe pânțele negre și cu dungă pe cõste ca solzii de pesce, iar pe aripile de-asupra au *buburuze*, adecă punctișóre sau puii negri. La unele *Buburuze*, punctele acestea sunt cu soț, la altele însă fără soț. Mai rari sunt însă cele cu soț, și tocmai pre acelea le întrebuinteză vrăjitorile la diferite descântece și vrăji (1).

---

(1) Dict. de Vasile Vácărean din Putna.

A L B I N A.

(*Apis mellifica* L.)

Albina e răspândită mai peste totă fața pământului și ca atare nu numai că e cunoscută de toți oamenii, ci ea, pentru facultatea ei de a culege miere și a produce faguri din cari se face cера, a fost domesticită, îmbunătățită și întrebuințată din timpurile cele mai vechi spre folosul omenirii.

De aici vine apoi că și Românii nu numai că au cunoscut-o și cultivat-o chiar de la începutul existenței lor ca Români, ci tot-odată că au despre dînsa și o mulțime de legende, datine și credințe.

Carî sunt legendele, datinele și credințele acelea și ce mai spun Românii despre dînsa, se va vedé din șirele ce urmează. Vom începe deci mai întâi cu reproducerea legendelor, și în special cu cele cosmogonice, din cauză că *Albina* joacă în cosmogonia poporană română un rol foarte interesant..

Prima legendă cosmogonică, și anume din *Bucovina*, com. Cireș-Opaiț, e acesta :

«Dice că înainte de facerea lumii nu eră pămînt, sóre, lună și stele, nici oameni și vietăți, ca în ziua de astăzi, ci numai o apă orî în cotro te-ai fi întors și te-ai fi uitat. Iar pe de-asupra acestei ape nemărginit de mare umblă în colo și în cóce *Dumnezeu* și cu *Dracul*, unicele ființe pe atunci.

«De la o vreme însă, săturându-se *Dumnezeu* de atîta umblătură în dreapta și în stînga și voind să aibă macar o bucățică de loc, unde să se așeze și să se odihnéscă, se hotărî să facă *pămîntul*. Și cum se hotărî, trimise pe *Dracul*

în fundul mării ca să ieă de acolo *sămînță de pămînt* în numele lui și să i-o aducă de-asupra apei.

«*Dracul* nu se puse de pricină, ci cum îi porunci *Dumnezeu*, de-auna se și cufundă în apă. Dar când a ajuns în fundul mării, nu luă *sămînță de pămînt* în numele lui *Dumnezeu*, după cum i s'a spus, ci în numele său. De aceea, încuviințându-i-se a-și lua sămînța trebuincioasă și eșind cu dînsa afară, până ce a ajuns de-asupra apei, unde sta și-l așteptă *Dumnezeu*, nu i-a rămas nimica în mîni.

«*Dumnezeu*, cum l-a văzut c'a eșit de-asupra apei, l-a și întrebat: adus'a sămînță ori nu?

«*Dracul*, deschidînd mînile și vădînd că nu i-a rămas nici un fir de *sămînță de pămînt* în palmă, nu răspunse nimica, ci se cufundă a doua oară în mare, dar luând și de astă dată sămînță în numele său, și nu într'al lui *Dumnezeu*, păți ca și întâia oară, cu tôte că de astă dată a ținut *sămînța de pămînt* cu mult mai bine în mîni decît mai nainte.

«Cufundându-se a treia oară a luat acuma *sămînță de pămînt* atît în numele său, cît și al lui *Dumnezeu*. Și fiind-c'a luat în numele amîndurora, de aceea, când a sosit de-asupra apei, i-a rămas puțin pămînt sub unghi, iar cea-laltă sămînță, deși a luat cît a voit, s'a spălat printre degete și s'a pierdut ca și mai nainte.

«Însă *Dumnezeu* s'a bucurat și de acésta, a scos pămîntul, cît a mai rămas sub unghiile *Dracului*, a făcut din el o *turtiță*, și pe turtița aceea s'a pus apoi ca să ațipescă măcar cît de puțin.

«*Dracul*, vădîndu-l că se culcă, ce-i plesnesce prin minte?... se gîndesce să-l răstórne în apă ca să se înece, și apoi să se facă el stăpîn peste pămînt. Și cum s'a gîndit, așa a și făcut. Când cugetă el că *Dumnezeu* a adormit acuma dus, se puse să-l răstórne în apă. Însă cum începù a-l rostogoli, de-auna începù și pămîntul a crește în partea aceea, în care l-a rostogolit.

«*Dracul*, vădînd că în loc să se răstórne *Dumnezeu* în apă, începe pămîntul de sub dînsul să crească, se gîndesce ca să se pue pe pămîntul care a crescut, și așa, avînd unde sta, îi va fi mai ușor a-l răsturnă. Dar ce folos! căci cum

s'a încercat de astă dată să-l răstórne, pămîntul a crescut în acea parte mai tare.

«Acuma și-a gândit *Dracul* alta. Vădînd adecă că *Dumneșeu* stă pe pămînt ca pe o scîndură, s'a pus să-l împingă într'o lature, dar pămîntul a crescut iarăși, și anume tocmai în partea aceea în care l-a împins.

«Vădînd acésta *Dracul*, i-a venit acuma, pentru cea de pe urma óră, un gând și mai potrivit cum să-l răstórne pe *Dumneșeu*. Și-a gândit adecă că pămîntul a crescut din trei părți, decî are acuma destul loc unde a se împotrăpi ca să-l pótă răsturnă pe *Dumneșeu* în apă. Dar în zadar, că și de astă dată n'a reușit, de óre-ce când a voit el să-l răstórne pe *Dumneșeu* în apă, pămîntul a crescut și în acéastă parte.

«Și acuma, după ce *Dracul* l-a rostogolit pe *Dumneșeu* în patru părți, pămîntul cuprindeă atâta, în cât apa nu mai aveă loc unde să încapă.

«Sculându-se după acésta *Dumneșeu* și vădînd că pămîntul e așa de mare, că apa nu are mai nici un pic de loc unde să steă, a picat pe gândurî: ce să începă și să facă ca și apa să aibă loc? Dar de géba, căci orî și cât a gândit, n'a putut-o scóte la capăt. În urmă își trase pe sémă: să întrebe vietățile, pe carî le făcuse în răstimpul acesta pe pămînt, că póte acestea i-or sci spune.

«Pe atuncia însă cel mai deștept și mai ajuns de cap dintre tóte vietățile eră *Ariciul*. De aceea trimise el pe *Albină* ca să mérgă la *Ariciu* și să-l întrebe pe acesta ce să facă.

«*Albina*, ducîndu-se la *Ariciu*, îi spuse la ce a trimis-o *Dumneșeu*.

«*Ariciul* însă n'a voit să-i spună, ci îi dîse numai atâta:

—«*Dumneșeu* e dóră a-tot-sciutor. El scie prea bine ce să facă, ce mă mai întrebă pe mine, un biet nemernic!

«*Albina*, vădînd că *Ariciul* nu voesce să-i spue, eși afară, dar nu s'a întors așîși îndată cum a eșit, ci s'a pus pe usciorul ușei din afară a locuinței *Ariciulu*, anume ca să audă ce va dîce mai pe urmă acesta.

«Și întru adevăr că nemijlocit după ce a eșit de la dînsul, *Ariciul* a și început a vorbi și a dîce:

—«Ce?... pare că *Dumneșeu* nu scie să facă délurî și munți,

văi și văgăuni și atunci de bună sémă că și apa va avé destul loc!

«*Albina*, auđind acésta, bucuria eí!... de-auna și sbórá de unde erà ascunsă și se duce țintă la *Dumneđeú* ca să-í spue ceea ce a auđit.

«*Ariciul*, vėđėnd că *Albina* l-a înșelat și l-a ascultat ce a vorbit, a blestemat-o đicėnd că, de óre-ce délurile și munții sunt de trebuință spre folosul ómenilor, de aceea aceștia să-í mănânce *scârna*.

«Însă *Dumneđeú*, pentru binele ce i l-a făcut *Albina*, n'a lăsat să fie așa cum a voit *Ariciul*, ci a binecuvėntat-o ca *scârna* saú baliga eí să nu fie spurcată, ci bună de mâncat și aceea e *mierea*» (1).

O variantă a acestei legende, tot din *Bucovina*, și anume din com. Fundul-Sadovei, sună precum urmėză :

«Đice că *Dumneđeú*, după ce a făcut lumea, n'ar fi știut cum să facă munții și văile.

«Acésta o scià numai *Ariciul*, însă el nu voià să spue lui *Dumneđeú* cum să le facă.

«*Dumneđeú*, auđind, acuma de la cine și prin cine va fi auđit, că *Ariciul* ar ști taina ce lui îi erà necunoscută, a trimis pre *Albină* să asculte pe *Ariciú*, când acesta va vorbi cu *Ariciódica*, ca să vadă ce va spune.

«*Albina*, harnică cum e din firea eí, nu stete mult pe gânduri, ci cum îi spuse *Dumneđeú* să se ducă, îndată se și duse, și cum ajunse la locuința *Ariciului* se puse într'un ungheriú și trase cu urechia să audă ce va vorbi *Ariciul* cu *Ariciódica*.

«*Ariciul*, nici visând măcar că s'ar află cine-và ascuns prin apropiere și l-ar ascultă ce vorbește, a început a spune *Ariciódiceí* cum s'ar puté face munții și văile.

«*Albina*, cum auđi ceea ce spuse el nevesteí sale, *sbârnn* de unde erà ascunsă și sbórá țintă la *Dumneđeú*, ca să-í împărtășescă ceea ce a auđit de la *Ariciú*.

«*Ariciul*, vėđėnd că l-a pândit și l'a iscodit, s'a mâniat pe dinsa și a blestemat-o đicėnd ca ea, cât va fi și va trăi, să-și mănânce baliga.

---

(1) Com. de Constantin Dugan, stud. gimn.

Însă *Dumnezeu*, fiind că *Albina* i-a spus ceea ce a auzit de la *Ariciul*, a binecuvîntat-o ca nu numai ea singură, ci și ómenii să-i mănânce baliga, și... aceea e *mierea*» (1).

A doua variantă a acestei legende, și anume din *Țara-Românească*, sună precum urmază :

«Când a voit *Dumnezeu* să facă pămîntul, a luat un ghem de ață și l-a dat *Ariciului* să meargă înainte și să slobodă ața ca să măsoare, să nu fie pămîntul mai mare decît cerul.

«*Ariciul* însă, plăcîndu-și să aibă mai mult pămînt, a slobodit mai multă ață decît a fost de trebuință.

«Și așa, când s'a trezit *Dumnezeu*, pămîntul era cu mult mai mare decît să-l pótă acoperi cerul.

«Ce să facă acuma *Dumnezeu*?... Cum să-l micșoreze?... Se ciudese cum să-l facă mai mic, iar *Ariciul* se duce la cuibul său, unde-i erau puii într'o gaură de pămînt, și cum ajunge, începe a rîde așa de tare că se ținea de pîntece.

«Puii, cum îl ved că rîde așa de tare, îl întrebă plini de mirare :

— «Ce este?... ce s'a întîmplat de rîdeți așa de tare?

«Însă *Ariciul* rîde mai departe, fără să le răspundă.

«*Albina*, care fusese la *Dumnezeu* și-l vădî cât e de supărat, pentru că a făcut pămîntul mai mare de cum a voit și neputîndu-l acuma micșora, a dis :

— «Las', Dóme, că mă duc eu la *Ariciul* și îndată voi ști ce și cum e tréba!

«Și după ce rostî cuvintele acestea, se duse la *Ariciul*, se ascunse acolo într'o flóre și ascultă tot ce spuse el puiilor săi, și anume că *Dumnezeu* se ciudese cum să facă pămîntul mai mic. Însă el n'are alta ce să facă decît să ieă pămîntul în brațe, să-l strîngă odată și bine, ast-fel ca să se facă pe din-sul délurî și vâi, și apoi va fi mai mic.

«*Albina*, cum auzî acésta, făcî odată *sbârrr* și sbură către *Dumnezeu* ca să-i spue ceea ce a auzit.

«*Ariciul*, când vădî pe *Albină* că sbóră și prinse de veste că l-a pândit și l-a ascultat tot ce a vorbit cu puii săi, se făcî foc și pară de mînie pe dînsa și de aceea îi dis :

---

(1) Dict. de Gafița Crăciunaș, și com. de Tóder Luncan, stud. gimn.

«Mâncă-ți-ar ceea ce nu se mănâncă acela care te-a trimis ca să mă asculți ce-oiu vorbi eu cu puii mei!

«*Albina* însă nu-î bagă blestemul în sémă, ci sbură mai departe, și cum ajunse la *Dumneșeu*, îi spuse tot ce a aușit de la *Ariciu*.

«*Dumneșeu* a luat atunci pămîntul în brațe și strîngendu-l, s'a făcut văi și délurî dintr'însul, și așa l-a făcut el mai mic. Iar pe *Albină* a binecuvîntat-o ca, din șaia aceea începînd înainte, baliga ei să fie dulce și bună de mîncare.

«Și de atunci *Albina* face *miere*, pentru că așa a binecuvîntat-o *Dumneșeu* în ciuda *Ariciulu*» (1).

A treia variantă, tot din *Téra-Românescă*, și anume din com. Nisipi, jud. Vâlcea, sună așa :

«La început când a zidit *Dumneșeu* lumea, a făcut mai întăiu cerul și pe urmă pămîntul. Dar când a făcut pămîntul a avut de ajutor pe *Ariciu*. *Dumneșeu* a desfășurat după un ghem așă cât eră țancu cerulu și pe urmă a dat ghemul *Ariciulu*.

«*Ariciul* șiret, vrînd să facă pe *Dumneșeu* să greșescă, când vedeă că *Dumneșeu* se apropie de el cu zidirea pămîntulu desfășură câte puțin așă după ghem ; așa că tocmai la urmă, când *Dumneșeu* a vășut că pămîntul este mai mare decât cerul, a priceput că *Ariciul* i-a stricat țancu.

«Atunci *Ariciul* a fugit și s'a pitulat în érbă.

«*Dumneșeu*, după ce s'a gândit și rășgândit și n'a aflat nici un mijloc ca să facă pămîntul să nu fie mai mare decât cerul, a trimis *Albina* ca să caute pe *Ariciu* și să-l întrebe.

«*Albina*, găsind pe *Ariciu*, l-a întrebat, dar el a șis că șie și nu vrea să spună.

«*Albina*, și ea șirétă, s'a prefăcut că plécă. Ea însă, depărtându-se puțin, s'a ascuns într'o flóre.

«*Ariciul*, creșînd că e singur, a șis :

— «Hei! nu se pricepe *Dumneșeu* atăta lucru! Să ieă pămîntul în mări de margini, să-l strîngă, și așa o să se facă munți, văi și délurî.

«Cum aude *Albina* lucrul, sbóra din flóre.

«Și *Ariciul*, aușind-o, i-a șis :

---

(1) Com. de d-l B. P. Hasdeu.

— «Ei!... aci ai fost, hóto! mîncă-ți-ar ce nu se mîncă cin'te-a trimis!

«Și de atunci *Albina* face *miere* în loc de alt ce-vă!» (1).

A patra variantă, asemenea din *Țera-Românească*, și anume din comuna Căineni, jud. Gorj, sună așa:

«*Dumneșu* a început pămîntul *Marția*. Dar neputîndu-l face cum se cuvine, fiind-că nu sciă ce formă să-l dea, a mînat pre *Albină* la casa *Ariciului* ca să asculte și să vadă ce vorbesce acesta cu nevasta sa.

«*Albina*, mergînd și ascultînd, a aușit pre *Ariciu* vorbind și dîcînd nevestei sale că *Dumneșu* nu scie cum trebuie să facă pămîntul.

— «Și óre de ce nu e bună forma ce o are acuma pămîntul? — îl întrébă nevasta sa.

— «De aceea! — răspunse *Ariciul* — pentru că nu are délurî și vâi!..., însă când ar face délurî și vâi, atunci ar avé o formă mai bună!

«*Albina*, cum aușit acésta, sbură de unde eră ascunsă și se duse la *Dumneșu* ca să-l spue ceea ce a aușit de la *Ariciu*.

«*Ariciul*, simțînd că l-a ascultat ce a vorbit el cu nevasta sa, a eșit afară supărat și a dîs:

— «Ai! mîncă-ți-ar ceea ce nu se mîncă cel ce te-a trimis ca să mă ascuți!

«*Dumneșu*, cum a sosit *Albina* la dînsul, a și întreat-o ce a aușit la casa *Ariciului*?

«*Albina* de o cam dată s'a rușinat de a spune ce a aușit la casa *Ariciului*, dar mai pe urmă tot i-a spus.

«*Dumneșu*, vîdînd că acest plan este bun, a întocmit pămîntul așa, iar pe *Albină* a binecuvîntat-o ca baliga ei să nu fie spurcată, ci bună de mîncat, și aceea e *mierea*» (2).

«A cincia variantă, așîderea din *Țera-Românească*, și anume din comuna Bogdănesci, jud. Vâlcea, e acésta:

«După ce a urzit *Dumneșu* pămîntul, i-a mai rămas o țărișoră de pămînt și nu sciă ce să mai facă cu el, nu sciă unde să-l mai pue. Atunci *Dumneșu* a trimis pe *Albină*

(1) B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 746.

(2) Din răspunsurile la Cestionarul d-lui Nic. Densușianu.

la *Ariciu* să-l întrebe, să vadă nu l-o tăia pe el capu, ce să facă cu pământul ăl de-î mai rămăsese?

«*Albina* s'a dus și l-a găsit într'un bordei și l-a întrebat.

«Da *Ariciul* a ȑis că nici el nu scie.

«Da *Albina* îl scia că este șiret, și în loc să plece, s'a pus pe coșul bordeiului, să vadă nu cum-vă o mai ȑice ce-vă *Ariciul*.

«Când a socotit *Ariciul* că *Albina* s'a dus departe, a început a vorbi singur:

— «Ce om și *Dumneȑeu* ăsta, el mai puternic decât mine și mă întrébă tot el pe mine, un păcătós: ce să facă cu pământul ăl de î-a rămas, par'că el nu scie să facă munți și dëluri din el!

«*Albinei* atâta î-a fost și *sbârnn* după coș drept la *Dumneȑeu* de-î spuse ce a auȑit de la *Ariciu*.

«*Dumneȑeu* atâta a așteptat, și a făcut din tot pământul ce-î rămăsese tot munți și dëluri. Și pentru slujba d'o făcuse, *Dumneȑeu* a blagoslovit pe *Albină* să fie sfântă în lume și din sângele ei să se arănescă o lume.

«Și după aia î-a dat voie *Dumneȑeu* să cêră de la el ce-o vrea, că el îi dă.

«Da *Albina*, cu minte, dar obrasnică, ȑise de colo:

— «Să-mi dai putere, ca p'ăl de l-oiu mușcă eu, să móră!

«Da *Dumneȑeu*, ca să-î taie nasul, îi rêsponse:

— «Ba mai bine să mori tu!

«Și *Albina* de atunci și până în ȑiua de aȑi a rămas să fie pedepsită pentru c'a fost obrasnică, și când mușcă pe cine-vă îi rămâne *acul* cu maȑele târâș în carnea Românului și ea móre.

«Și *Ariciul* mic, mic, da înfundat al ciórelor, cât e de ghemuit, da scie multe, bată-l pârdaľnicu, da nu i le póte afla nimeni că e *sanchiu* de tot» (1).

A șésea și ultima variantă, și acésta tot din *Țêra-Românescă*, sună precum urméză:

«Întâiu și întâiu, când *Dumneȑeu* sfintu a urzit lumea de sub sóre, a făcut pământu și l-a așezat de-asupra apelor. Dar

(1) T. Bălășel, *Legende populare*, publ. în *Șeȑetóre*a, an. III, Fálticeni 1894, p. 26.

cum făcuse, cum dresese Milostivul, că făcuse pământ mai mult decât îi trebuia și cu ăl de-î mai rămăsese nu șia ce să facă.

«Atunci *Dumnezeu* și-aduse aminte că *Moș-Arici* e înfundat al ciórelor și are multă pricepere la cap. Trimite deci numai decât pe *Albină* la el să-l întrebe: ce-l învață să facă cu pământul ăl de i-a rămas de *pristos*?

«*Albina* numai decât: *sbârnn!* fu la bordeiul lui *Moș-Arici*»

«*Moș-Arici* sta ghemuit pe vatră. Cum vădă pe *Albină*, o întreabă supărat:

— «Ce cați aici, fă șiréto!

— «Ce să caut!—răspunse *Albina*—iacă vii de *Dumnezeu* mă trimise să-ți spuă că de la clădirea pământului i-a mai rămas o țărișoră de pământ de *pristos* și nu șie ce să facă cu el și te întreabă pe tine ce să facă cu el?

— «Ei, ași!... asta fu vorbă de clacă! Da eă de unde să știu?... Dacă nu-î dă lui în gând, că e *Dumnezeu*, dar eă un prăpădit de unde ași ști!... Haidi, cară-te de aci și mă lasă în pace!

«*Albina* tăci și plecă. Plecă, da nu plecă. Cum eă afară se puse pe coșul bordeiului și trase cu urechea să vadă nu o da vre-o vorbă din *Arici*, ca să aibă ce spune lui *Dumnezeu*.

«Așă și fu. Cum plecă *Albina*, *Ariciul* începă a vorbi singur pe vatră:

— «Ce om și *Dumnezeu* ăsta! cum nu i-o fi dând și lui în gând, să facă déluri și munți din pământul, care i-a rămas.

«*Albina* atăta așteptă și... *sbârnn!* se duse și spuse lui *Dumnezeu* ce auăise de la *Arici*.

«*Ariciul* înțelese șiretenia *Albinei* și de ciudă îi dișe:

— «D'alea mî-ai fost, șiréto?... mâncă-ți-ar ce nu se mănăncă cine te-a învățat!

«*Dumnezeu* sfintu făcă déluri și munți, iar pe *Albină* o blagoslovă să fie sfintă, iar scârna ei să se facă *miere* mai dulce ca ori-ce din lume» (1).

A doua legendă, asemenea cosmogonică, și anume din

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

Banat, care ne spune tot odată și aceea de ce *Albina* se numesce *Albină*, și cum de vine că corpul ei la mijloc e așa de subțire, ca și când ar fi curmată, sună precum urmază:

«Când a voit *Dumnezeu* să facă lumea, a trimis pre *Albină* la *Dracul* ca să-l întrebe pe acesta de sfat: cum ar fi mai bine, să facă numai un singur *Sóre* orî mai mulți?

«*Albina* se duse, îl întreabă pre *Dracul* de sfat, și apoi se puse pe nesimțite pe capul lui.

«*Ducă-se-pe-pusti* începu a se sfătuî cu sine cum ar puté mai înțelepțesce răspunde la întrebarea acésta și a dice:

— «Dacă vor fi mai mulți *Sorî*, nu va fi bine, pentru că arșița lor ar puté să întrécă văpaia iadului, și atunci ómenii n'ar avé nici o frică de dînsul!

— «N'ar fi bine — dise el mai departe, — dacă ar fi mai mulți *Sorî* și de aceea, pentru că ar puté să prefacă nóptea în zi, și atunci faptele întunerichului ar avé un capăt!

«După acestea *Dracul* își dete părerea sa dicînd:

— «E mai bine dacă va fi numai un singur *Sóre*!

«Sburînd acuma *Albina* ca să ducă Domnului răspunsul acesta și prindînd a sbîrnăi, *Stăpînul nopții* cunoscu că ea ședù pe capul lui și că a ascultat ceea ce a vorbit el la sine. Decî inverșunat fiind pentru acésta, o lovî cu un biciu peste spate.

«Din pricina acestei lovituri *Albina* se făcu tótă négră. Și tot de la dînsa i se trage și curmătura ce o are acuma la mijlocul trupului său.

«Mai înainte însă de ce a fost ea ast-fel bătută de către *Diavolul*, aveà colóre albă, și de aceea se și numesce ea până în ziua de astăzi *Albină*.

«Și că avem noi acuma numai un singur *Sóre* pe cer, numai *Albinei* avem să-i mulțumim» (1).

O variantă a acestei legende, tot din *Banat*, sună ast-fel:

«O fost înainte de ce o venit *Domnu Christos* pre pămînt.

«Într'o diminéță *Tatăl-de-sus* căută din cer spre pămînt și iacă vede pe *Diavolu* cum umblă *hotîcăind* pre o cărare *lăturință* dus pe gânduri.

---

(1) Schott, *Walachische Märchen*, Stuttgart und Tübingen 1845, p. 283—284.

— «Iar o clocit vre o blestemăție *Necuratu*, iar o adus vre-o urgie pe capul bieților ómenī de pre pămīnt, — dīse Dumneḑeũ, îndelung răbdătorul.

«*Diavolul* adecă n'are altă slujbă, fără numai să izofle și să născocéscă la *snóbe*; pre cât face *Dumneḑeũ* bine, el să facă rău. Și atâtea rele a sēmēnat printre ómenī și atâtea osândī a pus pe bieții de ei, cât *poede*..., de se îngrozise și *Dumneḑeũ* sfīntul.

«Și făcū *Dumneḑeũ* ochiī rótă prin raiū: pre cine să-și alégă bună iscódă, ca s'o trimétă pre pămīnt, să ispitéscă gândurile și planurile nouē ale *Spurcatuluī*. Și dete cu ochi de *Albină*, cum sburà prin raiū de la flóre la flóre, încārcāndu-și pāntecele de *miere*, și cum sburà ea, sunet n'audīai, că ea-și căutà de lucru și nu bâzâià ca *Bărdăuniī* și ca muscele ale fără de trébă. Și cum se puneà pe florī ușurică, florile par'că nicī nu simțīaiū greutatea trupșoruluī ei, ci-și deschi-deaū cu drag potirașele lor pline de rouă dulce și ea sugeà, sugeà cu nesaț.

«Se gândī *Dumneḑeũ*: *Albina* o fi bună pentru taina asta.

«Grăi dară *Albineī* și-ī dete poruncă să se gate de drum, să sbóre de grabă pre pămīnt, și arătāndu-ī locul, pre unde făceà *Dracu* târcóle, o învăță cum să se apropie pe nesimțite de *Necuratu*, să ciuléscă și să afle ce rău o mai fi născocit, și apoi să-ī aducă veste.

«*Albina* cuminte fără împotrivire ascultă porunca, se duse la un pârău, ce curgeà limpede prin liveḑile daurite ale raiuluī, se spělă pe piciorușe, luă câte-và gurī de apă rēcoritóre. eși pe pórtă raiuluī, întinse aripíórele și ca săgéta se repeḑi în jos din *vīnătări*. Sburà, sburà ca vīntul, și când erà sórele *naḡpror* (prānzul mic), ajunse la locul, unde tocmai ședeà *Diavolu* cu códa colac pe o buturugă și cu piciorul ál fără de genunche rezimat pre o bróscă în mijlocul unui buciniș și înconjurat de papură și trestie înaltă — dīce că el își face corābiī din trestie,—și încet pe dinapoī se puse *Albina* la *Sotea* taman pre comānac.

«El n'o simțise.

«*Albina* stete mālcom și dete ureche.

«*Nestretea* mormăià:

— «O să se supere foc *Al-de-sus* și o să trimétă pre *Ilie*

cu fulgere după mine, când o află că și pentru legea a mai tare, ce a croit el spre binele ómenilor, pentru *buna înțelegere* între ómenī, când ei se însoțesc cu puteri înmulțite ca să facă vre-o ispravă . . . , am găsit eū cârlig.

«Cu bună înțelegere s'ar mai puté stăpâni lumea și ómenii s'ar mai ținé la *olantă* (olaltă) și s'ar întări la primejdii, ar mai fi să fie în chipul și asemănarea lui — cum se dice, — dar las' că n'o să mai samene lui, — acuș n'o să le mai dică *ómenī* ci *draci*. Că orī-ce *năsărîmbe* i-am învățat eū, ei tóte le-ău primit de grabă și mi le împlinesc. de nu mai *ajuesc* popii și *dascării* cu predicele și învățăturile, să-i aducă la *brézdă* după voia lui. . . Câte păcate îs oprite în ale dece porunci, ei tóte le fac, ba le pun și vârî, — nicī că le pasă de *Savaot* . . . Am isbutit să smulg și rădăcina de credință și dragoste către de aprópele, către frați și către părinți. . . Ei se dușmănesc și se uresc ca draci și se mănacă uniī pre alții ca lupii. Cresce lăcomia draga'n de ea bugeac între ei. Fie-care numai când póte să-i facă rău, orī să-l vorbéscă de rău.

«Ómenii, dragii mei, școlarii mei ascultători, o duc bezmeteci și fără frică și fără gând la Dumnezeu, — numai de mine mai aū câtă rēcóre și de cazanu cu smóla fierbinte din iad.

«Cu îndemnurile mele fac ei minunate lucruri în lume. Adevărat că nimic din ce face unul orī altul nu trece până la al treilea genunche. Dar ce fac doi și mai mulți în *bună înțelegere* — eū să nu stric óre? . . . Las' c'om vedé!

«*Ce fac doi ómenī numai copiii lor pot să strice* — sună legea, — și el crede că copiii nu pot strică ce orī fi făcut părinții lor, temându-se de blestem. Veđi bine că nu, dacă nu mī-ași vârî eū codița printre ei. . . El cu *bună înțelegerea* lui a blăjină, eū cu *vrajbă*, cu *pisma* și cu *ura*, trei *zmeóne* cu dinți de oțel, ne-om lovī în capete. . .

«Đise *Diavolu* și sārind în sus de bucurie, că a mai făcut un pocinog lui *Dumneđeū* dragul, scóse un hohot, de clocoțiaū văile; paserile sburaū și jivinile tremuraū de spaimă, iar un păstor ațipit la umbra unei sălcii din *ostru* sārī ars în sus și-și făcū cruce.

«Al *Bată-l crucea*, isbit de puterea sfintei cruci ca de trăs-

net, dete să se arunce în balta din apropiere și să se cufunde în iad, iar *Albina* înspăimântată în clipita aceea îi înțepă acu în cap prin comănacul de pipirig, și . . . *sfâr* se avîntă în vîsduh.

«Atunci *Diavolu* răcnî de durere. Smulse turbat sbiciu de la brâu și o plesnî preste spate, de îi mai curmă mijlocul bieteî *Albine*, iară *Întunecatu* miră-te că atunci a rămas cu al doilea corn în frunte și-și dete de-a cufundișilea ciobălc în lac și eșiau bulbucî din apă, cum se coboriă în iad.

«*Albinióra* schilăvită cu mare chin și trudă își urmă sboru mai departe, până ce în de séră ajunse la Dumneđeũ. — Îi povestî din vorbă în vorbă și din fir în pěr tot ce a auđit și a pățit.

«*Dumneđeũ* sfîntu se turbură fôrte, dar nu lăsă pre biata *Albină* necăjită, ci punênd degetul pre rană, o vindecă într'o clipă.

«Și de-atunci rămase *Albinița* drăgălașă cu mijlocul subțirel ca o coconiță; și i-a mai dat Dumneđeũ *Albinei* darul că ce descarcă ea, să se facă *miere* dulce de gustare ómenilor, și ce asudă ea *céră* galbenă ca aurul de lumînări în biserici, ca să se îndepărteze *Necuratu* și *Întunecatu* dintre noi.

«Și se socotiă *Dumneđeũ* cum să pună capêť la atâtea blestemății, ce o născocit și tot născocesce și le aruncă — *Beda* — între ómenî.

«Și atunci a hotărît *Tatăl* să trimetă pre *Fiul* pre pămînt, ca să întărească *dragostea* între ómenî, că numai *dragostea* ține lumea în țâțâni, — și apoi copiii n'o să mai strice ce au făcut părinții și înaintașii lor cu *bună înțelegere*» (1).

După o altă legendă, așijderea din *Banat*, să aibă *Albina* făptura ei cea curmată, precum și colórea sa cea négră de la biciul cel de foc al cerului, adecă de la *fulger*, cu care o lovî *Sînt-Ilie*, în mânia sa, pentru că ea, fiind neascultătóre, s'a certat cu părinții săi (2).

A treia legendă, care asemenea ne spune că *Albina* a fost dintru început fată și abiă mai pe urmă s'a prefăcut în *Albină*, însă nu din cauză că póte ar fi fost neascultătóre

(1) *Calendarul Săténului* pe anul 1901, Sibiiũ, p. 37—39.

(2) Schott, op. cit., p. 284.

i s'ar fi certat cu părinții săi, ci din contră pentru că a ubit mai ales pre maica sa foarte mult, sună precum urmază :

« Eră odată o femeie și aveă doi copii, un băiat și o fată.

« Copiii aū plecat amândoi în lume să-și caute de lucru, pentru că mama lor n'aveă putere să-î ție.

« Băiatul a intrat învățăcel la un țesător de pânză, iară fata cără pietre pentru zidarii cărī făceaū case.

« După câtă-vă vreme mama lor s'a îmbolnăvit de mórte și a rugat pe un om din satul său să ducă veste copiilor.

« Omul, după mult umblet prin lume, a găsit pe băiat și pe fată. Băiatul eră tocmai la răsboiul de țesut, și când i-a pus omul de ce a venit, băiatul răspunse :

— « Eū ce să-î fac ! Las' să móră, că e bătrână și i-a sosit ésul. Eū nu pot să plec, că prea am mult de lucru.

« Și a rămas băiatul tot la răsboiū, și a țesut mai departe și n'a plecat.

« Pe fată a găsit-o omul suind schelele cu pietre în póla ainei. Și când i-a spus omul de ce a venit, fata a lăsat pietrele jos și a început să plângă și a plecat într'un suflet pre casă.

« Mamă-sa, când a văđut-o, s'a ridicat din pat, și de multă curie i s'a limpeđit sufletul, dar s'a făcut négră de supăare, când i-a spus că băiatul n'a vrut să vie. A luat capul etei între mână și a sărutat-o pe frunte și a ăis :

— « Măcar că el a uitat de mine tocmai în césul morții mele, eū vă iubesc de o potrivă pe amândoi. İl iubesc și îl ert și dacă a făcut el cu asta vre-un păcat, să-l judece Dumnezeu, că e drept și puternic, și judecata lui e fără greșelă.

« Așa a ăis biata mamă, apoi și-a lăsat capul pe căpătâiū și a închis ochi și a murit.

« Și în clipa aceea fata s'a făcut *Albină*, iar băiatul *Păianguen*.

« Și de atunci *Păianguenul* trăesce singur, vecinic singur, fără frați și surori și fără părinți. El fuge de lumină și vecinic și țese pânza prin locuri întunecóse, și e tot posomorît și supărat, iar ómenii îl urgisesc, și orī unde îl află îi strică pânza și pe el îl fugăresc și-l omórá.

« Dar *Albina* de atunci e veselă și tótă ăiua sbórá de pe

o flóre pe alta, și trăesce cu părinții ei și cu frații, și cu surorile la un loc. Iar ómenii o iubesc și o vèd cu drag, căci ea cu toți împărtesce ceea ce adună și tuturor le dă din *mierea* ei. Iar casa ei e *fagurul* cel galben ca sórele; și din *céra* albinelor fac creștinii lumînările pre cari le aprind în eésul morții și le pun să lumineze sub icóna Maicii Domnului» (1).

O variantă a acestei legende, și anume auđită de la un Român din *Albania*, com. Ohrida, sună așa:

«*Pangul* cõ-*Alghîina* éra hîili di-una mumă. Nă quî, aclò iu țisea *Pangul* tõ-arîzboi, viniîră di-lî adusîră urita știri, că mă-sa trađi tră mórti și că caftă si-ș vèdă tumelia nînce nă óră.

«*Pangul*, n-loc si se-astragă tu óră, s-õ-agîungă cu graitu n-gură, ni z-bitu dit arîzboi, ma lî u turnă așilor țe li-adusîră știrea țe urîță:

— «Am cum, móri mu-mea di cări ști! s-nî alás io arizboiulu și țisîtura tră nîsă. Nu pot s-mi duc.

«Tut atumțea lîi vini urîta aestă hîrbari ș-a *Alghîinîlei*, țe cât dédi de-avđi, lîi și multă perlu din cap; ș-alîsă lucrili baltă și zghîilinda, dipirînda, ș-u dédi alaga tu un suflit tra si-ș agîungă mă-sa cu gură.

«Cât u viđu mă-sa, s-turnă di u bișea pri frîmti și-lî urî cu grai di mórti:

— «Cât trađi arina ș-amarea, ahîntă se-agîungă fara ta; cât va s-eși din casă, acumtiulu a tău s-hibă lilicîa țe mușată a Mailui ș-a primavérálîei și putè s nu ti tórni a casă-ți ni mâncată, ni sâturată și nîncârcată. *Nîari* si scoi, și dulțemea lîei țiva si nu õ-antrécă, și lumei cându si gustă di nîsă, să s-andulțescă; și țera țe s-ardă lumea la Hristolu și n-graîlu mari. Dumniđelu cu dóuli mîni s-îvluisescă. Cât tră *Pangu*: Cob se-armîănă; qua tută ș-anlî tut si țesă și hîiri putè si nu vèdă!»

Daco-românesce:

«*Păianjenul* cu *Albina* erau fice de o mamă. Într'o ȓi, acolo unde țesea *păianjenul* în răsboi, aũ venit (solî) și l-aũ

(1) Publ. de G. Coșbuc, în *Fóia populară*, an. I, Bucuresci 1898, No. 4, pag. 2.

adus urîta scire, că mamă-sa trage de mörte și că cere să-și vadă familia încă odată.

«*Păianjenul*, în loc să se repedă la moment, ca s'o ajungă trăind (lit. cu vorba în gură), nici nu s'a mișcat din răsboiū, ci răspunse aceloră carī aduseră scirea cea urîtă :

— «D'apoī cum să nu! móre mama de mare pagubă (lit. de cine scie), să-mī las eū răsboiul și țesătura pentru dînsa. Nu pot să mă duc.

«Tot atunci a sosit acéstă urîtă scire și *Albinei*, care îndată ce auđi, i se rădică pěrul de pe cap; își lăsă treburile baltă și văitându-se și smulgându-și pěrul, a alergat futr'o singură răsufulare spre a-și ajunge pe mamă-sa trăind.

«Cum o vęđū mamă-sa, o sărută pe frunte și-ī ură cu graiū de mörte :

— «Câtă este frunza, cât trage nisipul și marea, atâta să ajungă némul tēū: îndată ce vei eși din casă, rézimul tēū să fie flórea cea frumósă din luna lui Maiū și din primăvară și nici odată să nu te întorci la casa ta nemâncată, nesăturată și neîncărcată. *Miere* să produci și dulcéța ei să nu o întrécă nimic și lumea când să guste, dînsa să se îndulcéscă, și *céra* pe care să o arđă lumea la Christos la a doua înviere. Dumneđeū cu cele două mănī să te binecuvinteze. În ce privesce pre *Păianjen*: cuc să rămăe, diua tótă și anul tot să țesă și noroc nici odată să nu vadă!» (1)

A patra legendă, și anume din *Țara-Românească*, care ne arată de la cine și când a căpētat *Albina* darul de a adună *mierea*, sună ast-fel :

«După ce bunu *Dumneđeū* a făcut tóte lighiónele și tóte jivinele ce se mișcă pe pămînt, le-a chemat pe tóte înaintea lui, ca să-ī arate fie-care sporul și munca lor și să le deă blagoslovenie.

«Fie-care lighiónă veniă cu câte ce-vă înaintea *Milostivului*: una aduceă un vînat, alta altul, o pasēre cāntă frumos, alta veniă în cioc cu o omidă; óia cu ugerul plin de lapte, boul cu jugul de céfă; în sfârșit tóte veniaū de-și arătaū vrednicia lor și-și luaū blagoslovenia de la *Dumneđeū*.

---

(1) Per. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, p. 772.

«*Albina* veni și ea ostenită și plină de nădușeli de multă muncă și alergătură, cu trupul sgâriat și plin de sânge tot alergând p'în spinii și mărăcinii după hrană.

«Bunului *Dumnezeu* îi plăcu vrednicia ei și o blagoslovi ca sudorea și sângele ei să se prefacă în *miere* și *cera*, să-i fie destulă hrană ei și altora și *cera* să se ardă în sfintele biserici.

«Și de atunci a rămas sfântă *Albina* și totă strădania ei» (1).

A cincia legendă, din *Bucovina*, com. Mahala, care ne spune, pe lângă multe altele, și aceea de când e *Albina* cu *ghimpe* sau mai bine zis cu *ac*, și de ce pierde ea când împunge pe cine-vă cu *acul* său, sună precum urmază :

«Zice că *Dumnezeu*, după ce a făcut lumea și toate vietățile câte se află într'însa, a chemat într'o zi pre toate vietățile la sine, anume ca să-i dea fie-căreia câte o ocupațiune.

«Adunându-se toate vietățile, *Dumnezeu*, pe lângă munca de toate zilele, i-a mai dat fie-căreia pe de-asupra încă și aceea ca să-l slujască pe om cum va pute și cu cât va pute.

«Ce i-a fi spus fie-căreia în deosebi, nu știu, atâta știu numai că *Albinei* i-a zis să sbore din flóre în flóre când va fi arșița cea mai mare și să strângă *miere* și *cera* atât pentru dînsa, cât și pentru ómeni.

«*Albina*, vedînd că lucrul, ce i l-a dat ei *Dumnezeu*, adecă de a sburà totă ziua și încă când e arșița cea mai mare din flóre în flóre și a culege *miere* și *cera* nu numai pentru sine, ci și pentru ómeni, e un lucru foarte anevoios și ostenicios, s'a supărat și de aceea zise către *Dumnezeu*:

«Dómné! greu lucru mî-ai dat, dar ca una ce sunt supusă și neîmpotrivitoare, trebuie să te ascult și să mă mulțumesc cu sórtea mea ! . . . Eă voi strînge pînă și la o vadră de *miere*, de una însă te rog, și anume ca totă *mierea* ce voi strînge-o eă să fie a mea. Pe lângă acésta să-mi mai dai și un *ghimpe*, ca în cas când ómeni ar îndrăsnî a-mi răpi *mierea*, să-i pot împunge cu dînsul, și *ghimpele* acela să fie așa de puternic, că pe cine îl voi împunge cu dînsul, pe loc să și móră. Dacă îmi vei da așa un *ghimpe*, pe lângă *miere*, voi mai strînge încă și *cera* de ajuns!

---

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

— «Nu!—dise *Dumnezeu*—asta-îprea mare și prea cutezată orbă de la tine! . . . Așa cum vrei tu nu se poate! . . . Despre mine, eu îți dau bucuros *ghimpele*, ce-l doresci, și chiar să-l și ai de acuma înainte, dar tu strînge mai bine mai puțină miere și dă și omului dintr'însa, iar de înghimpat să nu-l înhgimpți și numai să-l sperii cu dînsul. În cas însă să calci această hoărîre a mea și să-l înghimpți, atunci să nu móră el, ci să mori tu!

«De atunci *Albina* are *ghimpe* sau *ac*, și tot de atunci, când înghimpă cu dînsul pe vre-un om, nu móre omul, ci lin potrivă móre ea, eșindu-î dimpreună cu *ghimpele* și *națele*» (1).

O variantă a acestei legende, tot din *Bucovina*, com. *Toleresci*, sună așa :

«Dice că după ce a făcut *Dumnezeu* lumea și toate vietățile câte se află într'însa, s'a dus într'o di *Albina* la el și a cerut să-î dea voie și putere ca atât ea cât și surorile ei să pótă umblă în tot locul și fie-care să pótă strînge câte o vadră de miere pe an. Iară când vre-un om nu le-ar da pace și vre-una dintre dînsele l-ar mușcă, omul acela să móră.

«Însă *Dumnezeu* nu i-a împlinit cererea acésta, ci el a hotărît astfel: să aibă voie a umblă și a strînge miere din tot locul, dar când vre-una dintre dînsele ar mușcă pe om, să nu móră omul mușcat, ci să móră ele; și nu una, ci toate câte vor fi într'un *știubei*, să pótă strînge o vadră de miere.

«Și de atunci fie-care *Albină*, când mușcă pe om, móre, și toate la un loc, fie orî și cât de multe ar fi și orî cât de sârguincioase, câte sunt într'un *știubei*, abia pot strînge o vadră de miere pe an» (2).

A doua variantă, așisderea din *Bucovina*, com. *Bălăcéna*, e acésta :

«Odinióră ceru *Albina* de la *Dumnezeu* ca ea, cu împunsătura acului său, să fie în stare a-l omorî pe om.

«A-tot-înțeleptul *Dumnezeu* îi juruî că-î va împlini ruga, însă numai cu adausul dacă va strînge într'o vară douăspre-ce ocă de miere. Iar dacă nu va împlini acest lucru,

(1) Com. de Ionică al lui Iordachi Isac.

(2) Com. de Nic. Rădășan, stud. gimn.

atunci când va împunge cu acul său, să nu móră omul, ci ea să móră.

«De aceea *Albina* e așa de sârguincioasă totă vara. Însă pe lângă totă sârguința ei, nu poate să strîngă atâta miere, câtă i-a spus *Dumnezeu*. De aceea când *slobode acul*, trebuie și ea numai decât să móră» (1).

A treia variantă, tot din *Bucovina*, și anume din com. Costișa, sună ast-fel :

«Dice că odată se duse *Albina* la *Dumnezeu* și i se rugă ca să-i dea atâta putere asupra omului, care nu-i lasă hrana în pace, ci i-o iea cu de-asila, ca atunci când îl va împunge, să móră de veninul ei.

«*Dumnezeu*, voind să-i împlinască dorința, îi răspunse zicînd :

— «Când vei strînge tu o vadră de miere pe an, să-ți fie dorul împlinit. Iar până atunci să mori tu, de vei da omului cu acul !

De atunci *Albina* lucră neîncetat, dóră va strînge o vadră de miere într'un an, ca să-i fie dorul împlinit. Însă de ôre ce nu e în stare s'o facă acésta, de aceea de câte ori împunge cu acul său pe cine-vă, móre ea» (2).

A patra variantă, asemenea din *Bucovina*, com. Ciudei, sună așa :

«Dintru început fie-care *Albină* umblă șapte hotare pe ți și aducea câte o vadră de miere pe an. Dar pe atunci, când mușcă pe vre-un om, omul acela îndată muriă.

«*Dumnezeu*, vîdînd acésta, a făcut ca fie-care albină să umble nu numai pe șapte hotare într'o ți, ci și pe mai multe, și nu numai odată, ci și mai de multe ori, dar să aducă mai puțină miere, iar când va mușcă pe vre-un om, nu omul, ci ea să móră.

«Și de atunci fie-care *Albină*, când mușcă pe vre-un om, îndată móre» (3).

A cincia variantă, din *Țera-Românească*, sună precum urmîză :

(1) Com. de M. Jemna, stud. gimn.

(2) Com. de Sofroni, Cernoschi, stud. gimn.

(3) Dict. de M. Popescu, dăscăliță.

«Omul, fiind tot-deauna lacom, precum este și în ziua de azi, de nu mai are saț pe lume, strică mereu rostul *Albinei* și îi fură *céra* și *mierea*. Azi așa, mâine așa, până când nu mai putu răbdă săraca de ea și se duse de se jelui la *Dumnezeu* de faptele omului nesățios.

«*Dumnezeu* o întrebă:

— «Ei, și ce vrei tu să-î fac eu?

«*Albina* răspunse supărată:

— «Dómné! să móră tot omul pe care l-oiu înțepă eu!

«*Dumnezeu*, fiindu-î milă de om și vădënd și pe *Albină* cam obrasnică, îi răspunse:

— «Ba, mai bine să mori tu decât omul!

«Și așa a rămas până azi; *Albina* móre pe loc, cum o mușcă un om! (1)

În fine a șésea și ultima variantă a acestei legende, și nume din *Transilvania*, com. Voila, ținutul Făgărașului, sună precum urméză:

«Când a făcut *Dumnezeu* toate vietățile, a întreat pe ie-care ce putere voesce să aibă.

«*Albina* a răspuns:

«Pre cine voiu împunge cu acul meu să și móră.

«Atunci *Dumnezeu* a dis:

«Mai bine să mori tu!

«Și așa se vede până în ziua de astăzi, că îndată ce înghimpă cu acul său *Albina* pre cine-vă, móre ea însăși» (2).

A șésea legendă, din *Bucovina*, com. Toderesci, care ne spune de când au început ómenii a ținé *Albine* pe lângă locuințele lor și a le mânca *mierea*, sună așa:

«Dice că în vremile de demult eră un om fórte sumeț și rău, rău, de nu mai aveă pereço în lume.

«Omul acela și-a făcut o casă, și-a închis-o din toate părțile ca să nu intre într'insa nimeni, nici măcar o *gâză*.

«Și după ce a sfârșit el casa de făcut, a eșit afară să vadă ce ședere și înfățișare are și cât îi de frumósă.

«Și după ce s'a uitat la dinsa din toate părțile și a vădut că-î tocma așa, după cum a dorit el să fie, s'a întors plin

(1) Com. de S. Sa păr T. Bălășel.

(2) B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, I, p. 114.

de mulțumire în casă, și cum a intrat înăuntru a închis iute ușa după dînsul, ca să nu mai intre nimeni altul.

«Dar când dete el să intre înăuntru i se puse o *Albină* pe cap, și după ce a intrat înăuntru, *Albina* i-a sburat de pe cap și a început a *sbârnâi* în colo și în cõce prin casă.

«Sumețul și răutaciosul om, cum dete cu ochii de *Albină*, se făcù foc și pară de mînie pe dînsa și-î dise:

— «Fiind-că ai fost atît de viclénă și de îndrăsnétă de ai intrat în casa mea cea atît de bine închisă, de aceea să-ți mănânce óamenii ceea ce nu se mănâncă!

«*Dumnezeu*, care le scie și le vede tóte, auđind blestemul omului acestuia, a dat ca din ȓiua aceea *Albina* să facă *miere* în loc de alt ce-vă, și omul cel dintâi, care îi va mîncă-o, să fie tocmai acela care a blestemat-o.

«Mergênd după un timp óreși-care omul acela în țérină, a aflat acolo o mulțime de *Albine*, iar între dînsele un *fagur* galben ca aurul și plin de *miere*.

«Vêđênd el acésta, s'a apropiat și a gustat să vadă cei aceea. Și gustând a aflat că-î dulce.

«Vêđênd el acésta, a luat *Albinele* și *fagurul* și le-a dus la sine a casă. Și de atunci țin ómenii *Albine* pe lângă casele lor și le mănâncă *baliga*, adecă *mierea*.

«Și cel dintâi om, care le-a mîncat *baliga*, a fost tocmai omul ce a blestemat *Albina*» (1).

A șéptea și tot-odată ultima legendă a *Albinei*, asemenea din *Bucovina*, com. Volovăț, e acésta:

«ȓice că *Fariseii*, când aũ voit să-l prindă pre Domnul nostru Is. Chr., s'aũ adunat într'o casă și acolo, cu ușile încuete și cu ferestrele astupate, aũ început ei a se sfātu cum să-l prindă și ce să facă după aceea cu dînsul.

«Domnul nostru Is. Chr. auđind despre acésta, trimise pre *Albină* ca să asculte la ușa ce vorbesc *Fariseii* și apoi să vie și să-î dea de scire.

«*Albina* făcù așa, după cum îi spuse, se duse, și după ce ascultă și auđi tóte cele ce le-aũ pus *Fariseii* la cale, se ridică bâzâind de unde s'a fost pus și se întórse la Is. ca să-î spue ceea ce a auđit.

---

(1) Com. de Nic. Rădășan.

«Auđind unul dintre *Farisei* bâzâitul *Albinei* și pricepându-se că i-a ascultat ce vorbesc, a blestemat-o ȑicând.

— «De ađi înainte nu tu, ci ómeni! să-ți mânânce hrana ta și să-ți ardă munca ta, și tu nemica să nu le poți face!

«De atunci mânâncă ómeni! cu atâta gust *mierea Albinei* și-și fac lumînări din *céra* strînsă de dînsa» (1).

Acestea sunt tóte legendele *Albinei* câte le-am putut eű până acuma adunâ. Din ele se vede, după credința și ȑisa poporului, când a început *Albina* prima óră a adunâ *miere*, de ce se numesce ea *Albină*, și din care causă e curmată pe la mijloc, la ce ocasiune a căpétat *acul* și ce pătêscê dacâ împunge pe cine-vâ cu dînsul, și în urmă: când și de cine anume a fost prima óră îmblândită și domesticită, cine mai cu sémâ îi mânâncâ «ceea ce nu se mânâncâ», adecâ *mierea* și-i întrebuintézá *céra*.

Acuma însâ să vedem mai de aprópe cam în ce chip a fost ea îmblândită și domesticită.

Iată ce ne spune în privința acésta I. Créngâ în povestea lui *Harap-alb* :

«Și mai merge el cât merge, și numai iacă se aude o băzăitură nădușită. Se uită el în drépta, nu vede nimica ; se uită în stânga, nici atâta ; și când se uită în sus, ce să vadâ ? Un *roiű de albine* se invârtiâ în sbor pe de-asupra capului seű și umblaű besmetice de colo până colo, neavênd loc unde să se așeze.

«*Harap-alb*, vêđându-le așa, i se face milă de dînsele și, luându-și pălăria din cap, o pune pe érbâ la pămînt, cu gura în sus, și apoi el se dâ într'o parte.

«Atunci bucuria albinelor ; se lasă jos cu tótele și se adună *ciotcă* în pălărie.

«*Harap-alb*, aflându-se cu părere de bine despre asta, alérgâ în drépta și în stânga și nu se lasă până ce găsesce un buștihan putregâios, îl scobesce cu ce póte și îi face *urdiniș* ; după aceea așézá nisce țepuși într'însul, îl frécâ pe din năuntru cu *cățușnicâ*, cu *sulcinâ*, *mătăciune*, cu *Póla-Sântei-Măriei* și cu alte burueni mirositóre și prielnice albinelor, și apoi, luându-l pe umăr, se duce la *roiű*, rêstórnâ albinele frumușel din pălărie în buștihan, îl întórce binișor cu gura în jos, îi pune de-asupra nisce *căptălani* ca să nu resbatâ sórele și plóia în lăuntru, și apoi lăsându-l a-

(1) Com. de Ilie Buliga, stud. gimn.

colo pe câmp între flori, își caută de drum. Și cum mergea el, mulțumit în sine pentru această facere de bine, numai iaca i se înfățișează înaintea *crâiasa albinelor*» (1).

Din acest pasagiū se vede dejă că crescerea albinelor are în popor o bogată terminologie proprie, care câte odată se deosebesce după localități, așa:

Albina în genere se chēmă *Muscă*, și când sporesce bine se dice: are multă *muscă*; în Banat: *Biză* sau *Bâză* (2); iar în Bucovina: *Gâză*, dim. *Gâzuță*, *Gâză de miere* și *Gâză folositore*, spre deosebire de alte *gâze*, cari nu fac miere, și dintre cari cele mai multe nu sunt folositore, ci din contră nefolositore (3).

Albina femeie: *Matcă*, pl. *mătcă*, pe alocurea, precum bună-ora în jud. Brăila din Țera-Românească: *Albină lucrăe*; în jud. Mehedinți: *Împărătesă* (4); în jud. Vâlcea: *Matcă*, *Mumă*, pl. *mume*, și *Mumină*, pl. *mumină* sau *mumine* (5); la Români din Meglenia: *Anpirătiță* (6), *Matcă*, *Matia* și *Mumă*; la cei din Macedonia: *Mumă* (7); iar în alte părți locuite de Români: *Albină împărătescă* (8).

Albina bărbat: *Trântor* sau *Trântore* (9), dim. *Trântoraș* (10); la Români din Meglenia: *Bumbar* și *Bumbăr* (11); iar figurat: *Lăutar*, fiind-că nu face altă trébă decât băzăe, cântă și jăcă (12).

Vasul sau butucul găurit în care se adăpostesc albinele:

(1) *Opere complete*, vol. I, p. 238.

(2) B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 743.

(3) În cele mai multe părți din Bucovina, cu deosebire însă în distr. Rădăuțului.

(4) Hasdeu, op. cit., p. 743.

(5) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(6) Com. de d-l Per. Papahagi; — veđi de același: *Români din Meglenia*, publ. în *Revista „Tinerimea Română”*, Noua serie, vol. V, p. 256.

(7) Com. de d-l Per. Papahagi.

(8) Hasdeu, op. cit., p. 743.

(9) Idem de eadem; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel: „Partea bărbătescă (de la *Albină*) se numesce: „*Trântor*” sau „*Trântore*”, pl. „*trântori*”.

(10) N. A. Bogdan, *Povești și anecdote din popor*, Iași, p. 102.

(11) Com. de d-l Per. Papahagi; — veđi de același și *Români din Meglenia*, publ. în op. cit., p. 259.

(12) Hasdeu, op. cit., p. 743.

leiū, stup, ştubeiū sau *ştiubeiū, matcă* (1), *coşniţă* sau *uşniţă* (2).

Borticica în stup pe unde intră şi es albinele: *ochiū, rdiniş, urdiniş*, pl. *urdinişuri* şi *urghiniş* (3) şi *vrană*, pl. *rane* şi *vrănă* (4).

Ceea ce se pune pe stup ca să-l apere de plóie sau arşiţă: *îptar, căptan* şi *căptălan*.

Stratele unde se aşeză mierea şi din carī se face céra: *igur, fagor*, dim. *făguraş* şi *făgurel*, la Coresi 1577, Ps., XVII: *strediia* (5).

Chiliórele în carī se reproduc albinele şi trântoriī: *chiliră* şi *chiliuţă*, *găóce*, pl. *găocī, gaură*, pl. *găurī* şi *căsuică*, pl. *căsuicī*; iar cele în carī se reproduc mătcile: *botcă*, pl. *otce* şi *ţâţă*, pl. *ţâţe* (6).

Țepușele de lemn prin carī se susțin faguriī: *Prétcă*, pl. *pretce* şi *precī* şi *trépcă*, pl. *trepce* (7).

Locul unde se țin stupiī vara: *stupină* sau *stuchină*, pl. *prisacă*, pl. *prisăcī* (8), care cuvînt provine şi într'un cânece din Țéra-Românéscă, şi anume:

(1) Sub cuv. *matcă* înțeleg Româniī din Bucovina mai mult stupul, care a roit de mai multe ori; — com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «Casa în care locuiesc albinele şi strîng miere şi cêră p'aici se numesce *uleiū*; — com. de d-l El. Pop: «Matca dimpreună cu tóte *albinele* lucrátóre (muncitóre) şi cu *trântoriī* se numesc *stup*; — tot aşà şi în Bucovina.

(2) Hasdeū, op. cit., p. 743.

(3) N. Densuşian, *Glosariū din comitatul Solnoc-Dobâca în Transilvania*, publ. în *Revista critică-literară*, an. IV, p. 87: «*Urdiniş* s. *Urghiniş*, strunga sau gaura pe care es albinele»; Hasdeū, op. cit., p. 743.

(4) În Bucovina şi Țéra-Românéscă, com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(5) Hasdeū, op. cit., p. 743, şi în Bucovina.

(6) Dat. Rom. din Bucovina; — a celor din Ungaria, com. de d-l El. Pop; — şi a celor din Țéra-Românéscă, com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «Cele lulele fagurilor se numesc *găurī*, sing. *gaură* şi *căsuicī*, sing. *căsuică*, iar celula în care se desvoltă *matca* se numesce *ţâţă*, pl. *ţâţe*».

(7) Dat. Rom. din Bucovina şi a celor din Țéra-Românéscă, com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «Vergelele carī se înfig pe pereţiī uleelor şi pe carī se fixéză faguriī se numesc *pretce*, sing. *prétcă*»; — veđi şi Hasdeū, op. cit., p. 743.

(8) Hasdeū, op. cit., p. 743.

Ia-auđi, lele, pițigoiu,
 Lasă la naiba răsboiu
 Și hai să'nfundăm zăvoiu.
 Ia-auđi, lele, pitpalaca,
 Ia lasă la naiba natra
 Și hai să'nfundăm *prisaca* ! (1)

iară érna : *temnic* sau *tevníc*.

Păzitorul albinelor : *stupar* sau *prisăcar*.

Scóterea miereí sau a cereí din stup : *retezare* sau *redez*
 și *tuns* (2).

Exterminarea trântorilor : *trântorit* sau *bătit*.

Instrumentul cu care «se retéză» stupii : *custură*.

Îmmulțirea albinelor eșind pentru a căută un nou loca
roire, roit, eșirea muscei, ese musca (3).

Stupul vechiú cu albine : *matcă, stup* sau *pârvac*; cel n
 căpătat din cel vechiú : *roiú*; iar cel ce se capătă din ro
 în aceeași vară : *paroiú*, de unde apoi și verbele : *roesce*
paroesce sau *roeșesce* (4).

Stupul care nu roesce : *buhaiú*.

Stupușorul sau știubeieșul purtăreț, în care se prind r
 și paroií : *roiniță*.

Un roiú mic : *sfârlac*.

Oul sau puiul de albină : *puiú* sau *cățel*, iar producer
 lui : *cățelit, cătelesce* (5).

Materia vâscósă din care se nutresce cățelul : *păstură*

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Hasdeú, op. cit., p. 743; — și com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) Hasdeú, op. cit., p. 743 și în Bucovina.

(4) Idem, p. 744.

(5) Hasdeú, op. cit., p. 744; — com. de S. Sa păr T. Bălășel: «Lar
 albinelor se numesc *căței*, sing. *cățel*». — Și d-l El. Pop, învățător în
 cuta-mare, în Ungaria : «Din ouele puse în *găurile* (celulele) fagu
 prin *matcă* se prefac *puii*, numiți și *căței*. Unii numesc așa puii,
 din unele cause nu se dezvoltă în *albine*, ci remân morți în găuri
 gurilor.»

(6) Hasdeú, op. cit., p. 744; — *Ședětórea*, an. III, Fálticeni, p. 84 :
tură, materia cea négră și amară din faguri; — Ar. Densușianu :
sariú din Téra-Hațeguluí, publ. în *Revista critică-literară*, an. I
 164: «*Păstură*, mâncarea trântorilor în stup.»

eria din care se forméază căţelul: *plămadă* (1).

urul fiert care s'a stors şi din care s'a scos céra: *ă* (2), *hoştină*, *jintiţă* şi *băbaş*.

amestecată cu miere: *mursă* (3).

cu care se spală vasele, în cari s'a scurs mierea: *de miere* şi *lapte de miere* (4).

mursa de miere, care se lasă se férbă ca şi mustul
5mă de vie şi din care se face apoi un fel de băutură
: *mied*, *mñied*, *ñied*, *mïid* şi *ñïid* (5).

pre sonul, pre care-l scóte albina, generalmente se ǎice:
, uneorî: *bombănesce* sau *bombâesce* orî *bombănéză*,
vâjăesce şi *sbârnăe* (6).

riile, cari cad tot-deauna la 17 Martie, e ǎia în care,
credinţa şi spusa poporului român de pretutindenî, se
rţesc, se mişcă şi es tóte insectele, amfibiile şi repti-
e prin culcuşurile şi ascunǎişurile lor de peste érnă
lele cele luminóse şi călduróse ale sórelui de primă-
(7).

î în acéstă ǎi, precum şi în ǎia de *Bunavestire*, în-
ză cei mai mulţi Români din *Bucovina* a-şî scóte şi
cu albinele de la *iernatic* şi a-î aşeză prin *prisăci* (8).

Hasdeu, op. cit., p. 744.

Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

Hasdeu, op. cit., p. 744.

Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

în Bucovina şi la Hasdeu, op. cit., p. 744.

Hasdeu, op. cit., p. 744.

Fl. Marian, *Sărbătorile la Români*, vol. II, p. 208.

Mat. Rom. din Şcheia, dict. de Pinteleiu Maerean şi com. de d-l
ǎi Prelipcean, învăţător superior: «În ǎia de *Alexie*, omul lui
ǎi, se scot albinele de unde aǎ ernat şi se pun pe locul unde
vâreze»; — a celor din Buninţi, com. de Vesp. Corvin, stud gimn:
ele se scot afară în ǎia de *Alexiǎ*; — a celor din Tereblecea, dict.
a Bulbuc şi Tóder Epure şi com. de Pavel Scripcariu: «*Albinele*
od din stupi în ǎia de *Alexie*; — a celor din Stănesci, dict. de
artună şi com. de Dim. Furtună: «*Albinele* se scot tot-deauna în
e *Alexiǎ*, Omul lui Dumneǎeu»; — a celor din Broscăuţul-vechiu,
Ilinca Bahriu şi com. de George Palamarciuc, student gimn:
ele se scot de obiceiǎ afară când îi ǎia de *Alexiǎ*, omul lui Dum-
care pică după *Patru-ǎeci de sfinţi* cu o săptămână şi o ǎi»;
Marian, *Sărbătorile la Români*, vol. II, p. 224: «Tot în acéstă

O sémă de Români însă, tot din *Bucovina*, sunt de părere ca *albinele*, când se scot de peste érnă, să se scótă numai într'o ȝi de *Joî* până la umplutul lunei, căci atunci le merge bine. După ce se pișcă luna nu e bine de scos, căci în cazul acesta multe rele póte să li se întîmple în decursul anului. De aceea, dacă *Alexiele* sau *Buna-vestire* nu cade într'o ȝi înainte de umplutul lunei, e bine să se mai aștepte (1).

Nemijlocit înainte de a le scóte, se ȝice că e bine să umble un copil mic în pielea gólă cu o lumină din ȝiua de Pașă împrejurul lor, anume ca să le mérgă bine (2).

După acésta proprietarul, respective prisăcarul, care an să le scótă, le afumă cu tămâe sfințită (3), le stropesc cu aghiasmă (4), și apoi luându-le pe rând și scoțându-le afară le duce și le așeză în *prisacă* sau, dacă nu sunt mulți stupi și prin urmare nu e o prisacă anumită pentru dînșii, în loc acela unde s'aũ venit ca să stea peste vară.

ȝi—adecă în ȝiua de *Buna-vestire*—se scot și stupii, cari nu s'aũ scosi în ȝiua de *Alexii*;—Dat. Rom. din Udesci, dict. de Zamfira Niculi, și com. de Darie Cosmiuc: «*Albinele* se scot afară la *Patru-ȝeci de sfinți*, *Alexii* și la *Blagoveștenii*; — a celor din Bosanci, com. de Sim. Șutu: «În ȝiua de *Blagoviștenie* se scot stupii»;—a celor din Udesci, dict. de Vasile Cimpoieș: «Ómenii scot *albinele* mai ales la *Blagoviștenie*, și ȝice că-l bine să se scótă în ȝi de fruct; și *mierea* încă se scóte în ȝi de fruct»;—a celor din Măzănăesci, com. de Vasile Zaprațan: «În ȝiua de *Buna-vestire* se obicinuesce a se da *albinelor* de mănecare (zahar) și le scóte afară de unde aũ stat érna întrégă»; — a celor din Bălănești, com. de G. Boca: «Ómenii scot *albinele* afară mai ales în ȝiua de *Blagoviștenie*;—a celor din Toderesci, com. de Nic. Rădășan: «Ómenii scot *albinele* afară pe la *Blagoviștenie*;—a celor din Horodnicul-de-jos, com. de George Teléga: «*Albinele* se scot primăvara în ȝiua de *Buna-vestire*; a celor din Frătăușul-nou, com. de Iul. Sidor: «*Albinele* le scot în ȝi de *Buna-vestire*;—și a celor din Volcineț, com. de Al. Jijie: «Stupii se scot de regulă în ȝiua de *Buna-vestire*.»

(1) Dat. și cred. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de G. Teléga. — a celor din Cîreș-Opaiț, com. de Const. Popescu: «Ómenii spun că *albinele* se scot după *Buna-vestire*.»

(2) S. Fl. Marian, *Sărbătorile la Români*, vol. II, p. 224.

(3) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Ana Nimegean și com. de Ana Nimegean: «Când se scot *albinele* din locul lor afară, atunci se afumă știubeele cu tămâe sfințită.»

(4) Dat. Rom. din Stănesci, dict. de Ana Furtună și com. de Diana Furtună.

Unii prisăcari, voină ca albinele lor să fie peste vară foarte mîp, harnice și puternice, înfig o cósă cu *costia* în pămînt și când scot știubeele afară, le scot pe sub cósă acésta, atînd în același timp fie-care știubeiū de ascuțișul cóssei (1). Alți prisăcari însă, când scot albinele afară din casă sau de unde s'aū ernat, la aer próspect pentru vară, le petrec este un *foc viū*, care se face de regulă prin frecarea a două lemne uscate de brad între olaltă și care se ațată la intrarea în prisacă, anume ca să fie iuți ca para focului. Pe de-asupra acestui *foc viū* avîntă adecă pe fie-care stup sau știubeiū. După această avîntare trece stupul peste o cósă, care se țale cu ascuțișul în sus (2).

După ce s'aū scos și s'aū așezat acuma tóte știubeele, unde să văreze, se înfige cósă, ce s'a întrebuințat la scóterea r, sau și o altă cósă părăsită, însă fără *costie* sau *cosie*, în pămînt dinaintea stupilor, ast-fel ca să vie muchia cóssei întórsă către stupi, iar ascuțișul ei în direcțiunea contrarie, apoi se înconjură prisaca cu o lumînare aprinsă în mână de trei ori, dicēdu-se:

«Să fie albinele mele iuți ca cósă și pe străini să-ī dóră și să-ī dóră și să-ī dóră cum îi dóre când se frig cu foc. Și cum nu se apropie nimeni de tăișul cóssei și de para focului, așa să nu se apropie nici un dușman de prisaca mea!»

După rostirea acestor cuvinte, lumînarea se stinge, se rupe și se taie în trei bucăți tot una de mari, și tustrele bucățile se înfig apoi în pămînt dinaintea știubeelor în formă de ciunghiū (3).

O sémă de prisăcari, pe lînga cósă cea părăsită, mai pun între știubele încă și un *briciū*, asemenea părăsit, anume ca albinele lor să taie ca cu cósă și ca briciul în toți dușmanii

(1) Dat. Rom. din Buninți, dict. de George Tanasie și com. de Vas. trachină, stud. gimn. și a celor din Mihoveni, com. de Vesp. Corvin: «Scóțēnd știubeele afară, le atinge de ascuțișul cóssei, cu acésta cred ei că albinele vor fi harnice și iuți peste întreg anul.»

(2) Dat. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de fostul meu coleg de șolă d-l Petru Prelipcean.

(3) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Pint. Maerean, com. de d-l Pancr. Prelipcean.

și albinele cele străine, cari s'ar încumetă să vie și să le fure mierea (1).

Sfârșind-o și acésta de făcut, ieaū o cósă mai bună și prind-o de-asupra urdinișului fie-cărui stup cu tăișul în jos și cu varga în sus, încep a da drumul albinelor pe sub dînsa (2). Alții însă pun cósă la urdiniș, ast-fel ca albinele, eșind din știubeiū, să se pótă scoborî pe dînsa, și în același timp, când prind a eși albinele, dic:

«Să fiți iuți ca cósă și să aveți spor, precum are cósă în câmp!» (3)

O sémă de Românce din *Bucovina* fac în *Ajunul Crăciunului*, când coc colăcei pentru colindători, cel dintâiu colăcel pentru *albine*. Acest colăcel îl țin apoi până în ziua de *Sf. Alexie*. În ziua de *Sf. Alexie*, când aū să slobódă albinele, pun colăcelul acesta la urdinișul știubeiului și o cósă prin borta colăcelului cu ascuțișul în sus și cu vârful în știubeiū și dic:

Când vor veni albine străine la știubeiul vostru ca să vă ieă mierea, să vă rotiți ca colacul și să tăieți ca cósă!

După rostirea acestor cuvinte lasă cósă și colăcelul totă ziua la știubeiū unde le-aū pus, în credință că făcënd acésta, albinele vor fi peste vară iuți ca cósă și că vor alungi pe toate albinele străine, cari vin ca să le ieă mierea. În colăcelul se pune încă și pentru aceea ca albinele să fie cu mană (4).

În alte părți din *Bucovina* este datină să se facă în ziua de *Boboteză* o lumină de cêră curată și să se lipéscă de vasul în care sfințesce preotul apa și acolo să se lase apoi

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Ana Nimegean și com. de P. Nimegean.

(2) Dat. Rom. din Mihoveni, com. de Nic. Popenciuc, stud. gimn.

(3) Dat. Rom. din Stănesci, dict. de Ana Furtună și com. de Dim. Furtună: — a celor din Râncescl, com. de Dim. Băncescu: «*Albinele* când se scot afară, se pune cósă la *urdinișul* pe care es ele afară, ca să se scobóre pe cósă, că atunci se fac mai iuți;» — a celor din Igesci, com. de Ioan Zilinschi, stud. gimn: «Acela, ai cărui stupi sunt atacați de *albine* străine, trebuie să le trecă pe ale sale diminéța într'o ți de sec peste o cósă ascuțită, căci ast-fel pot albinele sale învinge pre cele străine și a se apêră de ele.

(4) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc și de Const. Scripcariū, și com. de P. Scripcariū.

prinsă până ce sfârșesc preotul de făcut aghiasma. După
s'a sfârșit aghiasma, se ia de acolo și se păstrează până
ziua în care aș să se scotă albinele de la ernatic. Atunci
nul, care are să scotă albinele, o aprinde și așa aprinsă
duce în prisacă și acolo o lipesc de un stâlp sau de un
t obiect. După ce aș făcut acésta, scote pe rând toți stupii
și bagă în prisacă. Iea apoi aghiasmă tot din ziua de Bo-
stéză și o crenguță de *susaiu* și, muind-o în aghiasmă,
inde a stropi stupii cu dinsa și a dice:

Vă stropesc
Și vă 'ntăresc
Cu puterea Tatălui
Și voința Fiului
Și cu a Duhului cel sfânt,
Dar și puternic cuvînt,
Ca voi harnice să fiți,
În zori ca să vă treziți,

Diminéța să vă sculați,
În câmp să alergați,
Miere și céră s'adunați;
Să huiți
Orî să nu huiți,
Da de trei orî să-mi roiți;
Pân' aici aveți
Stiubeiul să mi-l umpleți (1)!

Saŭ :

Harnici să fiți,
Diminéța să vă treziți,
Să vă duceți și să vă hrăniți,
Câmpii să-î alergați,

Averea să v'o câștigați
Din mana cerului
Și din grăsimea pămîntului,
S'aduceți folos stăpânului!(2)

Iar dacă stropesc numai pe un singur stup, dice:

Harnic să-mi fi,
Diminéța să te scolî,
Să huesci orî să nu huesci,
Da de trei orî să roesci,
Pân'aice ai să umpli!

Când rostesc cuvintele din urmă, arată cu un briciu până
nde are să se umple stupul de miere.

După ce aș scos toți stupii și i-aș așezat unde aș avut
i-î așeze, ieau nouă ace nouă, adecă neîntrebuințate și așe-
ându-le cu urechile în *ochiul* (urdinișul) celui dintâi stup

(1) Dat. Rom. din Ciudeiŭ, dict. de M. Popescu.

(2) Dat. Rom. din Toderesci, com. de Nic. Rădășan.

pe care îl destupă și din care voesce să dea albinelor drumul, dic:

Vă dau armele Turcului
Și ale Némțului
Și ale Muscalului,
Să nu vă pótă strică
Alte albine
Străine.
Da nici voi să nu cătați
Pe altele să stricați!

De pământ să vă prindeți,
Grămăgióră să ședeți,
Cum stă tot poporul
În ziua de Bobotéză
Pe lângă preotul
Care stă și cetesce
Și apa o sfințesce!

Iar când rostesc cuvintele :

De pământ să vă prindeți,
Grămăgióră să ședeți,

atunci se prinde cu mâinile de érbă.

După ce a făcut și acesta, scóte acele și le pune în ochiul altui știubeiú, și tot așa, pe rând, până ce a slobođit toate știubeele. Iar când a sfârșit acuma de slobođit pe cel din urmă știubeiú, lasă acele, briciul și susaiul să rămăe acolo până a doua zi diminéța (1).

În multe locuri din *Bucovina* mai este încă și acea datină, ca în ajunul Crăciunului, după ce a eșit preotul cu icóna din casă, să se ieă o lingură din grăul fiert și îndulcit cu miere, care se află pe masă, și să se arunce de trei ori în pod, iar cel ce pică să se prindă și să se păstreze până în ziua când se scot albinele. Atunci se ieă grăul acela și se pune sub știubea cu cuvintele:

«Așa să fiți de roditóre și de cinstite, precum este grăul» (2).

(1) Dat. Rom. din Ciudeiú, dict. de M. Popescu.

(2) Dat. Rom. din Buninți, dict., de G. Tanasie și com. de Vas. Strachina; —a celor din Tereblecea, dict. de Paraschiva Scripcariú : «În ziua de Ajunul Crăciunului, după ce a eșit preotul cu icóna din casă, se ieă întâi lingură de grău și se asvârle în podélă sus, pentru ca și roiú să se prindă, precum se prinde grăul de pod; —a celor din Volcineț, com. de Al. Jijie: «Dacă voesce cine-vă să scie ori de va avé noroc la albine și mai cu sémă la roiú, să arunce în séra Ajunului de Crăciun, când va întinge întâiași dată în strachina cu grău, vre-o câte-vă fire de grău în pod, și dacă se va prinde (lipi) grăul de pod, va puté prinde la vari roiuri de albine;» —a celor din Bilca, com de George Tofan: «Altă da-

În fine mai e de observat încă și aceea că o sémă de prisăcarî din *Bucovina*, voind ca albinele lor să roiéscă mai de multe orî peste vară și să adune miere multă, îndatinéză îndată după ce aŭ scos stupîi de la ernatic de a frige o țarcă și a o pune sub stupî(1).

O sémă de Români din *Ungaria* însă aŭ datină, când slobod întâiași dată primăvara *albinele*, să pue la *ușița* coșniței, adecă la *urdiniș*, *busuioc*, *tămâe*, o bucată de pâne muiată în vin și o *galiță* orî o *pasere* friptă bine în unsóre(2).

Sunt însă o sémă de ómenî și mai ales prisăcarî, carî nu se mulțumesc numai cu atâta ca albinele lor să fie iuți, harnice și spornice în adunarea mierei și a cerei de pe florî, precum și a roirî, ci ei voesc ca ele să fure miere și de la albinele străine. Spre scopul acesta apoi, când scot primăvara știubeele și le așeză în prisăci, le dau drumul printr'o *piele*(3), sau printr'un *gâtlan de lup*(4), dicînd:

tină este că îndată ce preotul a eșit în Ajunul Crăciunului din casă, încuie ușa ca să nu fugă albinele, și tot pentru acest scop, când se pun la masă, nu mănâncă stînd în picióre, ci numai ședînd; Dim. Dan. *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, Cernăuți 1895, No. 2, p. 2: «În ziua de Ajunul Crăciunului, înainte de a gustă din grăul pregătit cu miere, se iea din el o lingură și se aruncă în podélă, cređîndu-se că apoi norocul se va ține de casă, după alții că *albinele*, când vor roi, să se prindă bine.»

(1) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, No. 30 și 37, p. 2.

(2) Com. de d-l El. Pop.

(3) Dat. Rom. din Liudî, com. de Emilian Teutul: «La noi când se scot primăvara *albinele*, se pune înaintea urdinișului o *piele de lup*, parte ca eșind printr'acéstă piele, să fie răpitoare ca lupi, și parte când vor roi, să nu fugă»; — a celor din Bălăcéna, com. de George Boca: «Prisăcarul scóte *albinele* mai ales printr'o *piele de lup*.»

(4) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, No. 19: «Spre a avé multă miere de la *albine*, este bine a le lăsă să éasă afară în ziua de *Buna-vestire* printr'un *gâtlan de lup* și apoi ele devin fórte rele, ucid pe albinele vecinilor și le fură mierea»; — Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Pint. Maerean și com. de Pancr. Prelipcean: «Dacă prisăcarul voescă ca albinele sale să prade pe alte albine străine, pune atunci când le scóte întâia óră primăvara un *gâtlan de lup* înaintea urdinișului, așa ca albinele, eșind din știubei, să sbóre prin

Cum sfârtecă lupul oile,
Așa să cătați
Și voi să sfârtecați
Pre toate
Cele-lalte
Albine
Străine!(1)

saŭ:

Cum umblă și alérgă lupul
După pradă și stricăciune,
Așa și voi să umblați
Și să alergați
După mierea altor albine !(2)

saŭ:

gâtlanul cel de lup»; — a celor din Volovăț, com. de Ioan Buliga: «Pentru ca albinele să fie tari și răpitoare și pentru ca să nu dea mierea și altor albine străine, ci din contră s'o răpescă de la acestea, pun Românii la gura urdinișului un *gâtlan de lup*, prin care au să éasă albinele primăvara afară»; — a celor din Frătăușul-nou, com. de Iul. Sidor: «Când scot albinele afară, le dau prin un *os de lup*, ca să pótă mîncă pre alte albine ca lupul oile»; — a celor din Horodnicul-de-jos, com. de G. Teléga: «Albinele se scot pe *gâtlan de lup*, ca să umble ca lupul după mîncare, saŭ pe ascuțit de cósă, ca să umble ca cósă»; — a celor din Igesci, com. de I. Zilinschi: «Spre a trimite albinele ca să prade alpi stupi, se pune diminéța într'o ȕi de sec un *gâtlan de lup* înaintea borȕi, prin care es albinele, și pe când trec albinele prin acest *gâtlan*, se trimiț la stupi străini ca să le fure mierea»; — a celor din Ciudeiș, dict. de M. Popescu: «Cel ce voesc ca albinele lor să fure miere de la alte albine, le slobod primăvara prin un *gâtlan de lup* și apoi fură grozar la miere»; — a celor din Siretiș, dict. de Ruxanda Ienachievică: «O sémă de ómeni când scot primăvara albinele lor, dacă voesc să aibă multă miere, le dau drumul printr'un *gâtlan de lup*»; — a celor din Capul-câmpului, dict. de Pant. Tatarăș, și com. de G. Banilevică, stud. gimn.: «Cel ce are stupi și voesc ca să fure miere de stupi străini, iea un *gâtlan de lup*, il pune la urdinișul stupilor, așa ca albinele esînd si trécă prin gâtley»; — și a celor din Fundul-Sadovei, com. de Leon Latiș, stud. gimn.: «Dacă au doi ómeni albine, și dacă unul lasă să trécă albinele lui printr'un *gâtlan de lup*, atunci se duc albinele lui la albinele vecinului și omorîndu-le pre toate, le ieaŭ mierea și o duc la stăpânul lor.»

(1) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Irina Cămpăan.

(2) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Pint. Maerean, și com. de d-l Pauc. Prelipcean.

Duceți-vă și fiți
 Ca lupii de răpitori,
 Ca cósă de tăietóre,
 Să năzuiți
 Și să răpiți
 De la alte albine miere.
 Să nu stea alte albine

Nici când înaintea vóstră,
 Cum nu staă oile
 Și cu caprele
 Înaintea lupului,
 Și érba câmpului
 Înaintea cósei! (1).

Tot prin *gâtlan* sau *gârgăloțiú de lup* îndatinéză a da drumul albinelor și o sémă de Români din *Transilvania* (2) și *Ungaria* (3), și se ȑice că albinele ce es prin *gâtlan de lup* nu se prea ostenesc a adunà miere de pe florí, ci ele mai de grabă se duc și fură miere de pe la albinele altor ómení (4).

Albinele prădate, la rândul lor, voind a-și luà miera înapoí, merg după albinele prădátóre și intră în știubeele acestora. Aici se nasce apoí o luptă fórté înversunată între dínsele, care duréză adeseorí mai multe ȑile și care de regulă se sfârșesce cu aceea că cele prădate, fiind învinse, multe dintre dínsele pier, iar restul se unesce cu albinele furátóre sau cu alte albine, și așa se forméză apoí un stup mai mare și tot de odată și mai bun (5).

Omul sau prisăcarul însă, care voesce ca albinele sale să nu pătiméscă de pradă din partea albinelor răpitori străine, pune o *verigă de fier* înaintea urdinișului, așa că sburând albinele din stup, să trecă prin veriga acésta, iară când trec ȑice:

(1) Dat. Rom. din Todirescî, dict. de Nic. Rădășan.

(2) Dat. Rom. din Hațeg, com. de d-l Paul Oltean: «In ȑiua de *Sânți*, cine-și lasă albinele să ésă din coșniță pe *gârgăloțiú de lup*, le dă putere, în cât că bat albinele altor ómení și le fură miera.»

(3) Dat. Rom. din Șomcuta-mare, comitat. Satmarului, com. de d-l El. Pop: «Poporul mai crede că sunt ómení carí le slobod prima dată prin *gâtlan de lup*, adecă ce-và os de lup, în formă de *tilincă*. Are poporul și ce-và descântece cu acea ocasiune, dar nu le-am putut aflà, de óre-ce cel ce le scie nu voesce nici cu un preț a le spune altora.»

(4) Cred. Rom. din Siretiú, dict. de Ruc. Ienachievicî, și a celor din Capul-câmpului, dict. de Pant. Tataréú.

(5) După spusa lui Pant. Tataréú din Capul-câmpului.

«Cum nu se poate ușor strică fierul, așa să nu-mi poți strică nimeni prisaca!» (1)

Iar dacă cu toate acestea totuși vin albine străine la prisaca sa și o pradă, atunci întrebuințează alte mijloce, ca să se mântuască de dînsele. Așa dacă dau de asemenea albine răpitoare, pun un știubeiș deșert în calea lor și apoi, ori că le prind în acesta și le omorâ, ori că, după ce s'au vârit în știubeiș, le însemnă, adică le stropesc aripile cu var stins sau le presură cu făină de grâu, și după aceea, dându-le drumul, se duce în urma lor până la stăpânul lor cu care se înțelege în privința delăturării furtului (2).

În cas când nu se pot înțelege între olaltă, când adică stăpânul albinelor răpitoare nu voesce nimica să scie și să facă ca albinele sale să nu răpescă mai mult, atunci dacă și păgubașul scie atare vrăji, mare neplăcere poate să se nască între dînșii. Drept dovadă despre acesta ne poate servi următoarea întâmplare, care se dice că ar fi adevărată:

«Aș fost odată doi prisăcari, cari sciau foarte bine vrăji. Unul dintre aceștia a sloboșit albinele sale printr'un *gâllan de lup*, anume ca să fure mierea de la albinele celui-lalt. Și albinele au și început a fură.

Cela-lalt prisăcar însă a făcut ce a făcut, a bătut un stâlp în mijlocul prisăcii sale și toate albinele furătoare s'au prins de stâlp.

Proprietarul albinelor furătoare, prinzând de veste că i s'au prins albinele, s'a dus la cel ce i le-a prins și i s'a rugat să le dea drumul, că el nu le-a lăsa mai mult să fure.

Păgubașul a șis că le-a da drumul, dar să alerge de grabă înainte, că de nu va alerga, albinele au să-l ajungă și ajungându-l îl vor omori.

Proprietarul albinelor răpitoare, știind ce însemnăză cuvintele acestea, a alergat cât a alergat, dar cu toate acestea,

(1) Dat. Rom. din Scheia, com. de d-l Paner. Prelipcean; — și a celor din Ungaria, com. Șomeuta-mare (Chior), comitat. Satmarului, com. de d-l El. Pop: Mai pun la urdiniș și ce-vă *fier*, adică o *potcova* de cal ori un *prineș* de la rota carului.

(2) Dat. Rom. din Ilășesci: — a celor din Horodnicul-de-sus, com. de Ștef. Turturean, stud. gimn.—și a celor din Siretiș, dict. de Ruc. Ienăchievici.

albinele înfuriate l-au ajuns și atâta ce l-au mușcat până ce l-au omorât» (1).

De ore ce însă nu fie-care prisăcar și cu atâtamăi puțin un om, care are numai vre-o câțî-vă stupi, se pricepe la asemenea vrăji, de aceea cei mai mulți inși întrebuintează alte mijlôce spre a se apără de albinele răpitoare.

Așa unii, când vîd că vin albine străine și fură mierea de la albinele lor, ieaă și frămîntă făină de grâu, pun aluatul acesta într'o strachină și-l ung apoi pe de-asupra cu miere. Ieaă după acêsta strachina cu aluatul ast-fel uns și o pun în prisacă. Albinele răpitoare, venind și adurmecând mierea de la strachina cu aluatul, prind a culege mierea de pe de-asupra. Dar cum se pun pe aluat, îndată se și împlîntă în acesta și mai mult nu se pot urni din loc. Și așa omul cu paguba le prinde și le omórá.

Neajutând acest mijloc, ung un știubeiú deșert cu miere pe din năuntru, scot fundul cel de lemn afară și pun altul de sticlă și ast-fel pregătît îl așeză apoi în locul stupului la care s'aú nădit albinele răpitoare.

Sosind acuma albinele răpitoare și vîrându-se în năuntru, când daú să éasă afară, nu es pe unde aú intrat, ci se grămădesc neconținut spre fund. În chipul acesta apoi păgubașul le prinde pe tóte și le omórá (2).

Saú astupă de cu séră toți stupi și pun înaintea lor un tálgeraș cu miere amestecată cu drojdi. Venind dimineța albinele răpitoare și neputînd intra în știubee ca să fure mierea dintr'însele, se duc și fură tótă mierea din tálgeraș și apoi, întorcîndu-se îndărăt, o pun în știubeele lor. Prin acest furt însă se învenineză și pier, căci mierea amestecată cu drojdi e pentru dînsele venin (3).

După ce s'aú scos acuma toți stupi și după ce s'aú slobođit tóte albinele în chipul cum s'a arătat în șirele de măs, prisăcarul saú omul ce le-a slobođit, nemijlocit după ce a slobođit pe cel din urmă stup, se prinde de un pom saú

(1) Cred. Rom. din Ciudeiú, dict. de M. Popescu.

(2) Dat. Rom. din Udesei, dict. de Vasile Cîmpoieș, și com. de Emanoil Cîmpoieș, stud. gimn.

(3) Dat. Rom. din Horodnicul-de-sus, com. de St. Turturean.

de pământ său și de alt obiect și așa prins stă el ca la jumătate de oră, anume ca albinele, când vor roi, să nu fugă de la gospodăria sa (1).

Alții, când scot și așază stupii la locul lor, pun pe fundul fie-căruî stup câte o mână de țernă, anume ca să fie gras și grei ca pământul. Iar după ce au scos și slobođit acum și pe cel din urmă stup, înconjură de trei ori un pom și apoi se așază jos lângă dînsul și stă puțin acolo. Iar după ce se scólă, nu se depărtază nicăiri de-acasă, anume ca să nu fugă roi, ci să se prindă de pom (2).

Tot așa fac și femeile. Acestea asemenea nu se depărtă de casă, ci lucră sârguincios, anume ca și albinele să lucreze peste vară cu sârguință (3).

Și iarăși alții spun că după ce s'au scos toți stupii și s'au așezat în prisacă, nu numai că nu e bine să se depărteze de casă, ci din contră să ședă totă ziua în prisacă și să bucine din când în când în pumni, anume ca albinele să se adune la un loc, să nu se pîrdă (4).

Afară de cele înșirate până aici, mai sunt încă și următoarele de observat.

În ziua în care se scot albinele, nu e bine de a da nimîruî nimica din casă, nici măcar foc în luleă, cređîndu-se că dacă s'ar da ce-vă, ar da și *mana albinelor* (5), și roi ar fugi (6).

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Tóder Epure, și com. de P. Scripcariu.

(2) Dat. Rom. din Buninți, com. de Vas. Strachină ; — a celor din Broscăuțul-vechiu, dict. de Irina Bahriu, și com. de G. Palamarcu : «Când se scot albinele afară, atunci nu se cade să se depărteze de casă acele care le scóte, pentru că dacă s'ar depărta, atunci fug roi și nu-i pòte prinde.»

(3) Dat. Rom. din Ciudeiu, dict. de M. Popescu ; — și a celor din Horodnicul-de-jos, com. de G. Teléga.

(4) Dat. Rom. din Ciudeiu, dict. de M. Popescu.

(5) Dat. și cred. Rom. din Ciudeiu, dict. de M. Popescu ; — a celor din Stănescii-de-jos, dict. de Ana Furtună, și com. de Dim. Furtună ; — S. Theodorescu-Chirilean, *Credințe pop. asupra gospodăriei*, publ. în *Gazeta Săténului*, an. XIV, R.-S. 1897 și 1898, p. 505 : «Când scoți vitele primăvara la păscut și când scoți albinele în grădină, să nu dai nimic de pomană sau să faci bine cui-vă, că le dai *mana vitelor și albinelor*.»

(6) Dat. și cred. Rom. din Șcheia, dict. de Pint. Maerean, și com. de d-l Pancr. Prelipcean : «Când se scot știubeele afară de unde au ernet,

Tot din cauza acésta nu e bine de a se da în ȕi de sec, și mai ales Lunia, nimica din partea *Albinelor*, precum miero, *céră* sau alt ce-và (1).

Și dacă cu tóte acestea ar fi necesitate să se deà ce-và din casă, bună-óră dacă vine cine-và să împrumute *aluat de plămădit*, atunci să se împrumute cu totul, să nu se des-părțescă.

Asemenea nu e bine ca cel ce scóte albinele să se uite la *sóre* sau să caute în sus, pentru că în casul acesta roiș s'ar sui prea sus și nu i-ar puté prinde (2), ci trebuie să caute numai în jos, în pămînt, căci apoi și roiș se prind de pămînt (3).

Româniî din *Țera-Românéscă*, și cu deosebire cei din jud. Vâlcea, cari aũ stupi, se scólă în ȕiua de *Sfinȕiî 40 de Mucenici*, la 9 Martie, de nópte, aprind o cãrpă curată, merg cu ea la *stupină* și afumă toȕi stupi, ocolind cu cãrpa aprinsă de trei orî pe fie-care stup, în credinȕă că făcënd-o acésta le va merge bine peste an, vor fi feriȕi de tot felul de lighióne și *Gãrgăuniî*, cari-î vatëmă.

Româncele aũ preparaȕi pentru acésta ȕi 40 de colăcei făcuȕi din făină de grău în forma unei *albine*: cu picióre, aripî și cap. Pe acești colăcei îi ung cu *miere de fagure* și i împart apoi la vecinî, credënd că Dumneȕeũ va da spor la stupi preste an.

Dacă nu pot face acești colăcei, cel puțin fac tot atâtea azime, sau cumpëră pânî din târg, le fac 40 de bucăȕi și, ungëndu-le cu miero, le împart să fie pentru sporul stupilor.

Bãrbaȕiî cercetéză toȕi stupi în parte, ca să vadă cari trãesc și cari aũ murit. Iar după ce i-aũ cercetat pe toȕi

---

Într'acea ȕi se cade ca prisăcarul să nu mérgă nicăiri de-acasă, la *din contră-î fug roiș*; — a celor din Volovéȕ, com. de I. Buliga: «În ȕiua în care se scot albinele primăvara afară, să nu se deà nimica din casă, pentru ca să nu fugă roiș peste vară»; — a celor din Ciudeiũ, dict. de M. Popescu: «Nu e bine de a da nimëruî nimica din casă, pentru că apoi fug roiș și nu se pot prinde.»

(1) Dat. Rom. din Buninȕi, com. de Vas. Strachină.

(2) Dat. Rom. din Broscăuȕul-vechiũ, dict. de Ilinca Bahriũ, și com. de G. Palamarciuc.

(3) Dat. și cred. Rom. din Ciudeiũ, dict. de M. Popescu.

de-arândul, ieaŭ din cei vii câte puŭin, cĂci aŝĂ este bine, ŝi apoi    aŝĂzĂ la locul unde trebuie sĂ steĂ peste varĂ.

Din mierea ce aŭ luat-o de astĂ datĂ de la stup , trebuie sĂ deĂ pe la vecini, dar nu le trimit acasĂ, ci-  chĂmĂ pe ei ŝi le-o daŭ sĂ o mĂnĂnce lĂngĂ prisacĂ.

Cine are  uicĂ, acela  ndulcesce  uica cu miere ŝi o împarte, anume ca sĂ fie spor la albine pe vara ce vine.

Mierea, luatĂ în acĂstĂ  i din stup , este cea mai bunĂ pentru tot felul de lĂcuri, farmece ŝi vrĂji.

Cel ce primesce din colĂcei -albine saŭ mĂnĂncĂ miere saŭ bea  uicĂ cu miere trebuie sĂ ureze :

  SĂ vă trĂĂscĂ stupi  ŝi sĂ se prĂĂscĂ ca *furnicile*!

At t cel ce retĂzĂ stupi  în acĂstĂ  i, c t ŝi femeia care face colĂcei  ŝi-  împarte, trebuie sĂ fie cur  i, ca ŝi c nd ar merge la bisericĂ.

 n  iua de Flori , dupĂ ce s'aŭ întors de la bisericĂ, iea  *richi  de salcie* din cele slujite la bisericĂ de preot ŝi încing fie-care stup cu c te o nueluŝĂ de acestea, fĂcutĂ în formĂ de cerc, care trebuie sĂ steĂ pe stup p nĂ iar la anul la Flori , c nd le preschimbĂ.

Acest cerc are darul de a ap rĂ stupul de t te relele peste tot anul (1).

 n unele p r i din *Bucovina*. precum bunĂ- rĂ în * cheia*, este datinĂ ca în *Ajunul CrĂciunului* familia prisĂcarului sĂ ŝĂdĂ, dupĂ ce s'a dus preotul saŭ dascălul cu icóna, la masĂ, sĂ mĂnĂnce, ŝi sĂ nu se scóle de la d nsa p nĂ ce nu s'a săturat. Înainte însĂ de a se pune la masĂ, se cautĂ ca t te cele necesare sĂ fie dindem nĂ, adecĂ sĂ nu trebu scĂ a se sculă vre-o persónĂ de la masĂ ca sĂ m rgĂ sĂ aducă bunĂ- rĂ : sare, piper, lingura, ŝ. a. C nd s'a sf r it masa se scólă întréga familie de odatĂ de la masĂ ŝi în acela i timp   i face cruce ŝi mul umesce lui Dumnezeu . DupĂ ac sta gospodina de casĂ, de sunt mai multe, cea mai bătrânĂ, str nge t te lingurile ŝi furculi tele ŝi, de sunt mai multe, le l g  m nunchi , se duce cu d nsele în m nĂ unde petrec albinele peste varĂ saŭ în apropierea locului respectiv ŝi.

(1) Com. de S. Sa p r. T. B l  el.

Surprindând un pom de pe care ar fi îndemână de scuturat
un roi, dice :

«Cum cuprind eu pomul acesta, așa să-l cuprindă *roiș
mei și matcele* vara (1), și precum nu mă duc eu cu lingu-
rile și furculițele mele prin alte grădini și pomete, așa să
nu mergă nici *roiș* mei și *matcele* mele în alte grădini, fără
numai la mine!»

Iar după ce a rostit cuvintele acestea, se întorce cu lingu-
rile și cu furculițele în casă.

Când umblă preotul sau dascălul în *Ajunul Bobotezei* cu
crucea și cu apă sfințită pe la case, ia cu lingura din grâul
fier, care se află pe masă în blid, și aruncă spre poduța
podului dicând :

«Să-ți roiască albinele la vară!»

Dacă grâul aruncat se lipesc de grindă sau podelele po-
dului, vor roi albinele, de nu, nu.

De uită preotul sau dascălul s'o facă acesta, o face gos-
podarul de casă, iar în lipsa acestuia vecinul, care a pe-
trecut sf. Cruce cu lumina aprinsă, sau și gospodina de
casă (2).

Albina, după credința și spusa Românilor din cele mai
multe părți, calcă într'o zi șapte hotare, de aceea mierea
ei e așa de dulce și de bună pentru toate lécurile, fiind-că
e foarte de pe multe flori și de prin multe părți adunată.

Însă fiind-că primăvara, când se scot stupii de la ernatic,
albinele cele mai multe sunt de regulă slabe, și pe lângă
acesta nefind încă multe flori înflorite ca să aibă de unde
culege miere de ajuns, de aceea urdinișul stupilor se strîm-
téză intru atâta ca să pótă intra numai câte o singură al-
bină printr'însul, și acesta o fac parte ca să nu pótă sburá
prea departe, și parte ca să nu se prade unele pe altele.

Peste vară însă, când toate florile sunt înflorite și prin ur-
mare au de unde culege miere, atunci urdinișul se lărgesce.
Iar spre toamnă din nou se strîmtéză (3).

(1) De voesce să vină roiș vecinului, respective al altui sátean, dice :
«*Roiș și matcele* lui N. N.»

(2) Dict. de Pint. Maerean și com. de d-l Pancr. Prelipcean.

(3) Dat. Rom. din Volovăț, com. de Tóder Vicol, stud. gimn.

Când primăvara și vara e bună și mănósă în flori, atunci se c
albinele lucră fôrte bine, culeg miere și céră de ajuna. Une pe

De la acéstă împrejurare atârnă apoi, mult saũ puțin, *roitul albinelor*, care se întimplă, după cum spun unii, de mi tai
regulă cam pe acea vreme când s'aũ scos stupii de la es lă st
natic (1).

Unii ómenii spun că *albinele roiesc* de la *Dumineca mare* și până la *Sân-Petru*, iară dacă timpul este mai întârziat de la *Sân-Petru* și până la *Sânt-Ilie*. Iar o sémă spun că roiesc pe *vremea prășitului*, ceea ce este egal cu restimpă dău-
dintre *Dumineca mare* și *Sân-Petru* (2).

Deci dacă voesc să scie în care ȓi anume din acest interval are una saũ altă *matcă* să roiéscă, se duc în fie-care séră în prisacă și ascultă cu urechea la fie-care stup să audă orî de nu *ȓiȓie matca*. Și dacă în vre-un stup *ȓiȓie matca*, e semn că a doua ȓi are să roiéscă (3).

Prin urmare fie-care prisăcar respective proprietar de albine, se pregătesce cu cele trebuincióse pentru prinderea roilor, în deosebii însă pentru *ȓtiubee* saũ *coȓniȓe*, cari la ei mai mulȓi Români din *Bucovina*, chiar și în timpul de față, sunt făcute din trupine scorboróse de *teiũ*, fiind-că acestea, după spusa lor, sunt mai trainice și mai bune.

Fie-care *roiũ*, când ese din *ȓtiubeiũ*, prinde mai întâi *a jucă* dinaintea acestuia, apoi pe încetișorul a se depărtă și a se ridică în sus, căutând în același timp un loc potrivit unde să se așeze.

Dacă în apropierea prisăcii saũ stupinei se află straturi cu flori saũ pomi, atunci cei mai mulȓi se prind saũ de vre-o flóre, saũ de vre-o ramură de pom.

Drept aceea prisăcarul caută din cu bună vreme să nu-lase a se înălȓă prea sus, căci în casul acesta, neafiând un loc plăcut unde să se așeze, lesne póte să fugă.

Deci cum vede că roiul ese din *ȓtiubeiũ* și prinde a jucă înaintea acestuia, se pune mai întâiũ jos, anume ca și roiul

---

(1) După spusa Rom. din Ciudeiũ, dict. de M. Popescu.

(2) După spusa Rom. din Cireș-Opaț, com. de Const. Popescu, stud. gimn.

(3) Dat. Rom. din cele mai multe părȓi ale Bucovinei.

se așeze alt-fel (1), iea apoi unul dintre știubeele preparate pentru așezarea roilor într'însele, îl unge pe dinăuntru una dintre florile saū plantele, carī le plac și la carī trag mai tare albinele, precum: *Mătăcină*, *Mătăciune*, *Matocină*, *Stupilor*, *Erba roilor*, *Erba stupului*, *Flórea stupilor*, *Roiniță*, lat. *Melissa officinalis* L. (2), *Busuioc*, lat. *Ocimum basilicum* L., *Smeurică*, lat. *Reseda odorata* L., *Sulcină*, lat. *Nilotus officinalis* Desr. (3), și după ce l-a uns, îl pune și-l ține cu gura în sus dinaintea roiului, fluerându-le și dându-le:

Puișorii mei!
Băgați-vă în știubeiū,
Intrați în a vóstră casă,
Că-i grijită și frumósă!
Puișorii mei! (4)

Și albinele, plăcându-le mirosul florilor cu carī aū fost uns știubeiul, se apropie de acesta, încep a jucă împrejurul lui și ce în ce tot mai tare, și dacă le place și știubeiul, atunci vâară într'însul, și anume mai întâiū matca și după dînsa reg roiul.

Se dice însă că e bine să prindă roiī numai un om curat, bărbat bătrân și evlavios, pentru că la acesta trag mai multe albinele decât la altul, și dacă le prinde, nu pier. Un om însă, care trăesce în fără-de-lege, necurățenie și ne-avie, nu-i bine nici măcar să se apropie de stupi, da încă

) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Pint. Maerean, și com. de d-l Pancr. Ilișcean.

) Dat. Rom. din cele mai multe părți ale *Bucovinei*, și în deosebite locuri din *Ilișesci*, și a celor din *Tereblecea*, dict. de Paraschiva Scripțu: «Când se dau albinele într'un știubeiū, se unge mai întâiū cu *roiniță*, al cărei miros place albinelor»; — idem: «Știubeiul, în care se dau albinele, se unge cu *Roiniță*, și se așeză în locul acela, unde se învârt albinele mai mult»; — a celor din *Transilvania*, com. Hațeg, com. de Paul Oltean, veđi și I. Costin, *Manual de stupărit*, Gherla 1886, 6 și 57; — și a celor din *Țera-Românească*, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Știubeiul, în care vrei să bagi roiul, trebuie să-l freci pe dinăuntru cu *mătăcină* (melisă), apă și sare, căci alt-fel nu stă roiul.»

) Dat. Rom. din Bucovina și Moldova.

) Dat. Rom. din *Transilvania*, com. Hațeg, com. de d-l Paul Oltean.

să și prindă *roi*, pentru că *roi* se țin de popor de *sfin* ca și fie-care *albină* în deosebire (2).

Asemenea nu e bine să umble pe lângă albine și cu mai puțin să prindă roiul cel ce a mâncat *usturoi* sau pentru că albinele, nesuferind mirosul acestor plante, în să intre în știubei și să se prindă, încep a-l fugări și mușcă pe dînsul, și dacă nu caută din cu bună vreme fugă și să se ascundă dinaintea lor, foarte lesne i se trage și mórtea din cauza împunsăturilor lor (3).

Ba, nu numai cel ce mănâncă *usturoi* sau *cépă*, ci și ómenii cei bolnavi sau nervoși, precum și cei răi la inimă nu e bine să se apropie de dînsule, căci se dice că nici ceștia nu-î suferă. Ba se dice că ele cunosc chiar și caracterul omului, precum și pe cel mînios și pe cel blînd și blînimă. Iar dintre animale nu suferă mai ales pe cai, contră cum intră vre-un cal în prisacă, tóte albine mușcă (4).

Dacă prisăcarul n'a prins de veste, când a eșit roiul început a jucă, dacă roiul s'a înălțat acuma hăt sus și urmare nu póte să-l prindă mai mult cu știubeiul, atunci o *roiniță*, adică un știubeiaș mic, care e făcut anum mai pentru prinderea roilor, o unge pe acésta cu una din plantele sus amintite, și apoi luând un țăpoiaș sau țăpoi, și vîrînd un corn de al acestuia în urdinișul roilor ridică și o ține cu gura în sus acolo unde jócă roiul mai

(1) Cred. Rom. din Măzănăesci, com. de Vas. Zaprațan; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Când mergi la albine, să fii curat, ca să mergi la biserică.»

(2) Cred. Rom. din Țera-Românescă, jud. Vâlcea, com. de S. T. Bălășel: «*Albina e sfîntă*, căci numai cêra ei póte arde în stupină și la icóne.»

(3) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucur.* V, No. 5, p. 2: «Se crede că cel ce umblă pe lângă albine mănânce *usturoi*, că apoi ele îl mușcă, fiind-că ele nu suferă mirosul *usturoiului*»; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Când mănânci *usturoi*, nu te duci în stupină, căci albinele vor năvăli la tine și te vor mușca.»

(4) Cred. Rom. din Capul-câmpului, dict. de Pant. Tatarău, și G. Banilevici; — a celor din Țera-Românescă, jud. Vâlcea, com. de S. T. Bălășel: «Ómenii răi la inimă, când merg în stupină, albinele i mușcă și năvălesc la ei de-î mușcă.»

cas însă când nici acesta n'a apucat a o face, când l s'a prins de vre-un ram de pom, atunci ține roinița sub l prins de ram, scutură puțin ramul, ast-fel ca roiul, des- dându-se de acesta, să pótă cădé în roiniță. Iar dacă » în stare să scuture ramul, atunci iea o petică aprinsă 1 petica acesta afumă apoi albinele, anume ca să se des- dă. Albinele, neputând suferi fumul de petică, se desfac ram său de unde au fost prinse și se vără în roiniță.

upă acesta se scobóră roinița pe încetișorul în jos, se e țepoiul dintr'însa, se pune cu gura în jos lângă pomul în locul unde s'a prins roiul, se pun pe fundul ei mai lte frunze de *brustur* său de *bostan*, și acolo se lasă apoi ră ce inseréză.

Cum a prins a se îngâna ȕiua cu nóptea, se iea roinița acolo, se duce în prisacă și aici întorcându-se cu gura în , se stropesc albinele dintr'însa cu puțină *mursă* și apoi, orcându-se iarăși cu gura în jos, se răstórnă într'un știu- ũ deșert, ast-fel ca tóte să cadă în știubeiũ. Iar știubeiul întórnă apoi repede cu gura în jos și se așéză pe locul le are să stea peste vară.

Albinele dintru început se cam burzulesc, mai pe urmă ă, fiind afară acuma întuneric, încep a se liniști și a se ză în știubeiũ (1).

Unele părți din *Țera-Românească* este datină ca, roind nele și nevrând a se prinde de grabă de un copac său alt ce-vă, cel ce voesce să le prindă, să se așeze îndată să se prindă cu mânilor de érbă și să ȕică:

Cum m'am prins eũ cu mânilor de érbă, așa să se prindă lbinele de copac!» (2)

Isă cel ce voesce să le prindă, nu e bine ca în ȕiua aceea, d roiesc ele, să mănânce din grădină legume orĩ fructe,

Dat. Rom. din cele mai multe părți ale Bucovinei.

Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean; — Idem, *Credințe pop. asupra odăriei*, publ. în *Gazeta săteanului*, an. XIV, p. 505: «Când roiesc ele și nu se prind de grabă de un copac, orĩ de alt ce-vă, îndată așezi jos, să te prinzi cu mânilor de érbă și să ȕici:

Cum m'am prins eũ cu mânilor de érbă, așa să se prindă și albinele e-vă!»

fiind-că albinele nu se folosesc de legume și fructe, nici să nu dea ce-vă din casă.

Iar dacă este cine-vă străin de față, când *roiesc albinele*, străinul trebuie să-și lase o haină la plecare, că de nu, atunci fug albinele cari au roit. Haina, care a lăsat-o, se lăgă apoi de știubei.

Asemenea nu e bine, când ai mâncat *usturoi*, ori ai băut *rachi*, sau ești mânios, să umbli printre albine, c'apoi ele te mușcă (1).

Românii din unele părți ale *Ungariei*, precum bună-ori cei din Șomcuta-mare, comitat. Satmarului, când vor să prindă vre-un roi, ung *coșnița* cu *Mintă* sau *Mîintă* *piperată*, lat. *Mentha piperita* L. și o stropesce cu aghiasmă, adică cu apă sfințită.

Iar când prind a eși albinele din coșniță și a roi, flueri cu gura în formă cum *cântă matca*, apoi se pun jos — *pup* — și înodă érba, buruenile, sau orî-ce plantă găsesc înainte-le, dicînd:

Roiu, roiutul meu,
Dat de Dumneđu,
De-î sburà pe sus,
Mă tem că ești dus,
De-î sburà pe jos,
Prinde-te-oiu frumos! (2)

Se întîmplă însă fôrte adese-orî că prindîndu-se roiul de vre-un copac și voind prisăcarul a-l lua de acolo, sau când a apucà a se înălța fôrte sus, roiul nu voesce mai mult să intre în roiniță, ci dă să fugă.

În cazul acesta se întrebuintează mai multe mijlóce spre a-l împedicà de a fugi.

Așa uniî încep a svârli asupra lui țernă și a-l stropi cu apă, alții încep a zăngăni cu topórele sau cu alte fiére (3).

(1) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

(2) Com. de d-l El. Pop.

(3) Dat. Rom. din Bălăcéna, com. de Jemna: «Când roiesc albinele și roiul fuge, să se arunce cu țernă înaintea lui»; — a celor din Liudî, com. de Em. Teutul: «Dacă roiul vrea să fugă, se iea o doniță cu apă și se începe a se stropi asupra lui, atunci albinele se pun pe un arbore»; —

ară dacă cel ce voesce a-l prinde e femeie, asvârle cârpa și mănîștergura în sus(1).

Neajutând nici acesta, își ieaș refugiul la alte mijlôce. Așă: ieaș un fluture, care a fost vădut pentru prima ôră primăvara, prins și omorît și se asvârle spre dînsul.

Saș ieaș un cușit, fac cu ascușul săș cruce în pămînt și apoi îl bagă cu vârful la mijlocul crucii făcute(2).

Ieaș patru albine, se înfîge fie-care cu acul în câte o aripă și se împlântă apoi câte una în fie-care hortă de la o vârtelnișă pe care se depănă bumbac, și anume acolo unde se bagă fofezele, se pune apoi vârtelnișă într'un pom în prisacă și acolo, în vârful pomului, se învârtesc îndărăt și se dice:

Pe unde-aș vrut să vă duceș,
Pe acolo să vă și întôrceș,
Înapoi să vă înturnaș
Și'n știubeiș să vă băgaș,
Să vă puneș să lucraș!

Și tot așă de mai multe ôrî, și albinele se întorc înapoi(3).

Se desbracă în pielea gôlă, se pune jos, iea trei fire de erbă și înodându-le înaintea roiului, care s'a pornit să fugă, iea apoi trei fire de la brău și făcend și din acestea un nod, dice:

Te leg să stai loculiș,
Cum stă érba câmpuliș
Și-acest nod al brăuliș!

Făcend acesta, cred și spun că roiul îndată se întôrnea înapoi(4).

a celor din Tereblecea, dict. de Ana Nimegean, și com. de P. Nimegean: «Când roiesc albinele, atunci încep saș a se așeză într'un loc apropiat saș fug. Spre a le reșiné ca să nu fugă, se aruncă înaintea lor cu apă saș cu țernă»;—a celor din Igesci, com. de I. Zilinski: «Dacă vre-un roiș voesce să fugă, se aruncă spre el apă și țernă.»

(1) Dat. Rom. din Bilca, com. de G. Tofan: «Când fuge roiul, femeia asvîrle cârpa și mănîștergura în sus, iar o sémă de bărbaș zingănesc cu topôrele, alșî asvârlă cu țernă și cu apă.»

(2) Dat. Rom. din Igesci, com. de I. Zilinski.

(3) Dat. Rom. din Udesci, dict. de Vas. Cimpoies și de Zamfira Niculi.

(4) Dat. Rom. din Stănesci-de-jos, dict. de Ana Furtună, și com. de Dim. Furtună; — a celor din Bălăcéna, com. de M. Jemna.

După ce s'a prins acuma roiul și s'a așezat în știubă, se pune pe fundul lui o mână plină de pământ din locul acela de unde s'a prins roiul, și se dice:

«Să fii gras și greu ca pământul!» (1)

Și într'adevăr că nu într'un an și nu odată, mai ales când timpul e frumos și călduros, când sunt multe plante înflorite, atât *matcele* cât și *roi* se fac grași și grei ca pământul, din cauză că sunt în stare a aduna o mulțime de miere.

De aici vine apoi că, precum omenii și vitele, așa și roi, respective toți stupii, cari au lucrat și lucră bine peste vară, cari au strâns multă miere, se pot foarte lesne *deochia*.

Dar ca să nu-ți *deóche* cine-vă stupii, e bine să-i legi cu *un brâu roș* (2).

Sau se strînge în tustrele țilele Crăciunului apa, în care se spală blidele, într'un vas mare, se fierbe bine apa aceea, se pune apoi de o parte ca să se așeze sfărmaturile, cari se află în ea, și dacă apa nu e limpede cum se cade, se scurge și se pune de a doua oră ca să fiербă. După ce a fiert de ajuns se pune de o parte ca să se facă limpede ca lacrimă și apoi se strînge într'un șip și se păstrează până la primăvară. Primăvara, când se scot albinele afară, se înconjură cu apa acésta stupii și se stropesc, anume ca să nu-i pótă nime *deochia* (3).

În cas însă că s'au *deochiat*, e bine ca să se stropescă cu *Susai*, lat. *Sonchus oleraceus* L., pentru că *Susaiul* încă e bun de *deochiat* (4).

Am ȑis mai sus că *Albinele roiesc* de la *Duminica mare* și până la *Sân-Petru*, iar când primăvara e ce-vă mai târzie, până la *Sânt-Ilie*. De la *Sânt-Ilie* însă începînd înainte, încétă de a mai roi.

Deci în țiuă de *Sânt-Ilie* sau și în țiuă *Macaveilor* (1 August), cari se consideră ca țilele cele mai bune și mai potri-

(1) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Pint. Maerean, și com. de Pancr. Prelipcean.

(2) S. Theodorescu-Chirilean, *Credințe pop. asupra gospodăriei*, publ. în țiar, cit., p. 506.

(3) Dat. Rom. din Volcineț, com. de Al. Jijie.

(4) Dat. Rom. din Ciudei, dict. de M. Popescu.

Retez, e datină din moși-strămoși de a se *reteză stupii*(1). Iar **Retezatul** său, după cum se mai ȳice în unele locuri din ȳera-Românească, *Tunsul stupilor*, se face în următorul chip:

În diminęta ȳilei hotărite pentru *Retezatul stupilor*, care e o adevărată sęrbătoare în casa omului ce are stupi, însă care nu se pôte nici când face Lunia, Mercuria și Vineria, aici fiind acestea ȳile de post, le va merge rău stupilor, vor necă, asemenea și Dumineca, pentru că e ȳiua Domnului, toți ai casei trebuie să fie cât se pôte de curați și primeniți.

Femeia, care trebuie să fie curată, gătesce bucate mai multe și mai alese, căci în acéstă ȳi vor avé visita vecinilor, a rudelor și a cunoscuților, chemați într'adins pentru acéstă ȳi, ca să se *ospęteze* aici cu mere, cu bęturi îndulcite cu miere, și alte bucate.

Casa este așternută și împodobită ca în ȳi de sęrbătoare.

Bărbatul, care asemenea trebuie să se păstreze curat, se scóla cât se pôte mai de diminęta, se spală, se primenesce și, luându-și uneltele necesare pentru retezat și vasele pentru pus faguri, merge în grădină la stupină și începe *Retezatul stupilor*, cum a apucat din moși: afumă mai întâiu stupul, punędu-l cu gura pe un *fumegaiu* de cārpă curată, care amętesce albinele și le gonesce spre fundul știubeiului. Apoi cu un cuțit, făcut ca o scóbă, începe a tăia său a *reteză* faguri cam pe a treia parte de la gură spre fund. Fiecare fagure tăiat îl ieă și-l pune în vasul preparat anume spre acest scop. Și așa îl retéză el pe toți faguri de o potrivă și apoi așeză uleiul la locul său. Iea apoi altul, și tot așa face cu toți.

La acéstă operațiune este ajutat de un copil al său, de vre-o rudă său vecin cunoscător său chiar și de femeia sa.

Nu e însă liber ori și cine a merge la stupină, mai cu sémă acum, căci fôrte lesne se pôte întimplă vre-unul, care să *deóche* stupi, și atunci albinele se întărită rău și mușcă cu furie pe toți câți vor fi acolo, și nu se mai pôte continua retezatul.

De la fie-care stup trebuie să ieă în așa măsură ca să-l ră-

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Ca să le męrgă bine stupilor preste an, trebuie să-i *retezi* la *Sânt-Ilie* său la *Macavei* și în ȳiua de *Mocenici*.»

măe de ajuns pentru hrana lui de érnă. Stupii slabi sunt lăsați în pace pentru altă dată.

După ce a isprăvit cu retezatul stupilor și așezatul acestora la locul lor, se ieau vasele cu faguri și se bagă într-o magasie.. Acî fagurii sunt storși de miere cu mîna saă cu un tésc, anume spre acest scop făcut.

Fagurii cei mai frumoși și plini cu miere sunt aleși și puși pe talere curate și se dau celor chemați, ca să mănânce.

De obicei se chéamă în acéstă ȓi vecinii, cunoscuții și rudele, cređându-se că ești obligat a-i chema și a le împărți miere din stupii ce-î ai, căci de aceea ȓi-a făcut Dumnezeu parte de ei, și dacă n'ai da și altuia, atunci lesne ȓi se pot prăpădi stupii. Dacă nu chemi vecinii, se póte întimpla să blesteme vre-unul stupii tēi și atunci se prăpădesc.

Nu e însă bine de a chema în acéstă ȓi pe cei ce știu face vrăji și farmece, căci aceștia vor căuta să-ȓi fure măcar un pic de miere, cu care mai pe urmă vor vrăji saă fermecă, și atunci stupii tēi se vor prăpădi toți, căci Dumnezeu nu va răbdă să se întrebuinteze *sfînta miere* la ast-fel de blestemăți.

Și vrăjitorii și fermecătorii știu că tocmai *mierea furată* la aceste ȓile mari e mai cu putere la vrăjile și farmecele lor.

Fórto rar se obicînuiesce a se trimite faguri de miere la altă casă. Prea rar se trimite la persoane de încredere și de distinsă considerațiune, precum : preotului, primarului, învățătorului, proprietarului și la rudele cele mai de aproape.

După ce au gustat invitații din miere, se pune masa, se mănâncă și se bea *ȓuică îndulcită cu miere*.

Masa acésta, la cei mai cu dare de mână, se ține până séra târđiă, saă chiar și până a doua ȓi, transformându-se uneori în petreceri sgomotose cu beți, cîntece de lăutari și jocuri. Și toate acestea pentru ca să fie spre sporul albinelor.

După masă, vasele cele pline de miere și uneltele ce au servit la retezat și stors miera, se spală cu apă curată și apa acésta îndulcită se numesce *mursa de miere saă lapte de miere*, și se dá copiilor ca s'o bea próspătă.

De la acéstă *mursă* vine apoi și ȓicala:

«*A fi dulce ca mursa de miere*», care se dice despre o mâncare sau o băutură prea dulce (1).

În *Bucovina* e datină ca *mursa* acesta să se fêrbă și apoi, puindu-se într'un vas de lemn, balercă sau holobocel, după cum e și de multă, se face dintr'însa un fel de băutură spirtosă numită *mied*, *mîied* sau *îied*.

Faguri se ferb într'o căldare și apoi se tórnă într'un săculeț de pânză rară și de aicia curge într'un vas mai măricel, în care se află puțină apă. *Céra* se alege de-asupra vasului, și după ce se răcesce se alege.

Apa rămasă sub *céra* se numesce *zémă de boștină*, și se dice că este bună de mai multe feluri de bóle, mai cu sémă însă pentru *friguri*, dacă cel bolnav de friguri se scaldă într'însa; iar resturile de faguri, rămase în săculeț, se numesc *boștină*, în *Bucovina* și *Moldova*: *hoștină*.

Săculețul se pune pe o blană, care cu un capăt se pune în vasul unde are să curgă *céra* cu *zéma de boștină* și pe săculeț se apasă cu un *făcăleț*, ca să se stórcă bine *céra*.

Céra alésă se mai topesce încă odată în *cratițe* sau căldări și se strecórá prin fuióre de cânepă în vase curate, de unde răcindu-se se scóte apoi sub forma de *sloï de céră* (2).

Cei mai mulți *Români*, respective prisăcari, din *Bucovina*, îndatinéză de a *reteză stupii* pe la *Probaje*, adecă la *Schim-barea la față a Domnului*, 6 (19) August (3).

Deci omul, ce-î retéză, face bine dacă dă mai întâiui cui-vă să guste din faguri, și abiă după aceea mănâncă el singur dintr'înșii, căci făcënd așa va avé tot-deauna faguri plini (4).

Retezatul sau tunsul *stupilor* e un lucru fórte natural, căci printr'însul nu se face nimica alta, fără se ia numai atâta din fie-care stup, cât se crede că e de întrecut.

Ucislul stupilor însă, care se face pe la sfârșitul tómnului în momentul când stupii aũ să se așeze la ernat, e una dintre cele mai barbare operațiuni făcute de săteni noștri asupra stupilor.

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) Dat. Rom. din Șcheia, com. de d-l Pancr. Prelipcean.

(4) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, No. 37, p. 2.

Stăpânul stupilor adecă, înainte de a așeza stupii la ernat, cercetază pe fie-care stup în deosebire să vadă dacă are miere din destul pentru érnă. Acesta o constată el prin greutatea uleiului. Pe cei grei îi așează la ernat, iar pe cei mai slabi îi *ucide* așa: întorce uleiul cu gura în sus și tornă apă în el. Clătesce puțin uleiul, ca să pătrundă apă în toate părțile, apoi întorce iar uleiul cu gura în jos și scutură apa și albinele parte mórte, parte améite, și după acesta recolteză toți fagurii din ulei, iar uleiul gol îl păstrează pentru roi din vara viitoare (1).

Românii din *Bucovina* din contră îiucid astfel: ieaă un petic sau o cârpă, topesc puciosă, o înting în puciosă topită și apoi, aprindând-o și punând-o să ardă sub fie-care stup slab, toate albinele dintr'însul, înădușindu-se de mirosul pucioșei și al fumului ce ese din petică, pier și cad mórte una după alta jos (2).

După ce s'aucis acuma toți stupii cei slabi, cei tari se pun la ernat în bordeie într'adins făcute, sau în *temnice* zidite din cărămiși sau încheiate din lemne și acoperite cu stuf.

Uleele în bordee sau temnice se așează în rând, și se pun cu gura pe turte făcute din măciuci de scaeți, lipite unele de altele, astfel ca șorecii să nu pótă pătrunde în năuntru. Sau se pun pe blăni curate și pe lângă gura uleiului se pune cenușă, tot ca să nu pótă pătrunde șorecii înăuntru. Și iarăși ca să nu pótă pătrunde șorecii în năuntrul uleiului, i se astupă și *vra* cu o kódă de dovléc, așa că și aerul pótă pătrunde și nici șorecii nu încap, fiind kódă în dungă (3).

Albina e considerată și ținută de către toți Românii din toate părțile de *sfință* și ca atare de cea mai curată ființă de pe fața pământului, una pentru că ea este făcută, după credința Românilor din *Moldova*, din *lacrimile Maicii Domnului* (4), iar după a Românilor din *Transilvania*, pentru

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Dat. Rom. din cele mai multe părți ale Bucovinei.

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(4) B. P. Hasdeu, *Etyim. Magn.*, t. I, p, 749.

că ea e *slujnica Maicii preacurate* (1), al doilea pentru că ea nu are *abur* într'însa ca cele-lalte musce, ci *are suflet*, și de aceea nici nu móre érna, ci stă vie și are trebuință de mâncare (2), și al treilea pentru că adună *miere, mñiere saũ ñiere*, care e bună nu numai de mâncat și mai ales în zile însemnate, ca *Ajunul Crăciunului* și al *Bobotezei*, apoi la înmormîntarea celor repausați și în *Sâmbetele morților*, când se face *grâu cu miere* și *colivă*, ci și pentru o mulțime de *lécuri*, precum și pentru îndulcirea țuicei saũ a rachiului cu dînsa la zile mari, la nunți, la botezuri saũ cumetrii și la colăcimî, căci Românul nostru consideră țuica saũ rachiul îndulcit cu miere ca una dintre cele mai delicioase băuturi, după cum se pôte vedé acésta și din următórea doină din *Țera-Românescă*:

Du-te, neică, ducu-ți doru,
Cum duce vîntu pârjolu;
Du-te, neică, ducu-ți mila,
Cum duce uliul găina;
Du-te, neică, vino lică,
C'o să-ți dau rachiũ din sticlă;
Du-te, neică, vino lele,
C'o să-ți dau *rachiũ cu miere*

Și-o să-ți ferb vre-o două pere;
Du-te, neică, și să vii
Colea 'ntre Sântă-Mării,
Când se cóce córna'n vii
Și struguri în *hăbădi*
Și porumbii staũ grămeđi,
Să vii, neică, să mă veđi! (3).

Mai departe pentru că ea adună și *céră*, care asemenea se întrebuintează la o mulțime de *lécuri*, precum și pentru *lumînări* de dus la biserică, de aprins și de ținut la încredințarea pruncilor și cununia mirilor, precum și când rěposează vre-un creștin. Ba ce este încă și mai mult, cu lumina de *céră* curată se deschid chiar și ușile raiului (4), căci iată ce ne spune în privința acésta o rugăciune poporană din *Banat*:

Sânta Vineri a avut un fecior
Ca un mândru domnișor;
Din ochi lacrămî îi mergea,
Din inimă sânge îi cură,

Nime'n lume nu sciă,
Făr'de Lina
Magdalina
Și surorile lui Lazăr,

(1) Cred. Rom. din Madaraș, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(4) Com. de d-l Ios. Olariũ.

Ci fu *albin*,
Din *albin* se făcù *miere*
Mierea făcù *céra*,
Céra s'a aprins
Raiul s'a deschis . . . (1)

Mă suiï pe-o scânduruşă,
Mă'ntâlniï c'o *albinușă*,
Albinușă face mierea,
Mierea face *céra*,
Céra se aprinde,
Raiul se deschide... (2).

**Mě suiī pe o scărușă,
Mě'ntâlniī c'o *albinușă*,
Albinușă face miera,
Miera face cêra,
Cêra se aprinde,
*Raiul se deschide...***

Cruce'n cer și pe pămînt
De la Dumnezeu cel sfînt
Cruce'n casă
Și pre masă.
Îngeri'n prejur de casă,
Dumnezeu cu noi la masă

Am plecat pe-o căliceà,
Mě'ntâlniî c'o *alghineà*,
Alghina a făcut céră,
Céra s'a făcut lumină,
Lumina s'a aprins

Raiul s'a deschis,
Pomete
Înflorete,
Dumnezeu sânt să ne erte

Albinița
Face *mierița*,
Din *mierița*
Se face *ceriță*,
Din *ceriță*
Luminița.

*Luminița s'a aprins,
Raiul lumii s'a deschis,
Raiul, grădină dulce,
Eă din tine nu m'ași du
De mirosul florilor,
De cântul păsărilor!.. (E*

(5) Dat. Rom. din Plăvălariu, com. de Vas. Zăprăţan.

A cincia și ultima variantă, din *Dobrogea* :

Albina face miere,
Mierea se face *céra*,
Céra se face făclie,
Făclia s'aprinde,
Raiul se deschide,
Maica Domnului pe toți
În brațe ne cuprinde... (1).

De óre-ce însă *céra* e menită mai mult spre facerea lumînărilor de dus la biserică și ca un mijloc spre vindecarea ămenilor de o mulțime de bóle, de aceea după credința poporului, e păcat a o întrebuința la ceruitul podelelor, după cum fac o sémă de boeri (2), orî a o înjură saŭ a o da dracului. Cel ce o face acésta, acela ca *céra* se va topi, căci ea e *sfîntă* ca și *albina*, care o produce (3).

Iar când dai *céra* de pomană, e bine s'o săruți, căci făcînd acésta, pe cea-laltă lume o ai (4).

Mai departe se crede că fiind *albina* ființa cea mai curată și mai sfîntă de pe fața pămîntului și tot de odată și cea mai binefăcătoare, și ca atare fôrte plăcută lui Dumnezeu, de aceea e fôrte mare păcat a o înjură saŭ a o da dracului (5), orî a dice că ea *piere*, ci numai că *móre* (6).

Asemenea și când îl mușcă pe cine-vă încă nu e bine să e supere pe dînsa și cu atâta mai puțin să îndrăsnéscă a o sudui (7).

(1) Hasdeŭ, *Etym Magn.*, t. I, p. 748.

(2) B. P. Hasdeŭ, *Etym. Magn.*, t. I, p. 748.

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Céra de fagure* este *sfîntă*, căci în ea se fac lumînări. cari ard în biserici și la tóte slujbele sfinte. E păcat mare să înjuri orî să dai dracului *céra*, căci te vei topi ca ea.»

(4) M. Lupescu, *Superstiții*, publ. în *Gazeta săténului*, an. XV. R.-ărat 1898, p. 58.

(5) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Albina* e blagoslovită de Dumnezeu, de aceea e păcat mare s'o înjuri, s'o dai dracului, și să-i dici cuvinte urite.»

(6) Cred. Rom. din Volcineț, com. de Al. Jijie.

(7) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Albina* e considerată de ăranî ca *musca* cea mai binefăcătoare, de aceea uniî crescători, când sunt mușcați nu numai că nu se supără pe ea, dar să mai îndrăsnéscă s'o sudue! Ar fi mare păcat, căci o consideră ca o *muscă sfîntă*.»

Tot din cauza acésta că albina e sfîntă, *Dracul* se pôte preface în orî-ce fiéră sau dobitoc, în *óie* însă și în *albină* nă odată (1).

Chiar și în vis *albinele* însemnă *duhuri curate* (2). De aceea se și crede că dacă viséază vre-un om bătrîn *albin* sburînd, îi va merge fôrte bine (3).

Tótă mierea, fără deosebire, e dulce, bună de mîncare și de léc pentru tóte bólele, pentru că ea este făcută din tóte florile.

Mierea de roiű însă e cu mult mai curată, mai frumoasă și tot odată mai bună decât cea de *matcă*, adecă decât cea de la stupii cei mai bătrîni, din cauză că partea cea mai mare a fagurilor acestora e mai veche.

Drept dovadă despre acésta ne pôte servi întru cât-vă și următórea poesie poporală din *Transilvania*, ținutul Șt. liștei :

Sciű tu, bade, sciű tu sciű,
Cînd eram tinerű copii
Și 'ncepeam dragostea 'ntăiű,
Și veniaű sêra la noi
Și mîncam *miere de roiű*
Și ne iubiam amîndoi (4).

Și dacă *mierea de roiű* e mai bună decât cea de *matcă*, atuncű de sigur că cea de *paroiű* e și mai bună. Tot așa și fagurii acestuia.

Din cauza acésta apoi Româncele, carű aű trebuință de miere și de cêră spre prepararea unor medicamente, folosesc mai cu sêmă mierea și cêra cea de *paroiű*. Așa cu *cêra de paroiű* se afumă cei ce aű *durere de cap*; iar cu *găocű de fagur de paroiű* se vindecă cei ce aű *orbăľ*. Se strecórá adecă apă ne începută prin *găocile fagurilor* acest-

(1) Hasdeű, *Etym. Magn.*, t. I, p. 747 ;—com. de S. Sa pâr. T. Bălășel: „*Dracul* nu se pôte face *stup cu albine*, căci nu-l pôte numêră *albinele*.”

(2) Cred. Rom. din Volcineț, com. de d-l Al. Jijie.

(3) Dim. Dan, *Cred. pop. Bucovinene* publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V. Cernăuți 1894, No. 99.

(4) Com. de d-l B. B. Iosof.

ora și, după ce s'a strecurat, se dă apoi celui ce are *oral* ca să bea (1).

Paroi însă se produc de regulă numai în verile cele mai *rumóse* și mai *mănóse*. Din cauza acésta apoi se întrebuintează la lécuri mai cu sémă mierea și *céra* de *roi*. Și numai lipsa acestora cea de *matcă*.

Fiind-că *Albina* se pitulează atât de încetișor într'o flóre și apoi sbórá bâzâind numai după ce o supsese bine, de aceea ea caracteriséză adese-orî în legendele poporane pe *iscóda*.

Drept dovadă despre acésta, pe lângă legendele reprobuse în fruntea acestui articol, mai cităm încă și următorul *asagi*u dintr'un basm din *Țera-Românescă*, intitulat *Țugulea*:

«*Țugulea* priponi cai, apoi dându-se de trei orî peste cap și făcù o *albină*, și plecă spre miază-nópte încotro ședeà *meóica pămîntului*.

«După ce ajunsă acolo, sbârn! în sus, sbârn! în jos, intră în casa *Smeóice*i și ascultă ce vorbià cu *Smei*i, gineri*l* sêi, cu *Smeóicele*, fetele sale» (2).

Pe lângă numele sêu de *iscóda*, *albina* mai are și pe acela de o *gângónă reútăciósă*, și anume din cauză că *albinele* cele lucrătóre înghimpă fórté dureros cu așa *nușitul* ac, pe care îl are și *matca*, deși ea nu-l întrebuintează nicî odată, ast-fel că poporul crede că dînsa nu-l are (3).

Albina lucrătóre și *trântori*i, *mierea* și *céra* le întâlnim adese-orî și în proverbe, în locuțiuni proverbiale, și în similituri.

Iată și proverbele, respective locuțiunile proverbiale în care figuréză *Albina*:

Albina și de ne mușcă, dar cu mierea ne 'ndópă—

și dice despre stăpâni*l* cei bun*l*, ci de ne mustrézá, dar și mult ne miluesce.

Albina în gură ține mierea cea mai dulce, și în códă acul cel mai otrăvitor.

(1) Dat. Rom. din Măzănăesci, com. de Vas. Zaprațan.

(2) P. Ispirescu, *Legende sau basmele Românilor*, București 1882, p. 315.

(3) Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 747.

Saŭ :

*C'albina, în gură cu miere
Și 'n códă ac și fiere —*

arată năravul celor fățarnici.

*Albina din orî-ce flóre strînge mustul cel mai bun
miere îl preface.*

Saŭ :

*Albina vrednică însă
D'or ce flóre face strînsă,*

adecă cel înțelept la învățatură alege pe cele mai bune
ele se împodobesce. Nu e lucru din care să nu poți
vre-un folos.

*Albina cu cât mai mult sbârnde cu acul asupra n
atât rodul cel mai dulce nouă ne aduce —*

se ȃice pentru stăpâniî cel buni.

*Albina de viespe, cât cerul de pămînt,
adecă cel roditor de cel sterp.*

*Care a furat stupul,
Deși și-a scuturat trupul,
Dar albina din căciulă
E de dovadă destulă —*

se ȃice despre cel vinovat, a căruî greșelă se vȃdesc
ore-ce semne.

*Nici o tovărășie între albină și între trântor, unul
cesce și altul mănâncă d'a gata,*

adecă între muncitor și leneș.

L-a mușcat albina de limbă —

se ȃice despre unul care nu vorbesce, care stă tăcut,
tatec.

Harnic ca albina.

Vine încărcat acasă ca o albină —

se ȃice despre omul muncitor, care îngrijesce bine de
niciî sȃi, îndestulându-î de nu le lipsesce nimic.

Ca albina la roiul sȃi petrece,

adecă fôrte bine (1).

Ca albinele la fag se adună,

adecă unde e bine său ce-và de câștigat.

Vine binele

Ca albinele.

Albina vine încărcată de céră și miere pe picióre, pe spate, pe burtă —

se dice despre un om strîngător.

Aduce ca o albină.

sau :

Încărcat ca o albină —

se dice de omul care îngrijesce bine de casnicii săi, căutând să nu le lipsescă nimica.

Harnic ca o albină, strîngător ca o furnică —

se dice despre cei harnici și strîngători (2).

Fii înțelept ca șérpele, muncitor ca albina și doritor ca turturica (3).

Albina împunge aprig, dar tot ei își strică mai rău (4).

A fi ca albina la casă,

adecă a fi fôrte harnic, fôrte strîngător. D. ex. preotul este ca albina la casă, căci el din tóte părțile aduce.

A vorbi ca albina,

adecă a vorbi fôrte ușor, fôrte plăcut și delicat.

A albinî —

se dice cu două înțelesuri :

a) Cu înțelesul de a arătà o mișcare, o acțiune ; de ex. *N. albinéză*, adecă alérgă în tóte părțile după cele ce-î trebuie.

(1) I. A. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, București 1895, p. 312—314.

(2) Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 745.

(3) *Dicetórea din Selagiú*, publ. în *Șeșetórea*, an. IV, Budapesta 1878, p. 56.

(4) *Șeșetórea*, an. III, Budapesta 1877, p. 41.

b) Cu înțeles de a arăta ivirea unei lumină, și cu de bire ivirea ȡilei: *se albinéză de ȡiuă* (1).

Despre *Roiu*:

*Ceea ce la roiu nici un tolos aduce, nici albinei îi p
adecă ceea ce nu ne folosesce nici o plăcere nu ne ad*

*Umblă ca să prinȡă roiul,
Să-și întórcă înapoiul —*

se ȡice despre cel prost.

*A umblă ca un roiu fără matcă,
adecă de colo până colo, zăpăcit, fără scop.*

*Roiul fără matcă îndată se prăpădesce,
adecă norodul fără stăpân.*

Miron Costin: «Ce tocmélă să hie la o óste ce eră ca *roiu fără matcă*» (2).

Ce umbli, mă, ca un roiu fără matcă? —

se ȡice unui om ce umblă de colo în colo (3).

A roi,

adecă: a muri. Când móre cine-vă, se ȡice că a *roit* stu popei. În datinele poporului, mai ales din *Téa-române* intră ca dacă ai stupi, să dai preotului unul ca să-ți f un sārindar. Acesta este mai bine primit înaintea lui D neȡeũ, ca cel făcut pe banĩ saũ alt ce-vă (4).

Despre *Trântorĩ*:

Ale trântorilor urlete ale albinelor sunete astupă.

Ceĩ leneși și bunĩ de nimica fac mai multă larmă în lu decât ceĩ cari muncesc și produc.

(1) Com. de S. Sa pār. T. Bălășel.

(2) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 640—641.

(3) Hasdeũ, *Etym. Magn.*, t. I, p. 745.

(4) Com. de S. Sa pār. T. Bălășel.

Trântorul d'a gata mănâncă.

Saŭ :

Mănâncă ca trântorul d'a gata —

se dice despre cei ce fără nici o muncă vor să mănânce de-a gata.

Veî să ai miere îndestulă şi bună? curăţă mai întâi stulpul de trântorii ce mănâncă mierea d'a gata şi în zadar, adică de cei ce nu muncesc şi ei mai mult se folosesc, ca să lobândesci rod bun şi spornic de la slujbaşi.

A trăi ca un trântor —

se dice de omul leneş, care se foloseşte de munca altora.

Dac'ar face toţi copacii flori, dac'ar face şi muscele miere, dac'ar face şi trântorii roi —

se înţelege pe din afară că am avea mare îmbelşugare, şi se ice pentru cei leneşi ce nu muncesc, şi pentru cei ce nu sunt destoinici de nimic, ce nu ne dau nici un folos (1).

Unde sunt trântori mulţi, acolo e puţină miere (2).

A fi trântore,

fi om leneş, puturos, care mănâncă pe de-a gata munca altuia. «*Mă trântore, ce nu te apuci de trebă?*»

A se trântori,

se transformă din ce-vă activ în sedentar (3).

Despre stupi:

A fi stup de bogat.

Saŭ:

E ca un stup neretezat —

se dice despre un om bogat, care are de toate cu belşug.

A se face stup de bani,

adecă cu avere.

(1) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 149 şi 672—673.

(2) Din Transilvania, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

La stup de miere, roiū de musce,
la lucrul bun și plăcut, mulți se grămădesc (1).

*Cine-a furat stupu :
Dumneșu să-î ușureze trupu;
Mierea
S'o mănânce cu muerea
Și céra
S'o arză séra —*

se dice în glumă celui care spune că i s'ar fi furat vre-un st
Originea acestei țiceri stă în următoarea poveste :

«Odată un *Stupar*, furându-i-se un stup, și din multe
veți știind cine este hoțul, l-a dat judecării.

«La judecată mergând și hoțul și păgubașul, hoțul a
găduit că a furat stupul.

«Păgubașul a cerut judecătorului să pue să-l jure.

«Hoțul, ca hoțul, fiind om șiret din fire, închinându-
sărutând sf. cruce a jurat așa:

— Domnule judecător!
Cine a furat stupu :
Dumneșu să-î ușureze trupu;
Mierea
S'o mănânce cu muerea,
Și céra
S'o arză séra,
Așa să-mi ajute mie Dumneșu!

«Păgubașul, fiind cam prosticel din fire, aușind așa :
mînt, i s'a sburlit părul în cap și a început a strigă :

— «Destul, destul! opresce-l, Domnule judecător, c
bagă sufletu 'n foc!» (2).

Despre *Miere*:

*A mîncat astă vară prea multă miere
Și acuma are la inimă durere—*

se dice despre femeile însărcinate; și are același înțeles:
«*plânge rîsul d'astă vară.*»

A ascunde ac în miere —

(1) Zanne. *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 289—290 și 665.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

— dice despre cel fățarnic, cari ascund un gând rău în-
un sfat dat cu blândețe.

*Jocă bine, moș Martine,
Să-ți dau miere de albine,*

— cuvinte cu cari se ieaă în rîs acei cari fac un lucru vrînd,
— vrînd și mai mult de silă (1).

*În buze miere,
Și 'n inimă fiere.*

*Pre buze miere,
În inimă fiere —*

— rată cugetul celui fățarnic și viclean.

A lins la miere de pe degete până ce și le-a mâncat —
— prea mare lăcomie își face de cap.

Fata la vremea ei, ca mierea în fagul ei,
— leacă dulce și plăcută.

*În față miere,
În dos fiere —*

— dice despre cel fățarnic, care-l:

*Calbina 'n gură cu miere
Și în codă cu ac și fiere.*

Din gură miere, iar din inimă otravă.

Sau:

Cei mai mulți cu mierea 'n gură și cu fierea 'n inimă —

— dice pentru cei fățarnici, arătând năravul lor, adecă diu
— ată s'arată că te iubesc și pe din dos te sapă.

A unge la inimă cu miere,

— spune cui-vă vorbe plăcute, cuvinte de laudă, o veste dorită.

*Limba e dulce ca mierea
Și amară ca fierea,*

— adecă vorba aduce și mângâiere și supărare, laudă și defaimă.

A fi cu limba fagur de miere,

— a fi dulce la cuvînt.

---

(1) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 85, 309 și 677.

*Undă vede o muere,
Par'că îl lipesci cu miere.*

*Orî unde vede muere,
Par'că îl lipesci cu miere.*

*Orî unde vede muere,
Par'că îl lipesce cu miere.*

se ȋice despre berbanȋi.

*Din ochi miere,
Din gură fiere —*

se ȋice despre cel făȋarnic și vicién.

*Tăcerea
E ca mierea.*

*Tăcerea
E dulce ca mierea —*

se ȋice celui ce a vorbit în afară de vreme, și pentru guba lui.

Faguri de miere sunt vorbele plăcute —
cine vorbesce frumos e tot-deauna folosit (1).

ȋicând numai miere, gura nu se face dulce,
adecă nu e destul să ȋici, ci trebuie să și faci, dacă vi
profiȋi ce-vă.

A fi mai dulce decât mierea,
adecă fôrte dulce. Se ȋice și de un om prea blajin și
bod la inimă.

A fi dulce ca mierea —
se ȋice de orî-ce mâncare sau bėtură dulce.

Miere după tobă,
adecă nimic, ce-vă închipuit, fictiv:

Am să-ȋi dau miere după tobă.

A băgă mânila în miere și a nu te linge nu se pôte,
a nu căută să profiȋi, și cam pe sub mână, nu se pôt

---

(1) Zanne, *Proverbele Romănilor*, vol. II, p. 23, 112, 131, 135, 11
223, 229, 285, 330, 764 și 811.

A fi gros ca mierea —

dice de un lichid de bună calitate, d. e. vinul este gros mierea.

Să fie și miere,

fie ori și ce fel de mâncare sau băutură bună, și nu mai ținesc (1).

Despre Céră:

Ca turta de céră.

A îngălbenit ca turta de céră.

I se face fața ca turta de céră.

S'a făcut galben ca turta de céră,

≡ frică, de spaimă (2).

S'a făcut ca cera de galben.

E galben ca cera,

≡ frică, de spaimă, e bolnav (3).

A avé nas de céră.

A fi nas de céră.

Nas de céră,

se supără pentru totă nimica (4).

A fi galben ca cera,

fi slab, pipernicit, fără fire, fără vlagă.

A fi ca un fagure,

fi frumos, plăcut la vedere (5).

Iată acum și vr'o câte-vă *cimilituri*, și anume mai în-
liu despre *Albină*:

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 139—140.

(3) Usitate în Bucovina.

(4) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. II, p. 307;—usitate și în Bucovina.

(5) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

Măciucuța glava
Încunjură dumbrava.

Măciucuța graba
Încunjură dumbrava.

Măciucuța grava
Împrejură dumbrava.

Ulcicuța grava
Încunjură dumbrava.

Măciucuța vlada
Încunjură dumbrava.

Măciucuța grabnică
Încunjură dumbravnică.

Harnica draga
Încunjură dumbrava.

Măricuța graba,
Încunjură dumbrava
De-a află
Bortă unde-vă,
S'a băgă,
De nu, ba.

Măricuța graba
Încunjură dumbrava,
Prăpădind cheile,
Încunjurând țările.

Albinuța gava
Încunjură dumbrava,
De are unde, se bagă,
De nu, șede și rabdă.

Șede mōșa pe știubeiū
Și culege petrinjei.

Măricuța graba
Încunjură dumbrava,
Prăpădesce cheile,
Încunjură țările.

Merică,
Perică

Merge la biserică
Și se'nchină,
Vine-acasă
Cântă, se frécă,
Și plécă.

Eligă,
Meligă
Merge la biserică,
Închină-se,
Miră-se,
Vine-acasă vaită-se,
De cap trage-se.

Feligă,
Meligă
Merge la biserică
Și se'nchină și se rōgă
Și venind acasă se va

Butucaș de teiū,
Limbă de coteiū,
Pe la Blagovištenie
Pornesc ómeni'n bejei

Baba jedită
Cu dințiil de cârtiță
Face feciorī și nepoți
Și le pune nume: hoț

Mucenica graba
Încunjură dumbrava,
Ciuști! în fund la Sa

Măiculița glava
Încunjură dumbrava,
Ciuști! în fund la Sa

Cimilica grava
Încunjură dumbrava,
Se bagă'n gură la Sa

Din mine ese miere,
Din mine ese venin,
Eū sunt de mângâere
Eu sunt și de suspin.

rava
dumbrava
tî! în nas la Sava (1).

e
unge,
ă;
decît boul
e decît *purecele* (2).

ea'n piciorușe.

glava
dumbrava.

Se duce la biserică
Și se'nchină și se rîgă
Se'ntôrce și se baligă (3).

Țuță mândră,
Scrisă'n grindă
Și-mî grăesce
Unguresce
Și mușcă de prăpădesce (4)

Am o vacă și-o mulg séra
Și cu dînsa satur țera (5).

Ună nîlîi di călugri
Tu un cufal udunaț.

Divarligaluî di cuțur
Ambitațlîi cuscri cîntă (6).

Stupî :

rotunjórá,
cî în ea se miară (7).

Am un năpârstoc
Șéde 'n c . . la foc
Și-aruncă cu săgețile
În tóte părțile (8).

în picioruș
cu săgețile
rțile.

Am un moș
Șéde jos

Cimiliturile acestea sunt adunate de mine din *Bucovina*; cf. și
ei, *Cimiliturile Românilor*, p. 8—9.

Ţuță mândră, publ. în *Şeşetórea*, an. V, Budapesta 1879, p. 95.
orovei, op. cit, p. 10.

de S. Sa păr. T. Bălăşel.

1 «*Tinerimea Română*», Noua serie, Vol V, Bucureşti 1900,

ahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 349. :

«călugări, într'un butuc strînşî.»

buşténuluî, cuscri, îmbétaţi cîntă.»

lecţiunea mea.

descu-Ciocănel, *Basme, snóve şi ghicitori*, Ploesci 1898, p.

Și dă cu săgețile
În toate părțile.

Petrișor
Șede 'n curișor
Și dă cu săgețile
În toate părțile (1).

Despre *Céră* :

Am o rochiță, o spăl în foc
Și-o usuc în apă.

M'a trimis Dómnă de sus
La cea de jos
Să-î spăl iia în apă caldă
Și s'o usuc în apă rece.

A trimis Dómnă de sus
La Dómnă de jos
Să-î dea batista spălată
În apă caldă

Sub perete
Ciuciulete
Cu mustăți
În toate părți.

Butucel de teiș,
Limbă de coteiș (2).

Și uscată
În apă rece.

M'a trimis Dómnă de
La cea de sus
Să-mi spele un zăbra
În apă rece (3).

M'a trimis Dómnă de
La cea de jos
Să-î spăl rochia 'n foc
Și să i-o usuc în apă

Albina prețice și timpul.

Așa dacă *albinele* mânecă disdimineță să-și culég
și nu sbóră departe, ci îndată se întorc, e semn de

Dacă *huesc albinele* ziua și nóptea la prisacă, în
cum că timpul cel frumos se va schimbă în po
ploios și furtunos (6).

Dacă *albinele* se depărtéză puțin de stup, sau
grămada înăuntru mai nainte de a se inseră, a
nunță furtună și plóie (7).

Când *albinele* se fac rele, când năvălesc la om să-
e semn că se va strică vremea, va plouă.

Când *albinele* vin cu grămada de pe câmp și a
mai plécă, e semn că plóia e gata.

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Art. Gorovei, op. cit., p. 9 și 360.

(3) Art. Gorovei, op. cit., p. 68.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(5) S. Fl. Marian, *Sărbătorile la Români*, vol. I, p. 118.

(6) Idem de eadem, p. 119.

(7) *Șeșetóreă*, an. VII, Oradea-mare 1881, p. 158-159.

Când *albinele* astupă tómnă urdinişul stupuluî, e semn că
 ra va fi grea şi timpurie (1).

Trântoriî când umblă pe dinaintea coşniţei, e semn de
 Sie (2).

Afară de cele înşirate până aici, mai există atât despre
bine şi *trântorî*, cât şi despre *stupî*, *miere* şi *céră* încă
 următóarele datine şi credinţe :

Când visezi *roiû de albine*, va plouă.

Albinele carî se pun pe şerpî devin veninate şi când te-ar
 uşcă, se va umflă mai rău carnea şi te va ustură cumplit (3).

Fetele, carî voesc să fie jucate, ieaû o crenguţă de la po-
 ul pe care s'a prins vre-un *roiû* şi o pórtă la sine şi cred
 apoi dorinţa li se va împlini (4).

Trântorul e feciorul cel leneş al *Satanei*.

Când slobođi *albinele* primăvara, suflă de trei orî peste
 şniţă, că apoi nu vei avé mulţi *trântorî* peste an.

Când ai mulţi *trântorî* în stupină, e semn de an bun.

Trântoriî de la o coşniţă de-î vei strînge, şi-î vei ţiné
 pte săptămâni, aû să ţi se sporéscă roiî de şépte orî mai
 alt ca de altă dată.

Dacă vei spânzurá *noué trântorî* de-asupra coşniţei, vei
 é miere mai multă ca în alţi ani (5).

Când ăia *Mucenicilor* (sf. 40 de Mucenici) va cădé Vi-
 ria şi Miercuria, în acel an nu va merge bine *stupilor*.
 Când va bate vînt în ăia *Mucenicilor*, nu va merge bine
upilor peste an.

Când va plouă în ăia de *Mucenici*, va merge bine *stu-*
lor peste an.

După ce aû înflorit meriî, *stupiî* nu mai mor.

Nu e bine să ţii *stupî cu albine* lângă rázóarele cu *ustu-*
iû şi cépă, căci nu se prăsesc.

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(2) Cred. Rom. din *Filpis*, în Transilvania, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Com. de S. S. păr. T. Bălăşel.

(4) Dim. Dan, *Credinţe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*,
 t. V, No. 40, p. 2.

(5) Cred. Rom. din Transilvania, şi anume din Felfalău, Madaraş,
 redaţ, Fărăgău, Ludoş şi Ardan, com. de d-l Th. A. Bogdan.

Copiii mici, cari aũ nisce cocolóŝe în pěr, e semn cã vor
avé parte de *stupi*.

Când ȝi-a furà cine-và din *stupi* măcar unul, nu vei mai
avé parte de ei de acì încolo.

Cel mai mare păcat este *sã furi stupi*, este așã de păcat
ca și când ai furà ce-và din bisericã.

Dacã ai *stupi* e bine să dãruesci unul și finului tãu, cã
fii tunđi moțul.

Dacã ai *stupi* e bine să dai unul preotului, ca să-ȝi fac
un sãrindar, cãci acest sãrindar este mai bine primit înaintea
lui Dumnezeu, ca cel făcut pe bani sau alt ce-và.

Nu e bine să vinđi stupi, cãci nu vei mai avé parte de ei.

Stupii cari fac faguri în curmezișul uleiului se numesc
stupi stângaci.

Mierea albine este *sfințã*, de aceea nu e bine s'o injur.

Cine injurã de *miere* și de *cera*, care e asemenea *sfinții*,
nu are parte de stupi.

Pe *mierea* care o dai pentru lécuri este păcat a luã bani
sau pe care o dai unui bolnav de poftã (1).

De la cuv. *Albinã*, rostit în *Bucovina* încã și *albgina*, *al-*
ghina și *alghina*; la *Moși* sau la *Românii* din Munții *Ap-*
usenii ai *Transilvaniei* și la cei din *Istria*: *Albirã*, pl. *albi* (2);
la cei din *Ungaria*: *Aldinã*, pl. *aldine* (3); iar la cei din
Macedonia: *Alghina* (4), ca și în unele părți din *Bucovina*
s'aũ format în decursul timpului un augmentativ: *albi-*
nóicã (5), precum și mai multe diminutive, și anume: *albinel*,
pl. *albinele*, *albinicã*, *albinioară*, *albinuță*, *albinușã*, *albinuș*
și *albiruță* (6).

O poezie poporanã din *Transilvania*, în care figurã două
dintre diminutivele din urmã, sunã precum urmãzã:

*Albinuță, unde sbori,
Orĩ te duci tu printre florĩ?*

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Frâncu, *Românii din Munții Apusenii* (Moși), Bucuresci 1888, p.
85; — I. Maiorescu, *Itinerar în Istria*, ed. II, Bucuresci 1900, p. 92.

(3) Com. de d-l El. Pop.

(4) P. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 349.

(5) Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, vol. I. Partea I, p. 591.

(6) Frâncu, p. 85; — cf. Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 751.

Să culegi suc de pe ele,
Să depui în *făgurele*.
Sbóră, scumpă *albină*,
Sbóră 'n sat la mândra mea,
Spune-î, scumpă *albină*,
Căci mult sufer pentru ea (1).

Apoi colectivul: *albinet* și *albinărie*, o mulțime de albine, ruia-î corespunde *albină*.

Cel ce trăește din crescerea albinelor: *albinar*, iar însăși înlețnicirea *albinărie* sau mai bine zis *albinărit*.

Maî multe localități în *România* se cheamă *Albină*: un sat în Argeș, un sat în Tutova, și vre-o trei insule în Marea Neagră. Satul *Albinesc* în Argeș presupune un nume personal *Albina*. Numele cătunului *Albinari* în Buzău ne spune că locuitorii lui vor fi fost dedați oarecând cu crescerea albinelor (2).

De la cuv. *Trântor*, pe lângă dim. *trântoraș*, s'aun mai foarte încă și adj. *trântur* = leneș, fem. *trântură* = leneșă: omul este *trântur* = e leneș; femeia aceasta e foarte *trântură* = foarte leneșă (3).

În fine mai e de observat încă și aceea că Românii cred că toate insectele încep a se ascunde pe la *Diua Crucii*. Și albinele se bagă pe ernală în *Diua Crucii*, creșându-se că mai departe va fi frig (4).

Iar după ce s'aun băgat acum la ernalic, se caută ca în cursul întregii ernali să nu le fie prea frig, nici prea cald, numai de mijloc, pentru că dacă li-î prea cald, li se înălbesc mierea și apoi mncând-o pier, iar dacă e prea frig, pier (5).

1) *Tribuna*, an. 1893. Luna Maiu.

2) Hasdeu, *Elym. Magn.*, t. I, p. 751-752.

3) Dat. Rom. din Bucovina, com. Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.

4) Dat. Rom. din Frătăușul nou, com. de Iul. Sidor.

5) Dat. Rom. din cele mai multe părți ale Bucovinei.

B O N Z A R I U L .

(*Bombus terrestris* L.)

Sub numirea *Bonzariu* sau *Bondariu* înțeleg Românii *Bucovina* mai multe feluri de insecte, cari se țin de un aceeași specie și familie, precum :

Bonzariul (1), *Bonzariu de miere* (2), *Bonzariu de câm*
Bonzăroi (4), *Albină* sau *Albgină mare* și *Albină d*
dure (5), *Albină de pământ* (6), *Bondariu* și *Bondari*

---

(1) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu;—a celor din nesci, dict. de G. Cârstean;—a celor din Bilca, dict. de Chir. Horodnic;—a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Isidor Calancea: «*Bonzariul* : miere ca și albinele. El își face cuibul său în vre-o urmă de v într'o gropiță în pământ pe loc costos din bugiac (mușchiu);—din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Bonzariu* se numesce ace face cuibul său în pământ și strînge miere»;—a celor din Putna de Sam. Lucaciū;—și a celor din Budeniț, dict. de Măriora Dut

(2) Dat. Rom. din Carapciū, dict. de Vas. Cârciū.

(3) Dat. Rom. din Gura-Homorului, dict. de Dionisie Maximiuc, ca

(4) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de George Galan: «*Bonzăroi* face cuibul său în pământ și anume în mușchiu»;—și a celor din dict. de Chir. Horodnic: «*Bonzariu* sau *Bonzăroi* sunt aceia ca fac cuibul lor în pământ și strîng în faguri miere.»

(5) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciū și Ioan Pusdrea
bina mare sau *Albina de pădure* e neagră și pe pantece cu vârși bene și una albă.»

(6) Dat. Rom. din Dorotea, dict. de Ilie Brădățan: «Se numes
bină de pământ de aceea, pentru că-și face cuibul său în pămî într'însul nisce făgurași, în cari strînge miere ca și albinele.»

âmp (1); în Moldova: *Bondariu* (2); în Țera-Românească: *Bân-*
ariu, *Bărzăun*, *Bărzăune*, *Bombariu*, *Bondariu* și *Muscoiu* (3);
în Transilvania: *Bărzăun* (4), *Bumbariu*, *Bundariu* și *Bun-*
ariu (5); în Banat: *Bârăuz* (6); în Ungaria: *Bongariu*, *Bon-*

(1) Dat. Rom. din Ilișesci;—a celor din Galanesci, dict. de Ioan Ungu-
ean și G. Cârstea: «*Bondariu* și *Bondariul de câmp* e tot una cu
Bonzariul;—precum și în mai multe alte comune din Bucovina.

(2) Dat. Rom. din Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Anton San-
trușcă;—I. Creangă, *Amintiri din copilărie*, Iași 1892, p. 4: «Și cum află
măcina, începe a ne pofti pe fie-care la Bălan și a ne mângâia cu Sf.
Ierarch Nicolae pentru durerile cuvioșelor *musce* și ale cuvioșilor *Bon-*
dari;—Dr. H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, p. 211: «*Bon-*
dari, pop. *bondariu* sm. Mold. *bombar*; Hummel f. (*Bombus*), z. B. Al.
P. 383 (că acasă te-î întorce. . . când *Bondariu* a face miere). — Gr.
Bongar Tr. CL. XVII, 166; *bonzariu*, *bunzariu* B. — Dem. *Bondăraș*
PP. 146 — Et. Anscheinend Nebenform v. *bombar* wozu auch a *bon-*
dari (s. d.)—a *bombăni* stimmt. Immerhin möge auch an russ. *bondari*
(rus. *bodnari*) «*Bötcher*» erinnert werden; der dicke gestreifte Leib der
Hummel hat mit einem bereiften Fasse Aehnlichkeit.»

(3) B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 743: «*Albină sălbatică*, *Bân-*
dari (Covurluiu) sau *Bărzăun* (Buzău);—Dr. H. Tiktin, op. cit., p. 211:
«*Bombar* pop. *Bombariu* sm. Munt. Hummel f. (*Bombus*) Qu.—Mold.
«*Șafăr bondar*.—Gr. *bumbariu* B. Et. Vgl. gr. βόμβος, lat. *bombus* «*Sum-*
men», nlat. *bombus* «*Hummel*». Vgl. auch *bondar* Et.»—Com. de S. Sa păr.
P. Bălășel: «*Bombariu* și pe unele locuri *Bondariu* sunt niște *musce* ce-vă
mai mari ca *albina* cam ca un *trântore*, scurte și gróse, și corpul lor
argat și acoperit cu perișori, în forma unei catifele. Înțepă ca *viespea*,
însă nu mor ca *albina*. Ei produc miere așa de dulce ca și cea de al-
pine, însă cu mult mai subțire, mai lichidă. Ei își fac căsuicile lor prin
paie, prin strașinile *oleaburilor* acoperite cu paie, și chiar prin găuni
în pământ, pe cari le umplu mai întâiu cu paie. Căsuicile lor sunt ro-
tunde, făcute din materii ceróse. În aceste căsuici *Bombariu* se prăsesc
și-și depun miera.»—*Gazeta săténului*, an. XIV., R. Sărat, 1897—98, p.
402: «*Bondar* în Muntenia se ȳice *Bărzăune* și *Muscoiu*.»

(4) Com. de d-l T. Frâncu; «*Bărzăun*, *Bondariu*, usitat în Muntenia
și Transilvania, com. Brașov.»

(5) Com. de d-l T. Frâncu: «*Bombariu*, *Bondariu*, usitat în Munții
apusei ai Transilvaniei; veȳi și *Gazeta Transilvaniei*, an. LX, Brașov
1897, No. 67: «*Fluturiu*, albinele și *Bumbariu* sburau de pe o flóre pe
altă flóre spre a le suge nectarul.»

(6) Com. de d-l Jos. Olariu: «*Bârăuz* se numesce un insect ce-vă
mai mare decât *albina*, ba chiar și decât *trântoriu* de la albine, cu
corpul pestriț și cam përos.»

goiū, *Bozgoiū* și *Albină țigănească* sau *Albina țiganului* (1); la Români din Meglenia: *Bumbăr* (2); iar la cei din Macedonia: *Bumbunar* și *Agru-cumban* (3), lat. *Bombus terrestris* L.

Bonzariul sau *Bondariul de grădină*, lat. *Bombus hortorum* L.

Bonzariul sau *Bondariul de mușchiū*, lat. *Bombus muscorum* L. și

Bonzariul sau *Bondariul negru*, numit în Transilvania și Ungaria: *Bânzoiū* și *Viespe țigănească* (4), lat. *Bombus lapidarius* L.

Afară de aceste patru feluri de *Bonzari* mari se mai află încă și alte feluri mai mici, cari se numesc *Bonzărași* și *Bondărași* (5).

Toți *Bonzarii*, fără deosebire, produc, când sbóră, un fel de sbârnăitură sau *bonzăitură*, care se datorește unor coră situate în orificiile organelor de respirațiune (6), și care se exprimă prin verbul *a bânzăi*, *a bonzăi* sau *a bombăni* și *bumbăni*.

De aici vine apoi că mai toate numirile insectelor, cari s'au înșirat mai sus, sunt onomatopeice (7).

Sunt însă și alte insecte, cari nu se țin de specia și fa-

(1) Com. de d-l El. Pop;—veđi și M. Pompiliū, *Graiul Românilor din Biharia*, publ. în *Convorbiri literare*, an. XX, Bucuresci 1887, p. 103.

(2) Per. Papahagi, *Români din Meglenia*, publ. în revista «*Tinerimea română*». Noua scriere, vol. II, p. 259: «*Bumbăr* s. trântor (la albine); cărăbuș negru, care produce sunetul buum! (Etym. onomatop. buz!)»

(3) Com. de d-l Per. Papahagi: «*Agru-Cumban*, sêlbatec-cumban.»

(4) T. Frâncu și G. Candrea, *Români din Munții Apuseni* (Moșii), Bucuresci 1888, p. 98: «*Bânzoiū*, o viespe mare neagră»;—*Foisoră pentru răspândirea cunoștințelor folositoare și iubirii de carte între popor*, al I, Sibiiū 1886, p. 76: «*Bânzoiū*, viespe mare neagră, *Viespe țigănească*,—*bânzoesc*, *bânzoitoriū*»;—com. de d-l El. Pop.

(5) În Bucovina;—Cihac, *Dicț.*, t. II, p. 21;—*Semendătorul*, an. I, Bucuresci 1902, No. 16, p. 252: «E băietaș . . . În plânsul ciudos și neîmpăcat, mișcă în aer mânuțele și picioruțele slăbuțe, de par'că ar fi un *Bondăraș* resturnat pe spate și care se luptă de-a scăpare.»

(6) *Enciclopedia română*, t. I, p. 528.

(7) Dr. H. Tikin, op. cit., p. 211;—cf. Per. Papahagi, *Români din Meglenia*, loc. cit.

amilia *Bonzarilor*, dar cari asemenea *bonzăesc* când sbóră, precum e bună-óră *Gârgăunul*, *Strechia* și *Tăunul*.

Prin urmare Româniî din unele părți îndatinéză de a da numele dintre numirile *Bonzarilor* și acestor insecte, mai ales însă *Gârgăunului*.

Așă Laurian și Massim scriu: «*Bombariu*..., muscă mare, Vespa mare cu ac fôrte înțepos și veninos, lat. *Crabro*, în acest înțeles cuvîntul se aude pe alocurea cu formă mai mult sau mai puțin modificată: a) prin strămutarea lui *b* în *z*: *Bundariu* sau *Bondariu*, b) prin strămutarea lui *i* din ultima în penultima: *Bondiariu* sau *Bundiariu* (1).»

G. Crăiniceanu scrie: «*Bombar*, *Bondar*, *Vespa Crabro*, *Viespe Găun* (2).

D-l Ios. Olariu îmi scrie: «*Bârnăuzii* sunt de mai multe feluri în mărime și în colorile de pe corp. Cei mai mici fac faguri prin érbă, iar cei mari fac faguri fără miere prin scorburile arborilor și pe acoperemintele caselor.»

În fine d-l El. Pop îmi scrie: «*Bongariî*, *Bongoiî* și *Bânzoîî* sunt de mai multe soiuri, și anume:

«*Găunul*, cel mai mare între *Bânzoî*.

«*Furișorul*... e cât o albină muncitoare, dar mai subțire. Aceștia fac faguri prin scorburile arborilor și prin podurile caselor.

«*Albina țiganului*... este un *Bânzoîu* gros, rotund și vîrgat cu negru-alb-gălbuiu, care își face faguri în pămînt înveliți cu érbă și cu mușchiu. Acesta strînge în faguri și miere dulce, bună de mâncat, pe când cei doi sîlbatici de mai sus nu știu să strîngă miere.»

Din tuspătru citatele acestea rezultă că o sîmă de Români dau una și aceeași numire atât *Bonzariului* și mai ales *Bonzariului de câmp*, lat. *Bombus terrestris*, care se ține de familia *albinelor*, cât și *Gârgăunului*, lat. *Vespa Crabro*, care se ține de familia *Viespilor*.

De ore-ce însă *Bonzariî* sau *Bondariî* sunt aceia cari *bânzăesc* sau *bonzăesc* mai tare când sbóră și de ore-ce chiar și Germaniî numesc această specie de insecte «*Brummer*,»

(1) *Dicț.*, I, p. 222.

(2) *Nomenclatura română latină*, publ. în op. cit., p. 328.

după sunetul său bonzăitura care o produc, de aceea, cred eu, că numirile înșirate mai sus li se cuvin numai *Bonzarilor*, și asta cu atâta mai mult cu cât că poporul de pretutindenă are pentru cele-lalte insecte numiri speciale, cari nici când nu le dă vre-unui *Bondariu*, ci numai insectelor respective.

Toți *Bondari*, dar mai ales cel de câmp, cel de grădină și cel de mușchiu, fac un fel de făgurași în pământ, pe cari îi învâlesc și acoperă cu erva și cu mușchiu și în *botcele*(1) cărora strâng apoi miere ca și albinele, cu acea deosebire numai că mierea lor nu e așa de multă și de bună ca cea de albină. Din cauza acesta apoi se și numără ei la familia albinelor.

Mierea de Bondariu, după care umblă foarte tare vulpile și urșii(2), o mănâncă cu mare plăcere și băeții, cari umblă cu vitele la păscut, dacă făgurașii, în cari se află ea, nu conțin mulți *căței*, sing. *cățel*, adică larve (3), iar Româncele din *Bucovina* o întrebuințază adese-oră ca léc contra morbului *de dînsele*, a *albeței* atât la oameni cât și la vite, a *unghișorei* și a *durerii de ochi*.

Așa cei ce au *de dînsele* ieaă *miere de Bondariu* și bumbac roșu și, după ce descântă amândouă obiectele acestea împreună, înting bumbacul în miere și ung pe locul unde dore(4).

Tot spre vindecarea morbului *de dînsele* o sémă de înșă prind unul său mai mulți *Bondari* și puindu-i să-i musce

(1) Dict. de Iordache Bran, pălmaș în Pașcani; — *Botcă*, pl. *botce*, chi-
liuță.

(2) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean : « *Bondariul* face miere, dar nu așa de bună ca cea de albină. După miere de *Bondariu* umblă vulpile și chiar urșii. »

(3) Dat. Rom. din mai multe părți ale Bucovinei, în deosebi a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Roman Șorodoc : « Dacă făguri de *Bonzari* nu-s cu *căței*, atunci foarte mulți sug mierea dintr'înșii » ; — com. de S. Șăpăr. T. Bălășel : « De multe ori păstorii de vite și lucrătorii câmpurilor găsesc coloni de acești *Bombari*. În general însă coloniile lor sunt mici : ele nu trec de câte-vă sute la coloniile cele mai numeroase. Iară dacă găsesc o ast-fel de colonie de *Bombari*, îi sug mierea și pun căsuicile la loc, iar *Bombari* le umplu la loc în câte-vă zile. »

(4) Dat. Rom. din Udesci, com. de Const. Jescu, stud. gimn.

se pun că în urma mușcăturii acesteia, durerea le-ar mai trece (1).
 Celor ce au *albață*, li se unge *lumina ochilor* cu *miere de acésta*, care e ce-vă mai albinéță și mai rară decât a albinelor de casă și care mânâncă apoi *albața* (2).

Unghișóra e un fel de ciolan môle, care se face în cõda ochilor la vite și care acopere și mânâncă apoi lumina ochilor. Cei ce voesc să vindece *unghișóra* acésta, o ung cu *miere de Bonzariũ* sau o străpung cu un ac subțirel în care e prinsă ață și cu ața acésta o scot apoi afară și o taie (3).

Cei ce au *durere de ochi*, precum și cei ce voesc să fie frumoși, se ung cu *miere de Bondariũ* pe la ochi și pe totă fața, spunând că făcând-o acésta, durerea de ochi le încetéză și fața li se face frumósă (4).

Făgurașii de Bondariũ sau *hoșlina* acestora Româncele din *Bucovina* o întrebuințéză spre vindecarea *durerii de urechi*. Se strîng făgurașii când cosesc ómenii ovezele, se păstrează peste tot anul, iar când unul sau altul capetă vre-o bõlă la urechi, și din cauza acésta nu aude, fiind-că i s'au astupat, i se afumă urechile cu făguraș de aceștia și apoi îi trece (5).

Româncele din *Moldova* din contră o întrebuințéză spre vindecarea *uimei*. O mõiie adecă bine în apă călduță, fac dintr'insa un fel de alifie, și alifia acésta o pun apoi pe *uimă*, în urma căreia uima se mõiie, se sparge și se vindecă (6).

Unele Românce din *Bucovina* întrebuințéză *céra de Bondariũ* sau *Bonzariũ*, ca și cea de albine, spre împestrirea ouelor de Pasci (7).

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, com. de Const. Vasilovicî, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Gura-Homorului, dict. de d-l Dion. Maximiuc;—a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Tănase Ghețău: «*Mierea de Bonzariũ* este bună de *albață*. Cum se scõte curată din faguri, așa se unge cu dînsa ochiul cel vătēmat cu *albață*.»

(3) Dat. Rom. din Gura-Homorului, dict. de d-l Dion. Maximiuc.

(4) Dat. și cred. Rom. din Straja, com. de Nic. Cotoz;—a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea: «*Mierea de Bonzariũ*, fiind-că se strînge din tõe florile, se întrebuințéză ca lēc pentru *durere de ochi*. Se ung la ochi cu dînsa.»

(5) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cârstean.

(6) Dict. de Iordachi Bran.

(7) Dat. Rom. din Bilca, dict. de Chir. Horodnic.

Alte Românce, tot din *Bucovina*, atât din *céra* cât și din *mierea de Bonzariu* fac și un fel de alifie numită *iruri*, și anume în următorul chip:

Ieați miere de acesta, apoi un pic de *chiclaz* și un pic de *pietă vînătă*, amândouă acestea foarte bine arse în foc și pisate, *rășină curată de brad*, *unt-de-lemn*, *seu* prospăt de oie, și pe toate acestea le pun într'o tigaie la foc ca să fiarbă bine până se încheagă. Alifia acesta, numită *iruri*, unsă foarte puțin pe o pânzetură curată și subțire, lipindu-se pe diferite rane, mai ales însă pe buboie, scote totă răutatea dintr-insele afară. Însă dacă pânzătura se unge prea tare, atunci, având *irurile* o influență prea mare, dor foarte tare (1).

Când fac *Bondariu* multă miere, atunci se dice că anul acela are să fie mănos (2).

În fine e de însemnat și aceea că toți *Bondariu* au ochi mari, înholbați, corp scurt, gros și cam bolocănos. De aici vine apoi că Români din unele părți ale *Banatului* au datină de a spune omenilor neproporționați și cam proști *Bânăuzi* (3).

În *Ungaria* însă este datină de a se dice *Bânzoiu* unui om, care are o căutătură înholbată și fioroasă, care vorbește arțăgos, îndesat și nesimpatic. De aici apoi și dicala:

Uite cum stă modoroiu,
Gândesci că e un *Bânzoiu*!

Tot în *Ungaria* e datină, când cine-vă aude vre-o cântare, care nu-i convine, de a dice:

Cântă ca un *Bânzoiu*! (4).

În *Bucovina* se dice *Bondariu* sau *Bonzariu* unui om, care nu numai că vorbește iute și îndesat, ci tot-odată și bâlbâ

(1) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciū. — *Irurile* sunt foarte usitate în *Bucovina*. Cele mai multe Românce însă întrebuințază la facerea lor, în loc de miere și cêră de Bonzariu, *miere și cêră curată de albine*.

(2) Cred. Rom. din Gura-Sadovei, sat în distr. Câmpulungului, com. de Leon Latiș, stud. gimn.

(3) Com. de d-l Ios. Olariū.

(4) Com. de d-l El. Pop.

Esce, ast-fel că numai cu mare greu se pôte pricepe ce spune.

Iar în *Țera-Românească* omul ce vorbesce singur și încet **se** dice că *bombănesce*, și:

A fi bomb sau *bómbă*

se dice celui ce vorbesce singur cu sine însuși, bătându-și **joc** de alții (1).

---

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

G Â R G Ă U N U L.

(*Vespa crabro* L.)

Cel mai mare și tot de odată cel mai stricăcios, mai ră-tăcios și mai periculos dintre toți *viespi*, cunoscuți Romi-nilor după nume, este *Gârgăunul* sau *Gărgăunul*, numit în Bucovina încă și *Agеспе*, pl. *agespî*, *agespcî* și *ageschî*, *Agеспе rău*, *Agespăriu*, *Agespăriu rău* (1), *Gespăriu* și *Ger-păriu rău* (2);

În Moldova : *Gărgăun* și *Gârgăun*, fem. *Gărgăună* (3);

În Țera-Românească : *Gărgăun* (4); *Gărgăune* (5); *Băr-*

---

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Tănase Ghețău și Roman Șorodoc: «*Agespele* sau *Agespăriul* este galben. El își face cuibul sî ca o beșică mare sub acoperemîntul său în podul casei. Când îl zidî-rescî este foarte rău, mușcă grozav.»

(2) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Tóder Pârcea;—a celor din Bilca, dict. de Chir. Horodnic; -- a celor din Galanescî, dict. de Ilén Cârstean;—a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădățan:» *Gespăriul* este foarte rău, se iea, când e zidărit, după óménî și-l mușcă amarnic.»

(3) Dat. Rom. din Bogdănescî, jud. Sucéva, dict. de Nic. Const. Carp;—Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 14;—S. Mihăilescu, *Proverbe și di-cale*, publ. în *Ședětórea*, an. I, Fălticenî, p. 219.

(4) B. Nanian, *Zoologia*, p. 142.

(5) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel;—I. C. Fundescu, *Basme*, ed. II, Bu-curescî 1870, p. 183.

Găun (1), *Băzgăun* (2), *Bâzălău* (3), *Albina țiganului* (4), *Viespe* *ondărescă* (5) și *Viespe gărgăune* (6);

În Transilvania: *Barzaon*, pl. *barzaoni* (7), *Gărgăun* (8) și *Găun* (9);

În Banat: *Bândaon* (10), *Bârnăuz* (11) și *Albina țiganului* (12);

Iar în Biharia: *Găun* (13) și *Găunoiu* (14).

Gărgăunul e de 22—26 mm. de lung, are aripă gălbini, de burtă inele galbene, iar cele-lalte părți ale corpului sunt de o colorie ruginie.

Cuibul său, care și-l face dintr'o materie lemnosă de colorie cafenie pe ramurile și prin scorburile arborilor, prin găurile zidurilor și podurile caselor, și numai rar când în pământ, e de regulă rotund și de multe ori mai mare chiar și decât o pătrare sau baniță.

Stricăciunea lui constă mai cu seamă într'aceea că rode scoarța arborilor și cu deosebire a stejarilor spre a-și face

(1) B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 749;—Grigore Predescu, *Dușmani albinelor*, publ. în *Albina*, an. II, București 1898, p. 396: «*Viespile și Bărzăuni* sunt primejdioși, mai ales *Bărzăuni*, cari răpesc și *albinele*.»

(2) Dat. Rom. din Turnu-Măgurele, dict. de d-l Vart. Stănescu, teolog la Facultatea din București.

(3) Dr. H. Tiktin, op. cit., p. 195.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(5) Dr. H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, t. I, p. 211.

(6) D. Ananescu, *Curs elementar de istorie naturală*, t. III, p. 226.

(7) Domeșiu Dogariu, *Moș Toma Badiceanu*, Gherla 1898, p. 5 și urm.

(8) I. Pop-Reteganul, *Minte de muere și pace*, publ. în *Noua Revistă Română*, an. I, vol. II, p. 143.

(9) I. Costin, *Manual de stupărit*, Gherla 1886, p. 27; — com. de d-l T. Frâncu: «În Munții Apuseni ai Transilvaniei *Gărgăunul* se numesce *Găun*.»

(10) George Cătană, *Poveștile Banatului*, t. III, Gherla 1895, p. 106: «Ei nevastă, să-ți spun eu unde e puterea mea? .. În pădure este un mistreț; în mistreț este o rață; în rață este un ou; în ou este un *Bândaon* și acolo e puterea mea!»

(11) Com. de d-l Aurel Iana, preot în Maidan: «Viespea cea mai mare se numesce *Bârnăuz*.»

(12) Com. de d-l Ios. Olariu.

(13) Com. de d-l El Pop.

(14) M. Pompiliu, *Graiul Românilor din Biharia*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XX, p. 1.010. «*Găunoiu*, viespe mare, tăun.»

cuibul dintr'însa (1), iar când se află în apropierea vreunei prisăci cu albine, ei pradă mierea acestora și nu odată răpesc și nimicesc chiar și albinele (2).

Iar răutatea lui constă întru aceea că, zădărit fiind, îndată se burzuluesce și *mușcă* pe cel ce l-a zădărit așa de cumplit, în cât că și mórtea i se póte trage dintr'o ast-fel de mușcătură, de óre-ce împunsăturile său înțepăturile sale sunt fórte veninóse (3).

De aici vine apoi și credința Românilor din cele mai multe părți că, *dacă te vor mușcă 7, 9 sau 12 Gărgăuni*, trebuie numai decât să mori, pentru că mușcătura lor e mai tot așa de veninóasă și umflătóre ca și a unui șérpe (4).

Dintru început dice că *Gărgăunul* eră al Românilor, iar *Albina* a Țiganilor. Mai pe urmă însă Români, vedând că *Gărgăunul* nu numai că nu le aduce nici un folos, ci e încă și fórte periculos, i-au înșelat pe Țigani, dându-le *Gărgău-*

(1) *Enciclopedia română*, t. I, p. 508.

(2) *Albina*, an. II, Bucuresci 1898, p. 396: «*Viespele și Bărzăunii* sunt primejdioși stupilor, mai ales *Bărzăunii*, cari răpesc și albinele»; — D. Ananescu, op. cit., p. 226: «*Viespea gărgăune* așeză cuibul său în gurile zidurilor sau arborilor bătrâni și nu-i dă destulă tărîe, nici nu compune dintr'un mare număr de faguri. Astă specie distruge pe celelalte insecte și mai cu sémă pe albine, cărora le fură și mierea. — I. Costin, op. cit., p. 27: «*Găunul* (*Vespa Crabro*)... adese-ori intră în coșniță și fură mierea, ba câte odată prinde și albinele dinaintea urdinișului.

(3) B. Nanian, op. cit., p. 142: «*Înțepătura sau mușcătura acestor insecte (adecă a viespilor) și mai ales a unei specii mai mari, numită Gărgăuni, este fórte veninóasă.*» — Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 14: «*Gărgăunii* însă sunt cei mai primejdioși (*Vespa Crabro*). Ei dau năvală pe om, îl împung și din cauza veninului mult cu care te înșepă te umfli și poți muri chiar.»

(4) După spusa Rom. din Ilișesci, dict. de Vas. Ungurean: «*Dacă 7 Gărgăuni vor mușcă pe om, móre*»; — a celor din Stupca, com. de Dumitru Logigan, stud. gimn.: «*Gărgăunul* trăesce mai ales pe meri și pe mălini și-și face cuibul său prin borți. Iar dacă te-or mușcă 9 *Gărgăuni*, atunci, dic ómenii, că mori»; — a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iord. Bran, pâlmaș: «*Gărgăunii* sunt fórte veninoși. Dacă te mușcă 12, trebuie numai decât să mori, pentru că te umfli, ca și când te-ar mușcă un șérpe»; — a celor din Țera-Românescă, com. de S. Sa par. T. Bălășel: «*Când te-ar mușcă 9 Gărgăuni, mori.*»

ai cei arătoși și galbeni ca aurul în schimb pentru *Albinele* cele mici și prizărite (1).

Iată și legenda, care ne arată cum și în ce fel s'a făcut schimbul acesta :

« Spun, măre, bătrânii că în vremea când a făcut Dumnezeu toate jivinele cari mișcă pe lumea cu lumină, a făcut **na**i întâiu *Albina*.

« *Țiganul* însă, obraznic și lacom, cum este el până în ziua **le** ađi, șterpelii *Albina* din mâna lui Dumnezeu, dicând :

« Dă-mi-o mie, Dómné, să mănânc și eu cu dănciucii mei **ni**erea, iar cêra am s'o fac făclii să ți-o aprind la biserică !

« Dumnezeu nu dise nimic, ci tăcù, dar se uită rău la *Țigan* și, fiind-că nu-i plăcù obrăznicia lui, își puse în gând să-l pedepsescă. Drept aceea se puse numai decât și făcù un *Gărgăune* mare și, după ce l-a făcut, îl dete Românului dicând :

« Nu ! *Albina* asta era rânduită pentru Țigan, dar el își luă partea !

« Românul luă *Gărgăunele*, mulțumii lui Dumnezeu și apoi plecă.

« Peste cât-vă timp după acêsta, *Țiganul* se întâlni cu Românul și-l întrebă dacă *Albina* lui i-a adus multă miere.

« Românul, șiret, îi răspunse că *Albina* lui i-a umplut mai multe buți cu miere, fiind că albina lui cară mierea cu dă-sagii, de vreme ce este mare la trup și virtósă la fire.

« Haoleo ! mîncă-ți-ași ! — răspunse cióra de Țigan, — cum vëd eu m'am păcălit al Dracului ! Albina mea nu m'i-a umplut nici un mosor cu miere, și dănciucii mei nici buzele nu și le-aũ uns cu miere ! . . . Hai să schimbăm cu albinele, Românico, dëu așa. . . mîncă-ți-ași. . .

— « Ce-mi mai dai ? — întrebă Românul.

— « Ce să-ți mai daũ, de ? dëu n'am ce ! . . póte ți-oiũ face vre-un topor cu fierul de la mine !

— « Bine ! așa să fie ! adă știubeiul cu albinele tale 'ncoa

---

(1) B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 749: « Poporul dice că la început *Albina* a fost a Țiganilor și ómenii aũ făcut schimb cu dînșii, dându-le înloc nisce *bărzăuni* mari, cari trăesc sălbatici, și de cari s'aũ bucurat Țiganii, cređându-se câștigați, căci *Albina* e mult mai mică (Buzëu, com. Bozoriul). »

și hai să-ți dau și eu p'ale mele! — Țise acuma Românul — «Hai să ți le dau, Românico, mănca-ți-ași! . .

«Și Țiganul se duse cu Românul la bordeiul lui și-i dăde stupul cu albinele.

«Românul îl luă și-l duse frumușel acasă la el, și apoi plecă cu Țiganul în pădure. Ajunși în pădure, îl arătă un copaciū mare, gros ca butia și înalt până în slăvile cerului, unde își băgase mai nainte de acesta Românul *Gărgăunele*, și unde se prăsiseră *puedie*.

— «Uite, mă Țigane! aici sunt albinele în copaciul ăsta scorboros. Scorbora lui e plină de miere; . . . ai miere să să vă săturați tot nēm̃ul vostru ăl țigănesc, ba o să vă și mai rămăe!

— «Bogdaproste, Românico, să te trăească Dumnezeuale!

«După acesta Românul plecă acasă să-și stăpânească albinele frumușel; iar Țiganul își strînse tot nēm̃ul lui ăl țigănesc, luară căldări, scară lungă și plecară la copaciul cu *Gărgăuni*, ca să mănânce și să-și umple burduhanele cu miere.

«Ajungând acolo, puseră scara la copaciū, tocmai la gaura pe unde intraū și eșiau *Gărgăuni*.

«Țiganul, voinicos al dracului, cum e el din firea lui, luă o căldare în mână, în care să pue miera, și se sui pe scară drept sus la *Gărgăuni*. Cum ajunse însă acolo, un *Gărgăune* Țuști! infipse ciocul în Țigan; altul iar Țuști! își vârî ciocul drept în nasul Țiganului. Și apoi veni altul și altul și iar altul.

«Țiganul nu mai vedeă acuma înaintea ochilor de durere și de aceea începū a *crăoni* sus în copaciū de urlă pădurea.

— «Hauuu! hauuu! haooleooo! m'a luat dracul! — făcând Țiganul în copaciū.

«Uită și miere și tot și începū să strige:

Ține scara!

Na căldarea!

Iacată-mă și eu!

«Și cum rostī cuvintele acestea *buf!* . . cădū tocmai din vârful copaciului.

«Cât o fi zăcut Țiganul după acesta de ôse rupte, nu pot sci cu *abănat*, dar de miere sciū bine că s'a săturat, de n'o mai Țice el *dor-mier*, cât o fi lumea și Ardélul!

«Și de atunci a rămas Românul cu *Albinele*, iar Țiganul cu *Gărgăuni*, cari până în ziua de azi se numesc în gra-
tul poporului și *Albinele țiganului*» (1).

O altă legendă, și anume din *Banat*, care asemenea ne a-
rătă cum și în ce fel s'a făcut schimbul albinelor între Ro-
mâni și Țigani, sună precum urmază :

«Dice că pe când erau și *Țigani* oameni ca oamenii, pe
când aveau și ei pământurile lor, casele lor și prășiau vite,
se duse unul dintre dînșii într'o zi în codru ca să caute prin
scorburile copacilor *Albine* și, aflând vre-un roi, să-l aducă
acasă și să-l prăsească și pe acesta.

«Ajungând și umblând el în colo și în cocolo prin codru, cât
timp va fi umblat, etă că de la o vreme dă de un copaci
înalt, gros și scorburos, în care se află un *stup de Albine*.
Și după ce a dat el de copacul acela, face ce face, scote al-
binele dintr'însul afară, le pune într'o coșniță și se întorce
apoi cu coșnița acasă.

«Sosit acasă, nu să-și ție ciocul, să tacă și să-și caute de
trăbă! . . nu! ci începe a se lăuda întregii lumi că nimeni
n'are albine, numai el. Și azi așa, mâni așa, și poimâni tot
așa, cu cine se întâlnea, numai de albinele sale și de mierea
lor îi vorbea.

«Un prefăcut de Român, vădând că Țiganul neconținut se
laudă cu albinele sale, ce-i trăsnesce prin cap? . . să se ducă
și el în codru după albine. Se scolară deci într'o bună dimi-
năță și hai la drum! . . Ajuns în codru, caută și el în dreapta
și în stânga, dar în loc de albine, dă de un copaci înalt prin-
tre ramurile căruia se află un cuib de *Bârăuzi*, adică
Viespi de cele mari.

— «Las'că-s bune și acestea! — zise Românul, vădând peste
ce soi ales și bun de albine a dat. Și apoi, ne mai putând
caută mai departe, fiind-că începuse acuma a însera, își
pune pălăria pe o ureche și se pornesce spre casă.

«Ajungând și intrând în sat, nu se duce drept acasă, ci
se abate pe la Țiganul cel cu albinele și aflându-l din în-
timplare afară stând și căutând cum se întorc albinele în-
cărcate cu ceară din câmp, îi dă «*bună seara*» și apoi îi zice:

---

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

— «Da ce mai diregi și ce mai faci, mă Danciule? ... Te laudă mereu, că numai tu ai albine, și nime altul, nu-î așa?...

«Și apoi, voind a-l înșelă, unde nu începe a se lăuda și a-î dice că și el are un stup de albine, însă albinele lui nu sunt așa de mici și de prizărîte ca ale Țiganului, ci cu mult mai mari și cu trupul galben ca aurul. Dar de ore-ce albinele sale produc numai aur, de aceea el nu le ține acasă, ci între ramurile unui copac înalt din pădure, unde le-a acuns, anume ca să producă mai mult aur și să nu le poți nimeni fură.

«Țiganul, lacom din fire, cum sunt mai toți Țiganii, auzind cele ce i le spuse Românul, se puse pe lângă dînsul și îmbiă ca să schimbe stupii pînă pînă.

«Românul însă, prefăcut cum eră, dîse că stupul lui nu este de schimbat, pentru că albine ca ale sale :

Așa de frumoase
Și de arătoase
Nu se pot afla
Orî unde-ai cătă.

«Țiganul, vedînd că Românul nu se dă cu una cu două înduplecat, îi spuse că-î mai dă și un galben ca adaus numai să schimbe stupul cu al său.

«Românul, după multe vorbe și prefaceri, se dă în urmă înduplecat, primesce galbenul de la Țigan și apoi, spuindu-î în ce loc să se ducă, să caute și să afle albinele cele galbene ca aurul și mari, iea stupul acestuia în spate și pe ici încolo ți-î drumul.

«Țiganul, cugetînd în mintea lui cea țigănească că l-a înceluit pe Român, începe a sări în sus de bucurie și a juca ca un nebun prin curte. Intră apoi în casă și spune purdeilor și horhunei lor cum a înceluit pe Român.

«După acesta se iea cu horhuna și cu purdeii săi, cari până atunci stătuse cu gurile căscate, ascultînd ceea ce le spuse dada, și se duc cu toții în codru după stupul cel cu albinele de aur.

«Ajungînd în codru și dînd de copacul, unde le spuse Românul că se află stupul, când vedură cuibul cel de Bâr-

năuzi, să fi prins pe Dumnezeu de un picior și nu s'ar fi bucurat așa de tare.

«Dar cum să scobore ei acuma stupul, după ce acesta nu ară jos ca să-l poți lesne lua și duce acasă, ci sus, mai la înălțimea copacului?

«Stați ei ce stați pe gânduri și apoi, după multe planuri și sfaturi, încep a se acătări unul după altul pe copac, și nume: întâiu dada, apoi horhuna, și după dinșii purdeii se rînd.

«Însă n'a apucat bine Țiganul a ajunge la cuibul *Bâr-năuzilor*, și iată că aceștia prind de veste că cine-vă se apropie, încep a eși din cuib și a năvăli asupra lui, a horhanei și a purdeilor, și unde nu mi ți-i împung și înțepă și cu nisce țepe de fer.

«Purdeii rabdă cât rabdă înțepăturile *Bâr-năuzilor*, iar de o vreme ne mai putându-le suferi și întunecându-li-se vederile, dau să plece în jos. Dar în graba lor plecară unul este altul:

Tot de-a hupa
Și de-a țupa;
Iar când ajunseră jos,
Toți erau culcați pe spate
Și cu gurile căscate,
Cu ochii boldiți
Și cu dinții rânjiți.

«Numai dada cel bătrân, care căduse mai pe urmă aproape de rădăcina copacului:

Nu știu ce-a făcut
Și cum a căzut,
Că el n'a murit,
Ci numai s'a amețit.

«De aceea, când s'a trezit din amețela ce-l cuprinsese și căzu pe toți purdeii săi trântiți la pământ alături cu muma lor, cu gurile căscate și cu dinții rânjiți, prinse a le trage câte un pumn peste fălcă și a le dice:

Voi rideți de-abinele
Că mă'mpunse-albinele,

Iar eū erà mai să mor
De 'mpunsăturile lor !

«Și de atunci, de când și-a schimbat Țiganul stupul său de albine pe albinele Românului, Țiganii nu mai au albine, ci albinele lor sunt *Viespile cele mari*, adică *Bârnăuzii*» (1).

Însă *Bârnăuzii* nu produc miere ca albinele. De aceea și Țiganii, vedându-se înșelați, orî de câte orî au avut mai pe urmă trebuință de miere s'au dus la Români să cerșesc. Dar îndesându-li-se prea tare cerșirea, deveniră de la un timp nesuferiți, și din cauza acésta și legenda de mai sus își schimbă cu timpul forma, prefăcându-se în păcălitură și ca atare răspândindu-se apoi în toate părțile locuite de Români. Iată și păcălitura din cestiune :

«Un țigan merse odată la un Român, care-l erà cumetru, și începù a se lăudà, că are un stup așa de frumos, cum n'a mai avut nimeni altul.

«Românul, care scià de mai înainte, cât cumpenesc cuvintele țiganului, voind a-l vindecà de bóla lăudăroșiei, di-se :

— «Eū încă am un stup în pădure, dar cu mult mai mare și mai gros, de cum spuî că e al d-tale, și cu albine cu mult mai agere și mai frumoșe... Albinele d-tale sunt prizărite și hâde, pentru că-s mititele și negre ca tăciunele, pe când ale mele sunt mari și galbene ca aurul, de numai de-a drăgul să cauți la dînsele.

Țiganul, auđind acestea și voind a înșelà pe cumetru-său, îl rugă să schimbe acesta stupul cu al său.

«Românul dintâiu a început a se codi și a se preface că nu voesce, dar după aceea se învoi și se duse cu țiganul în pădure ca să-l arate stupul. Ajungënd ei la un ciung mare și scorburos, în care se aflaū o mulțime de *Gărgăuni*, di-se Românul :

— «Iacă, cumetre ! acesta este stupul meu !

«Țiganul, vedënd *Gărgăuni* că sunt așa de încălați, galbeni și frumoși, nu scià ce să mai facă de bucurie. Și cum îi vedù, nu mai așteptă mult, ci se întórse de grabă acasă și luând o căldare mare, o scară, o secure și pe un copil

(1) Com. de d-l Ios. Olariu.

nic cu sine, ca acesta să lingă gura borții de la copac după ce va scóte mierea și albinele din scorbura, se porni iarăși într-o fugă spre pădure.

«Cum ajunse, rēzimă scara de copac și suindu-se pe dînsa începui a curmă cu securea jur împrejurul borții.

«Copilul său, anume *Lingău*, încă s'a suit după dînsul pe scara, ca, după ce va scóte tatăl său albinele și mierea din scorbura, să-l bage pe dînsul înăuntru ca să lingă rēmașițele.

«Ciocārtind Țiganul în ciung, tot eșiă câte un *Gārgāun* și-l mușcă. El dīceă :

Fugī muscă la Dumneđeū,
Să nu-ți dīc ce-vă de rău!

«În urmă însă, zădārind el prea mult pre *Gārgāunī*, eșiră multime de aceștia și-l mușcară cumplit.

«Țiganul, vēđēnd că s'a trecut de șagă și ne mai putēnd scăpa de durere și usturime, a început a strigă :

Saī Lingău,
Să sar și eū!
Na căldarea...
Comāndarea
Nānașului tēū!

«Și cum rostī cuvintele acestea, asvārli căldarea în capul lui *Lingău*, care se ameți și pică ca un broscoiū la pāmīnt, recēndu-ī tot dorul de a mai linge miere, iar tatăl său o luă la fugă și nu se oprī până acasă.

«Ast-fel s'a desbārat, prin schimbarea stupilor, Românul le Țigan!» (1)

O variantă din *Transilvania* a acestei păcălīturi sună precum urmēză :

«Un țigan se duse cu nașul său în pădure ca să caute stupi saū, cum se dīce, *la bercuit*. Ajungēnd în pădure, ei se despārțiră unul de altul, și unul începui a căutā într-o parte, iar cel-lalt în altă parte. Nu trecui mult și Țiganul găsi un stup frumos de *albine*, pe cānd nașul — care, amintat să vē spuiū, erā un hoț de Român—nu găsi alt ce-vă decāt numai un cuib de *Viespi*.

(1) Auđitā de la un Român din Udesci, distr. Sucevei.

«Țiganul, cum dete de stup, îndată și strigă pe nașul său, să vie și să vadă ce a găsit.

— «Vezi, nașule! — grăi el plin de bucurie, — cât de norocos sunt eu la stupi! De abia ne despărțirăm unul de altul, și țin! stupul înaintea mea.

— «Ai și tu un pic de noroc, nu-ți vorbă — răspunse hoțul de Român, — dar tot sunt eu cu mult mai norocos decât tine. Eu, finule, am găsit un stup, care plătesce o țără întreagă.

— «Cum așa? — întreabă Țiganul plin de mirare.

— «Așa, că în stupul meu sunt albine cu totul tot de aur, cu mult mai mari ca ale tale,

Și frumusele
Și sprintenele,
De-ți fug ochii după ele.

«Țiganul la început nu prea vrea să creadă, dar după ce nașul îl duse la copaciul, unde erau *Viespiți*, și vădă că în adevăr albinele nașului sunt mai mari și frumoase, îl rugă să facă schimb unul cu altul.

«Românul la început se făcu că se împotrivesce, și numai după ce cioroiul îl rugă mai de multe ori și-i făgădui că-i va da și ce-vă pe de-asupra, se făcu că se învoiesc și vorbi ast-fel :

— «Fiind-că mi-ești fin, haida-de, mă învoiesc să-ți las stupul meu pentru al tău!... Numai să fii cu ochii în patru, când vei voi să bagi albinele *cele de aur* în coșniță, căci dacă nu-ți umblă cu frumusele, se pot speria și poți rămâne de pagubă.

— «Dar cum să fac, Românico, să nu se sperie drăguțele dadei și să nu mă lase cu buzele drâmboiate?

— «Iată cum: să te sui încetinel pe copaci în sus până la ele, să bagi frumusele mâna în scorbura din care vezi că es, și să le ții cu binișorul să poftescă afară. Eu voi rămâne pe aici, și când îmi vei spune că au ieșit toate, îți voi da coșnița ca să le bagi în ea.

— «Bine, alduescă-te Dumnezeu, nașule; tocmai așa voi face!...

«Și îndată Faraonul se și apucă să se sue în copaci. Copaciul însă nu avea ramuri până mai aproape de vârf.

Țiganul vedând că merge cam greu cu suitul, o tulî în grabă către bordeiul său și nu peste mult se întorse cu o scară, nu e vorbă, și mai cu cue și mai fără cue, dar tocmai bună ca să se urce până aproape de scorbura în care se afla *Viespi*.

«După ce finul ajunse la *Viespi* și se apucă de cracă, hoțul de naș pune mâna pe scară și o trage la o parte, dicând că albinele cele de aur se pot speria de ea și nu vor voi să iasă afară.

«Țiganul se propti, cum putu el mai bine, de craca deasupra *Viespilor* și apoi băgă mâna în scorbura, ca să-și scoată comora. El începù a le cânta albinelor, cum scia el mai frumuseț și mai dragălaș:

Suiți în sus la moșu,
Că vă așteptă coșu;
Vai, și ce coș aurit,
Cu aramă 'mpodobit!
Suiți la Dumnezeu
Să nu vă dic de rău!

«De abia isprăvi însă Faraonul cântecul, și unde nu mi se scormoniră *Viespi* cu toți și eșind din scorbura, începură să-l înțepe, de-l ustură și inima din el.

«Țiganul răbdă, cât răbdă, până când în sfârșit vedând că pluma se îngroșă prea tare, începù să strige pe nașul din ăsputeri:

Pune, nașule, scara,
Vedé-ți-ași îngroparea,
Mâncă-ți-ași comândarea,
Că m'omór 'albinele,
Uită-mi-te-ar binele!

«Da nașul al dracului! ... Se depărtase cât colo de copaci și se făcea că n'aude.

«Atunci bietul Țigan, vedând că n'are în cotrou, își luă inima în dinți și se lăsă jos din copaci, deși de la scorbura până jos o fi fost așa vre-o trei stâneni și mai bine.

Husdup,
Fire-ar al dracului stup!» (1)

Gărgăunul, după cum am amintit și mai sus, e un viespe foarte neastîmpărat, îndrășneț, lacom, răpitor, răutăcios și periculos. De aceea figurează el foarte adese-ori în vorba de toate dîilele a Românilor din cele mai multe părți ca un prototip de îndrăsnelă, lăcomie și răutate.

Așa când cine-vă cere de la altul o *desdăunare* prea mare pentru un óre-și care lucru de nimica, se dîce:

Mă! nu fi Gărgăun, ce-mî cerî atâta!

saŭ :

Vrei să ieî și pielea de pe mine, ca un Gărgăun?

Iar când are cine-vă mulți copii, cari sunt din cale afari răi și mîncăcioși, se dîce :

N. are o mulțime de Gărgăuni, cari îi fac vieța amară (2).

Cînd e un sgomot de vorbe multe; cînd un concert e prost executat, dar mai cu sémă cînd preoții și cîntăreții bisericesci, cari n'aŭ nici o sciința musicală, urlă prin biserică așa cum se pricep, se dîce că:

Urlă ca Gărgăuni.

Cînd voesce cine-vă să îndegeteze primăvara dîce:

Cînd o începe a bâzâi Gărgăuni (3).

Cînd cine-vă începe a nu și mai vedé de treburi și a umblă fără rost, se dîce că:

Î-aŭ intrat Gărgăuni în cap,

saŭ :

Are Gărgăuni în cap,

saŭ :

(1) Sandu Pungă-gólă, *Din traista lui Moș Stoica*, Brașov 1890, p. 62—65.

(2) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc, și com. de P. Scripcariŭ.

(3) Dat. Rom. din Țera-Românescă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

E cu Gărgăuni în cap,
orî :

Umblă tot cu Gărgăuni în cap (1).

Gărgăuni aŭ însă mai ales tinerii și tinerele, cari sunt morezați cam fără voia celor în drept. Ba *Gărgăuni* se lăsează că aŭ și bătrânii, cari — cum spune un poet, — după ecoul de amortire vor să fie tineri (2).

Ōmenilor cari sunt capricioși sau tonatici, cari umblă le-a, precum și celor ce se ocupă mai mult cu lucrături de nimica, li se ȳice asemenea că :

Umblă cu Gărgăuni în cap (3).

Tot așa se ȳice și celor ce sunt cuprinși de gânduri rele, sau cari vreaŭ să facă cu-va vre-o daună sau neplăcere, înlemnați fiind la acesta de către alții mai ajuși de cap, mai ȳireți și mai vicleni decât dînși (4).

Însă precum sunt uni, cari *bagă* sau *vără* altora *Gărgăuni în cap*, tot așa sunt și alții cari nu numai se fălesc că *le-or scôte Gărgăuni din cap*, ci tot odată îi și scot.

De aici apoi și locuțiunile amenințătoare :

I-oiŭ scutură eŭ Gărgăuni din ureche! (5)

saŭ :

(1) În Bucovina și la I. A. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 179; — Th. D. Speranția, *Vorba de acasă*, publ. în *Revista nouă*, an. V, București 1893, p. 428; — S. Mihăilescu, *Proverbe și ȳicetori*, publ. în *ȳeșetoria*, cit., p. 219; — Laurian și Massim, *Glossariu*, p. 259 : « *Gărgăuni* s. m. Crabro ; insect, muscă mare, *Bondariu* ; metaforice : *acest om are nari gărgăuni în cap* ; *nu-i poți scôte gărgăuni din cap* ; veȳi și *Găun* în *Dicȳionariu*. »

(2) Th. D. Speranția, loc. cit.

(3) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iord. Bran.

(4) I. Pop-Reteganul, *Minte de muere, și pace!* publ. în *Noua Revistă română*, cit., p. 143 : « Fiu-so Niculae numai rar abăteă pe la ea, și atunci nu ședeă mult. că Pavel filerul *le băgase Gărgăuni în cap*, că de aceea abate Niculae pe la ei, ca să-i facă parte din moșie, dar nu i se cade, că moșia a fost numai a lelei Ana, deci se cădeă s'o lase tȳtă fetei, că așa ȳic legile țării, ce-i al tatălușă fie al feciorilor, și ce-i al mamei să fie al fetelor. »

(5) I. A. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 480.

I-oiu scote eu Gărgăuniu din cap! (1)

saŭ :

Lasă-l pe mine, că-î scot eu Gărgăuniu din cap!

Iar după ce *î-au scos Gărgăuniu din cap*, adecă după ce l-a abătut de la fapta cea rea ce aveà de gând să o facă, orî de pe calea cea rătăcită pe care apucase :

Dă-î pace, că î-am scos Gărgăuniu din cap!

saŭ :

Lasă-l acum în pace, că î-am scos eu Gărgăuniu din cap!

În fine Româniî din *Bucovina* precum și cei din *Transilvania* numesc pre Țiganî pentru prea marea lor îndrăsnélă cu care umblă la cerșit: *Gărgăunî*, fem. *Gărgăună* (2), iar cei din *Banat* numesc *Bărnăuzî* pre ómeniî cei nătântoci, cari *umblă* de capul lor și caută să facă tot lucruri rele (3).

Cu tóte însă că *Gărgăunul* e așa de rău și de periculos, după cum s'a văduț din cele ce s'aŭ amintit până aici despre dînsul, totuși Româniî se folosesc, dacă nu de alta, măcar de cuibul său, pre care îl numesc, ca și pre cel de viespe, *Viespariŭ* și *Gespariŭ* saŭ *Gespariŭ mare*, și pre care îl întrebuintéză la felurite rane, mai ales însă la *tăieturi*, la *beșica cea rea* și la *pěr*.

Așa cei ce voesc să vindece *tăieturile* saŭ alte rane cu

(1) I. Creangă, *Amintiri*, p. 79: «De șei-deci și mai bine de ani, de când slujesc preoția, voi aveți să mă învățați tipicul. pui de năpărcăce sunteți! Ia stați coala *să vă scot eu Gărgăuniu din cap!* ... Și svrrr, cu pravila cea mare după călugăr.»

(2) Domețiŭ Dogariŭ, op. cit., p. 5: «Moș Toma Badiceanu eră veselia Românilor și spaima Țiganilor, căci dînsul, orî și unde îi întâlnește pe Țiganî, se atingeà îndată de dînsii, batjocorindu-i și poreclindu-i cu tot felul de ponóse, ca d. e. Faraon, *Barzaon*, balaur, cioroiŭ, pițigoiŭ, cîripoiŭ, babă necurată, și câte și mai câte altele, din care causă sêrmanî Țiganî, când îl zăriaŭ, îl ocoliaŭ de departe.»

(3) Com. de d-l Aurel Iana.

Alinsul, îl usucă bine și apoi, sfărâmându-l și pulverisându-l, îl pun amestecat cu apă pe tăieturi sau alte rane (1).

Pentru cei ce au *bășica cea rea* se mōie în *uncropel* (apă caldută) și apoi se lipesc pe bășică, anume ca acesta să nu se *înfrupte*, adică să nu se facă mai rea. Bășica, în urma *acēsta*, dacă nu a apucat a se face tōtă, se întōrce și se vindecă.

Tot așa se face și cu *pērul* (2).

---

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Tănase Ghețău.

(2) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cârstean.

VIESPELE.

(*Vespa vulgaris* L.)

Românii din *Bucovina* cunosc mai multe specii de insecte sub numirea de *Viespe* sau *Gespe*, *Zespe* și *Zėspe*, pl. *Viespi*, *Gespi*, *Gespci* și *Zėspci*.

Unii dintre acești *Viespi* sunt mai mari, iar alții mai mici. Cel mai mare se numesc în genere *Viespi*, iar cel mai mic *Viespișor*, *Viespușor*, *Gespișor*, *Gespușor*, *Zespișor* și *Zėspcișor*, sing. *Viespișor*, *Viespușor*, *Gespișor*, *Gespușor*, *Zespișor* și *Zėspcișor*.

Noi, în șirele următoare, vom vorbi numai despre cei care se țin de familia *Viespelui comun*.

Iar viespi, cunoscuți Românilor după nume, care se țin de această familie, sunt:

Viespoiul (1), fem. *Viespóică* (2) sau *Gărgăunul*, lat. *Vespa Crabro* L.

Viespele, fem. *Viespea* pl. artic. *Viespi*, fem. *Viespile*, numit în *Bucovina* încă și *Viespă*, *Giasp*, fem. *Giaspă* (3), *Gespe*, pl.

---

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, com. de Paul Scripcariu; — I. Slavici, *Băiat sărac*, poveste publ. în *Convorbiri literare*, an. XV, Iași 1882, p. 465: «Când eră să ăsă din codru de al șésele, trecând pe lângă un pârîu cu apă limpede, el vędù un *Viespoi* bătându-se în valurile apei și i se făcù milă de biata gânganie. El luă dar o creangă uscată și o ținù cu un capăt în dreptul *Viespoiului*, ca să se pună pe ea și să se ridice pe aripă. *Viespoiul* ăsta eră chiar matca viespilor din codri aceia».

(2) Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, București 1900, p. 591.

(3) Dat. Rom. din Carapciu, dict. de Vas. Cărciu.

Gespî, *Gespcî* și *Geschî*, fem. *Gespă* (1), *Zespe* și *Zěspe*, pl. *Zespî*, *Zespcî*, *Zeschî* și *Zěspî*, *Zěspcî* și *Zěschî* (2); *Viespe de casă*, *Viespe de câmp* și *Viespe de pămînt* (3); în Moldova: *Viespe* și *Zěspe*, pl. *Zěschî* (4); în Țera-Românească: *Viespe* de gen. fem. (5); în Banat: *Viespe*, *Vépsă* (6) și *Băzoniū* (7); în Biharia: *Furișor* (8); la Româniî din Meglenia: *Gîaspi*; iar la cei din Macedonia: *Viaspe* (9), lat. *Vespa* vulgaris L. și:

Viespele de pădure (10), lat. *Vespa silvestris* Scop. sau *Vespa holsatica* F.

De ore-ce însă despre *Viespoiū* sau *Gărgăun* am vorbit deja în articolul premergător, de aceea îl vom trece aicea cu vederea și vom vorbi numai despre cele-lalte două specii amintite în șirele de mai sus.

Viespele sau *Viespea*, care e ce-vă mai lungăreț și mai subțire decât o *Albină*, își face cuibul său, numit pretutindeni, în toate țărilor locuite de Români, și *Viespariū* sau *Gespariū* (11), *Viespariță* sau *Ghespariță* (12), dintr'o materie

(1) Dat. Rom. din Liteni, distr. Sucevei; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Toader Pârcea; — a celor din Budeniț, dict. de Măriora Dutcă. — Cuv. *Viespe* de gen. fem. se întrebuintează mai cu seamă la țară, iar la munte se întrebuintează mai mult numai cel de gen. masc.

(2) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de G. Cârsteian; — a celor din Budeniț, dict. de Măr. Dutcă.

(3) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiu, dict. de G. Onciul; — a celor din Opișeni, dict. de Iacob Popovici; — a celor din Putna, dict. de Ioan Pusdrea; — și a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădățan.

(4) Dat. Rom. din Bogdănesci, jud. Suceva, dict. de Nic. Const. Carp: «*Zěschî* sunt ca albinele de mari.»

(5) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(6) Com. de d-l Ios. Olariu.

(7) Dict. de d-l Vasile Loichiță, stud. teol. la facultatea teol. din Cernăuți.

(8) Com. de d-l El. Pop.

(9) Com. de d-l Per. Papahagi.

(10) Dict. de I. Pusdrea și Iac Popovici.

(11) Dat. Rom. din Bucovina și a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iord. Bran; — a celor din Banat, com. Jebel, comitat. Timiș, dict. de d-l Vas. Loichiță; — vezi și Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 14; — Laurian și Massim, *Dict.*, t. II, p. 1.577; — D. Ananescu, *Zoologia*, p. 225.

(12) Rădulescu-Codin, *O seamă de cuvinte din Muscel*, Câmpulung 1901, p. 33.

subțire și uscăciósă asemenea hârtiei pe sub streșinele și prin podurile caselor, din care causă se numesce el apoi și *Viespe de casă*, precum și prin grădină și câmpii, și anume în aceste din urmă în pămînt, din care causă se numesce el apoi și *Viespe de câmp* sau *Viespe de pămînt* (1).

Viespele de pădure, care e ce-vă mai negricios decât cel de casă, își face cuibul său în forma unui ou de găină sau a unui măr printre crengile arborilor și ale tufarilor sau numai de-asupra pămîntului întărit de vre-un obiect óreși-care.

Iar de când și din care causă își fac aceste specii de viespi cuibul lor dintr'o materie subțire și uscăciósă, asemenea hârtiei, ne-o spune următórea legendă din *Téra-Roménescă* :

«După ce bunul Dumnezeu a făcut pămîntul cu toate erburile și copaci după el, a făcut apoi și tot felul de dobitoce, de jigăni, jivini și toate felurile de gângăni, cari mișcă pe fața de pămînt.

«După ce a isprăvit de făcut pămîntul cu toate erburile și copaci, cu apele și cu toate ce mișcă pe el și sbórá în vărduh, cu pesci și jivinile, ce înótă în apă; după ce a isprăvit cerul cu sórele, luna și stelele, apoi s'a așezat pe un scaun și a dat *porâncă*, ca toate făpturile sale : dobitoc mare ori mic, jivină, pasere, pesce și gânganie, copaci și erbură, și toate, toate, câte sunt în lume, să vie la scaunul său, ca să le blagoslovéscă și să le deă orândă fie-care ce are să facă în lume.

«Fie-care veni, aducênd bunului Dumnezeu câte un dar după puterea sa, și Dumnezeu după apucătura fie-căruia îl rânduia.

«*Óia* aduse lână și lapte, și Dumnezeu o blagoslovi să îmbrace casa Rumânului cu lână ei, iar cu laptele să sature copilașii; *Albina* aduse în dar lui Dumnezeu miere dulce și céră cu miros de floră, și Dumnezeu o blagoslovi ca cu mierea ei să îndulcéscă masa omului, iar cu céră să lumineze bisericile la sf. slujbă. Și așa că totă făptura luă blagoslovenie după strădania ei.

«Veni și rîndul *Viespei*.

---

(1) Dict. de G. Onciul.

« *Viespea*, din firea ei leneșă și învățată să trăească mai mult din furtișaguri, pe unde poate, ~~ce~~ eră să aducă ca dar ~~ei~~ Dumneșu? Dar și cu mâinile góle iar cum să vie înaintea scaunului celui prea înălțat? Luă din fugă și ea un petice de *hârtie de mucavă* și veni la Dumneșu.

«Dumneșu pricepù îndată șiretenia *Viespei* și cât e de leneșă și de aceea o blestemă ca tótă munca ei să se preacă în petice de mucavă și ea să se *arănescă* numai din urat. Locuința ei să fie mai mult prin podurile afumate de ómenilor și toți să-i strice cuibul ei.

«Și de atunci și până în ziua de azi așa a și rămas: că cuicile ei sunt făcute par'că din mucavă și șed atârdate prin podurile caselor, par c'ar fi într'adins puse la afumat. Iar *arana* ei este mai mult din furat de unde poate, și măcar orî-ce găsesce, până și mortăciuni, și toți îi strică cuibul ei». (1)

Toți *Viespi*, despre cari ne-a fost până aici vorba, sunt órte rēi și mai cu sémă când sunt zădăriți. Atunci nu se lasă în ruptul capului, până ce nu mușcă pe cel ce i-a zălărit.

Causa însă de când și de ce anume sunt ei așa de rēi, ne-o arată următórea legendă din *Transilvania*, com. Făgău, care ne spune tot odată și de la cine li se trage și originea :

«Se dice că o strănepótă de a lui *Cain* ar fi avut mai mulți copii, cari de cari mai rēi, mai neînțelegători și mai neascultători. Când cine-vă îi mână după un lucru, ei aduceau în batjocură altul, așa cât nu eră modru ca omul să se pótă folosi de ei.

«Mama lor, care nu eră alta decât o pajură învăpăiată și rēutăciósă, ziua și nóptea nu făcea alt ce-vă, decât că blestemă, suduiă și bătea, de-ți eră mai mare scărba când o vedea.

«Copilul cel mai mic, care eră pârjol, pârjol de blestemat și neastîmpărat, aflând odată pe mama sa în dușuri rele, s'a luat la cértă cu dînsa, de sună nu un sat, fără un cap

---

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

de țără, de-ți eră mai mare gróza să-ı asculți. Mai pe u
ajunseră chiar și la păruélă.

«Mama însă, voinică cum eră, nu se prea lăsă. La u
însă, mușcând-o băiatul de gât, ı-a supt tot sângele, ı
când a murit.

«Mama, trăgênd de mórte, ı-a blestemat ca nêd din n
lui nimic să nu se alégă, și viță de viță de a lui să u
lumea, dar între ómenı să nu aibă loc, fără numai în
țile lemnelor găunóse (scorburóse). Din om, ce e, nêd
nêd de al lui să se prefacă în musce cu ghimpı veni
iar sângele ei numai în venin să se prefacă în trupu
și al urmașilor lui.

«El, auđind blestemul mameı sale, a alergat în spre c
și pe cât alergă mai tare și mai repede, pe atâta i se
că se face mai ușor și mai mic, până ce în urmă s'a t
într'o diminéță într'un *Bunzar* cu trupul galben, cı
ómeniı ıı dic *Viespe*» (1).

Și de óre-ce *Viespiı* sunt așa de răi, de aceea cel c
esce ca să nu fie mușcat, trebuie să se feréscă de dıș

E adevêrat că mușcătura lor nu produce o umflătură
de mare ca cea de *Albină*, ci numai un fel de pată c
ban de mare și roșiatică. Dar pentru aceea, fiind fórt
ninósă, nu numai că ustură grozav de tare, ci e în ac
timp și fórt periculósă.

Drept aceea cel ce a fost mușcat de vre-un *Viespe*, v
a se vindecă, trebuie numai decăt, nemijlocit după ce a
mușcat, să stupéscă în palmă și să se frece cu stup
acesta pe locul mușcat (2), saŭ să puie pe dınsul o buc
de fier, și atunci usturimea îndată încetéză, umflătura se
umflă și mușcătura se vindecă (3).

O sémă de Românce însă, mai ales din *Transilva*
rostesc în același timp încă și următórea descântecă,
dic ele:

---

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Dat. Rom. din Opișeni, dict. de Iac. Popovici.

(3) Dat. Rom. din Tereblecea, com. de P. Scripcariu.

spe rău,
 rău,
 spe blestemat
 ie-astîmpărat,
 venit
 i găsit
 N. N. numit.
 acu tău
 i împuns,
 i străpuns,
 sânge-o curs.
 -ai înțepat,
 sânge-o dat,
 e-ai blestemat.
 spe rău,
 ri pe părau,
 -ți nému tău,
 ești din ném rău,
 ești veninos
 primejdios.
 ire-ai ca fumu,
 colbu,

Ca ceta,
 Ca negura.
 Iată vin
 Cu piele din pielea ta,
 Cu dar de la Precista;
 Cu sânge din sângele tău,
 Cu dar de la Dumneșeu,
 Ca să te scot
 Din ăst loc
 Cu soroc
 Pentru tine fără noroc.
 Fugi viespe veninos
 Și anevoios,
 Și primejdios,
 Că de nu-ți vrea
 De te-oiu apucă,
 Vai de pielea ta!
 Fugi de tot
 Cu venin cu tot.
 Scutură-te de venin
 Și lasă sănătos deplin
 Pe N. N. Amin!

scântătorea sau descântătorul, în timp ce rostesc ace-
 vintă, ține un *viespe mort* într'o *motoșcă*, în care are
 arf de cuțit scos pe jumătate afară, cu care apasă me-
 până dice *descânteca* de nouă ori, apoi unge rana cu
 at și, aruncând viespele și cuțitul în apă, dice:

Pe când le-a căută,
 Atunci să mai aibă bóla asta(1).

se atinge de *viespariu*, apoi acesta servește Români-
 parte ca léc spre vindecarea mai multor bóle, precum
rerii de urechi, a *orbalțului*, *bubóielor órbe*, a *bólei celei*
 (epilepsia), a *spériatului*, a *brâncei*, și parte spre fa-
 a *cățelanilor*(2) ca să fie răi, precum și spre cunoșcerea
 viitoare.

Dat. Rom. din Chiraleș, com. de d-l Th. A. Bogdan.
Cățelan, cățel de vre-o câte-vă luni.

Aşa cel ce are *durere de urechi*, caută un *viespariū* de acoştia şi aprindându-l se afumă cu dînsul la urechi (1).

Pentru *orbalt* se ia un cuib de viespe, se amestecă cu hoştine de faguri de albină, se fierb bine la un loc, şi apoi, scurgându-se, se spală cu apa ce a rămas pe locul orbălcit (2).

Pentru *bubóiele órbe* se ieau frunzişóre de viespariū, se móie în apă caldută şi apoi se pun pe bubóie. Făcându-se acésta, buboiul în scurt timp se sparge, se scurge şi se vindecă (3).

Pentru *bóla cea rea* se ia un viespariū, se fierbe şi apa în care s'a fiert se dă celui bolnav de bėut (4).

Pentru *spėriat* se afumă cu *cuib de zespcă*, mai ales copii, şi anume Sămbătă séra şi Duminecă séra, când e lună veche (5).

Pentru *brăncă* se fierb *căsuicile de viespi* sau *căşişile* (6) Lunia în apă, şi apa în care s'a fiert se dă apoi celui bolnav de brăncă, de se spală cu dînsa pe cap. Aşa se face acésta în trei luni de-a rândul (7).

Cel mai bine e însă când cel ce află vre-un *viespariū*, îl risipesce şi nimicesce, căci atunci se risipesc şi tóte răutăţile dimpreună cu dînsul (8).

Cel ce voescó să aibă câni răi pe lângă casa sa, caută un viespar, îl dămăcă mărunţel şi apoi, punându-l în mănecare, îl dă dimpreună cu acésta căţeilor sau căţelanilor de mănecat, dicēnd:

„Cum e *zespea* de iute şi de nesuferită, aşa să fii şi tu de iute şi de nesuferit. Şi, afară de mine şi de cei de casă, pre altul nimeni să nu-l suferi!

(1) Dat. Rom. din Putna, dict. de I. Pusdrea;—a celor din Moldova, com. Paşcani, dict. de Iord. Bran.

(2) Dat. Rom. din Udesci, com. de Darie Cosmiuc.

(3) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.

(4) Dr. N. Leon, op. cit., p. 14.

(5) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de G. Cărstean;—tot de acolo, dict. de G. Galan: „Cuibul de zespe se întrebuinţază la afumat *de spēriat* şi pentru umflături.

(6) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: „Căsuicile *viespilor* în graiul popular se numesc şi *Căşişii*.”

(7) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(8) Dr. N. Leon, op. cit., p. 14.

Cățelul, ce a mâncat o ast-fel de mâncare, se ȑice că se face **reu** ca un viespe (1).

Dacă află cine-vă vre-un viespar în *sterina* (2) secării și **presce** să scie cum va fi érna viitoare, atunci măsură înălțimea lui de la pământ, și dacă acesta e până la genunchile sus său și mai sus, atunci se crede și se ȑice că atâta de **us**, adecă gros, său de înalt va fi și omëtul în érna viitoare.

Tot așa fac o sémă de Români și atunci când găsesc vreun cuib de zespî asupra tómnai în pământ; scobesc în lăntu și caută cât de adânc e făcut cuibul în pământ. Și dacă tare adâncit în pământ, atunci se crede și se ȑice nu numai că va fi mult omët, ci tot odată că și érnă va fi friguroasă. Iară dacă nu-l tare adânc făcut cuibul, atunci se crede și se ȑice că érna nu va fi friguroasă, ci mai mult moloșag **lecăt** ger (3).

Mai departe se ȑice că dacă *Viespile* își fac cuiburile lor adânc în pământ, atunci nu numai că va veni érna de grabă și va dură lung timp, ci va fi tot odată și mare ger. Iar dacă și fac cuiburile pe de-asupra pământului, atunci se crede **contrariul** (4).

Alții iarăși ȑic că atunci când își fac Viespiî cuib în pământ, are să fie érna ușoră, iar când își fac cuibul prin fagi, prin brađi său prin alți arbori înalți, atunci are să fie érna **greă** (5).

(1) Dat. și cred Rom. din Vicovul-de-sus, com. de d-l Ioan Nistor, cant. bis;—a celor din Igesci, dict. de Ioan Danilescu: «Dacă se va lua un cuib de *Zespe*, pl. *zesptci* și se va da unui cățelan (cățel) de mâncat, se ȑice că cățelul acela va fi reu ca un zespe»;—a celor din Budeniț, dict. de Măr. Dutcă: «Dacă se dă un *cuib de gespe*, și mai ales când se află într'însul mulți *căței de gespi*, amestecat cu *chiperiū*, unui cățel de mâncat, atunci cățelul respectiv se face foarte reu.»

(2) Sub cuv. *sterină* înțeleg o sémă de Români din Bucovina, precum bună oră cei din Vicovul-de-sus, paiele de secară său de grâu, cari rămân în pământ, după ce s'a secerat deja secara său grâul.»

(3) Dat. și cred Rom. din Vicovul-de-sus, com. de d-l I. Nistor.

(4) Dat. și cred. Rom. din Gura-Sadovei, com. de Leon Latiș, stud. gimn.

(5) Cred. Rom. din Dorotea, dict. de d-l Ilie Brădățan.

În fine se mai dice încă că, când vara sunt viespi, iernă va fi mare (1).

Iar când umblă *Viespi* rătă în jurul stupinelor, e că are să vie o érnă grea (2).

Se întâmplă foarte adese-oră că *Viespi* umblă pe lângă pine, mai ales toamna, nu numai când are să fie érnă ci și de altă dată și, intrând în știubeie sau coșnițe, pe *albinele*, simțind frigul, se retrag către vârful coșnițelor, mierea din acestea (3).

Deci cei ce voesc ca să nu se întâmple această prădă fac o motoșcă de urzică de sub nouă garduri și, pe la m nopți, îmbrăcați ca nisce buduhale, se duc lângă st și dic :

Motoșcă, motoșcuță!
Cu greu te-am cătat,
Cu greu te-am aflat,
Cu greu te-am legat
De sub gard,
De lângă gard,
La măturat
Și la aruncat
De viespi răi,
De viespi blestemați
Și destrăbălați
Și înveninați;
De viespi veninoși
Și primejdioși,
Și obraznici
Ca nisce pu de draci,
Vină,
Alină
Durerile la *albină*.
Că ei or venit
Și mi-o jăfuit

Miere din fag,
Céră din prag,
Miere, mierișoră
De prin făgușore
Și le-o lăsat góle.
Ha! urzică,
Ha! voinică,
Și-i alungă,
Și-i fugăresce,
Și-i scorbăcesce,
Că-s tâlhari,
Că-s hoțomanî.
Haidați urzici
Micî și voinici,
Pe ei alungați
Afară din stupină,
Afară din grădină,
Afară din ogradă,
Afară din livadă,
Ca urma să li se pėrdă

(1) M. Lupescu, *Superstiții*, publ. în *Gazeta săténului*, an. XV, R. S. 1898, p. 58.

(2) Cred. Rom. de pe *Câmpia Ardélului*, com. Fărăgău, com. de Th. A. Bogdan.

(3) I. Costin, *Manual de stupărit*, p. 27.

ul descântător, când rostesc descânteca acésta, mătură
 ținut cu motoșca de urzică pe dinaintea coșnițelor. Apoi
 dă acésta descântecă de trei ori, motoșca o pune pe stu-
 ca să păzescă albinele, iar el se duce până la pórta
 ținând și suflând de trei ori peste pórta (1).

spre viespi și cu deosebire despre Viespele de casă,
 și unele proverbe și locuțiuni.

ă vre-o câte-vă și dintre acestea:

Viespea încă ar pofti
 Cât de multă miere,
 Dar numai *albina*
 O adună 'n coșniță (2).

Viespea miere după ce nu face,
 Sare și te 'mpunge cu ace (3).

Viespea după ce miere nu face,
 apoi și împunge.

te proverbele acestea se țin despre acei ómeni, cari nu
 ă că nu aduc nici un folos, dar te și vatămă.

A fi ca o *Viespe*,

A fi ca *Viespea*,

ecă: iute, rău peste fire. Se țin mai mult femeilor.

A cânta ca *Viespea*,

ecă: a cânta înțepat, cu glas ascuțit.

A fi *Viespar*

ce de o casă unde toți sunt răi, gâlcevitori. De aceea
 unul e mai bun între ei se țin că:

Trăesc în *Viespar*.

A fi *Viespărie*,

Dat. Rom. din Bistra de lângă Abrud, dict. de un stupar de acolo
 i. de d-l Th. A. Bogdan.

Ședětórea, an. III, Buda-Pesta 1877, p. 41.

Anton Pann, *Prov.*, II, p. 112.

adecă : a fi adunătură de ómenī rēi, gâlcevitori.

A înțepă ca o Viespe,

A înțepă cu vorba, a fi rău de gură. (1)

În fine merită a fi amintit și aceea că o mulțime mare viespi se exprimă prin cuv. *Viespărie*.

---

(1) Dat. Rom. din Bucovina și a celor din Țera-Românească, con
S Sa păr. T. Bălășel.

DRĂGHICIUL.

(*Crabro cephalotes* Sh.)

Drăghiciul, e un fel de viespișor, care sémănă în primăvara corpului întru cât-vă cu *Furnica aripată* (1) sau cu *Bărnăuzii mici* (2).

El se ține prin găurile făcute de *Carî* prin lemne precum și prin ziduri, unde, după cum spun o sémă de Români, prinde *Carii* și-i omórá și unde-și depune tot odată și ouăle sale.

Vara, și mai vârtos la adunatul fânului, *Drăghiciul* supără foarte tare pe ómenî, pișcându-i foarte simțitor, ast-fel că aceștia resărind cu spaimă de pișcăturile sale, nu se pot răbdă de a u-l blestemă și a dice:

— Cine ți-a pus nume *Drăghiciu* din *drag*, n'a nimerit-o, i mai bine eră să-ți fi pus nume *Drăchiciu* din *drac*, pentru că al dracului mai pișcă, fire-ai al dracului să fii! (3)

Drăghiciul e de diferite mărimi și póte că și de diferite oiuri, mari și mici. Însă numai cei mai mici pișcă.

Drăghiciii își caută nutrimîntul lor pe florî. Când se învârc din câmp sunt plini de polen, pe care îl depun în găurile de *Carî* (4).

---

(1) După spusa Rom. din Banat, com. Maidan, com. de d-l S. Liuba, ivățator.

(2) Tot de acolo, com. de d-l Ios. Olariu : «*Drăghiciul* are multă asemănare cu *Bărnăuzii mici*.»

(3) Com. de d-l S. Liuba și de d-l Ios. Olariu : «*Drăghiciul* nu produce nici un folos ómenilor, dar peste vară supără omenirea cu pișcatul său cel simțitor.»

(4) Com. de d-l S. Liuba.

FURIȘORUL.

(*Pompilus viaticus* Latr.)

Este un fel de viespișor negricios, care-și face cuibul său de regulă pe drumuri și pe cărări, și care nu odată, când e zădărit sau când îl stă cine-vă în cale, îl mușcă foarte tare.

Acest viespișor se numește în Bucovina: *Zespe mătifică* (1), iar în Transilvania: *Furișor* (2), *Furieș* (3), *Lene* (4), *Tibócă*, pl. *Tibóce* (5) și *Tibocuță*, pl. *Tibocuțe* (6).

Un alt-fel de viespișor, asemenea negricios, care-și face cuibul său mai mult prin borți și scorburi de copaci și care se ține tot de familia *Furișorului*, se numește atât în Bucovina cât și în Transilvania: *Viespe negru*, fem. *Viespe neagră* (7), lat. *Pompilus niger* Fabr.

Despre acești viespișori sau muscuțe, după cum le mai dic unii (8), există la Români următoarele credințe și datine:

(1) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Ioan Ungurean: «*Zespea mătifică* e neagră și la trup ca furnica. Ea bortesce și-și face cuibul drept în pământ. Mușcă foarte rău, mai ales când arde sorele, și ustură de Dămnă feresce »

(2) Dat. Rom. din Șomfalău.

(3) Dat. Rom. din Bistrița.

(4) Dat. Rom. din Fărâgău.

(5) Dat. Rom. din Bistrița și Beșineu.

(6) Dat. Rom. din Șieș-Măgeruș; — a celor din Caila, Sfîntu și Aralia. — Tote numirile acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

(7) Dat. Rom. din Udesci, com. de d-l Darie Cosmiuc, jurist, și a celor din Transilvania, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(8) Com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Tibocuța* este o muscuță mică, ce-și face moșinție pe cărări și pișcă foarte tare.»

Furișorul e sflederul dracului, că umblă tot în calea omului (1).

Furișorul, e pismașul somnului (2).

Furișorul de te va mușcă când dormi în vremea fânului, e semn să te scolă că are să-ți plóie fânul (3).

Muerea guralivă e din némul *Furișorilor*.

Femeii limbute dă-î 99 de *Furișori* în 99 de zile, că va nuți (4).

Țibócele sunt copilele cele țipate din cer (5).

Țibócele sunt fetele Satanei (6).

Țibócele sunt spaima ingerilor (7).

Țibocuțele, când umblă tare, e semn de vreme bună (8).

De nu doresci să ai copii guralivi și răutácioși, feresce-î le *Țibóce* (9).

Când te mușcă *Țibocuțele*, Ți următórea descântecă și udă ocul mușcat cu scuiat:

Țibocuță!

Fata temniței,

Fata Sătanei,

A Dulumanei,

A primejdiei!

Unde m'ai mușcat,

Lasă locul curat,

Că de nu-î vra

Și de nu-î lăsă,

Unde te-ajung,

Te străpung!

Ptiū! n'ai mai fi,

N'ai mai trăi,

De nu mî-a trece-acî! (10)

Lenele când umblă, e semn de vreme grea (11).

Viespiî negri sunt copiii dracului (12).

Viespele negru e feciorul dracului, decî dați-î pace, de nu vreți să aveți de lucru cu tată-so (13).

(1) Cred. Rom. din Șomfalău.

(2) Cred. Rom. din Herina.

(3) Cred. Rom. din Șomfalău.

(4) Cred. Rom. din Arcalia.

(5) Cred. Rom. din Ragla.

(6) Cred. Rom. din Bistrița și Buduș.

(7) Cred. Rom. din Bistrița.

(8) Cred. Rom. din Șieŭ-Cristur.

(9) Cred. Rom. din Bistrița.

(10) Cred. Rom. din Șieŭ-Cristur.

(11) Cred. Rom. din Fărăgău și Socol.

(12) Cred. Rom. din Ercea.

(13) Cred. Rom. din Țag.

Viespi negri sunt copiii cei răi ai *Mamei pădurii* pe care blestemându-i mama sa s'aû prefăcut în viespi veni-
noși (1).

Maî mulți *Viespi negri*, de te vor mușcă, vei muri (2).

De vei omorî însă 99 de *Viespi negri*, vei scăpa un pă-
cătos din iad (3).

Căci când cine-vă omórá un *Viespe negru*, Dumnezeu
se bucură (4).

Iar când găsești un viespe mort, acopere-l cu pământ, ca
de nu, *Dracul* îți face vrajbă (5).

---

(1) Cred. Rom. din Cosma.

(2) Cred. Rom. din Fărăgău.

(3) Cred. Rom. din Șermașul de Câmpie.

(4) Cred. Rom. din Fărăgău.

(5) Cred. Rom. din Țagul mare. — Tóte credințele și datinele acestea
mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

FURNICA.

(*Formica nigra* Latr.)

Românii cunosc mai multe feluri de furnică, și anume:

Furnica mare, numită și *Furnică de pădure*, *Furnică sălbatică* (1) și *Furnicar*, pl. *Furnicari* (2), lat. *Formica rufa* L.

Furnicarul roșu (3) sau *Furnica de copaci* (4), la Românii din Macedonia *Fur* (5), lat. *Formica sanguinea* Latr.

---

(1) Pretutindenii în Bucovina; — com. de d-l El. Pop: «Furnica e de mai multe feluri: *de casă* și *sălbatică*, care și mușcă. Acestea fac și mușinoiă din sdroburi de crenguțe;» — G. Crăiniceanu, *Nomenclatura româno-latină din istoria naturală*, publ. în *Convorbiri literare*, an. XXIII, p. 334; — Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. II, p. 1.673: «Furnicile sunt de trei feluri: *furnică mare*, *furnică neagră* sau *mică* și *furnică aripă*, care are aripă» (G. Dobrin, Transilvania, Făgăraș, com. Voila).

(2) Pretutindenii în Bucovina; — apoi în Moldova, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Furnicarii* sunt cu mult mai mari decât furnicile de rând. Ei își fac mușuróiele din cetină, paie, bețișóre și alte bucățele mărișóre, chiar și petricele. De multe ori, când se află pe un copac, adesea brad ori mestécán, și sunt atacați de om, se ridică pe picioróele cele din urmă drept în sus și stupesc un fel de acid acrișor. Printre dinșii se află și *furnici cu aripă*, dar mai puțințele;» — dict. de Iordache Bran, pálmaș în Pășcani: «Subt *Furnicar* se înțelege furnica aceea, care-și face *furnicariul* său pe sub copaci din cetină, bucățele de frunză și din felurite bețișóre.»

(3) Com. de Ionică al lui Iordache Isac: «Eă cunosc trei feluri de furnică: *Furnică de câmp*, cari is mici și negre, apoi un fel de *Furnică galbene* și nu prea mari, și în urmă un fel de furnică mari și roșii de pădure numite *Furnicari*;» — dict. de Toader Ionesi din Vicovul-de-sus: «*Furnicarul* e de două feluri: unul negru și altul roșu.»

(4) Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 730.

(5) Com. de d-l Per. Papahagi.

Furnica, dim. *Furnicuță*, masc. *Furnic*, pl. *Furnici*, art. *Furniciu* (1), *Furnică de casă*, *Furnică mică*, *Furnică neagră*, *Furnică de fânaș* și *Furnică de câmp* (2); la Românii din Meglenia și la cei din Macedonia: *Furnigă*, pl. *Furnizi* (3); iar la cei din Istria: *Furnică* și *Furnigă*, pl. *Furnige* (4); lat. *Formica nigra* Latr.

Furnica galbenă sau *Furnica gălbie* (5), lat. *Formica flava* L. și

Furnica roșă sau *Furnică de grădină* (6), lat. *Myrmica levinodis*, *M. rubra* Latr.

Furnica mare trăesce numai prin păduri, de aceea se numește ea și *Furnică de pădure*.

Tot prin păduri trăesce și *Furnicarul roșu* sau *Furnică roșie*. *Furnica neagră* trăesce mai mult la câmp, și mai ales unde e locul arat, negru și gras.

Iar *Furnica roșie* trăesce mai mult unde e locul bănos.

(1) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul.

(2) Pretutindenii în Bucovina; — apoi în Moldova, dict. de Iord. Bran și com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «Furnicile sunt de mai multe feluri: *Furnici negre*, mici, cari nu mușcă veninos și nu-și fac mușunoiu mare. Ele adese-orî își fac mușunoiu din pământ lutos sau nisip și de multe orî chiar și în straturi»; — com. de d-l El. Pop: «*Furnicile de casă* își fac movilițe din pământ»; — Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 730.

(3) Com. de d-l Per. Papahagi; — vezi de același: *Megleno-Românii*. Partea II, p. 81; — Gustav Weigand, *Die Aromunen*, II Bd., Leipzig 1894, p. 50 și 305; — Idem: *Vlacho-Meglen*, eine ethnographisch-philologische Untersuchung, Leipzig 1892, p. 23: «*Furnigă*, pl. *furnis*, mr. *Furnigă*, pl. *furnits*.»

(4) Ioan Maiorescu, *Itinerar în Istria*. Ed. II, București 1900, p. 106.

(5) În Bucovina, com. de mai mulți inși, în deosebire de Ionică al lui Iord. Isac și G. Onciul din Frătăușul-vechiu: «*Furnica galbenă* de bahnă mușcă primejdios ca și albina, și când te mușcă multe, poți și te primejduesci.»

(6) Pretutindenii în Bucovina și Moldova, dict. de Iord. Bran; — com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Furnici roșii*, de mărimea celor negre, dar cari sunt vestite prin mușcăturile lor, chiar te îngrozesc»; — com. de El. Pop; — com. de d-l Ios. Olariu: «Sunt mai multe feluri de furnici: mari și mici, negre și roșii.»

pe fânațe și prilóge. Se află însă foarte adese-orî și prin grădini (1).

Furnica mare sau *Furnicarul* e cea mai mare, iar *Furnica roșie* e cea mai mică dintre toate furnicile câte s'aũ în-țirrat mai sus. Acésta este tot odată și foarte iute și rea, de ore-ce când te mușcă, te umfli (2).

Tóte furnicile trăesc, ca și albinele, în societate, une-orî câte mai multe sute de miľ. Și fie-care societate se împăr-țesce în femeiusce, bărbătuși și furnici lucrătóre.

Femeiuscele și bărbătușiĩ aũ într'un anumit timp de peste an și aripĩ, iar cele lucrătóre sunt tot-deauna fără de aripĩ.

Decĩ pe cele dintâi poporul le numesce și *furnici sburătóre*, *furnici cu arpĩ* (3) sau aripĩ și *furnici aripite* (4), iară pe cele din urmă, adecă pe cele lucrătóre sau fără de aripĩ, *fete*, sing. *fată* (5).

Larvele de furnică se numesc *pui*, sing. *puiũ*, iar nimfele sau coconi se numesc în cele mai multe părți atât din Bucovina, cât și din Moldova : *saci*, sing. *sac* sau *săcușorĩ*, sing. *săcușor*, pentru că ele, când sunt deplin desvoltate, aũ forma unor săcușorĩ (6). În unele părți însă se numesc *bărbințe*,

(1) Dict. de Toader Ionesi.

(2) Dict. de Iord Bran ; — com. de d-l El. Pop : «Sunt un fel de furnici foarte micițe și roși, carĩ mușcă răũ.

(3) *Árpă*, pl. *arpĩ* = aripă, usitat în unele părți din Bucovina, precum bună-órá în Vicovul-de-sus.

(4) Hasdeũ, *Etym. Magn.*, t. II, p. 1.673.

(5) Usitat în Bucovina.

(6) Dat. Rom. din Câmpulung, dict. de Nic Casian și com. de Ioan Casian, stud. gimn : «Poporul de la munte numesce nimfele furnicilor *saci*» ; — a celor din Tereblecea, com. de Luca Buliga, stud gimn. : «La noi în Tereblecea nimfele furnicilor se numesc *saci*, și cred că din aceia se nutresc ele» ; — a celor din Tișeuț, com. de repausatul Const. So-rocean, fost stud. gimn. : «Nimfele furnicilor se numesc în satul Tișeuț *saci*» ; — a celor din Moldova, com. Pașcanĩ, dict. de Iord. Bran ; — S. Fl. Marian, *Ornitologia pop. rom.*, t. I, p. 59 : «Pe la rădăcina și umbra erbei și a florilor, cete întregi de furnici nu-și pot da rând strîngẽdu-și nutrețul necesar pentru susținerea vieții, iar altele tãrãind după sine câte un *săcușor* albineț spre a-l așeză într'un loc mai bun și mai sigur de cum a fost mai nainte.»

sing. *bărbînță*, fiind-că sémână unei *berbinciore* (1), apoi și *ouă de furnică* (2).

În unii din acești saci sau *bărbințe* se dice că au furnicile *puî*, iar în altele de mâncare, precum au bună-ora și albinele în unele chiliuțe *cățeî*, iară în altele *păstură* (3).

De aici apoi și dicala Românilor că furnicile își duc sacii cu mâncare în spate, când ved că acestea își mută nimfele dintr'un loc într'altul.

Și de ore ce o samă de saci de aceștia sunt cu mult mai mari decât furnicile cari îi duc, de aceea se crede și se dice că nimeni nu e așa de voinic și de tare ca furnica, și în deosebi ca *Furnica mare*, pentru că nici omul și nici o altă vietate de pe fața pământului nu e în stare să ducă o bucată de fier cât corpul ei de mare, însă *Furnica mare* sau *Furnicarul* o duce (4).

Tot despre *Furnica mare* există la Români din Bucovina și următoarea legendă:

«Dice că eră odată o femeie. Și femeia aceea eră vădană și aveă numai o copilă, unica ei mângâiere, și o turmă de oi, singura ei avere.

«După ce a crescut copila și s'a făcut aproape fată mare, maica sa, fiind-că nu aveă pe nimeni altul, o trimise pe dînsa cu oile să le pască. Îi spuse însă tot odată, înainte de a o trimite, ca să se îmbrace barbătesce și, întîlnindu-se cu cine-vă, să nu vorbescă femeesce, anume ca, fiind voinică și foarte frumósă, să nu atragă privirea nimăruia asupra ei.

(1) Com. de d-l Em. Antonovici, stud. gimn: «Nimfele de furnică se numesc la țără saci, iar la munte *bărbințe*.»

(2) Dat. Rom. din Stulpicani, com. de N. Cotlarciuc, stud. gimn.: «Nimfele furnicilor se numesc în satul Știulbicanî *ouă de furnică*; — *Enciclopedia rom.*, t. II, p. 485: «Larvele viermiforme țin în general un cocon de mătăsă, în interiorul căruia se transformă în nimfe; aceste coconuri sunt cunoscute vulgar sub numele de *ouă de furnică*; — Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 13: «Larvele de furnică se numesc *ouă de furnică*; cu ele se hrănesc în colivii privighetorile și alte păserele.»

(3) Com. de Luca Buliga, și dict. de Iord. Bran.

(4) Com. de d-l Ionică al lui Iord. Isac; — și G. Onciul din Frățuțul-vechiu. «*Furnicarul* e cea mai tare leghioe de pe lume, pentru că duce de trei ori mai mare greutate decât dînsul.»

«Copila ascultă de maica sa, se îmbracă bărbătesce și apoi, uâd turma, se duse cu dînsa la păscut, și așa o păscu ea în timp mai îndelungat.

«Iată însă că într'o ȃi, trec nd ea cu turma sa printr'o pădure, se întâlnește cu un fecior, care páscea asemenea o turmă de oi.

• **Feciorul acela însă nu era fecior din ómenî, ca toţi feciorii, ci el era feciorul unei *Smeóice*.**

«Însă de unde și de la cine s'o scie ea acésta? Și chiar dacă ar fi știut-o, ce i-ar fi ajutat, dacă nu știà ce e *Smeșică* și ce e *Smeu*? Și așa, nesciind cine-i și al cui e, și vădându-l numai că e fecior și cioban, ca și dînsa, s'a dat cu el în vorbă și totă ziua aceea umblară împreună cu oile la păscut.

«Pe la înserate, despărțindu-se și ducându-se feciorul sme-
licei acasă, duse cătră maica sa:

— «Mamă! mie mi se pare că tovarășul meu cu care am
păscut eu ađi oile, nu e fecior, după cum îl arată îmbrăcă-
mîntea, ci fată, atîta numai că n'are glas femeesc, ci bār-
bătesc. Óre n'ar fi bine s'o aduc eu într'o séră la noi și s'o
vedî și d-ta și apoi să-mî spuî: bārbat e orî femeie, că de
s'ar întîmplă să fie femeie, eu fórte bucuros așî luă-o de
soție, pentru că cîtă lume am umblat, un chip mai frumos
și mai drăgălaș ca acesta n'am aflat.

— «Bine! — răspunse Smeoica — adă-l și vom vedé, și de **va** fi bărbat, se va întórce iarăși sănătos de unde a venit, iar de va fi femeie, a ta să fie!

« A doua zi, mergînd feciorul smeóiceî cu oile la păscut și întîlnindu-se cu fata văduveî, păscură oile iarăși împreună, iară coela de către sară, când eră să se despărțescă și să se ducă fie-care acasă la dînsul, ȓise feteî ca să mérgă nópte-a aceea la dînșîl de mas.

«Fata, nebănuind nimica și fiind cam departe de casa
mâni-sale, nu stete mult pe gânduri, cimise că va merge
și merso.

«Ce face însă Smeoica, când a văzut-o că vine? Îi eși înainte și vorbește ce vorbește cu dînsa, și apoi începe a vorbi și cu feciorul său, însă nu în limba fetei, ci într'o limbă cu totul străină, spundu-i că după ce se va culcă tova-

rășul său, să-i puie o flóre sub căpătâiũ, și dacă peste noapte se va vesteji flórea, e de bună-sémă femeie, iar de nu, atunci e bărbat.

«Și după ce-i dete sfatul acesta, fiind acuma târziu, luară *noapte bună* unul de la altul și se culcară cu toții.

«Fata, trăgând cu urechea și vedând că mai mult șoptea decât vorbesc, și încă într'o limbă cu totul străină, în sfârșit s'a priceput că trebuie să fie vorba despre dînsa. Deci mult după ce s'a culcat, începui a sforăi, ca și când aș fi cuprins-o un somn foarte mare. Însă ea nu dormia, ci numai cu ochii închiși și sforăia așa în vînt, ca să știe ce se va întîmpla.

Ospetarii, adică Smeóica și feciorul său, care așezându-se nu dormeau, auzind că óspele lor sforăesc și cugetând că dorme acum dus, se sculară încet, eșiră pe vîrfurile degetelor afară, se duseră în grădină, aduseră o garófă înflorită și-o puseră sub căpătâiũ, apoi se culcară iarăși și astăzi dormiră duși.

«Fata însă, cum simți că i s'a pus ce-vă sub căpătâi, se dată se pricepui că trebuie să fie vre-o apucătură sau un lucru necurat la mijloc. Deci se sculă de grabă de unde se culcată, își căută tașca cea ciobănescă și scose dintr-o oglindă fermecată, anume ca prin mijlocirea acesteia să întîmpine făcăturile sau vrăjirile ospetărilor.

«N'a apucat însă bine a-și scote oglinda și etă că Smeóica, trezindu-se, se repede la căpătâiũ și scoțînd garófa spre cea mai mare bucurie a ei și a feciorului său, căci menea se trezise, că acésta este tótă vestejită. Un se sculă óspele lor nu eră bărbat, ci femeie.

«Ce eră acuma să facă fata? Să dică că nu este vestejită? Asta nu se putea, pentru că Smeóica o dete că este vestejită. Și apoi chiar dacă ar și fi dis. ce folos ar fi avut, menii n'ar fi cređut-o! Deci neavînd ce face, își schimbi glasul și de aici înainte începui a și vorbi fece ca tóte femeile.

«Însă feciorul Smeóiceii nu se mulțumii numai cu auzi ci el o ținea una și bună, după cum îi spusese mamei sale de soție.

«Fata dintr'un început nici nu voi să audă desp

Maî pe urmă însă, vedând că n'are încotro, se în-
și ea, și *Smeul* o luă de soție. Dar ea se jură că din
aceea înainte nu va mai vorbi cu dînsul, nici nu se
lăsă s'o sărute.

Însă *Smeul*, când auzi ceea ce-i spuse fata, începù a rîde
apoi, cuprindend-o în brațe, o strînse cam în șagă, cam
'adins, ast-fel că mai eră să i ăsă ochii din cap, și așa
sărută. Dar ce fel de sărutat, că i se umflară obraji ca
bile.

Fata, vedând ce a făcut *Smeul* cu dînsa, s'a supărat de
forte, s'a prefăcut de grabă într'o gujulie, și așa dete să
gă pe sub temelia casei.

Smeul însă, vedend-o că fuge, a luat de grabă un cuțit.
cuțit și, repezindu-se după dînsa, o tăie de pe la mijloc
î drept în două. Noroc că i-a mai rămas o lécă de carne
at un fir de ață, care ținu partea dinapoi de cea dinainte,
asă, târâindu-se cu mare greu, eși afară și se făcù nevădută.

«Și de atunci gujulie a rămas ea până în ziua de astăzi.
și gujulia aceea e *Furnica*» (1).

Românii din unele părți ale *Transilvaniei* însă spun că
Furnica a fost socățica lui *Sânt-Ilie*, pe când eră acesta
în pustie, și că ea, după a doua venire, are să fie dómna
mare, că așa i-a făgăduit *Sânt-Ilie*, pentru că s'a purtat
bine (2).

Alți Români, tot din *Transilvania*, din contră spun că *Fur-*
nica e nepóta lui *Dumnezeu* (3) și slujnica *Precistei*. De aceea
se cuvine s'o lăsăm să lucre în pace, că de nu, câte furnici
omorîm, de atâtea ori suspină *Maica Precista* (4).

Iar *Furnica roșie* e din lacrima vărsată de *Maica Pre-*
cista pe mormîntul Domnului nostru Is. Chr. (5)

Furnica de câmp se încuibă fôrte adese-ori în movilițele de
ternă, ce le scot *cârțițele* pe suprafața pămîntului, și anume

(1) Dict. de George Marmeliuc, agricultor în Liteni, și com. de frate-
său Dimitrie, stud. gimn.

(2) Cred. Rom. din Șermaș.

(3) Cred. Rom. din Pentic.

(4) Cred. Rom. din Aldorf lângă Bistrița.

(5) Cred. Rom. din Ragla. — Tóte credințele acestea mi le-a comunicat
d-l Th. A. Bogdan.

după ce acestea s'aũ mai învechit și a început a cresce erva pe dînsele.

Aceste moviite de țernă se numesc *moșinóie*, *moșiróie*, *moșunóie*, *moșuróie*, *mușinóie*, *mușiróie*, *mușunóie* și *mușuróie*.

De aici vine apoi că și cuiburile de furnică, făcute în aceste moviite de țernă, se numesc asemenea *mușunóie*, sing. *mușunoiũ*, însă tot-deauna în combinațiune cu cuv. *furnică*, de am dat peste un *mușunoiũ de furnică*. Când e vorba însă numai despre *mușunoiũ*, fără să adăugăm cuv. *furnică*, atunci trebuie să ne gândim numai la *cârliță*, care l-a făcut.

Furnica de pădure, după cum e prea bine cunoscut, își face cuibul său singur în forma unei căpicioare, ba uneori chiar și cât o căpiță de mare, din diferite bețișoare, crenguțele, surceluțe, sfărământuri de frunză și cetină de brad și de molid, amestecate toate la un loc cu țernă și cu nisip.

Acest cuib se numesce de regulă *furnicariũ* pl. *furnicare*, la Români din Meglenia: *Furnigar* (1) și numai rar când *mușinoiũ* sau *mușunoiũ*.

Deci când e vorba despre vre-un *furnicariũ*, trebuie să ne gândim mai întâi la cuibul *Furnicii de pădure*, furnică celei mari, și apoi la cuiburile celor-lalte furnică mai mici.

Fie-care furnică, cu deosebire însă *Furnica de pădure*, are în partea de dinapoi a corpului său o beșicuță, în care se află un fel de fluiditate acrie, pe care poporul din unele părți o numesce *borș* (2), din cauză că e mai tot așa de acrică și borșul.

Sciind-o acesta băeții, cari umblă cu vitele la păscut, nu odată, când dau peste vre-un *furnicariũ*, ieaũ un ramurel de răchită, când acesta e în măsă, îl jupesc de cojă, și astfel îl bagă apoi în furnicariũ și încep a-l scormoni și a hărăți furnicile cu dînsul, dicend :

(1) Per. Papahagi, *Megleno-Români*. Partea II, p. 81.

(2) Dat. Rom. din Bălăcena, com. de Grigore Rusu, stud. gimn.: «Acri-mea că o slobod furnicile se numesce borș;» — a celor din Horodnicul-de-jos, com. de d-l Petrea Prelipcean: «Furnicile slobod un fel de zémă (umeđelă) acrie, căreia băeții îi dic *borș*.»

Furnicilor ! dați-mi borș,
C'o tăiat mam'un cocoș,
Că voi borș de nu mi-ți da,
Eă bordeiul v'oiu strică ! (1)

Saŭ :

M'o trimes mama după borș,
C'o tăiat un cocoș !
Că de nu mi-ți da,
Casa v'oiu strică ! (2)

Saŭ :

Luați-vă, furnici, séma,
Că m'o mânat mama
Să-mi dați un pic de borș,
C'o tăiat un cocoș ! (3)

Furnicile, zidărite fiind, încep a umbla încolo și încóce
ca turbate, a se sui pe rămurele și a slobođi pe acésta o
mulțime de năcrélă.

Băeți, scoțend după un restimp rămurelul, îl ling saŭ numai
il ating cu vârful limbi și vedend că măsga de pe dînsul
e acuma acrie, spun că aŭ căpătat borșul cerut.

O sémă de băeți însă, neavend rămurele de răchită la în-
demână saŭ trecendu-i acesteia timpul măsgei, ieaŭ orî și ce
alt bețișor, care le vine dindemână și, udându-l puțin cu
limba, îl pun asemenea în furnicariu, dicend :

M'o mânat moșu
Ca să-mi dai borșu,
C'o tăiat cocoșu ! (4)

Saŭ :

M'o trimis mama
Să vă dați séma
C'un budăieș de borș,
C'a tăiat un cocoș ! (5)

Saŭ :

---

(1) Dat. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de V Greciuc.

(2) Dat. Rom. din Ciudeiŭ, com. de Justinian Costinean.

(3) Dat. Rom. din Părhaŭ, com. de Const. Bădăluță.

(4) Dat. Rom. din Bălăcéna, com. de Grigore Rusu, stud. gimn.

(5) Dat. Rom. din Ilîșesci, aŭdită pe când eram băiat mic.

Dă-mi borș, dă-mi borș,
C'a tăiat mam'un cocoș! (1)

Saŭ:

Am venit să-mi dați borș,
C'am tăiat un cocoș.
Că voi borș de nu mi-ți da
Eŭ căsuța v'oiŭ strică! (2)

Se dice însă că e păcat de *scormoni* și de stricat furnicarele, căci furnicele le fac cu multă trudă (3). Apoi și de acest nu e bine de stricat, pentru că fapta acésta provócă plóie (4).

Drept aceea ómenii, când vėd pre fii lor *scormonind* vreun furnicariŭ și mai ales pe timpul cositului, îi muștră și alungă ca nu cum-vă lăsându-i să-l scormonéscă, să vie plóie și să le strice (putredéscă) pologul (5).

O sémă de Români însă din contră cred că dacă se *scormonesce* vreun mușinoiŭ de furnică, furnicile respective pier, iar vitele băeților ce le scormonesc strechie (6).

Însă furnicile nu numai că provócă plóia, când li se scormonesc mușinóiele, ci ele aŭ, după spusa poporului, tot odată și darul de a prevesti plóia cu vre-o câte-vă ore săi chiar ȝile mai nainte.

(1) Dat. Rom. din Brașca, com. de Zaharie Roșca, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Băeșesci, com. de Alexandru Vasilovici, stud. gimn.

(3) Cred. Rom. din Ungaria, com. de d-l El. Pop: «Ómenii spun că e păcat a strică căsuța (mușinoiul) furnicilor pre care o gătesc ele cu multă trudă.»

(4) Cred. Rom. din Boian, com. de Ionică al lui Iordachi Isac: «Când risipesc băeții mușinóiele furnicilor ȝic: hai să risipim mușinóiele ca să plóie»;—a celor din Vicovul-de-sus, com. de George Nistor, stud. gimn.: Dacă se *scormolesce* mușinoiul de furnică, se crede că are să se schimbe vremea, are să plóie»;—a celor din Câmpulung, com. de Ioan Casian: «Se ȝice că dacă se rėscolesce un mușinoiŭ de furnică, atunci are să plóie»; — veȝi și I. Pop-Reteganul, *Din copilărie*, publ. în *Revista ilustrată*, an. I, Bistrița 1898, p. 190: «Când plecarăm de la *furnicare* să ne vedem de oi, îmi ȝise *Bunzarul*:—Nițule! cât îi trăi, nu sgândări în *furnicare*, că atunci plouă. Cu multă trudă își fac bieteles furnică curȝile și palatele lor, apoi omul să le strice!»

(5) Cred. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de d-l Petrea Prelipcean.

(6) Cred. Rom. din Vicovul-de-sus, com. de G. Nistor.

Aşa se crede că dacă furnicile es din cuiburile lor şi cară țernă, de bună-sémă va plouă (1).

Când es şi umblă o mulțime de furnici pe afară, atunci încă e semn că va plouă (2).

Când umblă multe furnici pe mușinoiū, atunci însămnă asemenea că are să plóie (3).

Când umblă furnicile pe drum, atunci iarăși are să plóie (4).

Când es furnicile afară şi se adună sute şi miī într'un loc, ne putem aşteptă la plóie (5).

Când tóte furnicile es din mușinoiū afară, atunci aū să fie ploī multe (6).

Când es furnici multe dintr'o crepătură, are să fie plóie de grabă (7).

Când sbórá furnicile pe sus, are să fie plóie (8).

Când furnicile es prin casă, are să vremuéscă (9).

Când es furnicile de-asupra mușinoiului şi umblă, va fi vreme bună; când se ascund, deși-ī vreme bună afară, e un semn că va fi plóie; iar când își fac mușinóie mari şi înalte, ceea ce se vede mai ales prin érbă, e semn că anul acela va fi ploios, şi ele de aceea își fac mușunóie nalte, ca să scape de înecăciune (10).

Afară de acésta se mai crede şi se mai ȑice încă :

Când își fac furnicile tómnă mușinóie mari, atunci are să fie érna grea (11).

(1) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. IV, Cernăuți 1894. No. 79.

(2) Cred. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de V. Greciuc.

(3) Cred. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de Leon Roșca.

(4) T. D. Ionescu, *Credințe din Dolhasca*, jud. Suceva, publ. în *Șeȑetórea*, an. IV, p. 120.

(5) S. Fl. Marian, *Sėrbătorile la Romăni*, vol. I, p. 118.

(6) Cred. Rom. din Udesci, com. de Const. Jescu, stud. gimn.

(7) Cred. Rom. din Moldova, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

(8) Cred. Rom. din Frătăuțul-vechiū, com. de G. Onciul.

(9) *Șeȑetórea*, an. I, Fălticeni, p. 192.

(10) Cred. Rom. din Mahala, com. de Ionică al lui Iordache Isac.

(11) Cred. Rom. din Câmpulung, com. de I. Casian; — şi a celor din Țera-Romănéscă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

Când furnicile își fac *mușuróiele* sus pe paiele de érbă, érna viitóre va fi gerósă (1).

De faci casă pe *furnicariu*, nu mai ai rëgaz de óspeș (2).

Când se ivesc furnici prin casă, e semn de belșug (3).

Când vei vedé furnici cu aripí prin casă, e semn de mórte, îți va muri cine-và din casă (4).

Când se arată furnicile cu aripí, cred unii, că predic avútie, iar alții nenorocire (5).

Dacă mănâncă furnicile din laptele unei femei, îi va perțíta (6).

În fine se ȑice că noi ómenii de aȑi suntem înalți și mari cât talpa *Uriășilor*, ce au fost mai înainte de noi, dar are să vie o vreme când ómenii au să fie așa de micí... câte furnică (7).

Atât *furnicile*, și cu deosebire cele de pădure, cât și *furnicarele*, se întrebuintéază nu odată și ca léc contra mai multor bóle, precum: pentru *rosurí* sau *rosăturí de picioare*, pentru *durerea măselelor*, pentru *sohole*, pentru *albafă*, pentru *de dînsele*, pentru *furniceí*, precum și pentru multe altele.

Dacă are cine-và *rosurí*, adecă dacă i s'au umflat picioarele și-l dor ciolanele, iea un pumn de furnici dimpreună ca lutul din care e compus furnicariul acestora, îl pune într'ó ólá cu apă să fiérbă, și după ce a fiert, se unge pe picioare și se frécă bine pe locul unde-l dóre (8).

(1) S. Theodorescu-Chirilean, *Credințe relativ la prevederea timpului*, publ. în *Gazeta săténului*, an. XIV, R.-Sărat 1897, p. 442.

(2) G. P. Salvin, *Superstiții din jud. Covurlui*, publ. în *Ședétórea*, an. I, p. 276.

(3) G. S. Ioneanu, *Mica colecțiune de superstițiunile poporului român*, Buzéu 1888, p. 63.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(5) Cred. Rom. din Macedonia, com. de d-l Per. Papahagi.

(6) G. S. Ioneanu, *Mica colecțiune*, p. 66.

(7) Cred. Rom. din Moldova, com. Brosceni, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

(8) Dat. Rom. din Udesci, com. de Const. Jescu; — a celor din Părhăuți, com. de Const. Bădăluță; — a celor din Moldova, com. Pașcani. dict. de Iordachi Bran: *Furnicariul* furnici de pădure, care e făcut din diferite sfărmături de frunze, cetină și găteje, se întrebuintéază la

Alții, tot pentru *rosuri* sau dureri de picióre, ieaú un șip, pun într'insul zahăr pisat, și apoi ast-fel cu zahăr cu tot îl pun pe un *mușinoiú de cei mari*, adecă pe un *furnicariú*, unde-l lasă să stea până ce se umple de furnici; după ce s'a umplut, îl aduc cu furnici cu tot acasă, tórnă într'insul spirt, îl astupă, și așa îl lasă un timp mai îndelungat până ce se topesce zahărul și ese tótă puterea, mai ales însă tótă acréla din furnici. Cu acest *spirt de furnici* își ung apoi piciórele și spun că durerea le trece (1).

Dacă are cine-vă *durere de măsele*, e bine să ieà un pumn de furnici cu mușuroiú cu tot și să-l puie într'o ulcică sau într'o ólă cu apă curată la foc ca să fiérbă. După ce a fiert să-l strecore printr'o pânzătură curată și apoi zéma ce a eșit dintr'insul s'o ție în gură, că apoi durerea îi încetéză (2).

Dacă un băiét sau o copilă este bolnavă de *sohote*, se vindecă ast-fel: desdiminétă până a nu răsări sórele, se scólă gospodina de casă și, dacă are o copilă bolnavă de *sohote*, iea un băiét cu dînsa, iar dacă are un băiét slab, iea o copilă și se duc amândoi până unde sciú că se află un *furnicariú* de furnici. În calea lor spre *furnicariú* trebuie să trecă trei rîuri, să nu grăéscă cu nimeni nimica, nici să nu se uite înapoi. După ce în chipul acesta au ajuns la *furnicariú*, ieaú *furnicariul* cu furnicile și cu *saciú* acestora cu tot într'o ólă, le aduc acasă asemenea nevorbind cu nimeni și neuitându-se înapoi, le pun la foc să fiérbă și, după ce-au fiert, scaldă în apa acésta pruncul sau prunca slabă. Și dacă se face așa de trei ori, în trei zile după olaltă, pruncul sau prunca slabă se întăresce și se îngrașă (3).

---

rosături de picióre. Se aduce ori și când, se pune în spirt, și apoi se unge cu dînsule pe locul unde-l dóre; — a celor din Transilvania, com. Prislop, com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Furnica* e bună de léc, dacă veți ținé-o la grindă 33 de zile;» — și a celor din Buduș: «*Furnica* cu tripl e bună de léc în contra durerii de picióre.»

(1) Dat. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de d-l P. Prelipcean.

(2) Dat. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de Vas. Greciuc.

(3) Dat. Rom. din Câmpulung, com. de G. Ciupercă, stud. gimn.; — vedeți și Dr. N. Leon, op. cit., p. 13: «Când copilul intră în *socote*, adecă slăbesce și se usucă, fără să-l dórá ce-vă, i se face scăldătóre cu apă, în care au fost fierte furnici.»

Pentru *albață* de multă vreme, se caută furnici de cele mari de copaci, li se ieaŭ *ouăle*, se bagă într'o sticlă de 50 de dramuri și se umple și se astupă bine la gură. Se bagă apoi într'o pită mare crudă și pita aceea se bagă în cuptor să se cocă bine. Scoțând pita, să se desfacă și să se ieă sticla și ce va rămâne în sticlă să se lase să se răcescă și apoi să se pice în ochi câte o picătură diminéța și séra, până-i va trece, măcar să fie veche și de 50 de ani (1).

Cel ce aŭ *de dînsele* se vindecă ast-fel:

Merge într'o ȝi unul saŭ mai mulți inși la un *moșiroi* cu *furnicari* și-și însemnă bine locul ca, viind a doua ȝi de nópte, să nu-l rătăcescă. A doua ȝi desdiminéța, până a nu răsări sórele, același om iea un hărleț și un sac saŭ o traistă deșértă și, nevorbind cu nimenia, nici căutând înapoi tot drumul, se duce până la mușinoiul însemnat, sapă mușinoiul așa cum este cu furnici și cu bețișóre cu tot și-l pune în sac saŭ traistă. Întorcându-se cu dînsul înapoi, asemenea neuitându-se îndărăt nici vorbind cu nimenia, cum ajunge acasă îl pune într'o ólă nouă, însă nu tot, ci numai cam a treia parte, și tórnă apă peste dînsul și apoi îl pune la foc să fiérbă. Făcând ast-fel dintr'însul un fel de scăldătóre, pătmașul *de dînsele* se scaldă în scăldătórea acésta, care e pusă într'un ciubér. Scăldătórea acésta însă se păstrează unde-vi până ce se face scăldătóre și din rămășiță în două rânduri așa că dacă se scaldă de trei ori, tótă scăldătórea se împreună la un loc într'un vas și se tórnă pe o apă curgétóre, mai ales pe un părău, anume ca tot réul bolnavului să se ducă cu apa și, în cas să mai aibă chef a se întórce, apoi să se întórcă, când se va întórce apa cu cursul său la dél.

Tótă procedura acésta cu *furnicarul* se numesce *a luă noĩ*, și se ȝice *a luĩ noĩ de dînsele* (2).

Tot cam în chipul acesta se vindecă *de dînsele* (reumatism) și Româniĩ din unele părți ale *Moldoveĩ*, căci iată ce-mi scrie în privința acésta d-l S. Theodorescu-Chirilean :

(1) Hasdeũ, *Etym. Magn.*, t. I, p. 730.

(2) Dat. Rom. din Mahala, com. de Ionică al lui Iord. Isac;—și a celor din Frătăușul-vechiũ, dict. de G. Onciul.

«Din furnică se face scăldătoare pentru cei bolnavi de reumatism ast-fel:

«Pornesci de acasă cu o doniță și cu puțină sare într'o legătură și te duci la un *moșuroi* de furnicări.

«Ajuns acolo, arunci sarea pe mușuroi și dici:

Eū vǎ daū din sarea mea,
Iar voi să-mi dați lécul vostru!

«După acésta umpli donița cu furnicări, cu pământ și cu cetină cu totul, legi donița pe la gură cu o cârpă ca să nu ăasă furnicari și te întorci repede acasă.

«Ajuns acasă, pui furnicari într'un ciau saū căldare la fierț și pe urmă apa, când o pui în vană (balie), o strecuri ca să nu fie cu gunóie.

«Cel bolnav se scaldă în apa acésta, iar când ese din scăldătoare, îl iea unul sănătos la frecat—după ce a fost mai întâi uns cu unt pe picióre,—începând de la degete în sus, nu de sus în jos, și-l frécă așa hăt multișor. Apoi bolnavul se culcă și bea așa culcat un pahar de lapte fierbincior, căci se încălădesce și asudând i se face bine.

«A doua zi, când se scólă, par'că n'are picióre, așa-î de sprinten și de ușor» (1).

Sunt uni ómenī, cărora le ese tótă răutatea pe trup, par'că ar fi furnică (2). Acésta «bólă de piele», numită *furnice* (3), se vindecă, dacă se spală cu apă fiértă, cu *leuștean* și cu furnică (4).

(1) Veđi și Dr. N. Leon, op. cit., p. 13: «Spirtul de furnică e bun să se frece cu el pentru durerea de șele saū de ciolan (reumatism)»;—Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 89: «Pentru *reumatism* se frécă la locul dureros cu spirt de furnică; saū se iea un furnicariū, se opăresce într'o apă care a fierț în clocote, apoi se înfășoră cu el partea bolnavă (Giurgiū); saū se face următórea scăldătoare: se scólă baba la mieđul nopții, se duce în pădure și iea un furnicariū mare cu cuib cu tot, îl aduce acasă fără să vorbască, aduce apă tot fără să vorbască, fierbe furnicariul cu acésta apă și scaldă pe cel bolnav, apoi duce furnicariul la loc tot nóptea. Așa face de trei ori în trei luni, și «lucru curios, un om olog de reumatism și cu mânilé sgârcite s'a vindecat cu acest léc.»

(2) Dr. N. Leon, op. cit., p. 13.

(3) *Noua Revistă Română*, vol. II, p. 256.

(4) Dr. N. Leon, op. cit., p. 13; — Idem, *Istoria nat. medic.*, p. 91.

Când te dor *şelele* orî piciórele, orî când simţi că ai prin trup un fel de mici înţepături dureroase, par'că ar fi muşcături de furnică, e bine să te duci la un *muşuroi* de furnică şi să ieşi într'un vas din muşuroi: furnică, cu paie, pământ, ouă de furnică, toate amestecate şi, aducându-le acasă, să le fierbi cu apă, şi apă de aceea să bei şi să te scaldă cu ea, şi apoi îţi trece (1).

Când se *splinéză* o vită, adecă când mănâncă prea mult şi i se umflă splina, se fierbe un furnicariu şi i se pune cald pe spinare (2).

Când un copil e *leneş*, se dice că e bine să-i dai *aripi* de furnică, şi atunci se va face iute şi sprinten ca furnica (3).

Asemenea e bine să ţii o *furnică* legată la patul unde dorm copiii, că apoi ţi se vor face harnici ca furnica (4).

În fine o sémă de Români, când ved întâiaşi dată primăvara *furnică*, le prind, le frécă în palme şi apoi se ung cu sucul acela pe mână, anume ca să fie iuţi ca furnicile (5).

Pe lângă datinele şi credinţele înşirate până aici, mai au Românii de pretutindenă încă şi o mulţime de *cimilituri* atât despre *furnică*, cât şi despre *muşuróiele* sau *furnicarele* în cari petrec furnicile.

Iată vre-o câte-vă şi de acestea, şi anume întâi: despre o unică furnică:

Rasca
Parasca
S'ar sui în cer, dóră
Să aibă o scară (6).

La cap nod,
Dinapoî nod,
La mijloc şft.
La cap dîc,

La dos dîc,
La mijloc fiu, fiu, fiu.

La cap măciucă,
La códă măciucă,
La mijloc nemică.

La cap dîc,
Dinapoî madîc,
La mijloc nemic.

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(2) Dr. N. Leon, op. cit., p. 13; — Idem, *Istoria nat. medic.*, p. 91.

(3) Cred. Rom. din Transilvania, com. Buduş, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(4) Cred. şi dat. Rom. din Transilvania, com. Dumitrea-mare, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(5) Dat. Rom. din Ilişesci, com. de d-l George Forgaciú, învăţător.

(6) *Ungaria*, an. V, Cluş 1896, p. 187.

La cap hop,
La códă șop,
La mijloc nu-î nemică.

La cap hup,
La códă șup,
La mijloc nu-î.

La cap nod,
La dos nod,
La mijloc
Șobârnog.

La cap dup,
La c . . hup,
La mijloc hus.

La cap țap,
La códă hap,
La mijloc nemic.

La cap hurtutu,
La dos hurtutu,
La mijloc ferfeniță.

La cap
Țap,
La mijloc pepene,
Dinapoî secere.

La cap modilcă,
La ședut modilcă,
La mijloc nemică.

La cap botică,
La dos botică,
Iar la mijloc mai nemică.

La cap grósă,
Dinapoî grósă,
Iar la mijloc subțire (1).

Despre mai multe furnici:

La vecina sub părete
Miî de fete
Cucuete (2).

Pe drumul lui Scarlat
Tot meiû vërsat.

D'acî până la voi
Tot tobe de meiû.

De acî până la munte
Tot zale mărunte.

De la munte
Până la munte
Tot zale mărunte.

De la baltă până la munte
Tot zale mărunte.

Cât îi de aici până la munte,
Tot zale mărunte.

De la mine
Pân'la tine
Tot zale
Și parale.

De la noi
Până la voi
Tot mărgele
Mărunțele,
De fuge mâța de ele.

Pe la noi sub părete
Îs plin de puice pupuete.

De aici și până la munte
Tot fete și mătușe (3).

(1) Art. Gorovei, *Cimiliturile Românilor*, Bucuresci 1898, p. 162—164.

(2) Com. de d-l Ios. Olariu.

(3) Art. Gorovei, op. cit., p. 164—166.

Despre *furnicare* sau *mușunóiele de furnică*.

De aici până la mare
Tot căldări în cale (1).

Într'un vârf de munte 'nalt
Fierbe-o ólă cu păsat.

Pe-un dél mare și rotat
Fierbe-o ólă cu păsat.

Pe délul cel măturat
Fierbe-o ólă cu păsat.

Pe délul cel gurguțat
Fierbe-o ólă cu păsat.

Într'un vârf de dél rotat
Fierbe-o ólă cu păsat.

Într'un munte 'nflăcărat
Fierbe-o ólă cu păsat.

În délul gurguiotat
Fierbe-o ólă cu păsat.

În cel vârf încoronat
Fierbe-o ólă cu păsat.

După délul rostopat
Fierbe-o ólă cu păsat.

Pe deluțul înrotat
Fierbe-o ólă cu păsat.

După délul restocat
Fierbe-o ólă cu păsat.

Într'un vârf de munte
Fierbe-o ólă cu linte.

Într'un vârf de moviliță
Fierbe-o ólă cu chisăliță

Într'o vâlcicuță
Fierbe-o ólă cu chisăliță

Afară de cimilituri mai aŭ Români despre furnică
și o mulțime de *proverbe*, *dicale* și *locuțiuni*, precum:

Merge, cum merge furnica cu sacu'n spinare (3).

Sau:

Pare că e o furnică
Cu sacul său în spinare —

se dice despre un om mic de statură, care duce o greutate mare în spate (4).

Furnica își strînge hrană
De cu vară pentru érnă.

Proverbul acesta ne învață a fi prevădători.

Furnica cât de mică,
Și ea te pișcă când o calcă.

(1) Com. de S. Sa T. Bălășel.

(2) Art. Gorovei, op. cit., p. 166—167 și din colecțiunea mea.

(3) Din Frătăuțul-vechiu, dict. de G. Ōnciul.

(4) Dict. de Iordache Bran.

rnica, cât e de mică și dacă o calcă pe picior, se întorce
să te musce.

Furnica, cât de mică, și tot dacă o calcă,
capul își ridică și te pișcă —

i: și cel mai mic ne poate vătămă, când îl vom supăra.

Și furnica, cât de mică,
Face-o răsplătire mică —

i și cel mai mic te poate răsplăti.

Și furnica, de-î furnică,
Tot are mânie cât de mică —

i: om fără de mânie nu se poate.

Furnică cu furnică,
Fie cât de mică,
Face mare mușuroi —

i cei mai mici, mulți împreunându-se, fac mare zarvă,
turburare; precum și unirea și munca celor mici poate
ace rezultate însemnate.

Di furniga funico (1) —

ă ispravă.

Di furniga hicat nu se scóte (2) —

i un lucru mic nu e bun la orî-ce.

Aũ tăbărit ca furnicile la stejar

o mare îngrămădire, îmbulzélă la un lucru său la
oc.

A umblă furnică prin mânilé saũ
prin picíórele cuĩ-vă.

ce despre cei ce n'aũ astîmpăr, doriți fiind de a află
nă, un ce necunoscut pentru dînșii (3).

Mě furnică prin tot trupul —

Măcel de furnică.

Nu se scóte fícat din furnică.

I. A. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 462—464.

adecă simțesc așa ce vâ ca și când mî-ar umblă nisce fu
prin trup (1).

A fi harnic ca o furnică —

adecă a fi fôrte muncitor.

A mânca ca o furnică —

adecă a mânca fôrte puțin.

A face slova ca piciorul de furnică —

se ȑice de cel ce scrie frumos, mărunt.

A fi ca un furnicariu —

adecă a fi o mulțime multă, nenumărată.

A se prăsi ca furnicile —

adecă a se înmulți iute și în mare număr (2).

În *Téra-Românescă*, afară de cele ce s'aũ înșirat aici, mai există încă și un joc de copii numit: *de-a furn* care se face precum urmază:

Doi copii staũ jos unul în fața altuia. Întind mânil
cătrec altul și tôte patru mânil se apucă unele pe alte
degelele de din dosul palmelor, formând ast-fel un ș
patru mână tôte cu fețele în jos. Acest șir apoi, în m
dențat, este când lăsat în jos, când săltat în sus și în
timp amândoi copiii de odată rostesc: *Ciupi-ganca!*
ganca! ciupi-ganca! și îndată apoi desfac mânil și
mestică unele cu altele, frecându-le iute unele de altele
când fie-care pe întrecere: *furnică! furnică! furnică!*

Tôte furnicile, fără deosebire, sunt mai mult saũ mai
stricăcióse. Așa unele strică la pomî, altele intră pri
și fac stricăciunî la miere și zahăr, și iarăși altele, și
cele de pădure se ȑice că ieaũ mana de la oi și de la v

(1) Usitat în Bucovina.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(4) Cred. Rom. din Moldova, com. de d-l S. Theodorescu-C
•*Furnicariu mare* în trup, când îi uciȑi, ese dintr'înșii o mate
Acea se ȑice că-i laptele și untul mâncat de pe la stâni și vâc

ecî Româniî, spre a se mântui de dînsele, întrebuintează felul de mijlóce.

el mai bun și mai sigur mijloc însă este acela dacă se néză ziua lor, care cade tot-deauna în Joia din săptămâna i saŭ săptămâna brânzei, și care se numesce *Joia furnicilor!*

acéstă zi fie-care Român, cu deosebire însă cei din *Téranânéscă*, com. Râjlețu, plasa Oltul-Vedea, jud Olt, aŭ grijă a se sculă fôrte de dimineță și a face o turtă de mălaiu de făină cu câte ce-vă brânză saŭ unt pe ea și a o duce pe câmp, unde o pun pe un *mușuroiŭ de furnică* saŭ pădure pe un arbore (1).

alte părți, tot din *Téra-Românéscă*, fac sătencele în a din săptămâna brânzei, care se numesce tot-deauna *z furnicilor*, o turtiță de făină de porumb și merg de o la un *mușuroiŭ de furnică* (furnicariŭ), creșdând că pe furnicile nu vor intră prin casele lor. Mai cu sémă cele cresc *viermi de mătase* țin grozav acest obiceiŭ, ca să vie furnicile pe vară la *viermi de mătase* (2).

icând-o acésta se crede că sunt scutiți în tot decursul ui de orî și ce daună din partea furnicilor.

timplându-se însă cu tóte acestea să facă vre-o strică-e, atunci caută felurite alte mijlóce spre a se apără de ele.

șă dacă furnicile saŭ unele femeî ieau orî opresc mana lor, pentru ca acestora să le vie iarășî lapte, o sémă de lănce bagă un boț de sare într'un *furnicariŭ*, îl lasă să treî zile acolo, apoi îl scot și-l dau vacilor ca să-l lingă vacile lingându-l capătă laptele iarășî înapoi (3).

fine merită a fi amintit și aceea că de la cuv. *furnică* format în decursul timpului și alte cuvinte, precum: *furnicărie*, pl. *furnicării* = o mulțime mare de furnică.

ini chiar se și ved o mulțime de aceștia. De aceea ciobaniî, când d, se supără pe dînșii și-i omórá, creșdând că sunt trimiși de cei aŭ mana vitelor.

S. Fl. Marian, *Sărbătorile la Români*, vol. I, p. 256.

Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

Dr. N. Leon, op. cit., p. 13.

A furnică = a umblă o mulțime de oameni în colo
côce ca și furnicile.

A furnică = a umblă ce-vă prin corpul omului ca furn
d. e. *mă furnică* sau *îl furnică* prin tot corpul.

Furnicare = acțiunea umblării ca furnicile.

Furnicătură = acțiunea împlinită a umblării ca furn

Furniceî = bôlă de piele, despre care s'a vorbit
mai sus.

VIESPEA DE STEJAR.

(*Cynips quercus* L.)

Cine va trece pe lângă un stejar și mai ales printr'o pădure de stejari și se va uita cu luare de seamă la frunzele acestora, acela va trebui numai decât să observe că o seamă de frunze au pe partea cea din jos un fel de bobite rotunde de o culoare galbuie-verde sau cafenie-galbenă și de mărimea unei cireșe sau a unei vișine.

Aceste bobite, numite de popor *gugóșe* sau *gugoși* (1) și *merișóre* (2), sunt produse în urma împunsăturilor unei viespi mici, care își depune ouăle sale în frunzele stejarilor și care se numește *Viespe de stejar*.

O altă specie de viespe, care se ține de aceeași familie, care se numește *Viespea de stejar*, însă care-și depune ouăle sale pe ramurelele cele tinere ale *Rugului* sau *Căcărlului*, lat. *Rosa canina* L., se numește *Viespea de rug*, lat. *Cynips rosae* sau *Rhodites rosae* L.

Gugóșele, cari se produc în urma împunsăturilor acestei viespi, nu sunt așa de rotunde ca *merișórele de stejar*, ci sînt mai încolțorate, iar pe de-asupra sunt flocóse ca și când ar fi acoperite cu un fel de mușchiu.

Atât la mijlocul merișórelor de stejar, cât și la mijlocul gugóșelor de rug, se află larvele viespișorilor amintiți mai sus, rîndu-se din ouăle depuse în frunze și ramurele cresc de-

---

(1) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 14.

(2) Usitat mai cu seamă în Bucovina.

odată cu formarea și creșterea merișórelor și cari se numesc de către popor *Viermișor* pl. *viermișori*, (1), sau *Viermuși* (2).

Privitor la merișórele produse de *Viespea de stejar*, mánii din *Bucovina* au următórea credință :

Dacă în aceste merișóre sau gogóșe se află în decembrie tómnai un fel de viermușori albi, adecă larvele *Viespei de stejar*, atunci anul viitor are să fie mános, va fi greú mîntul de pîne atîta ce are să se facă în anul acela, dacă se află într'insele un fel de păingăniș, atunci anul va fi fómete și bólă în ómeni (3).

Maí departe dic o sémă de Románi, tot din *Bucovina*, dacă voesci să scií cum va fi anul următor: bun ori ploios ori uscat sau secetos, să ieí în ziua de *Ciuda Archangel*, 6 Septemvrie, merișóre de stejar, să le tai drepte în două, și de vei găsi într'insele painjen, va fi anul bun, de vei găsi muscă, va fi anul de mijloc, de vei găsi vierme, va fi bun, iar de nu vei găsi nemică, să te temi de *Ciuda*.

Și iarăși: dacă merișórele sau gogóșele vor fi multe în vremea lor, să scií că érna se va începe de vreme, și multă zăpadă înainte de vreme va cădé, și la urmă frig de iarnă va fi; de vor fi merișórele de stejar la mijloc bune, și vara următóre va fi bună și róde în tóte seménăturile; iar de vor fi merișórele acestea la mijloc ude, și vara următóre va fi ploiósă, și în urmă de vor fi uscate și vara va fi secetósă (4).

Dacă un bolnav de epilepsie se duce unde este un rug sau trandafir sálbatec, se despică tulpina acestuia de jos în sus atîta de tare, cât să pótă încăpé bolnavul prin ea și trece de noué ori, și de fie-care dată íngrópă câte un co

(1) Dat. Rom. din Brașca, com. de Zaharie Roșca, stud. gimn. și Celor din Pătrăuț pe Sucéva, dict. de Roman Uriciuc.

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 14;—Idem: *Istoria nat. medicală* p. 110: «Aceleste larve sunt cunoscute în jud. Sucéva sub numele de *Viermușori de cacadâr*, și femeile, cari vor să facă copii, îi pun în apă rece și-i beau.»

(3) Cred. Rom. din Pătrăuți pe Sucéva, dict. de Roman Uriciuc. și celor din Brașca, com. de Zah. Roșca.

(4) Dat. și cred. Rom. din Udeshi, com. de Darle Cosmiuc, stud. gimn.

o lumînare și un pitac, și apoi îi dă să bea apă cu *vișni* din gogóșă, atunci bolnavul se vindecă.

Dacă rugul, în urma acésta, cresce frumos, atunci bolnavul se vindecă; însă dacă până peste o lună sau două se usucă, atunci bolnavul nu are léc (1).

Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 14; — Idem, *Câte-vă observații asupra medicinei poporului român*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. 1887, p. 318: «Bolnavii de epilepsie se vindecă, dacă se duc la un rug sărac (sărac), despică tulpina de jos în sus atât de tare, cât să pótă înfrânge ea, și îl trec de nouă ori. De fie-care dată bolnavul îngrópă în covrig, o lumînare și un pitac, și apoi bea apă cu *Viermuși*, și gădesc în gogóșă de rug. Dacă rugul cresce frumos, bolnavul se vindecă; dacă într'o lună sau două rugul se usucă, bolnavul nu are léc (id. Prahova).

VIESPOIUL

(*Sirex gigas* L.)

Prin *brădete* (1) sau *brădinișuri*, adică prin pădurile care sunt împănate mai cu seamă cu *brazi* și *moliți*, foarte adeseori se poate observa în decursul verii un fel de viespe mare sburând împrejurul unui sau altui copac, ca și când ar căuta ce-vă.

Acest soi de viespe se numește în Bucovina: *Viespoi* fem. *Viespoe* și *Viespóică*, *Viespëroi* sau *Gespëroi*, fem. *Viespëroie* și *Gespëroie* sau *Viespëroica* și *Ghiespëroica* (2).

Viespoiul e un fel de viespe mare care, după cum am spus, trăește mai ales prin *brădeturi* sau *brădinișuri*. Corpul său e rotund și de 15—40 mm. de lung, iar abdomenul roșu și provădit la capăt cu un ghimpe lung. Femeiușca însă, pe lângă acest ghimpe, mai are încă și un ac negru anume pentru ouat. Cu toate însă că atât bărbătușul cât și femeiușca au câte un ghimpe, nu înghimpă nici unul nici altul. Cele două închieturi sau inele dintâi, precum și cele trei din urmă ale abdomenului femeiușcei sunt galbene, iar cele patru de la mijloc negre.

Femeiușca acestui soi de viespe, adică *Viespóia* sau *Viespëroia*, se ouă în borțile ce le face în *scórta* brazilor și moliștilor cu ajutorul acului său cel lung.

---

(1) *Brădet*, pl. *brădete* și *brădeturi* = pădure de brazi și moliți.

(2) Dat. Rom. din Ilișesci și a celor din Bilca, dict. de Chirilă H. rodnic: «*Gespăroiul*, fem. *Gespăróe* și *Gespăróică*, e un fel de viespe lung în trup, pe pânțele cu dungă galbene și negre, și cu codă lung. El trăește mai ales la pădure.»

Larva, care e fără picioare și care, ca toate larvele ce petrec prin lemne, se numesce *Cariu*, intră adânc în lemn și face borți largi printr'însul în forma unei pene de găscă.

S'a întâmplat însă foarte adese-ori că larva acesta s'a dezvoltat în viespe deplin abia după ce s'a adus lemnul, în care a fost ea, acasă, și s'a făcut dintr'însul diferite obiecte precum : grinzi, lăiți, scaune, paturi, dulapuri, blidare și alte de asemenea.

De aici vine apoi că *Viespoiul* adese-ori se poate observa nu numai prin păduri, ci și prin unele sate de la țară.

ALBILIȚA.

(*Pontia brassicae* sau *Pieris brassicae* L.)

Albilița e un fluture de ȕi și se numește în Bucovina încă și *Fluture alb*, *Fluture de curechiu* și *Curechiță* pl. *Curechiți* (1), iar în alte părți locuite de Români: *Albilița*, *Fluture alb* și *Fluture de varză* (2).

Antenele, adecă pipăitoarele fluturului acestuia au forma unei măciuci; aripele-î sunt albe, iar cele de dinainte cu vârful negru. Femeiușca are două pete negre, mai la o parte de mijlocul aripilor de dinainte, iar aripile dindărăt sunt de desubt galbene și puțin acoperite cu un păr negricios.

Larva acestui fluture, numită pretutindenî de către Români din Dacia traiană: *omidă*, pl. *omiți* sau *Oñidă*, pl. *oñiți*, iar de către cei din Macedonia: *luñidă* și *uñidă* (3), trăese de regulă pe curechiu sau varză, din care causă se numește el apoi și *Curechiță*, *Fluture de curechiu* sau *Fluture de varză*.

Un alt fluture, care se ține de familia *Albiliței*, e *Nalbariul* (4), lat. *Pontia* sau *Pieris crataegi* L.

Fluturele acesta are aripî albe și cu vine negre pe dinsele. El se arată mai cu sémă în luna lui Iulie și petrece cu miile pe *Trifoiu alb* și *roș*, precum și pe marginea bălților.

---

(1) Dat. Rom. din Reusenî, com. de Vasile Pop, stud. gimn.

(2) Dict. de Iordache Bran din Pașcanî în Moldova; — *Enciclopedia română*, t. I, p. 83. — B. Nanian, *Zoologia*, p. 144.

(3) Com. de d-l Per. Papahagi.

(4) Teod. Rotariu, *Inimici pomilor și mijlóce în contra aceloră*, publ. în *Amicul poporului*, an. I, Pesta 1867, p. 97.

În același timp femeiușca depune de la 1—200 de ouă pe frunzele *Păducelului*, lat. *Crataegus oxyacantha* L.; a *Mălinului*, lat. *Prunus padus* L.; a *Porumbrelului*, lat. *Prunus spinosa* L.; a *Perjului*, lat. *Prunus domestica* L.; a *Pêrului*, lat. *Pyrus communis* L. și a *Mêrului*, lat. *Pyrus malus* L.

În August es din ouăle acestea larvele, carî asemenea se numesc *omiđi*, ca și cele ale *Albiliței*, și-și fac un cuib comun, din care, eșind apoi afară, rod frunzele pomului pe care se află, până târđiú tómnă. Iar după ce dă rēcéla, se retrag îndărăt și fac peste cuib un învêliș în forma pânzei de pa-ingen și se așézá la ernat (1).

Atât omiđile fluturelui acestuia cât și cele ale *Albiliței* sunt așă de mîncăcióse și de stricăcióse că, dacă nu se caută din cu bună vreme ca să se stârpéscă, sunt în stare să devasteze tóte *curechiștile*(2) și pometele în carî s'aú încuibat.

Drept aceea Româniî de pretutindenî caută tóte chipurile și mijlócele cum le-ar puté mai lesne și cât mai de grabă nimici.

Așă, contra omiđilor de *Albiliță* întrebuintéză ei, între multe altele și cele urmátóre:

Pun, mai ales femeile, în ajunul Bobotezei, când umblă preotul cu crucea și cu aghiasmă pe la case, ca să le bine-zuvinteze și să le stropéscă cu apă sfințită, o legăturică cu sémîntă de curechiú, ca să șédă preotul măcar cât de puțin pe dînsa, în credință că curechiul ce va eși dintr'o asemenea sémîntă nu-l va mîncă *omida* (3).

Crescênd curechiul mare, îl stropesc cu móre de curechiú (4) saú cu aghiasmă din *Điua omiđilor*, adecă din điua sfintului *Trif*, patronul omiđilor, gâdacilor, și al *tuturor gujuliilor* celor stricăcióse (5).

Neajutând aceste două mijlóce, precum nici altele asemenea acestora, Româniî carî locuesc în apropierea pădurilor,

(1) Cf. Teod. Rotariú, op. cit., p. 97.

(2) *Curechiștele*, sing. *curechiște*, ogorul pe care se séménă curechiul.

(3) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciú.

(4) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cârstean.

(5) Dat. Rom. din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iord. Bran. — Mai pe larg însă să se vadă Sim. Fl. Marian, *Sêrbătorile la Români*, vol. I, p. 245.

vădând că s'aŭ făcut prea multe omiđi, aduc un furnicariŭ întreg de *Furnici de pădure* și-l pun în curechiște.

Furnicile aduse, cum se vđ scăpate, încep îndată a alerga în colo și încóce prin curechiște și dând de omiđi încep o luptă amarnică cu dînsele și nu se lasă până ce nu le curătesc pre tóte de pe frunze și ducându-le în furnicariŭ le stârpesc.

Cum aŭ sfârșit însă furnicile de stârpit omiđile, trebuie să se ieă iarăși furnicariul și să se ducă înapoi de unde s'a adus, căci nefăcându-se acésta, e drept că te mântuesci de omiđi, dar mai pe urmă nu poți scăpa de furnici, pentru că ele se înmulțesc apoi prin grădină (1).

Contra omiđilor de *Nalbariŭ*, precum și a altor omiđi, cari asemenea rod frunzele pomilor, Româniŭ din *Bucovina* întrebuințază în prima linie următorul mijloc.

Adună în ajunul *Alexiilor*, adecă în ziua premergătoare Sf. Alexie, omul lui Dumnezeu, care cade la 17 Martie, tóte gunóiele și frunzele câte se află prin pomete și, făcând dintr'insele mai multe grămăgióre printre pomi, le dau a doua zi des de diminéță foc și afumă cu dînsele toți pomi.

Făcându-se acésta se crede că nu numai *omiđile*, ci și tóte *gujuliile* și *gângăniile*, tóte *jivinile* și *gândaciŭ*, precum și alte vietăți mărunțele, stricăcióse atât pometelor, cât și semănăturilor, se împedică de a se apropia și înmulți pe lângă casele, acareturile și prin pometele omenesci (2).

Tot spre scopul acesta se stropesc pomi și cu apă sfințită în ziua de St. Trif (3).

Româniŭ din unele părți ale *Transilvaniei* însă, cari vreaŭ ca în decursul anului să nu aibă mulți fluturi pe lângă casă, afumă în séra spre *Joŭ mare* grădinile cu busuioc de nouă ani (4).

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi ; — Dim. P. Lupășcu, *Medicina Babelor*, Bucuresci 1890, p. 75 : «Să ieŭ două sau trei cuiburi de *furnicari* vechi cu totul într'un sac și să presari peste locul cu curechiŭ și nici o *omidă* nu va mai rămâne.»

(2) Sim. Fl. Marian, *Sărbătorile la Români*, vol. II, p. 208.

(3) Idem de eadem, vol. I, p. 245—246.

(4) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

Omișile, după cum îi este fie-căruia prea bine cunoscut, sunt aproape mai tot atât de stricăcioase ca și *Lăcustele*.

De aici vine apoi că Românii asămănă pre toți străinii lacomi de munca și averea lor cu *omișile*.

Poetul M. Eminescu, care în tinerețele sale a petrecut scurt timp și în Bucovina, se plânge că:

Din Boian la vatra Dornii
A umplut *omida* cornii,
Și străinul te tot pasce,
De nu te mai poți cunoște (1).

Iar poporul român din *Transilvania* și *Ungaria*, plin de amărăciune și înverșunare pre străinii cari îl storc de măduvă, cântă:

Frunză verde pălămidă,
Plină-î țera de *omidă*,
De *omidă* ungurască
Și de *gârgăra* săsască ! (2).

Mai departe, tot despre *omișii* există la Românii din *Transilvania* încă și următoarele credințe:

Omida e făcută din lacrimile *Dracului* (3).

Omișile s'aun făcut din lacrimile *Dracilor*, făcuți din femeile cele necredincioase (4).

Omișile s'aun făcut din nămul lui *Iuda*, pe care l-a blestemat Dumnezeu pentru că a vândut pe Domnul Is. Chr, în omișii netrebnice și grețose (5).

Omida e mâna cea nenorocită a lui *Iuda* (6).

Omida e mâna stângă a *Satanei* (7).

Omidă a vedé umblând pe la mijlocul ernii, e semn de un an sărac (8).

(1) *Poesii*, București 1884, p. 177.

(2) Vas. Alecsandri, *Poesii pop. ale Românilor*, București 1866, p. 219.

(3) Cred. Rom. din Bistrița.

(4) Cred. Rom. din Budatelec.

(5) Cred. Rom. din Oroiu de Câmpie.

(6) Cred. Rom. din Bandul de Câmpie.

(7) Idem.

(8) Cred. Rom. din Ercea.

Omiđi multe, an sărac(1).

Omidă a vedé în casă pe părete, e semn că vei avé scârbă(2).

Omidă pe ferești a vedé, e semn că are să-ți vie vre-un rău din afară(3).

Omiđi pe casă de-ți vor umblă, e semn a sărăcie(4).

Omiđi multe de se vor sui pe tine, în drumul ce-l vei face, nu vei avé noroc(5).

Omiđi negre în jurul casei tale de vei vedé, e semn că are să móră cine-vă la casă(6).

Când veđi *omiđi* multe pe la grajd, e semn rău(7).

Când îți vine un străin în casă cu o *omidă* pe spate, scóte-l pe ușă afară, că de nu. din el are să-ți vie sărăcia(8).

Când găsești *omiđi* multe, omóră-le, că de nu, nu vei scăpă de sărăcie(9).

Pe o femeie necredincioasă, de vrei să o îndrepti, pune-i în toate dăilele sub perină câte o *omidă* învelită în zahăr alb, că se va îndreptă(10).

Românii din *Țera-Românească* din contră cred și dic că *omiđile* sunt pedépsă de la Dumneđeű pentru păcatele nóstre cele multe. Iar la vremea cea de apoi vor eși atâtea *omiđi* pe fața de pământ, în cât nu se vor mai găsi frunze prin pomi, căci ele vor mână până și frunzele viilor, pe cari acuma le cruță, și viile din rădăcină se vor uscă, în cât nici vin de Sf. liturghie nu se va mai găsi.

Și de óre-ce *omiđile* sunt pedépsa lui Dumneđeű, de aceea nu e bine să le omori. Iar cel ce omóră *omiđi* are vise urite, și pe ceea lume se vor pune pe el de-l vor mână.

(1) Cred. Rom. din Mădăraș.

(2) Cred. Rom. din Fărăgău.

(3) Cred. Rom. din Socol.

(4) Cred. Rom. din Filpiș.

(5) Cred. Rom. din Feleac.

(6) Cred. Rom. din Coșocna.

(7) Cred. Rom. din Feleac.

(8) Cred. Rom. din Bistrița.

(9) Cred. Rom. din Ocița.

(10) Cred. Rom. din Râciú.—Tóte credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

Cel ce culege semințele de omidă de prin pomi, să le dea pe ape, să nu le pună pe foc să ardă, că făcând-o acesta, bine nu-î va merge pe lumea acesta și pe ceea-laltă va arde și el în foc.

Omul, orî cât ar culege omidile, tot nu va avé să le stărpescă, căci acestea sunt mânia dumnezească. Prin urmare numai când milostivul Dumnezeu le va porunci, vor pleca.

Când sunt omidă multe, anul acela va fi bogat în vin și grâu.

În fine tot la Români din *Țera-Românească* există și următoarele dicale:

A mîncă ca omidile,

adecă: a mîncă mult și fără saț. D. e. de copii se dice că mîncă ca omidile. De aceea este și dicerea poporală:

Copilul e omidă la casa omului.

Și în urmă:

A fi mîncat de omidă,

adecă: a fi găurit, ciuruit peste tot(1).

Și de ore-ce fluturi, despre cari mî-a fost până aici vorba, produc nisce omidă atît de stricăcioase ca acelea pe cari le-am amintit mai sus, de aceea poporul îi consideră și pe dînsii, deși ei singuri nu fac nici o stricăciune, de nisce auguri rîi.

Așă se crede și se dice că cel ce vede întîiași dată primăvara un *Fluture alb*, acela tîtă vara va fi alb, adecă palid la față, slab. Pe cînd, din contră, cel ce vede întîiași dată un *Fluture roș*, acela va fi roș la față, adecă tare (2).

---

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Cred. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciū; — a celor din Horodnicul-de-jos, com. de d-l Petru Prelipcean: «Dacă vîd un *Fluture alb*, spun că vor fi slabi peste vară, iar dacă vîd unul roș, spun că vor fi tari»; — a celor din Straja, com. de Nic. Cotos, stud. gimn.: «Se crede că ce fel de fluturi veți primăvara întîi, așă veți fi tot anul, adecă: dacă veți un *Fluture*, roș veți fi roș și tare; dacă veți unul alb, veți fi alb și slab, iar dacă veți unul galben, veți fi palid»; — I. N. Constantinescu, *Superstiții din Ciulnița*, jud. Ialomița, publ. în *Ședătoarea*, an. III, p. 46: «*Fluture alb* cînd veți vedé întîi, veți fi sănătos întregul an.»

Maî departe se dice că dacă se arată un *Fluture alb* fôrte timpuriû primăvara, atunci are să maî ningă (1), iar dacă ninge în ziua de *Patru-đeci de sfinți*, atunci aû să fie peste vară fôrte mulți *Fluturi albi* și fiind de aceștia, n'are să fie curechiû de fel.

Iar când fluturiî umblă în cete mari, atunci dic ômeni că are să fie mare scumpete în tôte pânilo (2).

---

(1) Cred. Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cârstean.

(2) Cred. Rom. din Gura-Sadovei, com. de Leon Latiș, stud. gimn.

FLUTURUL ROȘU.

(*Vanessa urticae* L.)

Unul dintre cei dintâi fluturi, cari se arată primăvara, și anume nemijlocit după ce s'a luat omătul, ba une-oră chiar și înainte de a se duce acesta de pretutindenă, și care sbóră, după cum spune poporul, în fața sórelui, este *Fluturul roș* sau *Fluturele roșu*.

Omida acestui fluture, care e de colóre negrie și cu dungă palide-verzii, se numesce de către Români din Bucovina: *Urzicariu*, fiind-că ea tótă vara petrece în societate pe *Urzica creță*, lat. *Urtica urens* și pe *Urzica mare* (1), lat. *Urtica dioica* L.

Românii, când vęd prima óră fluturele acesta, se bucură cređând și đicënd că de la arătarea lui începënd înainte n'are să ningă mai mult, ci are din ce în ce tot mai tare să se încălđescă și să se desprimăvereze (2).

Mai departe, atât Românii din Bucovina cât și cei din Moldova și Țera-Românescă, cred și spun că cel ce vede întâiași dată primăvara un *Fluture roș*, acela tótă vara va fi roș, adecă sănătos (3), pe când din contră dacă vede un *Fluture*

---

(1) Cred. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Galanesci, dict. de G. Cârstea;—și a celor din Buninți, dict. de George Dârja.

(2) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul.

(3) Cred. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciū: «Cine vede primăvara întâia óră un *Fluture roșu*, acela crede că tótă vara va fi roșu, sănătos»; — a celor din Buninți, dict. de G. Dârja: «*Fluturul roșu* ese

galben, lat. *Gonopteryx rhami* L. va fi *tótă vara bolnav și galben la față* (1).

În fine cred și spun o *sémă* de Români din Bucovina, că cel ce vede întâiași dată primăvara un *Flutur roș* și prindându-l, îl va cósse într'o pânzătură la brâu și astfel îl va purtă apoi tot anul la sine, acela va prinde peste vară *roi* (2) său, având *stupi*, dacă va prinde un *Fluture roșu*, atunci nu i s'or duce, adecă nu i-or fugi *roi* (3).

De familia *Fluturelui roșu*, despre care ne-a fost până aici vorba, se mai țin încă și mulți alți fluturi. Dintre toți fluturii aceștia însă Români mai cunosc după nume încă numai pe doi, și aceia sunt:

Ochiul păunului de ȕi (4), lat. *Vanessa Io* L.

Despre fluturele acesta se crede și se ȕice, ca și despre cel roșu, că cine-l va prinde când se arată pentru întâiași dată, acela va prinde peste vară un *roi de albine* (5).

fórte de timpuriu cam pe la Alexii. Am văȕut un *Flutur roș*, am să fi peste an roșu, adecă sănătos»; — M. Lupescu, *Superstiȕiuni*, publ. în *Ȗeȕetórea*, an. I, p. 127: «Când veȕi primăvara pentru prima órá *Fluture roșu*, e semn că vei fi sănătos și roș.»

(1) Cred. Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cârstean; — a celor din Straja, com. de N. Cotos: «Cel ce vede întâiași dată primăvara un *Fluture galben*, acela tot anul va fi bolnăvicios și palid la față»; — a celor din Budeniȕi, dict. de Marióra Dutcă: «Cine vede întâiași dată primăvara un *Fluture galben*, acela e peste *tótă vara bolnav*, acela tot *zace*»; — M. Lupescu, *Superstiȕiuni*, publ. în *Ȗeȕetórea*, an. I, p. 127: «De veȕi *Fluture galben*, *tótă vara* vei fi bolnăvicios»; — I. N. Constantinescu, *Superstiȕiuni din Ciulniȕa*, jud. Ialomiȕa, publ. în *Ȗeȕetórea*, an. III, p. 46: «*Fluture galben* dacă vei vedé întâiu primăvara, tot anul vei fi bolnav și galben la față.»

(2) Cred. Rom. din Mahala, com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isac; — a celor din Frătăuȕul-noú, dict. de Nic. Rusu: «Dacă cine-vă vede întâiași dată primăvara un *Fluture roșu* și-l prinde, acela de bună *sémă* că va prinde un *roi* care fuge de la alt om.»

(3) Cred. Rom. din Galanesci, dict. de G. Cârstean: «Cine are *stupi* și va prinde, când vede întâia órá un *Fluture roșu*, acelaia nu i s'or duce *roi*.»

(4) Nicolae Sulică, *Antropomorfisme și anti-antropomorfisme în limba română*, Brașov 1900, p. 43: «Din regnul zoologic mai cunoscută e păséruica numită *Ochiul boulu* (Aușel, Sfredeluș) și fluturașul numit *Ochiul păunului*»

(5) Cred. Rom. din Bosanci, com. de Sim. Șutu, stud. gimn.

Or Omidă acestui fluture, de colóre négră cu puncte albe și acoperite cu perî lungi și negri, se numesce de către Români în Bucovina asemenea *Urzicariu*, ca și cea a *Fluturului roșu*, din cauză că ea totă vara petrece în societate pe *Urzica mare* (1).

Fluturile pestrice sau *Fluturile picățel*, pl. *Fluturi picățeli*, lat. *Vanessa polychloros* L.

Când se arată acest fluture, care sémănă întru cât-vă cu cel roșu, însă care e ce-vă mai mare decât acela, atunci e un semn că vine primăvara (2).

În fine merită a fi amintit aici și aceea, că copiii din *Térra-Românească*, când vęd vre-un fluture, dic:

Fluture,
Fluture,
Flutură pe buture,
Flutură pe flóre,
Flutură sub flóre!

Fluture,
Fluture,

Fluture pune-te,
Pune-te pe punte,
Pune-te sub punte!

Fluture,
Fluture,
Flutură pe fóie,
Flutură sub fóie!

Cuvintele acestea se crede că ar avé asupra fluturilor în-
uvență de a-î face să se așeze pe florî sau pe érbă (3).

(1) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiu, dict. de G. Onciul: «*Urzicariul* e omidă prisne négră și pěrósă, care trăesce numai pe urzică.»

(2) Cred. Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cârstean.

(3) G. Dem. Teodorescu, *Poesii populare române*, Bucuresci 1885 p. 190.

STRIGA.

(*Acherontia Atropos* L.)

Cel mai mare în privința grosimii corpului dintre tot turii, câți se află nu numai în țările locuite de Români în întreaga Europă, e *Striga*, numită în Bucovina în *Striga nopții*, *Strigă de noapte*, *Buha ciumei* și *Capul Adam* (1); în Moldova: *Strigă de noapte* (2); în Țera-Râșcă: *Strigă*, *Cap de mort*, *Cap de mörte*, *Capul morții* și *Suflet de Strigoii* (3); în Transilvania: *Fluturul Morții* (4); în Ungaria: *Cap de mort* (5); la Români din Meglenia: *Friguri*, iar la cei din Macedonia: *Hıavră* (6).

Numirea de *Strigă* a fluturelui acestuia să-l vie de acolo.

---

(1) După spusa Rom. din Bosanci, com. de Octavian Bârgăuan, gimn.; — a celor din Tișeut, com. de Olvian Sorocean, stud. gimn.; — a celor din Pârtescii-de-sus, dict. de Domnica Baranaiu; — a celor din Iasi, dict. de Sam. Lucaci.

(2) Dict. de Iordache Bran, pâlmaș în Pașcani.

(3) Com. de S. Sa. Păr. T. Bălășel; — I. N. Constantinescu, *Supra* din Ciulnița, jud. Ialomița, publ. în *Ședătoarea*, an. III, Fălțice 44; — D. Ananescu, *Zoologia*, p. 229; — B. Nanian, *Zoologia*, p. 1; — Fréd. Damé, *Nouveau Dictionnaire roumain-français*, vol. I, București 1894, p. 194.

(4) I. Costin, *Manual de stupărit*, Gherla 1886, p. 27: «Acherontia atropos. Acesta este unul dintre cei mai mari fluturi de noapte. Pe el se vede o cruce, de unde poporul îl numește *Fluturul morții*».

(5) *Enciclopedia română*, t. I, p. 24.

(6) Com. de d-l Per. Papahagi; — Idem, *Români din Meglenia*, în revista «*Tinerimea română*». Noua serie, vol. V, p. 269: «*Friguri* numește așa o insectă mare, care la Aromâni se numește *Hıavră*».

Su că el, după credința unor Români din *Bucovina* și *Țeromânescă*, s'a născut din corpul său sufletul unei *Strige* sau *Strigoii* (1). După părerea altor Români însă, și anume în *Bucovina*, să-l vie de acolo, pentru că el e unicul între toți fluturii, câți ni-s cunoscuți, care, când îl hărățesci sau îl prinzi în mână, produce un fel de *strigăt*, un fel de *țîțit* sau *țirăit* ascuțit și șuerător; iar cea de *Striga nopții* sau *Buha ciumei* se vede că-l vine de acolo, pentru că sboră numai pe la înserate ca *Strigele* și *Buhele*;

Cea de *Friguri* sau *Hăvră*, pentru că el, după credința românilor din *Meglenia* și *Macedonia*, aduce friguri și tot dată și vindecă pe cei ce suferă de friguri (2).

În fine numirile de *Capul lui Adam*, *Cap de mort*, *Cap de mörte*, *Capul morților* și *Fluturul Morții*, le-a căpătat el la pata cea întunecat-galbenă de pe spatele său, care are forma unei scăfârlii de om mort sau mai bine zis care are unce foarte mult cu capul *Morții*.

Însă mie îmi vine a crede că numirile din urmă nu sunt deverat populare, ci numai nisce simple traduceri din limba rancesă și mai ales din cea germană, cari au început a se introduce în popor abia în timpul din urmă prin mijlocirea celor ce-au învățat la școală.

Omida acestui fluture se numesce în unele părți din *Țeromânescă* *Fapt*, pl. *Fapți* (3).

(1) Cred. Rom. din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic; -- a celor din *Țeromânescă*, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Poporul crede că fluturile sunt *Cap de mort* sau *Cap de mörte* e un suflet de *Strigoii*, de aceea i-a și pus numele de *Strigă*.»

(2) Per. N. Papahagi, *Megleno-Români*. Partea II, p. 80: «*Friguri* sn. l. = friguri; insectă din ordinul crepuscularelor, numită, dacă nu mărșel, sfinx, cap de mörte. Arom. *Hăvră*. Se crede că cine este apucat de friguri, spre a se scăpa, este bine să prindă această insectă și să-i scuipe la gură, după care fapt frigurile îl vor părăsi»; — com. de d-l Chr. Geagea: *Hăvră* în dialectul macedo-român însemnăză *friguri*. Și fluturile acesta se chêmă *Hăvră* de aceea, pentru că el, dacă îl prinde cine-vău mâinile, lasă pe degete un fel de praf și din cauza acesta respectivul apătă *friguri*.»

(3) Dintr'un manuscript intitulat «*Botanica popor. română*», supus Academiei Române spre censurare și premiare; — Rădulescu-Codin, *O sémă de cuvinte din Muscel*, Câmpulung 1901, p. 31: «*Fapt*, vierme lescântat, ce se trimite de vrăjitoare pe capul altuia.»

Atât despre fluturele acesta, cât și despre omida lui, adevărul este că despre *Fapt*, există la Români mai multe datine și credințe.

Așa Români din unele părți ale *Bucovinei*, precum bună-ora la cel din Pârtesci-de-sus, distr. Gura-Homorului, cred și spun că *Striga*, când cercă să intre în vre-o casă, cercă bôla, adică caută să aducă bôla. Și dacă a intrat în casă, atunci nu e bine, căci nu mult după aceea vine și bôla în urma ei.

Dar ca bôla să nu apuce a veni după dînsa, cum a intrat în casă, e bine să n'o suferi nici un pic, ci îndată s'o prinzi și să o dai afară, căci dacă o dai afară și te rogi lui Dumnezeu, bôla nu intră, iar dacă o suferi atunci intră.

De omorît însă nu e bine s'o omori, ci numai de dat afară (1).

Alți Români însă, tot din *Bucovina*, cred că dacă o *Strigă* de acestea atinge cu aripile sale pe cine-vă pe la ochi, îi frige ochii ca și cu foc, iar dacă pe cine-vă îl mușcă, nu mai are lec.

Din cauza aceasta apoi cei mai mulți inși se tem foarte tare de dînsa și, cum o ved, se feresc de ea ca și de para focului ca nu cum-vă să-i atingă cu aripile la ochi sau să-i musce (2).

Români din unele părți ale Țării-Românești însă, precum bună-ora cel din Ciulnița, jud. Ialomița, spun că de aceea nu e bine s'o omori, pentru că ea duce apă morților (3).

Alți Români din contră, tot din Țara-Românească, cred și spun că unde se încuibeză acest fluture, care poartă pe spatetele său un desemn, ce are asemănare cu o *hârcă de om*, nu e a bine, ci e semn de mörte, că va muri cine-vă și mai cu sémă din copii (4).

Tot așa cred și Români din *Ungaria* că *Striga* aduce nu numai nenorocire, ci chiar și mörte (5).

(1) Dict. de Domnica Baranaiu.

(2) Cred. și dat. Rom. din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic, și a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaci.

(3) I. N. Constantinescu, *Superstiții*, publ. în diar. cit., p. 44: «Cap de mort de vei vedé, să nu-l omori, căci el duce apă morților.»

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(5) *Enciclopedia română*, t. I, p. 24: «Cap de mort, lat. Acherontia atropos, are facultatea de a produce un sunet ascuțit, căruia superstițiunea populară îi atribue o semnificațiune sinistă, semn de nenorocire și mörte.»

O sémă de Români din *Téra-Românéscă* însă cred și dic-
 că *Striga* sau *Sufletul de Strigoii* în mod drăcesc și nevê-
 lut se furișează în inima ómenilor și mai cu sémă a copiilor
 mici și le sugă inima de sânge, până ce-l omórá.

Drept aceea, când vei vedé un copil că țipă tare și se
 sgârcesce de la inimă, să sciî că *Striga* sau *Sufletul de Stri-*
goii îi sugă sângele din inimă, căci ea nu are altă hrană
 decât sângele ce-l sugă din inimile ómenilor.

Une-orî însă *Striga* sugă prea mult sânge și de aceea o
 parte dintr'însul îl varsă afară în anumite locuri și cu deo-
 rebire pe lemne putrede.

Vărsătura acésta se numesce *Borîtură de Strigă* și e de
 olóre roșie ca sângele.

Acéstă *Borîtură de Strigă* jócă un rol fórt mare în spi-
 ria babelor de pe la sate. Ea e unul din lécurile cele mai
 are și mai scumpe și cu fórtă multă scumpătate păstrat la
 sigur.

Când pe vre-un om sau copil îl dóre la inimă și se sgâr-
 esce așa, de pare că l-ar ciupî cine-và drept de inimă, a-
 uncî e semn că *Striga* îl sugă de sânge, și alt léc mai si-
 ur ca *Borîtura de Strigă* nu póte fi. Și atunci baba, care
 posedă acest léc infalibil, este numai decât chemată.

Baba, la rândul său, își iea o lecuță din lécul ei cel așa
 e minunat și în grabă alérgă la casa bolnavului. Acî a-
 însă, descopere încetinel buricul bolnavului și-l unge cu
Borîtura de Strigă, rostind în același timp vre-un descântec
 e *Strigoii și Moroii*.

Dacă bolnavul nu móre, atunci negreșit acésta se dato-
 esce numai și numai minunatului léc al babei, adecă *Bo-*
riturei de Strigă (1); dacă din contră bolnavul móre de con-
 ipație sau de bólele cauate de viermiî intestinalî, însem-
 éză că *Strigoii*, ce l-a supt de inimă, a fost prea flămând
 n'a vrut cu nicî un chip să iea în băgare de sémă lécul
 abei, care rămâne — cu tóte acestea — tot léc mare și mi-
 unat.

---

(1) *Borîtura de Strigă*, după cum îmi scrie S. Sa păr. T. Bălășel, nu
 óte fi alt ce-và decât o ciupercă roșcată, care la început, fiind tînără,
 ste móle ca laptele covăsit și de o colóre roșie. Ea nu se póte găsi
 decât pe lemne putrede sau băligaruri vechi.

Având *Striga* deprinderea descrisă în şirele de mai sau sătenii, cari o sciū acésta, cum daū cu ochiī de dīnsa, lă lasă lucrul şi alérgă cum mai tare şi mai tare ca să o prindă şi să o omóre, ca ast-fel să nu mai pótă suge sângele din inimile ómenilor (1).

În fine Româniī din *Meglenia* şi cei din *Macedonia* cred că dacă cine-vă este apucat de friguri şi, prindēnd o *Hīami* îi va scui pă în gură, frigurile îl vor părăsi (2).

Faptul, adecă omida *Strigei*, e cea mai mare dintre tómi omiđile. În stare normală suprafaţa corpului său, care constă din 4—11 inele, e de colóre verde-gălbie; fie-care inel are pe de amândouă laturile câte o dungă horđişă de colóre albastră, cari se unesc de-asupra spinării într'un unghi, de desubtul acestora altele două ce-vă mai late, şi de colóre negrie, şi anume una pe o lature şi alta pe cea-laltă latură, iar punctele de pe inele, din cari es nisce perişori, sunt albastre.

Faptul acesta, după credinţa Românilor din unele părţi ale *Ţării-Româneşti*, precum bună-órá a celor de la *Curtea de Argeş*, dacă se vrăjesc de atare vrăjitóre, iea *argintul* său în punctele de pe corpul său şi ducēndu-l la persónele sorocite său destinate de vrăjitóre, îl varsă în vadra (cofa), cu apă sau în fântâna de unde scóte apă de bēut. Şi persóna, pe al cărui nume e vrăjit, bēnd din nesciinţă apă de acésta, capēta bóla numită de asemenea *Fapt* (3).

Bóla însă, numită *Fapt*, e de două feluri: una internă şi alta externă.

Sub *Faptul extern* se înţeleg un fel de pete roşii, cari se aruncă pe corpul ómenilor şi se prefac apoi în nisce bube

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(2) Per. Papahagi, *Româniī din Meglenia*, publ. în op. cit., p. 269; — Idem, *Megleno-Româniī*. Partea II, p. 80.

(3) Din ms. cit.; — cf. Rădulescu-Codin, op. şi loc cit.; — com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «Sub numele de *Gândăcei* înţelegé poporul nisce omiđi mari împestriţate, cari se hrănesc cu frunzele *Porumbarilor*. Din aceste omiđi se nasc *Fapţiī*, şi iată cum! Dacă ai vre-o pismă pre cine-vă şi vrei să-ţi résbunī pe el, adunī *gânieţi* de ai gândacilor acestora şi lă dai în bēutură sau în mâncare vrăşmaşului tău, şi din acei *gânieţi* se nasc în pântecele omului *Fapţiī*.»

fôrte rele. Petele dintru început ustură fôrte tare, iar după ce se prefac în bube dor grozav.

Faptul acesta, crede poporul, că nu se capătă ca alte bóle, ci că i se aruncă omului în cale de către dușmanii cu o ólă spartă saũ hârbuită saũ cu nisce bulendre pline de tot felul de necurățeni. Cine calcă pe acestea îndată se umple de *Fapt* și se chinuesce fôrte tare (1).

Sub *Faptul intern* însă, după credința Românilor din *Țera-Românescă*, se înțelege un fel de vietate, un fel de omidă, asemenea omidiîi numită *Fapt*, care se face în stomachul omului din argintul cel viu ce l-a adus omida-fapt și pe care omul respectiv l-a bătut pe nesciute și pe nevrute.

Acest *Fapt*, îndată ce s'a format în om, începe a-l róde în icașii și măruntaiele, și dacă omul ce-l are nu caută din cu bună vreme a se mântui de dînsul, trebuie numai decât să móră (2).

Mijlocul cel mai bun și mai ușor pentru vindecarea și curățirea *faptului extern*, după spusa și credința poporului din *Bucovina*, este ca acel bolnav să se ducă la o móră, să se scalde în stropii și spumele ce sar de pe roțile morii și să se spele printre degete câte de trei ori. Dacă însă în apropiere nu se află nici o móră, atunci cel bolnav de acest fapt se poate scălda și în undele unui rîu curgător (3).

Faptul intern însă se vindecă numai cu *Buruiéna faptului*, numită altmintrelea *Faptnic* și *Roibie*, care sémănă întru cât-vă la colóre cu omida *Fapt*, și care se fierbe în apă și se dă apoi de bătut celui ce bolesce de *Fapt* (4).

Adese-ori însă se întrebuintează contra amânduror acestor *Fapți* și diferite descântece, prin cari se crede că asemenea se pot vindecă.

---

(1) S. Fl. Marian, *Descântece*, p. 120.

(2) Din ms. cit.

(3) S. Fl. Marian, *Descântece*, p. 121.

(4) Din ms. cit.

RĂCHITARIUL.

(*Cossus ligniperda* Fabr.)

Răchitariul (1) e un fluture de noapte din familia Cosidelor de mărime mijlocie și de colorare brumărie.

Omida *Răchitariului*, numită de către Români din Basarabia: *Sfredelușul lemnului* (2), iar de către cei din Bucovina: *Sfredeluș* și *Sfredelul lemnului* (3), este mare, până la 9 cm. de lungă, goală și de colorare trandafirie. Ea bortește în toate părțile tulpinile diferiților arbori, precum ale pomilor, plopilor, arinilor, stejarilor, teilor, și mai cu seamă ale răchităilor celor bătrâne, și din cauza aceasta e foarte stricăcioasă. După ce și-a ajuns mărimea obișnuită, se preface în nimfă într'o țesătură amestecată cu țândurele mici de lemn, astfel că abia după 2—3 ani se preface în fluture.

---

(1) Dat. Rom. din Bucovina ; — vezi și *Enciclopedia română*, vol. III, p. 715.

(2) Z. C. Arbure, *Basarabia*, București 1898, p. 85.

(3) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciū.

OCHIUL PĂUNULUI.

(*Saturnia pyri* Borkh. și *Saturnia carpini* Borkh.)

Între fluturi de noapte se află doi, unul mai mare și altul mai mic, cari au pe tuspătru aripile câte un ochi asemenea ochiului de pe penele din coda păunului.

Pe amândoi fluturi aceștia îi numesc Români din Bucovina și cei din Transilvania: *Ochiul păunului* (1), cei din Țera-Românească: *Păun de noapte* (2), iar cei din Meglenia: *Samuvilă* (3).

Larvele sau omișile amânduror fluturilor acestora se numesc atât în Bucovina cât și în Moldova: *Cânele babei* (4).

Tot *Cânele babei* numesc Români din țările sus amintite nu numai omișile acestor doi fluturi de noapte, ci și pe multe altele și mai ales pe cele péroșe (5), precum și pe a Po-

---

(1) Nic. Sulică, *Antropomorfisme și anti-antropomorfisme în limba română*, Brașov 1900, pag. 43: «Din regnul zoologic mai cunoscută e păsăruica numită *Ochiul boului* (Aușel, Sfredeluș) și fluturașul numit *Ochiul păunului*.»

(2) Nanian, *Zoologia*, p. 145.

(3) Com. de d-l Per. Papahagi.

(4) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 13; — Dr. H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, vol. I, p. 257: «*Cânele babei*, Mold. Raupe f. des grossen Nachtpfaunauges, (*Saturnia pyri*).»

(5) Dat. Rom. din Carapciu, dict. de Vas. Cârciu: «*Cânele babi* e de două feluri: unul negru flocos și altul roșu asemenea flocos. Unul dintre dînșil stă mai cu sémă pe răchițele cele bătrâne și putregăioșe; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Cânele babei* e o omidă foarte péroșă»; — a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaciū: «*Cânele babei* e de mai multe feluri: vînēt, negru și roșu. Destul că *Cânele babei* se numesc toate omișile cele péroșe»; — tot de acolo, dict. de Ioan Vișan:

rumbaculuî (1), lat. *Sphinx euphorbiae* L. (2), care se arată în luna lui Iulie și August, și trăesce de regulă numai pe *Laptele câneluî*, lat. *Euphorbia Gyparissias* L. (3).

La Româniî din *Macedonia* însă omida flutureluî din urmă,

«*Cânele babeî* îi un viermușor flocoș. Jur împrejur îi vrâstat negru și roșu. Lungimea lui este felurită. El ese primăvara și pornesce prin góre la păscut érbă» ; — a celor din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic: «*Cânele babeî* e un germe flocoș și cam roșietic» ; — a celor din Galanesci, dict. de Iléna Cârsteian: «*Cânele babeî* e pestriț» ; — tot de acolo, dict. de Ioan Ungurean: «*Cânele babeî* e flocoșel» ; — a celor din Frătăușul-noû, dict. de Nic. Rusu: «*Cânele babeî* e përos, pe pântece vine alb și roșu ; petrece mai cu sémă pe cărări și pe haturî» ; — a celor din Frătăușul-vechiû, dict. de G. Onciul: «*Cânele babeî* é përos și pestriț cu roș, vînët și negru» ; — a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădățan: «*Cânele babeî* e përos» ; — a celor din *Moldova*, și anume din Dumbriveni, jud. Botoșani, dict. de Grigore Olariû: «*Cânele babeî* sunt negri, albaștri, cu puf pe dînșii și cu labe multe» ; — a celor din Opișeni, jud. Sucéva, de G. Iacob: «Nu toți *Câniî babeî* sunt tot una, ei unii sunt pestriți, alții vineți, toți însă sunt flocoși» ; — a celor din Bogdănesci, jud. Sucéva, dict. de Nic. Const. Carp: «*Cânele babeî* e flocoș» ; — și în fine com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Cânele babeî* e o omidă pestriță și fôrte përosă, cu perî castanîi.»

(1) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciû, și Vas. Văcărean: «*Rumbacul* e un fluture ale căruî aripî de dinainte sunt măsliniî-verđi și cu dungî deschise-gălbii, iară cele din dărăt negre și pe margini cu dungî trandafirîi. Sbóră mai ales în luna lui Iunie și Iulie.»

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 13.

(3) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Gerasim Roșca: «*Cânele babeî* se numesce omida flutureluî care trăesce pe *Laptele câneluî*» ; — a celor din Frătăușul-vechiû, dict. de G. Onciul: «*Cânele babeî* se numesce și omida, care se face numai pe *Laptele câneluî* și trăesce numai din sucul acestuia» ; — a celor din Galanesci, dict. de Precup Galan: «*Da Cânele babeî*, care e o omidă pestriță, cu dungî și cu puiuți galbeni albi și roșii, se face un fluture frumos. El se află mai mult pe toloci și anume pe *Laptele câneluî*» ; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea: «*Cânele babeî* e verde și gol, el merge încet, și trăesce pe *Laptele câneluî*» ; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Cânele babeî* e o omidă mare, fôrte flocoșă, cu perî negri și lungi, de-alungul trupuluî cu dungî verđi ca puiuți de la păstrăvi. O sémă de *Câniî babeî* au dungî galbene tot de-alungul trupuluî. *Cânele babeî* se mai numesce încă și o altă omidă, cu mult mai mare decât cele două de mai înainte, care are trup roșu, përul tot negru, și dungile sunt negre și de-acurmezișul trupuluî, nu de-alungul, ca la cele de mai sus. El se suie și trăesce pe *Laptele câneluî*.»

care e de colóre întunecat-verde, pe spinare c'o dungă roșie, pe de laturî câte c'o dungă galbenă și pătată cu roșu, iar printre acestea cu puî galbenî, și la capătul de dinapoî al corpului cu un cornîșor, se numesce *Câne di la oî* (1).

O sémă de Români din *Moldova* însă, precum bună-óră cei din jud. Némțu, com. Bistricióra, înțeleg sub *Cânele babeî* nu numai omidile, despre carî ne-a fost până aci vorba, ci și un fel de Isopodă, numită lat. *Oniscus asellus* L. (2), adecă ceea ce numesc Româniî din Bucovina *Molie*.

E mult, puțin cunoscut că dacă vre-o omidă pėrósă ți se suie pe vre-o mână saũ pe grumaz și te înghimpă cu perii săi, te ustură și ți se bėșică pelea, ca și când ai fi fost urzicat.

De aici se vede că vine apoî și credința Românilor, că *Cânele babeî* mușcă și că, mușcându-te, nu numai că ustură fôrte tare (3), ci de multe orî omul mușcat, și mai ales de *Cânele babeî* cel vînėt, care e cel mai rău, n'are léc (4).

Tot din causă că *Cânele babeî* e flocos ca un căne și mușcă, iar mușcătura lui ustură tare, să-l vie, după credința Românilor din unele părți ale *Moldovei*, și numirea acésta (5).

În fine mai e de amintit și aceea că băețiî de Român din *Macedonia*, când prind o omidă, numită de dînșiî *Câne di la oî*, o așeză pe un bėț și apoî îi cãntă:

Oî, oî, di la oî
Cu ciumaga dinâpoî. .

Maî, maî, de la oî
Cu ciomagul înapoî.

Saũ:

Câni, *Câni di la oî*
Cu ciumaga dinâpoî.

Câne, căne de la oî
Cu ciomagul înapoî (6).

Iar ce s'atinge în genere despre *Fluturiî de nópte*, la Ro-

(1) Com. de d-l Per. Papahagi.

(2) Hasdeũ, *Magn. Etym.*, t. III, p. 2.276: «În Zoologia poporană, *Cânele babeî* este un fel de vierme pėros, anume *Oniscus asellus* «Cloporte.»

(3) După spusa Românilor din Dumbrăveni, dict. de Gr. Olariũ.

(4) Cred. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciũ.

(5) După spusa Românilor din Dumbrăveni, dict. de Gr. Olariũ.

(6) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 192.

mâniî din Meglenia: *Piperugă di nópte*, iar la cei din Macedonia: *Pirpirună di nópte*, *Fliture* și *Fluture di nópte* (1).
Românii din unele părți ale Transilvaniei cred și spun că dacă sunt mulți *Fluturi de nópte*, e semn de vară frumoasă (2), iar când sunt mulți *Fluturi de zi*, e semn de calduros (3).

---

(1) Com. de d-l Per. Papahagi și de d-l Christea Geagea, Români din Macedonia și de present stud. fil. la Universitatea din Cernăuți. Cf. Dr. G. Weigand, *Vlacho-Meglen, eine ethnographisch-philologische Untersuchung*, Leipzig 1892, p. 50.

(2) Cred. Rom. din Fărăgău, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Cred. Rom. din Mădaraș, com. de d-l Th. A. Bogdan.

FLUTURUL DE MĂTASE.

(*Bombyx mori* L.)

Românii din Dacia Traiană s'aŭ ocupat până acuma numai foarte puțin cu crescerea și cultivarea *Fluturului de mătase*. De aici vine apoi că la acești Români nu se află mai multă știmă sau numai foarte puține datine și credințe despre acest fluture.

La Românii din *Macedonia* însă, unde se vede că i s'a dat mai mare atențiune, și cultura de mătase e cu mult mai răspândită, se află următoarea legendă despre larva saŭ mai bine zis *omida* acestui *Flutur* saŭ *Fluture de mătase*, numită în unele părți *Gândac* saŭ *Vierme de mătase* (1) la Românii din *Macedonia*: *Viermul de mătase* (2), iar în alte părți: *Bondrete* (3), *Bubă* (4) și *Bubiță*, pl. *Bubițe* (5):

---

(1) G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină din istoria naturală*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXIII, p. 334, 335 și 346; — *Enciclopedia română*, t. I, p. 528: «*Gândac de mătase*. Fluturile a căruia larvă (omidă) produce mătase, cunoscut sub numele de *Vierme de mătase* saŭ *Gândac de mătase*;» — com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Viermele de mătase* în limbajul poporului de peaci se numesce *Gândac*, pl. *gândaci*.»

(2) Com. de d-l Per. Papahagi.

(3) Gr. Crețu, *Lexicon slavo-românesc*, București 1900, p. 329.

(4) Dat. Rom. din Meglenia, com. de d-l Per. Papahagi.

(5) Sim. Mangiuca, *Cinci-deci de etimologii*, publ. în *Familia* an. XX, Oradea-mare 1884, p. 79: «*Bubiță*, *Bubițe*. Cuvântul *Bubiță* înseamnă verșoie fr., *Seidenwurm* germ., d. e. *Bubițele* nu aŭ avut noroc anul acesta, căci aŭ crepat foarte multe. Petru a crescut anul trecut *Bubiți*

«*Stămăria*, mari ş-luţită cât iasti, — s-nu-lî hibă cu cârteari, — lî-fu ca lăani nă quă, s-nîargă, sî-mpartă tră hîlîlîu la fîcîorlîi din hoară.

«Acşi, işindalui dă-acasă cu pânea di mpărţiri sum soară da di broască: «Bună-ţi oara» una, «ghîini vinîişî, hîlîlîe!» alanta. «Nu ti pîlicîrsescu, tetă», dîţi *Stămăria*, faţi zahmetea si mparţi tră suflit la fîcîorî pânea aestă?»

«Te mari lucru, hîlîlîe», dîsi broasca; şi cu pânea sumsoară, troară ţupu-ţupu, agîumsi la fîcîorî.

«Nu z-dipărtă multu broasca, cari şti cumu-lî vinîi ali *Stămărie*, că-lî păru arău, tră te s-nu mpartă cu mâna a lîe, şi niţi ună, niţi doauă o-adună şi z-duţi ş-nîsă la scutie.

Aoă te s-veadă? Teta broască şi mutrea lucrulu. Triţa di fîcîor-fîcîor şi-lî dădea cumata şi triş tu soni, cându agîumsi la brusconliu a lîeî, scoati şi-lî da culaclu aţel cama muşatlu.

«Nu ti ntreb», lî-faţi *Stămăria*, cum di-l ţinuşi culaclu triştri tu soni?

«Am te s-hîlibă, hîlîlîe? dîţeam, să-l daū a cama muşatlu fîcîor, ma di câţi viquî, vîrnă nu-nî si păru ma muşat di mel. Veđi-l te primtu şi te livendu î.

Mulţi avea avdîţă *Stămăria* până atumţea, ma cându arđi şi aestă nu putu să-şi ţină arîslu. Arîsi acsi di cara şi tră nâscândă oară lîi tricu arîslu şi s-mitunîusi, că te s'aridă acşiţi în cot şi fîra minduiri. Şi 'ntribă inima-lî di mamă şi află, că nu-î tră mumă ma muşat di cât fumealîa-lî. Si nîrină atumţea luţita-lî faţă şi tra s-nu se-acată arîslu-lî, ascuchîe şi ascuchîatlu-lî fu *Viermu di mêtasi*.

«*Stămăria* l-vluisi şi-lî dîsi: «frândî s-mâţi, sirmă si scoţi. Traestă nu-i ghîini să scoţi zhor urît tră *Viermul di mêtasi* necă z-daî di nîş ş-cându el faţi mêtasi, nu prindi si zburăşti, că moari troară.»

Daco-românesce:

şi a câştigat la ele 200 fl. Etimologia este de la latinescul *bombyr-cu* care asemenea înseamnă fr. ver à soie, germ. Seidenwurm. Cuvîntul *Bubiţa* a trecut de la Români în limba sîrbescă, în care *bubiţa* ar fi diminutiv de la *bubă*, care înseamnă fr. vermine, germ. Ungeziefer, după spusa lui Karadzich, dar această părere nu poate fi adevărată, precum documentează şi sîrb. *bubar*, neguţător de *bubiţe*, qui bombices vendit.

«*Sântă Măria*, mare și strălucită cât este, — să nu-î fie cu upërare, — îl fu cam lene într'o ȕi să mérgă, să împărțescă pentru fiul său (adecă să facă pomană pentru fiul său) la băeții din sat.

«Așa, eșind din casă cu pânea de împărțit (ad. de pomană) *ubsuórá*, întâlnește *brósca ȕestósă*: «Bună ȕiua (lit. óra)» una, «bine veniși fică» cea-laltă, «te-ași rugă, mătușă», ȕice *Sântă-Măria* «îți dai ostenéla, să împărțesci pentru suflet la băeți pânea acésta.

«Ce mare trébă, fică, — ȕice *brósca ȕestósă* — și cu pânea *ubsuórá ȕupu, ȕupu*, ajunse la băeți.

«Nu s'a depărtat mult *brósca*, cine scie cum îi veni *Sântă-Măriei*, că i-a părut rău, de ce să nu împărțescă cu mâna sa, și nici una, nici două (adecă: fără să stea la îndoiélă) a pornit și s'a dus și dînsa la șcólă.

«Acì ce să vadă? Ȧța *brósca* își căută de trébă. Treceă de la băét la băét și-i dădeă bucata și tocmaì la sfârșit, când a ajuns la broscuiul ei, scóte și-i dă colacul cel mai frumos.

— «Te-ași întrebă, — îi ȕise *Sântă-Măria* — cum se face de l-ai ȕinut colacul tocmaì până la sfârșit?

— «Da ce să fie, fică (ad. dragă, maică)? gândiam (lit. ȕiceam) să-l dau la cel mai frumos băét, dar din câți am văȕut, nici unul nu mi s'a părut mai frumos decât al meũ. Veȕi-l cât de mândru și cât de levent este.

«Multe auȕise *Sântă-Măria* până atunci, dar când auȕi și pe acésta, n'a putut să-și ȕie rîsul. Rîse decì și după cât-vă timp i-a trecut rîsul și s'a căit, de ce să rîdă așa în zădar și fără cuvînt (lit. fără gândire). Și-a întrebat inima ei de mamă și a aflat, că pe drept a grăit biéta *brósca*, căci nu este pentru mamă mai frumos (alta) decât familia (ad. copiii). S'a întristat atunci strălucita ei față și ca să nu se prindă rîsul ei, a scuiat și scuiatul i-a fost *Viermele de mătase*.

«*Sântă-Măria* îl binecuvîntă și-i ȕise: «Frunză să mănânci, mătase să scoți.» Pentru acésta nu e bine să pronunți (lit. să scoți) cuvînt urît (prost) pentru *Viermele de mătase*, nici

să dai (ad. să-l atingi) de dînsul și când el face mătase, trebuie să vorbesci, căci móre la moment (1).

O variantă a acestei legende, tot din *Macedonia*, și anume din satul Pisuderi, sună precum urmază :

«Cîndu *Isus Hristolu* eara adus la Golgota (si-l bagă pîr cruci), *Stămăria*, mumă-sa, nîrdea după nîs, plîngînd și dimînda. Calea, viđu, că și nă broască nîiardea după lumi, ațea țe o feați s-arîdă.

«Ghîni-ma tr'oară lî-ampîru arău, di țe s'arîdă ; si blă-tîma și dîsi: Gură bună tră arucari la vîermî.» Puțin după aastă ascuchîe și țe s-veđi? Vîernîl avea eșită din gură-lî.

«Aești vîernîi fură *Viernîlî de mătăsă*, carî sunt și pînă astîndî.»

Daco-romînesce :

«Pe cînd *Isus Christos* eră condus la Golgota, *Fecióra Maria*, maica-sa, mergea în urma lui plîngînd și gemînd

«În drum veđu că și *brósca țestósă* mergea după convoi, ceea ce o făcu să rîdă :

«Îndată însă îi părû rău, de ce să rîdă, se blestemă pe sine și dise: «Gură bună pentru viermî.» Puțin după acêsta a scuipat și ce să veđi? Viermîi eșiră din gură.

«Acești viermî aũ fost *Viermîi de mătase*, carî sunt și pînă astăđi» (2).

Romîni din *Țera-Românescă*, jud. Vâlcea, cred că tineri în primul an de căsătorie nu e bine să crească gîndaci pentru mătase, căci este rău de mórte (3).

Cei din jud. Ilfov, tot *Țera-Românescă*, aũ datină de a arunca gunoiul de *Gîndaci de mătase* în drum, cređînd că, călcîndu-l ómenîi, firele de mătăsă se fac cît drumul de lungi (4).

Cei din jud. Buzău cred și spun că *Gîndaci de mătase*

(1) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromînilor* p. 770—771.

(2) Per. Papahagi, op. cit., p. 772.

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(4) M. Timuș, *Superstiții*, publ. în *Șeđetórea*, an. I, Fălticeni, p. 154: «Se aruncă gunoiul de *Gîndaci de mătase* în drum ca, călcîndu-l ómenîi, să se facă firele lungi cît drumul.»

nu e bine a se lăsa ca să-î vadă ómenil, că apoi *se deóiche și mor* (1).

Iar cei din jud. Vâlcea cred și spun că atunci, când cresc *Gândaci de mătase*, ca să nu se deóiche, e bine să puî în mijlocul patuluî lor un ou roșu de la Pascî (2).

---

(1) G. S. Ioneanu, *Mica colecțiune de superstițiile pop. rom.*, Buzău 1888, p. 83 »: *Gândaci de mătase* să se ascundă de vederea ómenilor, *acî se deóiche și mor.*»

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

INELARIUL.

(*Gastropacha neustria* L.)

Inelariul său *Fluturul inelat* (1) e un fluture micuț, scurțuț și grosuț, de colóre galbenă și câte cu o dungă întunecat cafenie de-acurmezișul aripilor de dinainte.

Despre acest fluture, care se arată în luna lui Iulie și se află pretutindeni în Europa, există la Români din *Transilvania*, com. Band, următoarea legendă:

«Dice că pe vremea *St. Ane* se strînse într'un sat din Palestina o mare mulțime de popor, ca a minune, la un fecior despre care se dicea că scie face minuni mai alt cum ca Domnul Christos.

«*Sfânta Ana*, auzind de vestea acésta, s'a dus și ea ca să vadă pe feciorul făcător de minuni. Ajungând la el la casă, și-a spălat picióarele înainte de a intra în casă, după cum erà datina pe acolo, și cu smerenie s'a apropiat de el, rugându-l ca să facă dintr'un rug uscat unul verde și înflorit.

Feciorul acela însă, nesciind face nici o minune, s'a mîniat pe *St. Ana* și a dat-o pe ușă afară, batjocorind-o înaintea tuturor celor ce se aflaū acolo.

«*St. Ana* însă nu a dis nimica, fără ingenunchind înaintea casei, unde locuia el, a început a-l blestemă. Și pe când își împreună mânilé spre a le înălța în sus către Dumnezeu,

---

(1) Dat. Rom. din Transilvania, com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Inelariul* său *Fluturul inelat* se numesce ast-fel, fiind-că el își învélue ouéle într'un tort în formă de inel în vârful *surceilor* tineri de la pomi, de unde es apoi primăvara tot atâtea omiđi, cari rod frunzele pomilor.»

Vede că-î lipsește inelul ce l-a fost moștenit de la scumpă **maica-sa**.

«Atunci s'a priceput *St. Ană*, că ea n'a avut de lucru cu **un** făcător de minuni, ci cu un mare meșter de tâlhării, **că** ea, numai după ce a vădut că-î lipsește inelul, a băgat **de** sémă, că numai el, luând-o de mână și scoțând-o cu **puterea** pe ușă afară, i-a scos inelul din deget.

«Supărată de acéstă pățanie, a început a se ruga lui **Dumne**deu, să-l prefacă, spre pedépsă, *în inel*, ca să se sature **de** a mai face tâlhării, precum a făcut mai înainte.

«Rugăciunea *St. Ane* se auđi la cer, că pe când își sfârși **ea** rugăciunea, spre mirarea tuturor celor din casă, el se **făcuse** nevădut, *prefăcându-se într'un inel mic* și sgrăbunțos, **care** s'a înfășurat în jurul unei crenguțe de pe un pomișor **ce** eră înaintea casei lui.

«Din acest inel aū eșit apoi mai târđiū o mulțime de *omidă* și din fie-care omidă câte un fluturaș micuț, spre mirarea și minunarea tuturor celor de față.

«Iar *St Ana*, vădënd minunea și puterea lui Dumneđeū, **le-a** đis :

— «Nicī odată să nu vă lăudați că sciți face mai mult ca **Dumne**deu, căci Dumneđeū în o minută pe toți vă póte **pre-**face în cele mai nemernice vietăți !

«Și de atunci se crede că se trage *Inelariul* său *Fluturul inelat*» (1).

Femeiușca acestui fluture lipesce ouăle sale în luna lui **Iulie** în forma unui inel său a unei veriguțe în prejurul **ti-**nerilor rămurele ale pomilor și arborilor, carī se țin apoi **peste** tótă érna viitoare așa de tare de rămurelele, unde sunt **prinse**, încât că nicī néua nicī plóia nu le póte deslipi și **nimici**.

Inelele său veriguța acésta de ouă ale *Inelariului* o numesce **poporul** român din Bucovina în genere *Stupitul cuculu*. În unele comune din Bucovina însă, precum de exemplu în Budeniț, distr. Storojinețului, și în Vicovul-de-jos, distr. Rădăuțului, se mai numesce încă și *Mărgica cuculu* (2),

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Dict. de Marióra Dutcă și Sidor Calancea.

iar în Calafindesci, distr. Siretului: *Glasul cucului*(1), în Moldova: *Stupitul cucului*(2), iar în Țera-Românească: *Soma* și *Somnișor*(3).

Despre acest mic inel său veriguță de ouă, ascunsă de ochii lumii printre frunzele pomilor și ale arborilor, ori și cât de neînsemnată și nebăgată în seamă ni s'ar părea nouă, există la poporul român un șir de datine și credințe foarte caracteristice, pe care numai un ignorant ar pute să le treacă cu vederea.

Iacă ce crede și ce ne istorisesc poporul nostru despre această veriguță:

Când începe a înspica orzul, atunci apucă *Cucul* câte un grăunte, două de orz și le mănâncă. După acesta, puindu-se pe o crângă și începând a cânta i se face rău, și nu apucă a sfârși de cântat și îndată varsă. *Versătura* acesta, care se prinde apoi de rămușorul pe care a cântat cucul, se numește *Stupitul cucului*.

Și fiind-că amăsurat credinței populare, după ce varsă cucul, îndată răgușesc și i se lăgă limba, de nu poate mai mult cânta, se mai numesc acest stupit sau versătură încă și *Glasul cucului*(4).

Alții iarăși spun că pe crângă, unde cântă cucul, tot-deauna stupește și din stupitul acesta se face apoi o veriguță, care se numește *Stupitul cucului*. Unde nu cântă cucul, acolo nu se face acest stupit(5).

(1) Dict. de George Șerban, agricultor.

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 13: «*Stupitul cucului* (Moldova) se numesc ouăle de *Gastropacha neustria* și *Bombyx neustria*.»

(3) Idem de eadem, p. 13: «În județul Prahova se mai numesc *Soma*»; — S. P. Radinan, *Insecte vătămătoare arborilor roditori*, publ. în *Agrarul*, an. I, București 1900, No. 12, p. 145; — com. de S. Sa T. Bălășel: «Unele omiți își depun semința în formă de inel în jurul ramurilor. Aceste inele se numesc *Somnișori*, sing. *Somnișor*. Acești *Somnișori* sătenii îi poartă legați la cheotorea cămășii, ca să nu le vie somn ziua, când au zor de muncă:» — Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 109: «*Stupitul cucului*, *Glasul cucului* se numesc ouăle de *Gastropacha neustria* și *Bombyx neustria*; în jud. Prahova se numesc *Somn*.»

(4) Cred. Rom. din Calafindesci, dict. de G. Șerban.

(5) Cred. Rom. din ținutul Dornei, com. de d-l Petru Ursul; — și a celor din Siret; — cf. Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 109: «Când stupește cucul pe ramuri, se sleesc un inel pestriț.»

Și iarăși alții dic că cuculuî, când începe întâia oră a **întâ** primăvara, îi ese o mărgică din gură, și mărgica **iceea** se prinde apoi de rămurelele pomilor în formă de **erigă**, care se numesce apoi *Mărgica cuculuî* (1).

Ce se atinge, în fine, de numirea *Somn* sau *Somnișor* să **rie** de acolo, că ouăle *Inelariuluî*, cari s'aũ depus în luna **ui** Iulie în formă de inel pe rămurelele cele tinere de pomî, **taũ** peste totă vara și érna până la începutul primăverii **riitóre** într'un fel de amortélă sau somn, și abia după ce **se** desprimăvărăză, încep a se cloci și a eși omiđile din-**r'însele** (2).

Cu *Stupitul cuculuî* fac Româncele din Bucovina și cele **lin** Téra-Românescă *pe dragoste*. Însă mai ales fetele cele **narî** se duc și caută stupitul acesta printre rămurelele unde **sũ** văđut că a cântat cucul și după ce-l află, îl strîng și **umpērând** apoi *argint-viũ*, pun argintul și cu stupitul într'o **peniță** de găscă sau și de găină, astupă bine penița cu cêră **și** apoi așa îl pórtă în brăũ, anume ca să fie iubite și cău-**tate**, cum iubesc și caută fie-care om ca să audă cucul cân-**tând**, ca să fie și ele iubite de toți, precum e cucul și cum **nu** stă *argintul-cel-viũ* într'un loc, așa și fecioriî să nu-și **afle** stare și alinare umblând după dînsele (3).

Unele fete îl înșiră printre mărgele și-l pórtă apoi la gru-**maz** sau și în brăũ, așa cum l-aũ luat de pe rămurica unde **l-aũ** aflat. Iar când întîmpină pe aleșiî lor, pe fecioriî cari **le** sunt dragi, suflă prin *Stupitul cuculuî* asupra lor și dic:

— «Cum e cucul drag la totă lumea și se bucură când îl **aude** cântând și-l vede sburând, așa să-ți fiũ și eũ dragă

(1) Cred. Rom. din Budeniț, dict. de Marióra Dutcă.

(2) S. P. Radian, *Insecte vătămătóre arborilor roditori*, publ. în điar. **cit.**, p. 145: «Fluturele numit lat. Bombyx neustria—sbórá vara, în Iulie **și** August, pretutindenî, cu deosebire în liveđile de pomî. Femeia flu-**tureluî** depune ouăle în jurul ramurilor subțiri, într'un mod cunoscut, **adecă** în formă de inele, pe cari săteniî noștri le numesc *Somnî* sau *Som-**nișori***, din cauză că în acéstă stare ele staũ adormite până în primă-**vară**, când se clocesc»;—și pe p. 146: «Să se culégă *Somnișoriî* (brăță-**rile** de oué de pe ramuri), să se sdrobéscă și să se ardă.»

(3) Dat. Rom. din Calafindesci, dict. de Sofia Frâncu;—Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 109.

ție și așa să te bucuri și tu când mă vei vedea pe mine, iar fără mine să fii tot supărat și dus pe gânduri! » (1).

O sémă de fete însă, aflând *Stupitul* său *Mărgica cucului*, îl înșiră lângă crucița de la mărgelele sale și îl lăga de acolo și așa îl poartă apoi tot-deauna, fiind-că, după cum cred și spun ele, e bun de léc în contra *diochiului*, căci cine îl poartă acela nici odată *nu se dióche* (2).

Într'o peniță la un loc cu *argint-viú* îl poartă pe lângă sine nu numai fetele cele mari, ci și o sémă de bărbați, mai ales aceia, cari voesc să ajungă la o cinste mai mare, când doresc cu tot de-adinsul să fie aleși între *bătrânii satului*, să fie vornici săi să ajungă la o stare și cinste și mai mare (3).

Iarăși se dice că dacă vei căuta *Stupitul cucului* și-l vei rupe cu rămurică cu tot, și cu rămurica acesta vei mână apoi vitele ce voesci să le vinzi, la târg, atunci mare noroc și mult câștig vei avea în ele; le vei vinde cu preț foarte bun. Drept aceea mulți neguțători de vite caută rămurele de acestea cu *Stupitul cucului* și mână cu dînsele vitele la târguri (4).

Când cine-vă pune în lăgănul unui copil un copil străin, atunci cred și spun Români din *Téra-Românescă*, jud. Prahova că copilul fură somnul celui dintâiu. Deci, ca să-l revie somnul și să doarmă, i se pune sub perină, la gât său în fașă, *Somn*, adică *Stupitul cucului* (5).

(1) Dat. și cred. Rom. din ținutul Dornei, com. de d-l P. Ursul; — a celor din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu: «Fetele pun *Stupitul cucului* la mărgelele și-l poartă la gât;» — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de I. Ionesi: «Fetele poartă *Stupitul cucului*, care se face din *Stupitul cucului*, la mărgelele ca un semn frumos. Nu fie-cine însă îl găsește. De aceea se dice că fata sa copila, care îl află, e cu noroc. Unele fete îl lăga crenguță cu tot la mărgele;» — Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, Cernăuți 1895, No. 23, p. I: «Fetele poartă între mărgelele la grumaz și *Stupitul cucului* și cred că el le va face ca ele să placă și să joce.»

(2) Dat. și cred. Rom. din Budeniț, dict. de Marióra Dutcă.

(3) Cred. Rom. din Calafindesci, dict. de S. Frâncu.

(4) Cred. Rom. din Siret.

(5) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 13; — Idem, *Câte-vă observațiuni asupra medicinei poporului român*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXXV, București 1901, p. 318.

Tot așa cred și Româniî din unele părți ale *Transilvaniei*.
tă ce dic aceștia :

«Inelul *Fluturelui inelat* primăvara pe crengile pomilor
veî află, pune-l la grumaziî copilului ce nu pôte dormi,
va dormi de aici în colo(1), și mai ales dacă i se va face
inelul acesta de trei orî cruce la cap și i se va descântă
următorul chip :

Copilul (cutare),
Când s'o născut,
O fost mic,
O fost voinic,
O fost bun
Ca nime-alt cum,
O fost ascultător,
Tăcător.
Ađi o plâns,

Mâne iar a plânge,
De nu î-oiû aduce
Měr inelat.
Dar ađi î-am adus
Un měr cu frunza în sus,
Pe ea un inel pus,
Inel gros,
Să fie (cutare) mai somno-
[ros (2).

Afară de acésta mai există la Româniî din *Transilvania*
ică și următórele credințe despre *Stupitul cuculuî*.

Inelul *Fluturelui inelat* de-l veî găsi, dă-l la o mamă ce
re copil rău, că i se va face bun, dacă îl va legă la mână (3).

Inel de *Fluture inelat* cu soție pe una și aceeași créngă
e veî află, veî fi om fără somn în întreg anul acela(4).

Inel de *Fluture inelat* în Postul-mare de veî află, e semn
un (5).

Inel de *Fluture inelat* în Vineria mare de veî află, e semn
șû (6).

Dumineca de veî găsi inel de *Fluture inelat*, nu-l luă,
ă nu e bine (7).

Inel de *Fluture inelat* fără soție de veî află, dă-l la un
opil mic, că de nu, te veî face somnoros (8).

Pune inel de *Fluture inelat*, legat cu trei ațe, la mâna

(1) Cred. Rom. din Stupini și Fărăgău, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Dat. și cred. Rom. din Bărgău, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Cred. Rom. din Mădaraș.

(4) Cred. Rom. din Veza lângă Blaj.

(5) Cred. Rom. din Fărăgău.

(6) Cred. Rom. din Coșocna.

(7) Cred. Rom. din Reghin.

(8) Cred. Rom. din Samșud.

dréptă a copilului, căci nici când nu va fură, ci va fi drept

De-l legă la mâna stângă inel de *Fluture inelat*, c
se va face hoț (2).

De găsești un inel de *Fluture inelat*, numără toate
și de vor fi cu soție, e semn că peste an vei fi sănăt
de vor fi fără soț, vei fi nesănătos (3).

Când găsești inel de *Fluture inelat* pe o crângă din
miază-noapte a pomului, e semn că are să fie érnă m

Și în fine:

Când vezi *Fluture inelat*, e semn că are să fie vreme
și secetósă (5).

---

(1) Cred. Rom. din Brețc.

(2) Cred. Rom. din Filpiș.

(3) Cred. Rom. din Bataș.

(4) Cred. Rom. din Fărăgău.

(5) Cred. Rom. din Socol. — Tóte credințele acestea mi le-a con
d-l Th. A. Bogdan.

BOHOCIUL.

(*Mamestra brassicae* L.)

Bohociul, pl. *Bohocă*, numit și *Buhă de curechiu*, e un fluturaș de noapte de mărime mijlocie, cu ochii scoși ce-vă afară din cap, trupul acoperit cu perișori lungi și deși, cu spinarea ridicată în sus, cu aripile de dinainte întunecate și împetrișate cu roșu, iar cele de dinapoï tulburii-sure, pe cari, când stă locului, le lasă în jos, ast-fel că sémănă unui acoperământ.

Fluturașul acesta se arată în lunile Maiu, Iunie și August de pe la înserate și până cam către miezul nopții, și nu odată când e lumină în casă și fereștile sunt deschise, intră și prin case, unde prinde apoi a sbură în colo și în cóce în prejurul lumini și a lampe (1).

Românii din unele părți ale *Bucovinei* însă cred și dic că *Bohociul* nu e un fluture ca toți fluturii de noapte, ci el e sufletul morților de curând repausați. De aceea se mai numesce el apoi încă și *Suflet*, *Sufletul mortulu* și *Sufletul morților*.

Și fiind-că el e sufletul celor de curând repausați, de aceea nici nu e bine de prins și de omorât (2).

Poporul român din *Țera-Românească* din contră crede că toate sufletele curate, și cu deosebire ale copiilor mici, fără păcate, se prefac în *fluturi* pe cea lume. De aici vine apoi

---

(1) După descrierea Rom. din Putna, dict. de Vasile Văcărean, și a celor din Igești, dict. de I. Danilescu.

(2) Dat. Rom. din Igești, dict. de I. Danilescu.

și o dicere relativă la sufletele copiilor morți: «*Ăsta e un fluture pe lumea aî-laltă.*» Iar între multe alte vorbe de mângâiere, ce se adresază părinților celor ce-și plâng copiii morți, e și acesta: «*Taci N. nu mă plânge, că copilul d-tale e fluture pe ceea lume!*» (1).

Larva acestui fluturaș, rotundă și de color verde, trăește pe diferite legume și cu deosebire pe curechiu și se numește de Români din Banat: *Verdeț* (2), iar în alte părți *Verdete* (3).

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 763: «Dintre viermi, poporul de aci cunósce: rîma, *moletele*, un vierme mic galben; *verdețul*, care se ascunde în pămînt lângă rădăcina curechiului și-l róde; *albul* care trăește din suculemnelor tăiate și al legumelor și strică crumpii.»

(3) Idem de eadem, loc. cit. ; — cf. și G. P. Salvin, *Superstiții din jud. Covurluiu*, publ. în *Ședětórea*, an. II, Fálticeni 1892, p. 195. «Când îi vedé vr'un *fluturaș* prin casă, să nu-l omori, că-i sufletul vre-unui copil ce ți-a murit ;» — iar d-l Th. A. Bogdan îmi împărtăsește : «*Fluturi* sunt născuți din lacrimile Precistei. Cine omórá *fluturi*, înveselește inima Maicei Precistei. Când veđi *fluturi* cu soție, e semn bun (Bistrița).»

STRIGOIEȘUL.

(*Botys margaritalis* Tr.)

Sub numirea *Strigoieș* înțeleg Românii din *Bucovina* mai pe toți *fluturași* sau *fluturei* cei mici de noapte, cari se strâng în prejurul luminilor sau al lampelor și, învârtindu-se pe lângă dînsele, nu odată le sting (1). În deosebi însă înțeleg ei sub *Strigoieș* fluturașul numit lat. *Botys margaritalis* Tr. sau *Orobena extimalis* Sc.

Ce se atinge de originea *Strigoieșului*, se crede că el e făcut din ómenii cei repausați, cari au fost și au murit ca *strigo*i sau *strigóice*. Cu alte cuvinte că *Strigoieși* sunt sufletele strigoilor prefăcute în chip de fluturași, și ca atari sbórá apoi nóptea nu numai pe afară, ci și prin casele ómenilor, căutând a le face acestora, după împrejurări, bine sau rău (2).

Așa dacă un *Strigoieș*, intrând în vre-o casă, sbórá în prejurul unei luminii sau lampe, fără ca să o stingă, e semn a bine (3), iar când o stinge e semn a rău, a pagubă (4).

De multe ori însă *Strigoieșul* nu se mulțumește numai cu atâta că sbórá prin casele ómenilor, ci el nu odată năzues-

---

(1) După spusa Rom. din Reusenî, com. de Vas. Pop.

(2) Cred. Rom. din Bilca, dict. de Chir. Horodnic.

(3) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. IV, Cernăuți, 1894, No. 99, p. 2: «Se crede că dacă sbórá séra nisce *fluturași* în prejurul luminii, este semn a bine.»

(4) Cred. Rom. din Litenî, com. de Dim. Marmeliuc, stud. gimn.: «Se crede că dacă un *Fluture de lumină* stinge lumina, se apropie o pagubă.»

ce neconținut și la ochii acestora ca să-î atingă cu aripile și a-î face prin acesta ca să-și pierdă vederile(1).

Și oamenii, cari nu sunt destul de precauți, cari nu se știu feri de atingerea *Strigoieșilor*, sau chiar se încumetă de a prinde atare *Strigoieș* sau și alt fluture cu mâna și apoi a da cu acesta pe la ochi, acela trebuie mai de vreme sau mai târziu să chiorască sau chiar să orbască (2).

Românii din unele părți ale *Moldovei* spun că fluturii, cari se adună în jurul luminii, vin să fure focul. Cu fluturii aceștia fac babele de dragoste fetelor, cari nu le ieaș nimenia la horă; li se dă adecă să bea *scamă* (solzi) de fluturi de aceștia în rachiș, fără ca să scie (3).

Strigoieșii se arată de cum inserază și până cam către mieșul nopții sau, mai bine șis, până la *Cântătorii*. După mieșul nopții însă sau după ce au cântat cocoșii întâia ori nu se arată mai mult, ci ei se fac atunci nevășuți ca și adevășii *Strigoii*, ast-fel că numai ce te trezesci că nu-î veș mai mult (4).

În fine trebuie să mai amintesc și aceea că *Strigoieșul* se mai numesce în unele părți din *Bucovina* încă și *Fluture de lumină* (5) și *Cură în foc* (6), și se crede că el ar fi trimis de către atari oameni răi, anume ca să facă altora rău (7).

(1) Cred. Rom. din Bilca, dict. de Chir. Horodnic.

(2) Cred. Rom. din Bilca, dict. de Chir. Horodnic; — Dim. Dan, *Cred. pop. Bucovinene*, publ. în șiar cit., No. 30, p. 2: «Se crede că nu e bine a luă fluturi în mâna, căci intrând colbul aripilor lor cui-vă în ochi, acela va chiorii.

(3) Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 88.

(4) Cred. Rom. din Bilca, dict. de Chir. Horodnic.

(5) Dat. Rom. din Liteni, com. de Dim. Marmeliuc: «*Fluturașul* cel mic, care umblă nóptea prin casă, se chéamă *Fluture de lumină*.»

(6) Dat. Rom. din Putna, dict. de El. Bicu și Michaiș Frunțaș, agricultori.

(7) Cred. Rom. din Putna, dict. de El. Bicu și M. Frunțaș.

G Ă S E L N I Ț A.

(*Achronia alveolaria* sau *Galleria melonella* L.)

Precum fie-care vietate, așa și *Albinele* au o mulțime de dușmani, dintre cari unii sunt mai mari, mai tari și mai periculoși, iar alții mai mici, mai slabi, și prin urmare și mai puțin periculoși.

Unul din mulțimea acestor dușmani e și *Găselnița*, pl. *Găselniță* (1), numită încă și *Molia albinelor* sau *Molia de albine*.

Găselnița e un fluturel mic de noapte care, de cum se desprimăvărează și până târziu toamna, sbóră numai séra prin stupine sau prisăci, unde face foarte multă neplăcere atât albinelor, cât și prisăcarilor, iar ziua stă lipit de pereții din afară ai stupilor sau de-asupra acestora.

Femeiușca acestui fluturel, care e ce-vă mai mare și mai grósă decât bărbatușul și mai închisă la colóre decât acesta, își depune oușle sale prin crăpăturile și cotiturile știubeilor sau ale coșnițelor.

Din oușle acestea, cari se clocesc în trei zile, după nouă zile es larvele, numite în unele părți din Țéra-Românéscă *Careți* (2), iar după dece zile fluturi. După ce au eșit *Ca-*

---

(1) La Români din Meglenia, după cum îmi scrie d-l Per. Papahagi, cuv. *Găselniță* e sinonim cu cuv. *omidă*. Veđi de același, *Megleno-Români*, p. 82.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Caretele*, pl. *Careți*, este un vierme, care tócă fagurii și îi umple cu un fel de mătase a lor. Din el se nasce un fel de fluture mic și alb, care se împrăștie prin stup și depunân-

reji din ouă, îndată se şi furişază în năuntrul ştiubeielor, şi acolo se încuibază apoi în sfărmăturile de sub părţi ştiubeielor. Mai târziu se suie la faguri şi prind a-i rode şi pe aceştia şi a face printre dînşii un fel de gogoşi asemenea cu ale *Gândacilor de mătase* şi ţesături întocmai ca cele de paingân, prin care prind apoi albinele ce voesc să scotă afară.

Albinele, vedând că nu-î pot da afară nici a ţine curtenie, părăsesc stupul şi, sau se duc în alţi stupi, sau se pierd.

Prisăcarii sau stuparii, dând de fluturaşii aceştia şi de *Careji* lor şi voind să se mântuască de dînşii până ce nu e încă târziu, căci ei se înmulţesc foarte tare şi devin din ce în ce tot mai periculoşi, trebuie să fie în tot-deauna stupi puternici şi cu regine tinere şi să-î curăţască tot din două în două săptămâni spre a-î pute nimici cât se poate mai repede.

Găselniţele sunt periculoase mai mult primăvara până în Aprilie, şi apoi în August şi Septembrie (1).

---

du-şi ouăle acolo, în scurt timp stupul este invadat de *Careji* şi *albinele* nu mai pot lupta contra lor, se descuragă şi pier, iar stupul este cu totul tot nimicit de aceşti *Careji*, care se înmulţesc într-un mod îngrozitor.

(1) Cf. Grigore Predescu, *Duşmani albinelor*, publ. în *Albina*, an. II, Bucureşti 1898, p. 394; — *Amicul progresului român*, an. X, Bucureşti 1903, No. 33 (159), p. 33; — şi I. Costin, *Manual de stupărit*, Ghera 1886, p. 28.

MOLIA MERELOR.

(*Carpocapsa pomonella* L.)

Molia merelor e un fluturaș mic și frumușel. Aripile de dinainte-î sunt albastrii-sure, de-acurmezișul cu mai multe dungă subțirele și de colóre cafenie, iar spre capete cu câte o pată mare în forma ochiului și strălucitoare ca aurul. Aripile dindărăt sunt mai tot atât de mari și aũ numai o singură colóre roșiatică-castanie.

Femeiușca acestui fluturaș, care sbóră în luna lui Maiũ, își depune ouële sale pe fructele cele tinere ale merilor și ale perilor.

Omidușele, cari es după 8—10 zile din aceste ouë, fac o bortică foarte mică în mărul său para pe care se află, intră după aceea printr'însa în interiorul fructului ast-fel bortit și acolo trăesc apoi până tómna. Sosind tómna, es din merele său perele, în cari aũ petrecut până atuncia și pe cari le-aũ mâncat, mai cu sémă în prejurul simburilor, și se prefac în nimfe într'o țesătură albie printre crăpăturile scórței pomilor său și în cămările în cari se păstréză pómele.

Adese-orî însă metamorfosa acésta se sfârșesce încă vara și atunci se nasce un al doilea rând de fluturi, ale căror larve strică apoi și merelor și perelor celor mari.

Despre aceste larve foarte stricăcióse, numite pretutindenî *Viermî de mere* sing. *Vierme de mere*, există la Româniĩ din Transilvania, com. Felfalăũ, următórea legendă :

«Înainte de a veni *Dumnezeũ* pe pămînt, erau o mulțime de ómenĩ, cari de cari mai isteți, prefăcându-se prin ajutorul *Diavolului*, sub a căruĩ ocârmuire trăiaũ.

«Acești ómení puneau rēmășag, că se vor preface în măș sau căne, și așa și făceau, căci *Dracul* le ajută, plăcându-i fôrte mult de ómenii lui cei isкусиți.

«Cei ce-i vedeau, credeau că ei is *Dumneđeu* și li se închinau lor, aducându-le câte și mai câte daruri.

«*Diavolul*, vėđându-le tóte acestea, eră cât pe aici să-sară din piele, cređend că tóte popóarele vor uită de *Dumneđeu* și se vor închină ómenilor sėi.

«Și așa eră să se și întimple.

«*Dumneđeu* însă, care le vedeă tóte șarlataniile, până la o vreme a stat și s'a uitat la ei, ca să vadă slăbiciunea ómenilor. Dar mai pe urmă s'a hotărît ca să se scobóre jos la ei, căci a vėđut că, đeu! să stai numai cu mănile în sin nu e bine.

«Deci scoborîndu-se jos între cei-lalți muritori, umblă și El alătura cu ei, de la un iscusit la altul, ca să le vadă faptele.

«După ce umblă el pe rând pe la toți, le đise în urmă să se strîngă cu toții la un loc și să facă minuni pe întrecute, că celuia ce i-a face minunea cea mai mare, i-a da un sac de aur.

«Auđind *iscusiții* de făgăduința acésta, s'aũ adunat a minune într'o șură mare, care eră de jur împrejur înconjurată cu tot felul de meri.

«*Dumneđeu*, care încă sosise în mijlocul lor, dându-le de scire că pot să-și începă lucrurile, ei începură a face, după cum le eră obiceiul, câte și mai câte.

«După ce aũ făcut acuma tóte câte le-aũ știut, a đis *Dumneđeu* ca să-i facă și un măr de cele de pe meri.

«Ei însă nu aũ putut.

«Pentru acésta *Dumneđeu* a slobođit un trăsnet în mijlocul lor.

«Ei atunci, de frică, cu toții s'aũ ascuns în merele de pe meri din prejurul șurei, în carí se aflaũ, și acolo aũ rămas până în đia de ađi, prefăcuți în *Viermí de mere*, și de atunci o sémă de mere sunt *viermănóse*.»

Afară de legenda acésta mai există, tot la Români din *Transilvania*, încă și următóarele credințe și datine despre *Viermí de mere*.

Viermii de mere sunt blestemul lui Dumnezeu (1).

Cine găsește *Vierme de mere* și, scuipând peste el, îl aruncă, acela scuipesce pe *Dracul* între ochi (2).

Vierme de mere pe crengi de veii găsi, e semn că mărul acela o să se usuce (3).

Cine vrea ca să nu aibă *Viermii de mere* în merele din grădina sa, acela să ieă pucioasă și s'o aprindă în mijlocul grădinei în ziua de Paști (4).

Cine găsește *Viermii de mere* și-i aruncă în foc, acela a aruncat pe *sluga diavolului* (5).

În fine cine vrea să nu aibă *Viermii de mere* în grădina sa, acela, când înfloresc merii, să țină :

O plecat huia
Haudrahuia
Și-o găsit pe huiu
Handrahiu.
Eă încă am pornit
Și l-am găsit,
Și încă am plecat
Și l-am aflat
În vârf de măr,
În vârf de pâr (6),
Pe un măr suit
Tot lucrând,

Tot piscuind
Și mere mâncând,
Mere sflederind.
Eă rău m'am supărat,
De coddă l-am luat,
Așă, așă,
Și'n foc l-am țipat
Ca să peie,
Să răspeie
Ca fumu
Cu care îl afumu! (7)

Pe când rostesc cuvintele acestea ale descântecului, afumă un măr viermănos și în același timp îl zdrobesce, de nici urmă nu-i mai rămâne. Iar când ține «așă, așă», atunci ieă câte o bucată și o țipă (aruncă) în foc (8).

Românii din *Țera-Românească*, voină a scăpa nu numai de *Viermii de mere* și *pere*, ci și de alți viermi, cari strică po-

(1) Cred. Rom. din Gurghiu.

(2) Cred. Rom. din Hodac.

(3) Cred. Rom. din Fărăgău.

(4) Cred. Rom. din Felfalău.

(5) Cred. Rom. din Ibănesci.

(6) Descântecul acesta se poate descânta și la *Viermii de pere*.

(7) Dat. Rom. din Ibănesci.

(8) Atât legenda, cât și toate credințele și datinele din acest articol mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

metelor, legumelor și pâinei celei albe, aș dătină de a *Țiua Viermilor* sau *Marția Viermilor*, care cade tot-de în Marția din săptămâna întâia a Postului-mare.

În acéști ȝi, după credința lor, nu e bine să lucrezi în casă sau în grădină, de óre-ce, dacă veți lucra, peste veți avé *viermî* prin casă și prin grădină, cari îți vor a mari stricăciuni la pomi și la legume. Din contră, în a ȝi, e bine să dai de pomană o turtă și alte bucate, ca s *Viermilor*. Dacă faci așa, apoi peste vară n'ai habar de vi nu-ți vor face nici o vătămă.

Maî departe, spun Românii din *Țera-Românească*, că vreî să aperi grădinele și ȝérinele de viermî, e bine să i în mijlocul lor o furcă și un fus de tors, sau să îngroș mijlocul lor un ou roșu, cu care ai fost la biserică în de Pasci (1).

---

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

M O L I A.

(*Tinea pellionella* L.)

Sub numirea *Molie*, la Româniî din Meglenia: *Moleti* (1), iară la cei din Macedonia: *Molță*, *Mulăiță* și *Mulțică* (2), înțeleg Româniî de pretutindenî mai multe speciî de fluturași mici, cari se țin de una și aceeași familie și ale căror larve, numite asemenea *Moliî*, rod blănurile, covórele, măriile de lână și de păr, penele și animalele împăiate (3).

Pe lângă numirea generică de *Molie* însă, ce li se dă tuturor fluturașilor acestora, poporul le mai dă încă și câte o numire specială, parte după făptura corpului său colórea trupilor și parte după obiectele în cari petrec și din cari se nutresc larvele lor, și anume :

Molia subțirică, *Molia de straie*, *Molia straielor*, *Molia de lână*, *Molia de cojóce* și *Molia de piele* (4), lat. *Tinea pellionella* L.

Molia vînătă (5), lat. *Tinea tapetiella* L.

---

(1) Per. Papahagi, *Megleno-Româniî*, p. 95.

(2) Com. de d-l Per. Papahagi.

(3) Cf. Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12; — Idem, în *Enciclopedia română*, vol. III, p. 315; și în *Calendarul Minervei* pe an. 1899, București p. 122; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel : « *Molia* e o insectă, care se încuibéză prin lăqile cu haine și róde tóte hainele, dacă nu se bagă de sémă »; — și de d-l El. Pop : « *Molia* strică hainele. »

(4) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de d-l T. Ionesi; — și a celor din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul.

(5) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul.

Molia de pene, Molia de pěr (1), lat. Tinea sau Tineola biseliella Zll. și crinella Tr.

Afară de aceste trei specii de fluturași, ale căror larve, numite *Moliă*, se nutresc din materiile amintite mai sus, mai este încă unul cam de aceeași mărime, care se ține asemenea de familia celui de mai sus, și care se numește: *Molie de pâne, Molie de bucate, Molia lucatelor, Gârgăriță și Gârgăriță de bucate* (2), lat. Tinea granella L.

Larva acestui fluturaș, numită *Gârgăriță și Gârgăriță albă*, spre deosebire de *Gârgăriță neagră*, lat. Calandra granaria L., se nutrește numai cu grăunțe de grâu și de secară pe cari, intrând în ele prin nisce borticele făcute de dînsa, le adună pe încetul la un loc și apoi, înconjurând grămăjoara de grăunțe adunată cu un fel de țesătură sau păingăniș, le mănâncă (3).

Fiind larvele tuturor fluturașilor acestora foarte stricătore și dăunătoare, de aceea Români de pretutindeni întrebunțază spre depărtarea și stărpirea lor felurite mijloace.

(1) Usitat în mai multe comune din Bucovina.

(2) *Cărțile săténului român*, an. XI, cartea X, Blaj 1886, p. 157: «*Gârgărița* este o insectă de nemişcarea fluturilor de noapte și adică de felul fluturilor mici, cu aripile dinainte înguste și lungi, de colorare sură mohorite și negricioase, iar aripile dindărăt sunt simple mohorite. Pe cât este de mică această *Molie*, pe atât de stricătorească este grânelor. Fluturașul sboră în Maiu, Iunie și Iulie și femeiușca își așază ouăle pe grăunțele de secară și grâu. Omiduțele tinere, cari es din ouă, intră în grăunțe prin borticele ce înseși le fac, adună pe încet mai multe grăunțe le olaltă cu țesătura lor într'un grunz și le mănâncă»; — *Foia poporului*, an. I, Sibiu 1893, p. 308.

(3) G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latînă*, publ. în op. cit. p. 335: «*Gârgărița* = Calandra granaria; Tinea granella, v. *Curculer*; — *Foia poporului*, an. I, p. 308: «Prin Maiu sau Iunie se ivesc fluturașii *Gârgărițelor albe*. Ei se împerechază cât ce s'au ivit și apoi bărbatușii mor, iar femeiușele ouă în curs de două săptămâni, mai ales în grăunțele de secară. Din ouă es nisce omidă mici, cari ciuruesc grăunțele cruciș și curmeziș. Peste noapte omidă se urcă de-asupra grăunțelor, unde torc un fel de păingăniș alcătuit din numeroase firicele surii-albe. Pe la sfârșitul lui August aceste omidă părăsesc grăunțele și ernă în crăpăturile bânelor și ale altor lemne. Primăvara, în ajunul căldurii, ele se preschimbă în păpuși și apoi în fluturașii. Lăsate fiind în grăunțele sortii, *Gârgărițele negre și albe* pustiesc grânare întregi de bucată.»

Aşa Românii din *Bucovina* contra celor trei specii dintâi pun printre haine perinuțe umplute cu *Sulcină galbenă*, lat. *Melilotus officinalis* Desr. sau frunze de *Hamei*, lat. *Humulus lupulus* L. și de *Tutun*, lat. *Nicotiana tabacum* L., căciuli de *Usturoi*, lat. *Alium sativum* L., precum și rămurele de *Pelin*, lat. *Artemisia Absinthium* L., în credință că *Moliile*, neputând suferi mirosul cel iute și neplăcut al acestor plante, fug de dînsul, iar nefugind pier (1).

Tot cam așa fac și Românii din *Moldova*, precum și cei din *Țera-Românească*.

«Ca să ferim lucrurile de *Moli*—scrie d-l Dr. N. Leon,—se fac perinuțe de flóre de *Sulcină* și se pun între straie, sau frunze de *Tutun*; *Moliile* fug de mirosul lor» (2).

Iar S. Sa păr. T. Bălășel, cu privire la Românii din *Țera-Românească*, îmi scrie :

«Ca să gonesc *Moliile* de prin lădi, pu într'însele *Sulfină* luată din ȝiua de *Sânziene*, sau *foi de Nuc*, luate de la biserică în ȝiua de *Rusali*, sau *Busuioc* din ȝiua de *Sânt-Ilie*.»

Iar Românii din *Macedonia*, voind a depărtă *Moliile* de prin haine, pun într'însele frunze de *Tutun* și de *Iboj* sau, după cum îi spun Bucovinenii, *Boz*, lat. *Sambucus ebulus* L. și camfură (3).

Pe lângă aceste mijlôce, cele mai multe Românce, voind a împiedecă fluturașii sus amintiți de a-și depune oușele lor în haine, le scot pe acestea mai adese-orî în decursul anului afară, le întind la sóre ca să se soréscă și să se svînteze și apoi, scuturându-le și periindu-le bine, le așéază iarăși la locul lor, de unde le-au luat (4).

Și mai cu sémă o fac ele acésta în ajunul *Sânzienelor*,

(1) Dat. și cred. Rom. din cele mai multe comune din Bucovina.

(2) *Zoologia medicală*, p. 12—13.

(3) Com. de d-l Per. Papahagi. Cf. de același, *Din Literatura pop. a Aromânilor*, p. 312.

(4) Dat. Rom. din cele mai multe părți ale Bucovinei;—Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 312: «Ca hainele să nu fie mâncate de *Moli*, să le scuturi, să le expui la aer din săptămână în săptămână sau să le învêlesc în pânză de *bumbac*, fiind-că *Molia* nu atacă *bumbacul*.»

24 Iunie, când și fluturașii din cestiune es și sbóră mai tare în toate părțile. Iar după ce le-aŭ scos și svîntat de ajuns, când le așeză iarăși la locul lor, pun printre dînsele *dumbravnic*, lat. *Melitis melissophyllum* L., care se face la loc curat și care *añinósă* (amirósă) frumos, anume ca și ele să aninóse frumos și tot de-odată ca *Moliile* să fugă de mirosul acestei plante (1).

Ce se atinge de fluturașul din urmă și de larva lui, se întrebuintează aceleași mijlóce, cari se întrebuintează și contra *Gârgăriței*, lat. *Calandra granaria*.

În fine mai amintesc și aceea că Româniî din *Bucovina*, când le plac glumele sau nebuniile cuî-vă, dic: *Mâncă-le-a moliile, că posnaș sau ajuns de cap mai ești!*

Iar un proverb, în care figuréază cuvîntul *Molie*, sună precum urméză:

L-a băgat mumă-sa în ladă și l-aŭ mâncat Moliile—

și se aplică celor urîți și ciupiți de vërsat, precum și celor ce de micî aŭ fost corcoliți sau alintați de părinții lor (2). Și:

A fi ros de Molii,

adecă a fi stricat, găurit, a fi stricat de vërsat (3).

---

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.

(2) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 555.

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

S T R E L I C I U L.

Streliciul, pl. *Strelică*, e un fluturaș micuț de séră, cu mustețele învârtite, plin de puf și de colóre vînătă care, cum vede că e lumină în vre-o casă, îndată intră în năuntru și prinde a sburà ca un vârtej în prejurul luminiî.

Dacă îl prindî cu mînile lasă un fel de pulbere pe degete. Și dacă pui degetele cu pulberea acésta la ochi, astfel că pôte să intre într'înșîi, atunci, după cum cred și spun cei mai mulți Români din *Bucovina*, mai de vreme saũ mai târziu orbesci. Iar dacă pui pulberea de pe dînsul pe piele, atunci pielea se umflă, se roșesce, și se fac pe dînsa un fel de petițe ca *blânda*, cari se numesc, ca și fluturașul a căruî pulbere le-a produs, *strelică* (1) saũ și *sterlică* (2).

Streliciî saũ *Sterliciî*, adecă petițele acestea, cari se fac mai cu sémă pe mîni și pe picióre, sunt dintru început de colóre roșie, iar mai pe urmă se învinețesc.

Petițele numite *Strelică*, le capetă mai cu sémă ómenîi cei fórte greu bolnavi, cari se află în agonia morții, și dacă aũ început a se învineți, atunci se dice că bolnavul respectiv *a capetat strelică de mórte*, fiind-că *streliciî* sunt semnul cel mai sigur de mórte (3).

Din cauza acésta apoi fie-care Român, prindênd vre-un *Streliciũ*, se feresce ca de para focului să nu atingă cu pulberea de pe dînsul ochiî saũ pielea de pe mîni orî picióre, ca nu cum-vă, atingênd ochiî, să orbescă, iar mînile și piciórele atingêndu-le *să capete strelică de mórte* (4).

---

(1) După credința și spusa Rom. din Putna, dict. de V. Văcărean.

(2) Dat. Rom. din Siret, com. de soția mea Leontina.

(3) După credința și spusa Rom. din Putna, dict. de V. Văcărean; — cf. S. Fl. Marian, *Immormintarea la Români*, p. 3.

(4) Dict. de V. Văcărean.

C O T A R I U L.

Cotariul este un fel de viermuș sau mai bine zis o omidă lunguleță și suptire, de coloră cenușie. El are picioare numai la cele două extremități ale corpului, adică la cap și la codă. De aceea el nu umblă târîndu-se ca cele-lalte omiđi, ci își îndoesce corpul în sus și aduce codă lângă cap și imediat după acesta capul face un salt înainte și codă iar alt salt lângă cap, așa că mersul lui sémănă pare că ar da cu pasul său cu cotul, pare că ar tot măsură ce-vă, din care cauză poporul i-a și pus apoi numele *Cotariu*.

De la mersul acestei omiđi s'a născut cu timpul și următórea đicere:

A merge ca un Cotariu.

Se đice despre cel ce merge pășind rar și gánditor, pare că ar merge măsurând pămîntul (1).

---

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel

ARIPA GÂSCEI.

(*Pterophorus pentadactylus* L.)

Pe lângă fluturii și fluturașii, ale căror aripă sunt compacte, se mai află încă un fel de fluturaș mic, ale căror aripă sunt despicate în mai multe părți în forma unor penişore de gâscă.

Unul dintre acești fluturași, cari se numără la *Moli*, e și *Aripa gâscei*, numit ast-fel pentru că aripile sale sémănă penelor unei gâsce (1).

Aripa gâscei e un fluturaș frumușel și alb ca omătul, care se arată mai ales în decursul lunii lui Iunie și Iulie. Aripile sale cele de dinainte sunt despicate în două, iar cele dindărăt în trei părți în forma unor penițe de gâscă.

Larva saă omida acestui fluturaș trăesce pe *Holbură*, lat. *Convolvulus arvensis* L. și pe *Cupa-vaci*, lat. *Convolvulus sepium* L., precum și pe alte plante.

---

(1) Dat. Rom, din Salcea, jud. Botoșani, în Moldova.

Ț Â N Ț A R U L.

(*Culex pipiens* L.)

Sub cuv. *Țânțar* înțeleg Românii mai multe familii de insecte din ordinea Dipterelor, adecă a celor câte cu o pereche de aripi, al căror corp și picioare sunt foarte lungi și subțiri, aripile înguste și străveșii, iar fliscul său ratul cu care sug nu numai sucuri de plante, ci foarte adese-ori înghimpă cu dînsul atât pe animale, cât și pe ómenii, sugându-le cu o deosebită lăcomie și sângele acestora, e foarte lung și subțire.

Speciile și varietățile acestor familii de insecte sugătoare de sânge cunoscute Românilor după nume, sunt, pe cât am putut eu până acuma afla, următoarele:

Arșița, lat. *Culex annulatus* Fabr., un fel de țânțar, care mușcă pe ómenii vara când se scaldă, și a cărui mușcătură după cum spun Românii din *Transilvania*, unde e mai cu sémă usitată acéstă numire, e foarte durerósă, adecă *arde* tare (1).

După spusa Românilor din *Bucovina* însă, să-î vie numirea acésta de acolo, pentru că acéstă specie de țânțar sbóră mai ales diua, când e *cea mai mare arșiță*, adecă când *arde* sau *frige sórele* mai tare. Și de óre-ce sbóră și jócă cu mare plăcere pe de-asupra apei, de aceea și mușcă ea pe ómenii

---

(1) Hasdeu, *Magn. Etym.*, t. II, p. 1.747; — Idem de eadem, p. 1.748: «*Arșița*, insectă sburătoare din ordinea Dipterelor. Cuvîntul se întrebuițeză în Ardél.» — «Un fel de muscă, care mușcă pe om vara când se scaldă, se chéamă *Arșiță*»; — *Enciclopedia română*, t. I, p. 272: «*Arșița*, în Ardél, un insect (muscă) care pișcă pe om când se scaldă»; — com. de d-l Andr. Bârsan, prof. în Brașov: «*Arșițele*, după împărtășirea școlarului I. Maftaiu din Paloș, lângă Cohalm, sunt nisce musculițe, cari se adună vara pe căldură de-asupra ómenilor.»

cară se scaldă. Mușcă ea, ce mușcă pe ómenă, în urma urmelor însă o pătesce, căci sburând fórte aprópe de apă, pescii se aruncă după dînsa, o prind și o mănâncă.

Acest soiú de țânțar e așa de rău, de lacom și nesuferit că, puindu-se pe om și începînd a-i suge sîngele, nu se dă de fel urnit din loc, pînă ce nu se satură. Din cauza acésta apoi, când voescă, atunci poți să-l omorî (1).

Și tot din cauza acésta se vede că Româniî din *Transilvania*, când vor să arate răutatea unei femei, ȓic că *e rea ca o arșiță* (2).

Țânțarul, fem, *Țânțăróică* (3); la Româniî din Meglenia: *Țânțar* (4), iar la cei din Macedonia: *Mășcoñiú* și *Mușcoñiú* (5), lat. *Culex pipiens* L.

Larva acestuî țânțar, precum și a *Arșiței*, se numesce de Româniî din munțiî Bucovinei și ai Moldovei, jud. Suceva, *Carabêț* și *Carabete*, pl. *Carabeți* (6), iar nimfa *Lătăuș* (7) și *Lăturaș* (8).

(1) Dict. de G. Onciul, agricultor în Frătăușul-vechiú.

(2) Hasdeú, *Etym. Magn.*, t. II, p. 1.748.

(3) Sex. Til, *Snóve*, Brașov 1897, p. 17: «Nea Trifu scóte atunci pipa din buzunar, o întórse cu fundul în sus și o lovî de câte-vă orî de palma-î crêpată de frig. Apoi aruncând scrumul din mână, chiorî odată în pipă, suflă de câte-vă orî în ea și umplînd-o cu tabac, puse un tăciune pe ea. Rotogóle de fum începură să se învârte prin aer, carî alungară obrasnicele *Țânțăróice*, carî făcură și mânia numai de bēșicî.»

(4) Per. N. Papahagi, *Megleno-Româniî*, p. 125.

(5) Per. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, p. 312;—com. de d-l Chr. Geagea.

(6) *Șeȓetórea*, an. V, Fălticenă 1899, p. 54: «*Carabêț* = viermî mari ce se fac mai ales în nasul cârlanilor slabî, și în apă clocită.»

(7) Dat. Rom. din Dorotea, dict. de Ilie Brădăȓean: «*Lătăușul* trăesce mai mult unde e apă stătută sau zăcută. Forma trupuluî sēú e încārli-gată, iar *mersura* sa e că dă odată sau mai de multe orî în sus, și apoi se lasă iarăși în jos în apă» ;—a celor din Udescă, com. de George Paranică, stud. gimn.: «*Lătăușul* e o găzuță, care umblă prin apă» ;—a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi;—și a celor din Moldova, com. Pașcani., dict. de Const. S. Bucan: «*Lătăușul* se află prin topliți și prin pârăușele fântânelor. El e de colóre gri-deschisă sau *bălănușă*, cu pi-cióarele *covrigite* pe de-o parte. și când înótă, înótă pe o lature, din care causă se și numesce apoi *Lătăuș*».

(8) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca: «*Lăturașul* e un fel de *gázóbă* de apă, care trăesce mai mult la isvórele cu apă rece. Se află

Românii din Bucovina, prindând mai mulți *Carabeți* de aceștia și puindu-i în unghițe, ca pe râme, prind pesci cu dinșii.

Tot așa fac ei și cu *Lătăușii* sau *Lăturașii* (1). Se feresc însă foarte tare de a bé apă, mai ales séra și nóptea, din locurile acelea, unde știu că se află de aceștia, temându-se că dacă vor bé vre-unul, vor face gușă (2). Ba unii sunt de părere că chiar și atunci, când cine-vă bea apă dintr'o cofă, în care se află vre-un *Lătăuș*, acela încă capătă gușă (3).

Țânțarul de stuhărie, un fel de țânțar care trăește numai prin stuhării și care e cu mult mai mare și mai rău decât țânțarul de rând (4).

Țânțarul de pădure, lat. *Anopheles bifurcatus* L., care e mai mic ce-vă decât *Țânțarul de stuhărie*, dar și acesta sugă sânge atât de la vite, cât și de la ómenii, până ce-l béșică (5).

Țânțarul de baltă (6), lat. *Corethra plumicornis* Fabr.

Bățan, pl. *Bățanî* (7), *Bânțan* pl. *Bânțanî* (8) și *Sgriburiciu* fem. *Sgriburice* (9), lat. *Chironomus leucopogon* Meig., un fel de țânțar mic, care tremură din picioré când stă locului.

Bârsac, pl. *Bârsaci*, numit ast-fel pe Jiù în Tansilvania iar în alte părți, tot din Transilvania : *Bârzac* pl. *Bârzaci* (10).

une-orî însă și prin o sémă de fântâni. El umblă prin apă numai *lăturiș*, de-aceaa se numește *Lăturaș*.

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi : « *Carabeții* sunt mai mari, iar *Lătăușii* mai mici. Cu *Carabeții* se prind mai multe feluri de pesci, iar *mrenele* și *cleni* se prind numai cu *Lătăuși*. »

(2) Cred. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca.

(3) Cred. Rom. din Părhăuți, com. de Const. Bădăluță, stud. gimn.

(4) Dat. Rom. din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iordachi Bran.

(5) Dat. Rom. din Moldova, dict. de Iord. Bran.

(6) Dat. Rom. din Moldova, dict. de Ioan P. Climescu, primar în Burdujeni.

(7) Alexiu Viciu, *Glosariu*, p. 20 ; — *Ședětórea*, an. II, Fălticeni, p. 149.

(8) Com. de d-l Andr. Bârsan : « *Bățan* se dice în Vaida-Recea, ținutul Făgărașului, la *Țânțar*. În Boița, lângă Sibiiu, se pronunță *Bânțanî*. În Viștea inferióră, com. Făgărașului, după spusa școlarului I. Șandru, se dice *Bățanî* la nisce musce mari, roșiaticé, carî se așeză pe cai. »

(9) Com. de d-l Th. A. Bogdan : « *Sgriburiciu* e o insectă mică care, când stă în loc, tremură. »

(10) Com. de d-l Paul Oltean.

Țânțar mic (1), *Țânțar mânântel* (2), *Țânțăraș* (3), *Țânțărel* (4), *Nouraș* și *Nourel* (5), lat. *Chironomus stercorarius* de Geer.

Numirea de *Țânțăraș* și *Țânțărel* a acestui soi de țăntar să-l vie deacolo pentru că el e unul dintre cei mai mici țăntari, câți li-s cunoscuți Românilor, e așa de mic că mai nu-l veți (6). Iar cel de *Nouraș* și *Nourel* îi vine de acolo pentru că nu odată se strîng cu milioanele, mai ales sêra, la olaltă și, formând un fel de sul, cușmă saș stog, sbôră ca unouraș pe de-asupra capului (7).

Țânțar de câmp (8).

Țóbă, pl. *Țóbe* (9), *Țobăc*, pl. *Țobăci* (10), fem. *Țobăcă*, pl. *Țobăce* (11), numit ast-fel în Bucovina; în Moldova: *Țóbă* și *Țăbuc*, pl. *Țăbuci* (12), în Transilvania: *Țóbă*, pl.

(1) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul: «*Țânțarii mici* se strîng în formă de stog pe de-asupra capului, și se bagă chiar în ochi, și une-orî te mușcă amarnic.»

(2) Dat. Rom. din Carapciu, dict. de Vas. Cărciu.

(3) Numirea acêsta e usitată în mai multe comune din Bucovina, în deosebi însă în Brașca, Badeuș și Carapciu.

(4) Numirea acêsta e usitată în Udesci și Vicovul-de-sus.

(5) Numirea acêsta e usitată în Stupca.

(6) După spusa Rom. din Brașca, dict. de Iacob Popovici.

(7) După spusa Rom. din Stupca.

(8) Com. de Vas. Pop, stud. gimn. și d-l I. P. Climescu.

(9) Numirea acêsta e usitată mai ales în satele Ilișesci, Bălăcena și Arbure.

(10) Dat. Rom. din Ilișesci și Brașca, dict. de Ger. Roșca: «*Țobăcul* e cel mai mic țăntar, dar și cel mai veninos. Altul mai mic decât dînsul nu se află. El trăesce orî pe unde, dar mai ales pe răchiți și pe sub pomi. Când îl prindî, nu se alege nimica dintr'însul. Cu tôte acestea însă, când te mușcă, te frige, nu alta»; — tot de acolo, dict. de Anton Popovici: «*Țobăc*, pl. *Țobăci*, se numesce țăntarul cel de tot mic, care mai că nici nu-l veți de mic ce-l, și care sbôră mai ales pe la înserate și petrece mai cu sêmă la luncî și prin păduri.»

(11) Dat. Rom. din Tereblecea, com. de Paul Scripcariu: «*Țobăca* este o specie de Țânțar, care trăesce prin câmp, mai ales prin bahne, și este fôrte supărăciôsă, fiind-că îndată cum începe a înseră, mușcă neconținut pe ômenî, și mușcătura ei ustură fôrte tare.»

(12) *Ședătorea*, an. III, Fălticeni, p. 90 și 91;— com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Țóbele* sunt nisce musculițe mici, cari es numai când îi rēcôre, umbră, și mai ales sêra; umblă însă și nôptea. Ele sunt

Țóbe (1) și *Cibuc*, pl. *Cibuci* (2); iară în Ungaria: *Ciobăc* pl. *Ciobăci* (3).

Acest soiū de ȕanȕar, după cum se póte vedé din notele subliniare, este fórté mic, însă tot odată și fórté supérăciós, din cauza mușcăturilor sale.

Morniȕariul (4), fem. *Morniȕă* (5), lat. *Ceratopogon puli-*

gróza celor ce mulg vacile, căci umblă mult și pe lângă animale; sunt gróza ciobanilor, a vinătorilor, și cu atât sunt mai supérăcióse, cu cât se bagă în părul omului și se încălcesc, căci atunci gâdelă (mușcă) tare.

(1) Com. de d-l Paul Beșa, învăȕător în Bârgău: «*Țóba*, pl. *Țóbele*, sunt nisce musculiȕe mici, cari fac omului multă neliniște, mușcându-l vara la lucrul câmpului, cu deosebire séra și diminéȕa.»

(2) Al. Viciū, op. cit, p. 25: «*Cibuci*, ȕanȕarii mici (Gurghiū).

(3) Com. de d-l El. Pop: «Sunt ȕanȕarii mari, numiȕi *Ciobăci*, și ȕanȕarii mai mici. Aceștia trăesc în societate cu miile la olaltă, și necăjesc fórté mult nu numai animalele, ci și pe ómenī, mai ales nóptea.»

(4) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciū.

(5) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciū: «*Morniȕă* se numesce un fel de ȕanȕar fórté mic, care se arată cu miliónele mai ales séra și, puindu-se pe om, mușcă fórté răū. Ea se află prin păduri pe lângă burueni și pe lângă grajduri unde e gunoiū; — tot de acolo, dict. de Ioan Pusdrea: «*Morniȕa* e mânânȕică, adecă mică ca pusderia, mușcă fórté tare, și când se pune pe om nici nu se vede. Ea se bagă, mai ales séra, pe timpul cositului, chiar și în ochi și pișcă răū; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Țânȕarii* sunt cei mari, cari cântă și-i auȕi, iar *Morniȕele* sunt mititele și nu se aud cântând; — tot de acolo, com. de d-l Ioan Nistor. cant. bis.: «Sub *Morniȕă* înȕeleg Româniī de pe la noi un fel de ȕanȕarii mici, cari jócă prin aer peste ȕi, dar mai ales séra înainte de apunerea sórelui; — a celor din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic: «*Morniȕa* e ȕanȕarul cel mai mic;» — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea: «*Morniȕele* is *mânânȕelute* și pișcă fórté tare, când are să fie plóie; — a celor din Galanesci, dict. de George Galan: «*Țânȕarii* cei mici, cari sbórá pe de-asupra capului ómenilor, și pe unde se duc ómenii, pe acolo se duc și ei, se numesc *Morniȕe*. *Morniȕele* pișcă hăt binișor;» — tot de acolo, dict. de Ioan Ungurean și George Cârstea: «*Morniȕa* pișcă fórté răū, mai ales séra și anume pe timpul cositului; — a celor din Frătăuȕul-noū, dict. de Nic. Rusu: «Unde se pune *Morniȕa* se face béșică ca de urzică, așa pișcă de tare; — a celor din Frătăuȕul-vechiū, dict. de G. Onciul: «*Țânȕarii*, cari se strîng séra stó-luri și mușcă vitele, însă mai ales pe ómenī, se numesc în unele părȕi din Bucovina *ȕanȕarii*, iară în altele *Morniȕe*. — Tot *Morniȕă* se mai numesce ȕanȕarul acesta și în alte sate din Bucovina, precum în Straja, Crasna, Liteni, Udesci și Budeniȕ.

arius L., este asemenea un țânțar foarte mic, care mușcă rău. El se numesce ast-fel pentru că, după cum spun uni, *mornăesce* tare, adică *bănăe*, produce un fel de sunet *bânnn!* care se aude ce-vă mai tare decât cel de *albină* (1).

După alții însă se numesce *Mornițariu* și *Morniță* de aceea, pentru că deși este foarte mic, mușcă foarte tare și rău băgându-se chiar și prin straie (2), și atâta ce-l supără pe om, că acesta nu mai scie ce să facă și cum să se apere de dînsul.

De aceea apoi și dicala: «*Pică pe om ca Mornița*», care se aplică unui om, ce molestează din cale afară, și de care nu te poți cu una cu două mîntui ca și de *Morniță* (3).

Despre toți acești țânțari sugători de sânge, câți s'au înșirat până aici, și mai ales despre *Țânțarul vulgar*, lat. *Culex pipiens*, care e mai răspândit și ca atare mai bine cunoscut, pe când pe cel-laltă poporul foarte adese-ori îl confundă uni cu alții, există la Români din *Transilvania*, com. *Bistrița-cetate*, următoarea legendă:

«Dice că odată Maica Precista povestiă cu *Sórele* despre păcatele lumii acesteia și, între multe altele, povestiră ei și despre fără-de-legile lui *Pic-împărat*, căruia îi eșise vestea pentru nemiloșia lui.

«*Sórele* spuse tot ce văduse, iar *Maica sfîntă*, cântărin-du-i păcatele, îl judecă că nu ar fi bun numai de țipat într'o apă fără fund, ca să i se pîrdă urma pentru vecii vecilor.

«Dar nu gătiseră cu judecata, când colo iată că vine și *Pic-împărat* și haid să ieă pe *Maica Precista* de pîr, că dîr el eră împărat și nu aveă de cine să se tîmă, și înjurînd răte îi veniau în gură, se luă la sfadă și cu *Sórele*.

«Vrînd *Maica sfîntă* să-i spuie ce-vă cuvinte pentru în-lreptare, nu apucă, căci *Pic-împărat* îi astupă gura cu o palmă, pentru ca să nu pîtă nimic grăi.

«*Sórele*, vădînd acéstă purtare neomenósă din partea lui, se făcù foc și pară de mînie, îl luă de gât și aruncându-l

(1) După spusa Românilor din Frătăușul-vechiu, dict. de C. Onciul.

(2) După spusa Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciū.

(3) Dict. de T. Ionesi din Vicovul-de-sus.

într'o fântână, se înecă, fără a pute dice alta decât: *zi, zi, zi, zi, zi!*

«*Maica sfântă*, fiindu-î milă de el, a vrut să-l scotă afară, dar când colo, în loc de *Pic-împărat*, află numai un *Țânțar* sgriburind de frig sub grinda fântânei. Se vede că *Dumneșu* îl pedepsise pentru obrăznicia lui.

«Și *Țânțarul* n'a eșit din ascunzișul lui, decât după ce s'a dus *Sórele*, căci îi eră frică, și . . .-î frică și acum, despre ce ne putem convinge și noi, că *Țânțarii* nu umblă decât numai nóptea, când nu-î vede *Sórele*, cântând și acuma pe de-asupra fântânelor: *zi, zi, zi, zi!*» (1)

O altă legendă despre *Țânțar*, și anume din *Bucovina*, sună precum urmază:

«Dice că *Dumneșu*, după ce a făcut toate vietățile câte nă află în lume, le-a chemat într'o ți la sine ca să le spuie ce are fie-care să lucreze în decursul vieții sale și cu ce fel de nutreț are să se nutrească.

«Toate vietățile, cum aũ prins de veste că *Dumneșu* le chemă, îndată aũ și alergat din toate părțile la dînsul ca să vadă ce le va spune.

«Și *Dumneșu*, cum s'aũ adunat, fie-căreia i-a spus ce are să lucre și cu ce are să se nutrească și apoi, binecuvîntându-le, le-a dat drumul să se întorcă de unde aũ venit.

«*Țânțarul* însă, pe unde va fi umblat și ce va fi făcut în restimpul acesta, nu sciũ, destul atâta că el nu s'a înfățoșat înaintea lui *Dumneșu* când s'aũ înfățoșat cele-lalte vietăți, ci cu mult mai târziu.

«Da tu, pe unde mî-ai umblat și ce mî-ai făcut până acuma, de mî-ai venit așa de târziu? — îl întrebă *Dumneșu* cam răstit, când îl vedu c'a venit așa de târziu.

«*Țânțarul* începũ a legă teie de curmeie, ba că-î una, ba că-î alta, dar în zadar, căci nu i se încăpũ nici de cum desvinovățirea.

«Ei, și ce vrei acuma? — îl întrebă *Dumneșu* mai departe, spune-mi de grabă, că n'am când sta mult de vorbă cu tine!

«Apoi dă! — începũ a gîngăvi *Țânțarul* — am venit să-mi dai și mie óreși-care dar, precum ai dat și celor-lalte vietăți.

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

«Dar vreî—dise atunci Dumneđeũ—*darul suptului* să-l ai! Acésta să-ți fie nutrețul!

«Și rostind cuvintele acestea îi făcũ semn cu mâna să se întorcă înapoi de a unde a venit.

«*Țânțarul* ce eră să facă? . . . se întorse supărat înapoi și, voind a trăi și el în rând cu cele-lalte vietăți, a început a suga sucul din o sémă de burueni și copaci și a trăi cu acesta.

«*Țânțăróiceĩ* însă nu-ı veni nici de cum la socotélă hrana acésta. De aceea a și început ea de la un timp a cincăi pe bărbatul ei și a-ı dice să mérgă din nou la Dumneđeũ și să cêră altă hrană.

«Nu veđi—dicea ea—cât de pițigăiat, prizărít, amărít și slab te-ai făcut cu hrana ce-ai căpétat-o. Încă numai vre-o câte-vă săptămâni să te mai hrănesci cu de acéstă hrană, și apoi poți dice lumii: sănătate bună!

«Însă *Țânțarul* nu voi s'o asculte, ci-ı dise:—Dacă nu-ți place hrana acésta, apoi despre mine. . . mergi și cere tu alta, că eũ nu te opresc. Mie unuia însă dă-mi bună pace!

«*Țânțăróica* însă nu, că dacă nu se duce el, că e bărbat, atunci se duce ea, un cap de muere, și o să vadă că Dumneđeũ i-a împlini dorința!

«Apoi dă!—dise mai departe *Țânțarul*,—dacă ești așa de încređută în tine, de ce nu te duci singură, ce-mi bați capul atâta!

«*Țânțăróica*, foc și pară, că bărbatul ei nu vrea s-o asculte, se pornesce și se duce țintă la Dumneđeũ, și cum ajunge începe a i se plânge și a dice că ea nu e în stare să trăescă din sucul copacilor, și de aceea îl rógă să-ı deă altă hrană mai bună.

«*Dumneđeũ* se uită lung la dînsa și apoi o întreabă:

«Dar bărbatul tău ce dice la acésta?

«Ce să dică? . . . el nu dice nimica, măcar că de când a început a se nutri numai cu suc de burueni și de copaci, s'a făcut așa de pițigăiat și de prizărít, că numai umbra a rămas dintr'însul!

«Dacă-ı așa tréba, atunci tu de ađi înainte să sugi sânge de vite și de om și cu de acesta să te nutresci, iar când

nu-î mai avé de unde să sugî sânge, atunci să pierî. Bărbatul tău să se nutrască şi cu una şi cu alta.

«Şi de atunci de când a hotărît Dumnezeu acésta, *Țânțarul* se nutresce atât cu suc de erburî şi de copaci cât şi cu sânge de vite şi de om. *Țânțăróica* însă numai cu sânge. Iar când n'are de unde suga sânge, atunci trebuie să pierî, căci n'are alta cu ce să se nutrască » (1).

A treia legendă, din Țera-Românească, care ne arată cam de când se ivesce *Țânțarul* şi până când trăiesce, sună ast-fel:

«În vremea de demult, pe când umblau sfînții pe pămînt, sedeă odată, sub pólele unei păduri la umbră, *Sf. Petru* de vorbă cu *Sf. Dumitru*.

«*Țânțarul*: bâzzzz! bâzzzz! pe lângă *Sân-Petru*.

«*Sân-Petru* îl întrébă:

«Ce-mî tot dai târcóle şi mă tot bâzâi p'aci, mă *Țânțarul*?

«Păi ađi ți-e diua, *Sf. Petre*, şi veni să-ți fac un cântec, póte-mî dai vre-un bacșiș! — răspunse *Țânțarul*.

«*Sf. Dumitru* luă vorba din gura sfîntului *Petru* şi diu *Țânțarului*.

«Apoi dacă ești meșter lăutar, să vii şi la diua mea să-mî cânti!

«*Țânțarul* muie glasul şi răspunse sfîntului *Dumitru*:

«E he! *Sfinte Dumitre*, de diua ta mi se móie córdele!

«Şi de atunci a rămas vorba din bătrâni: *A i se muia córdele*» (2).

Țânțarul este un sugător de sânge fórte îndrăsnet, ne-suferit şi lacom. Ba une-orî, dacă sunt mulți la număr, pot să devie chiar şi periculoși.

S'aú întîmplat chiar casuri că, dând câte un roiú de țânțari peste ómenî, cari n'aú fost în stare să se apere de dînși, le-aú supt tot sângele, ast-fel că n'aú rămas dintr'înși numai pielea şi ciolanele.

Înfiorătoare şi durerósă mórte trebuie să fie acésta! De aici se vede că vine apoi şi blestemul Românilor exprimat în următórea doină ostășescă:

(1) Din Stupca, com. de Dumitru Logigan, stud. gimn.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

Frunză verde spic de orz,
Cine-a stârnit: hai la sort,
Putredescă-î carnea'n gros,
Si ciolanele pe jos,
Și piciórele 'n butuci
Și mânilé în cătuși,
Sângele pe la *țânțari*
Și ochii pe la *bondari*,
Iar pielea la tăbăcari! (1).

Cu tóte însă că partea cea mai mare de *țânțari* sunt sugătorî de sânge, nu tot-deauna sunt ei asemenea de îndrăzneți și nesuferiți, ci numai în anumite timpuri.

Așa, bună-óră, *Tobăci* și *Mornițele* umblă fórté tare pe la apusul sórelui și până cam către miezul nopții și te mușcă fórté rău, mai cu sémă când are să ploué, adecă înaintea unei ploî (2), precum și după o plóie când dá o căldură mare, când sórele strălucesce și frige, și când nu mult după acésta iarăși se înoréză (3).

Drept aceea când umblă *țânțarii* mai tare și mușcă mai rău, de nu putem răbdă mușcăturile lor, atunci e semn de plóie (4), sau după cum spun unii, când are să fie vara plóie, atunci umblă *Mornițele* (*țânțarii*) séra cu dróia, adecă în o

(1) *Noua Revistă Română*, vol. II, p. 293.

(2) După spusa Rom. din Brașca, dict. de Iacob Popovici: «*Tobăcul* umblă fórté tare până spre miezul nopții, când e a plóie, când are să ploué, atunci *sbârnădesce* el pe la urechi, străbate prin straie și mușcă fórté rău»; — a celor din Galanesci, dict. de Ioan Ungurean: «*Mornița* pișcă fórté tare mai ales a plóie»; — a celor din Bilca, dict. de Chir. Horodnic: «Când se arată multe *Mornițe*, se arată a plóie»; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Mornițele* te frig, așa te mușcă de reu, mai ales pe la apusul sórelui și înainte de o plóie. Ele aú *ac* lung, pe care îl bagă în piele și atâta ce sug la sânge, până ce se satură.»

(3) După spusa Rom. din Stupca, dict. de Ioan Savu: «*Tobăci* sunt un fel de *țânțari* mici, cari mușcă mai cu sémă înaintea unei ploî precum și după o plóie când dá o căldură mare, adică când strălucesce sórele după o plóie și în curînd iarăși se înoréză; și în urmă pe la înserate. Ei trăesc mai ales pe lângă păduri și lunci.»

(4) După spusa Rom. din Frătăuțul-vechiu, dict. de G. Onciul și M. St. Coniac, și a celor din Mahala, com. de Ionică al lui Iordachi Isac.

mulțime mare, și mușcă pe ómenī și animale, sugându-le re-
 contenit sângele din locul unde apucă a se pune (1).

Orī «când *țânțarii* mușcă fórtē tare omul, așa, în cât abia
 se póte apěrà, se ȑice că are să plouě în scurt timp» (2).

Și în fine: «Când umblă multe *Țóbe* pe lângă foc, atunci
 se strică vremea» (3).

Din cauza acésta apoi și datina Românilor din unele părți
 ale *Bucovinei*, când aud pe timpul adunării fânului *bănăind*
Mornițele, de a se sfărma lucrând și a ȑice unui către alți:

«Haī să ne silim cu adunatul și căpițitul fânului, căci iată
 ne-a venit scire prin *Mornițe* că în curând are să plouě și
 atunci tot fânul ni se va udă și strică!» (4)

Când sbórá tare *Arșița*, atunci e semn de secetă, de ar-
 siță. Iar când se ivesc și se strîng mai mulți *Țânțari* să
Mornițe la un loc și jócă pe de-asupra capului și nu mușcă,
 atunci e semn că n'are să plouě (5), ci are să fie vreme bună,
 adecă frumos și cald (6).

Credința în arătarea schimbării timpului prin *Țânțari*
 există nu numai la Români din *Bucovina*, ci ea este răs-
 pândită și la cei din *Transilvania*.

Iată ce ne împărtășesce în privința acésta d-l Th. A. Bogdan:
Țânțari a vedé ȑiua, e semn că are să se schimbe vre-
 mea (7).

Roiu de Țânțari de-asupra fântânelor a vedé, e semn că
 va fi ȑi înourată (8).

Țânțari mulți a vedé pe de-asupra capului, e semn de
 plóie (9).

Țânțarii nóptea dacă te vor pișcă, e semn că are să plouě (10).

(1) S. Fl. Marian, *Sărbătorile la Români*, t. I, p. 118, 119.

(2) Cred. Rom. din Cires-Opaiț, com. de Tóder Burla, stud. gimn.

(3) Cred. Rom. din Moldova, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

(4) După spusa Rom. din Vicovul-de-sus, com. de d-l I. Nistor.

(5) După spusa Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul.

(6) După spusa Rom. din Mahala, com. de Ionică al lui Iord. Isac.

(7) Cred. Rom. din Fărăgău.

(8) Cred. Rom. din Râciu.

(9) Cred. Rom. din Craifalău.

(10) Cred. Rom. din Fărăgău.

Cântec de Țânțari a auđi, e semn că se va răci vremea (1).

Luptă de Țânțari a vedé, e semn că are să fie vifor mare (2).

Roiu de Țânțari a se înălță drept în sus, până a-i perde
u vederea, e semn că va urmă timp călduros (3).

Țânțari în ȡiua de Pasci de veđ vedé prin casă, e semn
ă anul întreg va fi ploios (4).

În fine:

Când se află *multe Țóbe* pe de asupra unui loc băltos ori de-
supra pădurii, cât mai curând va veni plóie cu tempestate (5).

Afară de cele înșirate până aici, mai există la Români
în *Transilvania* încă și următóarele credințe despre *Țânțari*:

Țânțarii sunt robi diavolului (6).

Țânțarii sunt slugile cele netrebnice ale Satanei (7).

Țânțarii sunt făcuți din fumul eșit din pipa Diavolului,
le aceea nici nu le place fumul (8).

Țânțarii sunt vrășmași ingerilor celor buni (9).

Unde sunt *Țânțari* mulți, acolo is departe ingerii, căci de
rică ca să nu-i pisce nu se apropie de ei (10).

Unde umblă *Țânțari* mulți, afumă locul cu tămâe, că de
u, ingerul casei plânge de se topesce (11).

Roiu de Țânțari asupra capului tđu de veđ vedé, e semn
ă te veđ întâlni cu ómenii ređ (12).

Roiu de Țânțari de-asupra casei de veđ vedé, e semn că
să ți se fure ce-vă de la casă (13).

Țânțari în nóptea de *Jođ-mare* în biserică de veđ vedé

(1) Cred. Rom. din Reghinul săsesc.

(2) Cred. Rom. din Toplița.

(3) Cred. Rom. din Borgo-Mureșeni.

(4) Cred. Rom. din Neț. — Până aici com. de d-l Th. A. Bogdan.

(5) Cred. Rom. din Borgo-Prund, com. de d-l Paul Beșa.

(6) Cred. Rom. din Fărăgău.

(7) Cred. Rom. din Cluj.

(8) Cred. Rom. din Reghin.

(9) Cred. Rom. din Parva și Măgura.

(10) Cred. Rom. din Măgura.

(11) Cred. Rom. din Măgura, Ilva și Bistrița.

(12) Cred. Rom. din Tóca.

(13) Cred. Rom. din Fărăgău.

orî auđi, e semn că are să se întîmple vre-o primejdie în sat (1).

Țânțar în grópă de mort de veî ascunde, și acela mușcă pe cine-vă, respectivul va muri (2).

Nu ședé séra pe morminte, că de te mușcă *Țânțar* să mori (3).

În casa, unde este mort, nu lăsă *Țânțari* să intre, stârnî bóle în sat (4).

Omul morbos trebuie apărat de *Țânțari*, că de nu, m
În nóptea de *Sân-George* de te vor mușcă *Țânțari* în slujba Satanei, ai să te faci *strigoiu* (6).

În nóptea de *Sân-George* de veî vedé *Țânțari* prii
dul vacilor, omórá-î că-s *strigo*, ce vreaŭ să le ie
tele (7).

O sută de *capete de Țânțar* în un coș de veî p
te veî mărită după cine veî vré, dacă mestecate c
benuş de ou le veî da să le mănânce acela pe care îl v

O sută de *aripi de Țânțar* de veî uscă și le veî r
și apoi, mestecându-le cu vin-ars, le veî bé până le
veî fi ușóră ca *Țânțarul* (9).

Dacă în ȝiua de Pasci veî prinde o sută de *Țânțari*
să trăesci o sută de ani (10).

Mușcătura Țânțarilor nu numai că e nesuferită, ci
odată și fórté durerósă, ba une-orî și periculósă, fi
produce o usturime și o mîncărime fórté mare, ast
omul mușcat de dînșii trebuie necontenit să se scarpine,
ce se face bēșici.

Din cauza acésta apoi partea cea mai mare a ómo

(1) Cred. Rom. din Beșineŭ.

(2) Cred. Rom. din Aldorf.

(3) Cred. Rom. din Aldorf-Dumitrița.

(4) Cred. Rom. din Dumitrița.

(5) Cred. Rom. din Pintic.

(6) Cred. Rom. din Bistrița.

(7) Cred. Rom. din Beșineŭ.

(8) Cred. Rom. din Vărăria de lângă Năsăud.

(9) Cred. Rom. din Ghiriș de lângă Turda.

(10) Cred. Rom. din Fărăgăŭ. — Tóte credințele acestea mi le-a
nicat d-l Th. A. Bogdan.

car se află în câmp sau în pădure la lucru și **car** voesc a scăpa măcar într-o dată de mușcăturile lor cele nesuferite, fac foc din baligă de cal și de vacă (1), din gunoi, precum și din felurite alte gunoie și putregaiuri, anume ca să iese mult fum dintr'însul. Și de orice fumul acesta e greoiu, de aceea țânțarii, neputându-l suferi, fug de dînsul, lăsându-l pe oameni în pace (2).

Sau să afumi odaia ori camera de dormit cu tămâie (3).

Sau să fumezi ori să te ungi pe frunte cu *terpentin* (unt de naft), că apoi nu te supără mult (4).

Sau să te speli cu apă sărată de mare și să nu te ștergi, ci să dormi așa cum te-ai spălat. Iar dacă n'ai apă sărată de mare să întrebuințezi oțet «*pușcă*» (5)

Când te mușcă însă *Țânțarii*, se dice că nu e bine să te scarpini pe partea unde ai fost mușcat și ai mâncărime, ci să rabdi o dată, două, suferind toate înțepăturile, și apoi ori cât te vor mai înțepa, nu-ți va mai păsa, fiind-că te vei îndată.

Iar dacă nu-ți convine acesta, atunci e bine să pui, îndată ce te-a mușcat un țânțar, pămînt umed și să-l lași acolo mai mult timp, că apoi îți va trece (6).

Mai departe e bine să iei frunză de *Boz verde* și pe atîta *Rută*; să le pisezi în piuliță, să scoți zema din ele, să o amesteci cu oțet și cu două dramuri de *suramură* fiertă, să te ungi cu această zemă și apoi îți trece (7).

Baliga de vacă însă e cea mai bună. Se cere însă ca acesta să fie cu totul proaspăt.

Românii din unele părți ale *Transilvaniei* însă dic că de

(1) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11: «De țânțari se afumă cu baligă de cal sau de vacă, iar când te înțepă, te ungi cu spirt de sare.»

(2) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu; — a celor din Brașca, dict. de Iac. Popovici; — și a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.

(3) Com. de d-l Per. Papahagi.

(4) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

(5) Com. de d-l Per. Papahagi.

(6) Per Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 312.

(7) D. P. Lupașcu, *Medicina babelor*, București 1890, p. 82;—cf. Dr. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11.

te vor mușcă *Tânțarii*, e bine să scui pi peste mușcături și să ȑicî:

Ptiŭ, cal blestemat,
Precum m'ai mușcat
Tu pre mine,
Așă și pre tine
Să te musce *furnicile*
Și tôte gujuliile!

că apoi îŭi va trece (1).

Iar dacă auđi *Tânțari* de-asupra ta, să scuipești pe cap și să ȑicî:

Turmă strînsă din lume
Să fii de minune!

că atunci nici unul nu te va mai mușcă (2).

Tânțarul nu numai că e un insect fôrte îndrăsneț și ne-suferit din cauza împunsăturilor sale celor dureroșe, ci e tot de odată și fôrte pițigăiat, prizărit și mic că mai nu-l veđ.

Din cauza acestor însușiri ale sale, figuréză el adeseori și în proverbele și ȑicalele Românilor de pretutindenî.

Iată vre-o câte-vă și dintre acestea:

Tânțarul, cât de mic, c'o mușcătură mică și pe leă îl biruesce—

adecă omul cât de mic pôte răsplăti, supără și pe cel mai mare (3).

Originea acestui proverb cred că zace în următórea fabulă:

«ȑice că odată s'a fost pus *leul* sub un copac și așteptă cu mare nerăbdare, dóră trece cine-vă pe acolo ca să-l mănânce.

«Iată însă că nu mult după acésta, de unde și până unde sbóră o *Tobăcă* pe de-asupra capului său și zărindu-l prinde a *bănăi* și a i se pune pe nas.

«*Leul* dă odată cu laba ca să o prindă, dar nu o pôte prinde, dă a doua óră, dar de géba, căci *Tobăca* sburând

(1) Dat și cred. Rom. din Șamșud, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Dat și cred. Rom. din Bistrița, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 670.

le pe nas i se pune pe o ureche, apoi pe alta, și *bănăe* mai departe.

«În urmă *leul*, vădând că nu o poate prinde, se mânie și întreabă:

— «Cine ești tu, atât de mititică, și faci posne așa de mari, și totuși nimeni nu te poate prinde?

— «Eă sunt *Tobăca*! — răspunse acesta, — și din cine vreaă din acela sug sânge, și nimica nu poate să-mi facă!

— «Veți fi sugând tu din cine veți fi sugând, dar din mine știu că nu veți suga, pentru că eă sunt mai tare decât tine! — *disese leul*.

— «Dacă crezi tu că eă nu pot suga sânge și din tine, atunci hai să ne apucăm rămășag și vom vedea cine e mai tare: tu ori eă! — *disese Tobăca* mai departe.

— «Despre mine—*disese leul*—și se apucară în rămășag.

«Atunci *Tobăca*, nici una nici două, i se pune pe nas, îi înfige râțul într'însul și prinde a suga la sânge, fără ca *leul* să-l poată face ce-vă. Iar după ce s'a săturat de supt, întreabă pe leu:

— «Ei! ce spui acuma?... Așa-i că te-am rămas?... Acum arată-mi și tu ce putere ai!

— «Eă am așa o putere, — răspunse leul, — că întâmplându-se să vie un om pe aici îndată l-ași mânca!

«Nu apucă însă bine a rosti cuvintele acestea și iată că din întâmplare trece tocmai atunci un băiet pe acolo.

«*Leul*, cum îl vede, se și repede spre dînsul ca să-l mănânce.

— «Stăi!—*dice Tobăca*,—că acesta nu e încă om, ci are să fie de-abia de acuma înainte!

«*Leul* se rușinează și-l lasă în pace.

«Ce-vă mai târziu se ivesce un moșneg.

— «Acuma vine un om! — *dice leul*.

— «Ba nu! — răspunde *Tobăca*, — acesta a fost om, dar acuma nu mai e, acuma-i moșneg; dă-i bună pace că numai ți-i rupe dinții într'însul!

«*Leul* l-a lăsat și pe acesta.

«Mai așteptând puțin, iată că vine un husar călare.

— «Pute nici acesta nu-l om?—întreabă leul.

— «Ba tocmai acesta-i om! — răspunde *Tobăca*.

«Atunci *leul* țin! la dînsul în drum, cu gândul ca să-l nănce.

«*Husarul* însă, cum vede că *leul* se repede la dînsul, de grabă sabia și cât ai clipi din ochi îi croesce vr'o că peste cap.

«*Leul*, vădînd că nu e șagă, dă dos la față și pe i colo țî-e drumul.

«*Tobăca* după dînsul și, puindu-i-se pe o ureche, îl întă cum îi aflarea?

«*Leul*, amețit de cap, îi răspunde:

—«Omul cel cu mintea próstă
Nu sciũ de-unde-o scos o cóstă
Și pe unde mă croiă
Tot bucățele săriă,
Și dacă n'ași fi fugit
Tot m'ar fi bucățelit!» (1)

Maî departe:

Și tănțarul este mic,
Dar pe taur rău l-a rănit,
Cînd în nas l-a sărutat.

Se ȑice pentru cei micî, arătînd că și eî, căt de mic pot supără pe cei marî.

Tănțarul cu cîntări te sărută.

Adecă cel viclén. Se ȑice maî cu sémă despre femeî.

Pe tănțar
L-a făcut armăsar.

Se ȑice cînd ne întrebuițăm la slujbe cu ómenî i triviți, cum cu un cismar la jimble, și cu un jimblar la c

Tănțarul
Cu armăsarul.

Se ȑice pentru cele nepotrivite.

---

(1) Din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc, și com. de Paul Scrip

Face din tînțar
Armăsar.

Face din tînțar
Harmăsar.

Din tînțari
Armăsarî (1).

S'apucă tînțarul
Cu armăsarul (2).

Adecă se apucă la vitejie un om sărac, nevoiaș, cu un bogat vartos.

Din tînțar
Se face armăsar (3).

Dintr'un tînțar
Face un armăsar (4).

Încoronéză tînțarul
De ți-l face cât măgarul.

De multe orî din tînțar
Lumea face armăsar.

Gura reă și un bivol
Dintr'un tînțar îți face.

Mincinosul încoronéză tînțarul
Și-l măresce cât măgarul (5).

Se dice despre cei mincinoși, cari pentru un lucru de nimic fac sfóră în țeră.

S'a făcut dintr'un tînțar
Un armăsar.

Se dice când cine-vă o veste óre-care o măresce cu mult mai tare de cum a fost saũ e întru adevèr (6).

Tînțarul se face armăsar.

Din tînțar
Se face armăsar.

Se dice mai cu sémă când o mică causă are urmări însemnate.

Strecură tînțarul
Și inghite armăsarul.

Strecură tînțarul
Înghite armăsarul.

(1) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 670—671.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) S. Mihăilescu, *Proverbe și dicțtori*, publ. în *Șeșătórea*, an. I, Făl-ticenî p. 219.

(4) Usitat în Bucovina.

(5) Zanne, op. cit, p. 671.

(6) Din Ungaria, com. de d-l El. Pop.

Adecă cei ce lasă cele mari și cercetă cele mici și de nimica (1).

Nici o frică
De furnică,
De țânțar
Nici habar (2).

Se dice despre ómenii cei lăudăroși, însă neputincioși, că se laudă că cine scie ce ne-or face, însă din cauza neînșănătății lor, nu pot nimic să ne strice.

Țânțar trăsnit,

adecă minciună gólă, lucru cu neputință.

A se unge cu untură de țânțar trăsnit se dice în glumă celui ce se vaită de vre-o bólă ușoră. Adesea se aude în popor: «Apoi dacă te dóre rău: *unge-te cu untură de țânțar trăsni*, cu untură de *muscă văduvă* netrecută drumul; și dacă i vedé că nu-ți trece, să pui la buba, care te dóre, nițeluș *scăpău* de fată mare și *screm* de mătușă bătrână, și apoi ți trece» (3).

Când o fată mare e așa de leneșă, că numai cu mare greutate se apucă de lucru, atunci feciorii nu odată o ieau în batjocură chiuindu-i în joc, că ea, biéta, bucurósă ar lucra, dar nu póte din cauza mușcăturii țânțarilor.

Iată și o chiuitură de acestea:

Am o mândră ca și-o cruce
Și la lucru n'o pot duce,
Diminéța-i rouă mare
Și se udă pe picióre,
Când apune sfíntul sóre
Staú țânțarii s'o omóre.
Peste di se prea 'ncălđesce
Și ea, biéta, se negresce! (4)

Alta:

(1) Zanne, op. cit., p. 671.

(2) Usitat în Bucovina.

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(4) Din Brașca, com. de Anton Roșca, stud. gimn.

Am o mândră ca și-o cruce
 Și la lucru n'o pot duce.
 Diminéța-î roua rece,
 Peste ȕi se prea 'ncăldesce.
 Când ȕi coalea la ojină,
 Țânțari-o pișcă de mână! (1)

În fine merită a fi amintit și aceea că Româniî din cele mai multe părți ale *Bucovinei* poreclesc pre ómenîi, și mai cu sémă pre copiiî, cari sunt prea îndrăsneți și nesuferiți, *Tobăci* (2).

Româniî din *Banat* însă numesc pre copiiî săritori și iuți de fire *Țânțari* (3).

Iară cei din *Moldova* poreclesc nu odată pre femeile im-morale, precum și pre cele bețive și lingușitoare, cari se țin grăpiș de om ca și *Țóbele*, *Țóbe* (4).

În *Bucovina* se află chiar și familiî, cari se chémă *Țobăc* (5), precum și un joc care se numesc *Tânțar* (6).

---

(1) Din Frătăușul-noû, com. de Iulian Sidor, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Ilișesci.

(3) Com. de d-l Ios. Olariu.

(4) Com. de S. Theodorescu-Chirilean.

(5) În Frătăușul-vechiu.

(6) Usitat în Mahala, com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isac.

ȚÂNȚĂROIUL.

(*Tipula oleracea* L.)

Țânțăroiul, fem. *țânțăróică* (1), numit altmintrelea și *Țânțariu lăbănat*, *Țânțar mare* și *Țânțar mășcat* (2), e un fel de țânțar mare, care nu mușcă nici nu *bănăesce*, adică nu cântă când sbóră, ci produce numai un fel de *sfârăit* din aripi.

Țânțăroiul trăesce, începând din luna lui Iulie și până în luna lui Octomvrie atât pe fânațe, cât și prin grădini. De aceea nu odată îl vedem intrând și sfârăind în sborul său chiar și prin case; dar neputând mușcă, nu se atinge nici de vite, nici de ómeni.

Țânțăroiul, după credința și spusa Românilor din unele părți ale *Bucovinei*, se arată și sbóră mai cu sémă înaintea unei ploii, și une-orî într'un număr așa de mare, ca și când ar fi o cétă de lăcuste.

De aceea ómenii, cari sunt ocupați cu lucrul câmpului, când vęd mulți țânțari de aceștia sburând încolo și încóce, se grăbesc cu lucrul, siguri fiind că în curând are să plouë (3).

În fine mai e de observat și aceea că ómenii, cari sunt fórte lungi și subțiri, atât în corp, cât și în picioare, se porelesc adese-orî de către cei-lalți consăteni *Țânțăroi*.

---

(1) Dat. Rom. din Voitineli, precum și a altor Români din Bucovina.

(2) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca; — a celor din Carapciu, dict. de Vas. Cărciu.

(3) După spusa Rom. din Brașca.

Drept dovadă despre acésta avem și următórea chiuitură:

Hopa, țupa, *Țânțăroiū*,
Că desér' am să te moiū
Într'o ólă cu oloiū!
— Ba-ī mai muiă și pe dracu,
Mai de grabă eū, săracu,
Te-oiū face ca și bumbacu!

P O Ş G A N I A .

(*Sciara militaris* Now.)

Cuv. *Poşganie* e un nume colectiv, prin care se înţeleg larvele insectului numit lat. *Sciara militaris* Now.

Poşgania, germ. Heerwurm, după cât îmi este mie până acuma cunoscut, provine numai în munţi, unde se arată de regulă pe la începutul lunii lui Iulie şi până către mijlocul lunii lui August într'un chip şi într'un număr aşă de mare, că vădând-o mişcându-se dintr'un loc într'altul şi căutându-şi hrana, care constă din frunze de fag şi din cetină putregăioasă, ți se pare la prima privire că ar fi un fel de şerpe sur ca la 376 cm. de lung şi cam de o palmă de lat, care se târâe a lene încolo şi încóce pe pământ.

Românii din *Bucovina*, districtul Câmpulungului, şi cu deosebire cei din comuna Dorotea, când dau peste o dróie de aceste larve sau viermuţi, numiţi *Poşganie*, n'o lasă în pace, ci o prind, o duc acasă şi păstrând-o peste an, o întrebuinţază ca léc pentru vacile şi oile, cari se *sburătăcesc*, adică cărora li se umflă pulpa şi din cauza acésta dau dintru început lapte puţin şi scopt, iar mai pe urmă stârpesc cu totul, precum şi pentru celea ce au *nejit*, adică a caror pulpă sau uger nu numai că se umflă, ci tot odată şi crapă şi din cauza acésta apoi după 8—10 zile nu dau mai mult de fel lapte.

Iar când ved că atare vacă sau óie s'a *sburătăcit*, adică a căpătat bóla numită *sburatic*, sau s'a *nejit*, adică a căpătat bóla numită *nejit*, ieaú *Poşganie* de acésta, o pun într'o ólă sau alt vas la foc, o fierb bine şi cu zéma ei oblojesc şi spală apoi vita *sburătăcită* sau *nejită* la pulpă.

Făcând acésta se *qice* că vita sburătăcită în puține *qile* se vindecă și iarăși prinde a da pe încetul lapte ca și mai nainte (1).

Vacile saū oile însă, carī aū *nejit*, nu se pot vindecă așa de lesne și iute, ca acelea ce aū *sburatic*. De aceea contra *nejituluī* se întrebuintează adese-orī și un fel de *descântec de nejit*, care se face precum urmază:

O copilă brudie, care nu e mai înaintată în vârstă de 12 anī, se duce la vaca saū óia, care e bolnavă de *nejit*, și apropiindu-se de dīnsa *qice*:

Fugī nejite
Pricăjite,
Că te-ajunge 'n astă vară
Călcâiū de fată fecióră,
Cum te-ajunge
Cum te arde!

Și cum rostesc cuvintele acestea, îndată pălesce pulpa vacī saū a oiī cu călcâiul îndărăt, adecă întorcându-se cu spatele spre vacă și pālind apoi în pulpă cu călcâiul.

Cuvintele descānteculuī acestuia le pōte rostī orī și ce femei, cu călcâiul însă n'o pōte pālī, numai o copilă care nu e prihānită.

În fine e de notat și aceea că vaca, care nu e bună de lapte, *nu se nejesce* nicī odată, cī numai *acelea ce daū* mult lapte (2).

---

(1) Cred. și dat. Rom. din Dorotea, dict. de Ilie Brădățan.

(2) Dat. Rom. din Ciudeiū, din distr. Storojinețuluī, dict. de M. Popescu, dāscālīță.

M U S C A R E A.

(*Simulia Columbaeschensis* Fabr.)

Dacă va face cine-vă primăvara cam prin luna Aprilie și Maiu o preumblare în părțile de prin prejurul Vârciorov, Severinului, Cladovei și Orșovei, va observă de sigur că aprópe jumătate din Oltenia, o parte din Temișana și Serbia, este bântuită de un fel de musculiță care, în formă de nor negru, se năpustesc asupra animalelor, ce trăesc prin acele părți (1), vârîndu-li-se în nas, urechi și gură spre a le suga sângele, și a le împunge cu râtul ei cel fórt veninos așa de cumplit, în cât le causéază și mórtea (2).

Acéstă musculiță, care se ține de familia *Țânțarului*, însă care séménă mai mult unei musce de rând decât unui țânțar, se numesce de popor: *Muscă rea* (3), *Muscă năprasnică* (4) și *Muscă veninósă* (5), iar de către cei învățați

---

(1) *Tribuna poporului*, an. III, Arad 1899, No. 49, p. 2.

(2) Brehm, *Tierleben—Insekten*, Leipzig und Wien 1892, p. 488. — Veți și *Albina*, an. I, București 1898, No. 37, p. 1.175: «*Musca columbacă*. Acéstă muscă, ȕisă de popor *Musca rea*, apare în fie-care primăvară de la 15 Aprilie până la 15 Iunie. Singura parte a țării nóstre, care e expusă acestei musce, sunt județele: Mehedinți, Gorj, Râmnicu-Vâlcea și Dolj. Ele vin în grupuri mari și sunt fórt periculóse pentru vitele domestice, căci acul cu care se servesc a înțepă, fiind otrăvitor, animalul este expus a muri.»

(3) *Albina*, an. I, loc. cit. — At. M. Marienescu, *Musca columbacă și Strechia*, publ. în *Familia*, an. XXIX, Oradea-mare 1893, p. 582, «Muscele, numite *columbace*, la poporul românesc se numesc *Musce rele*».

(4) Com. de d-l El. Pop, învățător în Șomcuta-mare: «*Musca rea* sau *Musca năprasnică*, din cauza căreia vitele *bâzdórdă* în luna lui Cuptor, adecă alérgă cu códa ridicată în sus, fără a avéstare, temându-se peste măsură de dînsa, pentru că, fiind ea fórt veninósă, cum le mușcă, îndată și pier.»

(5) Com. de d-l Iosif Olariu.

și mai ales de către naturaliști: *Muscă columbacă* sau *columbace*.

Acastă muscă foarte veninösă începe cu deosebire după plöie să ăsă în roiuri foarte mari din locurile cele stuföse, unde se ascunde de picăturile de apă, ca să atace animalele.

Un söre frumos și un timp călduros după o plöie îndelungată sunt cele mai bune momente când această insectă pöte să-și ajungă scopul.

Dacă în acest timp vitele se află pe câmp, atunci puțino scapă neînveninate de această musculiță, care în roiuri negre străbate câmpiile, văile și délurile, aducënd supërare chiar și ömeilor (1), cărora li se vără mai cu sémă în ochi (2).

Animalele, carı sunt mai mult expuse, sunt cele cu përul alb. E de ajuns ca un roiü de aceste musculițe să se așeze bine pe o vită, ca acesta în timp de 24 de ore să se învenineze, să se umfle bute și apoi să piéră.

Din cauza acesta vitele, cărora instinctul le anunță nenorocirea ce le așteptă, staü în decursul timpului, când se arată aceste musculițe periculöse, mai mult ascunse prin coșare, și în părțile muntöse chiar prin peșteri. Iar țëranii, când încep să are câmpiile, avënd trebuință de munca vitelor, fac focuri pe brazde, anume ca fumul lor cel negru și greoiü să le alunge, ceea ce într'adevër se și întimplă, căci ele, neputënd suferi fumul, sböră în alte părți.

Poporul din alte părți, unde se arată această musculiță foarte veninösă și dăunăciösă, nesciind cum și de unde apare ea în nisce roiuri așa de mari, a creat în închipuirea sa diferite legende despre dinsa. Cea mai cunoscută și mai răspândită dintre tóte legendele acestea e cea următöre:

«Se dice că în timpurile cele mai vechi s'ar fi aflat prin părțile de peste *Olt* un mare șërpe; că ar fi avut șapte capete, și că ajunsese spaima satelor pe unde locuiă. El eră așa de mare, că pe unde treceä lăsä în urmă-ı o dârăitură destul de adâncă. Ochiü lui eraü așa de luminoși, că în a-

(1) *Tribuna poporului*, No. cit.; — *Albina*, an. I, No. cit., p. 1.175: «Nu numai animalele suferă de înțepăturile acestor insecte, dar s'aü vëdut casuri când chiar omul a cădüt victimă înțepăturilor lor.»

(2) Brehm, *Tierleben*, cit., p. 487.

propierea culcuşului, unde dormia noaptea, era ca şi ziua în amiazi. Nu sta numai într'un loc, ci mergea unde-l plăcea, fără să aibă vre-o frică, fiind-că nimenea nu îndrăşnea să sta în cale. Dar după cum se spune, locul unde petrecea mai mult era în apropiere de *Craiova*, pentru că pe acolo putea să aibă şi să găsească mâncare mai cu înlesnire. Hrană lui erau animalele şi oamenii pe cari îi prindea în cale. Toţi erau cuprinşi de o mare grăză, când auzea puternicul lui fluerat şi căuta să fugă în locurile cele mai ascunse. Nimenea nu avea curagiul să i se împotrivească.

«Într'una din zile, se dice că vre-o 15—20 de voinici, călări şi înarmaţi cu puşti, se luară după el; însă şerpele cum îl zări încep să pocnescă din codă; caii se speriară şi o luară la fugă îndărăt, iar alicele pe cari ei le aruncase asupra lui nu prinseră de loc în pielea cea grosă.

«Câte rugăciuni pe la biserici şi mănăstiri nu făceau popii ca Dumnezeu să depărteze această fiară din mijlocul lor! Dar toate erau de giaba. Toţi perduseră orî-ce nădejde de a fi scăpaţi şi aşteptau din când în când să fie înghiţiţi de şerpe.

«Tot pe atunci era în acele părţi un voinic, anume *Iovan Iorgovan*. Acesta era vestit pentru curagiul său şi multe isprăvi făcuse. El avea şi un cal foarte iute, care săria munţii fără nici o greutate, care când necheză se auzea de trei poşte.

«Vedând descuragiarea, la care ajunsese lumea, *Iovan* spuse tuturor că va eşi să se lupte cu fiara. Într'o bună dimineaţă puse şeuă pe cal şi, după ce-şi luă ziua bună de la toţi cari îl impresurau şi nu mai aveau nădejde de a-l mai vedea, se urcă pe cal şi cu un mare iatagan în mână porni după şerpe. El merse mai întâiu la culcuşul lui; aci nu-l găsi, dar dându-i peste dârâitura corpului, o luă după el. După o gonă de vre-o jumătate de poştă, îl ajunse într'o vale unde *Vârcolaci* mâncau o pradă prinsă. Când îl zări, deto pinteni calului şi mai tare, ca să poată ataca şerpele înainte de a se scula.

«*Şerpele*, observând că vine ce-vă spre el şi că poate avea o nouă pradă, încep să se descolăci spre *Iorgovan*.

«*Iorgovan* detea doua oră pîtenî calului care, ca un smeû, se aruncă spre şérpe.

«Aci, în acea vale pe *Jiû*, mai sus de *Craiova*, se încinse o luptă între şérpe şi *Iorgovan*.

«*Şérpele* îndârjit pocnià din códă, de urlă valea şi cu cele şapte capete căută să înghiţà pe cal şi pe *Iorgovan*.

«Cu iataganul bine ascuţit, *Iorgovan* tăià trei capete fiérei, care în sbieretul cel mai asurđitor porni spre munte, rezemându-se în capete şi în códă.

«*Iorgovan* tot după el.

«Ajunşi în munte, şérpele căută a se ascunde prin păduri, dar în zadar, căci *Iorgovan* găsindu-l îi mai tăià două capete.

«Atunci începù să fugă în spre *Dunăre* de-alungul munţilor, sărind din munte în munte.

«*Iorgovan* mereû după el. Când îl ajunse la colina numită *Capul şerpelui*, *Iorgovan* îl perdú din vedere, dar vedënd că o peşteră stă deschisă înaintea sa, numai decăt îşi închipui că trebuie să fi intrat acolo. În asta nu se înşelă, căci ajungënd la gura peşterii, îi vedù urma prin ţerînă. Atunci *Iorgovan* descălică de pe cal şi îl băgă înăuntru ca să scótă şérpele. Când şérpele eşi, îi mai tăià un cap, ast-fel că rămase numai cu unul.

«*Şérpele*, plin de mânia şi sbierând înfiorător, o luă înainte.

«În urmă, după o gónă de vre-o două dîle prin munţi, se apropiară de *Dunăre*.

«Înainte de a sări în apă, se dîce că şérpele s'ar fi întors spre *Iorgovan* şi ar fi voit să-l sugrume, dar slăbindu-i-se puterile, s'ar fi afundat în *Dunăre*, scoţënd următóarele cuvinte :

«*Iorgovane ! Iorgovane !* tu cu calul tēû mî-ai pierdut viēta, să şciî de acuma înainte, că ce va eşi din acest loc, unde eû mă înec, va fi pericol pentru calul tēû, şi pentru toţi caiî de acum în colo; iar tu vei crēpà de necaz vedëndu-ţi calul tēû perind din cauza mea !

«Şi aceea ce ese din acel loc în timpul primăverii este *Musca rea*. Şi este adevērat că ea atacă mai mult caiî decăt pe cele-alte animale» (1).

(1) *Tribuna poporului*, No. cit.

O variantă a acestei legende, din *Banat*, sună precum următoarea:

«A fost o dată
Ca nici odată,
Când era lumea curată
Și cu codri împănată

Și codri erau pustii
Și satele pe câmpii,
De puține ce erau,
Ca de dor mi se vedeau...

«A fost odată către *Dunăre* pe valea *Cernei*: o peșteră. Și în peștera aceea trăia un vitez cu numele *Iovan Iorgovan*. Și vitezul acela era atât de tare, că se lupta cu urși și cu lei numai cu mâinile goale.

«Într-o zi, primblându-se *Iovan Iorgovan* călare pe calul său, pe valea *Cernei* în sus, vede în calea sa un *Balaur* cu două-spre-dece capete. Și cum îl vede, nu se sperie de dînsul, ci din potrivă se repede asupra lui și începe cu buzduganul său cel de nouă măji de oțel a-l zdrobi la capete, până ce-l culcă mort la pămînt.

«*Iléna Cosînzana*, care se perduse mai înainte de această de surorile sale și se rătăcise prin aceste locuri, vădînd asemenea pe *Balaur* mai tot atunci când a dat *Iovan Iorgovan* cu ochii de dînsul, se pitulă de frica lui într-o tufă de alun și acolo stete ea, fără a se mișca, un timp mai îndelungat ca nu cum-va *Balaurul* să dea de dînsa. Iar când vede acum că *Iovan Iorgovan* l-a culcat la pămînt și nu este mai mult temă că-i va face ce-va, de bucurie mare, precum și de dragul vitezului nostru, eși din tufă, alergă tot într-o fugă până la *Iovan Iorgovan* și îmbrășoșându-l prinse a-l sărută.

«*Iovan Iorgovan*, vădînd pe *Iléna Cosînzana*

Atât de frumoasă
Și de dragăstosă,
Că la sora
A-i fi putut căta

Iar la dînsa ba,
Prinse și el
A o îmbrățișa
Și a o sărută.

«Dar până ce sărută el pe *Iléna Cosînzana*, uită ca pămîntul de al două-spre-decelea cap al *Balaurului*, pe care nu apucase a-l zdrobi cu buzduganul său, ca și pe cele-lalte unspre-dece capete.

«Într-aceea însă capul cel nesdrobit, ridicându-se de unde

eră, pornise, el scie cum, a fugi până la *Dunăre*, și aicia apoi se băgă el și se ascunse într'o peșteră, unde se vede că mai pe urmă a și perit.

«Din acest *cap* al *Balaurului*, pe care l-a omorît *Iovan Iorgovan*, ese și roesce în fie-care primăvară *Musca veninosă* care, răspândindu-se apoi prin împrejurime, prăpădesce o mulțime de vite din *Banat*» (1).

A doua variantă a acestei legende, din *Țera-Românească*, sună ast-fel:

«Un împărat aveă un băét și trei fete.

«Băétul merge la vânătoare, iar fetele trec *Dunărea* secată, sărind peste stâncile *Porții de fier*, și merg în sus pe râul *Cerna*.

«În un punct, unde apa eră limpede, se oglindiră acolo și vădură că cea mai mică e mai frumoasă și hotărîră a o perde.

«Pe când cea mai mică dormiă, cele-lalte o lasă și vor să trecă *Dunărea*, dar se înecă.

«Băétul le caută și găsesce numai pe cea mai mică înco-lăcită de un *Balaur* uriaș.

«Lupta începe între feciorul de împărat și între *Balaur*, și feciorul taie pe *Balaur* în bucăți, dar capul, cu o bucată de corp rămasă la capul *Balaurului*, fuge pe *Cerna* la vale, intră în *Dunăre*, se urcă în sus până la *Columbaria*, suie delul și se ascunde într'o peșteră.

«Din capul *Balaurului* în putredire a eșit *Musca veninosă*, care apare în fie-care primăvară» (2).

A treia variantă a acestei legende, și anume în versuri, sună ast-fel:

Plecat'or plecat
Din cutare sat
Treî surorî la florî
În vërsat de zorî;
Ele că-mî plecară
Și pe câmp pășiră
A rupe 'ncepură

Iederă și mură.
Pășir' mai departe.
Eată că s'arată:
O hală cumplită
Jos încârlogită.
Acel șërpe mare
Sare în sus tare

(1) Com. de d-l Ios. Olariu.

(2) *Gazeta săteanului*, an. XI, R.-Sărat, 1894—95, pag. 12 și 14.

După fete cure
 Pe dël, pe pădure.
 Sora cea mai mică
 Și mai frumoșică,
Ana Ghiordănel,
 Nume frumusețel,
 De frică țipă,
 Codrul răsună.
Iovan Iorgovan,
 Braț de buzdugan,
 El se preumblă
 Și se prepurtă
La vadul Dunărei
La podul Râșăvei.
 Și el c'auziă
 Codrul cum sună,
 Nu putea alege
 Nicl înțelege,
 Că-i glas mueresc,
 Orî glas voinicesc.
 El se întorcea
 Și *Cernei* grăia:
 — Încetă, Cerno, 'ncetă,
 Apa mea lăudată,
 Că eă te-oiă cinsti
 Și te-oiă dăru
 C'o fure' argințită,
 Cu fuior învălă,
 Singură s'o tórce
 Și se va destórce!
Cerna-l auziă,
 Dar nu vrea să stea:
Iovan Iorgovan,
 Braț de buzdugan,
 Iar se întorcea
 Și *Cernei* grăia:
 — Încetă, Cerno, 'ncetă,
 Apa mea lăudată,
 Că eă te-oiă cinsti
 Și te-oiă dăru
 C'o știucă de aur
 Cu ochi de balaur.

Cerna-l ascultă
 Și pe loc imi sta.
Iovan Iorgovan,
 Braț de buzdugan,
 El putea alege,
 Putea înțelege
 Că-i glas mueresc,
 Dar nu-î voinicesc.
 Calu 'ncălecă,
 Munții că treceă,
 La șérpe ajungeă.
 Șérpele-l vedeă
 Și din graiă grăia:
 — *Iovan Iorgovan,*
 Braț de buzdugan,
 Cu ce fel de bine
 Vinî tu-acum la mine!
 Aă dóră gândesci
 Să mă prăpădesci,
 Că de-oiă muri eă
 Va fi și mai rău:
 Căpățina mea
 Se va despica,
Musc' oiă slobodl,
 Care 'n véc va fi;
 Boi de la jug,
 Cai de la plug
 Se vor otrăvi,
De musc'or muri.
 Dar și calul tēu,
 Care-î ca și-un smeū,
 Și el s'o otrăvi,
 De musc'o muri!
Iovan Iorgovan,
 Braț de buzdugan,
 Sabia scoteă
 Și din graiă grăia:
 — Tioălóse șérpe
 Cu cuvinte sterpe!
 Tēr'oiă învăță
 Eă cu mintea mea
 Ca fumariū să faci

de muscă scapă,
 Alul mî-a trăi,
 Or tu mort vei fi!
 Cu sabia da,
 Cupu-î sdrumică,
 Or capul fugiă

În Dunăre-și da,
 Dunărea-l primiă
 Și îl ascundeă,
Muscă slobodî
Care'n véc va fi (1).

Patra variantă, din *Țera-Românească*, jud. Dolj, com.
 e acésta:

le de-o mălură,
 vârî de măgură,
 reî dîle-mî cură
 e și cu bură
 u se rîsbună.
 le-o ismă crêță,
 le diminêță,
 ouă, pe cêță,
 mînecat
 patru surorî
 adune florî,
 npartă la verî.
 l că-și adună,
 verî împărțîă.
n Iorgovan
 urel pe cal,
 șelul lui
 l leului,
 ța lui
 a smeului,
 gulița lui
 năpârcele,
 óde 'nvrăjbite,
 șa cal chitite,
 așul lui
 a smeului,
 lețul lui
 bălăurei,
 urî încleștați,
 e oblânc dați,

El s'a mînecat
 Cu roua'n picióre,
 Cu cêța'n spinare.
 Haideți, neică, haida,
 Cu ogari în provaz
 Merge de miraz,
 Cu șoimeî pe mînă
 Merge de minune,
 Cu *vâzla* (2) 'nainte
 Mult mergeă de frunte.
 Céța c'o 'ntâlniă
 Și el o'ntrebă:
 — Céto, soru-mea!
 Dar tu n'ai vîdut
 Pe-aicia trecînd
 Surióra nóstră?
 Céța-î rîspundeă:
 — *Iovane, Iovane,*
Frate Iorgovane!
 Și de-oiu fi vîdut-o,
 Cređi, n'am cunoscut-o!
 Iovan rîspundeă:
 — Céto, soru-mea,
 Lesne-î de-a cunósce-o:
 Cosicióra ei
 Doi bălăurei
 De guri încleștați,
 Pe spate lăsați.
 Atât că vorbiă,
 Iovan că plecă,

abl. de Maria Drăgan, în *Gazeta Transilvaniei*, an. LVI, Brașov
 o. 52, p. 3
 cu *vîzla*, cănele de vînat.

Nainte mergea,
 La *Cern'*ajungea
 Și iar că strigă :
 — *Cerno*, soru-mea,
 Încetă-ți taluzu
 Și tot urletu
 Să-mi trec cu murgu
 În *munții Sfranțului*.
 Și-aî *Sfranciogului*
 Eă să-mi invânez
 Cerbi și căprioare,
 Paseri gălbioare,
 Ce-s dulci la mâncare,
 Scumpe la vîndare !
Cerna că'ncetă,
 Vadu și-l secă,
Iovan că treceă
 Și din munți strigă :
 — *Moțoiu*, *Moțoiaș*,
Domn din Făgăraș,
 Sărută-mi-te-ași
 În față și obraz :
Moțoiu, *Moțoiel*,
Domn din Făgărel,
 De nu e ca el :
 — *Iovane*, *Iovane*,
Frate Iorgovane,
 Tu ce-ai căutat
 În *munții Sfranțului*
 Și-aî *Sfranciogului*?
 Tu te prăpădesci !
 — Ce, n'ai auzit
 De-o hală de șerpe,
 Dumnedeu s'o bată,
 Șerpe incolăcit.
 El când flămânțesce,
 Capu că-l coboră
 Iară jos la țeră,
 Ia câte-o văisără,
 Cinéză 'ntr'o sără.
 — *Moțoiu*, *Moțoiaș*,
Domn din Făgăraș,

De când maica m'a fă
 Tote halele-am bătut
 Și-am să-mi taiu și șei
 Să-mi scot toate vitele !
 Atât *Iorgovan* grăia
 Apoi imi plecă
 În târg în *Sibiu*
 Și mi-și tîrguia
 Paloș de *Mischiu*.
 Atunci că-mi venia
 Și el că pândia,
 La gaură sta
 Trei zile de vară,
 Trei de primăvară,
 Iar cu zi cu noapte,
 Cari fac două-spre-șec
 I sta inima rece
 Pe șerpe să-l sece ;
 Șerpe flămânția,
 Capul că-l scotea,
 Mai tot că-mi eșia.
Iovan că-l vedeă,
 Buza și-o mușcă,
 Îndărăt se trăgea,
 Din gură grăia :
 — Ce mai fu asta ?
 Asta ne-o mîncă.
 În sora se dă,
 Cu paloș trăgea,
 Bucăți că-l făcea,
 Capu-i reteza.
 Șerpe ce făcea ?
 Fuga'n *Cerna* da.
Iovan ce lucra ?
 După el se lua
Iovan chiotind,
 La *Cerna* mergea
 Și iar se ruga :
 — *Cernă Cernișoră* !
 Cum ești urlătoare,
 Să-mi fii vorbitoare,
 Încetă-ți tălazu

Și tot urletu
 Și să-ți seci vadu,
 Ca eă să-mi aud
 Copoă alătrând,
 Șérpe tot fugind!
 Cerna-î răspundeă :
 — *Iovane, Iovane,*
Frate Iorgovane,
 Tu de mi-ăi aduce
 De-o *cigă păstrună*
 Și în mine s'aruncă,
 Eă să-mi prăsesc
 Ca ale-lalte bălți,
 Și de vreă tu poți!
Iovan de auăia
 Vitéz că eră,
 Repede-aduceă,
 În *Cern'* aruncă,
 Cerna că 'ncetă,
 Vadu și-l secă,
Iovan isbutiă.
 Șérpe că eăia,
Iovan că-l goniă.
 Șérpe ce făceă ?
 În gaură intră
 Și 'ncepeă, vorbiă :
 — *Iovane, Iovane,*
 Rău ai făcut,
 De m'ai tăiat,
 Că rău am făcut
 Pe lumea asta,
 Da mai rău pe aia-laltă.
 Eă, dău, voiă zăcé
Mușită-oiă făceă
Și voiă trimiteă,
Vite-oiă venind,
Voi le-ați afumă

Și nu le-o treceă!
 Atât că vorbiă
 Și *Iovan* plecă,
 Calu 'ncălecă.
 El mi-și întâlneă
 O fată sălbatecă,
 Mare, *năprasnică,*
 Ce cum îl vedeă,
 Ea îi și strigă
 Cu un glas duios
 Pe Dunăre'n jos :
 — *Iovane, Iovane,*
Frate Iorgovane,
 Chémă-ți ogari
 Și toți șoimeii,
 C'ogari mă pișcă
 Fețișóra-mi strică,
 De nu i-oiă chemă,
 Rău te-oiă blestemă,
 Mai bine n'oiă dice :
 Când *Cerna* vei trece,
 Să te-ajungă 'ndată
 Blestemul de fată,
 Să mi te faci piétră.
Iovan își ascultă,
 De drum își vedeă,
 Fata-l blestemă.
 Măi ! îl ajunse 'ndată
 Blestemul de fată,
 De fată curată,
 Că se făcū piétră,
 Pe ăl mijloc de apă.
 Și acu se cunósce
 Copita de cal,
 Ghiară de ogar,
 Picioraș de om
 Gheruță de șoim (1).

În fine a cincia și ultima variantă a acestei legende, ase-

(1) *Revista critică-literară*, an. V, p. 23 - 29

menea în versuri, care e răspândită mai cu seamă printre Români din *Banat*, sună precum urmază :

Sus la codru verde
 Óre ce se vede?
 Sus la codrul *Cernei*,
 La vadul Roșavei
 Plecat-aũ plecat
 Din óre-care sat
 Des-de-diminéță
 Prin rouă și cétă
 Vr'o trei sorióre,
 Fete frumușóre.
 Sora cea mai mare
 Drésă'n sărutare,
 Mândra *Garafină*
 Se 'ntreceă c'o ȓină,
 De-ĩ caȓi albul sîn
 Și pěrul de crin.
 Sora mijlocie,
 Leliȓa *Marie*
 Plină-ĩ de trufie
 Cu a sale gene,
 Ochișori, spríncene,
 Și de-ĩ caȓi în ochĩ
 Morĩ ca de deochĩ.
 Sora cea mai mică,
 Ca și-o porumbică,
Ana Girozana,
 Ca și *Sânziana*,
 Le 'ntreceă pe tóte.
 Ea e stea de nópte,
 Lucéfěr de zori,
 Flórea florilor.
 Ele petreceaũ
 Și florĩ culegeaũ,
 Cunune făceaũ,
 Învártind, cãntând,
 Codrul rėsunând.
 Și-apoi mai umblă
 Pãn' se debelă,
 P'urmă odihniă.
 Mica adormiă.

Cele două mari,
 Ce-s surori primari,
 Când fu de cu séră
 Cãtre cas' plecară.
 Pe mica o lăsă
 Și ea tot dormiă,
 Pãn' zori rėversă,
 Și apoi le strigă,
 Dar nu le-auȓiă,
 Făr' pe cucul mic,
 Mândru și voinic,
 Prin arborĩ sburând
 Și din glas cãntând.
 — Cucule, cucule,
 Auȓi, voinicule!
 Scóte-mě la țéră
 La drumul de cară,
 Să daũ de sorĩ iară,
 Că ȓi-oiũ fi eũ vară!
 — Nu sciũ, dulcea mea
 Scóte-te-oiũ orĩ ba?
 C'am eũ vere multe!
 Cãte florĩ pe munte!
 — Cucule, cucule!
 Auȓi, voinicule!
 Scóte-mě la țéră
 La drumul de cară,
 ȓi-oiũ fi surióră!
 Cucul îi grăiă:
 — Ba eũ, fată, ba!
 Că eũ am surori
 Cãte 'n vară florĩ!
 — Cucule, cucule,
 Auȓi voinicule!
 Scóte-mě la țéră
 Să daũ de sorĩ iară,
 Că ȓi-oiũ fi soȓie,
 Pãnă voiũ fi vie!
 — Ba, că nu-s fecior,
 Să pot să mẽ 'nsor,

o păsăruță,
 sciū de drăguță!
 nci de pe-o stâncă,
 snică, cumplită,
 'ncolăcită,
 se vedeă
 ima cea mai rea;
 șérpe venind,
 ă ea fugind,
 ' ea tăbăriă,
 bele-o apucă,
 a 'ncolăciă,
 brău și-o-adună,
 ea se 'ngroziă,
 ă-mi țiuia,
 rul răsună.
 pe Cerna 'n sus
 ți voinici s'aū dus
 oți s'aū repus,
 a mai rămas
 român vitez,
 an Iorgovan,
 ț de buzdugan,
 un călușel
 și-un vulturel,
 câni mititei
 te sprintenei,
 e preumblă
 e fasoliă,
 pe Cerna 'n sus,
 a pe sub ascuns,
 il sēu jucând,
 iī sumuțând,
 ța strujind.
 l auđiă,
 nu pricepeă,
 cât mai ciuliă:
 las bărbătesc
 glas femeesc?
 i Cerna mugia,
 rul răsună,
 i se'ntorceă

Cernei de-ī diceă:
 — Încetă, încetă,
 Cerna mea curată,
 Că-ți voiū aruncă
 În albia ta,
 Și-ți voiū da eū ție
 Mrénă argintie
 Și-un fuior de aur
 Cu ochi de balaur,
 Singur se va tórce,
 Singur s'a destórce!
 Cerna-l auđiă,
 Pe loc încetă.

Iovan Iorgovan,
 Braț de buzdugan,
 Glasul pricepeă
 Și il cunosceă
 Că nu-ī bărbătesc,
 Ci e femeesc.
 Apoi se mânia,
 Calu-și pintiniă,
 Cumplit il lovia,
 De ca leū răcniă,
 Aerul frângeă...
 Șérpele-l vedeă,
 De spaimă fugiă,
 Dar el il goniă,
 Cerna mī-o săriă
 Și il ajungeă.
 Șérpele-așteptă
 Și il întreba:
 — *Iovan Iorgovan,*
 Braț de buzdugan,
 Cu ce fel de bine
 Viī tu ađi la mine?
 Dóră socotesci
 Să mă prăpădesci?
 Te rog viū mă lasă
 Și re'ntórn'acasă.
 Jur pe capul meū
 Mort voiū fi mai rău!
De me-ī omori,

*Capu-mî s'a'mpuțî,
 Viermiî s'or mulțî,
 Musce-or slobodî,
 Calul țî-a mușcă,
 De loc va crêpă,
 Boul s'a otrăvî,
 Plugul s'a oprî!
 — Șerpe—afurisite!
 Încă porți cuvinte?
 Țar'oiu învêță
 Și ea m'ascultă
 Fumuri ca să facă
 Și-apoi musca crapă...*

*Calu-mî n'a perî,
 Dar tu mort vei fi!
 Căci am auzit
 Pân' ai prăpădit
 Ființă femească
 Cu falca-ți hoțescă!*

*Iovan Iorgovan,
 Braț de buzdugan!
 Când am auzit,
 Că tu te-ai ivit
 Calul tropotind,
 Ca un smeû răcnind,
 Fata-o-am lăsat
 Și nu-o-am vătēmat!
 Te rog viu mă lasă
 Și re'ntōrn'acasă,
 Jur pe capul meu,
 Mort voi fi mai rău!
 — Iovan Iorgovan,
 Braț de buzdugan,
 Sabia și-o 'nvârtiă
 Pe șérpe-l loviă,
 Trupul îi sdrobiă,
 Tot îl mărunțiă.*

*Fata se uită
 Până-l duminică,
 Apoi s'arătă
 Și din graiū grăiă:
 — Iovan Iorgovan,
 Braț de buzdugan,
 Scôte-mă la țeră
 La drumul de cară
 Să dau de sorî iară,
 Căci ți-oi fi soție
 Până voi fi vie!
 El când o vedeă
 Minunî il prindeă
 De a ei mândrêță
 Și de tinerêță.
 — Alei lelișōră,
 Ca și-o zînișōră!
 Să-mi fi dar soție
 Până vei fi vie!
 Și se 'mbrățișă
 Pân' o sărută.
 El se uită
 În bucăți să crepe
 Capul cel de șérpe.
 Capul că fugiă,
 Cern' o sângeră,
 Dunărea-î vedeă
 Până se-ascundeă
 În peșterea reă.
 Aici se'mpuțiă,
 Viermî se 'mulțiă
 Muscă slobodiă
 Și'n veci nu pieriă.
 Musca că eșiă,
 Caii îi mușcă,
 Boi-î otrăviă,
 Plugurile opriă! (1)*

Acēsta e originea *Muscei rele* după credința poporî exprimată în legende reproduse.

(1) At. M. Marienescu, *Poesie populară. Balade*, Viena 1867, p. 9

Să vedem acum de unde-î vine numirea de *Muscă columbace*, lat. *Simulia Columbacschensis*, care i-aŭ dat-o naturalistii?

Pe malul drept al Dunărei de pe teritoriul Serbiei se află ruinele unui vechiŭ castel, care s'a numit de către Romani *Columbaria*, iar în timpul present se numesce *Columbaciŭ*.

Intrarea în acest castel s'a făcut pe apă, de ore-ce chiar și astăzi este imposibil a intră în el prin cele-lalte părți, fiind încunjurat cu zid.

Peste drum, pe malul stâng al Dunărei, și anume pe teritoriul Banatului, se află asemenea un zid vechiŭ, înalt până la 9 m., ceea ce face a admite părerea că acest zid a fost împreunat prin lanțuri de fer cu castelul *Columbaciŭ*.

După felul construcțiunii, se vede că acest castel e de pe timpul Romanilor, iar tradițiunea poporală spune că l-a făcut o regină, anume *Irena*, ca loc de refugiŭ în cas dacă ar fi fost învinsă în rășboiul ce l-a avut cu o soră a ei.

Până nu de mult s'a cređut că subteranele acestor ruine ar fi focarul *Muscei rele*. De aici vine deci că naturalistii i-aŭ dat muscei acesteia numirea de *Muscă columbacă* (1).

Și lucru de mirare și neexplicabil că :

1. Nicî într'un loc al Europei nu se află soiul acesta de musce veninóse, decât numai în împrejurimea peșterei, unde ne spune legenda că s'a băgat capul șerpelui prigonit de *Iovan Iorgovan*. De aici es ele primăvara și se susțin mai tótă vara într'o periferie de vre-o 18 mile în jurul numitei peștere. Și dacă ómenii nu prind de veste ca să-și a-

---

(1) *Albina*, an. I, p. 1.176. — At. M. Marienescu, *Balade*, cit., p. 22. — Schott, *Walachische Märchen*, p. 284 — 285. — Dr. Al. Popovici, *Ioan Iorgovan și șérpele*, tradițiunea pop., publ. în *Familia*, an. X, Budapesta 1874, p. 423: «*Iorgovan* nu ascultă de cuvintele lui, ci dând cu sabia în el, apa se umplŭ de sânge întru atâta, în cât vėđend șérpele dete fuga pe *Cerna* la vale. *Iorgovan* gonindu-l cât ajungeà, atâta tăià, până rămase numai capul, care se ascunse în marginea Dunărei într'o peșteră față cu vechea cetate *Columbaria*, ale căreia ruine se vėd și acuma spre Serbia între Roșava și Baziaș. Acî ți se capul de șérpe, că din el se va nasce o *muscă veninósă*, ce va înveninà vitele; și poporul crede că muscele acelea, ce le numim noi aici *Musce columbace*, carî își trag numele de la cetatea *Columbaria*, ar eși din capul aceluș șérpe.»

pere vitele cu lécuri și fumuri, apoi pier în tot anul sume însemnate de vite.

Guvernul austro-ungar a luat mai de multe ori măsuri ca să se astupe răsuflarea cavernei (peșterei) de la Columbaria, spre a oprî eșirea muscelor, dar de giaba, căci stânca se despică pe alte locuri și muscele tot es.

2. Cam la jumătatea drumului între Roșava și Mehadia și anume câțiva pași din sus de podul satului Topleț, este în mijlocul Cernei o stâncă mare de marmoră, în care se ved foarte bine două urme de om desculț, șese de copită de cal și patru de căne.

Aicia se dice că, sărind *Iorgovan* pe stânca acésta cu calul și cu câniș sêi, s'ar fi coborît un moment de pe cal, și aicia ar fi fost lupta cu șérpele. Urmele sus amintite se ved întru adevăr așa de bine, în cât îți vine a presupune că un sculptor-artist le-ar fi sfârșit de curând. Dar ele nu sunt produse de artă, ci naturale.

Din întâmplare nici din sus și nici din jos de stânca acésta nu se află pietre mari, prin urmare nici murmurul Cernei în jurul și în apropierea stâncii nu se aude. Aicia s'ar găsi pescele de aur, care l-ar fi lăsat Iorgovan în Cerna, și poporului îi place să crédă, că prindënd din întâmplare pescarii de pe Cerna pescele acela, rîul ar lua dimensiuni atât de mari, încât ar înecă satul; și așa bieșii pescari se ved silișii, de câte ori l-ar prinde, să-î deà iarășii drumul. Un om din satul Topleț saũ Topleșci, după cum îl spun uniș, să-l fi furat odată, dar ploând din cauza acésta opt luni, omul a trebuit să-l arunce iarășii în Cerna, și pe urmă a încetat plóia (1).

---

(1) Dr. Al. Popovici, op. cit., p. 423. — At. M. Marienescu, *Balade*, cit. p. 16, 19 și 22.

TĂUNUL.

(*Tabanus bovinus* L.)

Cine a călătorit mai adese-oră într'o trăsură cu cai în decursul verii, și anume cam de pe la începutul lunii lui Iulie înainte, când e căldura și nădușela cea mai mare, sau va fi petrecut vre-odată, tot pe acest timp, pe câmp în apropierea vitelor cornute ce se află la păscătoare, acela trebuie numai decât să fi observat un fel de muscă sburând ca fulgerul împrejurul vitelor și căutând neconținut cum s'ar pute pune pe dînsele ca să le sugă sângele.

Acest soi de muscă de color cafenie-negru, cu ochi foarte mari și verzi, iar la mijlocul inelelor de pe abdomen cu un rând de pete galbene triunghiulare, se numește în Bucovina : *Tăun*, pl. *Tăuni*, *Bânzariu*, *Bonzariu* (1), *Bonzăldău*, pl. *Bonzăldăi* (2), *Căputa calului* și *Găză de vite* (3);

---

(1) Dat. Rom. din Igesci, dict. de I. Danilescu : «În Igesci *Tăunul* se numește *Bânzariu*»; — a celor din Frătăușul-vechiu, dict. de Mich. St. Coniac : «În satul nostru *Tăunul* se numește *Bonzariu*»; — a celor din Storojineț, dict. de I. Haraga : «Musca, care scote sângele din vite, dar vitele nu se sperie de dînsa așa de tare ca de *Strechie*, se numește în părțile noastre *Bânzariu*»; — a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaciū; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi : «*Bânzariul* sau *Bonzariul* e un fel de găză mare, care se pune pe vite și le sugă sângele. Ochii săi sunt foarte mari și albiu-verzi, dar mai mult verzi. O sémă dic *Bânzariu* și *Bonzariu* și *Strechiei*, însă *Bânzariul* nu sémână de fel cu *Strechia*.»

(2) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Gherasim Roșca : «*Bonzăldăi*, când li-i luna lor, frig vitele cu mușcatul.»

(3) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciū.

În Moldova: *Tăun* (1), *Bondariu* (2), *Bondrăș*, *Bonzălău* (3), *Streche* (4), *Sclept* și *Sclept mare* (5).

În Transilvania: *Tăun*, *Dăun* (6), și *Dăune*, pl. *Dăuni* (7);

În Banat: *Tăun* și *Dăun* (8);

În Țera-Românească: *Tăun*, *Tăune* și *Strechie* (9); la Români din Meglenia: *Tăun*, pl. *tăuni* (10); și în fine la cel din Macedonia: *Tăun* (11), *Dăvan*, *Dăvăn* și *Tavan* (12);

Pe lângă *Tăunul* acesta se mai află în țările locuite de Români încă și alte varietăți de *Tăuni*, cari li-s Românilor asemenea cunoscuți, și anume:

(1) Dict. de Iordache Bran din Pașcani: «*Tăunul* se pune atât pe vite cât și pe ómenî. El e ce-vă mai mare decât *Strechia*. Cu toate acestea însă vitele fug mai tare de *Strechie* decât de dînsul.»

(2) Dict. de C. S. Bucan din Pașcani: «Sunt *Bondari* cari se tot pun pe vite și le mănâncă. Aceștia sunt mai mari decât *Sclopeții* sau *Sclopeții*; ei vin ca *Carabeții*, sing. (*Carabete*, de știubee».

(3) *Șeșetórea*, an. II, Fălticeni 1893, p. 150: «*Bondrăși*, un fel de *Tăuni* ce înțepă rău vitele. *Bondălăi*, v. *Bondrăși*».

(4) G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină din istoria naturală*, publ. în op. cit., p. 345.

(5) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Scleptul* (tăunul) îi grăiește animalelor, mai ales cel mai mare.»

(6) Com. de d-l Paul Oltean, învățător în Hațeg: «*Dăuni*, insecte cari mușcă caii.»

(7) Al. Viciu, *Glosariu*, p. 29: «*Dăunele*, o muscă sură (*Strechia*) care pișcă vitele și pe ómenî. *Tăunul* (Merisori).»

(8) Com. de d-l Aur. Iana, preot, și de d-l Ios. Olariu, învățător în Maidan.

(9) D. Ananescu, *Zoologia*, p. 235; — B. Nanian, *Zoologia*, p. 146; — *Gazeta săteanului*, an. V, R.-Sărat 1888, p. 229 și 235: — com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Tăun*, pl. *tăuni*, se mai dice la sing. și *Tăune* art. *Tăunele*. *Tăunele* este o muscă mai mare ca cele ordinare și trage mai mult la vite, în pielea cărora își înfige ciocul și le suge sângele.»

(10) Per. Papahagi, *Români din Meglenia*, publ. în revista *Tinerimea română*, Noua serie, vol. V, p. 290.

(11) Gust. Weigand, *Die Aromunen*, II. Bd., Leipzig 1894, p. 52 și 333.

(12) Per. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, p. 312: «*Tăunul* se numesce *Davan* și *Tavan*. *Tăuni* se găsesc mulți pe câmpia Salonicului și când dorm *cărvănarii* și cei-lalți în timpul verii prin partea locului de aci, suferă foarte mult din partea lor. Ei pătrund chiar prin haine cu înțepăturile; -- Idem, *Români din Meglenia*, loc. cit.: — com. de d-l Chr. Geagea: «*Davan* e un fel de muscă, care se pune pe cai în timpul verii și înțepă așa de tare vitele, că le scóte sânge.»

Tăunul sau *Tăunele de toamnă*, lat. *Tabanus autumnalis*;
Tăunul sau *Tăunele albiu*, lat. *Tabanus albipes* și
Tăunul sau *Tăunele negru*, lat. *Tabanus Morio* (1).

După spusa Românilor din unele părți ale *Bucovinei*, până la *Sânt-Ilie* *Tăuni* petrec mai cu seamă prin păduri. De la *Sânt-Ilie* însă înainte părăsesc pădurile și se retrag la țară, unde mușcă apoi foarte tare vitele cornute și caii (2).

După spusa altor Români însă, tot din *Bucovina*, ei nu se pun în același timp pe toate animalele ca să le sugă sângele, ci în luna lui Iunie și Iulie se pun mai mult pe vitele cornute, iar în August și Septemvrie pe cai. Pe la sfârșitul lui Septemvrie însă se ascund și nu se mai arată până la începutul verii anului viitor (3).

Iar când le succede a se pune pe vre-o vită, așa de tare o înțepă, că din locul unde a fost înțepată, îndată începe sângele a țâșni și a curge șiroi.

Cu toate acestea însă vitele nu fug așa de tare și cu atâta spaimă de dânșii, ca de *Strechie* (4), ci numai se ascund prin tufișe sau prin ape și se apără, cum pot, cu capul, cu piciorile și cu coda.

Ba unii dintre dânșii sunt așa de lacomi și de îndrăsneți, că nu se mulțumesc numai cu sângele vitelor, ci adese-ori se pun chiar pe oameni și cât ai bate în palme îi înțepă și pe aceștia și prind a le suga sângele.

De aici se vede că vine apoi și blestemul Românilor din *Bucovina* și *Moldova*:

Bè-te-ar tăunii!

ori:

Mânca-te-ar tăunii! (5) —

(1) În *Bucovina* și *Țera-Românească*;—cf. *Gazeta săteanului*, an. V, p. 235.

(2) După spusa Rom. din *Stupca*, dict. de Ioan Savu; — a celor din *Frătăușul-vechiu*, dict. de Mich. St. Coniac.

(3) După spusa Rom. din *Vicovul-de-sus*, dict. de T. Ionesi; — și a celor din *Frătăușul-vechiu*, dict. de Mich. St. Coniac.

(4) După spusa Rom. din *Putna*, dict. de Sam. Lucaci;—a celor din *Dorotea*, dict. de Ilie Brădătan: «*De Tăun* nu fuge vita așa de tare, cum fuge de *Strechie*. Ori și cât de môle să fie vita, când aude *Strechia*, se duce pe lume»;—și a celor din *Storojineț*, dict. de I. Haraga.

(5) Dat. Rom. din *Oprișeni*, dict. de Iacob Popovici.

care se aplică unui om foarte lacom, ce caută a trăi mai mult din munca și sudorea altora.

Apoi :

Duce-te-ai ca tăunul ! —

adecă : umblă-o-ai, cum umblă *Tăunul* după hrană, și :

Se duce ca tăunul ! —

adecă : umblă pribég, nesciind unde și cu ce s'ar pute hrăni(1).

Fiind înțepăturile *Tăunilor* nu numai foarte usturătoare și nesuferite, ci tot odată și foarte periculoase, de ore-ce *Tăunii* foarte lesne pot străplânta diferite bóle de la animalele, cărora le-au supt mai nainte sângele, de aceea ómenii trebuie tot-deauna, pe cât le este cu putință, să se ferescă de înțepăturile lor(2).

Spre scopul acesta, după spusa Românilor din unele părți ale *Bucovinei* e bine de a afumă vitele, cari se află la păcătore, cu fum de gunoiu, iar pe cele de la trăsuri, fie boi sau cai, de a le spăla cu zémă de frunze de nuc, pentru că în casul dintâiu *Tăunii* fug de fum, iar într'al doilea, fiind zéma de nuc foarte amară, *Tăunii* sau *Bonzălăii* nu pot suferi și din cauza acésta apoi nu se apropie nici de vite și nici de ómerii ce se află în apropierea acestora(3).

Iar dacă cu toate acestea a fost vre-un om înțepat de vre-un *Tăun*, ca să nu i se întâmple nimica, se dice că e bine să se ungă pe locul înțepat cu pământ sau cu oțet (4).

Un cântec de nuntă, usitat mai cu sémă în *Moldova*, sună precum urmază :

Frunză verde lăcrămióră,
Lado, Lado, surióră !
Du-te 'n haine de mirésă
La bărbatu-tău acasă.

Lasă mamă, lasă tată,
Că de-acum ești măritată,
Lasă frați, lasă surori,
Lasă grădina cu flori,

(1) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iord. Bran.

(2) Cf. *Gazeta săteanului*, an. V, p. 235.

(3) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca; — și a celor din Galnesci, dict. de George Cârsteian: «Ca să fugă *Bonzariii* li se dă fum de nuc de surcele, de fân muceđit sau și de alte cele, și apoi fug.»

(4) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromănilor*, p. 312.

Ca tu singură să fii
O grădină de copii.
Lado, Lado, nu mai plânge
Mijlocelul nu-ți mai frânge,
Că acasă te-î întorce
Când pe strat inul s'a tórce,

Și la maica ta te-î duce
Chiar atunci și nici atunci,
Când *bondariu*-a face miere,
Când a face plopul pere
Și răchita vișinele,
Să-ți alini pofta cu ele ! (1).

Sub cuv. *Bondariu* atât Români din *Bucovina*, cât și cei din *Moldova*, înțeleg două specii de insecte, cari nu aparțin uneia și aceleeași familii, ci sunt cu totul deosebite una de alta, și anume :

a) *Bombus terrestris* F., care se ține de familia albinelor și face miere, și

b) *Tabanus bovinus* L., care se ține de familia muscelor, și ca atare nu face miere.

Deci sub *Bondariul* din doina acesta e, după părerea mea, de a se înțelege numai *Tăunul*, lat. *Tabanus bovinus* L. și nici de cum *Bondariul*, lat. *Bombus terrestris* F.

Causa însă de ce atât cel dintâiu cât și acesta se numesc de popor *Bonzariu* și *Bondariu* e că amândouă speciile acestea de insecte, când sbóră, *bonzăesc*, adică produc un fel de sunet răsunător, care se aude ca *bânzz*, *bonzz* sau *bondz*.

Spre fine mai amintesc încă și aceea că Români de pre-utindenii, cari nu se prea împacă cu sócrele lor, când voesc a le lua pre acestea peste picior, dic că de dragi, ce le sunt, e țin cu *untură* sau cu *mațe de Tânțar* și cu *căpățină* *le Tăun*.

Dovadă despre această iubire mult, puțin generală, ce o a-ată ginerii față de sócrele lor, avem, între multe altele, și următoarea doină din Țera-Românescă :

Frunzuliță de arțar,
Mă dusei la măcelar,
Luai mațe de Tânțar,
Căpățină de Tăune,
Făcui sócră-mi legume,
Pusei masa pe-o nuiă
Și cinstii pe sócra mea

(1) V. Alecsandri, *Poesii populare ale Românilor*, București 1866, p. 383.

Sócră mea s'a bucurat
Și-a mâncat pân' a crăpat (1).

În fine o sémă de băeți, cari umblă cu vitele la păscut, când vëd că *Tăuniî* supără prea din cale afară vitele, aî datină de a-î prinde și a băgă în abdomenul fie-căruia pe care l-aî prins câte un paiû și a-î da apoi drumul să sbóre.

Tăunul, vëdându-se scăpat, se duce cu paiul după dinsul ca împuşcat.

De aici a rămas apoi și vorba:

Fuge ca tăunul cu paiul,

saû:

S'a dus ca tăunul cu paiul în c . . . ,

adecă: n'a isbutit în tréba ce a avut să facă (2);
și:

A rămas cu degetu în gură
Ca tăunul cu paiul în c . . . ,

adecă: păcălit, prost (3).

Tăuniî de regulă nu trăesc în societate.

Deci când năvălesc *Tăuniî* la vite într'un număr mai mare și le pișcă rău, e semn că va plouă curând. Iar:

A fi ca tăuniî

însémnă: a fi fôrte rari, colea, colea câte unul. Și:

A început a-î da tăuniî,

adecă: a început a-î da fire rari de barbă. Adesea se aude în popor: «a început a-î da și lui câte un *tăune*», cu înțeles de: «a început a i se ivi fire de barbă». Acéstă dicere este cu același înțeles ca și dicerea: «a început a-î da tuleele» (4).

(1) *Revista poporului*, an. VII., Bucuresci 1898, p. 59.

(2) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean;—cf. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 668.

(3) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. II, p. 107.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

STRECHIA.

(*Hypoderma bovis* De Geer.)

Nu unuia și nu odată cred că i se va fi întâmplat să vadă în decursul veri și cu deosebire în zilele cele mai călduroase din luna lui Iulie și August, cum o sémă de vite cornute își ridică de odată coda pe spinare și apoi cu coda și cu capul ridicat în sus prind a fugi mâncând pământul în cotro le duc ochii și picioarele.

Causa acestei fugi neobicinuite în decursul celor-lalte luni de peste an nu e nimic alta, fără numai spaima și gróza cea mare ce o au vitele cornute, și anume bovinele, de o insectă din familia Estridelor, anume : *Strechia*, pl. *Strechî*, sau *Strechia*, pl. *Strechî*, numită altmintrelea în Bucovina și *Strechîu*, *Strechîul vitelor* (1), *Bónză*, pl. *Bónze*, *Bonzariu* (2), *Sclept*, pl. *Scleptî* și *Sclept mic* (3); în Moldova : *Strechie* (4), *Sclept* și *Sclepiț* (5); în Transivania : *Scleps*, pl. *Sclepsi* (6) și *Scleț*, pl.

(1) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiu, dict. de Mich. St. Coniac, precum și a altor Români din Bucovina.

(2) Dat. Rom. din Frătăuțul-nou, dict. de Nic. Rusu; — a celor din Galanesci, dict. de George Cârsteian și Ioan Ungurean; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea.

(3) Dat. Rom. din Dorotea, dict. de Ilie Brădățan.

(4) Dat. Rom. din Bogdănesci, jud. Suceva, dict. de Nic. Const. Carp: «*Strechia* e mai mică decât *Bondariul*, care *bonzăesce* tare și care mușcă vitele; — a celor din Opișeni, jud. Suceva, dict. de George Iacob: «*Strechia* e pestriță și numai ca o muscă de mijloc de mare. De *Strechie* fug vitele mai tare decât de ori-ce, și nu numai când le mușcă, ci și numai când trece pe dinaintea lor.»

(5) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de C. S. Bucan: «*Sclepițu* îs mânânței și vërgați, cu *pătățuri* cenușii și gălbii. Ei mușcă foarte tare vitele»; — cf. *Șeșetórea*, an. III, Fălticeni 1894, p. 87.

(6) *Gazeta Transilvaniei*, an LXI, Brașov 1898, No. 234, p. 5.

Scleț (1); în Țera-Românească: *Strechie* (2); la Românii din Meglenia: *Strecliă*; iar la cei din Macedonia: *Striglă* (3).

Strechia adică, și mai ales femeiușca, fiind o insectă foarte lacomă de sânge și tot odată foarte îndrăsnită, chiar obrănică, cum dă cu ochii de vitele cornute, sbîră împrejurul lor, le urmărește bâzâind în toate părțile, și nu se lasă până ce nu se pune pe dinsele. Iară după ce a apucat odată a se pune, prinde a le înțepa adânc în piele, mai ales de-a lungul spinării, și apoi a le suga cu o nespusă lăcomie sângele, până ce se satură și le încruntă totă spinarea, ca-sându-le prin acésta foarte mare durere și usturime.

De aci vine apoi că vitele, cum aud bâzâitul acestui înversunat și supărăcios dușman al lor, se sperie și, pline de frică și de gróză, ca să nu le cășuneze durere prin înțeparea și sugerea sângelui, prind a *strechia*, adică a fugi în ruptul capului în cotro le duc ochii și picióarele, sărind peste garduri și dând busta, ca nisce apucate, peste tot ce le stă în cale. Ba, ce este încă și mai mult, spaima, gróza, și fuga lor e une-orî așa de mare, că nici nu mai știu în cotro alérgă și ce fac, din care cauză apoi nu una și nu odată, cădînd în vre-o grópă sau prăpastie, se primejduiesc, adică își frînge vre-un picior sau își rupe chiar și capul.

Se dice însă că dintru început nu *boi* nici *vacile* erau acelea, cari *strechiau*, cum *strechie* în ziua de astăzi, ci *oile*. Iată ce ne spune în privința acésta o legendă din Bucovina:

«Dice că pe când umblă *Dumnezeu* și cu *Sân-Petru* pe pămînt, mergeau din sat în sat și din oraș în oraș și după ce sfârșiau și se săturau de vedut toate câte voiau să le vadă, porniau mai departe pe unde vedeau cu ochii.

«Ast-fel într'o zi ajunseră ei într'un codru, cât e lumea de bătrîn și, vîrîndu-se în codrul acela, se vedură de odată rătăciți. Umblă ei, cât umblă, în colo și în cóce, dar nu dau

(1) G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină din istoria naturală*, publ. în op. cit., p. 343—345.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Strechia* e o insectă de care fug vitele cu gróză și furie foarte mare, par'că ar fi nebune. Și acésta în timpul verii, când insecta s'a dezvoltat pe deplin.»

(3) Com. de d-l Per. Papahagi.

nică de un semn sau măcar de vre-o cărare, ca să aibă pe unde eși la lume.

«Acuma supărați și amăriți până în suflet, că nu sciaută să începă și să facă, etă că li se deschide de odată dinaintea ochilor o poiană mare cu fel de fel de erburi și flori. Aici îndată dau peste un păcurariu, care păsceă o *cirédă de vite*. Vitele, deși erau în dricul veri, și o arșiță ca aceea de te cocea, păsceau în liniște locul, iar păcurariul dormia dus la umbra unui făgan, căci vitele până atunci nu aveau obicei de a *strechia*.

«Dumnezeu și Sân-Petru, când deteră cu ochii de păcurariu, bucuria lor!... se apropiară de dînsul și-l deșteptară din somn, creșdend că el îi va da la drum și le va arăta calea pe unde să ăsă din codru.

«Dar păcurariul, întreat fiind de Dumnezeu sfîntul: în care parte să apuce, ca să deă mai curând de lumea cu omenii, nică n'a ridicat capul, spre a le da un răspuns omeneșc, ci cum sta lungit pe erbă, a întins numai piciorul drept și arătând cu dînsul somnoros cum eră, dișe:

— «Dacă vreți să eșiți la lumea cu omenii, apoi ian mergeți în colo că veți eși! — și după ce rostî cuvintele acestea, se întorse pe altă parte și se puse iarăși pe somn.

«Dumnezeu și cu Sân-Petru, tovarășul său, vędend omenia păcurariului, dișe:

— «Așă mi ți-i tręba, ei lasă că de astăzi înainte nu vei mai avé tu când dormi așă de liniștit și fară de nică o grijă, ca până acuma, că vitele tale nu vor mai pasce așă de liniștite, ci vor *strechia* și se vor duce în cotro le vor duce ochii și picioarele!

«Și într'adevăr, că din acel minut, cum a rostit Dumnezeu cuvintele acestea, a și dat *Strechia în vite* și vitele au și început a *strechia* și a fugi ca nisce turbate în tôte părțile, și tot așă strechie ele, când dă *Strechia* între dînsele, și în diua de astăzi.

«Păcurariul, când a vędut că vitele prind a fugi ca nisce turbate cu cõda ridicată pe spinare, a sărit ca fript de jos și a început a alergă după dînsele, dõră le-a întorce îndărăt. Dar de unde? După ce vitele, cât ai scăpăra dintr'un amnar, se făcură nevędute, intrând într'o *silhă* din apropiere.

«*Dumneḑeũ* și *Sân-Petru* însă, după ce-l blagosloviră astfel pre pëcurariũ, se porniră mai departe fără de a ști unde vor ajunge pe calea apucată. Iată însă, că după mai multă cale făcută prin codrul acela, trecând prin mai multe *sihle* sau *sihle*, *sehelbĩ* și smide, daũ de odată peste o altă *poiã*, în care un *cioban* își pásceã *oile* sale. Însă cum le pásceã? că oile fugiaũ de nu li se vedeaũ piciórele, când într'o parte, când în alta, iar ciobanul după dînsele, când încolo, când în cóce, dórã le póte strînge la un loc, dar pare că erã făcătura nu alta, căci oile fugiaũ de-și scoteaũ ochiĩ.

«Și pe când ciobanului îi curgeaũ sudorile ca bobul pe față de atâta alergătură și nu se mai puteã ține pe picióre de obosit ce erã, tocmai atunci se apropie și *Dumneḑeũ* cu *Sân-Petru* de dînsul și-l întrébã: în care parte să apuce, ca să se póta întórce iarăși la lume?

«*Ciobanul*, cu tóte că erã necăjit până în suflet, pentru că-i fugiaũ oile, se opresce locului, își șterge sudorile cu măneca cămășii, și apoi dice:

«Poftim, apucați în colo, că dacă veți apucã în partea aceea fórte lesne și de grabă o să dați de capëtul codrului acestuia!

«Și apucând ei acea cale, n'a trecut mult timp la mijloc și aũ eșit la lume. Iar după ce aũ eșit, unde le-a fost dorința să éșã, ḑise *Dumneḑeũ* către prietenul său:

«De aḑi înainte oile ciobanului acestuia, pentru sfatul lui cel prietenos și bun ce ni l-a dat, nu vor fugi mai mult, ca nisce sălbatice, ci numai când vor fi ploĩ și vînturi, iar de *streichiat* nici când nu vor mai *streichiã*, ci vor pasce liniștite locului, și el va avé timp nu numai să se pue jos, ca să se odihnéscã, ci să și cânte din fluer.

«Și dintr'acea vreme *oile* pasc frumos, iară *pëcurariũ*, adecã *bouariĩ* și *văcariĩ*, când dă *Streichia* în vite, staũ neconținut în picióre, căci dacă n'ar sta, vitele lumea în cap ar luã, pentru că din ḑina, în care a hotărît *Dumneḑeũ* ca nu *oile*, ci numai *vitele*, adecã *boiĩ* și *vacile* să *streichie* de atunci numai acestea *streichie*» (1).

---

(1) Com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isac din Mahala.

O variantă a acestei legende, și anume din *Macedonia*, sună precum urmază:

«Era veara, nă quă duguroasă ș-caldă, de-ardea soarli nafoară ca tu cîireap.

«Dumniqălu tu eta tea imnă pri padi, adiat ca auș și videa te-î ș-te nu-î. Căndu videa vîră strîmbătati, mutrea cum di cum si-ndreagă și carî s-nu putea, ca vai de om lu strîmbu.

«Acșiti nă quă lă-acîță căldura tu câmpu, di-lî cura asudorli pri față, că dîteaî, «duși aușlu aestu, s-tuchî di căldură.»

«Ș-nă seati, un foc țe-l eara, și țe-lî avea uscată grumazlu, li dîteaî, că «torea creapă tră semnu ș-nișani mari.»

«Aclò, îu z-dirina mîratlu dă-auș, si-lî plânđi nîila, na îu instalî un vâcar.

«Aestu ăara agunîisit, că-l fuđi un boŭ și mutrea s-lă-gîlungă și s-lă aducă, s-lu bagă tu *văcăreaqă*, îu se-aumora ș-alanți boî și vați.

«Dumniqălu lî-păru ghîini, că deadi di nîs și-lî dîsi:

«Aođi ncoa re! Nu-nî daî nă chîic de-apă, că va crep di seati?

«Crechî s-nu crechî lî-u turnă vâcarlu, nu veđi, că-nî fuđi boulu? S-alas îo boulu, s-ț-aduc ațea apă?

«Și nu vru, ne s-li da apă, ne s-lî-aspună, îu poati s-află.

«Dumniqăŭ ș-căftă di cali. Nîarsi cât nîarsi și da di un picurar, te-alîgă asudat ș-curmat, și cu caplu discufut.

«Aođi ncoa», lî dîți Dumniqălu, nu poți si-nî daî nă chîic de-apă, că cripai di seati?

«Si-ți daŭ, îli dîți picurarlu, ma-nî fuđiră oîli, di nu știŭ cum va le-adun tuti d-adun.

«Și picurarlu dusi ma nclo după nă mîgulă, îu ștea, că cură nă fîntână, lo apă tu căciulă și-lî deadi aușluî di biŭ și di-și astimsi seatea.

«Atunțea s turnă Dumniqălu, li vluisi oîli și lî dimândă, s hîibă pravda Dumniqăluî. Tu căloari vîră oară s-nu s-arî-spândască și s-nô-arîească.

«Apoea ș-adusi aminti di vâcar și-l blăstimă și-lî dîse:

«Totna musca si-lî lîi adună boîli și căndu vai hîibă căloari și dugoari mari, tra să alagă vâcarlu cu limba scoasă, ca acățat di nafoară.

«Di aestă oîli imnă tuti dadŭn, ună ningă alantă și veara,

cându-î căldură ș-foc, eali se dună sun aumbrată tō-amiriđă până frânđi căloarea.

«Tut tr-acși a boiler lî da veara musca, di-și lîa perlu și fug, fug, canda sunt acâțați di țiva drați și mârâtlu di vîcar alagă-alagă, ca laiu ș-corbu, s-lî-apreadună tu vîia a căloarillei și creapă di seati, ca el țe nu va.

«De aestă tu câmpu Dumniđălu, nō-alăsă di cât mași n doauă fântâni.»

Daco-românesce :

«Eră în timpul veriî, o ți dogoritōre și caldă, de ardeai sōrele afară ca în cuptor.

«Dumneđeû în vremea aceea umblă pe pămînt, transformat în bătrân și vedeă ce-î și ce nu-î. Când vedeă vreme strîmbătate, căută în tot chipul să o drégă și dacă nu putea, vai de omul strîmb (nedrept).

«Ast-fel, într'o ți îl prinse căldura în câmpie (Tesalia), deî curgeaû sudorile pe față, că ȑiceaî «se sfârși (lit. duse) a moșul acesta, se topî de căldură.»

«Și o sete, un foc ce-î eră și ce-î uscasse gâtlejul, de ȑiceaî că «acuși crapă, spre minune !»

«Pe când se chinuia sārmanul de bătrân, ca să-î plângi de milă, iacă întimpină pe un văcar.

«Acesta eră grăbit, fiind-că îl fugi un boû și cătă să-l ajungă și să-l aducă ca să-l bage în *văcăréză* (1), unde ș-deaû la umbră și cei-lalți boi și vaci.

«Luî Dumneđeû îi părû bine că dete de el și-î ȑise :

— «Měi ascultă în cóce ! Poți să-mi dai un pic de apă, căci (mi-e) să crēp de sete ?

— «Crēpî și (saû) nu crēpî, — îi rēspunse văcarul, — nu veȑi coleă, că-mi fugi boul ? să las eû boul, să-ȑi aduc ȑie apă ?

«Și nu vroî să-î deă apă, nicî să-î spue (arate) unde pōte găsi.

«Dumneđeû își căută de drum. Merse ce merse și întălnesce (lit. dă) pe un păstor, care alergă asudat și obosit și cu capul descoperit.

(1) *Văcăréză* este staulul boiler și vacilor. — În Bucovina locul său ocolul, unde petrec vacile peste vară, se numesce *văcărie*, iar cela unde petrec boi *bourie*. Păstorul vacilor *văcar*, iar cel al boiler *bouar*.

«Ian ascultă în cóce ! — îi dîse Dumneđeũ — nu poţi să-mi dai un pic de apă, căci crēpai (adecă : crēp) de sete ?

«Să-ţi dau — îi dîse păstorul, — dar îmi fugiră oile, în cât nu sciũ cum le voiũ adunã pe tôte la un loc.

«Şi păstorul se duse mai încolo după o măgură, unde sciã că isvorēscē o fântână, luă apă în căciulă şi-î dete bătrânului de bēũ şi de-şi stinse setea.

«Atunci se întōrsē Dumneđeũ, binecuvîntă oile şi le ordonă, să fie vita lui Dumneđeũ. În cărare nici odată să nu se risipēscă şi să nu se răspândēscă.

«Apoi îşi aduse aminte de văcar şi-l blestemă şi-î dîse :

«În tot-deauna *musca* să-î adune (ad. gonēscă) boii vara, când va arde sórele şi când va fi căróre şi dogóre mare, ea să alerge văcarul cu limba scósă, ca un posedat.

«De asta oile umblă tôte împreună, una lângă alta şi vara eând e cald şi foc, ele se strîng subt umbră în *amiriđ* (1), până se potolesce cărórea.

«Tot pentru asta pe boi îi gonesce *musca* în timpul verii, de-şi ieau lumea în cap, şi fug, fug, par'că sunt posedaţi de ce-vă draci şi sármanul de văcar alérgă, alérgă ca un nenorocit (lit. negru şi corb) să-î adune în mieđul cărórei şi crapă (sufere) de sete, aşã cum nu doresce.

«De asta în şes (în Tesalia) Dumneđeũ nu lasă decăt numai câte-vă fântâni» (2).

De óre-ce însă dintru început, după cum ne spune legenda, oile erau acelea cari *strechiaũ*, Dumneđeũ n'a stârpit *Strechia*, care le făceã să strechie, ci a lăsat-o şi mai departe să trăēscă, atâta numai că i-a luat puterea ce o aveã mai înainte şi i-a dat-o celei de vite (3).

Şi strechia acēsta se numesce *Strechia oilor*, lat. *Oestrus ovis* L. sau *Cephalomya ovis*.

Strechia de vite are mărimea unei albine. Corpul ei e pēros şi sticlitor-negru, capul lătăreţ, spatele vėrgat, aripile castanii, piciórele gălbii-roşietice, inelele din urmă ale abdomenului negriciöse, iar vârful acestuia galben sau alb

(1) *Amiriđ* e locul unde se odihnesc vitele pe la mieđul ăilei.

(2) Per. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, p. 809—811.

(3) Com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isac.

orî suriū. Femeiuşca are corp ce-vă mai subţire şi mai întins decât bărbătuşul, iar în partea dinapoî are o ţeve, cu ajutorul căreia îşi vără ea ouăle în decursul veriî sub pielea de pe spinarea vitelor.

Din ouăle acesteă, cari sunt lungăreţe, albe, şi numai la un capăt aū punct negricios, se desvóltă peste érnă larvele numite de popor *Coş*, pl. *Coşi* (1), adecă nisce viermuleţi de colóre albă-surie şi cu capul negru.

Coşiî aceştia, după ce s'aū desvoltat de ajuns, sunt cam de 2 cm. de lungi şi aū o gură fórte ageră, cu ajutorul căreia sug sucul din spinarea viteî aşă, că în cele din urmă vita slăbesce vėdēnd cu ochiî.

Dacă *Coşiî* se lasă pe spinarea vitelor neatinşî, ei se desvóltă şi cresc până în luna Maiū saū Iunie. Atunci es a-fară şi, cădēnd jos de pe spinarea viteî, se îmbracă într'o scórtă mai grósă, adecă se prefac în *coconî* (nimfe) şi în stare acésta staū câte patru septămăni. Din nimfele acesteă se desvóltă apoî viitórele *Strechî* saū *Strechîî*: bărbătuşi şi femeiusce, cari din noū încep în decursul veriî a-şî depune ouăle pe spinarea vitelor (2).

Iar când începe *Strechia* a sburà mai tare şi a da mai mare năvală asupra vitelor, atunci ea, după spusa Românilor din *Bucovina*, dice:

Dă cuţitul şi covata,
Că'ntr'un buc tótă-mî eşti gata!

saū:

Cuţitul şi covata,
Că maţele ţi-s gata! (3)

După spusa Românilor din *Banat*, ea ar dice:

Cu furchiţele
Scot jigăriţele

(1) Pretutindenî în *Bucovina*, precum şi în *Ţera-Românescă*, com. de S. Sa. păr. T. Bălăşel: «*Strechia* vitelor bovine, sub numele popular de *Coşi*. Căci insecta acésta îşi depune ouăle pe pielea vitelor, din care eşind viermuşii, pătrund în pielea lor.»

(2) *Gazeta Transilvaniei*, an. LXI, No. şi p. cit.

(3) Cred. Rom. din Straja, com. de I. Pasailă, stud. gimn.

Și în ciuvane
Pun eă târbane (1)!

Iară după spusa celor din *Țera-Românească*, ea, apropiindu-se de vite, s'ar lăudă și ar ȑice în limba ei:

Adă iataganu
Ca să-ȑ vȑrs borhanu (2)!

Și vitele, auȑind cuvintele acestea, se bagă în tȑte rȑcoile, și de aceea fug ele așă de tare, ca și când ar fi dat *Jcigă-l-crucea* peste dȑnsele, cu cȑda ridicată pe spinare, un semn că le prigonesce *Strechia* (3).

Pe lângă acȑstă credinȑă, copiii din *Țera-Românească*, cari pasc vitele vara, mai aă încă și următȑrea datină, și anume:

Când vȑd ei că a dat *Strechia* în vite, voind ca să le lomolȑască, recitȑză neȑncetat următȑrele versurȑ:

Strechia,
Urechia,
Balegă de ȑie
Cȑda să se mȑie!

Iar când voesc să facă pre vite ca să deă *Strechia* într'ȑnsele, atunci recitȑză mereă aceste versurȑ:

Strechia,
Urechia,
Balegă de mânz,
Cȑda să se ȑie'n sus (4).

Strechia oilor e cu mult mai mică decât *Strechia vitelor*.

Ea are corp mohorȑt, mai peste tot gol, numai vȑrful abdomenului acoperit cu puȑin pufușor mȑle, iar fruntea și spatele cu nisce petiȑe negre. Ea se arată în luna lui August și Septemvrie, mai cu sȑmă pe locurile acelea unde pasc oile.

(1) Com. de d-l Ios. Olariă din Maidan: «*furchiȑe*=furculiȑe; *jigăriȑe*=plămăiă sau plămăele; *ciuvane*=troci sau coveȑi mari, *ciuvane* pentru plamada pânei; *târbane*=burta vitelor cornute.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) În Bucovina și *Țera-Românească*, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Și vitele, ȑȑtelegȑnd limba ei și fiindu-le frică că le vor vȑrsă *borhanu*, ridică cȑda în sus și fug de se prăpădesc».

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

Și de ore-ce *Strechia oilor* are datină de a-și depune ouăle sale de regulă în nările oilor, de aceea oile, cum simțesc se apropie de dînsele, se strîng la un loc, își bagă capul sub alta și-l plcă cît se pôte de tare spre pămînt, nume ca să nu pôtă ajunge la nasul lor. Dar cu tôte acestea *Strechia* totuși ajunge și-și depune ouăle sale în nările oilor.

Din ouăle acestea în scurt timp ies larvele, cari se numesc în limba poporului *Carabeți*, sing. *Carabăț* și *Carabet* și cari se acațară apoi pînă lângă frunte unde petrec apoi nouă luni. După aceea lăsându-se a fi strănutate jos, se scutur în pămînt și aici se prefac apoi după 7—8 săptămîni în insecte depline.

În fine trebuie să amintesc și aceea că *Strechia* a dat naștere încă și următoarelor dicale:

A da strechia,

adecă: a fugi de *Streche*. Se dice însă și de cine-vă, cînd plecat de unde-vă, fără să spue unde se duce.

A fugi ca de streche,

adecă: a fugi iute.

A o strechiă,

a fugi iute, a pleca de unde-vă.

Strechia e mică și fug vacile de ea,

adecă: se pôte întîmpla ca unul mai mic să birue pe unul cu mult mai mare ca el și să-l facă a-î sci frica.

Te strechiez,

adecă: te fac să fugi ca de *Streche* (2).

(1) *Ședětórea*, an. V, Fălticeni 1899, No. 4, p. 54: «*Carabeți* = vîrșari mari, ce se fac mai ales în nasul cărlanilor slabi și în apă clocită. *Carabete*.»

(2) Com. de S. Sa păr. Bălășel.

MUSCA CALULUI

(*Gastrophilus equi* Fabr.)

Cel ce va fi fost mai adese-orî în decursul veriî, când sórele arde mai tare şi cáldura e mai mare, pe vre-un imaş saú colóacă, unde se află mai mulţi cai la păscut, saú şi în alt loc unde se află cai la păscétóre, acela cred că trebue numai decât să fi observat cum une-orî caiî aceştia dau necontenit din cap, sar cu picióarele de dinainte în sus şi se muşcă cu gura de genunchi, saú se pun doi câte doi faţă în faţă şi, stând ast-fel cu capurile încrucişate unul peste grumazul celuí-lalt, dau mereú din códá în drépta şi stânga.

Causa acestei necontenite dări din cap şi din códá e o muscă de care se apără ca să nu-î musce şi care se numesce în Bucovina: *Musca calului*, *Muscă de cal* (1), *Gâza calului* (2), *Strechia cailor* (3) şi *Trântor de cai* (4);

În Moldova: *Musca calului* şi *Strechia calului* (5); în Téra-Românéscă: *Muscă de cal* (6) şi *Musca cailor* (7).

---

(1) Dat Rom. din cele mai multe părţi ale Bucovinei, în deosebi însă a celor din Frătăuţul-noú, dict. de Nic. Rusu: «*Musca calului* e aceea de care strechie caiî, dau mereú din cap, din códá şi sar în sus»; — a acelor din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic: «*Musca calului* e un fel de muscă galbenă, care trăesce la pădure. Ea este altmintrea decât *musca vitelor*. Când bate *Musca calului* la cai, cea a vitelor nu bate la vite.»

(2) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea.

(3) Dat. Rom. din Frătăuţul-vechiú, dict. de Mich. St. Coniac.

(4) Dat. Rom. din Frătăuţul-vechiú, dict. de Mich. St. Coniac: «*Trântorul de cai* se face în gunoiul cailor şi după ce capătă aripi sbórá şi se pune pe botul cailor şi-î muşcă.»

(5) Dat. Rom. din Dumbrăveni, jud. Botoşani, dict. de Gr. Olariú.

(6) *Gazeta sáteanului*, an. V, R.-Sárat 1888—89, p. 150.

(7) Com. de S. Sa pár. T. Bălăşel: «*Musca cailor* este aceea care şéde mai mult pe la ochiî şi părţile de dinainte ale cailor.»

La Româniî din Macedonia și cei din Meglenia: *Muscă di cal* (1);

Iar la cei din Istria: *Bumbar* (2);

Lat. *Gastrophilus equi* Fabr., *Gastrus equi* și *Aestrus equi*.

Musca acésta obicînucesce a-și depune ouële sale pe partea dinainte a cailor, și anume pe genunchi, pe șolduri, pe gât și pe cômă.

Din ouële acestea, cari aũ colóre albă-cenușie, es în decurs de vre-o treî săptămânî larvele, cari se numesc de către Româniî din Bucovina și cei din Moldova: *Trânzi*, sing. *Trânz* și *Trânji*, (3), iar de către cei din Macedonia: *Shăți* (4), și cari se acață apoi de piele.

Caii, simțind gâdilătura ce o causéază *Trânji*, se scarpină cu dinții și se ling, și prin acésta, fără să scie și să vreă, îi înghit.

După ce i-aũ înghițit și aũ pătruns acuma în stomach, *Trânji* se lipesc de acesta și aici trăesc ei apoi prin sugerea sîcului din membranele stomachului aprópe un an, iar după aceea, eșind singuri saũ dați fiind afară, se prefac prin grămădile de gunoi, în pămînt, saũ printre grindile grajdurilor în nimfe și apoi în insecte depline.

Româniî din *Moldova* scapă caii de *Trânji*, cari la eșirea lor din stomach se țin prin un timp óreșî-care de găóza acestora, prin aceea că-i curătesc cu mâna, saũ le dau să mănânce secară prăjită în ovės (5).

Româniî din *Macedonia* îi curătesc asemenea cu mâna saũ spală găóza cailor prin mai multe dîle de-a rîndul cu apă căldicică și cu săpun (6).

(1) Com. de d-l Per. Papahagi: «*Musca di cal* = musca ce trăesce pe cai și catări (*Oestrus equi*)»; — Idem, *Megleno-româniî*, studiũ etnografico-filologic. Partea II, București 1902, p. 97.

(2) Dr. Gust. Weigand, *Fünfter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänisches Seminar) zu Leipzig*, Leipzig 1898, p. 305.

(3) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11; — *Șeșetórea*, an. IV, Fálticeni, p. 121: «*Trânji* sunt nisce parasiți, ce trăesc în partea intestinului gros, numită *rectum*, și produc calului o fórte mare mîncărime. Poporul crede că numai caii ce nu ling sare fac *Trânji*.»

(4) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 333.

(5) *Șeșetórea*, an. IV, Fálticeni, p. 121.

(6) Per. Papahagi, *Din literatura poporandă a Aromânilor*, p. 333.

Tot la Români din *Macedonia*, și anume la cei din *Epir*, mai există și credința că dacă *Musca di cal* se pune pe om, acesta trebuie să o prință și să-i rupă capul, fiind-că alt-fel se întorc înstrăinați din drum iarăși în străinătate (1).

Sau: «dacă *Musca di cal*, lat. *Oestrus equi*, vine la tine, să o prinți și să-i tai capul, fiind-că dînsa te vestesce că o rudă sau óspete îți vine din depărtare, și dacă nu-î tai capul, ea se duce și-l întorce din drum» (2).

Afară de musca, despre care ne-a fost până aicia vorba, mai există încă una, care asemenea se numesce *Musca calului* și *Gâză de cai* (3), lat. *Gastrophilus haemorrhoidalis* L.

Femeiușca acestei musce își depune ouele sale sub cõda calului, și chiar în nările și gura acestuia. Cu toate acestea însă ea nu aduce atâta rău calului ca cea descrisă mai sus (4).

În fine a treia specie de muscă, care se ține tot de familia *Muscei calului* și se arată mai ales în luna *Strechiei* (5), însă care nu supără numai pe cai, ci și vitele cornute, este *Musca vitelor*, numită altmintrelea în Bucovina și *Bânzariu* (6), *Bânzariu de câmp* (7), *Bonzariu* (8), *Bonzariu de vite* (9); în Moldova: *Bondariu* (10), *Bondariu de câmp* și *Bondariu de pădure* (11); iar în *Țera-Românească*: *Musca vitelor* (12), lat. *Gastrophilus pecorum* Fabr.

(1) Com. de d-l Per. Papahagi.

(2) Per. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, p. 312.

(3) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.

(4) Cf. *Gazeta sãteanului*, an. V, p. 151.

(5) Dict. de Măriõra Dutcã din Budeniț.

(6) Dat. Rom. din Budeniț, dict. de Măr. Dutcã: «*Bânzariu* se numesce musca, care mușcă vitele.»

(7) Dat. Rom. din Igesci, dict. de Ioan Danilescu.

(8) Dat. Rom. din Carapciũ, dict. de Vasile Cãrciũ.

(9) Dat. Rom. din Bilca, dict. de Chirilã Horodnic: «*Bonzariu de vite* se numesce musca, care mușcă vitele.»

(10) Dat. Rom. din Bogdãnesci, jud. Sucẽva, dict. de Nic. Const. Carp: «*Bondariu* se numesce musca, care face mare sgomot cãnd sbõrã, iar cãnd se pune pe vite le mușcă. *Bondariul* e mai mare ca *Strechia*.»

(11) Dat. Rom. din Moldova, com. Oprișeni, jud. Sucẽva, dict. de George Iacob: «*De Bondariu* nu fug vitele așã de tare ca de *Strechie*, ci numai se apẽrã cu capul și cu cõda.»

(12) Com. de S. Sã pãr. T. Bãlãșel.

M U S C A.

(*Musca domestica* L.)

Sub cuv. *Muscă*, dim. *muscuță* și *musculiță*, înțeleg Românii de pretudindenți mai multe specii de insecte din diferite familii.

Noi însă în articolul de față, vom vorbi numai de acele *Musce*, cari se țin de specia *Muscei de casă*.

Iar *Muscele*, cunoscute Românilor după nume, cari se țin de această specie, sunt următoarele :

Musca mare, *Muscă albastră*, *Muscă de carne*, *Muscă nă-sdrăvană*, *Gâză de carne* și *Bónză*, ast-fel în Bucovina; în Transilvania însă : *Muscă mare* și *Bórnă* (1); în Moldova și Țera-Românească : *Muscă albastră*, *Muscă de carne*. *Musca hoiturilor*, *Musca stârvurilor*, *Muscă mare* și *Muscoiu* (2); iar la Români din Meglenia : *Muscă di carni* (3); lat. *Musca vomitoria* L.

---

(1) Com. de d-l Paul Oltean, învățător în Hațeg; — d-l Andr. Bârsan profesor în Brașov, îmi scrie cu privire la numirea *Bórnă* următoarele: «*Bórnă*, pl. *Bórne*, după împărtășirea școlarului I. Șandru din Viștea inferioară, se numesce o musculiță cu picioare lungărețe, care umblă mai ales noaptea.»

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 10; — *Gazeta săteanului*, an. V, p. 229; — Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, vol. I, partea I București 1900, p. 512, 513, 516 și 591; — com. de S. S. păr. T. Bălășel: «Mai este o muscă mai mare ca cea ordinară și de color verde-albastră. Acesta este *Musca hoiturilor* sau *Musca stârvurilor* morțe, căreia îi place să mănânce cărnuri, pe cari își depune ouele în foarte scurt timp.»

(3) Per. N. Papahagi, *Megleno-Români*, p. 97.

ca acésta se numesce *Muscă mare* și *Muscoiū*, de
 pentru că este cea mai mare între toate muscele din
 ția ei; *Muscă albastră*, pentru că abdomenul ei e stră-
 r-albastru; *Muscă* sau *Gâză de carne* și *Musca hoitu-*
 pentru că are datină de a-și depune ouăle sale atât
 nea cea próspectă cât și pe cea stătută precum și pe
 vitelor, când vre-o vită e sgâriată (1); *Muscă nă-*
ană, pentru că dacă trece mai de multe ori pe dinain-
 lui om, acela trebuie numai decât să pățescă ce-vă (2);
 imirea de *Bónză* și *Bórnă* îi vine de la sunetele *bónzz*
rnn, cari le produce când sbóră și cari se exprimă
 verbul *a bonzăi* și *a bornăi*, pentru că ea *bonzăesce*
ărnăesce cu mult mai tare și mai gros decât *Musca*
să, precum și prin substantivul *bonzăire* și *bonzăitură*,
ire și *bornăitură*.

nirea de *Muscă mare* a acestei varietăți de muscă o
 im, afară de vorba de toate ȕilele, încă și în următo-
intec de copii din Țera-Românescă, jud. Vâlcea, com.
 :

óie, rapână,
 e'n c . . și dapână,
 e rógă rugului
 e'nchină cucului :
 cuculeț, Măria ta,
 îi pân' la dumné-ta,
 nă dai ăl cal porumbac
 nă duc pân' la Novac,
 n auđit
 făcut
 feți
 ofeți,
 l a murit
 ul a perit ;
 'n munte s'a suit;
 tele s'a surpat;
 le s'aũ turburat

Peste-un gros
Furnigos,
 Țăști un epure flocos.
 Mă dusei la *Musca mare* ;
Musca mare treeră,
 Cu fetița lângă ea,
 Cu fetița cu chitie
 De spanghie,
 Cu pană de ciocârlie.
 — Dă-mi, fetiță cheile !
 — Nu-s la mine ;
 Vai de mine,
 Sunt la badea'n Bucuresci,
 Sus la curțile domnesci.
 Mă dusei la *Alburuș* (3).
Alburuș cêra s'aprindeă,
 Raiul se deschideă ;

după spusa Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.

red. Rom. din Ilișesci, dict. de Vasile Ungureanu, agricultor.
 ub *Alburuș* cred că e a se înțelege aici *albina*.

Crucea'n casă,
Crucea'n masă,
Dumneđeũ cu noi la masă.

Iomete,
Înflorete,
Dumneđeũ să ne erte (1).

Precum și în următórea variantă, tot din *Țéra-Românéscă*,
jud. Olt, com. Drăgănesci :

Óie, óie rapănă.
Șéde jos și dapănă
Și se rógă rugului
Și se 'nchină cucului.
— Cucule, Măria ta,
Dă-mi un cal porumbac
Să mă duc la sora mea,
C'am auđit
C'a făcut
Treĩ feți
Logofeți.
Unu a murit,
Unu a pierit,

Unu'n munte s'a suit.
Tiri, tiri tangarana,
Încălecaĩ pe pestricióra,
Mě duseĩ la *Musca mare*.
Musca mare trieră
Și-a mai mică vintură,
Păduchele premeteà,
Puricele măsură. . .
— Ești, Voichiță la portiță,
Că te chéamnă Talion,
Talion fecior de domn,
Cu tichie de frânghie,
Cu pană de ciocârlie! (2).

Larva musceĩ acesteia, care ese din ouěle ce le depune
ea pe carne saũ în ranele vitelor și carĩ, cum prinde a se
desvoltă, se nutresce din acestea, se numesce în unele părți
din Bucovina: *Mușiță*, *Moșiniță* (3) și *Mușiniță* (4), în altele
însă, precum bună-órá în Pătrăuț pe Siret: *Căciță*, pl. *că-
cițe* (5); în Moldova: *Mușăță* (6) și *Mușiță* (7); iară în Țéra-
Românéscă: *Mușiță* se numesc numai ouěle acestei musce

(1) Gr. G. Tocilescu, op. cit., p. 512.

(2) Idem de eadem, p. 513;—cf. și p. 516: *Cântecul cucului*.

(3) Numirea acésta e usitată mai ales în Șcheia, distr. Sucéva, dict.
de Gavr. Berariũ: «*Viermușoriũ* din ranele vitelor, carĩ se fac din ouěle
Muscelor mari, se numesc *Moșiniță*.»

(4) Dat. Rom. din Brașca, distr. Sucéva, dict. de Ger. Roșca. — În
Bucovina, și anume în apropierea orașului Siret, se află o comună ro-
mânéscă, care asemenea se numesce *Mușiniță*.

(5) Dict. de T. Ionesi.

(6) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11: «Larvele de *Muscoiu*, la
Musca vomitoria, se numesc în special *Mușiță*.»

(7) Dict. de Iordachi Bran, pālmaș în Pașcani, și com. de d-l S. Theo-
dorescu-Chirilean: *Musca de carne* e mare și când sbórá sbârnăe ure.
Ea depune fórte multe ouě, și atât ouěle acestea cât și larvele, ce es-
dintr'însele, se numesc *Mușiță*.»

lepusse în grămăgióre, pe când viermiî, adecă larvele, carî
s din *Mușița* acésta, și carî se vîd într'un număr mare pe
cărnurile împutite și pe stărvurile animalelor aruncate pe
câmpuri, carî aû un miros greû, puturos și nesuferit, se nu-
nesc în graiul poporului cu numele generic de *Careți*, sing.
Carete.

Drept dovadă despre acésta ne pôte servi încă și urmă-
ôrea satiră poporană, tot din *Țera-Românească*:

În vale, țigane'n vale,
C'a murit o épă mare,
Să viî să-ți daû din ea carne,
Ocaua patru parale.
A murit d'o săptămână,
Este-așà, e fôrte bună,
Cu *Careți* ca pe mână (1).

Musca verde (2), *Muscă de gunoiû* și *Muscă de baligă* (3),
iar în Ungaria: *Muscă de băligariû* (4), lat. *Musca Caesar* L.

Cu musca acésta, puindu-se în undiță, ȃic pescariî că se
prind fôrte bine păstrăviî (5).

Musca, *Muscă de casă* și *Gâză*, numită ast-fel în Bucovina;
în Moldova însă: *Muscă*, *Bâză*, *Gâză* (6); în Țera-Românească:
Muscă și *Muscă de casă* (7); în Transilvania: *Muscă* și *Bâză* (8);
iar la Româniî din Meglenia: *Muscă di casă* (9), lat. *Musca*
domestica L.

Numirea de *Bâză* a acestei musce cred că-î vine de la
sunetul *bâzzz*, pe care-l produce ea când sbóră și mai ales

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) În Bucovina și în Moldova, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean:
«*Musca verde* e singuratică pe câmpiî și dëluri și adese-orî se găsește
pe baligă de cal și de vacă.»

(3) În Bucovina.

(4) Com. de d-l El Popp: «Mai este încă un fel de muscă, care trăește
în băligariul vitelor și are nisce aripî tari, vârtóse. Ea e de colóre verde
argintie.»

(5) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

(6) *Ședětórea*, an. II, Fálticenî, p. 149.

(7) B. Nanian, *Zoologia*, p. 146.

(8) Alexiû Viciû, *Glosariû*, p. 20.

(9) Per. N. Papahagi, *Megleno-Româniî*, p. 97.

«Mai la urmă se uită *Musca* bine la *Păduche* și-l întreabă:

— «Fie, *Păduche*, că îmbătrânirăm de când nu ne-am mai văzut . . . Tu te-ai cocoșat de tot! . .

— «Ce să nu te cocoșezi, soro, că totă noptica, câte de mare, ridic și sucesc la bușteni. . . Dar tu ești bolnavă de ce-vă, de-ți sunt ochii boboșați așa?

— «Ba nu, mulțumim lui Dumnezeu, de sănătate n'am să mă plâng, sunt ca tunul, dar am obiceiul de mă plimb pe obrazele oamenilor și, orî îi gâdil orî ce dracul, nu știu, dar ei, vrînd să mă omóre, își trag, vere, nisce palme de se roșesc obraji, — iar eu sburînd până nu mă ating eu palma, rîd și rîd până îmi ies ochii din cap.» (1)

Atîta despre mărimea și roșeța ochilor!

Ce se atinge însă de împrejurarea că pe la sate și cuosebire pe la cele de la munte se află cu mult mai multe *Musce de casă* decât prin orașe, o legendă din *Moldova* ne spune următoarele:

«Dice c'odată *Muscele* se hrăniseră de târg, că nu mai eră chip de trăit, și se hotărîră să se ducă la munte, că acolo aușiseră că-i mai bine, că dóră așa-i orî cine, cine se ferește de bine? Numai prostul, dar și acela cam rar!

«Tot pe vremea asta *Muci* de la munte se săturară și ei de traiul lor din borțile munților și se hotărîră să părăsescă de acum muntele și să se ducă la târg, că pe acolo le miróse a bine.

«Și iacă pe drum se'ntîlniră *Muscele* cu *Muci*.

-- «Bună vremea, *Mucilor*?

— «Mulțumesc, da'n cotro?

— «Da și noi am luat-o încet spre munte, că la târg nu-i de noi. Îi rău și rău și pace! N'ai tu chip să te agistresci undeva și să te hodinesci, că de trei, patru orî pe ți te dau afară din casă, și mai, mai să nu scapi cu viața, așa-s de-a braza oamenii pe acolo. Apoi la bucătărie nici n'ai vreme să linchesci de pe o lingură orî dintr'o farfurie, când le-a și spălat pe toate și . . . mănîncă pe dracul, dacă ai ce! Apoi nu știu cine dracul a mai scornit și nisce hârtii înclăete cu un

---

(1) Publ. de D. Stănescu în: *Calendarul ilustrat al Bibliotecii pentru toți*, 1897.

lel de cleiū, c'apoi aceea e dreptul mórtea nóstră a *Muscelor*. Dómnne feresce să-ți prinđi măcar un picior, îi vai de nămulica aceleia! Cum vedeți, ne-am luat pe o grijă și am pornit și noi la munte, că pe acolo am auđit că-i bine de *musce*. Femeile nu spală blidele cu ȑilele, iar ciuveiele (berbinți, budeie, găleți, ș. a.) nu le spală cu săptămânele, și când îi așa, nu-i de noi? Apoi din casă nu te scot nici odată, nu trăesci ca într'un raiū? Ba să tot trăesci, să nu mai mori. — «De voi—ȑiseră *Muciū*,—după cum spuneți, ved că ați chit-o bine, dar nouă ni-i acru sufletul de munteni. Munteni naibili, când te suflă, te trântesc cu ciudă de pămînt, de-ți pocnesc ochi, și apoi te și ucid (șterg) cu piciorul, nu-i de ajuns că te-aū trântit! Așa bărbatul, așa femeia, până și plođii își fac ris și batjocură de noi. Îngroziți de atăta traiū cu chin, ne-am luat lumea în cap și am pornit-o spre târg, că acolo am auđit că-i de noi. Târgoveții te ieaū încetișor și frumușel în batiste de mătase și te învlesc cu milă și te pun în buzunarul surtucului ori al fusteī, așa că trăesci mai de haī ca la tine acasă, da nu ca la țopârlaniī cei de la munte să-ți spargă capul de ȑece ori pe ȑi! Și iacă așa ne-a fost întâlnișul!

—«Apoi cu noroc să vă fie!—ȑiseră *Muscele*, îndreptându-și zborul în sus spre munte.

—«Să vă audă Dumneȑeū cel mare!—adăugiră *Muciū*, cari porniră în jos spre târg.» (1)

Musca de casă, după cum s'a văȑut din legenda acésta și după cum prea bine-i este fie-căruia cunoscut, are obiceiul de a se vâri și a lincări pretutindenī. De aici vine apoi că ea, în decursul timpului, a dat ansă poporului la compunerea unui număr considerabil de proverbe și ȑicale, cari sunt răspândite în tóte țările locuite de Români.

Iar proverbele și ȑicalele, câte le-am putut eū până acuma adună, sunt următoarele:

Par'că gărăesc
Gâscele
Și sbârnăesc
Muscele

(1) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

se dice când într'o adunare vorbesc toți de odată (1).

Nu fac toate muscele miere;
Nu toate muscele fac miere;
Toate muscele nu fac miere;
Nu strâng toate muscele miere;
Totă musca nu face miere;
Musce sunt multe pe câmp,
Dar nu fac toate miere;
Tutile muștile nu fac miere (2). —

adecă: nu fie-care *Muscă* poate să producă miere ca *Albina*, care în unele părți asemenea se numesce *Muscă*. Și de aici apoi: nu toți oamenii sunt în stare, vrednici să producă, să le fie munca rodnică și folositore ca a *Albinei*. Sau: nu toți oamenii din lume sunt pricepuți și lucrăză cu spor, ci cei mai mulți proști și incapabili de a face vre-o treabă mai de seamă.

Când ar face toate muscele miere, ar fi și sub coda calului

Dacă ar face toate muscele miere, ar fi și la coda epilor
faguri de miere —

adecă: nu poate fi munca tuturor rodnică și folositore.

Cu o lingură de miere prinși mai multe musce decât
cu două decii de butoie de oțet.

Cu mierea mai multe musce prinși decât cu oțetul.

Cu o lingură de miere mai multe musce prinși decât
cu o bute de oțet.

Mai multe musce prinși cu o lingură de miere decât
cu o bute de oțet.

Cu o lingură de miere prinși mai multe musce decât
cu una de oțet.

Cu o lingură de miere prinși mai multe musce ca cu
o bute de oțet.

(1) Iuliu A. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, pag. 481.

(2) Ibid., vol. I, p. 557—558;—com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

Maî multe musce cad în miere decât în oțet.

Muscele cad maî multe în miere decât în oțet —

Adecă: cu vorbe dulci și cu blândețe maî mulți prietenî dobândescî decât cu vorbe aspre.

Musca pentru puțină dulcătă, își rēpune vieța —

Adecă cel lacom.

Musca, când își vără tot capul în miere, acolo și-l lasă —

Adecă cel lacom de lăcomie pierē.

Musca sătulă nu prea mușcă tare —

Adecă cei bogați nu prea jefuesc.

Musca, deși nu mușcă tare,
Tot ți-aduce supărare —

Se ȑice pentru cei mici, însemnând că și ei pot face cât de mică supărare.

Musca trece peste florî
Și se pune pe alte celea —

Adecă cei rău nărăviți, cari nesciind prețuî cele bune alērgă la rele.

Cine se ia după muscă, îl duce la scârnă —

Adecă cine ascultă pe nebunî, în blestemățiî îl bagă, și cine se ia după cei proști prin cărciumî îl bagă . . . Se ȑice pentru povēțuitoriî cei răi, ca nisce rele călăuze.

A se luă după muscă —

Adecă povēțuitoriî cei răi.

Are gustul muscelor.
Are gustul muscei —

Adecă îi plac murdăriile; se ȑice despre cei cu năravurile rele.

De n'ar fi muscă pe resteū, ar rēmânē pāmîntul nearat —

Se aplică acelor, cari nu staū loculuî, cari se sbuciumă fără

nicî un rost, atribuindu-și isbânda unor lucrări la cari n'au luat nicî o parte.

Vreî, nu vreî, el cu de-asila
Face musca cât cămila —

A se exagera un lucru, pentru a i da o însemnătate pe care nu o are. Se dice de obicei despre mincinoși.

Se aude bâzăitul muscelor.
Se putea aude musca sbârănind —

A fi o tăcere adîncă.

A fi cu musca pe căciulă —

A se sci vinovat, a fi autorul unei fapte, care te trădează și pe care o tăgăduesci. Se mai dice și despre acela, care se teme ca să nu i se afle faptele rele.

Cine se scie cu musca pe căciulă se apără.
Cine se simte cu musca pe căciulă se apără —

Adecă cel ce se scie vinovat se dă singur de gol.

Pentr'o muscă își dă palme —

Se dice despre omul iute, mînios și îndărătnic.

Se lovî ca musca 'n lapte.
Se potrivî ca musca 'n lapte —

Se dice la cuvinte nepotrivite.

Îi luară musca de la nas —
Până-î iea cine-vă musca de la nas.

Se dice când înfruntăm pe ore-cine cu dojană.

A venî cuî-vă musca la nas —

Adecă: a se supăra.

Se uită la cei-lalți ca la nisce musce —

Adecă: cu dispreț.

Par' că sbârnaeso muscele —

Se dice când ne aflăm într'o adunare, unde vorbesc toți de odată.

A se aduna ca muscele la miere —

Adecă în mare număr și cu plăcere.

De când scriă musca pe părete —

Adecă: de demult. Locuțiune din basme.

A spune musca pe părete —

Adece basme, lucruri de necrețut (1).

Unde vede rana, acolo ca musca se lipesc —

Se ȋice pentru cei rău nărăviți spre supărare, și pentru cei spurcați (2).

Se bagă ca musca 'n zer.

Se 'mplântă ca musca în zer.

Ca musca în *păsat* (3) —

Se ȋice despre ómenii, cărora le place a se amestecă în tóte.

Nu te băgă ca musca 'n lapte —

Adecă: nu te vârî, nu te amestecă pretutindenî (4).

I se șéde ca musca 'n lapte —

Se ȋice despre un om fórte negru la față și la pěr, care se îmbracă în haine prea deschise (5).

Astea sunt musce —

Adecă lucruri fără valóre, fără importanță.

Nu mă tem eũ de tóte muscele —

Adecă de tóte nimicurile.

Nu scie să facă o musoă.

Nu scie să facă două musce 'ncârligate —

Se ȋice despre fata saũ femeia, care nu scie să cósă *rîuri* pe cămașă, căci unele floricele cusute pe cămeși se numesc *musce*.

Apěră de musce p'al de dórme —

(1) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 558—565.

(2) Idem de eadem, vol. II, p. 686.

(3) *Păsat* = lapte fiert cu *păsat* = mălaiũ mărunțel.

(4) Din Ungaria, com. de d-l El. Pop.

(5) Usitat în Bucovina

Adecă: perde vremea în zadar.

A început a bate musca —

Adecă: a început a se împuți. Se dice de ce-vă, care s'a stricat, căci la lucruri puturose trag muscele (1).

Tot despre *Musca de casă* se află și următoarele cimilituri:

Ȋina staă pe ferestă,
La prânde pe masă
Și sara mă ascund.

Șede 'n grindă
Ca o țingă
Și vorbesce
Unguresce (2).

Cine șede 'n grindă
Și colindă
Și vorbesce
Unguresce?

Cine pe grindă
Colindă
Și vorbesce
Unguresce? (3).

Muscele de casă, precum și semenele lor, servesc poporului nu odată și ca nisce prevestitoare foarte sigure în privința schimbării timpului. Așa:

Sórele, când prea pripesce
Și *muscele* mușcă, inghimp,
Plóie negreșit soscesce
Peste cât de puțin timp (4).

Dacă vara frige sórele nesuferit, iar *Muscele* se vără chióre' órbe la om, este semn că în aceea ȃi va plouă (5).

Când sórele arde prea tare, *Muscele* când inghimbă prea

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Art. Gorovei, *Cimiliturile Românilor*, București 1898, p. 235.

(3) Art. Gorovei, *Cimilituri*, publ. în *Ședetőrea*, an. VII, Fălticeni 1902, p. 118.

(4) Ant. Pann, Pronost. din *Calendarul babelor*, Calend. pe an. 1848, pag. 32.

(5) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucorinei*, an. V, No. 32, p. 2.

mult, găile când țișă prin aer încă prevestesc că are să plóie (1).

Când pișcă *Musca* tare, atunci va fi de bună-sémă plóie (2).

Când umblă *Muscele de casă* tare saũ, după cum spune poporul, când *se bat după mâncare*, atunci se bat a plóie (3).

Când *Muscele* se strîng roiũ pe om și pe vite și mușcă tare, e semn că va plouă în curând (4).

Și de óre-ce *Muscele*, când are să plóie, pișcă tare pre ómenĩ, iar de altă dată, și mai ales în dricul veriĩ se vără pretutindenĩ, de aceea și ómenĩ, ne mai putẽndu-le suferi, caută tóte chipurile și mijiócele cum s'ar puté mântui de ele.

Așà Românĩ din *Macedonia* ȑic că spre scopul acesta, e bine să ieĩ *Iboj*, adecă *Boz*, lat. *Sambucus ebulus* L. să-l atárnĩ într'un colț de odaș și séra tóte *Muscele* se vor adunà pe *Iboj*. Atunci n'ai decât să scoĩ afară *Ibojul* plin de *Musce* saũ să-l arđĩ în foc.

Tot așà se face și cu *Busuioc*.

Saũ: se ieia un pahar cu miere și se pune de-asupra paharului o *cuă* (cójă de pâne) găurită la mijloc. *Muscele*, venind să musce din apa îndulcită, li se lipesc piciórele, și nu mai pot sburà (5).

În fine Românĩ din unele părĩ ale *Moldoveĩ* aũ datină de a spělà gémurile saũ farfuriile murdărite de *Muscele de casă*, adecă acelea pe carĩ și-aũ pus excrementele, și spělătura acésta a o bé ca diuretic (6).

---

(1) S. Fl. Marian, *Sěrbătorile la Români*, vol. I, p. 118.

(2) Com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isac din Mahala.

(3) Din Ungaria, com. de d-l El. Pop.

(4) Din Țera-Românescă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(5) Per. Papahagi, *Din literatura poporală a Aromânilor*, p. 332.

(6) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 10.

VIERMĚNARIUL.

(*Sarcophaga carnaria* L.)

Sunt un fel de musce, cari se numesc de naturalisti *Viripara*, din causă că ele nu se ouă, ca cele-lalte musce, ci produc larve vii, numite de către Români din Bucovina, Moldova și Țera-Românescă: *Viermă* și *Viermă de rană*, sing. *Vierme de rană* (1), iar de către cei din Transilvania: *Găvet* (2).

La aceste musce, cari își depun *Viermi* lor, adecă larvele, nu numai pe carne imputită sau trecută dejă în putrejun, ci după cum s'a constatat de medici, câte odată chiar și în urechile rănite ale omenilor (3), se numără în prima linie *Viermănariul* sau *Germănariul* (4), numit altmintrelea și *Muscă de viermă* sau *Găză de viermă* (5).

Viermănariul e în privința mărimii ce-vă mai mic decât *Muscoiul*, are cap strălucitor-galben, de-alungul spatelui dungă negre și albe, iar abdomenul e impestrițat cu pui albi și negri.

Viermănariul rar când se rătăcesce prin casele omenesi, ci el petrece, începând din luna lui Maiu înainte și până târziu toamna pe trunchiurile arborilor, pe flori, pe lângă

---

(1) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Al. Viciu, *Glosariu*, p. 32: «O rană mică se umple de *găvet*, deci: *vierme* (Jiu).»

(3) Brehm, *Thierleben. Insecten*, Leipzig und Wien 1892, p. 511; — Dr. N. Leon, op. cit., p. 11.

(4) Dict. de G. Onciul, agricultor în Frătăuțul-vechiu.

(5) Dict. de T. Ionesi, agricultor în Vicovul-de-sus.

drumuri și mai ales pe unde se află rămășiți de carne precum și alte materii vegetale, cari au început a trece deja în putrejune.

Cu toate acestea însă că petrece de regulă în liber, nu odată își depune el, după cum am amintit mai sus, viermi săi nu numai pe carnea cea imputită, ci și pe ranele vitelor și ale oamenilor.

Pe acești viermi, cari cresc foarte repede și sunt nesuferiți, iar pentru cei ce li s'au depus în rane, pot să devie chiar și periculoși, Români și cu deosebire Româncele caută să-i depărteze prin un fel de descântec, care se descântă Duminecă dimineața pe nespălate și care sună precum urmază:

«Câți împărați în raiu, atâția germi să rămâe în bubă;
câți popi și câte preotese în raiu, atâția germi să rămâe în bubă la N.;
câte vrăjitoare în raiu, atâția germi să rămâe în bubă;
cum nu pot eu să merg Dumineca despoiat la biserică,
așa să nu poți să mai stea germi în bubă la N.;
câți bețivi or fi în raiu, atâția germi să rămâe în bubă la cutare (îi spune pe nume).» (1).

Dacă asemenea viermi se află în rana vre-unei vite și femeile sciutoare vrea să-i scotă afară, merg Lună, înainte de răsăritul soarelui, pe câmp, și acolo caută trei *Luminărele*, sing. *Luminărică*, lat. *Verbascum phlomoides* L., iea pe fiecare *Luminărică* de vârf, o plăcă la pământ, pun pe vârful ei câte o petricică și rostesc la fiecare fir de luminărică în deosebire următoarele cuvinte:

Luminărică, luminărică,
Să te duci la vita (cutăruia),
La omul (cutare)
Și (din locul cutare) să cureți viermi,
Până'n trei zile să nu fie.
Că dacă nu te-î duce,
Mă jur pe semnul crucii,
Că te-oi lua și te-oi duce,
Ca soarele să nu vezi,
În mare gros să te așezi,
Să te țin patru-șapte zile,

(1) Dr. N. Leon, op. cit., p. 11

Fără aer și lumină.
Iar dacă îi curăță,
La trei zile drum ți-oii da.

După ce au rostit aceste cuvinte, la fie-care fir de *Luminărică*, o lasă cu petricica pe vârful ei lipită de pământ.

Acastă procedură se repetesce la trei *Lumînărele* în trei zile de sec, și anume: Lunia, Miercuria, și Vineria, în cursul unei săptămâni, iar Lunia la o săptămână merg dedată drumul Lumînărelelor de sub petricelele ce le-au pus pe dinsele, păzind în același timp ca nimeni să nu pue mână sau alt ce-vă la vită, unde are viermi, căci apoi nu are loc.

Făcând ast-fel, cred că vita se va curăți de viermi și se va vindecă (1).

Românii din *Bucovina*, din contră, dacă vre-un om sau o vită are o rană pe trup, care s'a cățelit și a făcut viermi, piséză *Ėrbă roșie*, lat. *Polygonum Hydropiper* L. și sucul acesteia, care e usturător, adecă iute, îl scurg în rană, și apoi légă rana cu pisătura acestei plante, care scôte apoi viermii și vindecă rana. Înainte de acésta însă topesc untură de porc și așa ferbinte, cum este, o tórnă, mai ales la vite, în rană, și abia după aceea tórnă sucul de *Ėrbă roșie* și légă rana (2).

Unii Români însă, precum bună-óră cei din *Maramura*, storc sucul din *Ėrbă roșie* pe ranele vitelor, înainte de ce au apucat acestea a face viermi, anume ca să nu se poze muscele pe ele (3).

În fine Românii din *Macedonia* piséză usturoiū în loc de *Ėrbă roșie*, și pe acesta îl aplică apoi pe rana, în care se află viermi. Făcându-se acésta, se crede că toți viermii dispar imediat (4).

O altă muscă, care se ține de familia *Viermănariului*, se numesce de Românii din *Macedonia*, și anume de cei din

(1) D. P. Lupașcu, *Medicina babelor*, Bucuresci 1890, p. 37--38.

(2) Dat. Rom. din Calafindesci, dict. de M. Molociū, precum și a celor din Ilișesci și Crasna.

(3) *Gutinul*, an. I, Baia-mare 1889, No. 29, p. 4.

(4) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromănilor*, p. 318.

Epir, com. Perivole, *Cîul* (1) și *Cîun*, de cei din Albania, com. Voscopole sau Muscopole : *Muscică* (adecă : musculiță), iar de cei din Nijopole, c. G. Beli : *Muscă țe ascuchie* (2), lat. *Sarcophaga magnifica* sau *Wohlfahrti*.

Cîulul e de mărimea unui *tăun*, cu picióarele ce-vă mai lungi și cu aripile fóрте subțiri. El trăesce atât la șes, cât și la munte, numai primăvara și vara în căldurile cele mari, și anume pe la stâni, pe lângă oi și ciobani, precum și pe lângă locuri băltoșe și mocirle.

După credința Românilor din *Macedonia*, acest soi de muscă, care sbârnăe când sbórá, *ascuchie*, adecă scuiță, stupește, în sborul său în ochi, nasul, gura omului și a vitelor, și pe rane, și din acest scuipat sau stupit se nasc îndată nisce *viermi*, cari causéză dureri mari.

Une-orî se ȑice că el scuipă până în gâtul omului sau al vitei.

La Hrupiște și Gramoște se crede că el *ascuchie* cu anusul, în cele-lalte părți însă se crede că *ascuchie* cu gura și cu antenele.

Cel scuipat de *Cîul*, în chipul cum s'a arătat, se vindecă dacă se trage fum de țigare, când e scuipat în gât.

Se dă fum de tutun sau se trage tutun prin nas, când e scuipat în partea acésta, și viermi per, fiind înveninați de fum de tutun sau de tutun.

Când te scuipă în ochi, să ieși *caș bun* (brânză) și *dulce* (nesărat) sau mai bine *străgliată*, să o puși pe ochi și să o legi cu un petec ca să stea câte-vă césuri, și atunci toți

(1) Com. de d-l Per. Papahagi și de d-l Chr. Geagea : «Poporul crede că *Cîulul* e o insectă periculósă, din causă că sburând pe lângă cine-vă îi scuipă viermi în gură și în ochi.»—Tot în *Macedonia*, după cum îmi scrie d-l prof. Gr. Crețu că a auȑit de la un Român din Mețova, cuv. *cîul* se întrebuintéză și ca adj. cu înȑelesul de *gol*, d. e. *grân cîul* = grâu bun, rotund și greú, care n'are țepi de fel sau numai fóрте mici. În *Bucovina* însă cuv. *cîul*, fem. *cîulă*, însemnézá atâta cât: *sără urechi*, și se ȑice mai ales despre oi, *berbecele* cutăruia e *cîul*, iar óia cutăruia e *cîulă*. De ce ȑi-i *Cîulul* așa de slab, iar *cîula* așa de grasă? Tot în *Bucovina* există și verb. a *cîuli* cu înȑelesul : a ridică urechile în sus și a le îndreptă înainte spre a auȑi mai bine, care se ȑice mai ales despre cai. Calul își *cîulesce*, și-a *cîulit* urechile.

(2) Com. de d-l Per. Papahagi : «*Muscă țe ascuche* = Muscă ce scuipă.»

viermiî vor eşi din ochiū şi se vor introduce în *străgliatî* sau în brânză (1).

Sau să ieî tabac de tras pe nas într'o ceşcuţă, să tornîpî-ţină apă într'însul şi apoi, amestecându-l, să faci din el un fel de *cocă* (aluat). Coca acésta să o lipescî apoi la pleo-
pele inferiôre ale ochilor şi-ţi va trece, fiind-că coca inve-
nineză viermiî din ochi şi aceştia es apoi morţi afară (2).

Când eşti scuiat pe rană, trebuie să cureţi viermiî cu *ţungursala* (un fel de sulă) sau *ţimbida* (un fel de clesca mic), şi până nu vei scóte toţi viermiî, nu te poţi linişti, atîta durere îţi causéază.

Ca să nu te scuipe *Cîulul*, să ţii în gură frunză de fag şi când vorbescî şi când dormi, şi mai cu sémă când dormi sub cerul liber şi pe la stîni, unde mai cu sémă se găseşte *Cîulul*.

În fine tot la Româniî din *Macedonia* sunt usitate şi următoarele dicale şi expresiuni :

Lu-ascuchîe cîulu sau cîunlu,—

Adecă : îl scuiă *Cîulul*.

Lu ascuchîe ciulu viermî—

Îl scuiă *Cîulul* cu viermî.

Lî-arca viermî ntr-ocli (tu nas, tu guşe).—

Îi aruncă viermiî în ochi, în nas, în gât.

Cîunlu s-te ascuchîe ntr-ocli !

Cîulul scuiă-te-ar în ochi ! (3)

În fine al treilea fel de muscă, care se ţine aşişderea de familia *Viermĕnariuluî*, e *Musca morţilor* (4), lat. *Sarcophaga mortuorum* L.

Musca morţilor e ce-vă mai mare decât *Musca de casă*

(1) Com. de d-l Per. Papahagi ; — Idem, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 271.

(2) Com. de d-l Chr. Geagea.

(3) Com. de d-l Per. Papahagi ; — Idem, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 271.

(4) Dat. Rom. din Tĕra-Românescă, com. de S. Sa pār. T. Bălăşel.

și de colóre ce-và mai albastră decât acésta. Ea se vede într'un număr fórte mare, une-orî chiar roiuri întregi în jurul mormintelor prin cimitire, și mai ales când se desgrópă în jurul un mort.

Și de óre-ce musca acésta își depune larvele sale de regulă pre corpurile morților, pre carî apoi le și mănâncă, de aceea ómenii aũ fórte mare ciudă pe ea.

Atât despre musca acésta cât și despre larvele sale, numite în genere *viermî*, există la Români din *Țera-Româ*. *Și* următórea legendă :

«Ci-că aũ fost odată nisce ómenî mari, mari, grozav de mari, la carî le dicea *Jidovi*.

«Și ómenii aceia erau așa de mari, că puneau piciorul pe un vârf de munte și cu ăla-lalt pășiau în alt munte, iar cu mânilé se apucau de tórtele cerului și îl sguđuiau, par'că am sguduî noi o cergă.

«Și *Jidovi* ăștia erau ómenî răi, nevoie mare, și se luau la contră chiar și cu Dumneđu și nu-î sciau și lui de loc de frică.

«Și Dumneđu, așa vėđuend, și-a pus în gând ca să-î prăpădescă după fața de pămînt, ca nici picior din ei să nu rămăe, dór numele, iar în locul lor să facă alți ómenî mai mici și mai ascultători.

«Și așa bunul Dumneđu a dat un potop mare pe fața de pămînt, că nici n'a mai fost până atunci așa prăpăd de apă, și nici că o mai fi, cât o fi să fie lumea. Așa că pămîntul s'a umplut totului-tot de apă, că nici munții nu se vedeau nici cât negru sub unghie.

«Toți *Jidovi* aũ perit înecați, numai unul mai vartos scăpase de înec, căci se așezase cu un picior pe un munte și cu altul pe alt munte și cu mânilé se apucase de tórtele cerului și sta așa așteptând să sece apele.

«Dar Dumneđu nu l-a suferit nici pe acest *Jidov*, căci el vrea să scape de toți *Jidovi*. Și așa a rânduit nisce *Musce*, de aũ năvălit la ochii *Jidovului*, iar doi *viermî mari* i-a trimis la tălpile *Jidovului*.

«Și *Muscele* trimise îl ciupiau de ochi, iar *viermii* i-aũ ros tălpile.

«*Jidovul*, la rândul său, vrënd să se apere cu mânilé de

Musce și tot mișcând din picióre de durere, a scăpat cu mânilor de pe tórte și cu piciórele de pe creștetul munților, și așa s'a prăbușit în apă și s'a înecat, și urma *Jidovilor* a perit din lume, dór numele le-a rămas și ósele prin pămînt.

«Și de atunci a rămas vorba că omul are talpa piciorului scobită, de când aũ ros *viermi* talpa Jidovului celui ce voiã să scape de pedépsa lui Dumnezeu.

«Și tot de atunci a rămas ca *Muscele morților* să împueze pe ómenī, când sunt morți, și de aceea se și crede că la bolnav, când vor nãvãli muscele acestea, e semn că mórtea e gata.

«Dumnezeu a dat apoi voic muscelor și viermilor să mănânce trupurile Jidovilor. Și de atunci a rămas ca *Muscele morților* și *viermi* să mănânce pe tótã lumea!»

Tot la Români din Țera-Românescã mai existã despre Musca acésta încă și următórele credințe :

Scotându-i unui bolnav un dinte și mergênd cu el pe o poianã și aruncându-l tot înainte-ți pânã de trei ori, dacã la a treia órã vei gãsi o muscã pe el, e semn că bolnavul cãruia i s'a scos dintele, va muri îndatã.

Când se strîng multe *Musce* la patul bolnavului, și cã deosebire *Muscele morților* și cele verđi-albastre, adecã *Muscele de stãrvuri*, e semn că bolnavul e pe ducã (1).

---

(1) Com. de S. Sa pãr. T. Bălășel.

MUSCA DE CIREȘE.

(*Trypeta cerasi* L.)

Despre *Musca de cireșe* (1), ale cărei larve trăesc în *cireșele cele dulci*, există la Româniî din *Transilvania*, com. Socol, următórea legendă:

«Dice că vrênd odată *Maica Preacurată* să ducă Domnului Christos un blid de cireșe, se duse la un cireș ca să-și culégă vre-o două.

«*Cireșele* din cireșul acela însă erau închinatè *Satanei*, și prin urmare nu erà modru ca să pótă luà vre-una, căci cu cât scutură cireșul mai tare, cu atâta se suiaũ și *cireșele* mai sus.

«*Maica sfîntă*, vëdënd lucrul acesta, le-a blestemat ca nimic să nu se alégă din ele.

«După blestemul acela s'aũ și prefăcut apoi tóte *cireșele*, câte erau pe cireș, în nisce musculițe negre și micî, numite *Musce de cireșe*, carî și în ȓiua de aȓi, fiindu-le dor de surorile lor *cireșe*, vin și sãrutându-le își lasă ouële pe ele, din carî făcëndu-se apoi nisce viermuleȓi micî și albî, le scobesc și le mănâncă.»

O altă legendă, tot din *Transilvania* și anume din com. Adrian, ne spune în privinȓa originèi acesteî musce următórele:

«*Dumneȓeũ*, mănçând odată și el *cireșe*, vede, spre mirarea lui, că care cireșă, cum o duceà la gură, îndată se prefăceà în *muscă* și *bãzz!* se cam mai duceà.

«Pentru aceea le-a blestemat *Dumneȓeũ* ca *musce* să și rëmână până în vëcul vëcului. Și așa aũ și rëmas până în

---

(1) Cf. și Dr N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 10.

diua de ađi, mâncând cireșele ce atunci nu s'aũ prefăcut în musce.»

Afară de aceste două legende, mai există la Români din *Transilvania* încă și următoarele datine și credințe despre *Muscele de cireșe*:

Cireșele le poți scăpa de *Muscele de cireșe*, dacă prinzi nouă musce de acestea și le spânzuri de aripă pe un virf de cireș (1).

Când vezi *Musce de cireșe*, întornă-te într'un picior și scuipând după ele ȑi: «Ptiũ slujnica Draculuĩ!», — că atunci toate vor sburã (2).

Cel ce a mâncat 99 de *viermuleți de ciréșă*, s'a împrietinit cu *Satana* (3).

Când vezi mai întâiũ cireș înflorit, întornă-te către răsãrit și ȑi: «Ptiũ slugile Satanei! — Ptiũ slujnicele Satanei! — că apoi nici un vierme nu vei afla în cireșe (4).

---

(1) Dat. și cred. Rom. din Cosma.

(2) Dat. și cred. Rom. din Adrian.

(3) Dat. și cred. Rom. din Socol.

(4) Dat. și cred. Rom. din Cașva. — Atât cele două legende, cât și datinele și credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

C Â Ş I Ţ A.

(*Piophila casei* L.)

În decursul verii şi al toamnei, când e căldura cea mai mare, adese-ori se poate observa în brânza cea nesărată de vacă, precum şi în cea iute, care a început acum a se strica, un fel de viermişori foarte mici şi subţiri ca scama, cu capul negru şi în colo de coloare albă-gălbie, cari numai de abia se pot vedea cu ochii şi cari mişună în colo şi în coace şi mănâncă brânza, până ce mai totă se face ca făina.

Aceşti viermişori, cari nu sunt alta fără numai larvele unei musce mici, care petrece mai cu seamă prin acele case sau locuri, unde se află mult *frupt alb*, şi care se numesc *Câşiţă*, lat. *Piophila casei* L., se cheamă în Moldova: *Câşiţă* ca şi musca, care îl produce (1), în Ţera-Românească însă: *Careţi*, sing. *Carete* (2); în Bucovina: *Codaţi*, sing. *Codaţ* (3); în Transilvania: *Codaci*, sing. *Codaciū* (4), în

---

(1) Dat. Rom. din Paşcani, dict. de C. S. Bucan: «*Câşiţă* se numesc un fel de viermuşori foarte mici ca nisce flocuşori foarte subţirei sau ca o scamă, cari se fac în brânza cea nesărată, adică în *nesărdătură*, şi ale căror urme pe unde au ros se fac gălbii. Tot aşa se numesc şi musca, care produce aceşti viermişori.»

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «*Careţi* se mai numesc şi viermii din brânză.»

(3) Mai pretutindenă.

(4) *Cărţile săténului român*. Cursul III, Gherla 1878, p. 114.

Ungaria : *Codați* (1) și *Strepeți*, sing. *Strepede* (2), iară la Români din Meglenia : *Strepîj* (3).

Dacă brânza nu s'a stricat de tot și *Câșița* dintr'însa nu s'a îmulțit prea tare, atunci acesta, după cum spun o sémă de Români din *Transilvania*, se pôte scóte, dacă se presari piper pe brânză (4).

În fine mai e de observat și aceea că *Codați* se numesc nu numai larvele acestei musce, ci și ale muscei numite la *Eristalis tenax* L. (5), precum și a *Lardariului* (6).

(1) *Gutinul*, diar social, literar și economic, an. I. Baia-mare 1889, p. 4: «În Selagiū lângă Someș, mai tóte insectele se numesc *Gongă* și *gujulie*; *Ciorman*, larva Cărăbușului; *Codați*, viermii ce se fac în slănină ori brânză.»

(2) V. Sala, *Glosariū din comitatul Bihor în Ungaria*, publ. în *Revista critică-literară*, an. IV, p. 339. «*Strepeți*, viermuleți din slănină ori brânză.»

(3) Per. Papahagi, *Români din Meglenia*, publ. în revista *Tinerimea română*, Noua serie, vol. V, București 1900, p. 289: «*Strepîj* s. viermele, care apare în brânză și în urdă»; — Idem, *Megleno-Românii*, p. 119: «*Strepîj* sm. vierme de brânză.»

(4) *Cărțile saténului român*. Curs. III, p. 114: «*Codaci* din brânză sar afară, dacă presari piper pe dînsa.»

(5) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11; — *Enciclopedia română* t. I, p. 873: «*Codaț*, pl. *Codați*, larva codată a muscei *Eristalis tenax*»

(6) Veđi *Lardariul*.

B E Ţ I V A.

(*Drosophila funebris* Fabr.)

Din luna lui Aprilie şi până în luna lui Octomvrie, însă mai cu sémă tómnă, când ferbe vinul în tocitorî, orî şi cine póte să observe un număr considerabil de musculiţe roşioare, dintre carî unele umplu cramele şi păreţiî vaselor, în carî ferbe vinul, altele se pun la gura saũ vrana butóielor, şi iarăşi altele sbárnăesc pe de-asupra căciulei, care se forméză din tescovină şi se ridică asupra mustului în tocitorî.

Aceste musculiţe nearătóse le numesc uniî Românî simplu *Musce* saũ *Musculiţe*, alţiî *Musculiţe de vin*, *Muşişă* şi *Muşişă* (1), iar cei mai mulţi *Musce beţive* saũ simplu *Beţive*, sing. *Beţivă*, din causă că aũ obiceiũ de a petrece mai cu sémă unde se află vin saũ oţet.

Şi într'adevăr că din observaţiunile făcute, s'a putut dovedî că aceste musculiţe se nasc de regulă în fructele ce trec în putrejune, în tescovină próspătă, precum şi în cea distilată.

Beţivele sunt de regulă un indiciũ de oţetire al materiei. Ba, se crede chiar că germenii oţetirii sunt aduşi şi depuşi de aceste musculiţe pe diferite corpuri zăhăróse şi alcoolice, şi acésta explică pentru ce odată cu ivirea lor trebue să fie şi un început de oţetire (2).

Tot despre aceste musculiţe, Sânţia Sa părintele T. Bălăşel îmi scrie următóarele :

« *Beţivele* sunt nisce musculiţe micî, carî aũ obiceiul de a

---

(1) S. P. Barcian, *Dicţ.* ad voc.

(2) Cf. *Revista viticolă şi horticolă*, an. III, Bucurescî 1898. p. 37.

trăi în roiuri mari împrejurul vaselor cu băuturi spirtóse, cu licide acre sau cu materii din cari se extrag băuturile spirtóse și oțeturile, cum sunt țescovina de struguri, borma de prune și de alte fructe.

«Acele musculițe își depun ouăle în materii acre și spirtóse. Aci ouăle se clocesc și dau naștere unor viermișori mici, cari sunt larvele lor.

«Fiind-că ele trag foarte mult la vasele cu vin și alte băuturi spirtóse, de aceea poporul le-a botezat cu numele de *Befive*, după cum *bețiv* se dice și omului celui ce-l place să trăească cu nasul tot în băuturile spirtóse.

«Acele *Befive* trăesc în roiuri mari prin vasele destapate, cari conțin materii acre și spirtóse.

«Când nu este sgomot, ele staă liniștite și sug hrana lor din aceste materii. Îndată însă ce aud sgomot, se ridică în roiuri mari, în cât umplu magasia în care se află vasele. Lăsate în liniște iar se așeză la locul lor.

«Poporul n'are scârbă de aceste musculițe. Chiar când le observă în ciocanul cu rachiū, ori în paharul cu vin, nu se prea ostenește ca să le scótă afară, ci le înghite cu băutura, spunând :

Nu-mi este scârbă de ea,
Căci e *surióra mea*,

adecă îi place și ei să beă ca și nouă.

«De aici apoi și dicala :

A fi bețiv ca o bețivă,

care se dice despre cel ce vecinic îi place să sugă la băuturi spirtóse.

Un alt-fel de muscuță sau musculiță, care se ține de familia *Befivei*, e *Ochiarul*, numit de Românii din Meglenia și cei din Macedonia : *Mușița* (1), lat. *Drosophila graminum* Fall.

Numirea de *Ochiar* a acestei musculițe să-î vie, după spusa Românilor din *Bucovina*, de acolo că ea, fiind o găzuță foarte

---

(1) Com. de d-l Per. Papahagi: «Sub *Mușiță* se înțelege musca cea mai mică, care intră în ochi.»

mică, numai de 1-1.5 mm. de lungă, nu odată se vâără fără **veste** în ochii ómenilor, de unde numai mórtă se dă apoi **scósă** afară. Iar când dă în ochi e fórte aspră și iute, că te **ustură** ochii de ea (1).

-----

(1) Dict. de Roman Șorodoc din Vicovul-de-jos.

BĂTUCELUL.

(*Hippobosca equina* Latr.)

Toți cei ce au vite și cu deosebire cai cred că nu odată vor fi observat în decursul verii și al toamnei un fel de muscă mică, *lătue*, și de coloră ruginie-galbenă punându-se și ținându-se ca scaiul de oie pe părțile cele nepăroase ale vitelor cornute, și cu deosebire sub codă și printre picioarele cailor.

Acastă muscă îndrăsnită și nesuferită, care nu odată dă orbiș chiar și asupra oamenilor, voind a se pune și pe acestia, se numește în Bucovina: *Bătucel* (1), *Cerceliță de cal* (2), *Musca calului* și *Muscă cânescă* (3); în Moldova:

---

(1) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciū: «*Bătucelul* e un fel de păduche de vite cornute (boi și vaci), lătuț ca *Cherchelița* și cam de mărimea acesteia, cu acea deosebire numai că are aripă pielcioasă și împetrită cu roșu. El se pune între picioarele vitelor și anume la vacă aproape de pulpă, iar la boi lângă bôșe, de unde numai foarte cu greutate se dă luat. Capul său e foarte vârtos și numai cu greu se poate rupe de trup și scote din pielea vitelor»; — a celor din Budeniț, dict. de Măr. Dutcă: «*Bătucelul* e lătăuș ca *Cârcelul* și se pune mai cu seamă sub codă cailor»; — a celor din Sf. Onufreiū, com. de d-l Iancu Grigorievici: «*Bătucelul* e o muscă, care se pune sub codă calului și între picioarele acestuia.»

(2) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Sid. Calancea.

(3) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Precup. Galan: «*Musca calului* e aceea, care stă sub codă calului»; — a celor din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc, com. de Pavel Scripcariū: «*Musca cânescă* e ceva mai mică decât cea de casă»; — a celor din Igesci, dict. de d-l Iancu Grigorievici: «*Musca cânescă* e de coloră galbie-întunecată»; -- și a celor din Udesci, dict. de Const. Cimpoeș: «Nisce musce galbene ca grăunțele de păpușoiu, și puțin mai mici decât cele de casă, se numesc *Musce cânesci*.»

hicheriță de cal (1), *Muscă de cal* (2), *Musca calului* și *Muscă cânescă* (3); în Țăra-Românească: *Muscă cânescă* (4); în Transilvania: *Gondă de câni*, *Gondă cânescă* (5) și *Muscă înescă* (6); în Ungaria: *Muscă cânescă* (7); iar la Români în Macedonia: *Căpușă de cal* (8).

Musca acesta se numește *Bătucel*, de aceea pentru că, după cum mi s'a spus, e lătue sau lătăușă, ca și când ar fi utucită și așa de tare sau vârtosă și scorțosă că, prindându-o și voind a o omori, n'o poți nici de cum omori cu mâna, până ce n'o poți pe vre-un obiect mai tare și n'o poți cu unghia degetului celui mare (9).

Cerceliță de cal, *Muscă de cal* și *Musca calului* se numește de aceea pentru că ea petrece mai cu plăcere pe cai și cu deosebire sub codă și printre picioarele acestora.

Iar *Gondă cânescă* și *Muscă cânescă*, pentru că ea foarte dese-ori se pune și pe câni, și mai ales pe urechile acestora, incomodându-i și necăjându-i și pre aceștia.

Mai departe cred și dic Români din *Bucovina* că, dacă

(1) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11.

(2) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Musca de cal*, care trăește pe cai, și mai ales sub codă acestora.»

(3) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iord. Bran: «*Musca cânescă* e ca și *Musca calului*; se ascunde prin părul cânelui de unde nu se dă scosă»; — a celor din Opișeni, jud. Suceava, dict. de George Iacob: «*Musca cânescă* e gălbie și o lecuță mai măruță decât cea de casă, are aripi mai late și mai tari decât ale celei de casă.»

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Musca cânescă* este mai reă decât toate muscele, căci năvălește la ochi, la nas și la gură. Bătrânii spun că a vremea de apoi Dumnezeu va trimite în lume *Muscă cânescă*, în număr foarte mare, ca să amărase dăile oamenilor. Este și un blestem popular: «*Lovi-te-ar musca cânescă!*»

(5) Com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Gondă de câni* sunt muscuțe galbene ce se sue pe câni.»

(6) Barcian, *Dict.* 1888, p. 501.

(7) Com. de d-l El. Pop: «*Musca cânescă* are nisce picioare acătărătoare cu cari se prinde și se acată nu numai de haine, ci chiar și de pielea omului. Ele într-o adevăr trăesc pe câni, pre cari mult îi incomodează.»

(8) Com. de d-l Per. Papahagi: «*Căpușă de cal* (*Hippobosca equina*) e un fel de căpușă, care se pune numai pe cal și catâr.»

(9) Dict. de Măr. Dutcă din Budeniț; — d-l Iancu Grigorovici din Igesci și Sam. Lucaci din Putna.

vre-un câne, apărându-se de această muscă, va apucă-o cu gura și va mănca-o, trebuie numai decât să turbe, căci *Muscă cânească* e *bóla turbei* (1).

Românii din *Transilvania* din contră cred și dic că:

Gondă de câni în ȕiua de *Sântă Mărie* de vei prinde și vei ține-o un an de ȕile ascunsă sub *icóna Maicii Domnului*, nimeni nici odată nu-ȕi va turbă de la casă (2).

Dacă vei prinde *Gonde de câni* în vreme de plóie și le vei spânzură de grinda tinȕii, nu va intră nici un betesug în casă (3).

Dacă un câne va omorî o mie de *Gonde cânesci*, trăesc 100 de ani (4).

Gonde de câni de pe câne turbat, de te vor mușcă, ai să turbî (5).

Când te mușcă un câne, pune *Gonde de câni* uscate și mărunțite bine, mestecate cu terpentin gros, că o să-ȕi trecă (6).

Gondă cânească pe un copil din légăn, de-l va mușcă, are să urle ca câni, de nu-l vei spěla cu lapte din ȕăte (7).

Prinde 77 de *Gonde de câni*, ține-le 77 de ȕile, și apoi dă-le la câni, că nici odată nu vor turbă (8).

Când urlă câni a pustiũ, dă-le *Gonde de câni* de 7 săptămâni, că o să încete (9).

Gonde de câni uscate de 9 ani, în vinars la drăguȕ de vei da, te va luă (10).

Și mai departe :

Când sunt *Gonde de câni* pe lângă casă, e semn că o să ajungă pe căseni un necaz, orî o supărare (11).

Gonde de câni prin casă de vei vedé, e semn rău (12).

(1) Dict. de d-l Iancu Grigorovicî.

(2) Cred. Rom. din Bandul de Câmpie.

(3) Dto.

(4) Cred. Rom. din Șomfalău.

(5) Cred. Rom. din Sâncel.

(6) Cred. Rom. din Spinî.

(7) Cred. Rom. din Herina.

(8) Cred. Rom. din Ȑag.

(9) Cred. Rom. din Posmuș.

(10) Cred. Rom. din Cepan.

(11) Cred. Rom. din Milașul-mare.

(12) Cred. Rom. din Fărăgău.

Gónde de câni, de te vor mușcă, e semn că vei fi mor-
bos (1).

Dacă un câne va mânca o *Gondă cânescă*, e semn că are
pă plouă (2).

Când umblă tare *Góndele de câni*, e semn ca să te porți
cu fânul (3).

Când umblă *Góndele cânesci*, e semn că va fi vreme grea (4).

Când staă ascunse *Góndele de câni*, e semn că are să fie
brumă (5).

În fine mai e de observat și aceea că atât Români din
Bucovina cât și cei din *Moldova*, unui om din cale afară
îndrăgnet, care-și bagă nasul pretutindenă, îi dic: «*Ce te vâri
ca musca în c... calulu!*» sau: «Se bagă ca musca în c...
calulu!» (6)

(1) Cred. Rom. din Tonciū.

(2) Cred. Rom. din Ciutelec.

(3) Cred. Rom. din Madarașul de Câmpie.

(4) Cred. Rom. din Bistrița și a celor din Șona.

(5) Cred. Rom. din Veza. — Tóte credințele din Transilvania, înșirate
până aici, mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

(6) Pretutindenă în Bucovina și com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

CHECHERIȚA.

(*Melophagus ovinus* L)

Oile, când sunt rău ținute și mai ales când sunt rău ținute, capătă la începutul primăverii un fel de păduche, care le suge sângele și din cauza căruia din hiriune și slabe, cum sunt, devin apoi încă și mai slabe (1).

Acest păduche, care se ține de familia Hipoboscidelor, grupa Papiparelor, și care cu cât crește și se îndesesc lămpile o mai tare și se face mai mult suc său usuc într'insă, cu atâta și el se înmulțesc mai tare (2), se numesc în Bucovina: *Checheriță* (3), *Chercheliță* (4), *Chercheriță* (5), *Cereliță* (6), *Certeliță* (7), *Chicheriță*, *Chichiriță*, *Chichiriză* (8), *Ciciriză* (9), *Căcăriță* (10), *Botîș* (11), și *Botuș* (12).

---

(1) După spusa Românilor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Carapciu, dict. de Vasile Cărciu; — și a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de C. S. Bucan.

(2) După spusa Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi, și a celor din Moldova, dict. de Iordachi Bran.

(3) Usitat în comunele Băncesci, Opișeni, Carapciu și Mahala.

(4) Usitat în Putna, Straja, Crasna, Horodnicul-de-jos, Cupca și Cireș.

(5) Usitat în Putna, dict. de Ioan Pusedrea.

(6) Usitat în Vicovul-de-sus și Straja.

(7) Usitat în Crasna.

(8) Usitat în Todiresci, Valea-sacă, precum și în alte comune din Bucovina.

(9) Usitat în Satul-mare.

(10) Usitat în Roșă de lângă Cernăuți.

(11) Usitat în Ilișesci și Șcheia, dict. de Gavr. Berariu.

(12) Usitat în Stupca.

iar în Moldova: *Checheriță*, *Chicheriță* și *Chichiriță* (1).

Se dice însă că dintru început, pe când ómenii erau mai prevenitori, mai buni la inimă și mai darnici de cum sunt în ziua de astăzi, oile nu aveau *Checheriță* ci ele o căpătară, cu mult mai pe urmă.

Iar de unde și în ce chip o căpătară ne-o spune următoarea legendă din Bucovina:

«Dice că eră odată o babă foarte săracă și pe lângă acésta încă și păduchiósă, dar de altmintrelea foarte cinstită și cum-pătată la vorbă. Să fi sciut că pere de fóme, și nu s'ar fi atins de vre-un lucru străin. De aceea se vede că eră așa de săracă și nebăgată de nimeni în sémă.

«Odată a mers baba acésta la stână spre a căpăta de la baciú o lecuță de urdă și de caș, ca să se îndulcéască și ea măcar odată în vieța ei.

«N'a apucat însă biéta babă a ajunge și a intră în stână și iată că baciul, fiindu-i gréță de dînsa saú ce i-a fi fost, destul atâta că o alungă fără a-i da măcar o fărămătură de urdă saú de caș.

«Baba, deși-i cârâiaú mațele de fóme, și de și abiă mai putea sta pe picióre de ostenită ce eră, nu spuse nimica, ci se întórse supărată înapoi de unde a venit.

«Întâlnindu-se însă, la întórcerea sa, cu ciobanii carí pásceau oile, începú a li se jeluí acestora și a spune cum a alungat-o baciul afară din stână, fără să-i dea măcar o fărămătură de urdă saú o feliórá de caș.

«Ciobanii, în loc s'o mângâie, îi spuseră că urda și cașul e făcut pentru *simbrași*, adecă pentru stăpânií oilor, și nu pentru babe ca dînsa. carí în vieța lor n'aú avut nici măcar o códă de óie.

«Baba, auđind acest răspuns, nu díse mai mult nimic, ci-și căută mai departe de drum.

«Mergênd ea, cât a mai fi mers, se întâlnește cu un *cârlănariú*, care pásceá o turmă de cârlaní, berbecí și mióre, și cum se întâlnește prinde a i se jeluí și acestuia.

(1) Usitat în Pașcani, dict. de C. S. Bucan și Iordachi Bran; — veđi și Dr. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11; — cf. *Enciclopedia română*, vol. III, p. 244.

«Cârlănariul însă, fiind un om foarte rău și hărăgos, cum o aude că i se jeluesce, nici una nici două, se și repede la dînsa, o apucă de cap, îi dă vre-o câțî-vă pumnî, și apoi, după ce a bătut-o cât a încăput într'însa, o alungă dîcîndu-i

— «Urdă și caș ți-a trebuit, scorbura păduchiósă ce ești, na! satură-te acuma de caș și de urdă!

«A suferit biéta babă rușinea, ce i-a făcut-o baciul, când a alungat-o din stîna, și ciobaniî, când i-aŭ spus că urda și cașul nu-i pentru dînsa, dar așa o batjocură și rușine n'a suferit încă nici odată. De aceea, cum a bătut-o și a alungat-o cârlănariul, a și prins un *păduche* și, aruncându-l între cârlani, a dîs:

— «Na! aibă și cârlaniî și oile vóstre bunătatea și podoba ce o am eŭ, și ție-se de acuma înainte de oi și de voi, precum s'a ținut până acuma de mine!

«Și cum a aruncat ea păduchele și a rostit cuvintele acestea, s'a pornit și s'a dus mai departe.

«Păduchele aruncat însă, cădînd din întîmplare pe o mioră, care eră mai grasă și mai frumósă, și începînd a suga la sânge dintr'însa, s'a făcut cu mult mai mare, de cum eră când se află la babă, și înmulțindu-se cu timpul s'aŭ umplut și celelalte miorî și cârlani, și de la acestea s'aŭ umplut și oile ciobanilor, și de atunci aŭ oile păduchi, cari sunt roșietici-întunecați sau cărămiđii-întunecați, și cari se numesc (*Cicirize*) (1).

Checherițele se țin pe mieî, cârlani, miorre și pe oi până în *Postul Sânt-Petrului*, adecă până pe timpul tunsului. Și cu cât sunt oile în răstimpul acesta mai hitiósne și mai slabe, cu atîta și ele se înmulțesc și le mănâncă mai tare. Iar când oile sunt grase, atunci prea puțin le pasă (2).

După ce se *mișesc* mieî și se tund oile, se perd și *Checherițele* și mai ales dacă nemijlocit după acésta se duc la o apă și se scaldă. Nefind prin apropiere nici o apă și neputîndu-se, nemijlocit după ce s'aŭ tuns, scaldă, se curățesc și se ușuréză cu totul de ele mai pe urmă, și anume

(1) Din Satul-mare, dict. de Vladimir Lupuștean, agricultor.

(2) După spusa Rom. din Galanesci, dict. de George Cârstea, și a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de C. S. Bucan.

ând dă o plóie și acésta le spală. Dar după ce s'aũ tuns i s'aũ spélat de ajuns, nu capătă mai mult *Chicherițe* în nul acela (1).

O sémă de Români, vėdend că oile aũ multe *Chicherițe* i nu se pot mântui de ele, le ung cu *păcură* saũ le spală cu sémă de *Strigóe* și apoi *Chicherițele* îndată per (2).

---

(1) După spusa Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariũ;—a celor din *Marapciũ*, dict. de Vas. Cărciũ;—a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. *onesi*;—a celor din Putna, dict. de I. Pusdrea;—și a celor din Pașcani, dict. de Iord. Bran.

(2) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciũ.

PĂDUCHELE ALBINELOR.

(*Braula coeca* Nitzsch.)

Păduchele albinelor e un insect foarte mic, numai de 1—1½ mm. de lung, de colóre întunecat-roşie şi acoperit cu perişori negri.

Acest insect parasit se lipesc de peri *albinelor*, astfel că albinele nu se mai pot curăţi si mântui de el.

Mai tare însă sunt infectaţi şi supăraţi de el *trântorul* şi *matca*, şi acesta din urmă mai ales atunci când are să depue ouăle prin chiliuţe.

El se înmulţesc mai tare în anii cei răi, adecă mai puţin mănoşi, şi în ştubeele său coşniţele cele mai slabe, precum şi în acelea ce sunt aşezate pe loc umed.

Prisăcarii, cari voesc a scăpa albinele de acest parasit neplăcut şi periculos, cum l-aŭ observat, frécă ştubeele pe din năuntru cu *Laptele cuculuï* său *Alior*, lat. *Euphorbia helioscopia* L. său cu *Cimbru sălbatic*, lat. *Thymus serpyllum* L., orî şi numai punênd una său alta din aceste două plante în năuntrul ştubeiului, în care aŭ observat că se află păduchi de aceştia (1).

---

(1) Grigore Predescu, *Duşmanii albinelor*, publ. în *Albina*, an. II, Bucureşti 1898, p. 396;—I. Costin, op. cit., p. 27.

PURICELE.

(*Pulex irritans* L.)

Puricele e un insect, care se ține lipcă de om, fiind-că se nutrește mai numai din sângele acestuia. De aci vine apoi că el e răspândit preste totă fața pământului, respective pretutindenă unde locuiesc oameni. Și tot din cauză că el se nutrește mai numai cu sânge omenesc, există la Români următoarea legendă despre dînsul:

«Dice că pe timpul potopului celui mare, când *Noe* plutiă cu corabia pe de-asupra valurilor apei, netrebnicul de *Diavol* voi să pîrdă și pe *Noe* cu cele ce se afla în corabie. Se gândi deci puțin și născoci numai decât un fel de instrument de fier, numit ați *sfredel*, cu care putea să găurască pereții corabiei.

«Ast-fel *ucigașul* se apucă de lucru.

«Bietul *Noe* și cu cele ce se afla în corabie erau în primejdie de a se îneacă. Se apucară și ei să scotă apa din corabie, dar nu puteau *prididi* pe *Dracul*, căci el lucra mult mai iute, găurind pereții vasului, așa că apa năvăliă din ce în ce mai multă.

«În fața acestei primejdii se credeaș perduți.

«*Dumnezeu* însă, care nu voiesc mórtea păcătosului, căci perdeă de tot făptura mânilor sale, dete înțelepciune *năpârcei*, și pôte că de atunci aș șerpi înțelepciune, căci sfînta Scriptură ne poruncesce să fim înțelepți ca șerpi.

«Iar *năpârca* se înfățișă înaintea lui *Noe* și dișe:

— «Ce-mi dai mie să astup eu găurile ce le face *Dracul* și prin cari intră apă în corabie?

— «Ce ceri? — o întreabă *Noe* în desnădăjduire.

— «După ce va încetă potopul să-mi dai câte un om pe fie-care ți ca să mânânc cu semințiile mele!

— «*Noe*, strîmtorat de primejdie, îi făgădui cererea, și așa *năpârca* se apucă să astupe găurile, adecă îndată ce *Dracul* găuriă cu sfredelul, *năpârca* rupeă câte o bucată din cîoda ei de astupă pe unde intră apa.

«Cât-va timp *Diavolul*, vădînd că nu i-a reușit planul, fugi lăsînd corabia și pe cei dintr'însa în pace.

«După ce trecu potopul, *Noe* aduse jertfă de mulțumire lui Dumnezeu, că l-a scăpat de înec.

«În această veselie *năpârca* își luă îndrăsnéla și veni să cîră lui *Noe* ceea ce îi făgăduise, adecă câte un om pe fie-care ți de mîncare.

«*Noe*, când auđi acésta, se supără grozav, fiind-că se gîndia că în câte-vă ȳile va isprăvi lumea dînd-o la *năpârca*, de ȳore ce eră puțină. Ast-fel pe cea dintâi, care îndrăsni să vorbescă, o aruncă în foc în urma jertfelor.

«Lui *Dumnezeu* atunci nu-i plăcu fumul ce eșia din arderea *năpârcei* și porni un vînt, care împrăstie tótă cenușă de la acésta jertfă peste tótă suprafața pămîntului.

«Din acésta cenușă eșiră *Puricii* cari, socotindu-i pe toți din lume, precum și sângele ce îl sug de la toți ȳomenii, negreșit că mânâncă un om pe fie-care ți ca împlinire a făgăduinței lui *Noe* (1).»

Românii însă, nevenindu-le acésta mîncărime la socotéla și mai ales că une-orî *Puricii* se fac din cale afară nesuferiți, caută tóte chipurile și mijlócele cum s'ar puté mai lesne și mai de grabă mîntui de dînșii.

Așa Românii și mai ales Româncele din unele părți ale *Bucovinei*, precum bună-ȳră cele din Mahala, districtul *Sadagurei*, voind ca să nu se ivescă *Purici* peste vară în casele lor și să nu le supere din cale afară, au datină ca în ȳiua de *Ajunul Crăciunului* să nu rostescă nici de cum cuvîntul *mac*, cređînd că cel ce rostescé acest cuvînt, acela va fi peste vară neconținut pișcat și supărat de *Purici*, pe

(1) Publ. de Ioan Demetrescu, de lângă Dâmbovița, în *Gazeta Transilvaniei*, an. L.IV, Brașov 1891, No. 144, p. 7.

ând din contră cel ce nu-l va rostî, va fi cruțat de dînsîi (1).

Românii din Bălăceana, districtul Sucevei, însă spun că mul care nu dórme în ziua de Paști, nu-l va mîncă tot anul *Puricii*. Asemenea și pre omul, care mînîncă hrean în ziua de Paști, postind dimineța înainte de a mîncă nafură, încă nu-l mînîncă tot anul *Puricii* (2).

Românii din unele părți ale *Transilvaniei*, voind ca peste an să nu aibă *Purici* în casă, mătură în ziua de *Anul Nou* așa cu busuioc (3).

Alți Români însă tot din *Transilvania*, vrînd ca să nu-î mînînce *Puricii* peste an, sémănă în ziua de Anul nou grâu pe dinaintea casei (4).

Românii din unele părți ale *Banatului*, voind asemenea ca să nu fie supărați de *Purici* peste vară, îndatinéză în ziua de *Buna-vestire* a-și spêlă tot corpul cu apă de nea.

În alte părți însă, tot din *Banat*, înainte de spêlarea corpului, se stropesc casele cu apă de nea topită orî și cu apă neîncepută de la rîu, și apoi măturându-se cu o bucată de piele de vită crăpată, muerea ce le mătură rostesc următoarele cuvinte:

Hei, *boi negri*! (5)
Că eū m'am sculat,
Cu mătura v'am măturat

Și departe v'am aruncat,
Sub brăduți mărunți,
Sub pôle de munți!

Făcînd acêsta se crede că *Puricii*, cari se află peste vară sub brați, sunt *Puricii* mînați de atare descîntătoare sau fermecătoare, care și-a măturat casa în chipul mai sus arătat (6).

Românii din unele părți ale *Țerii-Românești*, precum bunăsră cel din comuna Grozesci, jud. Mehedinți, taie în ziua de Paști un cocoș negru, iar cuțitul mânjit de sînge îl infig

(1) Com. de Ionică al lui Iordachi Isac.

(2) Com. de Ioan Boca, stud. gimn.

(3) Dat. Rom. din Fărăgău, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(4) Dat. Rom. din Ercea, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(5) Sub *boi negri* se înțeleg aci *Puricii*.

(6) S. Fl. Marian, *Sêrbătorile la Români*, vol. II, p. 227.

după uşă, un timp mai îndelungat, în credinţa că toţi *Purici* se vor strînge la el (1).

În fine Românii din unele părţi ale *Ungariei*, precum buni oră cei din Ineu, comitatul Bihorului, spre acelaşi scop, când aud întâiaşi dată primă-vara tunând, se *durdulesc* pe pământ, crezînd că făcînd acésta *Purici* nu-î vor mânca (2).

Dacă însă mijlocele arătate până aici nu ajută, atunci cîm în decursul verii să-î depărteze prin măturarea caselor *mătură de pelin*, fiind-că, după credinţa şi spusa lor, amărăciunea acestei plante *Purici* nu pot de fel să o sufere, din cauza acésta fug din casă (3).

Neajutînd nici măturarea cu mătură de pelin, fiind-că *Purici* se ouă şi se înmulţesc nu numai pe jos şi printre capăturile podelelor, ci fôrte adese-orî şi prin aşternut, atunci ieau mai multe rămurele de pelin şi le pun sub perină şi aşternut (4).

(1) C. Gherghinescu, *Superstiţii din Grozesci*, jud. Mehedinţi, p. în *Şedětórea*, an. III, Fălticeni, p. 120: «Pentru a scăpa de *Purici*, în ziua de Paşti cocoş negru, iar cuţitul mînjit de sînge înfige-l de uşă şi lasă-l acolo că toţi *Purici* se vor strînge la el.»

(2) Avram Igna, *Credinţe populare din Ineu în Bihor*, publ. în *Familia*, an. XXXVI, Oradea-mare 1900, No. 10, p. 115: «Cînd auzi mai întîi tunând primăvara, să te durdulesc pe pământ şi nu te vor mânca *Purici*».

(3) Dat. Rom. din *Bucovina*, precum şi a celor din *Mahala*, com. de Ionică al lui Iordachi Isac: «Dacă *Purici* se înmulţesc în vre-o casă supără pe căseni pişcându-î prea tare, ca să-î facă să înceteze cu pişcat şi tot odată să părăsescă casa, se aduce pelin verde şi se mătură cu el sau se pune sub perină;» — a celor din Mitocul-Dragomir, distr. Sucevei, com. de V. Greciuc: «Ca să nu te musce *Purici*, e bine să mătură casa cu pelin;» — *Albina*, an. II, Bucuresci 1899, p. 433: «Iar rani îngrijitori şi deştepti mătură cu *mătură de pelin* pe sub pat, că amărăciunea acestei plante îi gonesce.»

(4) Dat. Rom. din *Bucovina*; — Dr N. Leon, *Zoologia medicală*, 12: «Contra *Puricilor* se aştern în casă şi în aşternut frunze şi flori de pelin;» — Gh. Ghibănescu, *Rusaliile sau Ruriile*, publ. în *George Lazăr*, revistă pentru educaţiune, an. I, Bârlad, 1887, p. 144: «Întrebuintarea pelinului e generală la Români. Credinţa legată de întrebuintarea pelinului e acésta: sunt feriţi de rele acei cari pun pelin la Rusalii. Sîmbătă seara, după ce sfîntesce sórele, care mai de care se îngrijesc să-şi procure pelin; care îl pune în aşternut, pe pernă, pe sub pernă pe lângă cap, pe sub trup, la picióre. Dorm în pelin tótă nóptea, că cred că sunt feriţi de rele, căci lor — *Rusaliilor* — nu le place mirosul».

Tot așa fac și Româniî din *Macedonia* (1).

Datina acésta, care e răspândită pretutindenî printre Româniî, se pôte deduce și din următórea doină poporană din *Bucovina*:

Pelin beaű, pelin mănânc,
Pe pelin séra mă culc.
Diminéța, când mă scol,
Cu pelin pe-obraz mă spél.

Precum și dintr'ó variantă a acestei doine din *Transilvania*, care sună ast-fel:

Pelin beaű, pelin mănânc,
Pe pelin nóptea mă culc,
Diminéța, cand mă scol,
Cu pelin verde mă spél;

Cat în cofă apă nu-î,
Canta-î cu pelin în cuiű!
Da-te-ași draculuî, peline,
Că secași inima'n mine (2)!

Dacă însă nici mijócele acestea nu ajută nimica, atunci și ieauă refugiul la diferite descântece.

Așa când véd întâia órá *lună nouă*, adecă când acésta e *la o seceră*, ȓic:

Craiű nouű,
Craiű nouű!
Cu bine ai venit,
Cu bine m'ai ȓăsit,

Să piéră *Puriciű*
Și *Sfabű* și *Rușiű*,
Și *Ploșniȓele* din casă
Afară să ésă!

Iar cuvintele acestea le ȓic afară, arătând cu mâna la *ună*. În casă însă nici odată, pentru că rostindu-le în casă, *gujuliile* amintite în versurile acesteu și mai tare s'ar înmulȓi (3).

Sau unul dintre căseni ese afară și ȓice:

Lună nouă'n ȓéră
Să ésă *Puriciű* afară!

de pelin și așa fug; iar astăȓi, când credinȓa veche începe a se clătî și a se imputîna, se crede că nu *Rusaliile*, ci *Puriciű*, neplăcându-le mirosul de pelin, fug și nu-î supéră tótă vara; — Dim. P. Lupașcu, *Medicina babelor*, p. 84: «Pentru *Puriciű* să puî nóptea, pe sub pat, prin casă și chiar în așternut, pelin verde și toȓi vor perî.»

(1) Com. de d-l Per. Papahagi: «De *Puriciű* se întrebuintézá érbă de pelin, în care se strîng *Puriciű*, și care apoi o arȓi.»

(2) *Noua Revistă Română*, an. I, Bucuresci 1900, p. 526.

(3) Dat. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de d-l Petru Prelipcean.

Iar altul, care rămâne în casă, întreabă :

Dar dac'ar eși,
Cu ce s'ar nutri

Cel dintâlu :

Uni pe alții s'or mîncă
Și noi de ei vom scăpa (1)!

În *Țera-Românească* este asemenea datină ca atunci, cînd e *lună nouă*, adică cînd e numai ca o seceră pe cer, cu deosebire în luna lui Mărțișor, cînd fac *Puricii* ochi persoana, care voesce să stîrpească *Puricii*, *Libărcile*, *chi de lemn* sau *Ploșnițele*, precum și alte gujulii de case și bucătării, trebuie să fie vestită, pe neașteptat către o altă persoană, că a eșit luna pe cer.

Atunci persoana anteinsectă alérgă într'un suflet de strachină nouă, smălțuită, preparată anume și de mai mult cumpărată în ajunul *Moșilor* (de Rusali) sau căpeta pomană pe la *Moși*, pune apă neîncepută într'însa, de la trei fântâni în trei vase nouă și care apă trebuie să de trei fete mari, fără de a se fi uitat îndărăt, cînd a uitat

Pune strachina cu apa asta pe o feréstră din spre pînde unde răsare luna pe cer și așteptă așa până vine în dreptul ferestrei și în direcțiunea strachinei. Cînd a văzut de se vede luna bine în apă și în fundul strachinei, pe care-și face contra *Puricilor*, începe a descânta luna din chină cu trei fire de paie de la o mătură nouă cu cuvir

Lună nouă'n casă,
Păduchi de lemn,
Puricii,
Gîndacii
Și toate gîngăniile
Din casă
Afară să éasă!
Să se ducă,

Să se risipéscă,
Unul cu altul
Să nu se întîlnéscă.
Cînd s'o întîlni
Munte cu munte
Și'n cap s'ar bate,
Atunci să se'ntîlnéscă,
Atunci și nici atunci!

Descântînd ast-fel de trei ori, pune apa descântat în patru vase, așeză vasele binișor în colțurile casei pe

(1) Dat. Rom. din Mahala, com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isa

tru și dimineța cu siguranță că trebuie să găsească în
lin vase câte-vă găngani din casă.

ând gănganiile, le scote frumuse, le pune într'o cutie
librituri golă și care cutie trebuie să fie furată, pân-
o căruță, până a vîndut tot la târg ce a avut de vî-
și aruncă cutia cu găngani cu tot în căruță, descân-
în urma ei:

1 voi *Purici*, *Purice*,
casă eū vē scosei,
cutiōră furată vē pusei,
cântați,
ați,
stemați,
cutie lepēdați.
lună nouă descântați,

Așă să vē'ndrăciți,
Așă să'ncremenii
În cele nouē țeri
De peste nouē mări...
C'acolo v'așteptă
Cu mese'ntinse,
Cu facile-aprinse,
Amin (1)!

semă de descântătoare însă, tot din *Țera-Românească*,
un cuțit—probabil că acela cu care s'a tăiat un cocoș
în ziua de Paști,—și înfigēdu-l în pămînt dic:

Am înfipt un cuțit în pămînt:

Fugiți *Puricilor* după vînt.

Cum se strâng pescii la lésă,

Așă să fugă *Puricii* din casă.

Fugiți

Vē răspândiți.

Fugiți,

Vē răspândiți (2).

tot-deauna însă sunt *Puricii* asemenea de supărăcioși,
îl supără pe om câte odată mai tare, de altă dată mai

îndrăsneți și mai nesuferiți sunt ei înaintea unei ploii,
că atunci îl pișcă pe om și-l sug sângele cu mai
lăcomie.

aici vine apoi și credința Românilor de pretutindenți,
că-l supără și-l mănâncă pe cine-vă prea tare *Puricii*,
umai decât să se schimbe timpul, are să plóie (3).

Sănătatea, an. II, p. 77—78.

Dem Teodorescu, *Poesii populare române*, București 1885, p. 388.

Cred. Rom. din Costâna, distr. Sucevei, dict. de George Lăcătuș,
Istor: «Când mușcă *Puricul* mai tare, atunci are să plouē»;—a ce-

Maî departe se crede şi se dice că *Purici* mulţi înseamnă sărăcie (1).

Când vezi un *Purice* pe mână, ai să capeţi în curând un răvaş (2).

Când te pişcă un *Purice* de mână, înseamnă că ai să vii óspeţi (3).

Când te pişcă un *Purice* de faţă, e semn că te aşteptă o supărare (4).

Când te pişcă un *Purice* în biserică, e semn că are să te mănânce ruşinea (5).

În fine când sbóră *Puricele* pe mână şi-l poţi prinde şi omori, primesci veste rea (6).

Puricele nu numai că e un insect nesuferit din cauză mîncării sale, ci el e tot odată şi foarte neastîmpărat.

Din ce cauză însă şi de când anume n'are el nici un pic de stare şi alinare, ci sare necontenit ziua şi noaptea, în toate părţile, ne-o spune următoarea legendă din *Transilvania*, com. Fărăgău:

«După ce a făcut *Dumnezeu* lumea şi a aşezat în ea tot felul de ómenii şi de animale, i-a venit odată un *ponosh* (pâră), că mai multe animale au purtare rea.

«*Dumnezeu*, ca cel mai cu minte decât toţi ómenii, că

---

lor din Bălăceana, com. de I. Boca: «Când te mîncă *Puricii* noaptea va plouă»;—Dim. Dan, *Credinţe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. IV, Cernăuţi 1894, No. 79: «Se crede că dacă *Puricii* mîncă tare pe cine-vă, va plouă»;—S. Fl. Marian, *Sărbătorile la Români*, vol. I, p. 118: «Dacă *Puricii* mai mult decât altă dată muşcă, urmază mai totdeauna plóie»;—G. S. Ioneanu, *Mică colecţiune de superstiţiile poporului român*, Buzău 1888, p. 88;—S. Theodorescu-Chirilean, *Credinţe relative la prevederea timpului*, publ. în *Gazeta săténului*, an. IV, p. 442:—«Când te mîncă *Puricii* ziua, plouă de grabă»;—a celor din *Transilvania*, com. Fărăgău, com. de d-l Th. A. Bogdan: «Când te pişcă *Puricii*, ai să ploué.»

(1) Cred. din *Transilvania*, com. Chiciud, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom. din Bălăceana, com. de I. Boca.

(3) Cred. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de V. Grecuc.

(4) Cred. Rom. din *Transilvania*, com. Felfalău, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(5) Cred. Rom. din Reghinul-maghiar, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(6) Avram Igna, op. cit., p. 175.

erau atunci pe acest pământ plin de păcate, și-a luat cârja și haid! rezemându-se pe ea, căci dór și pe vremea aceea mai tot așa de bătrân era ca și acuma, se duse până la zău cu *ponoslu*. Și găsindu-l îl întreabă că ce jalbă are?

«*Ponoslașul*, fără multă codire, că dór ar sta în fața lui Dumneșu, îl spune verde frumos, că are un vecin mare, puternic și neîntrecut în frumusețe. Acesta însă, încreșut în tăria și frumusețea lui, nu are stare nici până ai pași un pas sau ai înghiți o îmbucătură, fără tot sare și jocă de dimineța până seara și de seara până dimineța, așa cât nu-i modru ca să o ducă multă vreme în pace și liniște.

«*Dumneșu*, pentru ca să fie mai convins despre starea lucrului, nu făcu alt ce-vă, fără se ceru ca să-l lase în cortel peste noapte.

«Cât ce se culcară cu toți, care la locul lui, și își rezemă și *Dumneșu* capul de un moșinoiu presurat cu frunze moi și flori mirositoare, auzi numai un sgomot, de gândia că mere *carul cel de foc*, așa larmă făcea vecinul căruia nu numai că nu-i sta picioarele nici un pic, fără chiuiă de sună locul.

«Vedând *Dumneșu* că nu-i modru de odihnă, își luă rămas bun și se cam mai duse, spuindu-i *ponoslitorului* că dimineța îl va chema de față.

«Înfățișându-se a doua zi dimineța, fără multă vorbă, îi spuse *Dumneșu scârbașului*, că nici mai mult, nici mai puțin, fără să se mute de unde îi era locul.

«Acela însă nu se învoi, spunându-i că acolo s'a născut și acolo trebuie să și trăească.

«Auzindu-i *Dumneșu* răspunsul și vedându-i obraznicia, nu făcu alt ce-vă, fără luându-l de o mână îl asvârli de sări mai de o poștă. Apoi, uitându-se după el, că cum merge sărind, dișe:

— «Pe cât ai fost de frumos și de sdravên, pe atâta de amărît și de negru să fii, — stare să nu ai, fără sărind din un loc în altul, ziua și noaptea să ai de pismaș pe vecinul tău, căruia hodină nu i-ai dat nici ziua, nici noaptea!

«Și de atunci despre neodihnitul acela se crede că s'a prefăcut în *Puricele* de aji» (1).

---

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

Tot la Români din *Transilvania* se mai află încă și mătorele credințe despre *originea Puricelui*, precum și spre cei ce au mulți *Purici* și-l omóră.

Puricele e calul *Dracului* (1).

Puricele e armăsarul pe care a călătorit *Sătana*, când bătut cu *Dumnezeu* (2).

Puricele e calul alungat din ciurda *Diavolului* (3).

Puricele e făcut din lacrimile *Satanei* (4).

Puricele s'a făcut din *stavariul Satanei* (5).

Puricii s'au făcut mai întâiu pe sumanul *Dracului*, și aceea-s negri (6).

Cine are *Purici* mai mulți, pe acela îl iubesc *Dracul* tare (7).

Cine are *Purici* mulți, se ține de dușmanul *Dracului*, i-a furat averea (8).

De vrei să scapi de *Dracul*, omóră toți *Puricii* din casă

Dacă ai omorât *Purici* mulți, *Dumnezeu* ți-l cel mai prieten (10).

Când omori un *Purice* și : «Piei Satană!» că móre drac (11).

O sută de capete de *Purec* în ață de le vei înșiră, nu mai avé nici un *Purec* la casă (12)

Afară de legendele, datinele și credințele, înșirate aici, mai au Români despre *Purice* încă și o mulțime cimilituri.

Iată vre-o câte-vă și din acestea :

(1) Cred. Rom. din Serețel lângă Bistrița.

(2) Cred. Rom. din Bistrița.

(3) Cred. Rom. din Bistrița.

(4) Cred. Rom. din Bileag.

(5) Cred. Rom. din Milașul-mare.

(6) Cred. Rom. din Săcal.

(7) Cred. Rom. din Vușfalău.

(8) Cred. Rom. din Seplac.

(9) Cred. Rom. din Beșineu.

(10) Cred. Rom. din Țaga.

(11) Cred. Rom. din Săcal.

(12) Cred. Rom. din Fărâgău. — Tóte credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

Ce sare
Și urmă n'are,
Unde pasce
Se cunósce ?

Am un călușel
Mic și sprintenel,
Negru ca corbul,
Iute ca focul :
Unde sare
Urmă n'are,
Unde pasce
Se cunósce.

Am un căluț
Negru ca corbul,
Iute ca focul :
Pe unde scopcesce
Urma nu i se găsesce,
Iar pe unde pasce
Urma i se cunósce

Am un mánzuleț negru :
De unde pasce
Se cunósce,
De unde sare
Urmă n'are.

Ce e negru ca ciaunul,
Roșietic ca păunul,
Și cu dinți îngrozitori,
Când te-apucă te 'nflorí ?

Săritură de ciută,
Urmă de nimică.

Ce e mic mititel,
Se tulbură Vodă de el ?

Niic ni escu,
Lai ni escu
Șam i răulu lu ursescu ?

Am o vacă négră
Și piele n'are
Nici de o tēcă.

Țup ici,
Țup colea,
Hi hara.

Țup de ici, Țup de colea,
Popârlita popârleă.

Pe cóssta lui Perpeleag
Se dă Iancu peste cap.

Ce-î mic ca și-un fir de mac
Și sare 'n sus ca și-un Țap?

Am un dobitoc ce tot mănâncă și nici nu se satură vre-odată,
nici nu se culcă.

Ce se nasce în luna lui Martie, supără pe totă lumea, doi îl ghe-
nesc, doi îl prind, și móre în cetate de óse?

În luna lui Martie săritura lui ca a 'căpriórei, umblă cind
ómenii să-l prindă și nu-l pot prinde, îl prind apoi doi și îl bagă
în cetatea fetei și acolo îl omórá.

Porc nu-î și zurnă are.

Grochi nu adară ș-pr-îu arimă
Frați suț tra să zgrimă (1).

Afară de *Puricele*, despre care ne-a fost până aici vorba
adecă de *Puricele comun* sau *Puricele de casă*, numit în
unele părți locuite de Români și *Condrățel* (2), mai există
încă și alți purici, precum bună-óră *Puricele de câne*, lat.
Pulex canis (3), care sémănă cu cel comun și care se re-
tresce asemenea cu sânge.

Deci atât cel comun cât și cel de câne figuréză fórte ade-
se-orî într'o sémă de proverbe și ȓicale.

Iată vre'o câte-vă și de acestea:

Cine dórme cu câniî, se scólă plin de purici.

Saű:

Cine dórme cu câniî, se scólă cu purici.

Saű:

Cine se culcă cu câniî, se scólă cu purici, —

(1) Din colecțiunea mea din Bucovina. Veđi și G. Popescu-Ciocârlă, *Basme, Snóve și Ghicitori*, Ploesci 1898, p. 40; —dar mai ales Art. Go-
rovei, *Cimilituri*, p. 308-311; —Idem, *Cimilituri*, publ. în *Ședětóra*, 11
VII, Fálticeni 1902, p. 121.

(2) *Noua Revistă Română*, an. I, p. 377.

(3) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12.

ea ce însemnează atâta cât: «cine se amestecă cu cei răi
bătă rele învățături»; sau: «după rău, rău îți vine.»

Purecile cât de mic, dar sare ca o căprioară, —

ecă: «voinicia nu stă în mărimea trupului.»

Puricele, când îi place, —
Cât un elefant îl face,

dice pentru cel mincinos.

Puricele te pișcă,
Rău mare nu-ți face,
Dar îl prinzi
Și-l uciți.

Aceasta ne învață ca răul să-l depărtăm până a nu se mări.

Puricii fac gonitoare,
Iar păduchii vinătoare, —

ecă: «vrășmașii ne prigonesc, iar dușmanii se lipsesc de noi.»

Și din puric va să scôtă se —

dice despre cel cumplit și sgârcit.

Pentru un purice își arde plapoma;
Pentru un purice svârle plapoma pe foc;
Pri un puric ardu cerga
(Pentru un puric arde cerga) —

dice pentru cei iuți și mânioși.

Îi cântă puricele în ureche;
I-a intrat un purice în ureche;
Ce purice ți-a intrat în ureche? —

ecă: i-a intrat gânduri rele în cap, și nu se poate odihni
supărare.

I s'a făcut inima cât un purice, —

ecă: s'a băgat în toate răcorile de spaimă, frică.

Nu face mulți purici;
Nu face purici într'un loc;
Nu face prea mulți purici, —

ecă: nu stă mult într'un loc.

A face purici, —

a fi nerăbdător, său: a i se face de cértă.

A scutură de puricî;
A scutură puricii cui-vă, —

adecă: a bate; l-am scuturat de puricî, l-am bătut.

Cum te-ar pişcă un purice, —

adecă: lucru de nimic, de puţină însemnătate, mică pagubă mică durere.

Te aştéptă cu inima cât un purice, —

adecă: cu frică, cu gróză (1).

Cât un purice, —

adecă: mic de tot. Adesea se aude: «*mi se făcuse inima că un purice de frică.*»

Albî-ţi-ar Dumneşe puricî şi ochi! —

Se dice în mod sarcastic, când vreî să-ţi baţi joc de cineva

A purică—

A adună ce-vă cu de-amănuntul.

A mîncă ca un purice, —

adecă: fórté puţin.

Par'că mă muşcă un purice, —

adecă: aşá nu-mî pasă.

Mîncă-te-ar puricî! —

Blestem popular, ce se dice în glumă.

Mîncă-te-ar puricî din brînză! —

adecă: mîncă-te-ar viermi.

Te purică nuéua lui Roman, —

adecă: curând aí să fîi mîngâiat la spate cu vre-o sfîntă de bătae.

Mi s'aũ cernit puricî, —

adecă: habar n'am, puţin îmi pasă.

*Cursă de puricî,
Şi rogojină cu mîneci, —*

(1) I. A. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 374 şi 628—630.

decă: lucruri imposibile, neauzite.

A fi bogat ca câni de purici, —

e dice în bătae de joc celor săraci (1).

Fiind-că *Puricele* e sprinten, sare iute, sus și departe, astfel că numai de abia-l poți zări, de aceea figurază el foarte dese-ori și la începutul unor povești sau basme.

Etă și un ast-fel de început al unei povești din *Bucovina*:

A fost odată,
Ca nici odată,
Că de n'ar fi,
Nu s'ar povesti.
Când se potcoviă
Puricele la un picior

Cu 99 de oca de fier
Și-î rămâneă călcâiul tot gol,
Și în slava cerului săriă
Și din gur' așa diceă:
— Aoleo și vai de mine,
Că nu sunt potcovit bine!

Altul din Ungaria:

A fost odată,
Ca nici odată,
Că de n'ar fi,
Nu s'ar povesti,
Că io nu-s dator a minți,
Ca un *Purice-a* plesni,

Că-l luaî de spinare
Și-l aruncaî pe *are* (2),
Area se crăpară
Puricele sburară;
Area se crăpă,
Puricele sbură (3).

Iar un om mic de statură, gros și burduhos, e de regulă poreclit *Purice*, ceea ce se poate vedé și din următoarea chiatură din *Moldova*, jud. Némțu, com. Bistricióra:

— Săi în sus, măi *Purice*!
— Nu mai pot de pân-tece,
M'am avut o mamă rea

Și m'a crescut cu hârbul,
De mă-a crescut burduvul (4)!

În fine e de observat și aceea că de la cuv. *Purice*, care se rostesc altmintrelea și *Purice*, *Purec* și *Puric*, pl. *Pureci* și *Purici*, augm. *Purecan*, dim. *Purecaș*, *Puricaș*, *Purecel* și *Puricel*; la Româniî din Meglenia: *Puric* și *Puriți* (5); la

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) *Are* = fața șurei.

(3) Com. de d-l El. Pop.

(4) Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folklorice*, vol. I, partea II, p. 1.433.

(5) Per. N. Papahagi, *Megleno-Româniî*, partea II, p. 110.

cei din Macedonia: *Pùric* și *Puríc* (1); iar la cei din Istria: *Purec*, *Pureciũ* și *Puric* (2) s'a format în decursul timpului verbul *a purecà* și *a se puricà*, adecã a prinde purici de pe unele obiecte sau de pe sine, și subst. *Purecare* și *Puricare* = prinderea puricilor; și *Purecãrie* = o mulțime de purici.

Purici sau *Puriceĩ*, se numesce și o mâncare, care se face așa: puĩ într'o tigae unturã pròspetã de porc și în ea dumid turtã. Acéstã amestecãturã se înfierbintã pe foc și apoi amestecându-se se mănâncã cu lingura (3).

---

(1) Com. de d-l Per. Papahagi; — Gust. Weigand, *Die Aromunen*, II Bd., Leipzig 1894, p. 50 și 326.

(2) Ioan Maiorescu, *Itinerar în Istria*, ed. II, Bucuresci 1900, p. III.

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

PLOȘNIȚA DE CÂMP.

(*Pentatoma baccharum* L.)

Sub cuv. *Ploșniță* sau *Stelniță* înțeleg Românii, pe lângă *Ploșnița de casă*, încă și alte specii de insecte pe cari le numesc ei parte după locul și plantele pe cari trăesc și parte după făptura și colórea corpului lor.

Acelea sunt:

Ploșnița de pom, *Ploșnița de fragi*, *Ploșnița de căpșuni*, *Ploșnița de smeură* (1), *Stelnița de pom* (2) și *Stelnița de pere* (3), lat. *Pentatoma baccharum* L. sau *Mormidea baccharum* Am.

Ploșnița de câmp, *Ploșnița albăstrie*, *Ploșnița verđie*, lat. *Pentatoma prasinum* L. sau *Cimex prasinus* L.

Ploșnița de scórță, *Ploșnița sură*, lat. *Pentatoma grisea* L.

Ploșnița de grădină, *Ploșnița de legume*, *Ploșnița verde*, *Ploșnița albastră*, *Ploșnița vînătă*, lat. *Strachia oleracea* Hhn sau *Cimex oleraceus* L.

Ploșnița de câmp, *Ploșnița sură*, *Ploșnița gălbióră* (4), lat. *Syromastes marginatus* L.

---

(1) Dat. Rom. din Bucovina și a celor din Moldova, com. Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Gr. Olariu: «*Ploșnița de pom* trăesce prin grădină pe pomi roditori și zăhăroși, iar la câmp sau pădure pe fragi, pe căpșuni și pe smeură.»

(2) Teod. Rotariu. *Inimici pomilor și mijlóce în contra aceloră*. publ. în *Amicul poporului*, an. I, Pesta 1867, p. 104: «*Stelnițele de pom* găuresc scórța și sug părțile cele dulci cu cari se nutresce pomul. Din găurile făcute de *Stelnițe* capătă pomii o arsură care se numesce *rac*. Fiind-că ele-s de o colóre cu scórța pomilor, le descoperim fórté cu greú, totuși trebue căutate în gemênările crengilor și apésate cu o cârpă sau cu o aschie.»

(3) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(4) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de George Galan și Iléna Cârstean: «*Ploșnițele de câmp* sunt verđi și gălbióre și put fórté urít.»; — tot de acolo, dict. de George Cârstean: «*Ploșnița de câmp* are putórea reà, miros

Ploșnița de pădure, lat. *Alydus calcaratus* L.

Despre *Ploșnițele* sau *Stelnițele* acestea și cu deosebire despre cea de pom există la Români din unele părți ale *Transilvaniei*, precum bună-ură a celor din com. Țaga, următorea legendă :

«Dice că *Sân-Petru* s'a dus odată la un alt apostol pe o menie, bună-ură cum mergem și noi aci unul la altul.

«Apostolul, la care s'a fost dus *Sân-Petru*, chiar în ziua aceea primise o coșarcă plină de pere, de-ți fugiau ochii pe ele și gura-ți slobođia apă vădându-le, așa de frumoșe erau.

«*Sân-Petru*, căruia îi plăcea pomele minunat de bine, m așteptă mult imbiat făr', ostenit cum era, ca omul ce făcuse un drum lung și ostenicios pe o vreme căldurósă, de ți se aprindea sufletul în trup, începă a-și alege tot perele cele mai frumoșe, dar când da să le bage în gură, spre a-și atîmpără setea, ele se prefăcea în nisce gujuli mici peștișe urite și grețóse.

«Numai atăta i-a trebuit lui *Sân-Petru*, care și până atunci era din cale afară grețos, și de odată și luă coșarca și o aruncă în drum cu pere cu tot.

«N'a apucat însă bine a aruncă coșarca și iată că toate perele din trînsa se schimbă în nisce gujuli mici și iuși și o luă la fugă care în cotro.

Despre aceste gujuli se crede că ar fi *Stelnițele de pere*. (1)

Tóte *Ploșnițele* acestea, fără deosebire, aű și răspândeșc un miros fórte neplăcut.

De aici vine apoi și credința Românilor din alte părți, tot din *Transilvania*, că *Ploșnițele* sau *Stelnițele* acestea sunt făcute din ochii dracilor din iad (2), sau din bróscele femeilor vrăjítóre (3), sau sunt stropi din balele Satanei (4), și de aceea put ele așa de greu și de urit (5).

strașnic urit ;—a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădățean : «*Ploșnița de câmp* pute fórte urit. ; — a celor din Moldova, com. Oprișeni, jud. Suceva, dict. de George Iacob : «*Ploșnița de câmp* e numai de un fel, trăește pe câmp, și amirósă greu.»

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom. din Cătina.

(3) Cred. Rom. din Sântu.

(4) Cred. Rom. din Șona.

(5) Cred. Rom. din Cătina, com. de d-l Th. A. Bogdan.

Din cauza acésta apoi și fructele pe caré se pun ele nu e **hip** să le mănâncă, așa de tare se infectéază de mirosul lor **el** puturos și respingător (1).

Maí departe se ȑice că dacă vre-una din *Ploșnițele* acestea, **arí** sunt de regulă cu mult maí mari și maí puturóse decât *Ploșnița de casă*, te va mușcă, atunci poți căpětà *venin* **ěú** și nu te poți altmintrelea vindecă de mușcătura lor, fără **umaí** dacă te spelí cu apă caldă. Iar dacă te spelí cu apă **ece**, e cu mult maí răú (2).

Din cauza acésta apoi maí fie-care Român se feresce cât **cu** puțință de a pune mâna pe acest soiú de insecte, una **a** nu cum-vă să fie mușcat, și al doilea ca să nu i se **impuțescă** mânilé (3).

Dacă are cine-vă *Stelnițe de pere* între perele sale, și voescó **ă** scape de ele, să afume perele cu fum din frunze de *Poróca*, și atunci tóte Stelnițele per (4).

Saú: se omórá o bróscă de la o femeé vrăjitóre, că apoi **nu** maí vede *Stelnițe* în viěța sa (5).¹

În fine se ȑice că dacă se aduc saú se întîmplă să între **ingure** maí multe *Ploșnițe de câmp* în casă, acestea îndată **omórá** și mănâncă o parte din cele de casă, iar cea-laltă **parte**, ce maí rămâne, simțind că se află în casă *Ploșnițe de câmp*, după *amirosul* cel urít al acestora, îndată părăsesc **asa** și fug în cotro apucă (6).

(1) Dict. de maí mulți Rom. din Bucovina, în special de Maria Dutcă în Budeniț: «*Ploșnița de câmp* cum pică pe o pómă, póma aceea nu e póte maí mult mănca, pentru că e fórté puturósă.»

(2) Cred. Rom. din Pârtescii-de-sus, dict. de Domnica Baranaiú.

(3) Dict. de George Cârsteian din Galanesci: «*Ploșnița de câmp*, dacă o **prinđi** în mână, și se **impuțesc** mânilé.»

(4) Dat. și cred. Rom. din Boziaș.

(5) Dat. și cred. Rom. din Spiní, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(6) Dat. și cred. Rom. din Frătăuțul vechiú, dict. de Andreiú Dascal și Axenia Sofroni;—a celor din Cupca, dict. de Casandra Țuguiú: «*Ploșnița de câmp* e cu mult maí mare decât cea de casă, și dacă se **im**plă să între într'o casă, unde sunt *ploșnițe*, le mănâncă pe cele de **casă** »

VACA DOMNULUI.

(*Lygaeus equestris* L.)

Vaca Domnului, masc. *Boul Domnului*, numită în Bucovina încă și *Nieluță*; în Moldova: *Vaca Domnului* (1); în Transilvania: *Vaca Domnului* (2), *Boul Domnului* (3) și *Pasci* artcl. *Pascile* (4), iar la Români din Macedonia: *Pascalită* (5), e un insect frumușel, lătăreț și lungăreț, de culoare roșie și împestrițat cu pete negre și puț albi.

Despre acest insect, care se poate observa mai cu seamă pe la începutul primăverii pe lângă pereții caselor și ai grajdurilor, pe lângă garduri și gunoie, precum și pe pietre și

(1) Com. de mult regretatul Melchisedec, fostul Episcop al Romanului și membru al Academiei Române: «Insecta lungăreță, roșie și cu puncte negre, care ese într'un număr foarte mare primăvara pe lângă garduri, gunoie, precum și în alte locuri, se numesce în Moldova: *Vaca Domnului*; — com. de d-l Dimitrie Mănăstirean, institutor în Botoșani: «*Vaca Domnului* e roșie cu pete negre. Ea trăesce în familie și ese la sora mai cu seamă primăvara pe lângă garduri.»

(2) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Com. de d-l T. Frâncu: «*Boul Domnului* se numesce în Munții apuseni ai Transilvaniei acel insect roșietic și lungăreț, care ese foarte de timpuriu primăvara și se strînge une-ori cu sutele pe lângă pereți.»

(4) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(5) Com. de d-l Per. Papahagi. — Aici e de însemnat că Români din Dacia traiană confundă adese-ori insectul acesta cu *Buburuza* sau *Mărința* și de aceea unii le dau amînduror insectelor acestora numirea de *Vaca Domnului*, masc. *Boul Domnului*. Tot așa fac cu aceste două insecte și o seamă de Români din Macedonia, dându-le amîndurora numirea de *Pascalită*, fiind-că și unul și altul se arată cam pe atunci cînd cad și *Pascile*.

răchițele cele putregăioase, există la Români de pe *Câmpia Ardélului*, com. Grebeniș, următoarea legendă :

«Dice că *Maica Sfântă*, când a născut pe Domnul Christos, nu avea destul lapte în țâțșórele sale, și de aceea trimise ea la un vecin, care avea o mulțime de vaci mulgătoare, ca să-i dea puțin lapte, căci nu avea cu ce să-și lăpteze fiul.

«Vecinu-so însă, sgârcit din fire, după cum is de-arândul toți ómenii moșierí, n'a vrut să-i dea nici un picur, dicând că el nu dă lapte la vrăjitóre ca să-i ducă norocul de la vaci.

«*Maica sfântă*, vedând că nu i-a dat nici un picur de lapte și pe de-asupra a făcut-o încă și vrăjitóre, s'a supărat fórt tare, dar n'a ȓis nimic, fără s'a luat și s'a dus la un alt vecin, care avea numai o singură vacă, și de la acela a cerut să-i dea lapte de o groșită, căci îi eră óre-cum ca de la un om sărac să céră de pomană.

«Vecinul cel sărac îi dete lapte, și încă mai mult de cum i-a trebuit, dar de luat baní nici vorbă.

«*Maica sfântă*, vedând bunătatea lui cea mare, se bucură și-l aldui dicând :

— «Când vei merge în grajdul tǔu, să te ajungă darul lui Dumneȓeú ca să n'ai unde-ȓi pune laptele, așa de mult și de bun să fie !

«Și cum l-a alduit *Maica sfântă*, așa s'a și întîmplat.

«Mergênd adecă vecinul cel sărac în ȓiua următóre în grajd nu se putú destul miră vedêndu-șí grajdul plin de vaci, care de care mai grase și mai frumóse.

«Pe vecinul cel bogat, dar din cale afară sgârcit, *Maica sfântă* îl blestemă dicând că în ȓiua următóre, pe când va merge să-șí mulgă vacile, nimic în ocólele lui să nu găséscă fără numai pustietate și tot felul de *gujulií*.

«Și cum a ȓis, chiar așa s'a și întîmplat.

«Mergênd în ȓiua următóre vecinul cel bogat în ocólele lui ca să-șí vadă și mulgă vacile, n'a aflat nici o singură vacă, fără o mulțime de *gujulií* roșii și cu puncte negre pe spate, carí se tăvăliaú în țérína de pe lângă păreȓií ocólelor.

«Și pe aceste *gujulií* le-a numit apoi *Vaca Domnului*» (1).

După o altă legendă, și anume de pe *Câmpia Ardélului*,

---

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

Vaca Domnului e făcută din *sângele Ilenei Consângenei*, care a fost omorâtă de *Voinic înflorit* în ajunul Pascilor.

Iată și legenda respectivă :

«Nu știu, deșu, dar totuși cred că o fi hăt multă vreme de atunci, de când *Ileana Consângeana* cea mândră și frumoasă, umblă cu *Voinic înflorit*, ținându-se de după brâu și doinind hori de sunău munții și ți se făcea inima isvor de lacrimi la auzul doinelor lor. De mult o fi, că doar nu a fost numai erî vremea când sfîntul *Archangel Gavril* umblă și el ca un moșnég rēzimat în cārja-i de oțel, dānd ómenilor veste, că Dumneșu pe capul lor o să trimită potop de limbi străine și nemernice, de nu se vor îngădui cu pisma și de nu vor încetă cu sudălmile. *Sfîntul Gavrilă*, umblānd multă lume împērăție, în un vārș de rîpă piezișă, de te îmbetai uitāndu-te din vārșul ei, în jos, întâlνitu-s'o și cu *Ileana Consângeana* ce din ochi plāngea și din gură doinea, și cu *Voinic înflorit*, cu care dat-au în povești, după cum dau toți drumarii, cānd rānduesco Dumneșu ca să se întâlnească.

— «Până unde, moșule?» îl agrăi *Voinic înflorit*.

— «Până mai departe decât tine, voinice!» îi rēspunde *Archangelul Gavrilă*.

«Pe fecior îl cuprinde roșeta până după urechi de rușine. auđindu-i vorbele — căci cum nu, cānd un moșnég ca el se laudă,—că «până mai departe decât el,» ca și cānd el nu ar fi voinic ca să umble mai mult și mai departe decât un moșnég gārbovit de bătrān și alb de cārunt.

— «Hei moșule, că slābānog mē mai ții, cānd imi dici că nu-s în stare a drumări cāt d-ta.

— «Voinice, glasul tēu puternic și dulce de ađi într'un an nu se va mai auđi.»

— «Și de co?»

— «Așā vrea Dumneșu.»

— «Așā ar fi de ai fi tu frate cu Christos»,—îi rēspunse feciorul a batjocurā.

— «Voinice, de nu oiū fi frate cu Christos, apoi cu *Sân-Petru* a bună-sēmă,—de nu cređi hai prindem rēmaș, că de ađi în un an o să ne întâlνim iarā. Tu însă pe atunci îi fi mai neputincios decât cum ți se pare că is eū acum.

— «Bine, fie cum ȳci, dar griji că de c ştig r maşul, apoi **vai** de chica ta!» îl răspunde voinicul.

— «Fie!»

«Dorindu-ş  drum bun, fie-care se duse cu g ndul ca să-ş  **c ştige** r maşul.

— «Cine a fost acel moşneg îndrăsneţ? —  l întrebă *Ileana Consângeana*,—căci mi se pare că nu e aş  de b tr n, după cum îl ar t  p rul. M i, acela a fost un voinic, or  scie **Dumnedeu** cine, numai om b tr n nu a fost.

— «Ş  de pe ce l- i cunoscut?»

— «De pe ce? Iac' c nd mă-a dat m na, m'  str ns cu at ta **foc**, c t  m  venia să-mă ardă sufletul de c ldura m nii lui.

«Voinicul au ind-o se m nie de nu m i sem n  m i mult **a om** f r' a fier  sălbatică, ş  aş  m nios, cum er , se n -pusti asupra frumo sei copili e ş  lu nd-o de cap o asv rli **pe r p **  n jos de sf rm i ş  bucăţele se f c . După aceea o **luă** la fugă, de gândiaî că să m n nce p m ntul ş  nu alta.

«Aş  a umblat multă lume, p n  a sosit vremea ca să se împlinéscă anul de c nd s'  r m şit cu moşnegul.

«C nd m i er  o  i p n  la an, *Voinicului*  -a venit în minte de r maşul făcut, ş  uit ndu-se într'o f nt n , se v  u m i slab ş  m i petrecut ca cum er  atunci moşnegul. Se **supără** r u, v   nd că perde r maşul, ş  în necazul lui se **aruncă**  n f nt n , dar f nt na nu-l primi, căci aş  a fost voia lui **Dumnedeu**. Er   mb tr nit r u bietul *Voinic înflorit*, căci g ndurile ş  supărarea îl  nv rst  fa a cu o mul ime de sb rcituri, iar părul, din negru ce er , îl prefăcuse în alb ca om tul. G ndurile îl puseră bine, căci el în o m nie, or  p te în un c s făr' de noroc  ş  omor se pe scumpa lui *Ileana*, arunc nd-o în jos pe r p .

«*Archangelul Gavrilă*, care le sci  t te cele  nt mplate,  nschimb ndu-se în un voinic frumos ca un s re ş  voinic ca un crai  ş  vitez ca un leu, se sui călare pe un armăsar negru ca nóptea ş  iute ca v ntul, ş  se duse la r pa unde trebuia  să se  nt ln sc . Voinicul înflorit, chiar fără voia lui, se trezi că ş  el ajunsese p n  la r pa unde s'  fost r m şit cu moşnegul drume .

«M i mare  -a fost spaima, c nd în locul moşnegului de odinio r   nt lni un voinic, ca ş  care el nu m i v  use.

— Bună ziua, — *Voinic înflorit.*»

— Mulțam om de omenie, dar eă nu-s *Voinic înflorit*, că-s un moșnég încărunțit.

— Hei, hei, veđi că ai ajuns așa după cum ți-am fost spus,—asă că tu ai îmbătrânit și eă am întinerit.»

— «Așa-î, că voia lui Dumnezeu cine î-o pôte strică. El pôte face cum vrea, noi cești ómeni slăbănogî trebuie să ne lăsăm voiei lui.

— «Așa-î, așa-î, dar cum stăm cu rămașul? Unde ți-e fata cea frumoasă, la care mai mult credeaî decât la Dumnezeu.

— «O murit atunci!

— «O murit că o ai omorît tu, netrebnicule.

— «Eă nu, făr' din voia lui Dumnezeu a murit.

— «Ba nu, nemernicule, că tu o ai aruncat pe stâncă în jos. Eă știu că am văđut urma pe unde o lunecat.»

— «Asta nu-î adevărat, că eă știu, că dór eă o am îngropat-o cu popa din satul vecin, de nu cređi, vino să-ți arăt mormîntul.

— Asta e o minciună încornorată, căci tu o ai omorît hai ca să-ți arăt că unde-î sângele ei.» Și ducându-l îi arată o roșetă, care nu eră alt ce-vă decât o mulțime de insecte roșii și mărunte.

Veđi tu aceste gujuliî,—ele sunt făcute din sângele *Ilenei Consângene.*»

«*Voinic înflorit* auđindu-l se înspăimîntă așa de tare, de din om cărunt și gârbovit ce eră se prefăcù în o insectă mică și négră, care și ađi plânge mereu după mult iubită lui Iléna. Ómenii îi đic *Grieruș*; iar la insectele făcute din sângele Ilénei le đic *Pasci*, căci chiar în ajunul Pascilor a fost aruncată pe rîpă în jos» (1).

Pe lângă legendele acestea mai există, tot la Româniî din *Transilvania*, despre *Vaca Domnului* încă și următoarele credințe:

Vaca Domnului de timpuriu a vedé e semn de primăvară căldurósă (2).

(1) Publ. de d-l Th. A. Bogdan în *Revista Bistriței*, an. I, Bistrița 1903, No. 22.

(2) Cred. Rom. din Fărăgău.

A află mai multe *Vaci de ale Domnului* la un loc mórte e semn că are să fie vara ploiósă (1).

A vedé *Vaca Domnului* pe arbori sau pe garduri e semn că are să viscoléscă (2).

Vacile Domnului a le află ascunse e semn că are să fie ger (3).

Vaca Domnului prin casă a vedé e semn că Pascile vor fi friguróse (4).

Vaca Domnului pe lângă vatră a vedé e semn că primăvara are să fie scurtă (5).

Vaca Domnului pe la Crăciun de veí vedé, nu veí vedé-o pe la Pasci (6).

Vaca Domnului sub scórță pe la Pasci de veí află, iea-ți cojocul în spate (7).

Româncele din *Bucovina*, carí voesc ca vacile lor cele mulgétóre să deà lapte mult și bun, caută într'o Marți séra unde se află multe *Vaci de ale Domnului* adunate la un loc. A doua ȓi, adecă *Miercuri*, dis-de-diminéță până ce nu răsare sórelę, se duc iarășí la locul respectiv, prind câte *dece* vaci de acestea, le duc acasă, le duminică mărunțel cu toporul său cu barda, le pun într'o covățică cu tărâțe, le amestecă bine cu acestea și apoi le daű vacilor mulgétóre ca să le mănânce.

Făcându-se acésta și fiind *Vaca Domnului* curată, se ȓice că vacile, carí o mănâncă amestecată cu tărâțe, daű apoi lapte mult și bun (8).

(1) Cred. Rom. din Petilea.

(2) Cred. Rom. din Socol.

(3) Cred. Rom. din Balda.

(4) Cred. Rom. din Felfalăű.

(5) Cred. Rom. din Tonciű.

(6) Cred. Rom. din Fărăgăű.

(7) Cred. Rom. din Patina. — Tóte credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

(8) Dat. și cred. Rom. din Frătăuțul-noű, dict. de Const. Rusu; — a celor din Galanesci, dict. de Ileana Cârstea: «*Vaca Domnului* e roșie și de óre-ce e curată, femeile o daű vacilor în tărâțe ca să deà lapte.»

rile grinților și ale usciórelor, prin privazurile icónelor și ale oglinzilor, precum și pe sub blănile ferestrelor și prin paturī, și numai după ce inseréză, și mai ales după ce s'aŭ culcat ómeniī, ese din ascunđeturile sale și începe a alergă în colo și încóce, până ce dă peste ómeniī ce dorm, cărora le sugē apoi cu o ne mai spusă lăcomie sângele. Iar când ómeniī cércă să scape de el și spre scopul acesta nu odată își mută paturile, se sue pe păreți și se slobóde de pe podelele podului drept în pat.

Locul original de viețuire și înmulțire al *Ploșniței*, după credința și spusa Românilor din *Bucovina*, nu sunt casele omenesci, ci ea de regulă se importéză din afară saŭ de prin alte case, în carī s'a pripășit și înmulțit mai înainte. Iar importarea ei se întimplă în mai multe chipuri, și anume :

Când se aduce lut, balegă saŭ humă în ți de sec, adecă: *Lunia*, *Miercuria* și *Vineria*, și mai ales când e *lună nouă*, și cu lut, respective cu balegă saŭ humă de acésta se ung apoi casele (1); saŭ când se stinge var la *lună nouă* și cu var de acesta se văruesce prin case (2); orī după cum cred și spun Româniī din *Banat*, când se văruesc casele *Marția*, *Joia* și *Sâmbăta* (3).

Când se face foc cu lemne verđi saŭ ude de *răchită*, iar stăpâna de casă iea spuma de pe ólele ce se află la foc și o aruncă unde apucă, atunci din spuma acésta și din ceea ce o slobóde răchita, amestecându-se la un loc, se nasc *ploșnițe* (4).

(1) Cred Rom. din Bălăceana, com. de Al. Pițul; — a celor din Costina, com. de Nic. Naherniac; — a celor din Todiresci, com. de Nic. Rădășan; — a celor din Horodnicul-de-jos, com. de G. Teléga; — a celor din Cupca, dict. de Casandra Țuguiū; — și a celor din Broscăuțul-vechiū, dict. de Ilinca Bahriū; — veđi și Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. IV, No. 99: «Lunia nu se aduce lut și baligă de vită pentru uns în casă, căci se crede că la din contră se vor ivi în casă *ploșnițe*.»

(2) Cred. Rom. din Capul-Câmpuluī, dict. de Pint. Tătărăū.

(3) Aurel Iana, *Din credințele pop. rom. din Maidan* (Bănat), publ. în *Luminătoriul*, an. X, No. 25: «Se crede în popor că *Stelnițele* se fac în urma văruii chiliilor *Marția*, *Joia*, *Sâmbăta*.»

(4) Cred. Rom. din Fundul-Sadovei, dict. de Gafița Crăciunaș, și a celor din Cireș-Opaiț, com. de Const. Dugan, stud. gimn.

Când se aduce în casă *cetină*, adică ramuri de brad și molid (1) sau trunchiuri, surcele, găteje, putregaiuri, precum și alte lemne de pe *agesturi*, cu scop ca să se facă foc dintr'însele, atunci se aduc și *ploșnițe*, căci atât în cetina, cât și în lemnele ce le aduce apa cine scie de pe unde și le *agestresce* pe la încârnituri, între multe alte gujuli se află și ploșnițe. Deci dacă cetina și lemnele acestea nu s'aun putregăind îndată cum s'aun adus, pe foc, ci se mai lasă un timp oarecare ca să se *sbicéscă*, atunci se pune ploșnițele peste noapte dintr'însele și se bagă prin toate cotlônele și ungherele casei (2).

Când se întrebuințează la construirea și ridicarea caselor *lemn rău*, adică putregăios și plin de umezélă, căci în casa în care se află lemn de acesta, ploșnițele se fac cu mult mai de grabă și mai lesne decât în acelea în care se află lemn sănătos și uscat (3).

De aceea Româncele din *Bucovina*, cărora le e aminte ca să nu se pripășéscă sau *propășéscă*, după cum spun o sémă dintre dînsele, ploșnițele prin casele lor, se feresc de a unge și a vărui casele în zi de sec, adică *Lunia*, *Miercuria* și *Vineria* și mai cu sémă când e *lună nouă* (4). Asemenea se feresc ele, cât le este cu putință, de a face foc cu cetină, răchită verde și cu lemne de pe *agesturi* și cu deosebire a le lăsa peste noapte în casă ca să se usce (5).

Iar bărbații, când voesc să construéscă vre-o casă, caută cu cea mai mare luare de sémă ce fel de lemn e acela ce vor să-l întrebuințeze spre construire.

Unii, și mai ales cei din *Țera-Românéscă*, au datină, când dintr'o pădure se taie lemne pentru făcut casă, să lase nouă lemne cioplite în pădure, ca să putredéscă, dicându-se: «Acesta este lemnul *Păduchilor de lemn*, acesta este al *Carilor*», etc.

(1) Cred. Rom. din Bosanci, com. de Sim. Șutu; — a celor din Capul Câmpului, dict. de Pint. Tătărău; — și a celor din Igesci, com. de I. Zilinski.

(2) Cred. Rom. din Bălăceana, com. de C. Ureche și a celor din Părtescii-de-sus, dict. de Domnica Baranai.

(3) Cred. Rom. din Bălăceana, com. de G. Jemna.

(4) Dat. Rom. din Ilișesci, com. de Filaret Doboș.

(5) Dat. Rom. din mai multe sate din Bucovina.

ursindu-se ast-fel fie care lemn, apoi se ieau lemne pentru casă, nu însă din cele ursite (1).

Mai departe, spun Românii atât cei din *Bucovina*, cât și cei din *Moldova*, că ploșnițele se pripășesc prin case încă și de prin cuiburile *Resturilor* (2), căci căutând ei cuiburile acestora, după ce au fost părăsite, să fi aflat o mulțime de ploșnițe într'însele (3).

Din cauza acésta apoi cei mai mulți Români nici nu suferă ca *Resturi* să-și facă cuiburile lipite de pereții sau de stréșina casei, căci, ȳic ei, că dacă vre-o femeie dă cu peria de vărut pe perețele, unde se află vre-un cuib de *Restur*, atunci ploșnițele îndată es din cuib și răspândindu-se în tóte părțile intră și în casă. Iar dacă peria cu care s'a vărut un ast-fel de perete se împrumută unei vecine asemenea pentru vărut, atunci se umple și casa aceleia de ploșnițe.

Din contră, dacă nu se împrumută peria nici unei vecine, și dacă se văruesce casa tot la trei sferturi de lună, calculând după luna de pe cer, atunci ploșnițele nu se pripășesc (4).

De multe ori însă și cu mult mai repede se pripășesc ploșnițele prin diferite obiecte vechi, precum : icóne, oglinđi, paturi, ce se aduc dintr'o casă, în care se află multe ploșnițe. Apoi și prin straie.

E de ajuns să aducă o icónă, în care se află nu mai multe, ci numai vre-o două, trei ploșnițe, sau să mergi într'o casă, unde se află multe ploșnițe, și luându-se vre-o câte-vă pe straie, să le aducă acasă, că apoi ai gătít-o : peste vre-o câte-vă

(1) G. S. Ioneanu, *Mica colecțiune de superstițiile poporului român*, Buzéu 1888, p. 63; — I. St. Negoescu, *Credințe populare din Ludesci*, jud. Dâmbovița, publ. în *Lumina pentru toți*, an. III, Bucuresci 1887-88, p. 516: «La unele case sunt fórte mulți *Păduchi de lemn*. Iată mijlocul ce ómenii din superstițiune cred a face ca să nu se mai facă aceștia: Când taie lemne de casă în pădure, se lasă nouă lemne cioplite în pădure, ȳicând : «ăsta e al *Păduchilor de lemn*, ăsta e al *Furnicilor*, etc., pentru nouă feluri de lighióne. Pe urmă se taie lemne de casă, iar acele nouă cioplite se lasă să putredéscă în pădure. Acésta nu o fac toți.»

(2) *Restur*, pl. *Resturi* = lostun, lat. *Chelidon urbica* Bope, *Hirundo urbica* L.

(3) Cred. Rom. din Stupca, com. de Onufr. Căilean; — S. Fl. Marian, *Ornitologia pop. română*, t. II, p. 127-128.

(4) Cred. Rom. din Stupca, com. de Onufr. Căilean.

luni poți fi sigur că totă casa ți-e plină de această podolă nesuferită.

Afară de acesta mai sunt încă și o seamă de oameni răi la inimă cari, având ploșnițe în casele lor, nu se îndestulă numai cu atâta cum s'ar pute mântui de ele, ci ei, în răutatea lor, le trimit sau le duc chiar și singuri pe la alte case, pe ai căror stăpâni au pismă și ură (1).

Așa unii dintre acești oameni răutăcioși ieaă făina și aluatul ce pică de pe lopată când se bagă pânea în cuptor, și ducându-le la casa celui ce-l urăsc sau pismuesc, le pun pe pragul ușii, dicând :

Cum dospesce
Și cresce
Făina de grâu,
Când se plămădesce,
Așa să crească
Și să se 'mmulțescă
Ploșnițele 'n astă casă ! (2)

Alții ieaă una sau mai multe ploșnițe vii, le pun într'o bucătică de hârtie sau de mămăligă și ducându-le la casa, de unde presupun ei c'au venit la dînșii, le aruncă innăuntru (3).

Și iarăși alții prind mai multe ploșnițe, le pun într'o țevă de soc, astupă țeva la amândouă capetele cu mămăligă, și apoi luând-o cu sine, se duc la casa celui ce-l pismuesc sau urăsc, și după ce au intrat în casă și au dat *bună ziua* sau *bună séra*, dic :

Bucuroși de óspeți
Próspeți ?

Și dacă cei din casă răspund : «*bucuroși*», atunci cel ce le-a adus merge lângă pat sau într'un ungher și acolo le slobóde încet din țeve, fără ca cei din casă să observe ce face.

(1) După spusa Rom. din Volovăț, com. de Ilie Buliga; — a celor din Frătăuțul-nou, com. de Iulian Sidor;—și a celor din Cires-Opaț, com. de Const. Dugan.

(2) După spusa Românilor din Mihoveni, com. de Vesp. Corvin.

(3) Idem, com. de Vas. Strachină.

Prin această procedură se dice că cel ce a adus ploșnițele se curățește nu numai de cele ce le-a adus, ci și de cele de acasă, căci nu mult după acesta și acelea părăsesc casa și se duc în urma celor-lalte ce au fost duse (1).

Cu toate însă că ploșnițele sunt o mânia a lui Dumnezeu pentru locuitorii, în a căror casă au apucat odată a se înmulți și înmulți, și cu toate că ele înseamnă și căderea acestora în sărăcie (2), Românii totuși nu prea îndatinéză a le omorî, una : pentru că-i greu a le prinde pe toate și a le uide, al doilea : pentru că sunt foarte grețose și puturose, și al treilea : pentru că cu cât se omoră mai multe, cu atâta, cred ei, că se înmulțesc mai tare (3).

De aici însă nu urmează că Românii le-ar da pace ca să se înmulțescă și să-i necăjescă și mai departe. Din contră, ei și mai cu seamă soțiile lor, întrebuintează toate chipurile și mijloacele cum s'ar pute cât mai de grabă și mai lesne curăți de ele.

Așa femeia, care voesce să scape de această podobă urâtă și nesuferită, unge totă casa într-o Sâmbătă de la sfârșitul lunii, adecă când e *lună veche* (4). Iar dacă nu e în stare s'o ungă într-o singură Sâmbătă, atunci o unge de trei ori în trei luni după oaltă, și anume tot-deauna la sfârșitul lunii (5).

Mai departe se crede că ploșnițele se depărtază, dacă se răruiesc casa pe la sfârșitul lunii, începând de la mijlocul păretelui ce se află în fața ușii, spre dreapta și stânga până la ușă, mâncând mălaiu și dicând :

— Cum mănânc eu mălaiul acesta, așa să vă mâncați și voi una pe alta, și cum ung eu la sfârșitul lunii, așa și voi să vă sfârșiți din casa mea (6).

(1) După spusa Rom. din Mănăstioara saŭ St. Onufreiŭ, dict. de Achilina Breabăn, și a celor din Cireș-Opaiț, com. de Const. Dugan.

(2) Cred. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de Amfil. Burac.

(3) Cred. Rom. din Mihoveni, com. de Vas. Strachină; — a celor din Costina, com. de Vas. Huțan; — și a celor din Frătăuțul-vechiu, com. de Vas. Dascal: «Ōmenii cred că dacă se ucide vre-o ploșniță, se fac mai multe și nu le dau pace.»

(4) Dat. Rom. din Pârtescii-de-sus, dict. de Domnica Baranaiu.

(5) Dat. Rom. din Broscăuțul-vechiu, dict. de Ilinca Bahriu.

(6) Dat. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de George Teléga.

Sau dacă femeia, care voesce să se mântuască de ploșnițe, se desbracă în pielea goală, iea într'o mână o bucată de mămăligă, mălaiu, pâne, sau ce are, iar în cea-laltă peria de vărui și începând a mânca și a vârui casa cu var, în care mai înainte de acesta s'a turnat *gaiță* (1), dice:

Cum mănânc eu pâne
Și vâruesc casa,
Așa și voi să vă mâncați
Una pe alta
Pân' nu-ți mai rămâne nici una ! (2)

Tot așa cred că se pot depărta ploșnițele și Românii din *Moldova*.

«De ploșnițe scapi — dic aceștia, — dacă îngrijesci casa și o vâruesci în *lună veche*, în zile de post, vâruiind-o îndărăt și molfăind ce-vă, ca coji de pâne, mălaiu, ș. a.» (3).

Unele Românce din *Bucovina* îndatinéză mai departe de a strînge apa ce rămâne în cofă de Duminecă seara și până Luni dimineța, și anume în nouă luni după oaltă, și cu apă de acesta sting apoi varul care-l întrebuintéză spre văruierea caselor (4).

Altele sting varul menit pentru vărui cu apa, în care s'a fiert mai înainte de acesta o cantitate anumită de *Stirigă*, lat. *Veratrum album*, sau de *Piperușcă* (5), lat. *Capsicum annum*, și cu var de acesta vâruesc apoi casa, dând cu dirsul prin toate crăpăturile și borțile, prin toate unghiurile și cotlonele, unde știu că se află ploșnițe (6).

(1) *Gaiță*, *gaiț* și *naftă* = petroleu.

(2) Dat. Rom. din Reusenî, com. de Vas. Pop.

(3) *Șeșetórea*, an. I, Fălticenî 1892, p. 191-192.

(4) Dat. Rom. din Volovăț, com. de Ioan Buliga.

(5) *Piperușcă* = *piperușă* = ardei.

(6) Dat. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de Amfil. Burac; — a celor din Șcheia, com. de I. Berariu, și a celor din Frătăuțul-vechiu, com. de Vas. Dascal: «*Ploșnița* se mai scôte și în modul următor: se iea o *piperușă*, se mōie în var și se unge locul pe unde umblă ploșnițele. El eșind de prin ascunșișul lor, amirosînd var și *piperușă*, pică jos și per.; — a celor din Budeniț, dict. de Marióra Dutcă: «Dacă, când se stinge varul, se pune într'însul *ud de om* și *chiperușcă*, și după ce s'a stins se dă cu dînsul casa, în care se află ploșnițe, atunci toate ploșnițele per.»

Și iarăși altele pun la sfârșitul lunii *Strigóe* (1) și *Lap-
ele cânelui*, lat. *Euphorbia Cyparissias*, într'o ólă cu apă
a foc să fiérbă, iar după ce a fiert de ajuns, tórnă apă de
icésta într'o prósca și imprósca cu ea prin tóte crépăturile
inde se află ploșnițe (2).

Neputându-le depărtă prin ungere, văruire și improșcare,
atunci ese unul dintre căsași pe la sfârșitul lunii din casă
afară și punându-se la feréstra de către apus dice către un
alt căsaș, care stă la aceeași feréstră în casă și mănâncă:

Ce cinezî acolo?

Iar cel din casă îi răspunde:

Mulțumesc de întrebare,
Ia cinez pâne și sare!

Cel de afară:

Da ploșnițele ce-ți fac?

Cel din casă:

Ce să facă?
Se mănâncă
Tot rudă
De rudă
Și viță
De viță
Până se fac tóte tărâte!

Ast-fel se rostesc cuvintele aceste de nouă orî după olaltă
și anume câte de trei orî la trei ferestre.

Iar când ajunge cel de afară la ușă și dă să intre innăun-
tru, cel din casă îi dice:

Dacă vrei să intri în casă,
Ploșnițele afară să ésa!

Cel de afară:

Iată că es și se duc
Și mai mult nu-ți fac bucluc!

(1) *Strigóe* = stirigóe.

(2) Dat. Rom. din Horodnicul-de-sus, com. de Ștef. Turturean, student
gimnasial.

Tóte acestea se fac de aceea la sfârșitul lunii său la *veche*, ca, precum se sfârșesc luna, așa să se sfârșesc ploșnițele (1).

Neputându-se nici în chipul acesta scóte, atunci es dintre căsași afară, când e *Craiū nouă*, adecă *Lună nouă* no punându-se lângă o feréstră strigă:

Craiū nouă în țéră,
Ploșnițele să piéră
Tot una câte una
Până n'or rămâné nici una (2)!

Saū:

Craiū nouă în țéră,
Ploșnițele afară
Tot una câte una
Să nu rămână nici una ;
Cele verđi pe ferești,
Cele roși pe uși (3) !

Saū:

Craiū nouă în țéră,
Să éasă
Din casă
Tóte ploșnițele afară :
Tot una câte una,
Până ce n'o rămâné nici una (4)!

Tot când e *Craiū nouă* saū *Lună nouă* se mai pot ploșnițele din casă încă și în următorul mod :

Dacă unul care vede mai întâiū *Luna nouă* ese afa o bucată de pâne saū de mămăligă și cu una de sa mână și încunjură casa de trei orī, iar a treia óră aș du-se lângă o feréstră și punend pânea pe dīnsa, dice

Craiū nouă în țéră !

---

(1) Dat. Rom. din Todirescī, com. de Nic. Rădășan, și a celor din tăuțul-noū, com. de Iulian Sidor.

(2) Dat. Rom. din Pârtesci-de-sus, dict. de Domnica Baranaiū.

(3) Dat. Rom. din Șcheia, com. de I. Berariū.

(4) Dat. Rom. din Ilișescī, com. de Filaret Doboș.

Iar altul din casă strigă:

Ploșnițele din casă afară!

Cel de afară:

Eă mănânc pâne și sare!

Cel din casă:

Dar ploșnițele ce-or mîncă?

Cel de afară:

Ele s'or mîncă
Una pe alta,
Până ce-or rămîne
Numai cojile
Dintr'insele (1)!

Saă:

Craiă nouă în țără!
— Ploșnițele să ăasă afară!
Eă mănânc pâne și sare!
— Ploșnițele să se care
Până la mare
La înnecare (2)!

Dacă un om saă un băiet ese din casă afară, când e *Craiă nouă*, și ducându-se la feréstră strigă:

Craiă nouă în țără!

Iar altul din casă ăice:

Ploșnițele piéră!

Cel de afară:

Ce vom mîncă în iaséră?

Cel din casă:

Vom mîncă pâne cu sare!

Cel de afară:

Dar ploșnițele ce-or mîncă?

---

(1) Dat. Rom. din Băieșesci, dict. de Casandra Rotariu.

(2) Dat. Rom. din Bălăceana, com. de G. Boca, și a celor din Ilișesci, com. de Fil. Doboș.

Cel din casă:

Ele s'or mîncă
Una pe alta (1)!

Saŭ:

Craiŭ nou în astă séră!
— Ploşniţele să éşă afară!
Noi ce-om cină în astă séră?
— Ce-o da Domnul Dumneđeŭ!
Dar ploşniţele ce-or cină?
— Ele s'or mîncă
Tot una câte una
Până n'o rămăné nici una (2)!

Saŭ:

Craiŭ nou afară!
— Ce-ai mîncat aséră?
Pîne şi cu sare!
— Dar ploşniţele ce-aŭ mîncat?
Ele s'aŭ mîncat
Una pe alta,
În cât n'aŭ mai rămas
Nici cât un fir de mac
În patru despîcat,
În fundul mării aruncat (3)!

Dacă un om se desbracă în ȕi de sec, când e *Lună* ,
în pielea gólă şi apoi, suindu-se călare pe cociorvă, îi
jură casa de trei orî în prėjma sórelui, iar a treia óră,
ajunge în dreptul uşii, ȕice către omul care stă la fer
în casă:

Craiŭ nou în ȕéră!

Iar cel din casă spune:

Să éşă ploşniţele pe uş'afară
Tot una după una,
Pân'n'or rămăné nici una! (4).

---

(1) Dat. Rom. din Volovět, com. de Dimitrie Vicol.

(2) Dat. Rom. din Bălăceana, dict. de Maria Ureche.

(3) Dat. Rom. din Costîna, com. de Vas. Huţan.

(4) Dat. Rom. din Todirescî, com. de Nic. Rădăşan.

laŭ:

Craiŭ nouŭ în țéră !
 — Ploșnițele-afară !
 Dar' ce-or mâncă ele ?
 — Ia s'or duce pe părae
 Și s'or mâncă
 Una pe alta ! (1).

Dacă unul dintre căsași ese pe la înserate afară și vedând *Craiŭ nouŭ* pe cer se opresce în locul acela, de unde l-a văzut, și întorcându-se cu fața spre feréstră strigă:

Craiŭ nouŭ în țéră !

Iar unul din casă, răspundându-se, ȓice :

Ploșnițele tóte-afară
 Să éśă
 Din casă
 Tot una
 Câte una,
 Pân'n'a rămâné nici una !

Și după ce a rostit cuvintele acestea de trei orŭ, se sue călare pe mătură, cociorvă saŭ pe lopata de băgat pânea în cuptor și, începând a alergă prin casă și a mătură, ȓice :

Eșiți ploșnițe afară,
 Că Craiŭ nouŭ se'nsórá
 Și vă poftesce la masă,
 Că n'are cine mâncă,
 Cine-a bé și a jucă,
 Eșiți voi și veți mâncă
 Și veți bé și veți jucă,
 Până ce v'eți sătură ! (2).

Cuvintele acestea trebuie să se rostéscă în trei serŭ după olaltă, și anume la începutul a trei lunŭ.

Făcându-se acésta, se crede că tóte ploșnițele es din casă afară în formă de roiŭ și se duc în alte părți (3).

Româniŭ din *Moldova* spun :

Când veȓi *Craiŭ nouŭ*, de ești afară, să ȓicŭ:

---

(1) Dat. Rom. din Bălăceana, com. de Alex. Pițul.

(2) Dat. Rom. din Stroescŭ, com. de G. Bărtoiu.

(3) Dat. Rom. din Costina, com. de Nic. Nahorniac.

Sănătate'n casă
Și ploșnițele-afară !

Apoi de ai asemenea podóbă în casa ta, orî de ești bolnav, să ȓici:

Craiă nouă,
Craiă nouă,
Na un fedeleș gol,
Dă-mă unul plin
Roșu ca călina,
Gras ca slămina ! (1).

Neputându-se nică în chipul acesta mântui de ele, atunci se întrebuintează următorele mijlôce:

Se prind trei săă și mai multe ploșnițe într'o Vineri dimineța săă în altă ȓi de sec de la sfârșitul lunii, se pun într'o țevă astupată la amândouă capetele cu mămăligă, se duc în aceeași ȓi la un riă și aruncându-se în apă se ȓice:

Precum apa riului
Nu se'ntôrce înapoi,
Așă, ploșnițe, și voi
Să nu veniți înapoi ! (2).

Se prind vre-o câte-vă ploșnițe, se pun într'o bucățică de mămăligă, se duc apoi în drum și aruncându-se pe unde trec carele, se spun următorele cuvinte :

— Atunci să vă întôrceți înapoi, când vă voiă chemă eă ! (3).

Se prind mai multe ploșnițe, se pun într'o țevă, țeva se astupă la ambele capete și apoi aruncându-se în căruța unui om, care merge la târg, fără ca omul să scie ce-vă despre acăsta, și se ȓice:

(1) *Ședětórea*, an. I, Fălticenă, p. 191.

(2) Dat. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, comunicată de Amfil. Burac:— a celor din Volovăț, comunicată de T. Vicol: «Se prind într'o Vineri de dimineța de la sfârșitul lunii trei ploșnițe într'o bucățică de mămăligă săă pâne și ducându-se în aceeași ȓi se aruncă în al treilea riă de la casă»;— din Mihovenă, comunicat de Vesp. Corvin: «Dacă se pun într'o țevă astupată la amândouă capetele cu mămăligă și se duc la pâriu.»

(3) Dat. Rom. din Volovăț, comunicată de T. Vicol, și a celor din Mihovenă, comunicată de Vas. Strachină.

— Du-te la târg și le vinde, și de le-î puté vinde, bine, de nu ale tale să rămâe! (1).

Se bagă mai multe ploșnițe într'o țevă, se astupă la amândouă capetele și apoi se aruncă în crucile drumului. Cel ce le-a aruncat se mântuesce de ele, iar cel ce ia țeva aceea în mână, acela nu se pôte mai mult curăți de ploșnițe (2).

Se prind 3—9 ploșnițe la sfârșitul lunii, se pun într'o țevă, se astupă la amândouă capetele cu mămăligă și apoi ducându-se peste hotar în alt sat sau târg, se aruncă într'o cârșmă.

Făcându-se acésta, se crede că după ploșnițele acestea se duc și tóte cele-lalte (3).

Dacă un om, mergând pe drum, a găsit o bucată de *cio-
lan de rôtă*, care a fost prăpădit, și aducându-l acasă îl pune în apropierea cuiburilor de ploșnite, atunci ploșnițele *se duc* de la acea casă (4).

Se ia o *trestie*, cu care se măsură grópa pentru un mort, și când se duce mortul la grópa, se bate cu trestia aceea în grinda casei și se ȑice:

Cum se duce mortul,
Așa și voi să vă duceți;
Și când va învià mortul,
Atunci și voi să înviați! (5).

Sau: se pun vre-o câte-vă ploșnițe într'o trestie și se aruncă trestia într'o apă curgătoare, ȑicând din gură:

— Cum fuge apa departe, ast-fel să fugă și ele! (6).

Se iaă nouă ploșnițe și se aruncă într'o strachină cu apă, iar apa acésta se varsă apoi în urma unui mort, care trece pe lângă casă, rostindu-se cuvintele:

(1) Dat. Rom. din Ilișesci, comunicată de F. Doboș.

(2) Dat. Rom. din Volovăț, com. de Ilie Buliga.

(3) Dat. Rom. din Crasna, comunicată de I. Iliuț; — din Bilca, comunicată de G. Tofan; — din Stroesci, comunicată de G. Bârtoiu.

(4) Dat. Rom. din Cireș-Opaiț, comunicată de C. Dugan.

(5) Dat. Rom. din Pătrăuț, comunicată de Ioana Grămadă.

(6) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12; — Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 103.

— Cum se duce mortul la gróþă, aşă să se ducă şi ploşniþele de la casa mea! (1).

Se pun mai multe ploşniþe în *sălaşul* unui mort, fără ca să scie cine-vă despre acésta, şi ducându-se la țințirim se îngróþă dimpreună cu mortul, în al cărui sălaş s'aũ pus (2).

Se pun mai multe ploşniþe într'o țevă astupată la amândouă capetele cu mămăligă şi când se îngróþă cine-vă se aruncă şi țeva aceea dimpreună cu mortul în gróþă (3).

Dacă femeia, după ce a făcut pâne saũ mălaiũ, iea covau în care a *plămădit* pânea, lopata cu care a băgat-o în cuptor şi cociorva cu care s'aũ scos tăciuniĩ şi cărbuniĩ din cuptor, şi scoțându-le pe tóte acestea în drum, strigă :

Pui, pui, pui !

Iar după ce a ajuns în drum, începe a curăți covata de aluat şi a o spélă cu apă, atât pe acésta, cât şi pe cele-lalte două obiecte aduse cu sine, strigând :

Pui, pui, pui !

Şi unul din casă întreabă :

Da ce strigĩ acolo ?

Iar ea răspunde :

Nu strig
Găinile,
Ci strig
Ploşniþele,
Să éså

Din casă,
Să vie
Tot una
Câte una,
Pân'n'a rămâne nici una! (4).

Dacă cel ce are ploşniþe în casă prinde vre-o câte-vă şi punându-le într'o țevă le aruncă în drum după un om, care merge în ȕiua de *Pascĩ* la *Înviere* (5), apoi ducându-se şi el singur la biserică şi după ce se întórce de la *Înviere* dice:

Christos a'nviat !

(1) Dat. Rom. din Udescĩ, dict. de Zamfira Niculi.

(2) Dat. Rom. din Stroescĩ, com. de G. Bãrtoiu.

(3) Dat. Rom. din Mihovenĩ, comunicată de Vas. Strachinã şi Vesp. Corvin.

(4) Dat. Rom. din Ilişescĩ, comunicată de George Berințan, stud. gimn.

(5) Dat. Rom. din Soloneț, comunicată de Ioan Tipa, stud. gimn.

Iar unul dintre căsași, fie bărbat sau femeie, băiet sau copilă, răspunde :

Adevărat c'a înviat !

Cel ce a venit :

Ce-om mânca noi astăzi ?

Celălalt :

Pâne și cu sare !

— Dar ploșnițele ce-or mânca ?

Ele s'or mânca

Una câte una,

Pân'n'or rămâne nici una ! (1).

Dacă din casa în care se află ploșnițe se duc două persoane în trei Dumineci după olaltă la biserică, iar când se întorc de la biserică, una intră în casă, iar cea-laltă rămâne afară și punându-se lângă o ferăstră dice către cea din casă :

Ce faci astăzi de mâncare ?

— Pâne și sare !

Da ploșnițele ce-or mânca ?

— Ploșnițele s'or mânca

Una pe alta,

Pân' ce-or rămâne

Numai cojile

Dintr'insele ! (2).

Dacă omul, în casa căruia se află ploșnițe, ia o țevă de soc și apoi prindând câte o ploșniță cu mâna și băgând-o în țevă dice :

— Acésta-î mire, acésta-î mirésă, acésta-î drușcă, acésta-î nevastă tânără, și tot așa mai departe.

Iar după ce a făcut-o acésta, ia țeva cu ploșnițele și se duce cu ea, adecă cu acéstă grămăgióră de ploșnițe, numită *nuntă*, în târg și îngropând-o pe la încheierea târgului în pământ dice :

— Cum se împrăștie ómenii din târg, așa să se împrăștie și ploșnițele din casa mea !

---

(1) Dat. Rom. din Pătrăuțul de pe Siret, comunicată de George Pițul, stud. gimn;—și din Reusenă, comunicată de Vas. Pop.

(2) Dat. Rom. din Securiceni, dict. de Gafița Galan.

Făcând-o acésta, se crede că după vre-o câte-vă dîle nu se mai vîd ploşniţe prin casă (1).

Dacă un băiet se desbracă până la piele, ia într'o mîni pâne şi sare, iar în cea-laltă o *trişcă*, în care a băgat vre-o câte-vă ploşniţe, şi apoi mergînd cu acéastă grămăgióră de ploşniţe, numită asemenea *nuntă*, peste hotarul livezii şi cîntînd din *trişcă*, dîce:

Eû vî daû de mîncare
Pîne şi sare,
Ba şi din *trişcă* vî cînt,
Numai să vî măritaţi,
Casa să mî-o părăsiţi
Şi'napoi să nu mai veniţi !

Făcînd-o acésta, se dîce că ploşniţele dispar din casă, ca şi cînd nici n'ar mai fi fost (2).

Neajutînd mijlócele, câte s'aû înşirat până aici, atunci se scot tóte straiiele, precum şi alte lucruri din casă afară, aşă ca să nu rîmîe nimica alta, fără numai pîreţii goi. După acésta se ia *balegă de porc uscată* (3), sau *ferică de pîdure* şi *sîmînţă de cînepă* (4), orî numai *plévă de sîmînţă de cînepă* şi cu *pusderie* (5), şi punîndu-se într'o ólă cu *jar* în mijlocul casei li se dă foc să ardă. Cum s'a aprins balega, respective cele-lalte obiecte, şi a început a eşi fum dintr'insele şi a străbate prin tóte unghiurile, borţile şi crăpăturile, îndată prind a eşi şi ploşniţele de prin ascunđişuri afară şi, fiind-că nu pot nici de cum suferi fumul acesta, se ameţesc, se înăduşesc, pică jos şi per (6).

Sau: se astupă fereştile şi cahla, aşă ca să nu pótă străbate aerul. După acésta se face în mijlocul casei foc şi pe foc se pune un hîrb, în care se află cam la $\frac{1}{2}$ de litră de *oloiû de rapiţă*. Începînd oloiul a clocoti şi pe urmă a arde

(1) Dat. Rom. din Frătăuţul-vechiû, dict. de Andreiû Dascal.

(2) Dat. Rom. din Volcineţ, com. de Al. Jijie.

(3) Dat. Rom. din Bosanci, comunicată de Trofin Crupă.

(4) Dat. Rom. din Capul-Cîmpuluî, dict. de P. Tătărău.

(5) Dat. Rom. din Cireş-Opaiţ, com. de C. Dugan, şi a celor din Igeş, com. de I. Zilinschi.

(6) Cred. tuturor Rom. de mai sus.

se face dintr'însul un fum foarte mare și nesuferit. De fumul acesta apoi es toate ploșnițele de prin borți și per (1).

Saŭ: se pune în casa, în care se află ploșnițe, un ciubăraș cu var nestins. Lângă ciubărașul cu var se pune o strachină saŭ un hârb cu cărbuni aprinși. După aceea se tórnă apă pe var ca să se stingă, iar pe cărbuni se pune una saŭ și mai multe *chipărușe* fripte saŭ uscate. Aburi, cari es din var, se împreună cu fumul de *chipărușcă* și de amestecătura acésta apoi per toate ploșnițele (2).

Saŭ: se afumă în Vineria Pascilor cu colivă furată de la un om mort (3).

Saŭ: se ieaŭ frunđe de *Érba lui Tatin* și se pun séra acolo pe unde umblă mai tare ploșnițele. Ploșnițele, cari vin în atingere cu frunzele acestea, îndată se prind de ele și mai mult nu se pot urni din loc. A doua zi de dimineță se ieaŭ apoi frunzele cu ploșnițele prinse de ele și se aruncă pe foc, saŭ se duc unde-vă departe de casă și acolo se aruncă (4).

Saŭ: se fierb *castraveți bătrâni* cu balebă de porc și cu zémă se spală mobilele, și apoi nu mai fac stelnițe.

Saŭ: să închiđi ușile și ferestrele și să pui în mijlocul casei un vas cu foc, iar pe foc să pui *posconiță*, adecă resturi de frunze și sémînță de cânepă, și fumul ce va eși dintr'acésta va omori toate *Stelnițele* (5).

Cel mai ușor și mai sigur mijloc însă, prin care se pôte curăți casa de ploșnițe este, dacă se aduc mai multe *ploșnițe de câmp* în casă, căci acestea îndată omórá și mănâncă o parte din cele de casă, iară cea-laltă parte ce mai rămâne, simțind că se află în casă *ploșnițe de câmp*, după amirosul cel urit al acestora, îndată părăsesc casa și fug în cotro apucă (6).

(1) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiu, dict. de Andr. Dascal.

(2) Dat. Rom. din Tereblecea, com. de Ana Nimegean.

(3) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12. — *Istoria naturală medicală*, p. 103.

(4) Dat. Rom. din Cireș-Opaiț, comunicată de C. Dugan.

(5) Dat. Rom. din Țera-Românească, com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(6) Dat. Rom. din Igesci, comunicată de I. Zilinski; — din Frătăuțul-vechiu, dict. de Andr. Dascal și Axenia Sofroni: «Se aduce o *ploșniță*

Românii din *Transilvania* cred și spun :

Cine are *Stelnițe* în casă, să le afume cu tămâe sfântă în 9 ani, și atunci nu va mai avea nici una (1).

Părăscuțe în ziua de *Rusali* de vei prinde, afumă le cu fum de tămâe, că toate ți-or fugi de la casă (2).

Părăscuță în pâine de vei afla, dă-o la câni, că nici una nu vei mai avea pe lângă casă (3).

Când vezi *Stelnițe*, scuipe după ele, că toate vor peri (4).

Când ai *Stelnițe* în casă, dă-le *Mărul lupului*, că toate vor muri (5).

Când nu poți dormi de *Stelnițe*, scuipe peste pat, că nici una nu te va mai mușca (6).

Și în fine :

Cine vrea să nu aibă *Stelnițe*, acela să le cheme la biserică, când merge el, că atunci toate vor fugi (7).

Românii din *Macedonia* spun că e bine să se introducă mai multe nopți de-a rândul în casa cu *Tartabiți*, adică cu *Păduchi de lemn*, vite (oii sau capre), cari să doarmă acolo, și mirosul cel urât al bălegarului lor va stârpi toți *Păduchi de lemn*.

Sau: să se stropescă găurile pe unde sunt *Păduchi de lemn* cu fiere (hiare) de oie și *Păduchi de lemn* se vor stârpi toți.

Sau: să se stingă var în camera unde sunt *Păduchi de lemn* și închise fiind toate ferestrele și ușa, aburul ce se evaporă contribuie la stârpirea lor.

Sau: să ieși ceră (lumânare), care se aprinde în *Grailu mare*

de câmp în casă și fiind-că acesta pute foarte urât, cele de casă fug de dînsa; — din Pătrăuțul de lângă Sucéva, dict. de M. Croitor, și com. de Sim. Holca; — din Todiresci, com. de Nic. Rădășan: «Când se aduce o ploșniță de câmp în casă, atunci cea de câmp mănâncă pe cele de casă și le fugăresce.»

(1) Cred. și dat. Rom. din Năsăud.

(2) Cred. și dat. Rom. din Herina.

(3) Cred. și dat. Rom. din Bistrița.

(4) Cred. și dat. Rom. din Sâncel.

(5) Cred. și dat. Rom. din Fărăgău.

(6) Cred. și dat. Rom. din Spină.

(7) Cred. și dat. Rom. din Rebrîșoara. — Toate datinele și credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

(la a doua înviere), și după ce o aprindî, să alergî cu ea prin toate colțurile casei și să ȑicî:

- Țe va mîcî Tartabitlîi ?
- Capitili a lor !

Adecî:

- Ce-o sî mînînce Pîduchiî de lemn ?
- Capetele lor !

Și sî fî sigur, cî toȑi *Pîduchiî de lemn* vor perî cu de-sîvîrșire.

Sî: sî aducî furnicî de cele marî (furî), de prin pîdure și sî le daî drumul prin gîurile *Pîduchilor de lemn*, unde îî prind și le tae capetele.

Sî, î fine, sî îchiȑî bine tîte ferestrele, sî puî un man gal cu cîrbunî neaprinșî bine, și aruncînd vre-o sutî dramurî de *piper roșu*, îchide ușa, și toȑi *Pîduchiî de lemn* se vor stîrpî (1).

Afarî de cele îșirate pînî aicia, mai existî la Romîni, și cu deosebire la cei din *Transilvania*, încî și urmîtîorele credinȑe despre *Ploșniȑe*:

Pîrîscuȑî sî *Stelniȑî* î bisericî de vei vedî, nu te vor mîncî *Pîrîscuȑele* nicî odatî (2).

Pîrîscuȑî î bisericî între cîrȑî de vei aflî, omîr'o și o pune bine cî e bunî de lîc (3).

Pîrîscuȑe la bisericî de vei duce, ȑi se va umplî casa stup de ele (4).

Pîrîscuȑe î ȑiua de *Anul noî* de vei aflî, vei avî peste tot anul la casî (5).

Pîrîscuȑele î *Joia-mare* de te vor mîncî, are sî te ajungî o supîrare mare (6).

Pîrîscuȑe î zîmî de vei aflî, e semn rîu (7).

(1) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromînilor*, p. 331—332.

(2) Cred. Rom. din Șomfalîu.

(3) Cred. Rom. din Bistriȑa.

(4) Cred. Rom. din Neȑ.

(5) Cred. Rom. din Neȑ.

(6) Cred. Rom. din Nîsîud.

(7) Cred. Rom. din Neȑ.

Celuia ce omórá o sută de *Stelnițe* Dumneșu îi értă un păcat de mórte (1).

Cu tóte însă că *Ploșnița de casă* e atât de uriciósă și de nesuferită, totuși nu odată se întrebuintéză ea de către o sémă de Românce ca léc, și anume: contra *ulciórelor*, a *albeței*, a *baterii de inimă*, precum și pentru *îmbětări de cap*.

Așá îndată cum simțesce că i se face cui-vă vre-un *ulcior*, se prinde o ploșniță, se frécă cu degetele și apoi, ungându-se cu dînsa *ulciorul*, acesta îndată se vindecă, adică se prăpădesce, ca și când nici n'ar mai fi fost (2).

Ploșnița, după cum e fie-căruí cunoscut, trăesce mai mult din sânge de om. Decí dacă are cine-vă *albața* și i se atinge cu sânge de *Ploșniță de casă albața*, îndată i se trece, ca și când i-ai luà-o cu mâna (3).

Dacă are cine-vă *batere* saú, mai bine ȑis, *bătae de inimă*, și-și va pune nouă *Părăscuțe* pe inimă, *bătaia* îndată îi trece (4).

Și în fine :

Dacă are cine-vă *îmbětări de cap*, și va luà 99 de *Părăscuțe*, le va pune într'o cărpă nouă și va rostí următorul descântec:

Părăscuță,
Nuță
Nicuță !
De multe orí te-am zărit,
De multe orí te-am pândit,
Dar nici odată nu te-am găsit.
Acum te-am prins
Și te-am închis,
Și te-am încins
Cu 99 de ațe,

Că sunteți 99.
Decí luați,
Alergați,
Nouă bóle,
Nouă-decí și nouă de bóle,
Din cap,
De după cap,
Ca N. N. să scape
Sănătos
Și voios !

Atunci *îmbětările de cap* îi încetéză (5).

(1) Cred. Rom. din Mocod. — Tóte credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

(2) Dat. Rom. din Budeniț, dict. de Mărióra Dutcă.

(3) Dat. și cred. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca.

(4) Dat. și cred. Rom. din Transilvania, com. Prislop, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(5) Dat. și cred. Rom. din Bistrița, com. de d-l Th. A. Bogdan.

FUGĂUL.

(*Hydrometra paludum* Fabr.)

Atât pe apele lin curgătoare cât și pe *toplițe*, adecă pe apele cele calde cari nu îngheță érna, se pôte fôrte adese-orî vedé în decursul erniî, când timpul e senin și călduros, un fel de insect subțirel în trup și lung în picióre, alergând în colo și încóce cu o repeđiciune așa de mare că nici cu bi-ciuşca nu-l poţi ajunge și ucide.

Acest fel de insect, care nu trăesce în apă nici nu innóťă pe ea, ci numai petrece și alérgă pe fața eî, ca și când s'ar da cine-vă pe ghiéťă, se numesce în Bucovina: *Gonaciũ* (1); în Transilvania: *Fugăũ* (2); iar în unele părți din Țera-Românéscă: *Góngă*, pl. *góngé* (3).

O altă specie de insect, care se ține tot de familia *Fugăului* sau a *Gonaciului* și al căruî cap e îngust și lungăreť, aripile înguste și negre, piciórele dinainte scurte, iară cele dinapoî lungi și crăcănate ca la un paiagăn, și care alérgă

---

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Roman Șorodoc, agricultor; — a celor din Știulbicanî, dict. de George Flocea, primar.

(2) Com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Fugăul* e un fel de insect. care umblă pe de-asupra apeî.»

(3) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12; — S. Sa păr. T. Bălășel însă îmî scrie: «Sub numele de *Góngă* se înțeleg tot felul de insecte.» — Românî din *Banat*, după cum mî-a spus d-l Vasile Loichiťă, stud. la Facultatea teologică din Cernăuți, înțeleg sub cuv. *Góngă*, dim. *Gonguťă*, orî și ce insect umblător; iar Românîi din *Biharia* înțeleg sub același cuv. o insectă mică, o găză. Veđi despre acésta M. Pompiliũ, *Graiul Românilor din Biharia*, publ. în *Convorbiri literare*, an. XX, Bucuresci 1887, p. 1.011.

cu aceeași iuțelă ca și *Fugăul* său *Gonaciul*, pe fața liniștită a apelor, și cu deosebire a mlaștinelor, se numește în Bucovina: *Gonițariu* (1) și *Gonitoriū* (2), iar în Țera-Românească tot *Góngă* (3), lat. *Hydrometra palustris* L.

Având aceste două specii de insecte datina de a alerga pe fața apelor, ca și când s'ar *alungă* său s'ar *goni* una pe alta, de aceea Români și cu deosebire Româncele din cele mai multe părți ale Bucovinei le întrebuintează ca un mijloc spre *alungarea* său, după cum spun unii, spre *gonirea* vacilor și cu deosebire a celor *știre*.

Așa Româncele din comunele Galanesci și Vicovul-de-jos, distr. Rădăuțului, voind ca vacile lor să nu rămâne *știre*, ci să umble după taur și să se gonască cât se poate mai de grabă, prind mai mulți *Gonaci* sau *Gonițari* de aceștia, îi dădumică mărunchel și apoi, puindu-i în tărățe sau în *urluituri* (4), îi dau vacilor *gonitoare* de mâncare (5).

Făcându-se acesta, cred că vacile în scurt timp *se alungă*, *se gonesc*.

Tot spre acest scop se întrebuintează acest soi de insecte și de către Români din unele părți ale României. Iată ce ne spune în privința acesta, d-l Dr. N. Leon :

(1) Dat. Rom. din Galanesci, distr. Rădăuțului, dict. de George Galan agricultor : « *Gonițariul* are nisce piciore lungi și crăcănate ca ale unui *paingân* de cel mari. El fuge așa de repede pe apă că nici cu biciușca nu-l poți ucide. »

(2) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea.

(3) Dr. N. Leon, op. cit., p. 12.

(4) Sub cuv. *urluélă* sau *urluitură* înțeleg Români din Bucovina un fel de făină ca crupele, făcută din grăunțe de orz și de ovės, care se dă de regulă vitelor de mâncare. Producerea *urluiturii* se exprimă prin vrb. *a urlui*.

(5) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Precup Galan : « Femeile prind mai mulți *Gonițari* și-i dau în tărățe vacilor ca să se gonască mai de grabă » ; — tot de acolo, dict. de Iléna Cuciurean : « *Gonițariul* se dă în tărățe sau în *urluituri* la vaci ca să se gonască » ; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Roman Șorodoc : « Se prind mai mulți *Gonaci*, se pun în tărățe și se dau vacilor ca să umble după buhaiu » ; — tot de acolo, dict. de Sid. Calancea : « *Gonitori* se prind și se dau în tărățe la vaci ca să se gonască » ; — a celor din Știulbicanii, dict. de George Florescu : « *Gonaci* sunt buni de dat în tărățe la vaci, pentru că se alungă. »

Góngele, cari se gonesc pe apă (Hydrometra), se prind cu sita, se usucă și se dau la vite să bea, spuind din gură :

«Cum se gonesc *Góngele* pe apă, așa să se gonéscă vita!» (1)

Românii din unele părți ale *Transilvaniei* însă cred și în că dacă cine-vă, având săgetături prin picióre, va lua urî de *Fugău* ținute batăr trei ani sub strășina casei și, mămându-le bucățele, le va mestecă cu spirt de vinars și îi se va frecă cu ele, îi va trece (2).

La departe, tot la Românii din *Transilvania*, e datină ce se face cu *mătrice* (récélă) la picióre, să strîngă picióre *Fugău* și, mestecându-le cu *usce*, să se frece cu ele (3) și să se rostéscă următorul descântec :

It-o vîntu

turnând pămîntu,

adus vâltorile,

jile,

cheturile,

etăturile,

azurile,

arurile,

istarea,

erarea,

dat,

aflat

(cutare)

ătos

oios.

um l-o aflat,

de el o dat,

el s'o legat

o vrăjit

o deochiat

o săgetat

o necăjit

o amărît

o întristat

Și l-o supărat.

Auđind de asta,

Drum lung am călcat,

Până l-am aflat

Pe (cutare)

Betég,

Întristat

Și supărat.

Cum am venit,

C'un *Fugău* m'am întălnit,

C'un *Fugău* am vorbit,

Cu el m'am împrietenit,

Cu el am venit,

Că dacă (cutare)

E betég

Și-î slab,

Am venit să-l scap.

Fugău vrăjit!

De-î (cutare) betég

De vrăjitură,

De deochetură,

De săgetătură,

De necaz,

De amar,

Op. cit., p. 12.

Dat. Rom. din Cernaș.

Dat. Rom. din Lechincióra.

De întristare,
De supărare,
Scóte-l,
Scapă-l,
De-î de alții vrăjit,
Necăjit,
Amărît,
Deochiat,
Săgetat,
Întristat,

Supărat,
Ca să nu mai fie
Numa tot voios
Și frumos
Și fără de bólă în os,
Să fie cum o fost:
Sănătos
Și voios.
De la mine descântecu
De la îngerî lécu!

Rostind acest descântec câte de trei ori în nouă zile, când se frcă cel morbos pe picióre, apoi câte de două ori în alte nouă zile, și în urmă câte odată în alte nouă zile, se dice că-î trece, numai dacă se frcă cu *usce acre* și cu *apă sărată* (slatină), până atuncia până ce numai póte răbdă de durere (1).

În fine *Fugăi* mulți de vei vedé, e bine să-ți acoperi stogul, că are să ploué (2).

(1) Dat. Rom. din Bozed și Sabed, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom. din Band, com. de d-l Th. A. Bogdan.

CORNĂȚARIUL.

(*Naucoris cimicoides* L.)

Atât pe fundul apelor stătătore, cât și pe al celor lin curgătore, se află un insect mic, scurtuț și lătăreț, ale cărui picióre de dinainte sémănă cu nisce cornițe.

Acest insect mic, care înnótă cu o deosebită repejune în drépta și în stânga printre plantele de apă și care nu odată înghimpă fórt tare pre cei ce se scaldă în apa, unde se află el, se numesce în Bucovina: *Cornățariu* (1).

Un alt insect, care se ține tot de familia *Cornățariulu*, însă care e ce-vă mai mărișor decât acesta și aduce întru cât-vă la făptura corpului și mai ales a piciórelor celor de dinainte cu cleștele unui rac, se numesce *Răcușor* (2), lat. *Nepa cinerea* L.

Răcușorul, al cărui pântece e roșu ca racul, petrece asemenea pe fundul și printre pietrele apelor celor stătătore și a celor lin curgătore, precum și pe la isvórele cele reci și se nutresce cu viermișori (3).

De óre ce însă și acesta înghimpă fórt simțitor, de aceea cei mai mulți Români și cu deosebire femeile se cam feresc de a se scăldă, unde sciū că se află prea mulți *Răcușori* și *Cornățari*.

---

(1) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciú.

(2) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiú, dict. de Mich. St. Coniac, și a celor din Budeniț, dict. de Mar. Dutcă.

(3) După spusa lui Mich. St. Coniac.

CICÓRA.

(*Cicada orni* L.).

Unul dintre insectele cântătóre, al cărui cântec aduce întru cât-vă cu *țârâitul Greerului*, atâta numai că e ce-ră mai sgomotos și mai prelungit decât al acestuia, și care cântă mai cu sémă pe la amiađi, când lucește sórele mai tare și căldura e mai mare, e *Cicóra* sau *Cicórea* (1) sau *Gri-rele de tómna* (2), numit ast-fel în Țera-Românéscă; la Ro-mâniî din Meglenia însă *Țicóri* (3) și *Țărțarcă*; la cei din Macedonia: *Đinđir* sau *Dzindzir* (4), *Đinđinar* (5) și *Chin-cală* (6), iar la cei din Epir: *Chirchir* (7).

Cicóra sau *Cicórea* e de colóre galbenă castanie și pe spinare négră. Corpul seű, în lungime de 28 mm. e grosű

(1) Ananescu, op. cit., p. 233;—*Revista română politică-literară*, vol. I. Bucuresci 1902, p. 273.: «*Cicórea* e o insectă, care scóte un sunet ase-menea *Greerului*, dar mai în surdină și mai prelung.»

(2) Nanian, op. cit., p. 139.

(3) Per. Papahagi, *Româniî din Meglenia*, publ. în revista *Tiner-mea română*. Noua serie, vol. V, p. 292.

(4) Com. de d-l Per. Papahagi, și de d-l Chr. Geagea.

(5) Per. Papahagi, *Româniî din Meglenia*, loc. cit.

(6) L. Șăineanu, *Încercare asupra Semasiologiei limbii române*, p. 91. Nota 1: «Numele latin al greerului *Cicada* a păstrat românesce, sub forma *Cicala*, numai semnificațiunea figurată de «*flecar, târâe-brău*». Faptul că Macedo-Româniî aű *Chincala*, cu înțelesul de *greere*, dove-desce că în dialectul daco-român vorba va fi avut la început acest sens propriű, și mai târđiű numai trecű la cel figurat, tocmai ca în limba italiană și spaniolă (Comp. și franțusesce «*babillard en cigale*», Littré).

(7) Com de d-l Chr. Geagea.

și îndesat; aripile pielcióse, străveđii și ce-vă mai lungi decât corpul; capul lat și ochii mari, iar botul lung.

Bărbătușul are pe partea de desubt a pântecelui un organ deosebit pentru cântat, iar femeiușca un ac pentru ouat.

Cicórea trăesce în țările cele mai călduróse din Europa, și anume pe *Urm* saú *Mojdrean*, lat. *Fraxinus ornus* L. saú *Ornus europaea* Pers., a căruí scórță o străpunge cu botul ca să-í sugă sucul.

Românií din *Meglenia* însă đic că *Cicórea* trăesce nu numai pe *urmí*, ci și pe alți arbori, pe cari se sue în decursul verií, când ís căldurile cele mai mari, și al căror suc îl sugă apoi până ce plesnesc (1).

Băeții din unele părți ale *Macedonieí*, când prind o *Cicóre*, numită de dînșii *Đinđir*, o ímmormîntéză în liveđi, cređând că a doua đí, desgropând-o, vor găsi în locul ei o pară (2).

Tot Românií din *Macedonia* mai cred încă că *Đinđirlu* e aducător de noroc (3)

Un alt insect, care se ține de familia *Cicórei*, e *Greurușul viilor*, lat. *Cicada montana*.

Despre acéstă specie de cicóre d-l T. Frâncu m-í-a împărtășit următóarele:

«*Greurușul viilor* e de colóre griie saú cenușie și cu mult mai mic decât *Greurușul câmpuluí*. El ese de regulă pe la *Schimbarea la față*, 6 August, când se *luminéză*, adecă când încep a se cóce strugurií de vie, suindu-se pe frunza viilor, cântă până o săptămână înainte de culesul viilor, adecă până la Vineria mare, 14 Octomvrie. Atunci încetéză de cântat.

«Cântecul sěu are sunete cu mult mai dulci și mai melodióse decât ale *Greurușuluí de câmp* și ale celui de casă. E un adevărat cântăreț.

«Se đice însă că el cântă mai cu sémă când se pune amurgul, adecă când începe a se îngână đíua cu nóptea și până către mieđul noptií. De la mieđul noptií începând înainte

(1) Com. de d-l Per. Papahagi.

(2) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 182.

(3) Com de d-l Chr. Geagea.

însă nu cântă mai mult până a doua zi, asemenea când amurgesce.

«Patria sa e numai via.

«În *Transilvania* provine mai cu seamă la pólale Munților apusenî.

«Când începe el prima óră a cânta, e semn că se *lumineză struguri*. De aceea ómeniî nu-î fac nicî odată nimica, ci-î dau pace să stea și să cânte pe frunzele din cercurile viței de vie, unde-și are și cuibul.»

MĂRGICA CUCULUI.

(*Aphrophora spumaria* L.)

Cel ce a trecut mai adese-orî în decursul verii prin atare țerină sau printr'un fânaț óreși-care, și se va fi uitat cu luare de sémă în tóte părțile, acela trebuie numai decât să fi observat pe unele paie sau fire de érbă, însă mai cu sémă pe *Somnărósă*, lat. *Lycnis flos cuculi* L., și pe *Barba caprei* sau *Țâța caprei*, lat. *Tragopogon majus* Jacq., un fel de spumă sau stupit.

Românii din unele părți ale *Bucovinei* cred și susțin că spuma acésta s'ar face din *stupitul* ce l-ar stupi *cucul*, de cum sosesc la noi din țările cele calde și prinde a cânta și până ce încetéză de cântat. De aceea o și numesc ei *Stupitul cucului* și dic că ea se află pe plantele sus numite numai până la *Sâm-Petru*, când încetéză cucul de cântat, iar din ziua acésta începând înainte rar unde se mai póte vedé și află.

Maí departe tot Românii din *Bucovina* dic că la mijlocul *stupitului* acestuia s'ar află un fel de mărgică de colóre *né-gră*, care e formată dintr'însul și pre care, din cauza acésta, o și numesc ei *Mărgica* sau *Mărgicuța cucului*.

Copilele și mai ales fetele, cum daŭ de acéstă mărgică, care e ce-vă mai mică decât un fir de mazère, și pe două laturî opuse puțin cam apăsată, iar la mijloc cu o bortică, ca și orî-care mărgică adevărată, îndată o ieaŭ și, înșirând-o dimpreună cu cele-lalte mărgele, o pórtă la grumaz, anume ca să fie iubite și îndrăgite de ómenî și în deosebî de feciorî.

Fiind *Mărgica cucului bună de dragoste*, dar neaflându-

se în fie-care *Stupitul cucului*, de aceea este ea foarte căutată nu numai de copile și fete, ci chiar și de către alți inși și mai cu seamă de cosași, cari aflând-o o dau apoi celor ce doresc numai decât s'o aibă (1).

Acésta e credința și datina Românilor din Bucovina despre *Stupitul cucului* și *Mărgica cucului* !

Însă spuma, despre care ne-a fost în șirele de mai sus vorba, nu e nici spumă adevărată nici *Stupitul cucului*, ci ea este spuma ce-o produce larva unei mici cicade, numită lat. *Aphrophora spumaria* L., iar mărgica, despre care dic Români din Bucovina că e *Mărgica cucului*, e învelișul acestei larve, care, după ce ese larva dintr'însul, se usucă și capătă mai pe urmă forma unei mărgeli.

---

(1) Cred. și dat. Rom din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic.

M U Ș I Ț A.

(*Aphis Roesae* L.)

Atât Româniî din *Bucovina*, cât și cei din *Moldova*, au datină de a numi toate insectele, cari se țin de familia *Aphidelor*, cu un nume colectiv *Mușiță* sau *Păduche de pom* și *Păduche de frunză* (1).

Numirea din urmă însă, adică *Păduche de frunză*, e usitată nu numai la Româniî din țările sus amintite, ci și la cei din *Transilvania* (2), *Ungaria* (3) și *Țăra-Românească* (4).

---

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi : «*Păduche de pom, Păduche de frunză și Mușiță* e tot una» ; — a celor din Frătăuțul-vechiu, dict. de G. Onciul : «*Păduche de pom* orî *Mușiță* e tot una» ; — a celor din Pașcani, dict. de Iord. Bran : «*Mușiță*, așa se numesce în *Moldova Păduchele de frunză*, care trăesce pe frunza de perj și de curechiu și o mănâncă totă.»

(2) *Gazeta Transilvaniei*, an. LVI, Brașov 1893, No. 117, p. 6 : «*Păduchiî de frunză*. Aceștia sunt adevărate plăgi pe pomi, unde se încuibă, căci se înmulțesc de tot tare și dau năvală asupra frunzelor, cu deosebire la pomi tineri.»

(3) Teod. Rotariu, *Inimiciî pomilor și mijlôce în contra aceloră*, publ. în *Amicul poporului*, an. I, p. 104 : «*Păduchiî de frunză* răpesc nutrimantul mlădițelor celor tinere și prin aceea causéază pomului o daună foarte însemnată. Pentru aceea trebuie, când se ivesc, culese frunzele pe cari se află și călcate cu piciorul.»

(4) *Revista viticolă și horticolă*, an. III, Bucuresci 1897, p. 292 : «*Păduchiî de frunze* sunt prea de ajuns cunoscuți prin stricăciunile pe cari dînșii le pricinuesc tuturor soiurilor de plante. Unii dintre dînșii atacă numai rădăcinile, alții numai frunzele. Cei mai stricăcioși sunt acei cari trăesc în socotéla plantelor cultivate, cum sunt : *păduchele mărului, părului, tutunului, porumbului*. Și pe viță se găsesce, mai arare-orî însă, un păduche de colóre verde-brună.»

Cu toate acestea însă mai fie-cărei specii din această familie de insecte i se dă și câte o numire specială, după planta pe care se află, și anume:

Păduche de trandafir (1), lat. *Aphis rosae* L.

Păduche de pom, Păduche de prun, Păduche de perj. Mușită de pom (2), lat. *Aphis pruni* Fabr.

Păduche de cireș, lat. *Aphis cerasi* Fabr.

Păduche de măr, Păduchele mărului (3), lat. *Aphis mali* Fabr.

Păduche de piersec, Păduchele piersecului (4), lat. *Aphis persicae* Fonsc.

Păduche de soc., lat. *Aphis sambuci* L.

Păduche de curechiu, Mușită de curechiu (5), lat. *Aphis brassicae* L.

Păduche roșu (6), lat. *Schizoneura lanigera* Hausm.

Numirea de *Mușită* care, după cum am văzut mai sus, i se dă acestui soi de insecte parasite și foarte stricăcioase pomilor, precum și altor plante, vine de acolo pentru că ele dintru început sunt foarte puține, iar după aceea neconțin

(1) Numirea de *Lindinele trandafirilor*, care s'a dat de către unii acestui mic insect, nu numai că nu e populară, ci e tot odată și necorespunzătoare acestui insect parazit, pentru că poporul sub cuv. *lindia* fem. *lindină*, înțelege cu totul alt ce-vă. Vezi despre acesta mai de aproape artcl. despre *Păduchele de cap*.

(2) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — și a celor din Pașcani, dict. de Iord. Bran.

(3) Cf. *Revista viticolă și horticolă*, an. II, p. 292.

(4) Cf. Idem, an. I, București 1896, p. 302.

(5) Cf. Crăiniceanu, *Nomenclatura*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXII, p. 339.

(6) Cf. *Foia poporului*, an. VII, Sibiu 1899, No. 14, p. 162: «*Păduchele roșu*. Acest păduche atacă numai merii și mai rar și peri și e primejdios, fiind-că dacă nu se stârpesce la timp, se înmulțesce în mare număr până sus pe ramuri. Urmarea e că mărul năpădit de acești păduchi să se usucă în câți-vă ani, să nu mai face pome; — Idem de eadem, p. 173; — Numirea de *Purice lănos*, ce i s'a dat de către unii acestui insect (vezi: *Revista viticolă și horticolă*, an. I, p. 302-303) e greșită, pentru că toate insectele pe cari poporul le numesce *purici* sunt sprintene, pe când insectul acesta e trândav ca și orî care alt *păduche* și numai cu anevoc se mișcă dintr'un loc într'altul.

se îmulțesc și lățesc (1), apoi și de aceea că *Mușița* e de regulă multă, mărunță și șede potlog pe frunze (2).

Când érna e bine îmbrăcată cu omët, atunci spun Româniî din Bucovina, că primăvara nu se face multă *Mușiță*. Când însă e puțin omët, atunci se face multă, și cu cât e mai multă cu atâta e mai stricăciósă (3).

Și de óre-ce *Mușița* acésta e fórte stricăciósă, de aceea și Româniî caută tóte chipurile și mijlócele cum ar puté-o mai de grabă stârpî până ce nu apucă a sugé sucú din tóte rămurelele și frunzele pomilor și ale plantelor pe cari s'aú încuibat. Așa *Mușița* saú *Păduchele de curechiú* caută mai înainte de tóte să-l stârpéscă prin stropirea cu *aghiasmă din ziua de Sf. Trif* (4) saú cu *móre de curechiú* păstrată de érna, în urma căreia se dice că pieré (5).

Neajutând aceste două mijlóce séménă *haldanî* printre curechiul de pe curechiște, și atunci atât *Mușița* acestuia cât și omiđile de *Albiliță*, neputênd suferi mirosul floriî *haldanilor* și mai ales colbul de pe *haldanî*, orî că per, orî că fug (6).

Păduchiî de pom saú *de frunză* se stârpesc cu cenușă, care se presórá pe frunzele atacate (7).

Cel mai bun mijloc însă spre stârpirea acestora este, după cum spun Româniî din Bucovina, dacă se culeg tóte frunzele atacate și se calcă în picióre saú se pun pe foc să ardă (8).

(1) Dict. de Tóder Ionesi.

(2) Dict. de Iordachi Bran.

(3) Dict. de T. Ionesi.

(4) Dict. de Iord. Bran.

(5) Dict. de George Onciul.

(6) Idem.

(7) Idem.

(8) Dict. de T. Ionesi.

FESUȘORUL.

(*Porphyrophora polonica* L.)

De pe la *Duminica mare* începând înainte și până ca către *Sân-Petru*, adică pe timpul prășitului, se poate foarte adesea-orî vedé atât pe arături, cât și pe uniî *buhaci* sau *târși*, și mai ales prin smeurișuri, un fel de gujulie mică ca un fir de plóie de împușcat vrăbii, umblând încetișor în colo și în cóce și căutându-și nutrețul, care constă din sucul unor plante ca *Sincerica*, lat. *Scleranthus perrenis* L., și *Ficiorica* sau *Érba feciórei*, lat. *Herniaria glabra* L.

Acéstă gujulie mică, care nu poate sburà ci numai umblă din cauză că aripile sale și mai ales cele din dărăt sunt foarte scurte și care e de colóre limpede roșie, se numește în Bucovina: *Fesușor* și *Fesul popei* (1), iar în Moldova: *Fesușor* (2), lat. *Porphyrophora polonica* L.

---

(1) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cârstean; — și a celor din Putna, dict. de Vasile Văcărean: «*Fesul popei* e la trup rotund ca și *Buburuza*, e însă cu mult mai mic decât acésta, și n'are *buburuz* pe de-asupra ca *Buburuza*, ci e prisne roșu și móle în trup. El are aripi dar nu sbóră, ci numai umblă încet. Se află pe *buhaci* sau *târși*, pe smeură, în de comun pe copaci, cari aū ghimpî. Când îl prindî, slobode un fel de suc galben.»

(2) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de C. S. Bucan: «*Fesușorul* e un gândcel foarte mic și rotund ca un fir de plóie de împușcat vrăbii. Trupul său e móle și de colóre limpede-roșie ca o mărgeluță roșie, din care cauză se și numește *Fesușor*. El se află mai cu sémă pe arături și se arată pe timpul prășitului. Picióarele sale vin jur împrejurul trupului, iar aripile sunt scurte, de aceea nu poate sburà, ci numai umblă încetișor.»

Maî de mult, pe când Româncele îşi pregătiaû singure tôte vesmintele şi-şi coloraû lâneţele, aveaû datină de a roşi unele lâneţe şi maî ales bumbacul şi cu gujulia acésta. Româncele adecă, carî se ocupaû cu coloratul, o adunaû într'o cantitate cât se putea de mare, o uscaû şi apoi, sfărâmând-o mărunţel şi muind-o în apă căldică, puneau într'însa lâneţul său sculul galben, căruia voiaû să-i dea colóre roşie sau întunecat-roşie. Iară dacă lâneţul său sculul galben voiaû să fie ce-vă maî deschis, atunci maî turnaû în apa acésta încă şi puţin *borş sălciû*, adecă nu de tot acru.

PĂDUCHELE.

(*Pediculus capitis* L.)

Precum aŭ mai tôte vietățile parasițiilor lor, așa aŭ și ome-
niile. Iar parasiții, cari trăesc pe corpul omenesc și se nutresc
din sângele acestuia, sunt de patru feluri și anume:

Păduchele, numit și *Păduchele de cap*, dim. *Păduchiș*,
Păduchel și *Păduchieș*, iar în mod alegoric: *Gărgăun*; la
Românii din Țăra-Românească, pe lângă *Păduche*, în chip ale-
goric și *Cărășel* (1), *Scodac*, pl. *Scodați*, *Coscodac*, pl. *Co-*
codați și *Mișcoce*, pl. *Mișcoci* (2); la cei din Ungaria, pe lângă
Păduche, și *Pădute* (3); la cei din Istria: *Păduchiu*, pl. *Pi-*
duchi (4); la cei din Meglenia: *Piduchiū* și *Biduchiū* (5); iar
la cei din Macedonia: *Biduc* (6) sau *Piduc* (7) și *Piduchiū* (8).
lat. *Pediculus capitis* L.

Acest fel de *Păduche*, prea bine cunoscut, e de colora-
rie, și trăesc numai în capul oamenilor, din care cauză se
numesce el apoi pretutindenii și *Păduche de cap*.

Al doilea fel de *Păduche*, ce-vă mai mare decât cel de
cap, de colora albă și cu un punct negru pe spate, care pe

---

(1) I. Aristotel, *Istoriore și anecdote*, publ. în *Gazeta săténului*, an. II,
R.-Sărat 1885—86, p. 125.

(2) Com. de S. Sa pār. T. Bălășel.

(3) Com. de d-l El. Pop.

(4) I. Maiorescu, *Itinerar în Istria*, ed. II, p. 116.

(5) Per. N. Papahagi, *Megleno-Românii*. Partea II, p. 58 și 104.

(6) P. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 297.

(7) Gust. Weigand, *Die Aromunen*, II. Bd., p. 52 și 324.

(8) Com. de d-l Per. Papahagi.

de regulă în straiile ce le poartă oamenii, și cu deosebire în Țara-Românească: *Păduche de cămeșă* (1), iară în glumă: *Purice bătrână* (2), lat. *Pediculus vestimenti* Nitz.

Al treilea fel de păduche, care trăește în părțile pământești ale omului, e *Păduchele lat* (3), lat. *Pediculus pubis* sau *Phthirus inquilis* Redi.

Al patrulea și ultimul fel de păduche, care eșă pe om și se prășește așa de repede, că intră prin urechi și prin nas până ce mure omul (4), e *Păduchele de piele*, lat. *Pediculus tabescentium* Alt.

Alte toate păduchilor acestora și cu deosebire ale capului, pe cari le lipesc femeiuscele de perii capului său de firele cămeșii, se numesc pretutindeni de către oamenii din Dacia-traiană: *Lindenă* sau *Lindină*, fem. *Lindină*. *Lindinele*, sing. *Linden* sau *Lindin*, fem. *Lindină*. *Lindineă* (5); la Români din Meglenia: *Linden* sau *Lindina* (6); la cei din Macedonia: *Aminșușă* (7), *Lindine* și *Lindina* (8).

Număr mai mare de păduchi, și mai ales de cei de

1. Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean; — Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12; — Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 100.

2. Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Păduchi de cămașă*, fiind albi, se văd în glumă *Purice bătrâne*».

3. Bucovina și Moldova, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean; — Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12. — În Țara-Românească,

4. S. Sa păr. T. Bălășel: «Se crede că *Păduchi lași* îi fac perii să se cadă. Și cine face *Păduchi lași*, e semn de mare sărăcie sau

5. Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12; — com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «Sunt unii *păduchioși*, cari nu se pot descotorosi de păduchi în totă viața lor, devenind oameni cei mai scârboși».

6. Pretutindeni în Bucovina. — Vezi și *Albina*, an. II, București, p. 100. «*Păduchi* nu depun ouăle lor în cuiburi, ci ei le lipesc, sub numele de *Lindenă*, de perii capului său de firele cămeșii. Căldura corpului este de ajuns pentru clocirea acestor ouă».

7. Dr. N. Papahagi, *Megleno-Românii*. Partea II, p. 90.

8. Weigand, op. cit., p. 50 și 292.

9. Com. de d-l Per. Papahagi.

straie, se numesce de către Români din munții Bucu cu deosibire de către cei din ținutul Dornei, *Până* de către cei de la țără: *Podóbă*, d. ex. omul acesta de *Până* sau *Podóbă*, adică: e plin de *Păduchi*; în Românescă: *Hiră* și *Hire*, d. e. l-a umplut *hirea*, e plin de păduchi (2); iar în Transilvania se numes *vet* (3).

Un om plin de *Păduchi* sau de *Linden* se nume *duchios* sau *Lindinos*, iar unei femei i se dă *Păd* *Păducherniță* și *Lindinosă*; ca adj. *om păduchio* *dinos*, fem. *păduchiósă* și *lindinosă*.

Iar când unul sau altul caută păduchi se dă că *duchie*, sau *se păduchéză*.

Locul sau cuibul, unde se fac mai mulți păduchi *cherie*; bôla de păduchi: *Păduchioșie*; iar prindere derea păduchilor: *Păduchere*.

Păduchele e unul dintre insectele cele mai uricioș grețose.

Din cauza acésta apoi toți ómenii, cari nu caută a bără de acéstă *până* sau *podóbă* urită și grețósă, nu că sunt urgisiți de cei-lalți inși, ci tot odată și încă să nu se umple și ei de la dînși.

Poporul de la țără, după cât îmi este mie până cunoscut, are datină de a se la cel puțin odată pe mână, și anume Sâmbăta.

Cel ce nu se lă în acéstă dă, și cel ce nu se piép fie-care dă de peste săptămână, acela e luat de că lalți inși peste picior, și cu deosebire de către feciori mulțime de chiuituri și anecdote, una mai haslie și n pungătoare decât alta.

Iată, spre exemplu, ce ne spune o chiuitură despre care ar fi voit să se *lee* și nu știu cum să-și preg lăutorea :

(1) *Până* însemnă în Bucovina încă și un straiu foarte rău, fe și murdar.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) Alesiu Viciu, *Glosariu*, p. 32: «*Găvet* = păduchi; dór nu e de *găvet*»; — *Revista critică-literară*, an. III, Iași 1895, p. 155: (tonul pe a), mulțime de insecte parasite, mai ales *păduchi*.

Puse tónța să se leà,
 Și puse de Vineria
 Să se lee Sâmbăta.
 Dar pustia de purceà,
 Păscând troscot lângă ea,
 Se scârpină de ulceà,
 Vărsând leșia din ea (1).

Iar o anecdotă ne istorisesc despre o femeie leneșă ur-
ătórele:

— «Am să mă laŭ! — ȑise odiniórá o femeie leneșă.

— «*Cărășei*, auȑind acésta, se duseră la cel mai mare al
 și-ȑ ȑiseră:

— «Auȑi ce ȑice puturósa: că are să se leà, ce să ne fa-
 m noi?

— «N'aveȑi grijă! — le ȑise cel mai mare al lor. De câte
 í a ȑis puturósa să se leà și nu s'a mai lăut.

— «Am să mă tunȑ! — ȑise în urmă aceeași femeie.

— «*Cărășei*, auȑind așa, se duseră iar la cel mai mare
 lor și-ȑ ȑiseră:

— «Auȑi ce ȑice puturósa: că are să se tunȑă.

— «O face, nebuna dracului: la bazăr copî! — le ȑise că-
 tenia lor (2).»

Tot așa sunt luate în batjocură și acele femei, carî nu-șî
ală cămeșile cu lunile, ci umblă cu dînsele negre și mur-
re ca și nisce cărbunărițe saŭ păcurărițe.

Iată ce ne spune în privinȑa acésta o chiuitură din *Mol-*
va, jud. Iași:

Pe délul cu tufele
 Spală lelea rufele
 Și le 'ntinde pe surcele,
 Căniî hârâiaŭ la ele.
 Nu sciŭ căniî hârâiaŭ,
 Orî *păduchiî* mornăiaŭ? (3)

Iar o variantă a acestei chiuiturî din *Bucovina*, distr.
ura Homorului, com. Ilișescî, sună precum urméză:

(1) *Șeȑlótórea*, an. V, Fálticeni 1899, p. 15.

(2) I. Aristotel, *Istorióre și anecdote*, publ. în ȑiar cit., p. 125—126.

(3) *Șeȑlótórea*, an. V, p. 16.

Pe valea cu tufele
 Spală lelea rufele
 Și le 'ntinde pe surcele,
 Câniî hârâesc la ele.
 Nu sciû câniî hârâesc,
 Orî *păduchiî* se sfădesc? (1)

Maî departe fetele mari, carî nu se laû și péptănă cum
 cuvine, carî umblă ca nisce buhe, cu capul sborșit și
 puros, când se duc la joc saû la vre-o altă petrecere, fecior
 carî nu le pot suferî, le chiuesc:

Du-te-acasă,
 Fa buhósă,
 Și te lă, te fă frumósă;
 Și te-î la,
 Când a plouà,
 Și te-î unge,
 Când a ninge...
 Când a fost la descâlcit
 Șapte sate o sărit

Saû așa:

Ce șeđî, hîdă, după uşă
 Cu capu plin de cenuşă?
 Eși afară la spelat,
 Dă-ți capu la pieptănat!
 Ciumă buhă din pădure?
 Șapte ai

Orî așa:

Jócă, fată, ce-î jucă,
 Mergî acasă și te-î la,
 Că *păduchiî*
 'S-ca hulubii
 Subții ca nuelele,
 Es la drum ca curcile,

Și așa:

Cu securi și cu topóre
 La *păduchi* ca să-î omóre
 Și-o 'mplut locu de unturi
 Și s'o dus la Chișinău
 Și-o dat oca câte-un lei
 Și-o cumpărat antereu;
 Antereu-î tot cârpit,
 Fata s'o împodobit (2).

De când te lai
 Și lăută nu eraî...
 Când a fost la descâlcit
 Șapte sate s'o stârnit
 Cu securi și cu topóre
 La *păduchi* ca să omóre! (3)

Și la drum și la cărare
 Ca boeriî la primblare;
Lindinele-s fir de grâu
 Și te-or duce la păriu,
 La păriu ca să te 'neci,
 Sber *păduchiî* ca berbeci! (4)

(1) Din colecțiunea mea.

(2) *Ședětórea*, an. V, p. 16.

(3) Din Zaharescî, com. de d-l G. Tomoiagă, cant. bis.

(4) Din Mahala, com. de d-l G. Tomoiagă.

Jocă, fată, ce-î jucă,
 Du-te-acasă și te-î la,
 Și dup'aceea să vii,
 Că te-o 'mplut *păduchii*,
 Mânânței ca nucile,
 Sar în drum ca curcile!

Saŭ:

Jocă, fată, ce-î jucă,
 Du-te-acasă și te-î la,
 Că de când nu te-ai lăut,
Gărgăunii te-aŭ umplut! (1)

Multe fete leneșe, în loc să se lee și să se pieptene cum se cade, să se îmbrace în haine albe și curate și apoi să se jucă la joc saŭ la altă petrecere, se împodobesc cu fel de fel de flori, cugetând că făcând-o acésta sunt destul de curate și plăcute, și prin urmare nu trebuie să se mai și pieptene cum se cade ca alte fete.

Unora ca acestora feciorii le strigă în joc:

Lelița cu floricele
 La urechi cu *lindinele*,
 La urechi cu *mederan*, (2)
 După cap *păduchi de-un an*! (3)

Saŭ:

Bucurați-vă, feciori,
 Că vă vin fete cu flori;
 La urechi cu floricele,
 După cap cu *lindinele*;
 La urechi cu măgheran,
 După cap *păduchi de-un an*! (4)

Alte fete, din contră, se împodobesc cu cercei și cu salbe scumpe de bani și mărgele, și nu odată se îmbracă în hainele cele mai prețioase, dar să se spele și să se pieptene cum se cuvine nici prin cap nu le trece.

---

(1) Din Frătăușul-vechiu, dict. de George Onciul.

(2) *Mederan* = maghiran = maioran.

(3) Din Bălăceana, com. de Simeon Boca, stud. gimn.

(4) Din Bălăceana, com. de Ilie Stoleriŭ, stud. gimn.

Pre unele ca acestea feciori, cărora nu le vine la soc necurătenia, le apostrofază în următorul chip:

La lelița pe cercei
Doi *păduchi* *is vătăjei*.
La lelița pe mărgele
Doi *păduchi* *cântă de jele*.
La lelița pe spinare
Fac *păduchi* *masă mare*.
La lelița pe ciobote
Păduchi *se bat cu bote*.
Pe chieptarul ciobănesc
Trei păduchi *se ciondănesc*.

Pe saradul bunghilor
Vornicul păduchilor,
Pe crescetul capului
Stă juratul satului,
Pe cărarea capului
E *ciréda* satului.
Când îi coala după cap
Doi păduchi *se ieu de c*
Două *lindini* *sémă-și fa*

Tot cam așa îl ieau în batjocură și pre un fecior, care mai mult preț pe îmbrăcăminte sa decât pe grijirea ca și a feței.

Iată ce-î chiue unuia ca atare fecior:

Pe cojocul vornicesc
Staă păduchi, sfătuesc,
Pe bondiță
Staă căpiță
Și pe cușmă
Staă de 'mpușcă (2).

O sémă de fete de un timp în cóce, luându-se după celor de pe la orașe, au început a-și tăia părul în frunt încreți, și ast-fel a umblă apoi nu numai în dîle de s tóre, ci și în cele de lucru.

Celor mai mulți feciori însă nu le place acéstă schin a capului, și de aceea le strigă, când le vęd în joc, t tórea chiuitură fórte mușcătóre:

Haă leliță din Galați
Cu perciuni nechieptēnați,
Cu păduchi crăcănați,
Mărunței ca nucile,
Merg pe drum ca curcile.
Haă leliță de la Iași
C'un păduche 'n sumăieș! (3)

(1) Din Mănăstirea Homorului.

(2) Din Stupca, com. de Const. Căilean, stud. gimn.

(3) Din Bălăceana, com. de Vichenti Jemna, stud. gimn.

Tot așa fac feciorii din cele mai multe părți și cu fetele, iar ei își schimbă portul național cu unul străin.

Iată o chiuitură cu privire și la acestea:

Fetele din Berchișesci
Prind păduchi și-i jupesc,
 Și jupind păduchele
 Îs julesc genunchele.
 Și vînd pielea câte-un leu
 Și-sî cumpără antereu,
 Antereu-î de bumbac
Și-un păduche după cap ! (1)

O variantă a acestei chiuituri:

Fetele din Berchișesci
Prind păduchi și-i jupesc
 Și vînd pielea câte-un leu
 Și-sî cumpără antereu,
 Antereu-î de bumbac
Cun păduche după cap ! (2).

Alta din Ungaria:

La lelița'n barta sugni
Batu-se păduchi cu pumnii;
 La lelița'n geb la roce (3)
Batu-se păduchi cu botce (4).

În cele mai multe părți locuite de Români este datină ca fetele mari să stea, în timpul unei petreceri, de o parte și să caute la cei ce jocă până ce una sau alta este încă chemată în joc.

Feciorii, aruncându-și privirile la dînsele și vedînd că unele dintre ele nu-s grijite cum ar trebui să fie la o petrecere, nu le dau nici acestora pace, ci strigă:

Mă duceam la cîrșmă'n sat
 Și cătam la fete'n cap,
Păduchele cât un țap,

(1) Din Băieșesci, comunicat de Vasile Lucan, stud. gimn.

(2) Din Berchișesci, distr. Gura-Homorului.

(3) *Roce* = rochie.

(4) Din Ungaria, comunicat de d-l El. Pop.—*Botce* = bote.

Și-o sărit păduchele
Și s'o rupt genunchele ! (1)

Saŭ:

Fetele de la Mitoc .
Strîng păduchi'n poloboc,
Da celea din Pătrăuț
Strîng păduchi'n păhăruț ! (2).

Și la urmă:

Haideți, fete, la căline,
Dacă nu vă jocă nime !
Cine dracu v'a jucă,
Pe tot părul *lindina*,
Pe cosiță *rișina*,
Pe cărare
Merg la sare,
Pe cosiță
Merg la brânză,

După cap
Nu încap,
Iar în cefă
Ca o scafă.
Fa ! de ce nu te-ai lăut
— Pentru că unt n'am a
C'am avut
O ocă și jumătate
Și m'am uns numai pe opa

Saŭ :

Vai săraca lelița !
Șapte ani de când se la
Și lăută nu eră,
Tot părul și *lindina*,
Pe cărare
Merg la sare,
Pe cosițe
Merg la brânză,
După cap
Nu mai încap,

Și pe cefă
Numai scafă.
Când a fost la descălcit
Șapte sate-aŭ oblicit
Și tus-șapte-aŭ năvălit
Cu țepuși și cu topóre
La păduchi ca să-i omó
Dar n'aŭ putut să-i omó
Și aŭ făcut păduchi-o și
Și aŭ scos-o din țér'afar

Dar nu numai fetele, ci și feciorii, cari nu caută
cât se pôte de curați, încă sunt, după cum am arătat
sus, luați în rîs și batjocură de către cei-lalți inși.

Iată o chiuitură despre un fecior leneș :

(1) Din Straja, com. de Ilie Pasailă, stud. gimn.

(2) Din Mitocul-Dragomirnei, comunicat de V. Greciuc.

(3) Din Băieșesci, comunicat de Vas. Lucan.

(4) Din Siret.

Pălăria ta, Ioane,
Tată-î fluturi și *păóne* (1)
Și părinți-ți mor de fóme! (2)

Alta despre unul cam prea închipuit:

Într'un picior mă 'nvârtesc
Și galbeni-mi zurăesc,
Nu știu bani-mi zurăesc.
Orî pădunchi hârăesc,
Nu știu bani nu încap,
Orî păduchi-și fac de cap (3).

Când un fecior dintr'un ném de rând, aflându-se în joc,
își dă un aer, ca și când ar fi din cine-scie ce ném mare
și ales, atunci cei-lalți inși, vădându-l cum se umflă în pene
și se îngâmfă, îl ieaș peste picior, chiuindu-l:

Mergi mai iute,
Măi *Pădute*,
Că te-ajunge *Linđina*
Și vai rău te-a *scălmână*! (4).

Afară de cei amintiți până aici se mai ieaș în rîs și bat-
jocură încă și cojocarii prin următoarea strigătură:

Pe podul cojocăresc
Staș păduchi, sfătuesc:

Cei mai mari

La cojocari,

Cei mai mici

La ucenici.

Pune mâna sus pe frunte,

Prinde unul cât un munte,

Bagă mâna după cap,

Scóte unul cât un țap.

La bădița pe pieptar

Doi păduchi se bat cu pari.

Săriți, ómeni, cu topóre,

Că păduchi se omórá.

La bădița pe mustéță

Doi păduchi răsucesc ață.

La bădița subsuórá

Doi păduchi mi se însórá.

La bădița pe spinare

Doi păduchi fac masă mare (5).

Saș:

(1) Sub *păóne* se înțeleg penele de *păun*, ce îndatinéză feciorii a le pune în pălării când merg la joc.

(2) Din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul.

(3) Din Mahala, comunicat de d-l G. Tomoiagă.

(4) Din Ungaria, com. de d-l El. Pop.—*Scălmână*=scărmână

(5) Com. de d-l Dr. G. Mihuță.

La cojocarî pe spinare
Fac păduchiî masă mare,
 Ceî mai mari
 La cojocarî,
 Ceî mai micî
 La ucenicî.
 În casă la cojocarî
 Sunt păduchiî aşă de mari
 Ca şi nisce armăsari.
 În pod în cojocărie
 Fac păduchiî bătălie (1).

Păduchele şi *Lindina* figuréză fôrte adese-orî şi în 1
 proverbe şi ȑicale române, precum:

Păduchele face pe leneş harnic. —

Se ȑice celor leneşi.

Păduchele, când (după ce) se satură, ese în frunte.
Păduchele, când se satură, ese în frunte şi se arată.
Păduchele când se îngraşă ese în frunte.—

Se ȑice de un moĳic care, din causă că are ore-care a
 îşi iea nasul la purtare.

La Româniî din *Macedonia*:

Piducĳiul după ce s' satură ese pe
 sufrucéua (sprincénă). —

Se ȑice despre cei leşinaţi cari, după ce se satură d
 furî, atunci se arată în lume.

Păduchele leşinat
 În frunte s'a aşezat. —

Arată pre cei săracî şi mândri.

Are păduchiî în loc de bani. —

Adecă: e fôrte sărac.

---

(1) Din *Sucéva*.

Nu-s rarî,
Da-s marî.
Nu sciû acum ce să fac,
Orî (păduchi) nu mai încap.

Prin aceste două ȕicale se face alusiune la păduchi.

Vai de cela ce-î umblă păduchiî pe frunte!—

Adecă de cel murdar.

Îi cură păduchiî pe urechi. —

Se ȕice de cel prea murdar.

Pentru un păduche mi arde veghia.
Pentru un păduche să nu-ȕi pui sărica pe foc. —

Se ȕice despre cei iuȕi și mânioși.

A fi păduche leșinat.
Ca un păduche leșinat.

Se ȕice despre cei slabî saû lihniȕi de fôme (1).

A fi păduche —

A fi un parazit; un om care stă de géba și alȕiî îl hrănesc.

Nu mi ciudă că trece păduchele prin barbă, da mi ciudă că face cărare (2) —

Adecă să ne păzim a nu se face obiceiû spre a nóstră supărare.

Lindina, când se satură, ese în faȕă să vaȕă tótă lumea că a ros crescetul voiniculuî. —

Se ȕice când un om risipesce o avere moștenită.

A cătă pe cine-vă de lindină—

A-î căută cértă (3).

E mai primejdios păduchele din lindină.—

(1) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 577—578; — și com. de S. Sa păr. Bălășel.

(2) Idem de eadem, vol. II, p. 12.

(3) Idem de eadem, vol. I, p. 508.

Adecă: un om ajuns din nimica, din nēm mai slab și mai de jos, la mărire, mai de grabă te șicanéză decât unul dintr'o familie mai bună, crescut bine (1).

Tot despre *Păduchele de cap* există și vre-o câte-vă cimiturî, și anume:

Am o turmă de oi
Și ciobanul le mână dinapoî.

Ce este micuț, fôrte mititel,
De-și iea căciula Vodă pentru el?

Ce e mic, mititel,
De-și iea Vodă chipiul pentru el
Își iea orî-cine căciula de el (2)
În pădurea Chiriacului
Este cuibu liliacului (3).

Mai departe despre *Păduchele de cap* se află la Români încă și următoarele credințe: Când un copil mic are spume la gură, e semn că are în cap un păduche.

Ômenii cu noroc sunt tot-deauna păduchioși.

Când păduchiî *ciup* tare de carne, e semn că va plouă îndată.

În ȕiua de Pasci, când te piepteni și găsești păduchi, e păcat să-î omori.

E mare pomană să cureți pe cine-vă de păduchi.

Pe cea-laltă lume numai atâta ai voie a vorbi cu cine-vă, cât timp i-ai căutat în cap păduchi.

Dacă veți un păduche pe cine-vă și nu îl ieî, pe lumea cea-laltă îl veî mânca (4).

Când visezi că ai în straie (haine) orî pe trup păduchi mulți, ai să capeți parale multe de unde-vă (5).

Când îți caută (când te păduchesce) cine-vă în cap, trebuie să-ți caute pe amândouă părțile, că de-ți caută numai pe o parte, te mănâncă *Cănele babeî* (6).

(1) Com. de d-l El. Pop.

(2) Art. Gorovei, *Cimiliturile Românilor*, p. 284.

(3) Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, vol. I. Partea I, p. 535.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(5) Cred. Rom. din Moldova, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean; — Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. IV. No. 99, p. 2: «Se crede că cel ce viséză *păduchi* va căpêtă bani.»

(6) *Cănele babeî* e o omidă pestriță și fôrte pěrósă, cu perî castani.

Când ai obiceiul să te speli pe cap cu apă rece în totă cinéța, faci păduchi (1).

Când te scalzi și-ți udi capul, să nu-ți pui îndată cum ești apă căciula sau pălăria în cap, pentru că iarăși capeți Păduchi (2).

Păduchele de cap se întrebuințază atât de către Români din Bucovina, cât și de către cei din Moldova încă și ca leac întra gălbînărilor.

Așa Români din Bucovina dic că cel ce are gălbînări se udeacă, dacă i se dă să înghițescă cu ce-vă *Moliș* sau *Păduchi de om* în vre-o băutură dintr'un păhăruț de ceră (3). Cei din Moldova din contră dic că omul, care se va simți ne că are gălbînare, să ieă un *păduche* al lui și să-l bea ori și ce soiū de băutură în trei zile de sec de-arândul, după acésta va scăpa de gălbînare (4).

Alți Români, tot din Moldova, dic că cel bolnav de gălbînare e bine să mănânce trei *păduchi* într'o smochină, sau să bea într'un pahar cu rachiū (5). Români din *Téra-Românească* pun, tot pentru gălbînări, în rachiū nouă păduchi, doi de *crin* și gălbinele (*Calendula*), îi lasă 2—3 zile, apoi plămădesc și-i beaū trei zile câte o linguriță (6).

În fine merită a fi amintit și aceea că mamele române, și cele din Bucovina, cât și cele din Moldova, când vor să-l facă pe copiii, cari de regulă nu se lasă a fi lăuți, voină a-l luplecă ca să se lase, îi amăgesc că *Păduchi*, dacă nu vor la, aū să facă o funie și legându-i cu ea, aū să-l agă la rîu, pârîu, iaz, sau ce este în apropiere, și i-or necă (7).

Români din *Macedonia*, când vreaū ca un copil să nu prină *păduchi*, cum găsesc primul *păduche* la dînsul, îl omórá pe

1) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

2) Cred. Rom. din Bucovina.

3) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, V, No. 12, p. 1.

4) Dim. P. Lupașcu, *Medicina babelor*, p. 58.

5) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12.

6) Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 101.

7) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

aur. Făcând acésta, cred ei, că păduchiī aū să fie rari și aurul.

De aici vine apoi și expresiunea:

L' — frîmsi biducliul pi flurie dadă-sa. —

Adecă: «îl omorî păduchele pe galben mamă-sa-, pentru a arătă iubirea și interesul ce pórta o mamă de fiul său.

Saū: se ia *psiruvatan* = buruēna pescelui, se topește mercur, *ghiarghir*, și după acésta se înmóie o ață care dacă se pórta de cine-vă lipită de corp, nu va prinde niciodată păduchi.

Acésta se întrebuintéază mai cu sémă la cei din închisóre (1).

---

(1) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 297.

H Â R A.

(*Pediculus vituli* L.)

Maî tôte vitele cornute, când sunt rău ținute, și cu deosebire când sunt rău ernate, capătă pe la începutul primăverii un fel de parazit, din cauza căruia nu numai că devin mai hitione și mai slabe de cum au fost mai înainte, ci unele din ele, necurățindu-se la timp, chiar și per.

Acest parazit mâncăcios, care cășunează grabnica slăbire și une-orî chiar peirea vitelor și care sémână întru cât-vă cu *Păduchele de cap*, atâta numai că e ce-vă mai mare, se numesce *Păduche de vită*, iar cu un cuvînt colectiv *Hâră* (1), lat. *Haematopinus tenuirostris* Burm., *Pediculus vituli* L.

Româniî din *Bucovina*, cărora li-î aminte ca să scape vitele de acest parazit, și mai cu sémă vițeiî, pe cari se face el mai cu deosebire, și din care causă s'a și numit de Linné *Pediculus vituli*, întrebuintează următorul mijloc :

Ieaû rădăcină de *Stirigoe*, lat. *Veratrum album* L., și anume cât se pôte de multă, o pun într'o ólă la foc să fiérbă, și cu

---

(1) *Fóia poporului*, an. I, Sibiiû 1894, p. 561 : «De cu primăvară cum și alte dăți, multe vite se molipsesc de *Păduchi* (*Hâră*), cari se sporesc așa dicënd în nesfârșit și cășunează slăbirea grabnică și une-orî derăpănarea vitelor.»—În unele comune din *Bucovina*, precum bună-órá în Costîna și în Bilca, sub cuv. *Hâră* se înțelege un fel de mătretă, care se face pe pielea oilor slabe și care se împrăstie apoi și prin lână. Pielea și lâna e *hârósă*, adecă plină de un fel de cojițe saû tărățe, cari s'au luat de pe piele. În alte comune, tot din *Bucovina*, precum bună-órá în Galanesci, distr. Rădăuțului, se înțelege sub cuv. *hâră* pielea ce se cojesce pe vite, care e subțire și sub care se ascund *păduchiî*. Când vreaû să omóre păduchiî, rădică mai întâiû *hâra* acésta și apoi îi omórá.

zéma ce ese dintr'insa spală apoi vitele peste tot corpul, și mai cu sémă în părțile acelea unde se află mai mulți păduchi. Și păduchiș nu mult după acéstă spălare per (1).

O sémă de Români însă ieaă rădăcină de *Stirigóe*, o pisă bine cu muchia toporului, o amestecă cu slatină saă cu sare asemenea pisată, o pun într'o ólă și dimpreună cu acéstă o așeză la un loc cald, bună-óră pe horn, unde o lasă apoi cam la 24 de ore ca să mocnéscă. După ce a mocnit, ieaă zéma ce a eșit din acéstă rădăcină și frécă vita bine pe locul unde se află mulți păduchi. Făcându-se acésta, se dice că păduchi trebuie numai decât să piéră (2).

Se caută însă în același timp a se ferî vitele ca să nu se lingă, până ce nu se vor uscă cum se cade, căci lingându-se și fiind *Stirigóia* fôrte veninósă, fôrte lesne ar puté să se învenineze. Și ca să n'o facă și s'o pățescă acésta, li se pune ce-vă pe cap (3).

Tot cu zémă de *Stirigóe* saă și cu oloiă vechiă și ranced (4) și cam tot în același chip nimicesc Româniș din *Bucorina* și *Păduchele de boă*, lat. *Haematopinus curysternus* Steph. *Păduchele de porc*, lat. *Haematopinus suis* Leach. saă *Pediculus suis* L., precum și:

Păduchele de câne (5) saă *Păduchele cânesc* (6), lat. *Haematopinus piliferus* Burm., cari se țin asemenea de familia *Păduchelui de vită*.

În fine trebuie să amintesc și aceea că la Româniș din *Transilvania*, există cu privire la *Păduchele de câne* încă și următóarele credințe:

(1) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiă, dict. de Ilinca Buzilă; — a celor din Calafindesci, dict. de Catrina Racolța: «*Stirigóia* e bună de *Păduchi la vite*. Se fierbe și cu zéma ei se spală vitele»; — a celor din Ilișesc: «*Rădăcina de Stirigóe* e bună pentru *Păduchi la vite*»; — a celor din Galanesci, dict. de Ioan Ungurean: «*Păduchele de vită* se vindecă cu zémă de *Stirigóe*.»

(2) Dat. Rom. din Putna, dict. de Ioan Pusdrea.

(3) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiă, dict. de Ilinca Buzilă; — și a celor din Putna, dict. de I. Pusdrea.

(4) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Ioan Ungurean.

(5) Veđi și Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12; — Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 101.

(6) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

De vei da la o fată *Pădunchi cânesci* sfărâmați în vinars,
și odată nu te va uita (1).

Nouă-deci și nouă de *Pădunchi cânesci* în o vară o fată
va prinde, îi va muri dușmanca cea mai mare (2).

Pădunchi cânesci de față de te vor mușcă, vei urla ca
ni (3).

Șapte *Pădunchi cânesci* cu palma de odată de vei omori,
și avé șapte feciori credincioși (4).

---

(1) Cred. Rom. din Serețel, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom. din Chiraleș, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Cred. Rom. din Ș.-Măgeruș, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(4) Cred. Rom. din Ș.-Cristur, com. de d-l Th. A. Bogdan.

URECHELNIȚA.

(*Forficula auricularia* L.)

Cine a asistat vre-odată la desfăcatul păpușoilor și alesul acestora și așezarea lor prin coșere sau sisieci, trebuie numai decât să fi observat un fel de gujulie sub și lungăreță, de colorie cafenie, cu aripă scurte și piele iar la capătul abdomenului cu doi crăcușori în forma forfecăș, care cum dă cu ochii de lumina zilei, îndă cepe a fugi în colo și încóce și a se ascunde într'un loc care îndosit și întunecat.

Acésta gujulie de nópte, care nu póte suferi lumina lui, și din cauza acésta petrece ziua mai mult ascunsă crăpăturile zidurilor și pe sub scórța pomilor, pe sub și pe sub frunze, însă mai cu sémă printre florile de dafiri și garófe, precum și prin pănușele de păpușă porumb, se numesce în Bucovina: *Urechelniță*, *Uric* și *Urnicelniță* (1); în Moldova și în Țéra-Românesc *chelniță* (2); în Transilvania, și anume în Țéra-Hățegu *crénță* (3), în Munții apusenî sau Munții Abrudului: *l niță*, *Urechitã* și *Cotósã* (4), iar în cele-lalte părți: *l*

---

(1) Numirea acésta e usitată mai ales în com. Putna, distr. I lui, dict. de Sam. Lucaciū.

(2) Dict. de Iord. Bran, pălmaș în Pașcani, și com. de S. Sa Bălășel; — veđi și Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 10.

(3) *Revista critică-literară*, an. III, p. 159.

(4) T. Frâncu și G. Candrea, *Românii din Munții Apusenî* București 1888, p. 99.

Urechelniță (1); în Ungaria: *Urechelniță* și *Urechiușă* (2); în Banat: *Urechelniță* (3); la Români din Meglenia: *Jegaviță* (4); iar la **ei** din Macedonia: *Gugiufórtică*, pl. *Gugiufórtițe* și *Fórtică* (5). Poporul român de la țară are contra acestei gujuli o deo-**bită** antipatie sau chiar ură din cauză că, după credința, dacă o prind și n'o uciși de tot, ea ți se bagă în urechi. **Ba** poporul român de pretutindenă crede și spune că *Urechelnița*, chiar și când nu-î faci nimica, dacă nu ieși bine sêma, că ți se bagă în urechi. Și dacă a apucat odată a i se **ligă** cui-vă într'o ureche, atunci numai foarte cu greu se **scóte** afară, pentru că ea nici de cum nu se dă scósă. Iar **mul**, în urechia cui s'a băgat, nu numai că asurdesce, ci foarte **sne** poate și altă neplăcere sau nenorocire să i se întâmple. **a** chiar și mórtea poate să i se tragă din acesta (6).

Prin urmare cei mai mulți români se feresc atât ziua, cât **nóptea**, de a se culcă vara în érbă, iar tómna în pănuși **în** pănușerele de pănuși, ca nu cum-vă, culcându-se și

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Com. de d-l El. Pop.

(3) Com. de d-l Ios. Olariu.

(4) Per. N. Papahagi, *Megleno-Români*, Partea II, p. 87.

(5) Com. de d-l Per. Papahagi: «Despre *Gugiufórtică*, pl. *Gugiufórtițe* se crede că sunt veninoase, când te mușcă»; — com. de d-l Chr. Geagea: «Cuvîntul *Gugiufórtică* e compus din *gugiu* și *fórtică*. *Gugiu* nu știu înseamnă, *fórtică* însă înseamnă *fórtice*. Ea se numesce ast-fel din **mușă** că are un fel de codiță desfăcută în două părți în forma unui **fórtice**. Poporul crede că ea este veninosă, și dacă ar împunge pe cine-vă, respectivul ar pute să móră,

(6) Cred. Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu; — a celor din Iliesci, dict. de Vas. Ungurean; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaci; — și a celor din Tereblecea, com. de P. Scripcariu: «*Urechelnița* se numesce ast-fel pentru **că**, dacă dórme cine-vă pe érbă, ea îi intră în ureche și apoi nu se poate **scóte** afară»; — a celor din *Ungaria*, com. de d-l El. Pop: «*Urechiușă* sau *Urechelnița* se găsește mai ales tómna prin pănușele de pe ciucălău-**curuz**. Poporul se feresce foarte de ea, ca nu cum-vă să se bage în **urechile** omului, căci intrând nu mai este léc a se scăpa de mórte»; —

T. Frâncu și G. Candrea, op. cit., p. 99: «*Cotósă=Urechită=Urechelniță*, o insectă, despre care se dice că intră în urechi»; — a celor din Banat,

com. de d-l Ios. Olariu: «Copiii se tem de *Urechelniță*, că li se bagă în **urechi**.»

dormind foarte greu, să vie vre-o *Urechelniță* și să li se bagă în urechi.

De la această credință foarte răspândită prin toate ținuturile cunoscute de Români, se vede că i se trage și numirea de *Urechelniță* sau *Urechită* și *Urechiușă* a acestei gujulii.

Urechelnița însă are obiceiul de a se băga și a se ascunde nu numai prin locurile amintite mai sus, ci prin ôle, și mai ales prin ôlele și ulcelele, cu cari se duce mâncare lucrătorilor în câmp. Deci ômenii ieaă tot-deauna foarte bine sêma, când bea sau mănâncă în câmp, ca nu cum-vă din greșelă să bea sau să mănânce și vre-o *Urechelniță*, căci făcând-o acesta, cred că *Urechelnița* se îmulțesce în om și, nedându-se scosi dintr'însul, pe un ast-fel de om numai mórtea îl vindecă (1).

O sêmă de Români din *Moldova*, la cari există asemenea credința că *Urechelnița* se bagă în urechi (2) au datină ca când se despóie urechile la copii, să prindă o *Urechelniță*, s'o ardă, s'o piseze, și apoi amestecând-o cu unt proaspăt să facă dintr'însa un fel de alifie, care se pune la bubă. Iar uscată și pusă în rachiū, o bea pentru durere de pântec (3).

Românii din *Țera-Românească* însă, când are cine-vă *urechelniță*, adecă un fel de bube la urechi sau în dosul acestora, au datină de a prinde *Urechelnițe*, de a le omori, de a le arde pe vatra focului, și apoi, prefăcându-le în scrum, pisându-le și amestecându-le cu unt, de a unge cu amestecătura această *urechelnița* sau bubele de la urechi.

Tot în *Țera-Românească* mai există încă și credința că o femeie, când este însărcinată, nu e bine să omóre *Urechelnița*, căci făcând-o acesta, copilul ce-l va naște va face *urechelniță*, adecă bube în dosul urechilor (4).

Românii din unele părți ale *Transilvaniei* cred că:

Urechelnița e slujnica cea blestemată a lui Dumnezeu (5) și dușmanca cea neîmpăcată a *Maicei Precacurate* (6).

(1) După cred. și spusa Rom. din Carapciū, dict. de Vasile Cărciū.

(2) Dict. de Const. S. Bucan din Pașcani.

(3) Dr. N. Leon, op. cit., p. 10; — Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 1²².

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(5) Cred. Rom. din Sermașelul de Câmpie.

(6) Cred. Rom. din Ghinda.

De aceea :

Dacă vei omorî o *Urechelniță*, vei avea bucurie (1), iar de vreî să-ți erte Dumneșeu un păcat, atunci omorâ 9 *Urechelniți* (2).

În fine merită a fi amintit și aceea că la Români din *Ungaria* se află o satiră poporană, în care, pe lângă alte numiri de insecte, figură și cea de *Urechiușă*.

Iată și versurile din această satiră, care ne interesează mai de aproape :

Urechiușă

Stă la ușă ;

Doi *țințari*

Lăutari ;

Un *cosaș*

Ceteraș ;

Două *musce*

Fac halusce ;

Un cocoș

Tornă 'n coș ;

O găină

Strânge fărină (3).

O variantă a acestei satire, și anume din *Bucovina* în care, afară de *Urechiușă* și *Cosaș*, figură asemenea mai multe numiri de insecte sună, în întreg cuprinsul ei, precum urmază :

Măi bădiță, Constantine !

Pune casa lângă mine,

Că vom trăi foarte bine ;

Și dă fata după mine,

C'oiu țin-o foarte bine,

Că mi-i mōra lângă casă

Cu piscōia pe feréstă

Și curge făina 'n casă :

Două ciōre

Duc la mōră,

Un cocoș

Tornă 'n coș,

Doi gânsaci

Tornă 'n saci,

O găină

Cerne făină,

Un boboc

Suflă 'n foc,

Doi *țințari*

Bucătari

Fac vărđari,

Două *musce*

Fac gălusce,

Două *musce încălțate*

Fac gălusce chipărate,

Doi *gândaci*

Fac colaci,

Două curci

Torc în furci,

O cucōră

(1) Cred. Rom. din Sermașul de Câmpie.

(2) Cred. Rom. din Fărăgău. — Tōte credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

(3) Com. de d-l El. Pop.

Mătură 'n móră,
Doi răţoi
Strîng gunoiu,
Cărăbuşi
Deschide uşi,
Prepeţiă
Cu bărdiţa
Şi-un guzan
C'un ciocan,
Rîndunica
Cu ulcica

Staū în loc
Pe lătoc
Şi un cuc
Pe-un butuc,
Iar morarul
Unge carul,
Morăriţa
Tigăiţa,
Moraru-î căne ponihoş
Şi dă untura pe jos! (1)

(1) S. Fl. Marian, *Satire pop. rom.*, Bucureşti 1893, p. 49.

Ș F A B U L.

(*Periplaneta orientalis* L.)

Nu e mai nici o singură bucătărie mai mare în timpul de față, în care să nu se afle un insect lat, môle și de colóre négră-cafenie care, de cum înseréză și anume îndată după ce s'a stins lumina și până de către ȓiuă, alérgă încolo și în cóce atât pe jos cât și pe păreți, căutând unde ar afla ce-và demâncare.

Acest insect de nópte, care stă tótă ȓiua ascuns prin crăpăturile și borticelele cele mai înguste și mai mică ale păreților, pe după blănilé ușilor, și mai ales în apropierea vetrelor și a cuptórelor, unde căldura e mai mare, se numesce în Bucovina: *Șfab*, pl. *Șfabî* (1), *Gândac de casă* (2), *Gâzóbă* (3); în Țéra-Românéscă: *Șvab*, *Gândac negru* (4), *Gândac de bucătărie*, *Libarcă*, pl. *Libarce* și *Libărci* (5) și *Libarcă négră* (6); iar în Transilvania, Banat și Ungaria: *Șfab* sau *Șvab* (7).

---

(1) Numirea acésta e cea mai răspândită în Bucovina.

(2) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, No. 17, p. 2.

(3) Sub cuv. *Gâzóbă* înțeleg Româniî din Bucovina mai multe feluri de gândaci, în deosebi însă *Șvabiî* și *Rușiî*.

(4) Dr. Urechîă, *Șăinisme*, Bucuresci 1898, p. 32: «*Șfabul*, musafir al bucătăriilor murdare, deși nu e coleopter, e totuși incontestabilmente un gândac, atât de gândac, în cât mulți îi ȓic *Gândac negru*.»

(5) Dr. N. Leon, *Șfabîî*, publ. în *Calendarul Minervei* pe an. 1899, Bucuresci, p. 122;—*Sănătatea*, an. II, p. 77: «*Libarcă*, pl. *Libărci*, insectă ortopteră, originară din America din *Șvab*.»

(6) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Libărcile negre*, când se prăsesc la casa omului, e semn de bogăție.»

(7) *Fóia poporului*, an. IX, Sibiiû 1901, No. 9, p. 104. «*Șvabiî*, insecte mari negre, ce se fac prin odăi»; — comunicat de d-l Dr. At. M. Marienescu: «În Sibiiû din Transilvania, Lipova din Banat și Oradea-mare din Ungaria, se numesce insectul cel negru, care trăesce prin bucătării, *Șvab*, iar cel roșu, care trăesce asemenea prin bucătării, *Rus*.»

Un alt-fel de insect, care trăește asemenea prin bucătări la un loc cu *Șfabiș* și care aduce la făptură cu *Șfabul*, dar e cu mult mai mic decât acesta și de colorie gălbie-roșietică se numește în Bucovina: *Prus*, pl. *Pruș* (1), *Rus*, pl. *Ruș*, *Colțan*, pl. *Colțani* (2), *Cărhan* (3), *Corhan* (4), fem. *Corhan* și *Corhancă* (5), *Corhan de casă* (6), *Tarhan* (7), *Tărhan* (8), *Tarhon* (9), *Torhan* (10) și *Turhan* (11); în Transilvania, Banat și Ungaria: *Rus* (12); în Țera-Românească: *Libarcă* și *Libarcă galbenă* (13), lat. *Blatta germanica* L.

(1) Dat. Rom. din Budeniș, dict. de Marióra Dutcă: «*Prușii* sunt roșii și mai mici decât *Șfabiș*».

(2) Dat. Rom. din Udesci, comunicat de Const. Jescu.

(3) Numirea acésta e usitată în orașul Storojineș, dict. de Nic. Hanga: «*Cărhanul*, pl. *Cărhani* sau *Corhanul* e gălbii-roșietic.»

(4) Numirea acésta e usitată în mai multe comune din Bucovina, în deosebi însă în Ilișesci, comunicat de Fil. Doboș;— în Galanesci, dict. de G. Cârsteian;— în Bilca, dict. de Chir. Horodnic;— în Putna, dict. de Sam. Lucaciș: «*Șfabul* e mai mare și negru, iar *Corhanul* e mai mic și gălbii-roșietic»;— în Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Șrab* se numește la noi cel mai mare și negru, iar cel mai mic și roșietic se numește *Corhan*, fem. *Corhană* și *Corhancă*, și *Rus*; iar în Pătrăuș pe Siret, *Turhan*, pl. *Turhani*».

(5) Sub *Corhană* și *Turană* se înțelege în munții Bucovinei și în deosebire în ținutul Câmpulungului și al Dornei o cósă foarte priporă care e mai cu totul sterilă. Ea se nasce, dacă se scóte piétra dintr'însă și se rostogolesce la vale, ast-fel că ducênd cu sine tot ce-i vine în cale nu rămân decât numai pietrele góle printre cari cresc ici, coea nise copăcei mici, precum mestecenii și arțari. Pe-o *Corhană* numai cu anevie póte să mērgă cine-vă la dél sau la vale, și rar când se află vre-o cărare de-acurmezișul ei. În comuna Crasna, distr. Storojineșului, se înțelege sub cuv. *Corhană* și un copac rămuros, a cărui trupină e putredă și scorburósă. Probabil deci că de la acésta numire să vie și numele *Corhan*, fem. *Corhană* sau *Corhancă* a insectului din cestiune.

(6) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Ioan Ungurean.

(7) Usitat în Bosanci, comunicat de Octav. Bărgăuan, stud. gimn.: «La noi în Bosanci, gândacii cei galbeni roșiatici de casă se numesc *Tarhani*».

(8) Usitat în Straja și Storojineș.

(9) Usitat în Mahala, distr. Sadagurei.

(10) Usitat în Boian, distr. Sadagurei.

(11) Usitat în Pătrăuș pe Siret, distr. Storojineșului.

(12) Com. de d-l Dr. At. M. Marienescu.

(13) Com. de d-l Vartolomeu Stănescu, stud. la Facultatea teologică din București, și de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Libărcile galbene*, când se prăsesc la casa omului, e semn de sărăcie.»

De óre-ce însă *Șfabiș* și *Rușii* trăesc. după cum am amintit mai sus, de regulă la un loc, amestecați uni cu alții, atât Români din *Bucovina*, cât și cei din cele-lalte țări, îi confundă uni cu alții, numindu-i pe toți la un loc când *Șfabiș* sau *Corhan*, când *Libarce*.

Cu toate acestea însă, privindu-i mai de aproape, orîși-cine poate foarte ușor să-i cunoască și să-i distingă uni de alții, pentru că *Șfabiș* sunt cu mult mai mari, mai grețoși și negri, pe când *Rușii* sunt ce-vă mai mici, mai roșietici și cu mult mai sprinteni.

Afară de acesta, *Rusul* sau *Corhanul*, deși e mai mic, e cu mult mai stricăcios decât *Șfabul*, pentru că el se bagă peste tot locul, se îmulțesce strașnic și strică tare, căci nu se mulțumesc numai cu pâne, mălaiu, mămăligă și zahăr, ci se apucă și de alte obiecte, precum : haine, piei, hârtie, mai pe scurt de tot ce-i vine din demână și le ródé și pe acestea (1).

Românii Bucovineni istorisesc că înainte de încorporarea Bucovinei la Austria, nu se află nici un *Șfab* în această țară, ci ei au venit abia mai pe urmă dimpreună cu *coloniile șfăbesci*, și de atunci s'au înmulțit și răspândit apoi în toate părțile țării. Și de óre-ce au venit cu coloniile șfăbesci, se și numesc ei *Șfabiș*.

Iar ce se atinge de *Ruși*, se ȑice că aceștia au venit, nu se scie anume când, cu *Rușii*, și de aceea se numesc ei *Ruși*.

Atât *Șfabiș*, cât și *Rușii* sunt nu numai foarte stricăcioși, ci tot-odată și foarte grețoși și supărăcioși. Din cauza acesta apoi Românii din Bucovina caută toate chipurile și mijlocele cum s'ar pute mai ușor și mai de grabă mântui de dînșii.

Drept aceea, spun uni, că de *Gândaci de casă* te poți cotorosi, dacă îi ieși Vineria cu dosul măturii și-i dai peste drum. (2).

Alții spun iarăși că spre a pute scăpa de *Gândaci de casă*, trebuie a lua nouă din ei și a-i duce la o *răspântie* de

---

(1) După spusa Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciú.

(2) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, No. 17, p. 2.

drum său într'o crâșmă sau móră, și acolo să li se dea apoi drumul, însă așa ca să nu vadă nimeni (1).

Și iarăși alții sunt de părere că spre a se pute cotorosi de *Gândaci*, trebuie a afumă în casă cu piele găsită (2).

Românii din com. Bosanci, distr. Sucevei, spun că unde se află *Tarhanii* e bine să se pue în cornul despre răsărit al casei o mătură părăsită unsă cu *funingine*. Adunându-se *Tarhanii* pe mătura acésta, să se ieă cu mătură cu tot, să se ducă în câmp la o tufă de nalbă și să se arunce acolo. Făcându-se acésta, se ȑice că toți *Tarhanii* fug apoi din casa respectivă (3).

Românii din com. Tișeuț, tot din distr. Sucevei, ieau o rămurică de soc, scot măduva dintr'însa, o astupă la un capăt, iar prin cel lalt bagă în năuntru pe rând câte doi *Șfabi*, rostind de odată cuvintele :

Aceștia-s mirele și mirésa;
 Aceștia-s socru și cu sócra;
 Aceștia-s socri cei mari;
 Aceștia-s nuni cei mari;
 Aceștia-s vătăjei și drusce,
 Aceștia-s cei ce au să'mpusce;
 Aceștia-s lăutari;
 Aceștia-s bucătari...

Și tot așa mai departe până ce se compune o nuntă întreagă. Apoi astupându-se și cel-lalt capăt, duc rămurica ast-fel astupată și o așeză în crucile drumului.

Acésta însă se face numai séra și numai când e *Lună nouă* (4).

Românii din com. Stupca, distr. Gurei-Homorului, scot și aduc apă neîncepută dintr'o *fântână* sau și din alt loc în 3 sau 9 Dumineci deminéță, o pun într'un vas óreși-caro la foc, o lasă să fiérbă bine și apoi, când clocotesce mai tare, stropesc *Șfabi* cu ea.

(1) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucoriniei*, an. IV, No. 79.

(2) Idem de eadem, No. 70.

(3) Com. de Octav. Bărgăuan.

(4) Com. de Olvian Sorocean, stud. gimn.

Nedesbărându-se bucătăria de *Șfabi* prin prima stropire cu această apă de Duminecă, se face stropirea acesta de trei ori, și apoi de sigur că se stârpesc cu desăvârșire.

Tot așa se pot stârpi *Șfabi* și cu bere.

Spun adecă Români că, după cum se bat ómeni numiți *Șfabi* după această băutură, tot așa de tare se bat și insectele numite *Șfabi* după ea. Drept aceea ca să se pótă stârpi *Șfabi*, se pune peste nópte un taler cu bere pe masă sau în alt loc, unde se observă că umblă mai mulți *Șfabi*; și așa, bënd ei din berea acesta, se îmbată, cad în taler și se înecă, și apoi, perind cu toți, se stârpesc fórte iute (1).

Tot cu bere îndatinéză a-î stârpi și o sémă de Români din *Transilvania* (2).

Români din com. Budeniț din Bucovina, precum și cei din vecinătatea acestei comune, dic că dacă se află o róta stricată în drum și dacă se iea *ciolani* de la róta aceea, se ard, și cenușa ce ese dintr'înși se presură pe unde se află *Corhani* sau *Pruși*, atunci aceștia se perd.

Sau dacă se iea o *copită de cal mort*, se arde, și cenușa ce ese dintr'insa se presară pe unde se află *Corhani* sau *Pruși*, atunci încă se perd. Dar ei se perd și atunci când se pune și câte o copită nearsă pe unde umblă ei mai tare (3).

În fine Români din orașul Storojineț, cari voesc să depărteze *Corhani* de prin casele lor, iea un otgon și încolăcindu-l, îl pun pe cuptor unde-l lasă să stea mai multe zile după olaltă. În același timp iea spuma de pe óle și o aruncă în foc. Făcënd acesta, spun că toți *Cărhani* sau *Corhani* fug apoi din casă (4).

Cei mai mulți Români însă, în loc de mijlócele înșirate până aici, întrebuintéză un fel de descântec, în urma căruia, după credința lor, toți *Șfabi* și *Ruși* trebuie numai decât să părăsescă casele, în cari s'aũ încuibat.

Așa Români și cu deosebire Româncele din comunele

(1) Com. de D. Rosmeteniuc, stud. gimn.

(2) *Foaea poporului*, an. IX, No. 9, p. 104: «*Șvabi* sunt pătimași bėutor de bere și patima acesta se póte folosi ușor spre stârpirea lor.»

(3) Dict. de Marióra Dutcă.

(4) Dict. de Nic. Haraga.

Tereblecea și Oprișeni, distr. Siretului, voind a scóte *Șfabi* din casele lor, așteptă până când se arată *Lună nouă*. Atunci una dintre femeile ese afară, iar alta rămâne în casă. Cea de afară, apropiindu-se de o ferăstră pe care o lasă anume deschisă și, strigând prin acesta către femeia cea din casă, dice:

Craiă nouă în țără!

Cea din casă răspunde:

Să ăsă Șfabi! afară!

Cea de afară:

Dar ce-or mânca ei deséră?

Cea din casă:

S'or mânca unul pe altul,
Pân' s'a curățî tot satul!

Rostind cuvintele acestea, se dice că toți *Șfabi* fug din casă afară. Iar aceia, cari nu nimeresc ușa să ăsă afară, se mânâncă între olaltă, până nu rămâne nici unul în casă (1).

O sémă de femeie însă, urmând aceeași procedură și tot la *Lună nouă*, întrebuintează, în locul versurilor de mai sus, pe acestea:

Craiă nouă în țără!
— Ce-om mânca deséră?
Pâne și cu sare!
— Dar Șfabi! ce-or mânca?
Ei vor alergă
Și se vor mânca
Unul câte pe unul
Pân' n'a rămâne nici unul!

În urma acestor cuvinte, cari se rostesc câte de trei ori după olaltă, *Șfabi* și *Ruși* trebuie să fugă din casă (2).

Români din Brașca, distr. Gurei-Homorului, însă deschid,

---

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Catrina Epure, com. de Paul Scripcariu, și a celor din Oprișeni sau Panțirî, com. de Ioan Bilechi, stud. gimn.

(2) Dat. și cred. Rom. din Pârtescii-de-sus, com. de Artemie Andronic, stud. gimn.

ând e *Lună nouă*, uşile locuinţelor precum şi pórta de la drum şi apoi, punându-se unul la uşa deschisă a casei, iar altul la pórta, ȑice cel dintâiu:

— Craiũ nouũ în țéră!

Cel de la pórta:

Să ésă toȑi Șfabiĩ pe pórta afară
Și'ndată să mérgă la ieziť la móră!

Aceste versurĩ se rostesc de treĩ orĩ după olaltă, atât de către cel de la uşa casei, cât și de cel de la pórta (1).

În fine la Româniĩ din com. Tișeut, afară de cele arătate mai sus, mai e încă datină ca unul dintre căseni să ésă într'o séră, când e *Lună nouă* afară, și aici apoi să se apropie de o feréstră, care trebuie să fie deschisă și să ȑică:

Craiũ nouũ în țéră!

Îndată după rostirea acestor cuvinte, unul din casă ieie 9 Șfabiĩ, pe cari i-a prins mai dinainte și, aruncând 3 dintre dînșii pe feréstră afară, răspunde:

Să ésă afară
Toȑi Șfabiĩ din țéră!

Cel de afară:

Dar' dac'ar eși
Cu ce s'or hrăni?

Cel din casă:

De asta nu-mi pasă
Din țéră să ésă!

Și tot așa se rostesc aceste cuvinte a doua și a treia óră, adecă până ce aruncă și cei-lalți șese Șfabiĩ din urmă.

Făcând acestea, cred că de bună-sémă Șfabiĩ părăsesc casa și ast-fel se mântue de ei (2).

Ca încheiere mai amintim încă și aceea că, afară de Cor-

(1) Com. de Zaharia Roșca, stud. gimn.

(2) Com. de Olv. Sorocean.

hani de casă, despre cari am vorbit până aici, se mai încă un fel de Corhan, pe care-l cunosc Românii după m și care trăește numai la câmp.

Acest soi de Corhan, de colóre roșie și cu mult mai decât cei de casă, se numește *Torhan* și *Corhan de câmp* lat. *Ectobia lapponica* L.

---

(1) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Ioan Ungurean.

CĂLUGĂRIȚA.

(*Mantis religiosa* L.)

Pe fânațele din *Moldova* și din *Țera-Românească*, însă mai cu seamă pe cele de pe *Câmpia Ardélului*, se poate foarte adese-oră vedea în decursul lunilor Septemvrie și Octomvrie o insectă mică, numai de vre-o 5—6 cm. de lungă, și cu niste picioruțe lungi și subțirele, care, cum o atingi cu mâna saă cu un bețișor, îndată își împreună cele două lăbuțe de dinainte la un loc, ast-fel ca și când s'ar ruga.

Acastă insectă se numesce de Români din ținerele sus numite pentru obiceiul ei cel curios ce-l are, de a-și împreună pricioarele de dinainte ca și când ar voi să se închine, *Călugărița* (1).

Despre această insectă există la Români din *Transilvania*, com. Fărăgău, comit. Clujului, următoarea legendă:

«În vremile pe când trăiau *Sf. Apostoli*, se făcuse mare vrajbă în *țera Jidovilor*, nesciind că pe cine să pună de împărat.

---

(1) Com. de d-l Dim. Mănăstirean, învățător în Botoșani: «*Călugărița* e un fel de lăcustă»; — Fred. Damé, *Nouveau Dict.* vol. I, p. 185; — Th. A. Bogdan, *Călugărița*, publ. în *Revista ilustrată*, an. V, Bistrița 1902. p. 181; — *Enciclopedia română*, t. I, p. 679; — N. Sulică, *Antropomorfisme*, p. 31: «*Călugărița* e o insectă ortopteră, ce sémână întru cât-vă cu *lăcusta*.» — O sémă de Români din *Bucovina*, după cum mi-aă spus El. Bicu și Ioan Bicu, agricultori în Putna, dică că *Călugărița* ar fi o insectă, care se află tómnă prin pădure și care strică la lemn. Sémână însă că *Călugărița* Românilor Bucovineni e una cu *Călugărița* ce'or-lalți Români.

Păgânii umblău rătă, rătă pe lângă casele creștinilor, cîrîndu-le *rotumul* (votrumul). Umblară unii chiar și la *Sîn-Petru*, care pe atunci eră vataful Apostolilor.

Sîn-Petru, înțelegînd însemnătatea alegerii aceleia, se sfătui cu cei-lalți frați apostoli, căci așa se numiau ei între ei, și plănuiră să facă o mare strînsură de popor creștin pentru a se sfătui că cu cine să ție. Și se strînseră mai mulți. Dar după ce pe vremea aceea creștinii erau tare imprăștiați și îndepărtați unul de altul, apoi și de frica de păgâni, rêmaseră cei mai mulți pe la casele lor, căci dîr în vreme vrăjbită cine dintre cei cu copii mulți și-ar fi lăsat copiii și nevasta singuri în cap de nîpte, — apoi de ôre pe vremea aceea creștinilor nu le eră ertat ca să se întîlnească doi sau mai mulți la o laltă, că de-î vedeaû îi prindea păgânii și-î udaû cu *fotogen* (1) și le da foc să ardă pe uli în loc de opaiț.

Destul că după ce *St. Petru* își strînse vre-o câți-vă sfetnici de ai lui, se puseră pe sfat, că cum ar fi mai cu cale a face.

Unii diceaû una, alții alta, ca abună-ôră cum dic și aji ômenii pe la strînsuri, dar ca să éasă la ce-vă sfātuélă mai de trébă, ferit-a-î Dîmne!

St. Petru, ca mai învățat, vedînd că nu-î modru a o scôte la cale, sculându-se de pe scaunul lui de vataf, cu glas blând și tremurător le dise :

„Fraților! scim că pentru a puté merge în bătae, trebuie să ai bărbați bravi și isteți, — asemenea și la noi. Pentru a puté *desmînta* și înțelepți poporul nostru creștinesc, trebuie mai întîi să avem bărbați și încă ômenii pricepuți și înțelepți. Noi însă, cu durere trebuie să v'o spun, că încă atîția bărbați nu avem, apoi scim bine, dragii mei, că dacă poporul păgânesc ar vedé că unul sau altul dintre noi ar umblă pe la casele creștinilor noștri, nu sciû zéu dacă nu ne-ar lua la ochi. Trebuie decî ca să ne îngrijim alt cun, ca așa pîrmașilor noștri nicî prin minte să nu le vină de cele ce noi le ursim. Eû ca mai bătrîn m'am gîndit di și nîpte despre tréba asta, și am ajuns la socotéla, că numai dacă ne vom căștiga femei iscusite și învățate, vom ajunge la ispravă. Ce

(1) *Fotogen*=naftă, petroleu.

sind-o pe un câmp verde și înflorit unde se jucă cu niște copii de țînțari, a oprit-o în loc și i-a zis :

— « *Călugăriță* te-ai chemat, *Călugăriță* să te chem de acum înainte, dar mai mult formă de om să nu mai ai, căci vëlul de pe față ți l-ai ȳipat și fața cea frumósă și creștinéscă ȳi-ai spurcat!

« *Călugărița*, vëdënd pe *St. Petru*, în spaimă dă să se acopere fața, care îi erà descoperită (desvelită), dar nu putu, căci Dumneđeũ o schimbase într'o gujulie mică și veche, care și acum împreunându-și piciórele dinainte face ca și cum ar voi să-și astupe fața. »

O altă legendă a acestei insecte, tot din *Transilvania*, și anume de pe valea Magerușului, sună precum urméză:

« Dice că pe vremea *Tătarilor* erà mare vrajbă în întreaga lume. Și nici n'aveà cum să nu fie, după ce acéstă limbă străină nu erà de fel pe placul ómenilor, căci *Tătarii* erau afuriați de rëi și de blestemați, pentru că ei pe unde găsiau vreun creștin, nu-l întrebaũ de sănătate, ci-i săriaũ în spate și-l udeaũ ca pe o vită sau alt animal netrebnic.

« *Creștinii*, vëdëndu-le inima, s'aũ înȳeles cu toȳi ca să alunge afară din țeră. Dar cu tóte că ei își strinseră tóte puterile, le-a fost peste putinȳă ca să-i biruésca și să-i alunge din țeră, căci... mă rog, erau atâȳia cât frunza codrului și cât nisipul mării, încă de nu și mai mulȳi, și apoi așa de sălbateci de te înfricai și numai uitându-te la ei.

« Vëdënd ómenii că nu-i modru de a-i scóte cu puterea s'aũ dat cu rugăciunea să-i alunge, puindu-și nădejdea în Dumneđeũ, care a mântuit întreaga lume de necaz.

« Necazul cel mai mare al creștinilor însă erà, că nu aveau preoȳi destui, cari zăua și nóptea să facă rugăciuni pentru mântuirea lor de némul cel păgân și netrebnic.

« La urmă, după ce ȳinură vre-o câte-vă sfătuiri, se învoiri ca, pre lângă învoéla lui Dumneđeũ, să-și alégă mai multe *fete vergure*, și acelea să se închine apoi lui Dumneđeũ și de zi și nópte de nópte.

« Așa și făcură. Și Dumneđeũ se învoi, căci cum să nu-i placă, când vedeà cu câtă inimă și cu câtă căldură se sciau ruga.

« *Fetele fecióre* însă, cari se prindeaũ că vor trăi numai în

ost și rugăciuni, înainte de ce intrau în biserică, ca *maici bisericesci*, ori după cum le mai dăcem azi *Călugărițe*, trebuia să facă legământ, jurându-se ca de vor uita de cele **luate**, ori vor batjocori pre Dumnezeu, ori se vor mărita **te**-odată, să fie prefăcute de Dumnezeu în *mirozeni* (minunății) și alte lucruri de rîs.

«Una dintre fetele vergure însă, frumoasă cum era, îi pică **bragă** unui fecior de tătar, și acela, cât cu voia ei, cât peste **voia** ei, o luă și o duse în cortul cel domnesc, și o făcu crăiesă, **cununându-se** cu dînsa.

«Dumnezeu însă, căruia nu-i plăcu această faptă, nu o lăsa **nepedepsită**, ci pe când se jură înaintea altarului că va fi **soție** dreaptă și credincioasă, a prefăcut-o într'o gujulie mică și scârbosă, căreia i-a dat pe dată: *Călugăriță*, pentru că s'a **incumetat** a se mărita, călcând jurămîntul călugăriei, și *Călugăriță* îi dă și în ziua de azi.»

A treia legendă, asemenea din *Transilvania*, orașul **Bistrița**, sună așa:

«Un împărat a avut o fată care, ori și câți pețitori i-au venit, ea nici după unul n'a vrut să se mărite.

«Tată-so, vedînd de la o vreme că nu voesce nici după un fecior să se mărite, s'a supărat și luînd-o cu nepusă în masă a dus-o la o mănăstire ca s'o facă *Călugăriță*.

«Fata dintru început nu voia de loc să meargă, dar la urma urmei cât de voie bună, cât de silă, s'a dus.

«După ce a intrat în mănăstire, cele-lalte maici se puseră **cu** vorbă bună pe lângă dînsa, ca să o mângâie.

«Fata însă nici nu le băga în seamă, nevoind a asculta cuvintele lor.

«Și așa și-a petrecut ea viața vreme de vre-o câte-vă luni.

«După ce au trecut însă vre-o câte-vă luni la mijloc, afluă **cele-lalte** maici că ea de aceea nu vorbește cu dînsa, fiind-că se iubesc cu *Dracul*, care în totă noaptea venia la dînsa și o ținea în povești.

«Aflînd cele-lalte maici de fapta ei cea nerușinată și păcătoasă, au ținut *Postul cel negru* nouă-deci și nouă de zile, ast-fel că s'a ales din ea numai o gujulie ciudată, căreia i-au pus apoi numele *Călugăriță*.»

În fine a patra și tot odată ultima legendă a *Călugăriței*

așișderea din *Transilvania*, com. Buduș de lângă Bistrița sună precum urmază :

«Dice că *Dracul*, ducă-se pe pustii și mâné-o-ar acolo a înserat, a avut o fată fôrte reà, așa de reà, că nu avea păreche în lume.

«Vedënd de la o vreme *Dracul* că el, măcar că e nu pôte s'o scôtă la capët cu fîca sa, a hotărît s'o dă în mănăstire și acolo s'o facă *Călugăriță*, cugetând în rîs sa că prin acêsta i se va pocăi fata și se va mai împlini din zeludă ce erà.

«Însă fata tot zeludă și reà a rămas, după cum a fîc mai înainte, și atâtea mirozenii ce făcea, de nu mai erà i să ajungă la vre-un bine.

«Dumnezeu, care nu putea suferi pe de o parte ca de drac să petrécă în mănăstire, iar pe de altă parte, vîd că poma cea reà a *Necuratului* își face de cap cu mirosul ei cele nesuferite, a prefăcut-o într'o gujulie.

«Și acestei gujuli i-a pus apoi cele-lalte surori năme *Călugăriță*, și de atunci *Călugăriță* se chêmă ea și pînă aziu de astăzi.»

Afară de legendele înșirate pînă aici, mai există, Româniî din *Transilvania*, încă și următórele credințe din *Călugăriță* :

Călugărița e fata Satanei (1).

Călugăriță a călcă nu e bine (2).

Călugăriță mórta a aflà e semn rău (3).

Călugărițe multe a vedé e semn de un an bun (4).

Călugărițe printre grâie a vedé e semn de vreme cîră rósă (5).

Călugăriță pe drumuri a vedé e semn de vreme reă (6).

Călugăriță mórta de veî aflà, îngrop-o, că veî avea bine (7).

---

(1) Cred. Rom. din Buduș de lângă Bistrița.

(2) Cred. Rom. din Socol.

(3) Cred. Rom. din Ercea.

(4) Cred. Rom. din Fărăgău.

(5) Cred. Rom. din Milaș.

(6) Cred. Rom. din Ormeniș.

(7) Cred. Rom. din Fărăgău.

Călugăriță mórță de veí află, iea țérină de sub dinsa, că bună de léc (1).

Călugărițe în mușinóie de veí află, e semn de vreme frumoasă (2).

Călugăriță mâncată de furnici de veí află, e semn că are să fie tómna lungă (3).

Călugăriță tómna târđiú de veí află, e semn că are să fie iarna móle (4).

De aí batere de inimă, strînge capete de *Călugăriță* și le pune la piciorul patului, că e bine (5).

De vreí să împaci pe cine-vă, dá-í picíore de *Călugăriță* în vinars, că are să-ți dea pace (6).

Când cine-vă nu încape de tine, pune-í capete de *Călugăriță* în vinars, că mai mult nu ți-a dice nici o vorbă trăgănată (7).

Când cine-vă ți-a furat ce-vă și nu vrea să-ți spună, dá-í vinars de pe capete de *Călugărițe*, că-ți va spune tot (8).

Când e cine-vă în necaz mare, dá-í trei *Călugărițe* la casă, și pune-l să și le alunge el, că ducându-se i-or duce și supărarea (9).

Dacă aí o femeie reă, pune-í trei *Călugărițe* nóptea supt cap, că se va pocăi, numai trebuie să dici séra de trei orí în trei zile după olaltă următórea descântecă :

Călugăriță
Cu necredință,
St. Petru te-o 'nvățat,
St. Petru te-o mânat
Să faci bine
La creștine,
Să dai învățatură

La cei fără 'nvățatură,
Învățatură aí dat,
Dar' rău te-aí purtat,
Că aí spus
Și la pismașii lui Isus,
Că te-aí arătat
Și te-aí desvălit,

- (1) Cred. Rom. din Socol.
- (2) Cred. Rom. din Băla.
- (3) Cred. Rom. din Țag.
- (4) Cred. Rom. din Fărăgău.
- (5) Cred. Rom. din Țag.
- (6) Cred. Rom. din Mociu.
- (7) Cred. Rom. din Țag.
- (8) Cred. Rom. din Mociu
- (9) Cred. Rom. din Fărăgău.

...măscătoare
Și pismuitoare
Fă-o bună și iubi
Că de nu
Vai de capul tău,
Vai de némul tău,
Că pe el m'oiu su
Și tot l-oiu sdrobi
Pe el m'oiu arunc
Și tot l-oiu sfarmă

... să numai atunci se prinde
... bărbatul (1).

... trup de Călugăriță u
... estecă cu zahăr în apă de
... tatele ispășite (2).

... ascultătoare dacă la cas
... în sîn când dórme, că
... vei rosti următórea desc

...
Învoitoare,
De părinți iubito
De némuri inruși
Ptiu Călugăriță.
Fără credință,
Fă-o,
Prefă-o,
Îndréptă-o,
Deșteptă-o,
...

sin *Călugărița*, și dacă fata se mișcă, e semn că se va îndreptă, de nu se va mișcă, e semn că nu se va îndreptă (1).

Când ai *pusceà* sau *pușcheà* pe limbă, svârle-ți o *Călugăriță* peste cap, că-ți va trece (2).

În fine când ai bubóie, călăresce le cu atâtea *Călugărițe*, câte bubóie ai, că ți se vor trece și mai ales dacă vei dice și următórea descântecă :

Buboiă, buboiă.

Mare ca un moșinoiă,

Din mare ce ești

Să treci,

Să te petreci,

Să te faci mic,

Pitic,

Cât un fir de mac,

Cât un vârf de ac,

Ba și mai mic,

Că de nu

Iată astă *Călugăriță*

Te va mîncă,

De nici urmă nu ți-a rămâné,

Nici viță

Nici porodiță,

Nici sēmîntă,

Numa vestea

Și povestea

C'ai fost

Tare prost.

După ce în chipul acesta se descântă de trei ori fie-care buboiă, *Călugărița* se îngrópă sub talpa casei, că numai așa e de léc (3).

(1) Dat. și cred. Rom. din Băla.

(2) Cred. Rom. din Socol.

(3) Dat. și cred. Rom. din Milaș. — Tóte legendele, datinele și credințele, cuprinse în acest articol, mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan, în-vățător în Bistrița.

LĂCUSTA.

(*Pachytylus migratorius* L.)

Unul dintre insectele cele mai lacome, mai mâncăcioase și tot-odată mai stricăcioase, câte li-s cunoscute Românilor după nume, e *Lăcusta* sau *Locusta*, numită de Români din Banat și *Alacustă* sau *Halacustă* (1); de cei din Meglenia: *Scăculeți*; iar de către cei din Macedonia: *Lăcustă*, *Lăcustă*, *Carcaleț*, *Scarcaleț*, *Scucaleț* și *Acridă* (2), lat. *Pachytylus migratorius* L., *Oedipoda migratoria* și *Acridium migratorium*.

Lăcusta însă nu e un insect stătător în țările locuite de Români, ci ea este un insect călător, care se ivesce în țările locuite de aceștia numai din când în când, une-oră chiar după trecerea de mai multe decimii de ani. Dar și când se arată e vai și amar, căci, venind nori de dînsele, unde se lasă ea, fie semănături sau finețe, pomete sau lunci, codri sau păduri, fie ce va fi, nu cruță nimic, ci mănâncă tot ce-i stă în cale, ast-fel că nu rămâne după dînsa numai pămîntul gol, ca și când ar fi ars totă vegetațiunea de pe dînsul, iar arborii și pomi rămân despoiați de frunze ca în dricul ernii.

De aici vine apoi că, deși partea cea mai mare de Ro-

---

(1) B. P. Hasdeu, *Etim. Magn.*, t. I, p. 669: «*Alacustă* sau *Halacustă*. Formă bănățenă pentru *Lăcustă* (lat. *locusta*), pe care o cunoștem prin următorul exemplu: «Între metafore, figuri sau asemănări luate din lumea animală, poporul de pe aci întrebuintează: merge ca melciul, adică fără sporiu; îi ușor ca un fluture; ca și *Halacustă*, «așa mănă». L. Iancu, Caraș-Severin, com. Vișag)».

(2) Com. de d-l Per. Papahagi. — Vezi de același: *Din literatura populară a Aromânilor*, București 1900, p. 182. Nota 2.

mâni n'o cunosc din vedere, mai toți însă o cunosc foarte bine după nume.

Lăcusta, după cum ne spun cronicile, s'a arătat pentru prima oară într'un număr mai mare în țările locuite de Români, și îndeosebi în *Moldova*, pe timpul lui Ștefan VI, care a domnit de la 1538—1540.

Din cauza acésta apoi a și fost Domnul acesta poreclit de către supușii săi *Lăcustă Vodă*.

Iată ce ne spune în privința acésta cronicarul *Grigore Ureche*:

«În zilele acestui Domn, Ștefan Vodă, aũ fost fomete mare, și în țera Moldovei și la țera Ungurésca, că aũ venit *Lăcuste* multe de aũ mâncat tótă ródă ; și pentru aceea l-aũ poreclit și i-aũ ȑis *Lăcustă Vodă* (1).

Cele mai multe neajunsuri, nevoi și răutăți, precum și cele mai rele, mai urite și mai cumplite bóle, ca *holera* și *ciuma*, aũ venit în țările locuite de Români, după credința și spusa acestora, parte de peste Dunăre și parte de peste Prut, iar înainte de luarea Basarabiei de către Ruși, de peste Nistru, adecă din țera rusésca. Decĩ tot din țera de pe urmă a venit pentru prima oară, după spusa poporului, și *Lăcusta*.

Drept dovadă despre acésta credință și afirmațiune ne póte servi intru cât-vă și următórea doină poporană din *Moldova*:

Prutule, riũ blestemat (2),
Face-te-aĩ adânc și lat,
Ca potopul tulburat!
Mal cu mal nu se zărésca,
Glas cu glas nu se lovésca,
Ochĩ cu ochĩ nu se ajungă
Pe-a ta pânză cât de lungă!
Locustele când or trece,
La ist mal să se ínece!

Holerile când or trece
Pe la mijloc să se 'nece!
Dușmanii țerii de-or trece
La cel mal să se ínece.
Iar tu 'n valurile tale
Să-ĩ tot ducĩ, să-ĩ ducĩ la vale
Pân' la Dunărea cea mare,
Până 'n Dunăre și 'n mare! (3)

(1) M. Kogălniceanu, *Cronicile României*, t. I, ed. II. Bucuresci 1872, p. 200.

(2) Înainte de luarea Basarabiei de Muscali, cântecul ȑicea: «*Nistrule riũ blestemat*», fiind-că tóte relele veniaũ de peste Nistru. Nota culegătorului.

(3) Vas. Alecsandri, *Poesii populare ale Românilor*, Bucuresci 1866, p. 233.

Ce se atinge de timpul când și cum s'aũ ivit întâia oară *Lăcustele*, precum și de locul unde s'aũ ivit ele, o legendă din *Transilvania*, com, Fărăgău, ne spune următoarele:

«Dice că *Por împărat*, măritându-și fata cea mai mare, a făcut un ospet, ca și care nici nu se mai pomenise până atunci, căci chemase pe toți împărații din lume și pe toate țările de mai dai Dómnă.

«Și se strinseră la ospetul acela atâția, de cugetai că și urechile aũ să i le mănânce. Și *Por împărat* toate le făcuse, a pregătit mâncări pest mâncări, și a destupat buți ce de o mie de ani n'aũ fost destupate, și a întins mese pe un șes cât o *varmeghie* (1), și a adus ceterași de să-ĩ tot asculți. «Și, cum dic, toate le-a pus la cale cum sciuse mai bine, numai de una își uitase, și adecă își uitase de popi și de maicele biserici.

«Pe popi nu-ĩ chemase nici ca'n batjocură, iar ca să faci vre-o slujbă în sfintele biserici, nici aminte nu-și adusese. La ce, își dicea el, că doar lucrurile aceste se pot face și fără sfințenie; apoi tot cu popi să fii pe lângă casă, deũ nici nu-ĩ lucru cu noroc, că sciut este destul de bine din credința poporului, că «popă de veĩ întâlni în cale, nu vei avé noroc, că te ai întâlnit cu dracul.»

«Popii înțelegând de batjocura ce-și făcuse de ei și de maicele biserici, se necăjiră rău, și trăgând toate clopotele se puseră pe rugă, și se rugară trei zile și trei nopți, fără de a mânca și fără de a bé ce-vă, cu gândul că dacă bunul Dumnezeu le-a ascultă rugăciunea lor, atunci *Por împărat* va fi pedepsit așa cum numai înțelepciunea lui Dumnezeu scie să croască pedepse.

«Dumnezeu, așa se vede, le ascultă ruga lor fierbinte și dréptă, că pe când toate mesele erau așternute și încărcate cu ale mâncării, iar óspeții se așezară pentru a gustă din ele ce le imbiă înălțatul împărat, — spre spaima lor vedură că cerul senin se întunecă și sórele fierbinte se ascunde la spatele unui nor gros și întunecat. Și un vînt mare începuse a bate și a aduce cu sine o mare mulțime de musce mari și late de flămânde, cari așezându-se pe mese cu o lăcomie

(1) *Varmeghie* = județ, comitat.

neînchipuită, mâncară tot până la cea de pe urmă bucată de pâine, și băură tot până la cel de pe urmă strop de vin.

«*Ospeții*, vădând acesta, i-a luat o grăță de care îmbolnăvinduse cu toții periră acolo ședând în jurul meselor, așa cât din un ospet mare și strălucit, s'a schimbat într'o înmormintare de i se duse vestea și povestea.

«Și nimeni nu sciă că de ce se întâmplase această mare nenorocire. Numai *Por împărat* își aduse aminte, căci înainte de a-și fi dat sufletul dișe:

—«Nimic în lume nu se pôte face, fără a cere darul, ajutorul și binecuvîntarea lui Dumnezeu, — iată-mă acum pedepsit!

«De atunci se crede că sunt *Lăcustele*, cari și în ziua de azi vin asupra noastră, când ómenii uită de Dumnezeul cel adevărat!» (1).

O altă legendă, tot din *Transilvania* și anume din com. Mădărașul de Câmpie, care ne arată de când și de ce sunt *Lăcustele* așa de lacome și nesățioase, sună precum urmază:

«În vremea pe când sórele și luna umblău la preumblare, ținându-se de mână, și bunătatea cu răutatea erau surori de cruce, iar pisma cu iubirea erau un trup și un suflet, se dișe că *Dumnezeu* și cu *Sân-Petru* umblău a cerși milă de la ómenii săraci pentru copiii ómenilor mai cu dare de mână. Așa umblând pe la ómenii săraci

Multă lume 'mpărăție,
Ca Dumnezeu să ne ție,
Ca cuvîntul din poveste,
Că 'nainte mult mai este
Și frumos se povestese.
Dumnezeu la noi sosese
Și se pune jos pe prag
Și stă și-ascultă cu drag.

de la o vreme îl ajunse pe Sân-Petru fómea.

—«Dómnă! — dișe el după aceea, agrăind pe *Dumnezeu* — eú nu numai că-s trudit, făr' is și mai mort de fóme după atâta umblare grea și anevoiósă!

---

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan, care a auđit-o de la moșu-séu, ce a murit în etate de 76 ani.

«Căci de, mă rog, pe vremile acelea nu erau drumuri așa de bune, ca acum:

— «Bine — ȕise Dumneȕeȕ, — haid colea la marginea satului, că sciȕ că trebuie sa fie o crâșmuȕă, ne vem băga într'insa ca să îmbucăm și să bem ce-vă!

«Așa și făcură. Intrară într'o crâșmuȕă, și după aceea li se aduse și puse dinainte de ale mȕncării și câte-vă picuri de vin.

«Cȕnd eră însă să se apuce de mȕncat, vȕȕură o mulȕime de *Musce late* și flȕmȕnde, carȕ cu neȕnchipuită nerușinare se nȕpȕdiră asupra mȕncării lor, așa în cȕt numai cu mare greȕ apucară a îmbucă de câte-vă orȕ, iar' cȕnd se puseră ca să înghită și câte o dușcă de vin, ele se nȕpustiră și asupra ulcelelor cu vin, și cȕt ai clipȕ din ochȕ nici picur nu mai rȕmase din el.

«*Dumneȕeȕ* și *Sȕn-Petru*, vȕȕȕnd obrȕznicia cea mare a acestor musce, se mȕniră foc, și sculȕndu-se de pe scaune s'aȕ depȕrtat blestemȕndu-le, că orȕ cȕt vor mȕncă nici odată sȕtule să nu fie!

«Aceste musce se crede că nu ar fi fost altele decȕt *Lȕcustele*, carȕ și în ȕilele nȕstre orȕ cȕt de mult ar mȕncă, nici cȕnd nu-s sȕtule (1)».

Fiind *Lȕcusta* fȕrte lacomă și mȕncȕciȕsă, de-aceea Romȕnii atȕt pre vitele cȕt și pre galiȕele nesȕȕiȕse, însă mai ales pre ȕmenii, ce nu se mai pot sȕtură, carȕ umblă morȕi dupȕ mȕncare, ȕi asȕmȕnă cu *Lȕcustele*.

Așa nu odată auȕim ȕicȕndu-se:

ȕitȕ-te la el, pare că-ȕ o *Lȕcustă*, mȕnȕncă tot ce-ȕ pȕi dinainte și tot nu se mai sȕtură!

Sȕȕ:

ȕautȕ la dȕnsul: *mȕnȕncă ca o lȕcustă!* (2)

Iar cu privire la vre-o invasiune din partea strȕinilor sȕȕ a dușmanilor, se ȕice:

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) B. P. Hasdeȕ, *Etym. Magn.*, t. I, p. 669; — Zanne, *Proverbele Romȕnilor*, vol. I, p. 497.

Vin străinii ca Lăcustele!» (1)

Tot din cauza lăcomiei precum și a marelui stricăciunii ce o face *Lăcusta*, s'aun născut la Români și următoarele proverbe:

Lăcusta îndurare
De bucate nici cum are.
Lăcusta puțin trăesce,
Dar' pagubă mare face,—

adecă cei lacomi și cumpliti în scurtă vreme mari rele săvârșesc (2).

Lungă-i țera și îngustă
Ca și tine, mări Lăcustă!—

se ȑice despre un om lung, subțire, și foarte lacom (3).

A fi ca lăcustele

adecă mulți și foarte mănăcioși.

Precum și următoarele cimilituri:

Am o vacă,
Unde zace
Strat imi face (4).

Săritură de ciută,
Urmă de nimic (5).

Tot de aicia apoi și următoarele datine și credințe:

Trup de Lăcustă la porci nemănăcioși de il vei da, se vor face mănăcioși ca *Lăcusta* (6).

Când n'ai poftă de mănăcare, împrejură-ți grumazi cu o *Lăcustă* și ȑi de trei ori:

(1) Laurian și Massim, *Dicț.*, t. I, p. 182: «*Locusta* s. f. lat. locusta, insect aripat care ajutorat de cele două picioare posterioare, mult mai lungi decât cele-lalte, merge săltând sau sărind, de unde se ȑice și *săltătoare* sau *săritore*. Locustele sunt insecte foarte stricăcioase; locustele sboră în cete de multe milioane preste țeri și mări; nor de locuste; entomologii numără *locustele* între *greeri*; acești copii mănă ca locustele; aun venit preste noi străinii ca locustele.»

(2) Zanne, op. cit., p. 497.

(3) Usitat în Bucovina.

(4) Ciocănel, *Basme*, p. 104.

(5) Art. Gorovei, *Cimiliturile Românilor*, p. 197.

(6) Dat. și cred. Rom din Transilvania, com. Fărăgău.

Lăcustă!

Dă-mi pofta ta,
Pofta popii,

A preotesii,
A diacului,
A diecesii!

Saŭ:

Lăcustă săracă
Fă-mi să-mi placă
Tóte mâncările,
Tóte zămurile,
Tóte cărnurile.

Lăcustă, draga mea,
Dă-mi pofta ta,
Că bine ți-oî plăti
Când ne-om întâlni! (1)

Făcând și dicând aceste cuvinte, capeți de bună sémă poftă de mâncare ca și o *Lăcustă* (2).

Gunoii de Lăcustă cui-vă în mâncare de veî pune, acela nicî odată nu se va îngrășă (3).

Lăcustă cu soție de veî vedé, e semn că are să te ajungă o sărăcie mare (4).

Lăcustă cu soție de veî vedé, e semn că nicî când nu te veî îngăzdăci (5).

Lăcustă fără soție de veî vedé, e semn că te veî face bogat (6).

Lăcustă în față de ți se va lovî, e semn că aŭ să te ajungă neajunsuri mari (7).

Aripî de Lăcustă de veî află, e semn că ai să trăesci multe verî (8).

Lăcustă mórtă în marginî de părae de veî vedé, e semn de secetă mare (9).

Trupurî mórte de *Lăcustă* de veî află, e semn de érnă grea (10).

(1) Dat. și cred. Rom. din Transilvania. com. Chiraleș.

(2) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Dat. și cred. Rom. din Transilvania, com. Bârgău, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(4) Cred. Rom. din Borgo-Susenî.

(5) Cred. Rom. din Buduș.

(6) Cred. Rom. din Buduș.

(7) Cred. Rom. din Bistrița.

(8) Cred. Rom. din Bistrița.

(9) Cred. Rom. din Herina.

(10) Cred. Rom. din Fărăgău.

Lăcustă mórta în pămînt și prin boltiturile lemnelor a află, e semn de frig mare (1).

Tineretul român din *Transilvania* întrebuintează fórte adesea orî *Lăcusta*, dacă se întîmplă s'o afle, și la o sémă de vrăji.

Așa se ȑice că cel ce va pune *gunoiu de Lăcustă* între drumuri, acela se va însurà cu cine gândesce, numai dacă respectiva va trece în ȑiua aceea peste dînsul (2).

Dacă o fată va purtă *cap de Lăcustă* în sîn nouă ȑile și nouă ore, apoi îl va pune în vinars și-l va da la acela pe care doresce ea să-l aibă de bărbat, acela va luà-o dacă va inchinà cu el de 9 orî și va beà de 9 orî. Fata respectivă însă, înainte de a-și îmbià drăguțul cu vinars de acesta, trebuie să éasă afară în târnaț și să ȑică de 9 orî:

Lăcustă,
Lăcustă,
Mare balabustă
Pe mine mă ascultă.
Fă-l,
Prefă-l
Pe ăst voinic
Să bee
Să mă iee,
Că de m'a luà
Ție Ți-oiu da

O mie de spice
Voinice,
O mie de tulei
De-ai mei,
Să te saturi cu ei.
Lăcusta
Balabustă!
Pe mine mă ascultă,
Că ȥi-oiu da pită
Prăjită
Să fîa sorocită!

Fata care în chipul acesta *iși face pe ursită*, când ese în târnaț are o bucată de pîne prăjită, din care la tótă descântătura aruncă câte o bucătură, în credinȑă că o dă *Lăcustei*, pîna o aruncă tótă (3).

Iar după ce a eșit în târnaț ȑice de 3 orî:

Tu *gujulea*
Mitutulea,
Gujulie

Din pustie
Fă-l pe N.
Ca 'n ast' séră

(1) Cred. Rom. din Herina.

(2) Cred. Rom. din Cevașul-de-Câmpie. — Tóte acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

(3) Dat. și cred. Rom. din Iad de lângă Bistrița, com. de d-l Th. A. Bogdan.

Să mă céră.

Gujulie,

Lăcustie

Din pustie

Şi de pe luncă,

Fă-l ca mâne să mă ducă,

Că de l-ei face,

De l-ei preface

Ție ți-oiu da

Grăunțe de grâu

Și de mălaiu

Și foi de aiu

Și sēmîntă de bostan,

Ca să mai trăesci un an.

Amiu,

Amin,

Lăcustă

De pe pustă!

Rostind aceste cuvinte de vrajă, fata aruncă câte trei fire de grâu, de mălaiu, de aiu, și de sēmîntă de bostan (1).

Din toate celea câte s'aũ înșirat până aici, rezultă că *Lăcusta*, ori cum și ori în ce chip s'ar arătă, nu ne aduce nici un bine, ci numai rău.

De aicia apoi și credința Românilor din *Transilvania*, că *cine va omorî o sută de Lăcuste, aceluia îi va ertă Dumnezeu păcatele* (2).

Saũ: o sută de capete de *Lăcustă* în foc de le vei arde și cenușa lor în vînt de vei aruncă-o, nici când *Lăcustele* într'acolo nu vor mai veni (3).

Iar cel ce vrea să-și scape satul de *Lăcuste*, acela trebuie ca într'o Lună, Mercuri ori Vineri să prinďă patru *Lăcuste* și, desbrăcându-se, să se dea de 12 ori peste cap, și anume către răsărit de trei și să dică:

— De ați intrat pe aici, pe aici să vă duceți!

Apoi să facă tot așa și când se întorce către sfințit, către miédă-qi și către miédă-nópte, și la sfârșit să dică:

Lăcustă!

Fata dracului,

Fata diavolului,

Fata lui Faraon,

Fata Satani,

A Mami-păduri,

A pajuri,

A ciumi,

A primejdii,

A bólelor,

A nevoilor,

De ai venit cu rău

Du rău în părău,

De-ai venit cu bólă

Du bólă înapoi,

N'o lăsă la noi,

Du bólă în pustii,

N'o lăsă pe-aci

(1) Dat. și cred. Rom. din Borgo-Bistrița, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom. din Uifalău, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Dat. și cred. Rom. din Sântu, com. de d-l Th. A. Bogdan.

Lăcustă,
 Căpușă flămândă
 Dracul mi te prindă,
 De gât,
 Că-î flămând,
 De cap,
 Că-î fără minte,
 Că-î fără bunețe,

Că-î fără blândețe,
 Că-î fără bunătate
 Și-î plin de răutate.
 Fugi în munți,
 În pietrile reci,
 În pietrile seci,
 Că din găzdaci
 Ne faci săraci! (1)

Românii din unele părți ale *Țării-Românești* cred că *St. Trifon* sau *Trif*, care cade tot-deauna în ajunul *Intimpinării Domnului*, adică la 1 Faur, *e rău de Lăcuste*, adică cum că el *ar umbla cu lăcustele*.

De aici vine apoi și datina că unii dintre acești Români nu numai că serbeză ziua acestui sfânt, ci tot-odată chemă în ziua sa pe preotul local spre a face aghiasmă, cu care stropesc apoi pomii și semănăturile, precum și grânele, orzele și altele, anume ca să nu vie și să nu le mănânce *Lăcustele*.

Iar Românii din unele părți ale *Moldovei* serbeză pe *St. Trifon* de aceea, pentru că acesta, după credința lor, e mai mare peste *yadine*, că el dacă i se serbeză ziua, legă acestora gura, ca să nu mănânce legumele (2).

În fine trebuie să mai amintesc încă și aceea că de familia *Lăcustei*, despre care ne-a fost până aici vorba, se mai ține și un alt fel de lăcustă, și anume: *Lăcusta vînătă*, lat. *Pachytylus cinerascens* Fabr.

Despre lăcusta acesta spun Românii din *Transilvania* că cel ce va vedea-o, acela va fi om bogat (3).

(1) Dat. Rom. din Șieș-Cristur lângă Bistrița, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) S. Fl. Marian, *Sărbătorile la Români*, vol. I, p. 245—246.

(3) Cred. Rom. din Sereșel, com. de d-l Th. A. Bogdan.

PÂRÂITÓREA.

(*Psophus stridulus* Fieb.)

Pe fânețele apătóse de pe sub pólele munților, dar mai cu sémă pe cele de prin munți, unde se află păduri întinse de brađi și de moliđi, trăesce un fel de lăcustă ce-vă mai mică decât lăcusta adevărată și de colóre cafenie sau négră, ale cărei aripă de dinainte sunt înguste și negre, iar cele din dărăt mai mari și roșii ca sângele, care, când sbórá, produce un fel de sunet pârâitor.

Acest fel de lăcustă se numesce în Bucovina : *Pârâitóre* (1), *Căluț negru* (2), *Cosaș roșu* (3) și *Arap* sau *Harap* (4); iar în Transilvania : *Lăcustă roșie* sau *Lăcustă roșietică* (5), lat. *Psophus stridulus* Fieb.

Numele de *Pârâitóre* al acestui fel de lăcustă îi vine de acolo, pentru că ea, după cum am spus, când sbórá *pârâesce* cel de *Căluț-negru*, pentru că corpul său precum și aripile

---

(1) Dat. Rom. din Buninți, dict. de G. Dârja : «Cosașul cel mic, cu aripile de-asupra negre, iar cele de desupt roșii, se numesce *Pârâitóre*; pentru că când sbórá *pârâesce*.»

(2) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi, și a celor din Carapciu, dict. de Vas. Cârciu.

(3) Dat. Rom. din Dorotea, dict. de Ilie Brădățan : «Cosașii, cari au aripă negre și roșii și cari când sbórá *pârâesc*, se numesc *Cosași roși*.»

(4) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi : «*Căluții micuți*, cari se fac la munți, mai ales la loc pietriș, și cari au aripile de-asupra negre, iar cele de desupt roșii se numesc *Arapă*, sing. *Arap* sau *Harapă*, sing. *Harap*.»

(5) Dat. Rom. din Serețel, com. de d-l Th. A. Bogdan.

cele de dinainte îi sunt negre; cel de *Lăcustă roșie* sau *Cosăș roșu*, pentru că aripile sale cele din dărăt sunt roșii ca sângele; iar cel de *Arap* sau *Harap*, pentru că el, după cum se crede și se dice, se află prin părțile noastre tocmai de pe când au fost *Arapii* pe la noi, atunci a venit și el cu dînșii și de atunci i se trage sēmînța prin părțile acestea (1).

În fine Românii din unele părți ale *Transilvaniei* cred și spun că atunci, când se arată multe *Lăcuste roșietice*, e semn că va fi puțină ródă (2).

---

(1) Cred. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.

(2) Cred. Rom. din Serețel, com. de d-l Th. A. Bogdan.

CĂLUȚUL.

(*Locusta viridissima* L.)

Căluțul e de două feluri: unul mai mare, iar altul mai mic.

Cel mai mare se numește în Bucovina: *Căluț*, *Căluț mare*, *Căluț verde*, *Căluț de erbă*, *Căluț de câmp* (1), *Cosaș*, *Cosaș verde*, *Cosaș mare* (2), *Cosariu* (3), *Cobiliță* (4) și *Cobilițariu* (5); în Moldova: *Cosaș*, *Cosaș mare* și *Cosaș verde* (6); în Țera-Românească: *Lăcustă verde* (7); în Transilvania:

---

(1) Dat. Rom. din Stupca, com. de Dumitru Logigan; — a celor din Ilișesci; — a celor din Pătrăuț-pe-Siret; — a celor din Ropcea și Carapciu, dict. de Vas. Cârciu; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Opișeni, dict. de Iacob Popovici; — și a celor din Mahală, com. de Ionică al lui Iordache Isac.

(2) Dat. Rom. din Ilișesci; — a celor din Buninți, dict. de G. Dârja; — a celor din Stupca, com. de D. Logigan; — a celor din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu; — și a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaciū, Ioan Pusdrea și Vas. Văcărean.

(3) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.

(4) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiu, dict. de G. Onciul; — a celor din Vicovul-de-jos, Vicovul-de-sus și Straja, dict. de T. Ionesi; — a celor din Galanesci, dict. de Precup Galan; — și a celor din Ropcea și Carapciu, dict. de Vas. Cârciu.

(5) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea.

(6) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iord. Bran și Const. S. Bucan; — a celor din Dumbrăveni, dict. de Gr. Olariu; — și a celor din Opișeni, jud. Suceva, dict. de G. Iacob.

(7) B. Nanian, *Zoologia*, p. 138.

Căluț (1), *Căluț de érbă* (2), *Cosaciū* (3), *Cosaș* (4) și *Lăcustă verde* (5); în Bănat: *Scăluș* (6); iar în Ungaria: *Cosaș* și *Cosaș verde* (7), lat. *Locusta viridissima* L.

Cel mai mic se numesce în Bucovina: *Căluț*, pl. *Căluți* și *Căiuți*, *Căluț mic*, *Căluț cenușiū*, *Căluț de câmp* (8), *Căluț de pământ* (9), *Cosaș* și *Cosaș mic* (10); în Moldova: *Căluț*, *Căluț mic* și *Cosaș mic* (11); iar în Unga-

(1) Sextil Pușcariu, *Deminuția în limba românească*, publ. în *Noua Revistă română*, Vol. I, p. 376.

(2) *Enciclopedia română*, t. I, p. 680: «*Căluț de érbă* sau *Lăcustă verde* (*Locusta viridissima*). Un insect din ordinea ortopterelor. Antenele sunt mai lungi ca corpul... Se nutresce cu musce și omide. Produce un sgomot particular, ciripire, prin frecarea aripilor. Se află prin câmpii și holde »

(3) Sext. Pușcariu, op. cit., p. 376.

(4) *Enciclopedia română*, t. II, p. 376; — Ar. Densușian în *Revista critică-literară*, an. IV, p. 48: «Curiósă este susținerea d-lui Mayer că *Lăcusta* ar fi un împrumut, pe când cronicile noastre ne vorbesc încă în anii 1534—1540 de un Domn al Moldovei batjocorit *Lăcustă Vodă*, fiind că sub el *lăcustele* au prădat țera, iar *Căluț* și *Cosaș* sunt numai nisce specii de lăcuste, iar o lăcustă numită *Înșelătorie* nu există în în limba română, ci este o traducere a germanului *Sattelträger*.»

(5) *Enciclopedia română*, t. I, p. 680. — După cât îmi este mie până acuma cunoscut, poporul înțelege sub cuv. *Lăcustă* numai insectul numit lat. *Pachytylus migratorius* L. sau *Acridium migratorium*, germ. *Zug-Heuschrecke*, *Wander-Heuschrecke*. Prin urmare eu cred că *Lăcustă verde* este numai o simplă traducere din lat. *Locusta viridissima*.

(6) Com. de d-l Ioan Pășlea, învățător la școala de lemnărit din Câmpulung: «În Bănat cosașul cel mare și verde, care se află prin érbă, se numesce *Scăluș*.»

(7) Com. de d-l El. Pop: «Cosașii sunt de mai multe feluri, între cari cel mai frumos e *Cosașul verde*, care e și mai mare. Ei trăesc vara prin erbură și sboră făcând mari sărituri în forma *puricelui*. Poporul îi numesce cu numele colectiv de *Cosaș*.»

(8) Dat. Rom. din cele mai multe comune din Bucovina, precum: din Carapciū, dict. de Vas. Cârciū; — din Frătăuțul-vechiū, dict. de G. Onciul; — și din Ilișesci, auđit singur încă pe când eram mic.

(9) Dat. Rom. din Opișeni, dict. de Iacob Popovici.

(10) Dat. Rom. din Buninți, dict. de George Dârja; — a celor din Șcheia, dict. de Gavr. Berariū; — a celor din Putna, dict. de Vas. Ungurean; — și a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădățan.

(11) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iord. Bran și de Cost. S. Bucan; — a celor din Dumbrăveni, dict. de Gr. Olariū; — și a celor din Opișeni, jud. Suceva, dict. de George Iacob.

ria: *Cosaș* și *Cosaș mic* (1), lat. *Locusta cantans* Charp.

Căluțul său *Cosașul mare* e cam de 26 mm. de lung și pe spate de colóre verde ca érba, din care causă se numesce el și *Căluț* său *Cosaș verde*, iar pe de desupt adecă pe pântece e alb. El petrece de regulă prin érbă, de aceea se numesce și *Căluț* său *Cosaș de érbă* (2).

Căluțul său *Cosașul mic* e numai de 22 mm. de lung și pe spate în genere cafeniū-întunecat, iar laturile pântecelui verđi (3).

Căluțul mic trăesce de regulă, ca și cel mare, pe fînețe și, fiind scorțos la picióre, *țirâesce*, adecă cântă într'insele ca 'ntr'o scripcă (4).

Numirea de *Căluți* său *Căiuți* a acestor două specii de insecte le vine de acolo, după cum spun o sémă de Români din *Bucovina*, pentru că aū ochi mari boldiți, și cap ca la cai, și pentru că sar prin érbă ca și caii cei împiedicați de piciórele dinainte (5).

Numirea de *Cosaș* le vine de-acolo, pentru că, după cum spun o sémă de Români din *Bucovina*, *țirăesc*, adecă produc un fel de *țirăit* său sunet din picióre și din aripī ca și când ar cosi cine-vă érbă, său ca și când ar bate cine-vă cósa (6).

(1) Com. de d-l El. Pop.

(2) După spusa Rom. din Putna, dict. de Vas. Văcărean și Sam. Lucaciū.

(3) După spusa Rom. din Putna, dict. de Vas. Văcărean; — și a celor din Opișeni, dict. de Iac. Popovici: «*Căluțul mic* său *Căluțul de pământ* vine ca arama întunecat».

(4) Dict. de Iac. Popovici.

(5) După spusa Rom. din Opișeni, dict. de Iac. Popovici; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Putna, dict. de Vas. Văcărean; — a celor din Igesci, dict. de I. Danilescu: «Se numesc *Căluți* pentru că sar prin érbă ca caii»; — și a celor din Budeniț, dict. de Măr. Dutcă: «*Căluțul de érbă* său *Căluțul mic* se numesce de aceea ast-fel, fiind-că sare ca un *căluț*.»

(6) După spusa Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariū; — a celor din Frătăuțul-vechiū, dict. de G. Onciul: «*Cântecul Căluțului* e ca și când cine-vă ar bate cósa»; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — și a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaciū; — S. Fl. Marian. *Ornitologia pop. rom*, t. I, p. 59: «De altă parte sute și miū de *Căluți* său *Căiuți* și *Călușei* sar în colo și'n cóce prin érbă, producând prin

Maî departe se numesc ei *Cosași* și de aceea, pentru că taie érba ca și când ar cosi-o (1), precum și pentru că petrec nu numai prin érbă, ci și pe *cosiri*, adecă pe fânețe cosite (2).

După o legendă din *Transilvania* însă, și anume din comuna Fărăgău, *Căluțul mare* se numesce de aceea și *Cosaș*, pentru că el dintru început într-adevăr a fost cosaș.

Iată și legenda respectivă:

«Pe vremea când *Sfîntul Iosif* și cu *Domnul Christos* erau ascunși de frica păgânilor în nisce erburî înalte până în brâu, se dice că ar fi venit un *cosaș mare*, mare, care aveà o cósă cât trei, ca să coséscă érba în care erau ascunși *Iosif* și cu *Christos*.

«*Domnul Christos*, vedîndu-l că a venit să coséscă și temîndu-se ca nu cum-vă prin cosirea erbiî să fie descoperit de păgânî, l-a rugat să nu coséscă.

«Cosașul însă, pe lângă tótă rugămintea Domnului Christos, a început să coséscă câmpia în ciudă, că dór și el erà păgân, și apoi de vrut ar fi vrut și el cu tot sufletul ca să-l prindă.

«*Domnul Christos*, vedînd acésta, se rugă lui Dumnezeu ca să-l facă piedici cât de mari, căci nu sosise încă séra și erà cât pe aici să se gate câmpul.

«Dumnezeu îl ascultă și a dat o căldură de ți se uscă și limba în gură de înfierbințelă.

«Cosașul însă își aruncă tóte hainele de pe el de se lăsă numai în cămașe și cosià din greu, fără de a luà în sémă căldura și năduful cel mare.

«Dumnezeu, vedînd că nu e modru de împiedicare, a dat o vreme rea și urîță, de să nu-ți scoți nici cănele din casă.

«*Cosașul* însă își îmbracă tóte hainele și haida iarăși «*ciors*, *ciors*» maî departe, tăind nisce brazde cât drumul de late.

«*Domnul Christos*, vedînd sporul cosașului, tremurà ca

---

săriturile lor un fel de sunet, ce sémănă fórte mult cu sunetul ce-l produc cosașii când cosesc, din care causă în unele locuri se maî numesc aceste mici vietăți încă și *Cosași*».

(1) După spusa Rom. din Putna, dict. de Vas. Vacărean și I. Pusdrea.

(2) După spusa Rom. din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iord. Bran: «*Cosașul* se numesce ast-fel pentru că trăesce pe *cosire*».

varga de frică că l-or afla păgânii, și așa necăjit cum era. Îngenunchiă și începù a-l blestemă dicând:

«Afurisit să fi tu, cosașule blestemat și neascultător! și cât timp vei mai trăi de acuma înainte, alta nimic să nu faci, ci mereu să tot cosesci, și nici când nici un spor să nu ai! Până va fi lumea să trăesci tot printre ómenii cosași. printre cari alergând, să-ți taie picióarele ca pedépsă că nu m'ai ascultat!

«Omul-cosaș, cum a auđit acest blestem, îndată s'a și schimbat într'o gujulie mică și verde ca érba și lungă în picióre, care și astăzi se mai vede prin fînețe și ríturi alergând și sărind printre firele de érbă și alergând pe dinaintea cóselor ómenilor muncitori.

«Și acéstă gujulie se chéamă *Cosaș*» (1).

O altă legendă, tot din *Transilvania*, com. Budac, care ne arată de unde și de când i se trage *Călufului mare* numirea de *Cosaș*, sună precum urméză:

«Când s'a născut *Domnul Christos*, toate vitele, câte se aflau în staulul unde s'a născut el, erau late de flămânde, iar ca să vină cine-vă și să le arunce în iesle măcar o mână de fân. nici vorbă.

«*Maica Domnului* l-a rugat pe stăpânul de casă ca să le arunce măcar vre-o furcă de fân, că îi era milă de bieteile vite, vedându-le cu părul întors pe spate de flămândite și slăbite ce erau.

«Jupânul gazda însă îi răspunse, dând din umere, că el nu are nici o mână de fân, fiind-că totul s'a gătat și de aceea. măcar să vrea, n'are ce să le dea.

— «Apoi de ce n'ai făcut mai mult fân astă vară? — îl întrebă *Maica Preacurată*.

— «De ce? . . . de aceea, că mi-a fost lene să cosesc: — fu răspunsul gazdei.

— «Noa! dacă stă tréba așa,—îi diise *Maica sfîntă* mai departe supărată, — în *Cosaș* ai să te prefaci și viéța-ți întregă nimic n'o să lucri alt ce-vă decât ca din zori de diminéță și până în umbra nopții necontenit să tot cosesci și cu toate acestea nici un spor să n'ai!

---

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

«Și cum a rostit *Maica preacurată* cuvintele acestea, jupânul gazdă, cel nepăsător de vitele sale, s'a prefăcut într'un *Cosaș*, și *Cosaș* a rămas și până în ziua de azi!» (1).

Călușii, atât cei mari cât și cei mici, se arată mai tare în timpul verii, și anume când e căldura mai mare (2).

Ei încep de regulă a *țirăi*, adică a cânta cam de pe la mijlocul lui Iulie, cântă totă luna lui August, precum și o bucată din Septemvrie, și apoi încetă de *țirăit* (3).

Iar când *țirăesc* sau cântă tare e un semn că va fi vreme bună, (4) pentru că ei *țirăesc* în genere numai atunci când e sau când are să fie secetă, iar când e ploie atunci nu *țirăesc* (5).

Când prind nemijlocit după o ploie iară-și a *țirăi*, atunci asemenea e semn de vreme bună (6).

În anii, în cari se arată mulți *Căluși* sau *Cosași*, spun Românii din *Bucovina*, că va fi fomete mare de fân, pentru că ei mănâncă atunci foarte tare erva (7).

Românii din unele părți ale *Transilvaniei* însă cred și spun că atunci când se arată mulți *Cosași* e semn de un an bun, iar când se arată puținii e semn de an sărac (8).

Tot la Românii din *Transilvania* mai există, pe lângă această credință, încă și cea următoare și anume:

Cel ce va vedea de timpuriu *Cosași*, acela va avea vite grase (9).

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) După spusa Rom. din Ilișesci, com. de cumnatul meu Ermolaiu Ghiuță, și a celor din Putna, dict. de I. Pusdrea.

(3) După spusa Rom. din Opișeni, dict. de Iac. Popovici.

(4) Dto.

(5) După spusa Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu; — a celor din Putna, dict. de Văs. Văcărean și I. Pusdrea: «*Cosașul* se arată numai la secetă, iar la ploie nu se arată nici odată.»

(6) După spusa Rom. din Carapciu, dict. de Vas. Cârciu.

(7) După spusa Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Putna, dict. de I. Pusdrea; — și a celor din Galanesci, dict. de Precup Galan: «Când sunt mulți *Cosași* sau *Cobilite*, după cum le mai spun unii, și e mare secetă, atunci pasc mai totă erva și mai ales pe cea mai mică.»

(8) Cred. Rom. din Fărăgău, com. de d-l Th. A. Bogdan: «Vai de anul în care sunt *furnici* multe și *cosași* puținii»; -- și a celor din Bistrița: «*Cosași* mulți a fi, e semn de an bun, iar când nu sunt *Cosași* mulți, cruță ce ai.»

(9) Cred. Rom. din Cosma, com. de d-l Th. A. Bogdan.

Când sunt mulți *Căluți*, atunci pescarii din *Bucovina* îi întrebuințază, cu deosebire pe cei mici, la prins pesce. Îi culeg de pe fânețe și-i pun în undiță. *Căluți* se mișcă, și așa prind apoi pesci cu dînșii, și mai cu sémă *păstrăvi* precum și un fel de pesci mici, numiți în unele părți ale Bucovinei, precum bună-óră în Vicovul-de-sus, *porșori*, sau *procșori*. sing. *porșor* și *procșor* și *coblic*, sing. *coblic*, iar în altele *porcușori*, sing. *porcușor* (1).

O sémă de Români însă nu numai că-i întrebuințază la prinsul pescilor, ci atât pe cei mari, cât și pe cei mici, îi strâng și-i dau la găini de mâncat (2).

---

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Buninț, dict. de G. Dârja; — și a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădătan: «*Cosași* verđi ca érba sunt mari și mușcă, dar mușcătura lor nu strică, pentru că nu e veninósă. *Cosași* mici sau *Căluți* se întrebuințază la prins pesce și mai cu sémă *păstrăvi*.»

(2) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, com. de George Chifan, stud. gimn.

CĂLUŞELUL.

(*Decticus verrucivorus* L.)

Afară de *căluşi*, despre care ne-a fost vorba în articolul premergător, mai cunosc Românii încă şi un alt fel de căluţ după nume. Acela e *Căluşelul* (1) numit altmintrelea în Bucovina şi *Căluţ pestriţ*, *Căluţ roşietic*, *Căluţ gălbui* (2) şi *Cosaş pestriţ* (3); în Moldova: *Cosaş roşietec* şi *Cosaş gălbui* (4); în Transilvania: *Căluşel* (5); iară în Ţera-Românească *Căluşel* şi *Lăcustă de érbă* (6), lat. *Decticus verrucivorus* L.

Căluşelul e cam de aceeaşi mărime ca şi *Căluţul mare* sau *Cosaşul*. Se deosibesc însă de acesta atât prin colórea corpului, cât şi prin a aripilor sale. Pe când cel dintâiu e prisne verde, pe atunci corpul acestuia e mai mult roşietic sau cărămiđiú şi împestriţat ici-colea cu puiúţi cafenii şi mai cu sémă pe aripile cele dinainte sau de-asupra, iar pân-

---

(1) Dat. Rom. din Ilişesci şi Ştiulbicanî, precum şi din alte sate din Bucovina.

(2) Dat. Rom. din Igesci, dict. de I. Danilescu: «*Căluşi* sunt de mai multe feluri şi se deosibesc unii de alţii nu numai după mărime, ci şi după colóre. Aşa uniî sunt *verđi*, alţii *gălbui*, şi iarăşi alţii roşietici şi cu puiúţi pe dînşii.»

(3) Dat. Rom. din Buninţi, dict. de G. Dârja;—a celor din Scheia, dict. de Gavr. Berariú;—şi a celor din Putna, dict. de Vas. Văcărean.

(4) Dat. Rom. din Păşcanî, dict. de Iord. Bran şi Const. S. Bucan.

(5) Com. de d-l Andr. Bârsan, prof. în Braşov: «Sub *Căluşei* se înţeleg în Drăguş, com. Făgăraşului, după comunicarea d-lui prof. Dim. Făgărăşan, un soiú de lăcuste.»

(6) V. S. Moga, *Lăcusta călătóre*, publ. în *Albina*, an. II, Bucuresci 1899, p. 1 265.

tecele îi este mai mult gălbiu, din care cauză se și numesce el apoi în cele mai multe părți *Căluț* sau *Cosaș pestriț* și *Căluț* sau *Cosaș gălbiu*.

Afară de acesta, *Călușelul* are încă și o gură foarte puternică, din care cauză o sémă de Români din Țera-Românescă îl întrebuințază la scóterea *negilor* sau *negeilor* de pe mâni sau de pe corp. Când *Călușelul* este apropiat cu gura de un *neg* sau *negel*, acesta este smuls de pe corpul omului cu rădăcina cu tot cu o iuțelă de necređut (1).

---

(1) V. S. Moga, op. cit., p. 1265.

GRIERUL.

(*Gryllus campestris* L.)

Grierul se mai numesce în Bucovina încă și *Grieruș* și *Greluș*; în Moldova: *Grier* (1), *Greuruș* și *Griuruș* (2); în Țera-Românească: *Greer* (3), *Greere*, *Greeruș* (4); în Transilvania: *Grier* și *Grieruș* (5); în Banat: *Greeruș* și *Greluș* (6); în Țera Ungurească: *Greluș* și *Greuruș* (7); iar la Români din Macedonia: *Ținđiră* și *Țiripuliū* (8).

Grierul e de două feluri și anume: unul de câmp și altul de casă.

Grierul de câmp, numit altmintrelea în Bucovina încă și *Călușel*, *Căluș de câmp* (9) și *Scripcăraș* (10), lat. *Gryllus*

---

(1) *Rîndunica*, revistă literară, științifică și folcloristică, an. I., Iași 1893, p. 106.

(2) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iord. Bran: «*Greurușul* e de două feluri: *de câmp* și *de casă*, și aceștia în privința colorii corpului sunt de mai multe feluri.»

(3) B. Nanian, *Zoologia*, p. 138;—D. Ananescu, *Zoologia*, p. 219.

(4) L. Șăinean, *Încercare asupra semasiologiei limbii române*, București 1887, p. 91.

(5) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(6) *Familia*, an. XXVI, Oradea-mare 1890, p. 479; — G. Cătană, *Poveștile Banatului*, t. III, Gherla 1895, p. 35.

(7) Com. de d-l El. Pop: «*Grelușul* e de două feluri: *de câmp* și *de casă*.»

(8) Com. de d-l Per. Papahagi: «*Ținđiră* (Epir) și *Țiripuliū* e un fel de greere, care trăește lângă cuptore și în câmpie; își face gaură în mod curb și cântă într'una.»

(9) Dat. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, sat în distr. Sucevei, și în Frătăuțul-vechiu.

(10) Dat. Rom. din Tereblecea, sat. în distr. Siretului.

campestris L. se deosebesce de *Grierul de casă*, lat. *Gryllus domesticus* L. atât prin mărime cât și prin colóre.

Grierul de câmp e negru, are cap mare, bolocănos și corp scurtuț, iar *Grierul de casă* e ce-vă mai subțirel și mai lungăreț, are cap mai mic și colóre gălbiniu.

Despre acești doi *Grieri* și cu deosebire despre cel de casă, Româniî din *Transilvania*, și anume cei din Abafaia lângă Reghin, aũ următórea legendă:

«Se ȑice și se povestesc, că pe vremea *Nasceriî Domnuluî Christos* erà o păsëruică frumósă ca și care nici una nu erà așa de frumósă, căci doar, cum o și fi, când ea aveà pene galbene ca aurul, clonț frumos ca argintul, și apoi un trupșor subțirel și drăguț, de să te tot uiți la ea. Dar pe cât erà de frumósă, pe atâta erà și de sburdalnică, neas-tîmpërată și neascultătóre.

«Păsëruica acésta erà prietenă bună cu *Maica sfîntă*, căci doar și ei îi plăceaũ cântările păsëruicilor cu glasul mândru.

«Când erà *Maica sfîntă* supërată, ea venià și o mângâià cântându-i cântece de-ți storceà lacrămi din ochi și te înveselià, de ai fi fost și pe patul morțiî.

«*Maica sfîntă* încă o ajutà pe frumósă ei păsëruică, când o ajungeà ce-vă necazuri, așa când i se stricà cuibul, ea îi ajutà să și-l clădëscă.

După ce însă *Maica sfîntă* a avut pe *Domnul Christos*, prietenia între dînsa și păsëruica cea frumósă s'a stricat, că păsëruicii nu-i plăceaũ copiiî și mai cu sémă când îi auȑià plângënd, gândind că-i batjocoresc cântecul. Pentru aceea de câte ori îl vedeà pe *Domnul Christos* tót-deauna îl batjocorià scâncindu-se și schimosindu-se : *gri, gri, gri*; — *gri, gri, gri*.

Domnul Christos, auȑind-o se sperià de ea și plângeà de te lovià mila.

Maica sfîntă, vëdënd obrăznicia păsëruicii, a alungat-o de la casă, blestemând-o ca din frumósă, cum e, să se facă una dintre cele mai urîte gujuliî, și trăind numai în scâncelî să cânte ȑiua și nóptea numai tot *grigrî, gri; grigrî, gri*, în semn de pedépsă, că și-a bătut joc de copilul lui Dumnezeu.

«De atunci paserea aceea nu mai trăesce, ba nici pomană

nu mai este din viața și parodiata ei, căci câte trăiau pe atunci din felul ei, toate s'au schimbat în *Grierușă* cântând și până în ziua de azi pe la vatra focului, batjocorind și acum copiii ămenilor cu *gri, gri; grigri, gri* (1).

O altă legendă a *Grierului*, tot din *Transilvania*, com. Țagșor pe Câmpie, sună precum urmază :

«Pe vremea lui *Alexandru împărat* trăia un fecior frumos ca o fată de 16 ani și harnic de n'avea soție, dar posnaș de-î merse vestea și povestea peste toate țările.

«Fetele de împărați se mustrau aruncându-și câte în lună și în soare, povestindu-se și hulindu-se de erau de mirare la toate nămurile. Fie-care se ținea că numai a ei trebuie să fie, că numai ea e vrednică de un bărbățel ca el.

«Eră și frumos feciorul acela de n'avea soție. Dar apoi când îl aușia cântând, te făcea de-ți sta mintea în loc, așa glas mândru și plăcut avea.

«Nu-î vorbă chiar și mamele fetelor se îndrăgiseră în el, ba și împărații moșnegi cu barba până la genunche încă își dădea genele și sprincenele lor stufoase în lături ca să vadă pe fătul cel frumos ca o minune și scump ca un boț de aur.

«Tată lumea îl plăcea, numai *Alexandru împărat* nu-l putea vedea în ochi, atât de urât îi eră. Căci cum, Dóme, nu l-a avé urât, când el eră împăratul cel mai mare și mai vestit din lume, și tot nu eră băgat în seamă nici pe departe de fetele celor-lalți împărați. Din pricina acesta s'a și început apoi o ură între ei, de nici *Sórele*, care pe atunci umblă pe pământ, nu i-a putut împăca.

«*Alexandru împărat* s'ar fi împăcat bucuros cu cel Făt-frumos, pe lângă învoiela, ca el nici când să nu meargă în povești la drăguța sa.

«*Făt-frumos* însă își bătea joc de învoiela lui *Alexandru împărat*, și în ciuda lui tot mai des se ducea la drăguța lui, și-î cânta câte numai le scia.

«*Sórele*, vădend batjocura ce o făcea *Făt-frumos*, l-a luat odată la fugă și l-a alungat așa de mult că, din alb și frumos cum eră, s'a făcut negru ca cărbunele, și din mare și voinic ce eră, s'a făcut numai cât o alună, ascundându-se la

---

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

o femeie săracă sub vatra focului, de unde strigând femeii: «*grijă, grijă, grijă; grijă, grijă, grijă!* ca să nu mă găsească *Sórele!*» s'a prefăcut în *Grieruș*.

«*Sórele*, auzindu-l, i-a zis:

— «No! tot acolo să șed, și flămând și însetat ziua și noaptea să tot strigi numai tot: *grijă, grijă, grijă! grijă, grijă, grijă!*

«Fetele cele frumoase, auzind de întâmplarea aceea, s'au supărat rău, și, prefăcându-se și ele în *Furnică*, i-au cărat de mâncare bietului *Grieruș*, și îi cară încă și în ziua de azi, ca să nu moră de foame (1)».

Grierul de câmp, după credința Românilor din *Bucovina*, e *năsdărăvan* și cu mult mai tare de fire decât *Cocoșul*, pentru că el cântă nu numai ziua, ci și după ce înserază până la miezul nopții. El cântă adecă și asupra *Puterii nopții*.

Și fiind-că *Grierul* are o fire atât de tare, de aceea cântă el pretutindeni nu numai în locurile cele foarte adese ori cercetate de oameni, ci chiar până și în cele mai singuratice și pustii, fără ca *Puterea nopții* să aibă vre-o înrîurire dăunătoare asupra lui.

Din potrivă, dacă s'ar încumeta și ar cânta vre-un cocoș în ast-fel de locuri singuratice și pustii, atunci *Puterea-nopții* cu mult mai ușor ar înrîuri asupra lui și foarte lesne ar pute să slăbescă de fire.

Prin urmare un om, care e nevoit să petrecă noaptea într'un loc singuratic, într'o pustietate, cum aude un *Grieruș* cântând în apropierea sa, îndată se mai liniștesce.

Fiind *Grierul* năsdărăvan și ca atare putând el cânta până la miezul nopții, de aceea se mai numește el de către unii din Români încă și *Cocoșel de noapte* sau *Cocoșel de miezul nopții*.

În sfârșit, tot pentru că *Grierul* e năsdărăvan, cunosce el îndată atât pe omul pe al cărui câmp sau în a cărui casă petrece, cât și pe cel străin. De aceea el nici când nu face celui de casă sau celui cu câmpul vre-un rău sau daună, afară dór numai atunci când e zidărit. Celui străin însă nu

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

odată îi face câte o stricăciune, care n'o poate așa de lesne uită, adecă saŭ îi ródē straiēle, saŭ i se bagă în urechi, saŭ altele de asemenea îi face (1).

Sunetele, ce le produce *Grierul de câmp* cât și *cel de casă* prin frecarea aripilor una de alta și prin mișcarea piciorilor din dărăt, se exprimă în genere de către toți Români din Bucovina prin verbele *a țîrâi* și *a cânta*, pentru că Grierul, după cum am amintit mai sus, e încă un fel de *cocoșel*.

Grierul *țîrâesce* saŭ cântă de cum se desprimăvărăză și până către sfârșitul tómnēi, când începe a se răci.

Țîrâitul lui însă însemnéză nu numai desfătare, ci el prevestesce adesea-orî și schimbarea timpului. Din cauza acésta apoi Grierul se și consideră de către toți Români și mai ales de către cei din Bucovina de un *vestitor al vremii*.

Așa cei mai mulți Români din Bucovina cred și spun că atunci când cântă *Grierul-de-câmp* cu capul afară, adecă spre gura borții în care locuesce, e un semn, că are să fie vreme bună, frumoasă, senină, căldurósă, iar când cântă cu capul în bortă și cu abdomenul întors spre gura acesteia, are să fie vreme rea, posomorită, vînturósă, ploiósă și frigurósă, căci precum s'a întors el în borta sa, așa se vor întorce și norii și va plouă (2).

Alții însă spun că atunci, când cântă *Grierii de câmp* mai des, are să fie *moloșag*, adecă vreme móle, iar când cântă mai rar, are să fie vreme bună, senină (3).

Alții iarăși dic că dacă *Grierul de câmp* cântă tare, are să se facă vreme bună, iar dacă cântă mai încet are să se facă vreme rea (4).

(1) Cred. Rom. din Volcineț, sat în distr. Siretului, dict. de Ioan Morariu, și com. de Al. Jijie, stud. gimn.

(2) Cred. Rom. din Mihoveni, Mitocul-Dragomirnei și Costina, sate în distr. Sucevei; — a celor din Volovăț, sat în distr. Rădăuțului; — a celor din Pătrăuți-pe-Siret, sat în distr. Storojinețului, com. de mai mulți stud. gimn.; — și a celor din Pârtescii-de-sus, sat în distr. Homorului, dict. de Domnica Bărnaiu.

(3) Cred. Rom. din Horodnicul-de-jos, sat în distr. Rădăuțului, com. de G. Teléga, stud. gimn.

(4) Cred. Rom. din Bilca, dict. de Catrina Crăsnean.

În sfârșit dic unii că dacă *Grierul de câmp* cântă, va urmă vreme bună, iar dacă nu cântă va urmă vreme reă (1).

De regulă însă se crede că atunci, când cântă *Grierul de câmp* și mai ales pe timpul cositului, are să plouă cât de curând, iar când nu cântă, atunci are să fie vreme bună (2).

Pe când *Grierul de câmp* prevestesce, după cum am văzut, numai schimbarea timpului, pe atunci *Grierul de casă* prevestesce nu numai schimbarea timpului, ci și alte întâmplări.

Așa, când cântă grierul acesta cu capul în bortă, se crede că stăpânului de casă îi va merge rău, iar când cântă cu capul afară, îi va merge bine (3).

Când cântă tare e veste de bucurie, iar când cântă mai încet e veste reă de supărare; orî când cântă tare, se va face afară vreme môle sau are să plouă, iar când cântă încet va fi secetă (4).

Când cântă séra va fi vreme bună, iar când cântă dimineața vor veni oștei (5).

Când cântă înainte de ce are să călătorască unde-vă stăpânul casei, sau și altul cine-vă dintre căseni, e semn rău, căci atunci respectivului trebuie numai decât să i se întâmple vre-o nenorocire sau o altă neplăcere în călătoria sa, sau se va întorce cu o pagubă acasă (6).

În fine se mai crede că dacă unui om are să i se întâmple vre-o nenorocire, atunci *Grierul-de-casă* vine cu vre-o două sau trei zile înainte de acesta și cântă vre-o două sau trei serî în casa omului aceluia, iar după ce a suferit omul nefericirea, se duce iarăși de la casa lui (7).

După credința Românilor din *Moldova*, cântatul său țirai-

(1) Cred. Rom. din Buninți, com. de Vas. Strachină, stud. gimn.

(2) Credință foarte lătită în Bucovina.

(3) Cred. Rom. din Volovăț, com. de Ilie Buliga, stud. gimn.

(4) Cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Catrina Epure;—S. Fl. Marian. *Sărbătorile la Români*, vol. I, p. 121.

(5) Cred. Rom. din Cireș, sat în distr. Storojinețului, dict. de Domnica Burla.

(6) Cred. Rom. din Fundul-Sadovei, sat în distr. Câmpulungului, dict. de Catrina Latiș.

(7) Cred. Rom. din Bosanci, sat în distr. Sucevei, com. de Sim. Șutu, stud. gimn.

tul *Grierilor de casă* prevestește *noroc* (1), iar după a celor din *Banat* și *Transilvania* nenorocire sau chiar *mörte*.

Iată ce scrie d-l A Iana în privința credinței Românilor din *Banat*:

«Se întâmplă cu deosebire în zidurile vechi, că îndată ce söröle apune și începe a înseră, *Grieruși* încep a cântă. Acéstă cântare, în felul ei, se consideră de popor de óre-care semn pentru respectiva casă orí familie, cređându-se că dacă cântă *Grierușul* de-asupra de căpătâiul capului familiei, atunci móre unul din familie, iar din contră la picióre, móre orí se întâmplă altă nenorocire mare în casă, orí unui prietin sau rudenie» (2).

Iar d-l Th. A. Bogdan îmi scrie, cu privire la cele ce cred Româniî din *Transilvania*, următórele:

«Când îți cântă *Grieruși* la casă, însémná a pustiú (3).

«*Grieruși* când îți cântă sub pat, e semn că o să-ți cânte și popa, adecă ai să mori (4).

«Cine are *Grieruși* la casă să-și facă sfeștanie» (5).

Grierul de câmp petrece de regulă pe locuri uscate, și anume pe fânațe, pe cóstele délurilor, unde bate söröle, și pe arături nisipóse, în borți pe carí și le face singur în pămînt și carí sunt cu puțin ce-và mai largi de cum e grosimea corpului său. Și nici când nu se depărtéză de borta sa. De aceea nici nu se póte lesne prinde.

Cu tóte însă că *Grierul de câmp* e așa de precaut, totuși băețiî, voind a se jucă cu dînsul, sciú să-l scótă fără nici o greutate. Și iată cum!

Iaú un paiú sau un bețișor subțirel, îl bagă pe încetișorul până în fundul bortiî, care e făcută de obiceiú sub fața pămîntului și numai spre fund ce-và mai adâncă, și după ce l-aú băgat, îl strigă să ésă afară.

Grierul, zidărît fiind, se prinde cu piciórele dinainte

(1) *Rîndunica*, an. I, p. 105: «Pe cât e de noroc, când cântă *Grierul* la casă, pe atâta e semn reú, când năvălesc peste tine alte animale.»

(2) *Din credințele poporului român din Maidan lângă Oravița*, publ. în *Familia*, an. XXVI, p. 497.

(3) Cred. Rom. din Rebra.

(4) Cred. Rom. din Coșna, Bistrița.

(5) Cred. Rom. din Fărăgău, Romuli și Telciú.

de paiu și nu se lasă de el, până ce nu e scos cu totul afară.

Acésta însă se întâmplă mai cu sémă în timpul veri, când e fôrte cald (1).

Băeții români din *Macedonia* îl scot cu apă fiértă, și după ce l-au scos, îl pun într'un pahar cu verdețuri numite *sălată*, unde tótă nóptea o duce apoi într'un *țîr*, *țîr* (2).

Grierul de casă petrece în genere prin casele ómenilor și prin apropierea acestora.

Pripășirea și înmulțirea grierului acestuia prin casele ómenilor se întâmplă, după credința și spusa Românilor din Bucovina, în următorul mod:

Când se face o casă nouă și proprietarul ei nu scóte tóte surcelele dintr'însa afară, ci le lasă înăuntru, din *surcelele* său *ciurcelele* acelea, după cum le mai numesc unii, es apoi *grierii* (3).

În genere însă se crede că la fie-care casă nouă vin grieri și mai cu sémă de la cele părăsite, iar când cele nouă încep a se învechi, atunci și grierii încep a le părăsi și a se duce în alte părți (4).

Când se face un cuptor, o sobă sau un horn nou, sau când se preface unul dintre acestea, și stăpânul casei nu se interesază ca locul unde se face să fie cât se póte de curat, ci-l începe și-l face pe surcele mărunțele sau alte gunóie, din surcelele sau gunóiele acelea es apoi *Grierii* (5); orî dimpreună cu lutul trebuincios spre facerea acestora, aduce și vre-un cuib de grieri și soba, cuptorul, hornul sau ce este se zidesce pe capul grierilor (6).

(1) Datina băeților români din cele mai multe sate din Bucovina.

(2) Com. de d-l Per. Papahagi.

(3) Cred. Rom. din Frătăușul-nou, Frătăușul-vechiu. Horodnicul-de-sus și Cupca, com. de mai mulți stud. gimn.

(4) Cred. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de Catrina Dascal.

(5) Cred. Rom. din Broscăușul-vechiu, sat în distr. Storojineșului;—din Todiresci, sat în distr. Sucevei, și Horodnicul-de-jos, com. de mai mulți stud. gimn.

(6) Cred. Rom. din Tereblecea, dict de C. Epure;—a celor din Bilca, dict. de C. Crăsnean;—și a celor din Cireș, com. de Vas. Burla, stud. gimn.

Când se aduce lutul din *lutărie* Lunia, adecă la începutul săptămânei sau când e *lună nouă*, sau într'o zi de sec, precum Miercuri ori Vineri, și cu lut de acela se unge apoi casa sau pe jos (1).

Dacă femeile sunt une-ori constrânse să aducă numai decât lut din lutărie, când e lună nouă sau într'o zi de sec, atunci când îl sapă, trebuie să dică:

Eū lutul acesta-l ieū,
Dar *grieruși* nu-ī ieū!

Iar rostind cuvintele acestea, trebuie să ieā de trei ori câte puțin lut în mână și tot de atâtea ori să-l arunce în grōpa din care l-aū săpat (2).

Mai departe se crede că *Grierul de casă* se pripășesce la casa omului atunci, când se mătură în casă Sâmbătă séra după ce a apus sórele (3), sau când scóte plugarul întâia óră plugul, și după ce a arat, venind acasă, îi pică țărîna din opinci (4).

În fine, când ómenii nu țin pe *Trif cel nebun*, care e stăpânul tuturor *gândacilor*, *gujuliilor*, *gâzelor* și al *omișilor* și a căruī zi pică tot-deauna la 1 Faur, atunci se înmulțesc și grierii prin casele ómenilor (5).

Grierul de casă atât după credința Românilor din Bucovina, cât și a celor din România, e un insect cu inimă bună spre casa omului (6).

Casele, în cari se află mulți *grieri*, se crede că sunt

(1) Credința tuturor Românilor din Bucovina.

(2) Cred. și dat. Rom. din Mihoveni, com. de Vas. Strachină.

(3) Cred. Rom. din Fundul-Sadovei, dict. de Catr. Latiș.

(4) Cred. Rom. din Todiresci, sat în distr. Sucevei, com. de Nic. Rădășan, stud. gimn.

(5) Cred. Rom. din Șcheia, com. de d-l Pancrațiū Prelipcean.

(6) T. G. Djuvara, *Superstițiuni populare la Români și la diferite popóre*, publ. în *Țera nouă*, an. II, Bucuresci 1886, p. 262: «Dacă țéranul român, ca și cel frances, iubesce cântecul monoton, dar vesel al *greerului*, pe care îl consideră ca protectorul vetrei sale, apoi acéstă dragoste superstițiosă nu trebuie să ne surprindă, căci o găsim până la aborigenii Europei sau Arianii, cari pe malurile Indului credeau că *greerul* este veselia și prosperarea casei.»

făcute pe loc curat și prin urmare că sunt norocoșe (1).

Iar când se îmulțesc tare, atunci e un semn că anul ce urmăzează are să fie un an ploios, dar tot odată și roditor (2).

Fiind *Grieri* cu inimă bună către casa omenilor, Românii nici când nu-i prigonesc nici nu-i omorâ, ci le dau pace să trăească, întâiu pentru că ei, după credința lor, șed numai trei sau cel mult șapte ani la casa omenescă, și apoi se depărtează singuri; al doilea pentru că nedându-le pace și prigonitorindu-i, se îmulțesc cu mult mai tare (3), și al treilea pentru că nu cum-vă prigonitorindu-i și omorându-i cel-laltă ce rămân să li se bage în urechi. Căci se crede că dacă i-a intrat cui-vă vre-un grier în ureche, numai din cauza aceea i-a intrat, pentru că mai înainte de acesta ar fi ucis vre un alt grier de casă (4).

Iar aceia cărora li s'a băgat vre-un grier în ureche, și nu caută să-l scotă cât mai de grabă afară, se bolnăvesc de urechea respectivă și mai pe urmă asurdesc (5).

Ba, ce este încă și mai periculos și mai rău, adese-orî se întâmplă că neputându-l de grabă sau de fel scote, respectivului i se umflă tot capul, nebunesce de durere și trebuie să móră, pentru că *grierul îi ródé crieri* (6).

Mâncându-i crieri și murind respectivul, atunci dacă din întâmplare grierul ce i-a intrat în ureche a fost femeiușcă, îi es pe nas în loc de unul de ce sau și mai mulți grieri, pentru că neputându-se omorî femeiușca, se ouă în ureche și se îmulțesc în cap ca și în alt loc (7).

(1) Cred. Rom. din Costina, com. de Vas. Huțan, stud. gimn.; — și a celor din Volcineț, dict. de I. Morariu.

(2) Cred. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de Alex. Romaș, stud. gimn.

(3) Cred. Rom. din Cireș, com. de Vas. Burla; — și a celor din Broscăuțul-vechiu, dict. de Iléna Bahriu.

(4) Cred. Rom. din Horodnicul-de-jos; — și a celor din Tereblecea, dict. de Ana Nimigean: «Dacă omorî un *grier*, soțul lui intră în ureche.»

(5) Cred. Rom. din Frătăuțul-vechiu, dict. de Axenia Sofroni; — a celor din Reusenă, sat în distr. Sucevei, com. de V. Pop; — a celor din Bălăceana și Stupca, com. de G. Jemna și Onufrei Căilean.

(6) Cred. Rom. din Capul-Câmpului, sat în distr. Gurei-Homorului, dict. de Pant. Tatarău; — și a celor din Bălăceana, Reusenă, Frătăuțul-vechiu și Todiresci.

(7) Cred. Rom. din Șcheia, com. de d-l P. Prelipcean.

Maî departe se crede că grierul, care a intrat în ureche și nu s'a putut scóte afară, nu odată ese până la gura urechii, cântă un timp, și după aceea iar se bagă înapoi (1).

De aici apoi durerea cea crâncenă și la urmă nebunélă.

Acéstă nenorocită întîmplare se vede că a dat maî pe urmă nascere ȓicalei: «*pare că are grieri în cap*», care e fórte usitată în Bucovina și care se aplică de regulă unui om, ce umblă încolo și încóce buimac de cap, ca și când n'ar fi cu tótă mintea.

Însă vorba Românului: *bóle de-ar fi, că lécuri se găsesc destule*.

De s'a întîmplat să-î intre cui-và un grier într'o ureche, n'așteptă până ce i s'ar întîmplă atare nenorocire din cauza acésta, ci cum s'a băgat innăuntru, caută tóte chipurile și mijlócele ca să-l scótă cât maî de grabă afară viű orî mort.

Iar mijlócele cele maî usitate spre scopul acesta sunt următórele.

Iaű frunze de *Ciumăfae*, le ung cât se póte de gros cu miere frămîntată cu *Mac alb* și le pun la ureche. Grierul în urma acésta ese afară (2).

Tórnă în ureche apă călduță (3), saű unt-de-lemn sfințit (4), saű móre de pepenî (5), saű rachiű orî oțet (6), saű slatină curată cu *sare mare* (7).

Cum s'a turnat una dintre aceste fluidități în ureche și s'a plecat cu ea în jos, grierul îndată ese afară, saű se în-nécă și pierе și după ce putreȓesce îl scot apoi pe înceti-

(1) Cred. Rom. din Bosanci, com. de Trufin Crupă, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Capul-Câmpului, dict. de P. Tatarăű.

(3) Dat. Rom. din Mihoveni și Todiresci.

(4) Dat. Rom. din Cireș, com. de Vas. Burla.

(5) Dat. Rom. din Pârtescii-de-sus, dict. de Domnica Baranaiű.

(6) Dat. Rom. din Bosanci, com. de Sim. Șutu;—Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 94: «Când omul dórme, *Greeriű* intră une-orî în urechi, ei es dacă se tórnă în urechi oțet tare (com. Măscurei, jud. Tutova).

(7) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiű, dict. de Axenia Sofroni și Catrina Dascăl.

șorul cu *gormariul* (1) său cu alt instrument afară, căci de odată și întreg rar se poate scóte (2).

Nescoțându-l la timp, ci lăsându-l să putrețescă, atunci grierul mai pe urmă se desface și ese câte o bucățică afară. Dar atunci urechia se umflă, cóce și o materie urită începe a curge dintr'însa (3).

Ung o petecuță curată cu cêră galbenă asemenea cât se poate de curată. Ieău apoi un fus și învélind peticuța pe lângă el, fac din ea un fel de bucium, care se numesce *fofază*. Bagă după acésta capêtul cel îngust al fofezei în urechia cu grierul, iar pe cel mai larg îl aprind. Prinđând fofaza a arde și fumul dintr'însa a intră în ureche, grierul, neputênd răbdă fumul, orî ese afară, orî se înădușă.

Neajutând mijlócele câte s'aũ înșirat până aici, cel ce i-a intrat grierul în urechi trebuie să postéscă nouă zile, și atunci ese singur de bună voie său se dá mai lesne scos (4).

Deși *Grierul de casă*, după cum am arătat mai sus, e priincios casei în care trăesce și, dacă nu e zidărit, nu face nimêruî nimica, și deși el după vre-o câți-vă ani părăsesce singur casa, în care s'a încuibat, totuși ómenii caută tóte chipurile și mijlócele cum s'ar poté cât mai de grabă și mai lesne cotorosi de dînsul, parte pentru că el cu cât se îmulțesce mai tare, cu atâta se face mai supêrăcios și mai nesuferit, parte din cauza țîrăitului său în timp de nópte, când ar voi cei din casă să dórmă și să se odihnéscă mai bine, și parte pentru că, fiind zidăriți său unul dintre dînșii omorît, nu numai că cei-lalți revoltându-se se fac și mai nesuferiți, ci li se bagă și prin urechi, și prin acésta devin chiar periculoși.

Mijlócele, pe cari le întrebuintéază Româniî din Bucovina spre scóterea și depărtarea grierilor din casă sunt felurite.

Iată vre-o câte vă și dintre acestea:

Dacă se rade lut din vatra focului și scoțându-se afară se

(1) Sub *gormariu* se înțelege un fel de șurub.

(2) Dat. și cred. Rom. din Reusenî.

(3) Cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Ana Nimegean.

(4) Cred. și dat. din Securicenî, sat în distr. Sucevei, dict. de Sofronia Gușet.

duce și se aruncă în lutăria din care se crede că s'a scos și adus, rostindu-se cuvintele :

Eû n'aduc lutu 'napoi,
Ci grierii de la noi,

atunci toți *Grieruși* părăsesc casa și se întorc înapoi în lutăria de unde au venit sau au fost aduși (1).

Dacă se stropesce casa Lună dimineța înainte de ce răsare soarele cu apa ce a rămas de Duminecă și se mătură îndărăt, iar stropirea și măturarea acesta se repetesce de trei ori, adică la începutul celor-lalte două săptămâni următoare (2); sau dacă se stropesce casa, și mai ales părțile acelea unde se țin mai cu seamă, atunci toți grierii fug afară și se duc pe la alte case (3).

Dacă se aduce o copită de cal mort și se pune în locul acela, unde se scie că sunt mai mulți grieri și unde cântă mai tare, dicându-se: «Cum fuge calul de repede, așa să fugiți și voi de casă!»

Dacă îi scot de unde sunt și-i mătură, când e luna spre sfârșit, cu o mătură părăsită, rostind cuvintele:

Cum s'a părăsit mătura,
Așa părăsiți-vă și voi;
Și cum s'a sfârșit luna,
Așa sfârșiți-vă și voi!

Apoi luându-i și ducându-i în drum, îi aruncă dimpreună cu mătura cea părăsită dicând :

— Duceți-vă de aici într'acolo de unde ați venit! (4)

Dacă se prinde un *Grier de câmp* și aducându-se vii acasă i se dă drumul între cei de casă, atunci cei de casă, cum îl ved, fug de dînsul care în cotro apucă, pentru că cel de câmp îi omoră și-i mănâncă pre toți, ast-fel că după vre-o 2—4 zile nu se mai vede, nu se mai aude nici unul. Iar după ce *Grie-*

(1) Dat. Rom. din Mihoveni, dict. de Pelaghia Strachină.

(2) Dat. Rom. din Udesci, dict. de Marghiola Cimpoeș.

(3) Dat. Rom. din Băncesci, sat în distr. Siretului, com. de Ioan Băncescu, stud. gimn.

(4) Dat. Rom. din Pătrăuț pe Suceva, dict. de Ioana Grămadă și Maria Turturean.

rul de câmp i-a omorît și mâncat pre toți până ce a rămas numai singur, atunci fuge și el din casă (1).

Dacă se pun séra în mijlocul casei paie de mazăre, peste nópte toți grierii se strîng pe paie, și paiele acestea se adună apoi și se aruncă sau se ard.

Dacă se pune o potcôvă în locul unde cântă *grierul* în casă.

Dacă Lună diminéța, înainte de a răsări sórele, stupești în locul unde cântă *grierul* în casă (2).

Dacă gospodina de casă sau și altul cine-vă ieă o bucățică de mămăligă și împlântând mai mulți *grieri de casă* într'insa o duce în drum și svârlind-o acolo dimpreună cu grierii dice:

Duceți-vă la Sucéva
La iarmaroc,
Orî în alt loc,
Unde este iarmaroc! (3)

Dacă femeia de casă ieă Sâmbăta diminéța înainte de răsăritul sórelui *melesteul* (culeșeriul) cu care se mestecă mămăliga și ducându-se cu dînsul la *lemnar* sau *trunchiū*, adecă locul unde se taie lemnele, și acolo îl rade de mămăligă (4).

Dacă femeia de casă, care a copt pâne, mălaiū sau plăcinte în cuptor, lasă covata, strachina, lopata și cociorva, mai pe scurt toate lucrurile, pe carî le-a întrebuintat la frămîntarea și cócerea pânei, nespélate. Iar după aceea, puindu-le pe toate în covată și târâindu-le pe jos, așa ca nimeni să n'o vadă, până în mijlocul drumului, rostesc cuvintele următoare de mai multe orî după olaltă:

Puii mamei roșiori,
Toți pe ușa ducători,
Veniți unul câte unul,
Să nu rămâneți nici unul;
Veniți în ruptul capului

Până 'n mijlocul drumului,
Acolo să locuiți,
Acolo să trăiți,
Înapoi să nu veniți.
Acolo să stați,

(1) Dat. și cred. mai tuturor Românilor din Bucovina;—cf. și Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 94.

(2) Dr. N. Leon: *Istoria naturală medicală*, p. 94.

(3) Dat. Rom. din Pătrăuț-pe-Sucéva, dict. de M. Turturean.

(4) Dat. Rom. din Broscăuț-pe-vechiū, dict. de Il. Bahriū.

Acolo să cântați,		Că eă acolo vė duc
Înapoi să nu vė înturnați,		De bėut și de mănecat ! (1)

Dacă se vede, din întâmplare, un grier alergând diua prin casă și stupindu-se i se dice :

Nu ți-e rușine obrazului
S'alergi diua mare prin casă !
Amu te-am vėdut aici,
Amu să mi te și duci,
Ca mai mult să nu te vėd !

Atunci nu numai Grierul cel stupit, ci și cei-lalți, se rușineză și se depărtéză din casă (2).

Dacă unul dintre căseni se pune într'o di de sec, și anume când e *lună nouă* sau *Craiă nouă*, la feréstră în casă, iar altul eșind afară îl întrébă :

— Ce faceți voi în casă ?

Și el răspunde:

— Ce să făcem,
Ia ședem !

Cel de afară :

— Da grierii ce fac ?

Cel din casă :

— Ce să facă ?
S'aă dus unul câte unul,
Până n'a rămas nici unul ! (3)

Sau așa :

Craiă nouă în astă séră !
— Să ésă grierii afară !
Noi ce-om cină 'n astă séră ?
— Ce-a da Domnul Dumneđe ?
Dar grierii ce-or cină ?

---

(1) Dat. Rom. din Șcheia, com. de Ioan Berariă, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Broscăuțul-vechiă ; — și a celor din Măzănăesci, sat în distr. Gurei-Homorului.

(3) Dat. Rom. din Poeni, sat în distr. Siretului, com. de Dim Furtună.

— Ia s'or mîncă
 Tot unul câte unul,
 Pîn' n'a rîmîné nici unul! (1)

Saŭ :

Craiŭ noŭ în țéră!
 — Grierii din cas' afară!
 Dac'or eși ce-or mîncă?
 — S'or mîncă
 Tot unul câte unul
 Pîn' n'a rîmîné nici unul! (2)

Saŭ :

Craiŭ noŭ în țéră!
 Eșiți grieruși afară,
 Că pâne și sare
 Voiŭ da de mîncare,
 Dacă'n casa mea
 Mai mult nu-ți călcă
 Și 'ntr'insa nu veți cântă! (3)

Dacă se iea apă fierbinte saŭ *uncrop* și turnîndu-se în borta saŭ în locul acela, unde se află mai mulți grieri, se rostesc următoarele cuvinte :

Grieruș amețitor,
 Eși afară din cuptor,
 C'afară de nu-î eși,
 Cu uncrop că te-oiŭ stropi
 Și de ȑile te-oiŭ găti! (4)

Dacă se prinde un grier și se orbesce, adecă dacă i se presură cenușă în ochi ca să nu pótă mai mult vedé, atunci vîdîndu-l cei lalți grieri, se sperie de dînsul și fug cari în cotro din casă (5).

Dacă se tórănă slatină saŭ oțet de trei ani sfînțit în borta

(1) Dat. Rom. din Bălăceana, dict. de Iléna Ureche.

(2) Dat. Rom. din Șcheia, com. de Petru Moldovan, stud. gimn.

(3) Dat. Rom. din Securiceni, dict. de Sofr. Gușet.

(4) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Ana Nimegean.

(5) Dat. Rom. din Pătrăuțul-pe-Siret, com. de G. Pițul.

unde petrec ei atunci, adunându-se toți grierii *țîrîind* la un loc, cad în slatină sau oțet și înneecându-se pier (1).

Dacă proprietarul casei, pornindu-se într'o Duminecă sau sîrbătoare la biserică, se întorcede de pe drum îndărăt și chemă pre grieri ca să mîergă și ei împreună cu dînsul la biserică (2).

Dacă colbul, unde șed ei, se mătură, se scóte afară și se duce în trei Miercuri după olaltă și se aruncă în crucile drumului. Iar după ce s'a aruncat colbul, cel ce l-a aruncat nu se întorcede pe unde a mers, ci prin alt loc, pentru că întorcîndu-se pe aceeași cale grierii nu se rătăcesc nici când de la casă.

Dacă se ia într'o Duminecă, când sunt preoții în biserică, lut de pe róta unui car de boi, care trece pe drum așa, ca nimeni să nu vadă, și apoi ungîndu-se cu lut de acela borțile pe unde se află grierii, se dice :

Să vă duceți unde-a dus
Mutul róta
Și prostul épa,
Că de nu ve-ți duce
Veți păți

Ce a pătit
Cel ce s'a încumetat
Și a 'njugat
Boii Dumineca ! (3)

Dacă o femeie se desbracă pe la sfârșitul lunii de toate vestimintele în cari e îmbrăcată, până chiar și de cămașă, și apoi despletindu-și pîrul capului și punîndu-și o cușmă bărbătésacă pe cap, ia o cociorvă și trăgînd cu dînsa spre ușa din odaia, în care sunt mulți *grieri, ploșnițe, șfabi, ruși, lătăuși, moli, precum și alte găze și gujuli, ca și când ar trage cu sapa, rostesc de trei ori după o laltă următoarele cuvinte :*

Vo! *grieruși,*
Ploșnițe și ruși,
Șfabi și lătăuși,
Și alte gujulii

Câte mai sunteți
Și aici petreceți
Prin borți și păriți
În acésta casă

(1) Dat. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de Alex. Romaș.

(2) Dat. Rom. din Mănăstirea-Homorului, sat în distr. Gurei-Homorului, com. de d-l Petru Colesniuc, învățător ; — și a celor din *Transilvania*, com. Fărăgău, com. d-l Th. A. Bogdan : «Cînd vrei să nu-ți cînte grierii, Dumineca, cînd mergi la biserică, ȕi: *haideți la biserică!*» și vei scăpa de ei.»

(3) Dat. Rom. din Capul-Cîmpului, dict. de Pant. Tatarău.

Mare și frumósă
 Și îndemânósă,
 Haideți după mine,
 C'aici nu-mi convine
 Să vă țin mai mult
 Hai, că eu vă duc,

Într'un loc mai bun
 Peste păree cu maluri,
 Peste văi și peste déluri
 Într'un loc mult mai frumos,
 Mai curat și'ndemânos! . . .

După ce a ajuns în tindă, se pune călare pe cociorvă și ast-fel se duce apoi până dincolo de pórta. Iar după ce a trecut pórta, svârle cociorva, lépědă cușma din cap, se duce la fântână, scóte o ciutură de apă, iea o gură de apă, se întórce în casă și stropesce de trei ori pe unde scie că pe-trec gujuliile, carí s'aú amintit mai sus (1).

Tot cam așa fac și alte femei, când vor să depărteze gri-erii din casele lor, cu acea deosebire numai că în locul des-cântecului citat mai sus, rostesc alt descântec, și anume:

Grier negru,
 Grier roșu,
 Grier gălbiniú,
 Grier narangiú,
 Aici să nu vii,
 Aici să nu fi,
 Nicí în casă
 Nicí în masă;
 Că tu de la Dumneđeú
 Nu ești dat,
 Nicí de Maica Domnului
 Nu ești lăsat
 Să stai în acéstă casă
 Mare și îndemânósă.
 Eși din mia

De închieturi
 Și din suta
 De cotituri
 Și te grăbesce
 La câmp de pornesce,
 La câmp locuesce,
 La câmp țirâesce,
 La câmp te hrănesce,
 Că acolo ai unde ședé,
 Ai apă de unde bé,
 Ai destul ce mîncă
 Și cu ce te sătură . . .
 Și de ađi la casa mea
 Nu mi te mai înturnă,
 Că mai mult n'ai ce cătă! (2)

Dacă femeia de casă iea într'o Marți séra *fundul de mă-măligă* dimpreună cu fărmaturile de mămalıgă ce rămân pe el, se duce cu el în drum și acolo, măturând fărma-turile de pe fund și aruncându-le în mijlocul drumului, rostesc următoarele cuvinte:

Pui, pui, pui, grierilor,
 Pui, pui, pui, puiúților!

(1) Dat. Rom. din Șcheia, com. de d-l Pancrațiu Prelipcean.

(2) Dat. Rom. din Costina, com. de Nic. Nahorniac, stud. gimn.

Veniți fuga după mine,
Că v'am adus masă'n drum
Și aici veți mânca de acum;
Veniți unul câte unul,
Pân' nu-ți rămâne nici unul! (1).

Dacă se prind vre-o trei sau mai mulți grieri, se pun într-o țeve, și țevea se astupă bine la amândouă capetele, astfel ca să nu pótă nici unul eși afară, și așa se duc apoi la o movilă de pietre de pe un hotar, unde se despărțesc două moșii una de alta și acolo punându-se jos se ȑice :

— «Cum se despărțesc moșiile acestea una de alta, așa vȑ despărțiți și voi de casa mea, că aici vi-ȑ casa, aici să rămâneți!

Dacă se prind mai mulți grieri, însă fără pereche, adecă 3, 5, 7, 9, etc., se pun într'un sac cu pâne, precum: grâu, secară, orz, ovȑz, păpușoiu, și apoi, ducȑndu-se pânea la târg și vȑndȑnd-o, se ȑice în gând, când se deșȑrtă sacul:

— «Eȑ nu vȑnd grăul, etc., sau grăunȑele acestea, ci vȑnd grieriȑ din casa mea! (2).

Făcȑndu-se acestea, precum și cele ce s'aȑ amintit în șirele de mai sus, se crede că *Grieriȑ de casă*, în scurt timp după acȑsta, părăsesc casa și se duc, nesciȑndu-se când, cum și în cotro aȑ apucat, și te trezescȑ numai de odată că nu mai auȑi nici pe unul mai mult cântȑnd.

Mai departe se face una sau și mai multe *furcuȑe* mititele de tors, se pune pe dȑnsele câte un căerel de călȑi sau de bucȑ și câte un fus, și după acȑsta se așȑzȑ într'o Duminecă diminȑȑa în fie-care ungher de casă sau la gura borȑii unde sunt mulȑi grieri și, dȑndu-li-se prin acȑsta de lucru, adecă de tors, li se ȑice :

Na-vȑ grierușȑ
Furcuȑă și fus,
Și orȑ tȑrceȑi
Orȑ mergeȑi,

(1) Dat. Rom. din Pȑrtesciȑ-de-sus, dict. de Domnica Baranaiȑ.

(2) Dat. Rom. din Bosanciȑ, com. de Trufin Crupȑ.

Da aici nu rămâneți
Și cu mine nu ședeți! (1).

Saă:

Na-vă grieruși
Furcuță și fus
Și orî tórceți
Orî vă duceți!

Dacă-ți putea tórce
Vă veți mai întórce,
Dacă nu veți puté tórce
Nu vă veți mai întórce! (2).

Saă:

Na-vă grieruși
Furcuță și fus
Și-orî caerul să-mî tórceți
Și tot fusul să-mî umpleți,

Orî de-aici să vă duceți
Și să nu vă mai întórceți.
Și eșiți tot unul câte unul,
Să nu vă vîd nicî pe unul! (3).

Saă:

Orî să tórceți
Orî să vă duceți,
Că de nu-ți tórce,
Orî de nu vă veți duce,

Va stă capul
În locul aripilor,
Iar aripile
În locul capului! (4).

Saă așa:

Dacă'n casă mî-ați venit
Trebue să și lucrați,
Nu numai să alergați,
Să mâncați și să cântați!
Decî orî tórceți
Orî vî'ntórceți
De unde-ați venit! (5).

Saă în fine așa:

A lucră de nu voiți
Casa să mî-o părăsiți
Și'n spre câmp să vă porniți! (6).

Puindu-se furcuțele în locurile și în chipurile cum s'a arătat și rostindu-se cuvintele reproduse în șirele de mai sus,

(1) Dat. Rom. din Bălăceana, dict. de Ileana Ureche.

(2) Dat. Rom. din Securiceni, dict. de Sofronia Gușet.

(3) Dat. Rom. din Poieni, com. de Dim. Furtună.

(4) Dat. Rom. din Băieșesci, com. de Oct. Seretean, stud. gimn.

(5) Dat. Rom. din Bălăceana, comunicată de Alex Pițul.

(6) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Catr. Epure.

se crede că grierii având de lucru, adecă de tors, încetă de-a cântă. Dar fiind-că nu le prea vine la socotélă a lucrà, și mai ales a tórce, de aceea cum daŭ cu ochii de vre-o furcă cu caer pe dînsa, îndată părăsesc casa și fug în cotro îi duc ochii și picióarele, numai ca să nu tórcă (1).

Și nici nu e de mirare de ce se feresc ei așa de tare de furcă și fug de dînsa, pentru că nu unul încercându-se a tórce, se încâlcesce în caer și neputându-se de grabă desface dintr'însul, vin cei-lalți asupra lui și, în loc să-l scótă din cursa în care a cădut, încep mai întâiŭ a-l scărmênă din tóte părțile și pe urmă îl mănâncă, și tot așa

Tot un ul câte unul
Pân'nu rămâne nici unul.

Românii din unele părți ale *Transilvaniei* cred și dic că dacă-ți cântă *Grierușii* la casă, e bine să ungî ușa cu slănină, că apoi toți vor fugi (2).

Saŭ: cine aude prima óră un *Grier* cântând în casă, se scrie pe ușa: «Grier meri afară», și atunci nici un *grier* nu va cânta mai mult (3).

Tot Românii din *Transilvania* mai cred și dic că: *Grierul* e ceterașul dracului (4).

Prin urmare: cel ce are *Grieruș* la casă, e semn că e prieten cu dracul (5).

Drep aceea: Cine va omorî o mie de *Grieruși*, pe acela Sf. Petru îl lasă în raiŭ, fără a-l întrebă de a păcătuit orînu (6).

Iar când ai șépte capete de *Grieruș* și le ții sub pragu casei, atunci e bine (7).

În fine trebuie să mai amintesc încă și aceea că cuvîntu *Greluș* se întrebuintéză în unele părți ca nume de batjo-

(1) Dat. Rom. din Ilișesci, comunicată de Filaret Doboș.

(2) Cred. Rom. din Coșna și Salva.

(3) Cred. Rom. din Selagiŭ, com. Cizeriŭ.

(4) Cred. Rom. din Romuli și Bichoșul românesc.

(5) Cred. Rom. din Măgeruș și Parva.

(6) Cred. Rom. din Rebra.

(7) Cred. Rom. din Parva.

cură saŭ poreclă, care se dă în genere ómenilor mici de statură și cam bolocănoși la cap (1).

Iar un proverb din *Țera-Românească*, care se ȑice despre cei neprevăȑetori, sună :

Greerele în vremea agoniselei cântă, și érna cere să se împrumute (2).

---

(1) *Ședětórea*, fóiea poporului român, an. I, Buda-Pesta 1875, p. 78;—
Catană, op. cit., p. 35.

(2) Anton Paun, *Proverbe*, I, p. 150.

CONOCHIFTERIȚA.

(*Gryllotalpa vulgaris* Latr.)

Pe locurile cele grase, nisipoase și băhnoase, prin grădini și ogrădăi sau curți, în apropierea gunoiului de vite precum și a altor movile de gunoie, ce au trecut sau prind a trece în putrejune, se află o gujulie, care se ține de familia *Gri-erilor* și care petrece totă ziua în pământ și numai noaptea ese afară.

Acastă gujulie, care aduce foarte mult în privința făpturii picioarelor sale de dinainte cu labele de dinainte ale *Cârțiței*, se numesce în Bucovina: *Cucóna Chifteriță*, *Cucóna Chiftiriță*, *Cucóna Tifteriță*, *Cóna Chifteriță*, *Conochifteriță*, *Conochiftiriță*, *Conotifteriță*, *Conosciriță*, *Coroșpiniță*, *Chifteriță*, *Chiftiriță*, *Tifteriță*, *Tiftiriță*, *Pișteriță* și *Coroiu*.

În Moldova: *Conochifteriță*, *Cucóna Chifteriță*, *Chifteriță*, *Coropeșniță*, *Conopișteriță* și *Pișteriță* (1).

În Țera-Românească: *Cucóna Chifteriță*, *Cucóna Chiftiriță*, *Conochifteriță*, *Coropișteriță*, *Coropeșniță*, *Coropijniță*, *Coropișniță* masc. *Coropișnițoiu*, *Coropișteriță*, *Coropleșniță* și *Goropiștniță* (2);

În Transilvania: *Colopiștiriță*, *Coropișniță*, *Coropișteriță*,

---

(1) *Ședétórea*, an. I, Fălticeni, p. 120;—Cihac, *Dicț.*, t. II, p. 71;—Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 10.

(2) Sava Ștefănescu, *Zoologia*, p. 191; — St. Șt. Tuțescu, *Pagini din metafisica poporului român*, publ. în revista «*Tinerimea Română*», noua serie, vol. III, p. 450;—Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, vol. I, Partea II, p. 1.133; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

Conopiștiriță, Cânepchișchiriță, Cănopisceriță, Chifteriță și *Păduche de cal* (1).

în Ungaria, și anume în Biharia: *Conopisteriță* (2), iar în Chior, comitatul Sătmarului: *Conopiștiniță*, și *Coropiștiniță* (3).

La Români din Meglenia: *Raciță* (4) și *Sraciță* (5), iar la cei din Macedonia: *Șracu*: (6);

Despre această gujulie există la Români din *Moldova* următoarea legendă:

«Cică eră odată o *Cucónă* foarte bogată, însă rea, rea, de să te ferască Dumnezeu.

«Îmbătrânind *Cucóna* acesta, se duse la o mănăstire, veți Dómnă, ca să se pocăască și să se căască de păcatele și nedreptățile ce le-a făcut în tinerețele sale.

«Dar ea, în loc să se pocăască și să se căască, ispitindu-o *Necuratul*, începù a face petreceri și chef cu ómenii mireni.

«Prin bani și hatîr *cucóna* ajunsese a fi chiar și *stariță*. Însă cu toate că ajunse ea această mărire și cinste, ea totuși nu se lăsă de blestemății.

«Iată însă că într'o vreme vin la mănăstirea, unde eră *cucóna* noastră *stariță*, doi moșnegi. Se vede că erau *Dumnezeu* și *Sf. Petre*.

«Intrând moșnegii în mănăstire și găsind pe maica *stariță* cu chef și petrecînd ca o *femeie* ticălósă, aũ început s'o

(1) Com. de d-nii I. Pop-Reteganul, Paul Beșa și Th. A. Bogdan; — *Fóia poporului*, an. I, Sibiu 1893, p. 284;—Idem, an VII, Sibiu 1899, No. 33, p. 390.—Numirea de *Păduche de cal* e usitată, după cum imi scrie d-l Th. A. Bogdan, în Deda, Rîpa, Bistrița, Serețel, Ardan, Friș, Bârla, Șieș-Cristur, Nimigea, iar cele-lalte numiri sunt usitate în cele-lalte părți ale Transilvaniei.

(2) M. Pompiliu, *Graiul Românilor din Biharia*, publ. în *Convorbiri literare*, an. XX, Bucuresci 1887, p. 1008.

(3) Com. de d-l El. Pop: «*Conopistinița* sau *Coropistinița*, despre care se dice că e foarte veninósă, trăesce în pămînt mai ales în straturile din grădini, puhóse și bine lucrate, pe unde își sapă nisce găuri în fața pămîntului și róde plantele ce-i vin în cale.»

(4) Per. N. Papahagi, *Meglano-Români*, Partea II, p. 111.

(5) Com. de d-l P. Papahagi.

(6) Com. de d-l Chr. Geagea.

dojenéscă, dicându-î că nu-î frumos ca ficele Domnului să facă așa și să ajungă de rîs în lume.

«Starița, supărându-se pentru dojana ce moșnegii i-au făcut, îi luă de spate și-i dete pe ușă afară, *interindu-î* din cuprinsul mănăstirii.

«Moșnegii, vădînd acésta, aũ blestemat-o să se facă gujulie, să se ascundă de fața lumii în pămînt, și numai atunci să éasă din pămînt afară, când va fi vreme urîtă și ploiósă, când n'o mai vede nimeni.

«Și blestemul moșnegilor se împlinî, căci mănăstirea se prefăcù în pămînt și cucóna starița, care făceà chef, se prefăcù într'o gujulie urîtă, care umblă pe sub pămînt, de-și croesce pe acolo chili, și se hrănesce cu rădăcinile legumelor și ale buruenelor, adecă făcînd și acolo răutăți cum făceà și pe pămînt.

«Iar din rasa ei cea cafenie i s'aũ făcut aripî» (1).

O altă legendă despre *Conochifterița* și anume din *Transilvania*, com. Fecheteiele Mădărașului-de-Câmpie, sună precum urméază:

«În vremile de demult erà un om vestit peste nouă țeri și nouă mări de mare păsërar.

«E drept că nu erà nici un fel de pasëre pe fața pămîntului, care din grădina lui să fi lipsit, căci aveà o deosebită plăcere a le vedé sărind din créngă în créngă, și a le auđi când cântă de-ți țiuiaũ urechile.

«Dintre tóte însă îi mai plăceaũ pasërilor așa numite *Conopisterițe*, cari aveau un glas minunat de frumos, și nisce pene ca *Pasërea raiului*, dar pe lângă cele bune mai aveau și un obicei rău, că în tótă diminéța, sburînd peste gard în grădina *Sfîntului Ioan* care ședeà numai în vecinî, îi răcâiaũ tóte straturile de nu erà modru ca să se vadă cu ce-vă verdețuri în grădină.

«Îi spuse *Sf. Ioan* omului păsërar ca să-și opréscă pasërilor de a mai veni în grădina lui, dar păsërarul nici că-î venià în gînd grădina nici paguba ce i-o făceà vecinului său ȑi după ȑi.

---

(1) Dict. d-lui M. Lupescu de Zancu din satul Crucea și com. de d-l Art. Gorovei.

«De la o vreme *Sf. Ioan*, urându-i-se cu atâta polojenie de pasere și de sfadă, se puse pe rugăciune, așezându-se în genunchi lângă o masă ce o aveă în mijlocul grădini.

«Paserile, vădându-l, se pricepură că *Sf. Ioan* numai în contra lor pôte ca să facă plânsore la Dumneșu, și începură a ciripi, sburând jur împrejur pe lângă capul sfântului, ca să nu-și pôtă face rugăciunea.

«*Sf. Ioan*, ne mai având nici o răbdare, a luat o prăjină lungă, și cu învoirea lui Dumneșu începù a aruncă după ele. Și fie-care pasere, cum o loviă, nu se mai ridică către cerul lui Dumneșu, fără se ascundeă în pământul întunecat, până ce le-a lovit pe tôte, ne mai rămânând nici un fel din nêmul acela de paseri.

«Și se șice și se crede, că tôte passerile acelea s'aũ schimbat în gujuliile, cărora noi ađi le șicem *Conopistirișe*, după numele ce l-aũ fost avut pe când erau paseri» (1).

Conochifteriș petrece de regulă în pământ într'o afundime de 30—60 cm. Aicia face ea mai multe galerii, iar la mijlocul acestora cuibul său. În acest cuib, care are forma și mărimea unui ou de găină sau de gâscă și care e pe dinăutru uns cu bale și tare, ca și când ăr fi tencuit, se ouă ea o mulțime de ouș de mărimea meiului (mălaiului mărunțel) și de colóre gălbinnie.

Unii Români din *Bucovina* spun că s'ar ouă 99 de ouș și că puii ce es dintr'insele n'ar trăi mai mult de un an. Numai unul dintre dînșii trăesce mai mult, și acela, cum trece de un an, cresce mai mare decât un șorece; capetă aripă, începe a sbură și pe cine îl mușcă, trebuie să móră (2).

Cei mai mulți Români însă cred și spun că nu numai puiul cel ce a trecut de un an, ci fie-care *Conochifteriș* mușcă și că mușcătura ei n'are léc, că cel ce a fost mușcat de dinsa trebuie numai decât să móră (3). Și numai atunci pôte cel mușcat să se vindece, când va găsi pe aceeași *Conochifte-*

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom. din Capul-Câmpului, dict. de Panteleimon Tatarău, com. de G. Banilevici, stud. gimn.

(3) Cred. Rom. din Reusenă, com. de Vas Pop: «Ómeniș cred că dacă te ar mușcă *Cucóna Tifteriș* ai muri»; — a celor din Bălăceana, com.

riță, care l-a mușcat, va prinde-o, va pune-o în apă și se va spăla cu apă de aceea (1), sau va număra o baniță de mălaiu mărunțel (2), ori o baniță, o dimerlie sau o ocă de mac (3).

Tot așa cred despre mușcătura *Conochifteriței* și Românii din *Moldova* precum și cei din *Transilvania*.

Iată ce scrie în privința acésta d-l M. Lupescu:

«*Conochifterița* e o gujulie ce trăesce pe la locuri băhnóse și grase; ea e fórte primejdíósă. Pe lângă stricăciunea fórte mare ce face în grădină, ea póte să musce și pe om. Vai de omul mușcat de ea, că léc nu mai are; îndată se umflă ca o bute și móre în dureri nesuferite.

«Dacă ar fi cu puțință, ca omul să trecă prin borta prin care intră osia carului în butucul roții, sau să numere un stambol (baniță) de mac ori de nisip, numai atunci ai avé léc pentru mușcătura de *Conochifteriță*» (4).

Iar d-l Dr. N. Leon scrie:

«Poporul crede că *Cucóna Chifteriță* mușcă; pentru ca să nu te umfli, e bine ca îndată ce te-a mușcat să-ți cauți gaura și să-ți numere ouăle» (5).

de G. Jemna: «Spune poporul că dacă te ar mușcă nouă *Cucóne Chifterițe* de odată, apoi poți să și mori. După mușcătura ei se umflă locul mușcat.»

(1) Cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Domnica Dubău și com. de Pavel Scripcariu.

(2) Cred. Rom. din Reusen, com. de V. Pop; — a celor din Șcheia, com. de Sim. Pop: «Cel mușcat de *Conochifteriță*, până nu va număra o baniță de mălaiu, mărunțel nu se póte vindecă»; — a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădătan: «Spun ómenii că dacă mușcă pe cine-vă o *Conotifteriță*, cel mușcat n'are léc, dóră numai atunci când va număra o strachină de *mălaiu mărunțel*.»

(3) Cred. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de Ilie Istrătóe: «Ómenii de la noi ȓic, că dacă ar mușcă *Chifterița* pe cine-vă, n'are léc, numai dacă ar număra o pătrare de mac»; — a celor din Părhăuș, com. de Const. Bădăluț: «Se crede că dacă ar mușcă *Cucóna Chifteriță* pre cine-vă, alt léc nu ar găsi, decât să numere o baniță sau o ocă de mac, atunci s'ar vindecă»; — a celor din Straja, com. de Nic. Cotos: «Se crede că dacă mușcă o *Cucóna Chifteriță* pe un om, omul acela nu s'ar poté lecuî până ce n'ar număra un sac de mac și o códă de cal.»

(4) *Ședětórea*, Fălticen, 1892, p. 120; — tot d-l M. Lupescu scrie: «Mușcătura de *Conochifteriță* e fórte rea. Pe cine l-a mușcat nu mai calcă érbă verde.»

(5) *Zoologia medicală*, p. 10.

În fine d-l P. Beșa cu privire la Româniî din *Transilvania* îmi scrie:

«Poporul de pe la noi crede că *Cânopiscerița* e atât de veninosă, în cât dacă ar mușcă pe un om, acela numai decât ar muri.

Din cauza acésta apoi Româniî se feresc foarte tare de orî și care Conochifteriță, ca nu cum-vă să fie mușcați de dînsa.

Însă Chifterița nu numai că este foarte periculósă, ci tot odată e și stricăciósă.

Nutrețul Chifteriței sunt diferite larve de insecte și viermi. Ba, fiind o gujulie foarte mîncăciósă, de multe orî nu cruță nici chiar propriile sale ouă, ci și pe acestea le mîncă.

Însă fiind-că ea nu-și pôte afla nutrețul trebuincios numai într'un singur loc, ci trebuie să și-l caute în toate părțile, de aceea găunășesce ea cu picióarele sale cele puternice pămîntul în lungiș și curmeziș ca și cărtița.

Prin acésta găunășire însă se face foarte stricăciósă, pentru că ea nu se mulțumescce numai cu răscolirea pămîntului, ci adese-orî e nevoită să ródă și rădăcinile cele tinere ale plantelor, cari îi staū în cale.

Prin acésta procedură din partea ei cele mai multe plante încep apoi a se veșteji, a cădé la pămînt și a se uscă.

Mai cu sémă este ea foarte stricăciósă pentru straturile de legume.

Dacă se pripășesce într'o grădină, unde sunt multe legume semēnate, și mai ales printre straturile cu cépă, atunci nu se alege mai nimica de grădina aceea (1).

Din cauza acésta apoi, precum și din cauza mușcăturii sale, Româniî și cu deosebire Româncele nu numai că aū mare ciudă, ci cum o zăresc pe loc o și urmăresc și o omórá.

Dar fiind-că Conochifterița, după cum am amintit și mai sus, trăesce mai mult pe sub pămînt, și prin urmare nu se pôte așa de lesne da peste dînsa, pentru că ese afară numai nóptea și la timpurî anumite (2), saū când e vreme ploiosă și urîtă, precum și din causă că, neomorîndu-se de tot

(1) După spusa Românilor din Bucovina și a celor din Moldova, com. de d-l M. Lupescu.

(2) După spusa Rom din Capul-Câmpului, dict. de G. Tatarău și com. de G. Banilevici.

ci tăindu-se numai în două, sau numai capul, ea nu pere, ci cresce iar la loc (1), nu numai c'o urmăresc și o omórá, ci caută și alte mijlóce spre depărtarea și stârpirea ei.

Așà Româniî din unele părți ale *Moldovei* stropesc grădinile în toate părțile cu aghiasmă de la *St. Trif* (1 Februarie), care se dice că are foarte mare putere de istovire a unor asemenea gujuliî.

Se chêmă adecă preotul de face aghiasmă în ziua de Sf. Trif și cetesce rugăciunile de stârpirea gujuliilor ce vatëmă ródele pămîntului.

Afară de acésta se fac nisce furcuțe, în carî se pune lână — caer — și fus, se începe un fir de tort, și se înfig în grădină într'o Vinere la sfârșitul lunî, adecă când e luna pe sfârșit și se menesce așà :

— Cucónelor Chifterițe! orî să vë apucați de tors, ce v'am dat, orî de nu, să fugiți, că Sf. Vinere vë va omorî!

Și în urma acestor mijlóce gujuliile fug (2).

Româniî din unele părți ale *Transilvaniei* spun că :

Conopistirița e copilul dracului, că ce face Dumneđeũ ca strică, adecă legumele ce Dumneđeũ le cresce, ea le nimicesce rođându-le rădăcina (3).

Drept aceea :

De *Păduchele de cal*, adecă de *Conopistiriță*, numai așà îți poți scăpă grădina, dacă înainte de a săpă în acésta, ai spânzurat un *Păduche de cal* de un lemn (4).

Sau: când vrei ca să nu-ți strice *Conopistirițele* cépa, prinde una și o spânzură cu un fir de ață de un lemn împlantat în mijlocul stratului de cépă (5).

Cu toate însă că *Chifterița*, după cum am văđut, este foarte periculósă și stricăciósă, cu toate acestea este ea și de folos.

Vorba Românului: «Nu e nici un răũ în lume să nu aibă și o parte bună.»

Așà se dice că dacă un om međin ucide (omórá) o *Cu-*

(1) Cred. Rom. din Bréza, com. de Eus. Prelici, stud. gimn.

(2) Com. de d-l M Lupescu.

(3) Dat. și cred. Rom. din Fărăgăũ.

(4) Dat. și cred. Rom. din Bistrița.

(5) Dat. și cred. Rom. din Felfalăũ lângă Reghin, com. de d-l Th. A. Bogdan.

cóna Chifteriță dintr'o singură lovitură cu dosul mâinii, atunci respectivul om poate vindeca la ori și ce ocaziune și la ori și ce timp pe o vacă, care a mâncat trifoiu și din cauza acésta s'a umflat, și anume dacă vaca respectivă se pălesce cu dosul mâinii la deșert, adecă unde e umflată (1).

O sémă de Români însă, când vëd primăvara o *Conochifteriță*, suflă de trei ori pe dosul mâinii și apoi omorînd-o tot cu dosul mâinii, o păstrează și când se umflă vre o vită de trifoiu o vindecă cu dînsa (2).

Dacă omori o Chifteriță, spun iarăși alții, și voesci ca să fie de léc, s'o uciđi tot-deauna cu dosul mâinii, căci dacă o uciđi cu dosul mâinii, mâna aceea se face vindecătóre pentru tóte bólele vitelor (3), și mai ales pentru cele mușcate de acéstă gujulie (4), pentru cele sângerate (5), precum și pentru cele ce se umflă de trifoiu. Cum pui dosul mâinii pe vita bolnavă și o freci un pic sau dai numai cu mâna în dărăt pe spinarea aceleia, vita îndată se însănătoșeză (6). Însă mâna respectivă poate fi de léc numai până ce omori altă Chifteriță. Cum ai omorît altă Chifteriță nu poate să fie mai mult de léc (7).

Românii din unele părți ale *Transilvaniei* folosesc *Câno-*

(1) Cred. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de Dumitru Covașă, com. de Ioan Covașă, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Domnica Dubău, și com. de P. Scripcariu;—a celor din Volovăț, com. de Ilie Buliga: «Dacă omori o *Conochiftiriță* cu dosul mâinii, atunci poți vindeca cu ea ori-ce vită de ori și ce bôlă»; — a celor din Igesci, com. de d-l Iancu Grigorovici: «*Conochifterița* se usucă și apoi se afumă cu dînsa *umflăturile* la vite, mai ales însă pe vaci când li se umflă pulpa.»

(3) Dat. și cred. Rom. din Frătăușul-nou, com. de Vesp. Reuș, stud. gimn.: «Dacă atingi *Cucóna Chifteriță* cu dosul palmei, atunci mâna aceea se face vindecătóre pentru tóte bólele vitelor.»

(4) Dat. Rom. din Bălăceana, com. de G. Jemna: «Dacă *Chifterița* mușcă pe o vacă, se frecă cu dosul mâinii, și apoi îi trece.»

(5) Cred. Rom. din Stupca, com. de Tóder Bocăneș, stud. gimn.: «Când îți ese o Chifteriță înainte, atunci, spun ómenii, că e bine s'o omori cu dosul mâinii și de va fi o vită bolnavă de sânger să dai cu mâna îndărăt pe spinare și se însănătoșeză.»

(6) Dat. Rom. din Bălăceana, com. de G. Jemna;—a celor din Buninți, com. de Vesp. Corvin;—și a celor din Stupca, com. de T. Bocăneș.

(7) Cred. Rom. din Buninți, com. de Vesp. Corvin.

piscerița ca léc la vitele lovite de *durere de splină*. Proprietarul unei ast-fel de vite prinde *adecă o Cănopisceriță*, îi taie capul și-l aruncă, iar cu corpul ei frécă vita bolnavă în dreptul splinei, și apoi, după ce a frecat-o de ajuns, îl îngropă în pământ. Prin această frecare se ȑice că cele mai multe vite lovite de splină se vindecă (1).

Dacă o femeie nu face copii, să beà ouă de *Cucóna Chifteriță* cu apă sau cu rachiù și se vindecă.

Când pe cine-và îl róde la picior încălțăminte și se rănesce, să strivéscă o Cucónă Chifteriță și să o aplice la rană.

Pentru reumatism se iea un litru de unt-de-lemn, se pune în el trei Cucóne Chifterițe și se lasă să steà la sóre și apoi se frécă cu el la închieturi când îl prind durerile (2).

Când vei găsi o *Coropleșniță* sau *Coropișniță* s'o omori cu călcâiul și să-î mai dai și cu tótă talpa de la amândouă picioarele, și atunci nu vei face *trântitură* (3).

Când cântă *Cucóna Chifteriță*, e un semn că are să plouă (4).

Când sbórá *Conochifterița*, atunci însemnéza că are să fie secetă (5).

În fine mai e de observat încă și aceea, că ómeniș, după părerea și spusa unora, îi ȑic acestei gujuli *Cucónă* de aceea, pentru ca să nu-î musce (6).

După legenda din *Moldova* însă se numesce *Cucónă* pentru că ea dintru început a fost întru adevăr cucónă.

(1) Dat. Rom. din Bârgău, com. de d-l P. Beșu.

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 10. — Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 86.

(3) St. St. Tușescu, op. cit., p. 450.

(4) Cred. Rom. din Reusenî, com. de V. Pop;— com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Când cântă *coropișnița*, e semn că va plouă».

(5) Cred. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de M. St. Coniac.

(6) Cred. Rom. din Bălăceana, com. de G. Jemna.

CALUL DRACULUI.

(*Libellula depressa* L.)

De pe la începutul lunii lui Iunie și până după *Sântă-Măria-mare* său, mai bine ȕis, până ce dă bruma, se pôte nu odată vedé, și mai cu sémă în decursul lunilor Iulie și August, când arde sórele mai tare, sburând ca o săgétă prin aer un fel de insect, al căruí corp, de colóre galbenă închisă, e lung și turtit, iar aripile, asemenea lungí și late, sunt străveđii ca o păióră.

Acest insect fórté sprinten, care în sborul său caută să prindă felurite musce precum și alte gâze și pre carí apoi le mănâncă, se numesce în Bucovina: *Calul dracului* (1), *Calul popi* (2), și *Cal turtit* (3); în Moldova: *Calul dracului* și *Calul popi* (4); în Țera-Românescă: *Calul dracului* (5),

---

(1) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciú.

(2) Dat. Rom. din Dorotea, dict. de Ilie Brădăȕan.

(3) Dat. Rom. din Corlata, com. de Daniil Hogeá, stud. gimn.

(4) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de C. S. Bucan; — a celor din Bogdănesci, jud. Suceva, dict. de Nic. Const. Carp; — a celor din Opișeni, jud. Suceva, dict. de George Iacob.

(5) Dat. Rom. din București, com. de d-l profesor Grigorie Creȕu: «*Calul dracului* e o insectă lungă și subȕire, de colóre négră-galbenă»; — a celor din Zorleni, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Calul dracului*, ȕis și *Calul popi*, e mórtea *Scleptilor* și a *Tăunilor*»; — a celor din jud. Vâlcea, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Libellula* în graiul poporului se numesce *Calul dracului*»; — B. Nanian, *Zoologia*, p. 139; — D. Ananescu, *Zoologia*, p. 220.

Calul popiș (1), și *Cobiliță* (2); în Transilvania: *Calul dracului* (3), iar la Români din Macedonia: *Calu al Dumneșe* (4) și *Calul Sf. George* (5), lat. *Libellula depressa* L.

Afară de acest insect mai sunt încă două insecte, cari se țin de aceeași familie și cari li-s Românilor asemenea cunoscute după nume. Iar acelea sunt:

Drumeșul (6) sau *Țărăncuța* (7), lat. *Libellula virgo* L. sau *Colopteryx virgo*, și:

Calul de apă (8), *Căluș de apă* (9), *Calul dracului* (10), *Ca-*

(1) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean; — dat. Rom. din jud. Ialomița, adun. de Petre I. Dimitriș, și com. de d-l Gr. Creșu: «*Calul dracului* e o insectă roșietică pe spinare, corpul lungăreț și capul ca la o albină. La noi poartă numele de *Calul popiș*»; — Fr. Damé, *Nouveau Dict*, vol. I, p. 185.

(2) Fr. Damé, op. cit., p. 265; — G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română latină*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXIII, p. 329 și 332; — *Enciclopedia română*, tom. I, p. 679.

(3) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(4) Com. de d-l Per. Papahagi.

(5) Com. de d-l Chr. Geagea.

(6) Dat. Rom. din Opișeni, distr. Siretului, dict. de Iacob Popovici: «*Drumeșul* sémână la trup cu *Țințariul de apă*, e tot atât de mare ca și acesta, însă de colóre întunecat-albastră sau cafenie. El sbórá — de multe ori cu miile la un loc — necontenit, de aceea se și numesce *Drumeș*. Iar când se pune pe vre-o érbă, cu greu să stea vre-un minut, și apoi iar sbórá mai departe. Începe a sburá din luna lui Maiú până ce-l apucă bruma, apoi se opresce, dar unde, nu se scie. Nu e de fel stricátor.»

(7) Dat. Rom. din Fundul-Sadovei, com. de L. Latiș.

(8) *Gazeta Săténului*, an. IV, R-Sárat, p. 46.

(9) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiú, dict. de G. Onciul: «Este un *Căluș de apă*, care petrece în apă și după ce face aripă sbórá ca și *Călușul de câmp*»; — a celor din Igesci, dict. de I. Danilescu.

(10) Dat. Rom. din Căltuna, jud. Ilfov, adun. de I. Petrea-Mihăilescu și com. de d-l Gr. Creșu: «*Calul dracului* e o insectă ce sbórá pe deasupra apelor. Are aripile galbene-verșui și albastre. Se opresce numai pe plantele de pe marginea riurilor»; — Idem: «*Calul dracului*, e lungăreț și subțire, are 4 aripă și 6 picióre. Coda lui e albastră și capul lui mai cât o alună și verde. Trăesce pe lângă apă și sbórá din loc în loc ca să mănânce *Răia bróscei*. Bróscele-l pândesc și-l mănâncă.»

lul popii (1), *Căluș* (2), *Păuniță* (3), *Pițingăul Dracului* (4), *Scăluș de apă* (5), și *Țințariu de apă* (6), lat. *Calopteryx splendens* Harr.

Despre insectele acestea, și cu deosebire despre cel dintâi și cel de pe urmă, există la Români din *Țéra-Românească* următoarea legendă:

«Într'o ȕi *Dracul* vȕdȕ cum un țeran mergea cu barca pe un lac mare. Vrȕnd sȕ trȕcȕ și el lacul și neputȕnd, chemȕ pre țeran sȕ vie cu barca ca sȕ-l ieȕ.

«*Țȕranul* însȕ, cum îl vȕdȕ, începȕ sȕ scȕncȕscȕ (7).

«*Dracul*, neputȕnd suferi *muca* (8) și vȕdȕnd o *albinȕ*, s'a prefȕcut într'ȕnsȕ. Dar pentru cȕ cȕda lui erȕ cam lungȕ, fȕcȕ ca și corpul lui sȕ fie mai lung decȕt al albinei; iar cȕrnele lui dȕdurȕ aripile cele lungi ce le are *Calul dracului*.

«Și ast-fel *Dracul* putȕ trece lacul.

(1) Dat. Rom. din Dumbrȕveni, jud. Botoșani, dict. de Gr. Olariȕ : «*Calul popii* e de colȕre albastrȕ, verde și roșieticȕ. El se numesce *Calul popii* de aceea pentru cȕ rȕsare dintr'un loc într'altul fȕrȕ de veste-; a celor din Piatra, jud. Neamț, adun. de I. Cocea, și com. de d-l Gr. Crețu: «*Calul dracului* se numesce și *Calul popii*. E mai lung ca o albinȕ, de colȕre ȕnchis-albastrȕ. Sbȕrȕ pe de-asupra apelor-;—a celor din Dorotea, distr. Cȕmpulungului, dict. de Ilie Brȕdȕțȕn.

(2) Dat. Rom. din Romȕnia, com. de d-l Andr. Bȕrsȕn : «Numirea de *Scȕluș* n'am putut-o aflȕ, ci numai numele de *Cȕluș*, sub care se ȕnȕlege ȕn Petroșȕța (Romȕnia sub munte) libela sȕȕ *Calul dracului*».

(3) Dat. Rom. din Valea-sȕcȕ, distr. Gura-Homorului, com. de Isidor Pașcan, stud. gimn. «Libela albastrȕ se numesce pe la noi *Pȕunițȕ*, pentru cȕ aripile ei sȕmȕnȕ cu ale pȕunului».

(4) Dat. Rom. din Oltenia, com. Sȕpȕta-de-jos, jud. Argeș, com. de d-l Gr. Crețu.

(5) Dat. Rom. din Maidan, ȕn Banat, com. de d-l Ios. Olariȕ: «*Scȕlușul de apȕ*, e de colȕre brunetȕ și vȕnȕtȕ-verȕie. El curȕȕesce muscele de pe faȕa apei.»

(6) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca;—a celor din Frȕtȕușul-vechiȕ, dict. de G. Onciul;—și a celor din Oprișȕni, dict. de Iac. Popovici: «*Țȕnțariul de apȕ*, are ochii verȕi și mari ca la *Bonzariul de vite*. Trȕesce pe lȕngȕ ape, jȕcȕ de-asupra acestora și se nutresce cu musce mai slabe decȕt dȕnsul, cari es pe de-asupra apelor ca sȕ jȕce. Nu trage la nici un animal ca sȕ-l musce.»

(7) ȕn notiȕȕ se ȕice «*sȕ cȕncȕscȕ*».

(8) Probabil cȕ ȕn loc de *musicȕ*.

«Și de atunci a rămas *Calul dracului* pe pământ» (1).

După o legendă din *Transilvania* însă, și anume din com. Jabenita, *Calul dracului* să fi fost dintru început într'adevăr *Cal*, iar mai pe urmă, blestemat fiind de *Sf. George*, stăpânul său, pentru că s'a năvălit când merse acesta la o luptă contra *Satanei*, s'a prefăcut într'o gănganie sburătoare, după cum îl vedem și astăzi.

Iată și legenda respectivă:

«Mai de mult *Dumnezeu* și *Satana* erau în neconținută sfadă.

«*Dumnezeu*, pacinic de felul său, îl lăsa pe *Satana* ca să-și joce mendrele, până va avea voie, căci gândia el că de la o vreme o să se mai moie.

«Dar *Dracul*, tot drac e, orî le-î lua cu buna orî cu răul. Așa păți și *Dumnezeu*. L-a fost așteptat o vreme hăt destul de lunguță cu nădejdea că l-a vedea mulțumit și împăciuit, dar în zadar. După ce-î da una, el aștepta alta, și tot așa din poftă în poftă.

«Vădînd *Dumnezeu* de la un timp că nu-î nici un mod de a mai trăi în pace cu *Satana*, și-a înarmat toți slujbașii, punîndu-le la îndemîna fie-cărui înger câte un cal frumos, de să te tot uiți la ei.

«*Îngeri*, încălicînd care-și de care pe calul său, într'o zi pe când se revîrsa de ziua, o porniră în frunte cu *Sf. George* în potrivea *Satanei* și a slugilor lui.

«*Sf. George*, care avea un cal cât trei și frumos ca o minune, de la o vreme simți că calul lui nu numai că nu merge înainte, fără încă *heicniă*, adică da înapoi ca racul.

«Așa îl făcu pe *Sf. George* de a ajuns în vîlmășelă, ba mai făcu cu calul lui smintelă și altor îngeri, ai căror cai începuseră asemenea a se năvăli ca și calul lui.

«Atunci numai decît auzi *Sf. George* un glas dumnezeesc, care-î spunea ca să se scobore de pe cal, că e fermecat pe seama *Satanei*.

«Noa! dacă-î așa tréba, *al dracului să fie de acuma înainte!* Ii zise *Sf. George*, când îl lăsa din căpăstru.

---

(1) Auzită de Alexandru Marin Iliescu, în București, și com. de d-l Gr. Crețu.

«Și așa a și fost, căci din voința lui *Dumnezeu* nu a putut merge nici trei pași, și s'a și schimbat într'o gănganie sburătoare, căreia noi pămîntenii și până în ziua de azi, unde o vedem, îi dîcem *Calul dracului*» (1).

Cei mai mulți Români din *Țera-Românească* însă cred nu numai că *Calul dracului* e făcut, după cum spune legenda primă, dintr'un *drac*, ci cum că el într'adevăr e *Calul dracului* (2), că dracul încălicând pe dînsul și preumblându-se cu el, face ómenilor rău (3). De aceea unii copii de la țară se feresc de a pune mîna pe dînsul, ca nu cum-vă să li se întîmple vre-o nenorocire (4); alții însă, când îl vîd vara, alérgă după el strigînd :

—«*Calul dracului*, stăi să te prind, ca să nu mai aibă *Dracul* pe ce încălică!

Și apoi, prindîndu-l, îl chinuesc și omórá, cređînd că e trimis de *Dracul* sau *Satanail* ca să lase excremente pe pări sau pe araciî implîntați în pămînt, din cari se nasc apoi *Cariî* (5), ce mînîncă acel *pom* (6), și ast-fel omul să nu aibă noroc de el, ci să-l arunce sau să-l dea lui (7).

Românii din unele părți ale *Olteniei*, precum bună-órá cei din Săpata-de-jos, jud. Argeș, cred asemenea că insecta acésta ar fi întru adevăr *Calul dracului* și cum că séra, re-

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Adun. de Michail Pascalopol, și com. de d-l Gr. Crețu.

(3) Cred. Rom. din Slănic, jud. Prahova, adun. de I. M. Teoharescu, și com. de d-l Gr. Crețu: «Se crede că pe insecta acésta (adecă pe *Calul dracului*) călăresce *Dracul* și face reu ómenilor;» — a celor din Bolintinul-de-vale, jud. Ilfov, adun. de Ștefan Oprescu și com. de d-l Gr. Crețu: «Se spune că *Dracul* încălecă pe *Calul dracului* și se primblă cu el;» — a celor din Cloșani, jud. Mehedinți, adun. de I. Mich. Popescu, com. de d-l Gr. Crețu: «*Calul dracului* e o insectă albastră, ce dîce poporul că umblă *Dracul* pe ea. Umblă pe la rădăcinile arborilor din ape. De aceea și poporul dîce că acolo e *Dracul*.»

(4) Cred. Rom. din București, adun. de Mich. Pascalopol, și com. de d-l Gr. Crețu.

(5) *Cariî* sunt nisce insecte ca viermiî, cari rod pomiî uscați. Not. culeg.

(6) În *Țera-Românească* cuv. *pom* înseamnă și *copac neroditor*.

(7) Cred. Rom. din București, adun. de I. Zlătescu, și com. de d-l Gr. Crețu; — a celor din Căltuna, jud. Ilfov, adun. de I. Petrea Michăilescu, și com. de d-l Gr. Crețu.

nind Dracul, el se preface în deosebite forme după porunca *Cornuratului* și așa îl duce apoi de ici, colo după fapte rele (1).

Românii din unele părți ale *Moldovei* însă cred și spun că *Caii dracului* ar fi *draci* aceia ce nu pot face rău unor oameni, și ca pedepsă sunt puși apoi de către mai marele lor să umble 9 zile așa. Pe urmă merg iarăși la locul lor (2).

Pe lângă producerea *Carilor*, despre cari am amintit mai sus, *Calul dracului*, după credința și spusa Românilor din *Țera-Românească*, mai face încă și multe alte rele, precum:

Dacă se pune pe vre-o vită, boi sau vacă, vita respectivă strechie. Iar dacă vre-o vită o mănâncă cu erbă și mai ales cu *Susaiu*, sub foile căruia se poate ascunde, vita aceea se umflă și *se sângeră*, adică se îndreptă, numai dacă i se sloboode sânge dintr'o vînă grosă de sub ochi (3).

Dacă se pune lângă sau pe undița cui-vă, proprietarul undiței respective nu mai prinde nici un singur pesce (4).

Mai departe *Calul dracului* servește Românilor și ca un fel de profet, și anume:

Când se întâmplă ca el să intre în vre-o casă, oamenii din casa aceea au să facă o călătorie (5).

Când se arată mulți *Caii dracului* pe apă, e un semn că are să plouă; (6)

(1) Com. de d-l Gr. Crețu.

(2) Idem.

(3) Cred. Rom. din Viesani, jud. Gorj, adun. de Dumitru Udrea, și com. de d-l Gr. Crețu.

(4) Cred. Rom. din Lița, jud. Teleorman, adun. de T. Mândrocei, și com. de d-l Gr. Crețu: «*Calul dracului* e o insectă ce umblă pe suprafața apei, și dacă se pune lângă undiță, nu mai prind oamenii pesce;» — a celor din jud. Ialomița, adun. de Petre I. Dumitriu, și com. de d-l Gr. Crețu: «*Calul popei* e vădut rău de popor, care crede că dacă se pune pe undița cui-vă (căci sboră pe suprafața apei), nu va mai prinde nici un pesce.»

(5) Cred. Rom. din Vârtelj, jud. Ilfov, adun. de I. Dumitriu Grigorescu, și com. de d-l Gr. Crețu.

(6) Cred. Rom. din Valea-cu-apă, jud. Gorj, adun. de V. D. Popescu, com. de d-l Gr. Crețu: «*Calul dracului* este o insectă lungă și pătată cu colori care, când *ploue* (ad. plouă), se strîng multe pe apă. De aceea oamenii, când ved de acestea pe apă, cred că are să ploue;» — a celor din Brașca, în Bucovina, dict. de Ger. Roșca: «*Calul dracului* se arată când are să fie ploue.»

Iar când se arată puțină, e semn de vreme bună sau de secetă (1).

De cum nu se vede *Calul popei*, se începe toamna (2).

Românii din unele părți ale *Transilvaniei* însă cred și dic:

Unde vezi *Calul dracului*, acolo îl lasă, că de nu, te împrietinesci cu stăpănu-so (3).

Calul dracului, când îl vezi, fă trei cruci cu mâna pe pământ, că ai scăpat de *Satana* (4).

Când te întâlnești de mai multe ori cu *Calul dracului*, prinde-l și-i rupe capul, că numai așa scapi de leșuirea *Satanei* (5).

Dacă vrei să-ți scapi satul de *Jidovi*, prinde șapte *Cai de ai dracului* și-i pune în marginea satului sub o grindă de pod, că atunci toți *Jidovii* vor fugi din sat, numai dacă în același timp vei dice de șapte ori:

A fost un rît
Verde, înflorit,
De nime ciufulit,
Dar multe ciuperce-o venit,
Multe *gónge* mî-o venit,
Și rîtu mi l-o scobit,
Și rîtu mi l-o găurit,
Până am aflat,
Că ești în sat,
Până am sciut,
C'aici te-ai născut.
Tu sprinten,
Nesprinten,
Aici te pun

Să păzesci,
Să silești
Pe toți străinii,
Pe toți nemernicii,
Pe toți tragăii
Din sat a-î alungă
Cu capu gol,
Cu sacu gol,
Cu mintea gólă,
Gólă
Ca o ólá.
Ptui! n'ar mai fi
Jidovii pe-acî!
Paz, păzesce,

(1) Cred. Rom. din Stiulbicanî, dict. de Vasile Mureșan, agricultor: «Când es mulți *Cai* de aceștia, atunci încetă *Scleptii*, pentru că ei îi alungă pe *Sclepti*. Iar când se arată puțină, atunci e semn de vreme bună, n'are să plóe, și ómenii se bucură și prind a cosî;» — a celor din Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Gr. Olariu.

(2) După spusa Românilor din Zorleni, comunicat de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

(3) Cred. Rom. din Ibănesci, comunicată de d-l Th. A. Bogdan.

(4) Cred. Rom. din Cașva, comunicată de d-l Th. A. Bogdan.

(5) Cred. Rom. din Hodac, comunicată de d-l Th. A. Bogdan.

De Jidovi ne mântuesce,		Mare la cap! (1)
Tu <i>Cal de drac</i> ,		

În fine unele țigănci din *Țera-Românească* întrebuintează aripile de la *Calul dracului* la facerea de dragoste (2).

Iar :

A fi *Calul dracului*. —

se dice, tot în *Țera-Românească*, de un om neastîmpărat, care umblă din loc în loc fără astîmpăr (3).

---

(1) Dat. și cred. Rom. din Glăjărie, comunicată de d-l Th. A. Bogdan

(2) Dat. Rom. din Fundeni-Dórnei, jud. Ilfov, com. de d-l Gr. Crețu.

(3) Com. de S Sa păr. T. Bălășel.

VETRIGA.

(*Ephemera vulgata* L.)

Ceî ce locuiesc în apropierea apelor curgătoare, cred că nu odată vor fi observat, mai ales în zilele cele senine și căldurose din luna lui Iulie și August, sburând și jucându-se pe de-asupra acestora și cu deosebire pe la apusul soarelui un fel de musculiță lungăreță și subțirică, care, după vre-o câte-vă ore de sburare și legănare în aer, cade apoi jos la pământ și piere.

Acéstă musculiță care, după cum spun o sémă de naturaliști, trăesce numai câte o singură zi, se numesce în unele părți din Moldova: *Vetrigă* (1), iar în unele părți din Bucovina: *Țânțar de apă* (2).

Partea de dinainte a corpului acestei musculițe e întunecat-cafenie, iar cea de dinapoi galbenă. Mustățile ei sunt scurte și subțirele ca nisce perișori, iar aripile, dintre cari cele de dinainte sunt cu mult mai mari decât cele dindărăt, sunt subțirele ca o peliță, străveșii și cu pete cafenii pe ele. La capătul abdomenului are trei perișori, cari sunt cu mult mai lungi decât întreg corpul. Asemenea și picióarele cele de dinainte sunt cu mult mai lungi decât cele-lalte două perechi.

Larva *Vetrigiei*, care se numesce asemenea *Vetrigă*, trăesce de regulă în lut humos și mâlos, în care-și sapă o mul-

---

(1) Dat. Rom. din Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Grigore Țarcuș, agricultor.

(2) Dat. Rom. din Oprișeni, dict. de Iac. Popovici.

time de borticele. Iar după ce se preface în insectă, adică după ce capătă aripi, prinde a sburâ ca un fel de roiă pe de-asupra apelor. Însă ea, ca insect, nu trăesce mai mult decât o zi ori două și apoi pică sau în apă și se înecă sau pe uscat și pierе, pentru că, lipsindu-i organele gurei, n'are cu ce mânca și de aceea trebuie să piéră.

Atunci când pică ea în apă, se ȑice că e timpul cel mai bun și mai potrivit de prins pesce, pentru că acesta se bate fôrte tare după dînsa și din cauza acésta este fôrte lesne de prins.

Tot din cauza acésta, că pescii se bat fôrte tare după acésta musculiță, o sémă de Români caută anume *Vetriȑe* prin malul apelor și, puindu-le în unghiță, prind pesci cu dînsele (1).

În fine, aducênd *Vetriȑa* în privința făpturii corpului său întru cât-vă cu *Țânțarul* și petrecênd partea cea mai mare a vieții sale ca larvă și ca nimfă în apă, de aceea se vede că Români din unele părți ale Bucovinei o numesc: *Țânțar de apă*.

---

(1) Dat. Rom. din Dumbrăveni, dict. de Gr. Țărcuș.

PURICAȘUL.

(*Podura* sau *Degeeria nivalis* L.)

Cel ce va trece mai adese-orî în decursul erniî prin atare pădure sau pădurice, orî printr'o dumbravă sau luncă, și-și va aruncă privirile sale cu luare aminte în drépta și stînga, acela va trebui numai decît să observe un fel de insect mititel de culóre négră-verđie sărind încolo și încóce pe ométul de sub tufișe sau stînd pe sub lemnele cele cópte și putregăioșe de sub omét, unde se adună cu sutele la izul cel acru ce-l daŭ lemnele respective.

Acest insect mititel, care e numai de 1.5 mm. de lung, și care aduce întru cât-vă cu *Puricele de casă*, se numesce în Bucovina: *Puricaș* (1) și *Purice de omét* (2), iar în Moldova și Țéra-Românéscă: *Purice de omét* (3).

Atât Româniî din Bucovina cât și cei din Moldova și Țéra-

---

(1) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciŭ.

(2) Dat. Rom. din Udesci, dict. de Lazăr Rotariŭ, și com. de Darie Cosmiuc: «*Puricele de omét* e negru-verđiŭ. El se află pe sub lemnele ce sunt cam cópte și cari staŭ sub omét. Se strîng la izul cel acru, cel daŭ acestea» ; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de Tóder Ionesi ; — a celor din Igesci, dict. de Pinteleiŭ al lui Tóder Socolovschi ; — a celor din Fră-tăuțul-vechiŭ, dict. de G. Onciul: «*Puricele de omét* se află mai ales la pădure pe omét și sare ca și *Puricele de casă*.»

(3) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de C. S. Bucan: «*Puricele de omét* e puțin ce-vă mai mare decît *Puricele de casă* ; e negru și sare ca și acesta» ; — a celor din Zorleni, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «Sunt două feluri de purici: puricele care trăesce pe om și pe animale, și *Puricele de omét*, care se găsesce érna pâlcuri pe omét» ; — Crăini-ceanu, *Nomenclatura*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXIII, p. 342.

Românescă cred și spun că atunci când se arată puricele acesta întâia oră, și mai ales spre primăvară, pe omăt, atunci e un semn că în curând are să se ieă omătul, pentru că el rar când se arată mai înainte de ce se móie omătul, ci mai tot-deauna pe la luatul acestuia (1).

Puricele de omăt e deci, după credința și spusa Românilor Bucovineni și Moldoveni, un insect care mănâncă omătul și prin acesta anunță nemijlocita sosire a primăverii (2).

După ce s'a luat însă omătul și după ce a sosit mult dorita și așteptata primăvară, nu se scie unde se duce și ce se face (3).

(1) Cred. Rom. din Bucovina, com. Igesci, dict. de Pint. al lui T. Socolovschi; -- a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Puricele de omăt* e negru, și când se arată pe omăt, atunci omătul acela îndată se topesce, se ieă»; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea: «*Purici de omăt* se arată a moloșag, și cum se arată, îndată se și ieă omătul»; — a celor din Galanesci, dict. de George Cârstea: «Când se ved *Purici de omăt*, atunci a doua sau a treia zi se ieă omătul, să fie ori și cât de frig; să crape chiar și dranița pe casă de ger, că omătul tot se móie și se ieă»; — a celor din Frătăușul-nou, dict. de Nic. Rusu: «*Puricele de omăt* pică spre luarea omătului. El pică într'un număr foarte mare și când pică, de bună-sămă se ieă omătul»; — a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de C. S. Bucan; — a celor din Țera-Românescă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Când zăpada face *purici*, e semn că are să se topescă.»

(2) Dict. de Sam. Lucaci și C. S. Bucan.

(3) Cred. Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cârstea: «Când se arată *Purici de omăt*, atunci se subție omătul, căci se apropie primăvara; arătarea lor e semn de primăvară»; — tot de acolo, dict. de George Galan: «Când se arată *Puricele de omăt*, trebuie să se lase sania și să se caute carul, căci în curând sosesc primăvara»; — a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădășan: «*Puricele de omăt* se arată a căldură, și când se arată el, atunci e plin omătul de dînsul»; — și a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de C. S. Bucan.

ÎNDREPTĂRI ȘI ADAUSURI.

I L É N A.

Pag. 11, șirul 3 și 4, în loc de : prin gădini, să se cetască : prin grădini.

Pag. 12, Nota 6, în loc de : cf. Dr. Gust. Weigand, *Fünfter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (rumänisches Seminar) zu Leipzig*, Leipzig 1896, p. 316 și 317, să se cetască : cf. Dr. Gust. Weigand, *Fünfter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (rumänisches Seminar) zu Leipzig*, Leipzig 1898, p. 312. — Idem, *Dritter Jahresbericht*, Leipzig 1896, p. 316 și 317.

CĂRĂBUȘUL.

Pag. 26, șirul 5, în loc de : ca aripa să nu pôte scăpă, să se cetască : ca aripa să nu pôtă scăpă. Iar în șirul 12 de pe aceeași pag., în loc de : cotoiului, să se cetască : cotorului.

LICURICIUL.

Pag. 49, după șirul 7, să se adauge următoarea legendă din *Transilvania*, com. Șieul-mare, com. de d-l Th. A. Bogdan:

„Cât de rea e lumea și câte nemernicii se mai săvârșesc din partea ómenilor, nime în lume nu le scie, decât numai Dumnezeu, care le scie tóte.

„(Odată eră un om vestit de mare vrăjitor, căruia, de meș-

ter și prefăcut ce eră, i se duse vestea până în a șéptea țéră. Cine îl vedeà și-l auđià nu-l mai puteà uità, căcî gura îi umblà ca melița și mânilé ca sucála. El tóte le scià și le gâcià. Cum, cum nu, asta numai Dumneđeű singur o scià de unde puteà el ca să *aivă* atâta meșteșug și o așa de mare învățatură.

«Unii credeăű că el e trimis de Dumneđeű ca să lumineze lumea, alții însă îl credeăű de unélta *Sataneî*, care anume venise ca să învețe ómenii a nu mai crede în bunătatea lui Dumneđeű.

«Dumneđeű însă, care e cel mai mare binevoitor al făpturilor sale, le scià tóte: cum și ce face el printre ómenii pămîntenî. Îl cunoscű că nu e altul decât *Tata dracilor*, căruia i se imputînară slugile și de aceea a luat-o prin lume ca să-și caute vre-o două.

«Ómenii, veđi bine, închinați spre rele, mai bucuroși primiaű învățăturile *vrăjitorului* decât vorbele și povețele cele înțelepte ale preoților lui Dumneđeű.

«De aceea nu eră o ȓi în care să nu se întîmple ce-vă mirozenii ne mai pomenite. Ađi eră vrajbă între prietini, mâni se gátuiaű, apoi se întâlneaű și de li se nimerià ce-vă lucru de pricină ajungeaű până la străpungere și omor.

«Nu eră pomană până atunci ca tata cu fiul să se fi sfădit vre-o dată. Acuma însă din pricina averii, orî scie *Ma-monu* din câte nemicuri, ajungeaű până la sfadă, de acolo la judecată și mai pe urmă la aprinderi și omor.

«Până atunci femeile trăiaű ca surorile, acum se sfădiaű și se încăeraű de pěr chiar și în mijlocul uliței.

«*Vrăjitorul* acesta cu *învățăturile* lui aduse lumea în corn de capră, spuindu-le că fie-care trebuie să aibă drepturi într'o formă. După învățăturile lui nimeni nu era ertat ca să aibă mai mult ca altu. Nimeni nu eră vrednic de o cinste mai mare ca cel-lalt. Fiul trebuie să fie alătura cu tată-sěű și fata alătura cu mama sa, că dór toți sunt ómeni, și nici unul nu e mai sfînt ca cel-lalt.

«De aceea vrăjbile și neînțelegerile nu mai aveaű capăt. Când se sfârșià o vrajbă, se începeaű ȓece, — de se îngroziseră toți popii de atâta răutate, câtă se făcuse.

«Se trudiră preoții ca să-i abată de la rătăcire, dar tótă

truda le-a fost în zadar, căci meșter eră *Dracu* în ale răului.

«Dumneșu vădând că nu-î modru ca preoții să mai pótă îndreptă ómenii la calea cea adevărată, luatu-și-a cărja și încălțând o pereche de opinci de fier, pornit-a la drum, dând povește înțelepte pămîntenilor.

«Ómenii îl ascultaŭ și nici preă, căci mai ușor li se părea a face rău decât bine.

«Așă umblând Dumneșu pe pămînt multă vreme, la urma urmei a vădut că nu-î lucru de șagă, și de aceea suindu-se pe un armăsar alb ca spuma și iute ca fulgerul, suitu-s'ó la cer și scoborînd tóte trăsnetele început-a a da din săgeți după *Sătana*, care ađi se ascundeă în o stâncă, mîne în o apă, în cât numai cu greŭ i-a putut ajunge un cap din cele 99 de capete.

«Din capul acela s'aŭ făcut apoi o mulțime de sfărmi, cari schimbându-se în scânteii și ađi le mai vedem pe pămînt, și mai cu sémă pe marginea drumurilor leșuind și acum după ómenii.

«Și scânteile acelea se crede că ar fi *Licuricii* de ađi.

«*Tatu dracilor* însă, vădând puterea lui Dumneșu, s'a ascuns în stânci și bolovanii și ađi e acolo, de unde și acum leșuesce după ómeni, iar pe care cum îl întâlnește, îl pune să facă lucruri grele și păcătóse.

«Și ómenii, așă se vede, că și ađi îi mai ascultă poveștele și învățăturile lui, căci din ăi în ăi se fac tot mai răi.

BORZA.

Pag. 64, șirul 1, după cuvintele: încă și, să se adauge: *Borzóe*; iară în notă: Dat. Rom. din Pârtescii-de-sus, dict. de Domnica Juga: «*Borzóea* e vârtósă la aripă, merge încet și pute fórte urît. Adese-oră se strîng câte mai multe *Borzóie* la un loc.»

Pag. 64, Nota 2, și pag. 65, Nota 1, șir 2, în loc de: Bălácénca, să se cetéscă: Bălácéna.

MORARIUL.

Pag. 67, șirul 1 de jos, după cuv. *Surdomaș* să se adauge și *Surdumaciū*, iar în notă, Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, vol. I, Partea I, p. 644.

Iar la pag. 72, Nota 1, să se adauge : cf. și Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, cit., p. 644, unde se află și două descântece despre *Surdumaci* din Țera-Românească, jud. Gorj; și p. 645, unde se află două descântece despre *Moleți*, asemenea din Țera-Românească, jud. Teleorman. — Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 112: «Cu *Moleți* se vindecă *nădușéla* la copii, dacă se descântă *Moleți*, se piséză și se beaŭ cu apă (Romanați).

«*Sfoegii* din făină puși în rachiū se beaŭ pentru *friguri* (Ialomița).

GĂRGĂRIȚA.

Pag. 94, șirul 11 de jos, în loc de : fă-ți cuce, cetesce : fă-ți cruce.

BUBURUZA.

Pag. 116, după șirul ultim să se adaoge :

O altă legendă din *Transilvania*, com. Sângiorzul de Mureș, com. de d-l Th. A. Bogdan, care ne spune asemenea că *Buburuza* e făcută dintr'o fată mare, sună ast-fel :

«Mai de mult, pe când nu erau ómenii așa de răi și de păcătoși, nu eră *iad*, făr' numai *raiū*, căci bunul Dumnezeu, vădută-o că și așa numai pustiū o să stea, neavând cine să-l stăpânească, după ce ómenii, în nepriceperea lor, erau așa de îndestuliți cu toate câte le-o rânduit Dumnezeu, de nici prin minte nu le venia ca să se plângă în protiva înțelepciunii și a bunătății lui. De la o vreme însă ómenii s'aŭ înmulțit, de nimică nu le mai ajungea. Pentru aceea început-aŭ a se învrăjbi uni între alții, după ce cei lipsiți, creșdând că

aşa e bine, luaŭ cele trebuincioŭse de la cei îmbuibai, fără a mai întrebă că e ertat ori nu.

«Nu sciaŭ bieŭii lipsiŭi, că nu le eră ertat să ieă ce-ŭ al altuia, căci până atunci nimeni nu cunosceă ce e păcatul.

«Înduratul Dumneŭ, care tôte le scie ŭi le vede, la urmă vedând că vrăjbile între ómenŭi, în loc să se împuŭtineze, se tot înmulŭesc, a trimis pe harnica luŭ sluguŭă, pe *archangelul Mihailă*, ca să-ŭ deŭtepte ŭi să-ŭ îndemne la lucruri bune.

«*Arch. Mihailă*, ducându-se, le-a spus ómenilor ŭi le-a luminat minŭile, învăŭându-ŭi că ce e păcatul ŭi ce trebuie să facă ca să se ferescă de păcat.

«Numai atăta le-a trebuit ómenilor ! După ce aŭ sciut ŭi priceput ce e păcatul, pare că eră lucru pocit, numai tot lucruri rele ŭi netrebnice făceaŭ. S'a născut între ei *lăcomia, pisma, răutatea, batjocura, sfada, băŭile ŭi uciderile*.

«Vedând Dumneŭ îndărătnicia ómenilor, lăsatu-ŭ-a ca fie-care să facă după voia luŭ, după ce ei făceaŭ chiar în potriua voinŭei sale. Ca pedepsă însă ŭi-a pus în gând ca să nu-ŭ mai lase în *raiŭ*, fără în marginea raiuluŭ făcut-a o gârlă afundată, de eră întuneric beznă în ea, de adâncă ce eră. A luat apoi un lucéfěr ŭi așa înfocat, cum eră, l-a aruncat în fundul gârlei, de tótă s'a umplut de jar, apoi pe fie-care om, cum îl vedeă netrebnic, îl luă ŭi-l asvârliă acolo pe foc ca să se pocăescă.

«Ŗi locul acela l-a numit *iad* ŭi *iad* e ŭi aŭi.

«Dar ca să vadă ómenŭi că Dumneŭ scie cum să-ŭ pedepsescă, a lăsat odată porŭile *raiuluŭ* deschise, ca la care ŭ-o plăcé să intre să vadă cât e de bine în el, apoi a deschis ŭi porŭile *iaduluŭ* ca să vadă ŭi necazurile ŭi plângerile din el.

«A mers multă lume ŭi s'a uitat, ŭi câŭi se uitaŭ în *raiŭ* le cresceă inima ŭi li se înveseliă sufletul, iar după ce mergeaŭ ŭi vedeau *iadul*, inima de spaimă li se făcea numai cât un purice ŭi de frică le furnică sângele prin óse.

«Vedând ómenŭi cum scie Dumneŭ să pedepsescă pe cei răŭi, îndreptatu-s'aŭ cu mic cu mare până la unul.

«Cel din urmă însă nu vrea să se îndrepte odată cu capul. Ŗi acest îndărătnic eră o *fată frumósă* ca un înger ŭi istéŭă, de nu ŭ se găsiă soŭie. Eră sdravănă, după cum

dicem noi, căci aveà un trup înalt, rotund și grăsului, ca și care nu mai veđi alta, dar mai aveà apoi și un cap, de gândială că-i de pe iconă. Și cum nu, căci părul ei mare, frumos și creț, negru și sclipicios ca pana corbului și môle ca mătasa, îi da o formă frumoasă. Ochiul ei negri și scăpărători, de gândială c'o să te sôrbă cu ei dintr'o vedere, gura ei cu buzele roșii ca fragele câmpului și obrajiul ei albi și curați ca ometul, apoi împodobiți cu două rujuri roșii ca sângele, nu știu de cu cui nu i-ar fi plăcut.

«Dumnezeu, trimițându-l pre *arch. Mihailă* ca să o ieă de pe lume și s'o ducă în *iad*, ca să-și ispășescă păcatele pentru *dăca* și îndărătnicia ei, s'a dus, dar când o văd, nu putu să-i dică nici un cuvânt. Pare că i se puse un nod în grumaz, când eră să-i dică ca să se gate de drum. Și i se făcu milă *arch. Mihailă* de bieta fată, căci el șia cât e de rău în *iad*. De aceea s'a întors iar la cer, fără a fi dus și fata ca să o arunce în fundul întinericului.

«Dumnezeu, vădându-l supărat, întrebându-l-a că de ce-i așa de mâhnit.

— «Dómnă — îi di se *arch. Mihailă* — toate poruncile tale ți le-am împlinit, una însă n'am putut-o, căci mi-a fost milă de frumusețea sărmaneii fete. E așa de frumoasă, cât te cuprinde un fior dulce și o milă fără sémén când te uiți la ea. Dómnă! de este cu puțință, mai las'o că dóră se va îndreptă!

— «Hei, fiule Mihailă, de ai ști că mila ta mă costeză pe mine multă trudă și supărare. Iar veđi, ea de atunci a înmulțit numărul păcătoșilor, căci câți o ved, toți is cuprinși de lăcomie. Fie-care gândesce la ochiul ei, la fața ei. Veđi, veđi, când ai mers să o ieși și s'o aduci, numai ea singură eră păcătoasă, căci numai ea șia ce e fudulia, *dăca* și îndărătnicia, acuma însă numărul lor s'a înmulțit.

— «Dómnă! de e cu puțință, nu stărpăi acel fel de om, căci e frumoasă, de nu e modru ca să se mai nască una ca ea!

— «Bine o să o mai las dór se va mai pocăi și îndreptă. Dacă însă în vreme de un an nu se va îndreptă, iar o să te trimet, ca să o aduci și să o arunci în fundul iadului.

— «Bine! fie voia ta!

«Și cu acesta se despărțiră, ducându-se Dumnezeu ca să mai îndrepte șuruburile de la mașina lumii, iar arhanghe-

BONZARIUL.

Pag. 193, şirul 1, după : *Bondariu de câmp*, să se adauge :
şi *Bondăroiu*, iar în notă : Dat. Rom. din Pârtescii-de-sus.

Pag. 197, şirul 16, în loc de : *ovezele*, să se cetască : *ovesele*.

VIESPELE.

Pag. 216, şirul 7, după cuv. *Gespuşor*, să se adauge : fem.
Gespuşoră, iară în notă : Dat. Rom. din Pârtescii-de-sus.

VIESPOIUL.

Pag. 256, şirul 8, în loc de : *Ghiespěróică*, să se cetască :
Giespěróică.

ALBILIȚA.

Pag. 258, şirul 11, după cuv. *omiđi* să se adauge : *omñidă*,
pl. *omñiđi*.

OCHIUL PĂUNULUI.

Pag. 276, şirul 3, în loc de : *Euphorbia Gyparissias*, să se
cetască : *Euphorbia Cyparissias*.

FLUTURUL DE MĂTASE.

Pag. 283, şirul 1 şi 4, precum şi în Nota 1, şirul 3, în loc
de : *dióiche*, să se cetască : *dióche*.

STRECHIA.

Pag. 351, în loc de versurile :

Strechia,
Urechia.

să se cetască :

Strechea,
Urechea.

MUSCA CALULUI.

Pag. 364, şirul 4, în loc de : *Aestrus equi*. să se cetască : *Oestrus equi*.

Iar în şirul 13, în loc de : gâdilătură, să se cetască : gâdilătură.

MUSCA.

Pag. 371, şirul 7, în loc de cuvintele : *mă nun de o parte*. să se cetască : *mă pun de o parte*.

PĂDUCHELE.

Pag. 468, după şirul 16, să se adauge :

O legendă din Transilvania, com. Ruşii Beclénului, com. de d-l Th. A. Bogdan, ne spune despre originea *Păduche-lui de cămaşă* următoarele :

«Restignind Jidovii pe Domnul nostru Is. Chr., toţi creştinii se cântău morţesce, sfârşindu-li-se inima de necaz şi supărare. Chiar şi dobitocele şi gujuliile pământului încă versău lacrimi de durere, numai nemişul cel afurisit şi păcătos al lui Iuda rîdea şi se veseliă de această faptă nemernică.

«Creştinii se ascundeau prin inima pădurilor unde, făcând slujbe creştineşti, se rugau la Dumnezeu, cerînd pedepsă asupra acestui nemiş netrebnic.

«Dumnezeu îi ascultă, dar dîse :

— «Nu e bine să bați pe nimeni cu bota, făr' fie-căruia să-î dai pace ca să drumărescă pe căile apucate, până se va bate el pe sine. Căci ómenii aceștia nu-s vrednici ca Dumnezeuul tuturor fapturilor să-și arunce privirea asupra lor, nu-s vrednici ca Dumnezeu să-și atingă mânilor cele sfinte și drepte de păcătosul lor trup. Voiu lăsa însă ca toți ómenii și toate dobitocele pămîntului să judece asupra faptei lor, și pe cari le vor judeca fapta lor, face-î-oîu nedespărțiți ; pe cei ce însă îi vor judeca mai mult, înzestră-i-oîu cu ce vor dori!»

«Și cum dîse Dumnezeu, așa și făcu.

«Când colo ce să vezi ? Tóte dobitocele fugiau de ei, cum fuge Satana de puterea rugăciunii ; și fugiau și ómenii de alt nēm, de nici urmă să nu le rămână, numai vecinul lui *Iuda*, care l-a vîndut pe Is., bătendu-l cu palma peste umeri, îl lăudă, dîcînd că dór un mai mare bine ca acesta nimeni în lume nu ar fi putut face.

«Pe vecinul acesta Dumnezeu îl pedepsi, că îl lipi de haina vîndătorului Iuda, dar pe când îl atinse el de haina lui Iuda, îl schimbă într'o gujulie mică, căreia ómenii îi dîc *Păduche*.

«Și de atunci *Păduchele* tot legat e de haina nēmului jidovesc, și Jidoviî nici că vor scăpa de el, până nu se vor face cu toții creștini buni, drepti și adevărați!»

CUPRINSUL.

	<u>Pag.</u>		
Prefață	III	31. Gărgăunul	
Introducere	V	32. Viespele	
1. Repedea	1	33. Drăghiciul	
2. Gonița	3	34. Furișorul	
3. Boul de apă	5	35. Furnica	
4. Lardariul	7	36. Viespea de stejar	
5. Cărăbanul	9	37. Viespoiul	
6. Iléna	11	38. Albilița	
7. Grângóșa	13	39. Fluturul roșu	
8. Cărăbușelul	16	40. Striga	
9. Cărăbușul	19	41. Răchitariul	
10. Băligariul	31	42. Ochiul păunului	
11. Boul lui Dumnezeu	34	43. Fluturul de mătase	
12. Faurul	43	44. Inelariul	
13. Licuriciul	44	45. Bohociul	
14. Muscariul	56	46. Strigoieșul	
15. Cariul	60	47. Găselnița	
16. Borza	64	48. Molia merelor	
17. Morariul	67	49. Molia	
18. Cățelul frasinilor	73	50. Streliciul	
19. Mamornicul	82	51. Cotariul	
20. Măzerariul	84	52. Aripa gâscei	
21. Prunariul	86	53. Țânțarul	
22. Țigâiul	88	54. Țânțăroiul	
23. Gărgărița	90	55. Poșgania	
24. Cariul de pădure	96	56. Musca rea	
25. Strălucul	98	57. Tăunul	
26. Scripcariul	100	58. Strechia	
27. Puricele de grădină	102	59. Musca calului	
28. Buburuza	106	60. Musca	
29. Albina	122	61. Viermănariul	
30. Bonzariul	192	62. Musca de cireșe	

	Pag.		Pag.
Câșita	391	78. Păduchele	466
Bețiva	393	79. Hâra.	481
Bătucelul	396	80. Urechelnița	484
Checherița	400	81. Șfabul	489
Păduchele de albină	404	82. Călugărița	497
Puricele	405	83. Lăcusta	506
Ploșnița de câmp	421	84. Pârâitorea	516
Vaca Domnului	424	85. Căluțul	518
Ploșnița	430	86. Călușelul	525
Fugăul	451	87. Grierul	527
Cornățariul	455	88. Conochifterița	549
Cicóra	456	89. Calul dracului	558
Mărgica cucului	459	90. Vetriga	566
Mușița	461	91. Puricașul	568
Fesușorul	464	92. Indreptări și adausuri.	570

INDICE LATIN.

	Pag.		Pag.
Acanthia lectularia	430	Cantharis fusca	56
Acherontia Atropos	268	Cantharis unctuosa	37
Achronia alveolaria	295	Cantharis visicatoria	37, 73
Acridium migratorium	506	Carpocapsa pomonella	297
Alydus calcaratus	422	Cephalomya ovis	359
Anobium pertinax	60	Cerambyx cerdo	98
Anopheles bifurcatus	310	Cerambyx heros	98
Aphis brassicae	462	Cerambyx moschatus	98
Aphis cerasi	462	Ceratopogon pulicarius	312
Aphis mali	462	Cetonia aurata	11
Aphis persicae	462	Cetonia fastuosa	12
Aphis pruni	462	Chironomus leucopogon	310
Aphis rosae 114, 461, 462		Chironomus stercorarius	311
Aphis sambuci	462	Cicada montana	457
Aphis sorbi	114	Cicada orni	456
Aphrophora spumaria	459	Cicindella campestris	1
Apis mellifica	122	Cimex lectularius	430
Aromia moschata	98	Cimex oleraceus	421
Blaps mortisaga	64	Coccinella bipunctata	121
Blatta germanica	490	Coccinella dispar	121
Bombus hortorum	194	Coccinella septempunctata	37, 106
Bombus lapidarius	194	Colopteryx splendens	560
Bombus muscorum	194	Corethra plumicornis	310
Bombus terrestris 192, 195		Cossus ligniperda	274
Bombyx mori . . . . . VI, 279		Crabro cephalotes	227
Bombyx neustria	286	Culex annulatus	308
Bostrychus tipographus	96	Culex pipiens 308, 309, 313	
Botys margaritalis	293	Curculio pini	88
Braula coeca	404	Cynips quercus	253
Bruchus pisi	84	Cynips rosae	253
Bruchus rufimanus	85	Decticus verrucivorus	525
Calandra granaria 90, 113, 302, 304		Degeeria nivalis	568
		Dermestes lardarius	7

	Pag.		Pag.
<i>Biophila funebris</i>	393	<i>Lucanus cervus</i>	34
<i>Biophila graminum</i>	394	<i>Lygaeus equestris</i>	425
<i>Bombus lapponica</i>	496	<i>Lytta visicatoria</i> . . VI, 37, 74	
<i>Cer segetum</i>	43	<i>Mamestra brassicae</i>	291
<i>Chamaera vulgata</i>	566	<i>Mantis religiosa</i>	497
<i>Cicadalis tenax</i>	392	<i>Meloe proscarabaeus</i>	82
<i>Cicadula auricularia</i>	484	<i>Melophagus ovinus</i>	400
<i>Cicadula flava</i>	232	<i>Melolontha vulgaris</i> . . . VI, 19	
<i>Cicadula nigra</i>	231, 232	<i>Mormidea baccarum</i>	421
<i>Cicadula rufa</i>	231	<i>Musca caesar</i>	369
<i>Cicadula sanguinea</i>	231	<i>Musca corvina</i>	370
<i>Cicadula melonella</i>	295	<i>Musca domestica</i>	366, 369
<i>Cicadula neustria</i> . . . 284, 286		<i>Musca vomitoria</i>	366
<i>Cicadula equi</i>	363, 364	<i>Myrmica levinodis</i>	232
<i>Cicadula haemorrhoidalis</i>	365	<i>Myrmica rubra</i>	232
<i>Cicadula pecorum</i>	365	<i>Naucoris cimicoides</i>	455
<i>Cicadula equi</i>	364	<i>Nepa cinerea</i>	455
<i>Cicadula stercorarius</i>	31	<i>Oedipoda migratoria</i>	506
<i>Cicadula rhami</i>	266	<i>Oestrus equi</i>	364, 365
<i>Cicadula vulgaris</i>	549	<i>Oestrus ovis</i>	369
<i>Cicadula campestris</i>	527	<i>Orobena extimalis</i>	293
<i>Cicadula domesticus</i>	528	<i>Oryctes nasicornis</i>	9
<i>Cicadula pilularius</i>	13	<i>Pachytylus cinerascens</i>	515
<i>Cicadula natator</i>	3	<i>Pachytylus migratorius</i>	506
<i>Cicadula curysternus</i>	482	<i>Pediculus capitis</i>	466
<i>Cicadula piliferus</i>	482	<i>Pediculus pubis</i>	467
<i>Cicadula suis</i>	483	<i>Pediculus suis</i>	482
<i>Cicadula nemorum</i>	105	<i>Pediculus tabescentium</i>	467
<i>Cicadula oleracea</i>	102	<i>Pediculus vestimenti</i>	467
<i>Cicadula equina</i>	396	<i>Pediculus vituli</i>	481
<i>Cicadula paludum</i>	451	<i>Pentatoma baccarum</i>	421
<i>Cicadula palustris</i>	452	<i>Periplaneta orientalis</i>	489
<i>Cicadula piceus</i>	5	<i>Phthirus inguinalis</i>	467
<i>Cicadula abietis</i>	88	<i>Pieris brassicae</i>	258
<i>Cicadula pini</i>	88	<i>Pieris crataegi</i>	253
<i>Cicadula bovis</i>	353	<i>Piophila casei</i>	391
<i>Cicadula noctiluca</i>	39, 44	<i>Podura nivalis</i>	568
<i>Cicadula cephalotes</i>	87	<i>Pompilus niger</i>	228
<i>Cicadula depressa</i>	558, 559	<i>Pompilus viaticus</i>	228
<i>Cicadula virgo</i>	559	<i>Pontia brassicae</i>	258
<i>Cicadula cantans</i>	520	<i>Pontia crataegi</i>	258
<i>Cicadula viridissima</i>	518, 519	<i>Porphyrophora polonica</i>	464
		<i>Pterophorus pentadactylus</i>	307

	Pag.		Pag.
Psophus stridulus	516	Syromastes marginatus . . .	421
Pulex canis	416	Tabanus albipes	349
Pulex irritans	405	Tabanus autumnalis	349
Rhizotrogus solstitialis . . .	16	Tabanus bovinus	347
Rhodites rosae	253	Tabanus Morio	349
Rhynchites betuleti	87	Telephorus fuscus	56
Rhynchites cupreus	86	Tenebrio molitor	67
Saperda carcharias	100	Tinea granella	302
Saperda populnea	101	Tinea pellionella	301
Sarcophaga carnaria	382	Tinea tapitiella	301
Sarcophaga magnifica	385	Tineola biseliella	302
Sarcophaga mortuorum	386	Tineola crinella	302
Sarcophaga Wohlfahrti	385	Tipula oleraceae	328
Saturnia carpini	275	Trypeta cerasi	389
Saturnia pyri	275	Vanessa Io	266
Schizoneura lanigera	462	Vanessa polychloros	267
Sciaria militaris	330	Vanessa urticae	265
Simulia Columbacschensis . .	332	Vespa Crabro	195, 200, 216
Sitophilus granarius	90	Vespa holsatica	217
Sirex gigas	256	Vespa silvestris	217
Sphinx euphorbiae	276	Vespa vulgaris	216, 217
Strachia oleracea	421		

INDICE ALFABETIC.

	Pag.
da	506
chele	200
pariul	200
pariul rău	200
pea	200
pele	200
pele rău	200
-cumban	194
ista	506
hina	190
ina	190
ina mare	192
ița	258, 463
ia 122, 144, 192, 202, 218, 224,	376, 404
ia de pădure	192
ia de pământ	192
ia împărătească	144
ia lucrătore	177
ia lucrõe	144
ia selbatică	193
ia țiganului 194, 195, 201, 205	
ia țigănescă	194
ica	190
ióra	134, 190
ița	134, 174, 190, 191
ioica	190
ul	174
ușa	174, 190, 576
uța	190
a	190
uța	190
l	292

	Pag.
Alburușul	367
Aldgina	576
Aldina	190
Alghina	174, 190
Alghinéua	174, 190
Aminșușitsa	33, 467
Anpiratița	144
Arapul	516
Aripa gâscei	307
Arșița	308, 309
Baba	21
Barzaonul	201, 214
Bălegariul	31, 32
Băligariul	31, 32
Băligariul cu corn	9
Bărbânta	234
Bărzăunele	193
Bărzăunul	193, 200
Bătucelul	396
Băzgăunul	201
Bândaonul	201
Bânțanul	310
Bânzariul	193, 347, 365
Bânzariul de câmp	365
Bânzoiul	194, 195
Bârdăunul	132
Bărnăuzul	193, 195, 201, 214
Bărnăuzul mic	226
Bârsacul	310
Bârzacul	310
Bâțanul	310
Bâza (bîza)	144, 369

	Pag.
Bâzălăul	201
Bâzoniul	217
Bețiva	393
Biduciu	466
Biducul	466
Bohociul	291
Bombariul	193, 195
Bondariul 192, 193, 195, 317, 348, 351, 353, 365	
Bondariul de câmp 192, 193, 365	
Bondariul de grădină . . .	194
Bondariul de mușchiu . . .	194
Bondariul de pădure	365
Bondariul negru	194
Bondărașul	193, 194
Bondăroiul	577
Bondărășul	348
Bondretele	279
Bóna	V
Bongariul	193, 195
Bongoiul	193, 194, 195
Bonguța	V
Bónza	353, 366, 367
Bonzălăul	347, 348
Bonzariul 192, 195, 347, 353, 365	
Bonzariul de câmp	192
Bonzariul de grădină	194
Bonzariul de miere	192
Bonzariul de mușchiu	194
Bonzariul de vite	365
Bonzariul negru	194
Bonzărașul	194
Bonzăroiul	192
Bórna	366, 367
Bórza	100
Borza	V, XII, 64
Borzóea	572
Botișul	400
Botușul	400
Boul	38
Boul de apă	5
Boul de baltă	5
Boul Domnului 34, 37, 106, 424	
Boul lui Dumneșeu 34, 35, 36, 39, 41, 107	
Boul popei	106

	Pag.
Boul al Dumneșeu	3
Bourelul	34, 38, 39, 40
Bozgoiul	191
Buba	279
Bubalica Domnului	5
Bubița	279
Bubulica	32, 33
Bubulicu	32, 33, 71
Bubulicu di frapsin	71
Buburugióra	106, 131
Buburuța	107
Buburuza . . 37, 106, 107, 424, 573	
Buburuza albastră	121
Buburuza cafenie	121
Buburuza galbenă	131
Buburuza mică	121
Buburuza neagră	121
Buburuza roșie	106
Buburuza verde	121
Buburuzul	106, 110
Buha ciumei	268
Buha de curechiu	291
Buhaiul	34, 35
Buhaiul lui Dumneșeu	34
Bumbariul	144, 193, 354
Bumbărul	20, 144, 194
Bumbunarul	194
Bundariul	193, 195
Bunzariul . . VI, 20, 193, 195, 291	
Burghiașul	86
Burghieșul	86
Buturuga	35
Buzariul	20
Calu al Dumneșeu	559
Calul de apă	559
Calul dracului	558, 559
Calul popei	558, 559, 560
Calul Sf. Gheorghe	559
Calul turtit	558
Capul cerbului	34
Capul de mörte	268, 269
Capul de mort	268, 269
Capul lui Adam	268, 269
Capul morților	268, 269
Carabana	9, 34, 39

	Pag.
banul	9, 34, 39, 42
betele	309, 348, 362
bățul	XIII, 309, 362
blașca	34
blețul	506
ble	295, 369, 391
bl XII, 35, 60, 96, 227, 257, 432	
bl de pădure	96
bl de scórță	96
bl de stejar	35
bl mare	60, 96
bl mic	60, 97
gărița	497
selul	525, 527
șul	560
ul	518, 519
ul cenuși	519
ul de apă	559
ul de câmp	518, 519, 527
ul de érbă	518, 519
ul de pămînt	519
ul gálbiu	525
ul mare	518, 525
ul mic	519
ul negru	516
ul pestriț	525
ul roșietic	525
ul verde	518
șa de cal	397
șa calului	347
bușa	19
bușelul	11, 16, 17, 18
bușul VI, 9, 11, 16, 17, 19, 20	
	39, 488
bușul de érbă	17, 18
bușul de hrișcă	16, 17, 18
bușul de Maiu	XI, 20
bușul de păpușoiu	19
bușul de primăvară	17, 19
bușul de vară	16, 17
bușul mânântel	16, 17
bușul mic	16, 17
bușul micșor	16, 17
bușul roșu	16, 17
bușul verde	11
blașca	34

	Pag.
Cărășelul	466, 469
Cărhanul	490
Cărnecea	35
Cățelul	XIII, 146, 196, 223, 234
Cățelul de frasin	73
Cățelul de turbă	74
Cățelul frasinilor	VI, 37, 73
Căcărița	400
Căcița	368
Câne di la oi	277
Cânele babel	275, 276, 278
Câniepchișcherița	550
Cânopiscerița	550
Câșița	391
Cerbariul	34, 38
Cerbul	35, 38
Cerbul lui Dumneșeu	34
Cercelița	400
Cercelița de cal	396
Cercelița	400
Checherița	400, 401
Cherchelița	400
Chercherița	400
Chicherița	400, 401
Chicherița de cal	397
Chichirița	400, 401
Chichiriza	400
Chifterița	549, 550
Chiftirița	549
Chincala	456
Chirchirul	456
Cibucul	312
Ciciriza	400
Cicóra	456
Cicórea	456
Ciobăcul	312
Ciobotărașul	58
Ciorma	21
Ciormagul	20
Ciormanul	21
Ciulul	385
Ciunlu	385
Clăbucul	82
Cobilița	518, 559
Cobilițariul	518
Ciobzariul	100

	Pag.		Pag.
Codaciul	391	Cucóna Chiftiriță	549
Codașul	7, 391, 392	Cucóna Tifteriță	549
Colopiștirița	549	Cucușorul	106
Colțanul	490	Cură în foc	294
Cóna Chifteriță	549	Curculețul	93
Condrățelu	416	Curculezul	90, 113
Conochifterița	549	Curechița	258
Conopisterița	549, 550	Cuvaciul	35, 37
Conopiștirița	550		
Conoscirița	549	Davanul	348
Conotifterița	549	Davănul	348
Corhana	490	Dărădașca	35
Corhanca	490	Dăunele	348
Corhanul	490	Dăunul	348
Corhanul de casă	490	Doftorașul	58
Corhanul de câmp	496	Doftorul	58
Cornacul	35, 38, 41	Dragobetele	1
Cornacul mare	35	Drăghiciul	27
Cornățariul	455	Drumețul	528
Cornenciul	35, 38	Dubălariul	9
Coroiul	549	Dzângănarul	12
Coropeșnița	549	Ținținarul	454
Coropișnița	549	Dzindzirul (Țințirul)	454
Coropișnița	549	Dzundzunarul	12, 33
Coropișterița	549		
Coropiștinița	550	Faptul	30
Coropișnița	549, 550	Fata	23
Coropleșnița	549	Faurul	43
Corospinița	549	Favrul	35, 37
Cosaciul	519	Făclieșul	44
Cosariul	518	Fânărașul	44
Cosașul	487, 518, 519, 520	Fesul popei	464
Cosașul galbiu	525	Fesușorul	464
Cosașul mare	518	Firesariul	86
Cosașul mic	519, 520	Fliturile de noapte	273
Cosașul pestriț	525	Fluturile alb	258
Cosașul roșietic	525	Fluturile de curechiu	258
Cosașul roșu	516	Fluturile de Ți	276
Cosașul verde	518, 519	Fluturile de lumină	293, 294
Coscodacul	466	Fluturile de mătase	279
Coșul	360	Fluturile de varță	258
Cotariul	306	Fluturile di noapte	278
Cotósa	484, 485	Fluturile galben	215, 266
Crăesa albinelor	144	Fluturile peștrícior	267
Croitoriul	98	Fluturile picățel	267
Cucóna Chifteriță	549	Fluturul de mătase	279

	Pag.
Fluturul inelat	284, 285
Fluturul morții	268, 269
Fluturul roșu	263, 265
Focul lui Dumnezeu	44
Forfecariul	9, 87
Forfecelul	87
Fórtica	485
Frigurile	268, 269
Fugăul	451
Furieșul	228
Furișorul	195, 217, 228, 229
Furnica	179, 231, 232, 326
Furnica aripată	227
Furnica aripită	231, 233
Furnica cu aripi	233
Furnica de casă	231, 232
Furnica de câmp	231, 232
Furnica de copaci	231
Furnica de fână	232
Furnica de grădină	232
Furnica de pădure	231, 260
Furnica galbenă	231, 232
Furnica gălbie	232
Furnica mare	29, 231, 232, 233
Furnica mică	231, 232
Furnica neagră	231, 232
Furnica roșie	233
Furnica sburătoare	233
Furnica sălbatică	231
Furnicariul	93, 231, 233
Furnicariul roșu	231
Furnicul	232
Furnicuța	232
Furnița	32, 232
Furul	231
Gavelul	382, 468
Găina lui Dumnezeu	106, 108
Găinușa	VI, 20, 106, 108
Găinușa de sără	20
Găinușa lunel	106, 108
Gărgărița	90, 106, 112
Gărgăunele	200
Gărgăunul	32, 200, 466, 471
Găselnița	295
Găunolul	201

	Pag.
Găunul	195, 201
Gândacul V, VI, VII, XII, 20, 73, 74, 410, 487	
Gândacul de bucătărie	489
Gândacul de casă	489
Gândacul de făină	67
Gândacul de frapsin	58, 74
Gândacul de grâne	13
Gândacul de gunoi	32
Gândacul de hrișcă	17
Gândacul de mătase	VI, 279
Gândacul de prun	20
Gândacul de salcă	58
Gândacul de scórță	96
Gândacul de trandafir	12
Gândacul de turb	77
Gândacul de turbare	74
Gândacul de turbat	44
Gândacul de turbă	73, 74
Gândacul mazerei	84
Gândacul mirositor	98
Gândacul morților	64, 65
Gândacul negru	82, 489
Gândacul puturos	82
Gândacul verde	11, 73
Gândăcelul	VI, 37, 73, 74, 272
Gândăcelul de frasin	74
Gândăcelul de turbat	87
Gândăcelul scînteios	44
Gândăcelul verde	37, 74
Gângania	V, VIII, IX, 410
Gângolia	V, IX, 12
Gângóna	IX, 177
Gărgălița	90
Gărgălița de bob	85
Gărgălița de bucate	90
Gărgălița de mazere	84
Gărgălița de pâne	90
Gărgălița neagră	85, 90, 302
Gărgăra	90, 281
Gărgărița	84, 85, 90, 302, 304
Gărgărița albă	302
Gărgărița de bob	85
Gărgărița de bucate	302
Gărgărița de grâu	84
Gărgărița de mazere	84

Gărzăria de pene	51, 59	Gărnăria	
Gărzăria mărzăria	504, 523	Gărnăria V. IX. XII. XIII. XIV. XV.	
Gărzăria negre	55	Gărnăria de mări	
Gărzăria	551, 574	Gărnăria	I
Gărzăriaui 50 515 504 504 574 574		Gărnăria	
Gărnăria	XI, 59	Gărnăria	
Gărnăria V. IX. XII. XIII. XIV. XV. XVI. XVII.		Gărnăria	
Gărnăria	37	Gărnăria	
Gărnăria	363	Gărnăria	I, II
Gărnăria de cai	365	Gărnăria de sticlă	
Gărnăria de carne	365	Gărnăria tare	
Gărnăria de miere	144	Gărnăria	
Gărnăria de viermi	392	Gărnăria	
Gărnăria de vite	347	Gărnăria	
Gărnăria foinăre	144	Gărnăria	
Gărnăria	I, 305, 459	Gărnăria	
Gărnăria	X	Gărnăria	
Gărnăria	A	Gărnăria	
Gărnăria	IX	Gărnăria	
Gărnăria	IX, 144	Gărnăria	
Gărnăria de cariu	36	Gărnăria de masă	
Gărnăria de putregaiu	45	Gărnăria de timp	
Gărnăria	352	Gărnăria de timp	
Gărnăria	217	Gărnăria	428, 429
Gărnăria	217	Gărnăria	
Gărnăria	200, 217	Gărnăria	
Gărnăria reu	200	Gărnăria	
Gărnăria	216	Gărnăria	
Gărnăria	256, 577	Gărnăria	
Gărnăria	256	Gărnăria	
Gărnăria	216	Gărnăria	
Gărnăria	216	Gărnăria	
Gărnăria	577	Gărnăria	
Gărnăria	216	Gărnăria	
Gărnăria	217	Gărnăria	
Gărnăria	216	Gărnăria	
Gărnăria alb	20, 21	Gărnăria	
Gărnăria	256	Gărnăria	
Gărnăria	12	Gărnăria	
Gărnăria cucului	286	Gărnăria	
Gărnăria	64	Gărnăria cea păduchiș	
Gărnăria de câmp	84	Gărnăria	
Gărnăria	451, 452	Gărnăria	
Gărnăria	64	Gărnăria	
Gărnăria cânescă	397	Gărnăria	
Gărnăria de câni	397	Gărnăria	

	Pag.
.....	83
.....	12
.....	7, 392
.....	29, 261, 506
le érbă	525
oșie	516
roșietică	516
verde	518, 519
vînătă	515
. . . . .	XIII, 309, 310, 543
l	XIII, 309, 310
.....	144
.....	506
.....	228
.....	410, 489, 490
galbenă	490
iegră	489
.....	484
l	44, 45, 570
.....	467
.....	467
.....	467
a	467, 471
.....	467
.....	45
.....	506
.....	XII, 258
de pădure	44
cul	82
ita	106, 108
a	106, 108
.....	144, 404
.....	144
a	107, 109
cucului 285, 288, 459, 460	
a cucului	459
opei	106, 108
. . . . .	37, 106, 107, 108, 424
popei	106, 107
ul	84
al	309
al	467
.....	466
.....	67, 292, 573

	Pag.
Moleții	301
Molia	301, 543
Molia albinelor	595
Molia bucatelor	302
Molia de albine	295
Molia de bucate	302
Molia de cojôce	301
Molia de lână	301
Molia de pâne	302
Molia de pene	302
Molia de pînă	302
Molia de piele	301
Molia de strae	301
Molia merelor	297
Molia straelor	301
Molia subțirică	301
Molia vînătă	301
Molța	301
Morariul	67
Mornița	312, 313
Mornițariul	312, 313
Moșinița	368
Mulțița	301
Mulțica	301
Muma	144
Mumina	144
Mumuruța	107, 109
Musca 144, 366, 369, 376, 393, 487	
Musca albastră	366, 367
Musca bețivă	393
Musca cailor	363
Musca calului 363, 365, 396, 397	
Musca cânéscă	396, 397
Musca cenușie	370
Musca columbacă	332, 333
Musca columbace	333
Musca de baligă	369
Musca de băligariu	369
Musca de (di) cal	363, 364, 397
Musca de (di) carne	366, 367
Musca de casă V, 64, 366, 367, 369	
Musca de cireșe	389
Musca de gunoiu	369
Musca de stârvuri	388
Musca de viermi	382
Musca hoiturilor	366, 367

	Pag.
Musca mare . . . . V, 64, 366, 367	
Musca mânântică	370
Musca morților	386
Musca năprasnică	332
Musca nădrăvană 366, 367	
Musca neagră	370
Musca rea	332
Musca stârvurilor	366
Musca țe ascuchie	385
Musca veninósă	332
Musca verde	369
Musca vitelor	366
Muscariul	56, 58
Muscica	385
Muscoiul 193, 366, 367, 382	
Musconiul	309
Musculița 366, 373, 393	
Musculița de vin	393
Muscuța 366, 370	
Muscuța mânântică	370
Mușăța	368
Mușinița	368
Mușița 368, 393, 394, 461	
Mușița de curechiu	462
Mușița de pom	462
Muștița	393
Nalbariul	258, 260
Nieluța	424
Nourașul	311
Nourelul	311
Ochiariul	394
Ochiul păunului 266, 275	
Ochiul păunului de ȕi	266
Omida . . . . . XII, 258, 261, 295	
Omñida	577
Oñida	258
Paparuga	107
Paparuea	107
Pascalita	424
Pascile	424, 428
Păduchele	368, 466
Păduchele albinelor	404
Păduchele cânesc	482
Păduchele de boũ	482

Păduchele de cal	
Păduchele de cap	
Păduchele de cămeșă 46	
Păduchele de câne.	
Păduchele de cireș	
Păduchele de curechiu	
Păduchele de frunze 29, 11	
Păduchele de lemn 373, 41	
Păduchele de măr	
Păduchele de părete	
Păduchele de perj	
Păduchele de piele	
Păduchele de piersec	
Păduchele de pom 113, 46	
Păduchele de porc	
Păduchele de prun	
Păduchele de soc	
Păduchele de straie	
Păduchele de trandafir	
Păduchele de vită	
Păduchele lat	
Păduchele mărului 46	
Păduchele părului	
Păduchele piersecului	
Păduchele porumbului	
Păduchele roșu	
Păduchele tutunului	
Păduchelul	
Păduchiașul	
Păduchieșul	
Păduchiul	
Pădutele	
Păpăluza	
Păpăruga	
Păpăruea	
Păpăruza	
Părăscuța	
Păscălița	107
Păunița	
Păunul de nópte	
Pâna	
Pârăitorea	
Piducliul	33
Piducul	
Pipiruga di nópte	

	Pag.
runa di nópte	278
rița	549
găul dracului	560
triul	100, 101
uța	430
icióra	430
ița 409, 410, 421, 430, 543	
ița albastră	421
ița albăstrie	421
ița de casă	421, 423, 430
ița de câmp	421, 447
ița de căpșuni	421
ița de fragi	421
ița de grădină	421
ița de legume	421
ița de pădure	422
ița de pom	421
ița de scórță	421
ița de smeură	421
ița gălbíoră	421
ița sură	421
ița verde	421
ița verđie	421
ița vînătă	421
ba	468
șca	430
mbacul	275, 276
ania	330
ariul	86, 87
il	490
l	233, 234
aros	107, 119
canul	419
cașul	419
cele	187, 370, 419
cele de casă	102, 106, 416
celul	419
ciul	420
cul	419, 420
cul dracului	43
așul	419
ele	368, 405, 419
ele bătrân	467
ele comun	416
ele de câmp	102
ele de căne	416

	Pag.
Puricele de curechiu	102
Puricele de grădină	102
Puricele de in	105
Puricele de omăt	568
Puricele de pămînt	102, 105
Puricele de resad	102
Puricele negru	105
Puricele pămîntului	105
Puricele verde	102
Puricelul	411, 419
Puriclu	33
Puricul	419, 420
Purițile	419
Racica	550
Radașca	34, 35
Ragacea	34, 38
Ragaciul	34, 38
Răchitariul	278
Răcușorul	455
Rădașca	34, 35
Răgacea	34
Răgaciul	35, 38
Răgăcea	34
Răgocea	34
Regócea	34
Repedea	1
Rișina (?)	474
Rodașca	34
Rogaciul	38
Rudașca	34, 35
Rudeșca	35
Rugacea	35
Rusul	409, 543
Sacul	XIII, 233
Samuvila	275
Săcușorul	233
Scarcalețul	506
Scăculetii	506
Scălușul	519
Scălușul de apă	560
Scărăbușul	20, 26, 29
Scînteuța	44
Sclepițul	348, 353
Sclepsul	353
Scleptul	348, 353, 564

	Pag.
Scleptul mare	348
Scleptul mic	353
Sclețul	353
Sclipețul	348
Scodacul	466
Scripcariul	100
Scripcariul galben	100, 101
Scripcariul negru	100
Scripcărașul	527
Scucalețul	506
Sfitulica	45
Sfoiagul	67, 573
Sfredelul lemnului	274
Sfredelușul lemnului	274
Sgriburicea	310
Sgriburiciul	310
Somnul	286
Somnișorul	286
Sracica	550
Stălnița	430
Stelnița	421, 430
Stelnița de pere	421
Stelnița de pom	421
Steluța	44
Strălnița	430
Strechea	348, 353
Strechia	195, 348, 349, 353, 354
Strechia cailor	363
Strechia calului	363
Strechia de vite	359
Strechia oilor	359, 361
Strechia vitelor	361
Strechiul	353
Strechiul vitelor	353
Streclia	354
Strălucul	98
Streliciul	305
Strepedele	7, 92, 392
Strepijul	392
Striga	268
Striga de noapte	268
Striga nopții	268
Strigla	354
Strigoieșul	293
Stupitul cucului	286, 459
Sufletul	291

	Pag.
Sufletul de strigoiu	291
Sufletul mortului	291
Sufletul morților	291
Suhățul	331
Surdomașul	61
Surdumaciul	573
Surdumașul	61
Șcracu	550
Șfabul	409, 489, 490, 543
Șvabul	489
Tahtabiciu	33
Tahtabicul	430
Tarhanul	490
Tarhonul	490
Tartabicul	430
Tatabicul	430
Taurul	34, 38
Taurul lui D-deu	9
Tavanul	348
Tărhanul	490
Tăunele	348, 351
Tăunele albiu	349
Tăunele de toamnă	349
Tăunele negru	349
Tăunul	195, 347, 348
Tăunul albiu	349
Tăunul de toamnă	349
Tăunul negru	349
Tifterița	549
Tiftirița	549
Torhanul	490, 496
Trândușul	31, 32
Trânjii	364
Trântorașul	144, 191
Trântorele	144
Trântorul	144, 404
Trântorul de cai	363
Trântul	31, 32
Trânzul	31, 32, 364
Turhanul	490
Țăbucul	311
Țărăncuța	559
Țărțarca	456
Țânțarul	308, 317, 351, 371, 487
Țânțarul de apă	560, 566

	Pag.		Pag.
de baltă	310	Viermele de făină	67
de câmp	311	Viermele de mătase VI, 251, 279	
de pădure	310	Viermele de mere 297, 298, 299	
de stuhărie	310	Viermele de omăt	59
lăbănat	328	Viermele de pere	299
mare	328	Viermele de rană	382
măscat	328	Viermele lucitor	45
mănâncel	311	Viermănariul	382, 386
nuc	311	Viermișorul	45, 254
vulgar	313	Viermul de mătase	279
ul	311	Viermulețul de cireșe	390
l	311	Viermușul	254, 255
a 309, 315, 328		Viermuțul	45
l	328	Viesparița	217
. . . . .	228	Viespariul	217
. . . . .	456	Viespa	216
. . . . .	100	Viespea	216
l	88	Viespea de casă	217, 218
. . . . .	88	Viespea de rug	253
. . . . .	527	Viespea de stejar	253
. . . . .	527	Viespea gărgăune	201, 202
. . . . .	311	Viespea neagră	228
. . . . .	311	Viespea țigănească	194
. . . . .	311	Viespele 178, 200, 201, 216, 217	
. . . . . XII, 258		Viespele de casă	217
ia 484, 485		Viespele de câmp	217, 218
. . . . . 484, 485		Viespele de pământ	217
. 485		Viespele negru	228, 229
a 484, 485		Viespăroia	256
ița 484		Viespăroica	256
. . . . . 265, 267		Viespăroiul	256
. 38		Viespișorul	116
nului . 34, 37, 106, 107,		Viespăia	256
424		Viespăica	216, 256
o-deu 34, 35, 37, 39, 106		Viespoiul	216, 217, 256
107		Viespușorul	216
. 217		Vruhul	19
. 292		Zăngănarul	12
. 292		Zăngănarul	12
. 566		Zăngănarul	12
. 87		Zespea măștiică	228
. 217		Zespele	216, 217
alb 20, 21, 30		Zespișorul	216
le cariū 96		Zespele	216, 217
		Zespișorul	216

12

1

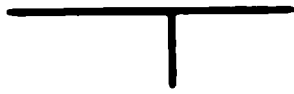
1

1

1

1945

**no circumstance
in the Building**

1.
2.

3.
4.

5.
6.

7.

8.
9.

10.
11.

12.

13. 14.

15. 16. 17.

18.

19. 20.

21. 22.

23.

24. 25.

26.

27.

28.

29.

30.

31.

